

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XV Міжнародної науково-практичної конференції

**"Військова освіта і наука:
сьогодення та майбутнє"**

29 листопада 2019 року

**За загальною редакцією
к.пед.н., доц., заслуженого працівника освіти України
генерал-майора Ігоря ТОЛОКА**

Київ – 2019

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

Рекомендовано до друку Вченою радою Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол від 21.11.2019 № 4).

Т30 Тези доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції "Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє" [Текст] / за заг. редакцією Ігоря Толока.
– К. : ВІКНУ, 2019. – 477 с.

Опубліковано тези доповідей вчених, наукових і науково-педагогічних працівників Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, інших вищих військових та вищих навчальних закладів України, вітчизняних закордонних фахівців із: технічних проблем озброєння і військової техніки та технологій подвійного призначення; актуальних проблем лінгвістичного забезпечення Збройних Сил України; актуальних питань гуманітарного розвитку Збройних Сил України; інформаційно-психологічної боротьби у воєнній сфері; сучасних інформаційно-комунікаційних технологій сектору безпеки і оборони України; фінансів; актуальних проблем військового права; актуальних проблем геоінформаційного, топогеодезичного та навігаційного забезпечення Збройних Сил України; наукових проблем військової політології та морально-психологічного впливу; основних засад, принципів та технологій забезпечення кібербезпеки у воєнній сфері

Редакційна колегія:

Толок І.В., ген.-майор, к.пед.н., доц.,
Попков Б.О., п-к, к.військ.н., с.н.с.
Прохоров О.А., п-к, к.пед.н., доц.
Пампуха І.В., п-к, к.т.н., доц.
Гончарук Л.М., п/п-к, к.філол.н.
Сафін О.Д., д.психол.н., проф.
Жарков Я.М., к.і.н., доц.
Позняков О.П., п-к, к.філол.н., доц.
Мась Н.М., п-к, к.психол.н.
Сизов А.І., п-к, к.е.н.
Коропатнік І.М., п-к, д.ю.н., доц.
Савков П.А., п-к, к.т.н., доц.
Рижиков В.С., прац. ЗСУ, д.пед.н., проф.
Ленков С.В., прац. ЗСУ, д.т.н., проф.

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

© Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2019

ЗМІСТ

Секція 1. ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	22
Бойчук В.О., Краснік А.В., Єресько В.О., Пампуха І.В. Розробка методів і засобів управління багаторівневою системою	23
Бойчук В.О., Ленков Є.С., Вельчик Д.О. Підхід до реалізації мережевого аналізатора	24
Бойчук В.О., Паничик Д.Р., Солодєва Л.В. Особливості розпізнавання емоцій людини по зображеннях	25
Бордіян П.П., Максимчук Д.С., Герасімов В.М. Високоточні боеприпаси потрібні ракетним військам і артилерії	26
Будур О.М., Бордіян В.П., Іванов Т.С. Сучасний ЗГРК повинен створюватися на базі актуальних на сьогодні інженерних рішень та передових технологій	27
Будур О.М., Малишкін О.В., Лисковчук В.Л. Актуальні проблеми обороноздатності держави, перспектива ракетних комплексів	28
Букарос А.Ю., Герега О.М. Моделювання структури дисперсно-армованих бетонів	28
Лівенцев С.П., Павлов В.П., Бабій О.С., Василюк Ю.С. Придушення складних організаційно-технічних систем шляхом інформаційного впливу на процес управління	30
Веремійчук І.О., Лоза В.М., Пивовар О.С. Метод резонансного широтно-імпульсного контролю реактивного безконтактного впливу на лінію передачі	32
Гап'юк В.М., Муринюк О.В. Використання спрощеної комбінованої броні для модернізації захисту броньованої техніки	33
Глоба О.В., Опенько П.В., Красіков О.М., Дранник П.А., Поліщук С.В. Актуальні питання підвищення живучості системи логістичного (матеріально-технічного) забезпечення військових частин зенітних ракетних військ	34
Глухов С.І. Використання інтелектуальної системи для діагностування радіоелектронної техніки	35
Глухов С.І., Гахович С.В., Головка Д.В. Використання вертикально поляризованих вуглецевих масивів нанотрубок для маскування військової техніки і об'єктів	36
Гурман І.В., Ткач А.О. Вимоги до управління трафіком в сучасних інформаційно-телекомунікаційних системах	37
Гурман І.В., Шепель А.В. Методи протидії деструктивним впливам на системи цифрових водяних знаків	38
Джулій В.М., Маковей А.А., Сєлюков О.В. Моделі управління навчальними ресурсами	39
Джулій В.М., Кізюн Б.М., Лалетін С.П. Особливості побудови мереж інтернет речей	40
Дружинін В.А., Жиров Б.Г., Шмідке В.С. Дослідження ризиків взаємовпливу радіотехнічних пристроїв у середовищі «розумного міста»	41
Жиров Г.Б., Диченко І.С. Алгоритм ідентифікації сигналів керування БПЛА	42
Карпенко А.О., Смовж М., Яковенко Д.С. Модернізація флагмана Військово-морських Сил України – фрегату «гетьман сагайдачний»	43

Кисіль Т., Бойчук М.В. Середовище для експериментального дослідження алгоритмів планування послідовності дій інтелектуальних агентів	44
Кисіль Т., Мацьоха В.Л. Метод формування рухів роботів	45
Ковпа Д.М., Хмельницький Ю.В. Аналіз методів маршрутизації у самоорганізованих мережах	46
Кожедуб Ю.В. Завдання створення систем захисту інформації із урахуванням ризик-орієнтованого підходу	47
Комаров В.О. Застосування неруйнівного методу контролю частоти власних коливань для визначення залишкової міцності крила літака в польоті	48
Комаров В.О. Щодо використання методу контролю частоти власних коливань при виборі способу відновлення літального апарату з бойовими ураженнями	49
Красильников С.Р., Данчишин О.Р., Шевченко В.В. Інформаційна система управління автосервісом	50
Куровська Т.Ю. Проблеми якості зразків озброєння та військової техніки створених під час виконання дослідно-конструкторських робіт	51
Куровська Т.Ю. Інтелектуальна власність Міністерства Оборони України: проблеми військового права	52
Куценко Т.В., Наседкін Д.Б., Погребна А.В., Лоза В.М., Пампуха І.В., Макаруч М.Ю. Апробація системи визначення підсвідомих схильностей на основі емоційного тесту струпа	53
Ленков С.В., Комарова Л.О., Джулій В.М., Мазурок М.В. Методи виявлення експлоїтів для запобігання несанкціонованого доступу та захоплення контролю над системою	54
Ленков С.В., Гурман І.В., Мірошніченко О.В., Коваленко О.О. Аналіз типових вимог до систем автоматизованого тестування	55
Ленков С.В., Огнєвий О.В., Бадрук О.О., Сокальський В.Р. Методи та алгоритми тематичної сегментації наукових текстів	56
Миронюк М.Ю. Напрями удосконалення системи технічного обслуговування і ремонту зразків автомобільної та спеціальної техніки військових частин авіації	57
Михальчук О.О., Пивовар О.С., Ленков С.В., Ряба Л.О. Використання хаотичних генераторів у детекторах близькості	58
Мірненко В.І., Радько О.В., Майстров О.О., Целіщев Ю.П., Поліщук В.В. Шляхи підвищення абразивної та корозійної стійкості деталей авіаційної техніки	59
Муляр І.В., Берназ А.А., Панчук В.М. Виявлення інформаційного впливу на основі аналізу контенту ресурсів соціальних мереж	60
Муляр І.В., Ленков Є.С., Жила В.Р., Ряба Л.О. Динамічна інтеграції слабоструктурованих даних у Web-системи	61
Пампуха І.В., Лоза В.М., Нікіфоров М.М., Швайко В.Г. Створення геоінформаційної системи для оцінювання соціально-політичної ситуації в регіонах України	62
Пампуха І.В., Лоза В.М., Нікіфоров М.М. Особливості дослідження застосування ГІС технологій для оперативного отримання інформації про місцевість або явища на ній при виконанні бойових завдань	63
Огнєвий О.В., Мірошніченко О.В., Сич Л.Л. Види та метод організації захищених систем відеоконференцзв'язку	64

Тюрін В.В., Опенько П.В., Мірненко В.І., Салій А.Г., Авраменко О.В., Миронюк М.Ю. Актуальні питання забезпечення життєвого циклу виробів військового призначення при експлуатації за технічним станом	65
Охрамович М.М., Шевченко В.В., Кравченко О.І. Математична модель процесу технічного обслуговування і ремонту скрадного об'єкту радіоелектронної техніки (РЕТ)	66
Охрамович М.М., Шевченко В.В., Кравченко О.І. Особливості автоматизації процесу технічного обслуговування і ремонту радіоелектронної техніки (РЕТ)	68
Пампуха І.В., Охрамович М.М., Лоза В.М., Шевченко В.В., Карпенко А.О. Перспективи впровадження міжнародних стандартів	69
Поплавський С.Ю., Хмельницький Ю.В. Аналіз проблем в сучасних гетерогенних мережах	70
Поцулко Я.О., Чешун В.М., Солодєєва Л.В. Спосіб прискореного виконання операції множення на базі матричних структур двійкових суматорів	71
Проценко Я.М., Колмиков М.М. Організація системи технічного обслуговування складного об'єкта військової радіоелектронної техніки	72
Радько О.В., Тюрін В.В., Опенько П.В., Мартинюк О.Р., Кас'яненко М.В., Єфремов О.В. Аналіз підходів НАТО до забезпечення якості на всіх стадіях життєвого циклу озброєння і військової техніки	74
Сакович Л.М., Рижов В.Є., Небесна Я.Є. Вплив метрологічної надійності засобів вимірювань на ремонтпридатність техніки зв'язку	75
Сендецький М.М., Дунь С.В. Щодо оцінки рівня стандартизації та уніфікації автопаливозаправника АПЗ-6,5-5233	76
Сєлюков О.В., Чорненький В.І., Наконечний С.Л. Особливості балансування навантаження в коміркових мережах	77
Опенько П.В., Майстров О.О., Ткачов В.В., Красіков О.М., Сачук І.І. Методичний підхід до планування ремонту комплексів зенітного ракетного озброєння при експлуатації за технічним станом	78
Тюрін В.В., Барабаш О.В., Опенько П.В., Дранник П.А., Поліщук С.В. Перспективи впровадження системи управління життєвим циклом існуючих зразків озброєння та військової техніки зенітних ракетних військ	79
Філіппова В.Д., Філіппова В.В. Метеорологічне забезпечення безпеки польотів військової авіації в умовах бойових дій	80
Ціліцинський А.В., Лоза В.М., Хмельницький Ю.В., Лалетін С.П. Проблеми управління контентом Веб-сайту	81
Чорненький В.І., Комарова Л.О., Єресько В.О. Сучасні проблеми практичного використання мультиагентних систем	82
Чорненький В.І., Халіманенко С.М., Лісовський О.С., Мордовин О.С. Моделювання функціональних характеристик стека протоколів TCP/IP	83
Ленков С.В., Шворов С.А., Пасічник Н.А. Оцінка технологічної напруги, інтоксикації та безпеки посівних площ на основі використання БПЛА з сенсорною системою "Slantrange"	84
Ленков С.В., Шворов С.А., Опришко О.О. Навігація та управління польотом БПЛА на основі використання спектральних портретів місцевості	85
Шинкарук О.М., Лисий М.І., Бабій Ю.О., Ткачук П.С. Дослідження засобів екологічного моніторингу надзвичайних ситуацій у зоні регіонального збройного конфлікту	86

Секція 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	88
Анпілогова Т.В., Акопян Т.В. Лінгвістичні аспекти в підготовці військовослужбовців	89
Бабіч О.М., Карпович К.В. Метод експертного оцінювання як інструмент дослідження емоційного реагування людини	90
Бабіч О.М., Матвієнко О.О. Технології розпізнавання емоцій: стан та перспективи розвитку	91
Балабін В.В. Проблема побудови теоретичної моделі військового перекладу	92
Вареник Т.Є. Особливості змісту суспільно-політичних новин англomовних засобів масової інформації напередодні виборів в Україні	93
Войтанік І.В., Терсіна І.З. Роль наукової статті у формування професійної англomовної дискурсивної компетентності курсантів першого року навчання відділення міжнародні відносини	94
Гальчус А.О. Досвід збройних сил Болгарії щодо реалізації програми вивчення англійської мови	96
Гальчус А.О., Невольніченко А.І. Проблематика лінгвістичного забезпечення воєнно-наукових досліджень	98
Гофман А.І., Лісовський В.М. Граматичні складнощі перекладу військово-спеціальних текстів (ВСТ)	99
Гринюк С.П. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців військової галузі	100
Златніков В.Г., Кузнєцова О.О. Комунікативні стратегії при навчанні курсантів ВВНЗ фахової іноземної мови	102
Кельман А.В., Костик О.І. Прагматичний потенціал у мові перекладу	103
Коваленко В.О., Білан М.Б. Загальні характеристики і визначення контент-аналітичного дослідження	104
Король В.Г. Соціолінгвістика у збройних силах: новий аспект протидії агресору	106
Король В.Г. Застосування мовних особливостей у системі виявлення впливу публічних негативів на особовий склад військ	107
Кузнєцова О.О. Специфіка соціокультурного підходу до спілкування при навчанні іноземної мови	108
Лісовський В.М. Військові науково-технічні, військово-довідкові та навчальні військово-технічні тексти	109
Любовець Г.В. Мовні потенціали як основа для соціолінгвістичного діагностування стану Збройних Сил України	111
Максимович Г.О., Кодола Р.М. Самоорганізація курсантів військового ВНЗ при вивченні іноземної мови	112
Матвієнко О.О. Іншомовна компетентність військовослужбовців у діалогічному мовленні	113
Матвієнко О.О. Іншомовна компетентність військовослужбовців у монологічному мовленні	115
Невмержицький І.В. Прийоми перекладу аббревіатур, акронімів та скорочень військових текстів Північноатлантичного альянсу	116
Нікіфорова О.М. Біла книга як унікальна жанрова форма воєнно-політичного перекладу	118

Паніна О.О. Передперекладний Аналіз Тексту І Стратегія Перекладу	119
Поліщук О.С. «Фальшиві друзі перекладача» і військовий переклад	120
Рябокучма Т.О. Технологія подкастинг в організації іншомовної підготовки курсантів	121
Самчук В. Деякі особливості військово-політичного перекладу	122
Таратута О. Лісовський В.М. Особливості функціонування систем машинного перекладу	123
Федоренко Л.О. Місце рольової гри в процесі вивчення іноземної мови	125
Хмель О.В. Як стимулювати курсантів вивчати іноземну мову	126
Шпартак А.В., Златніков В.Г. Критерії іншомовної усної комунікативної компетенції відповідно до стандарту НАТО Stanag 6001	127
Ярощук А.А. Особливості вивчення англійської мови військовими ліцеїстами та труднощі оволодіння іноземною мовою, з якими зіштовхуються майбутні офіцери Збройних Сил України	128

Секція 3. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	129
Алещенко В.І. Шляхи подальшого розвитку морально-психологічного забезпечення сил оборони держави	130
Антропова С.О. Психотерапевтичний підхід до навчання французької мови як засіб корекції психоемоційного стану військовослужбовців	132
Артамощенко В.С. Професіоналізація військової освіти, перспективи впровадження курсів професійної підготовки та стандартів НАТО	134
Балабушка Є.О. Механізми соціально-психологічної адаптації у військовослужбовців	135
Безносюк О.О., Сінякевич О.Є. Розвиток професійно-педагогічної компетентності тренерів-викладачів	136
Бурдюг О.В. Роль громадянського суспільства України у перебалансуванні зовнішньої політики Європи	137
Бурий С.В. Основні компоненти управлінської культури офіцера як складової гуманітарного розвитку Збройних Сил України	139
Вановська І.М., Гальчус А.О. Сучасна геополітична карта світу: країнознавчий погляд	140
Вановська І.М. Тенденції глобального розвитку країнознавства в Україні	142
Васильєв С.П., Єфименко Г.А., Пацкан В.О. До проблеми впровадження методологічних підходів армій країн НАТО в практику психологічної підготовки військовослужбовців ЗС України	143
Васильєв О.М. Розвиток професійної компетентності викладача вищого військового навчального закладу	144
Вдович В. Психологічні умови формування іміджу командира підрозділу	145
Вдовін О.Г. Аспекти індивідуальної підготовки офіцерів вищих військових навчальних закладів	146
Вітер Д.В., Мітягін О.О. Сучасні вимоги до змісту підготовки офіцерських кадрів	147
Волянчук А.В. Історія становлення військової психології	148
Вілюра М. Оптимізація соціально-психологічної адаптації курсантів	149
Гальчус А.О. Дистанційне навчання в умовах заочної форми навчання	150
Гапонова А.В. Питання формування медійної компетентності у магістрантів ВВНЗ	151
Дем'янюк О.С., Коваль Ю.В. Моніторинг якості вищої освіти	152
Дорохов М.С. Добросовісність як визначальний критерій відбору керівників	153
Дробчак Л. Психосоматичні захворювання та їх вияв в залежності від характеру та темпераменту	155
Дубінченко Ю.М. Вступ України до НАТО – актуальність та перспективи	157
Дубовик Н.А. Імідж викладача вищого навчального закладу	158
Єсаулов І.Г., Ляшенко О.Ю. Тролінг як метод проведення інформаційно-психологічних операцій	159
Жданкіна А.В. Розвиток освітніх осередків Кременеччини на початку ХХ століття	160
Зарицька А.І., Гребенюк Л.В. Інноваційні підходи до використання засобів інтерактивних технологій у підготовці майбутніх фахівців перекладачів	161
Звоненко О.О., Боровська О.Г. Необхідність військової науки в системі знань	163

Зельницький А.М. Гарантування якості вищої військової освіти: сутність і зміст поняття	164
Карачинський О.А. Переваги діалектичного мислення у психологічному консультуванні комбатантів	165
Кіріченко К. Психопрофілактика психологічних бар'єрів спілкування у військовослужбовців військової служби за контрактом	166
Кожедуб О.В. Соціокультурні технології організації дозвіллевої діяльності молоді	167
Колісник О.Л. Ефективність запровадження цінності мотивацій для резервістів ЗС України	169
Коляда А. Професійно важливі якості військового психолога	169
Кравченко К.О., Мукогоренко О.С. Психологічні характеристики, що впливають на зменшення дії стрес-факторів при участі у бойових діях	170
Кравченко К.О., Мукогоренко О.С. Collaborative assessment and management of suicidality (cams) – метод спільної оцінки та лікування потягу до самогубства за досвідом армії США	172
Кравченко О.І., Охромович М.М., Лоза В.М. Модель формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних Сил України в процесі професійної підготовки	173
Кравченко О.І. Формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних Сил України	174
Кравченко К.О., Біліченко В.М. Оцінка схильності військовослужбовця до самогубства за досвідом армії США	176
Кравченко К.О., Ковальчук Р.Ю. Дослідження стресостійкості військовослужбовців підрозділів сил спеціальних операцій Збройних Сил України	177
Красота І.В., Тракалюк О.Л. Особливості приведення військових звань Збройних Сил України до стандартів НАТО (Stanag)	179
Крутов В.В. концептуальні підходи щодо реалізації життєвих стратегій особистості в соціумі	180
Кудря М.В. 3 основні етапи перевірки на детекторі брехні (поліграфі)	181
Кузнєцов А.В. Інформаційно-комунікативні технології в освітньому процесі ВВНЗ: переваги та проблеми використання	182
Куценко Т.В., Наседкін Д.Б., Погребна А.В., Лоза В.М., Пампуха І.В., Макаrchук М.Ю. Апробація системи визначення підсвідомих схильностей на основі емоційного тесту струпа	183
Митник О.Я. Розвивальне освітнє середовище у ЗВО як чинник становлення конкурентоспроможного фахівця	184
Лозицький В.В. Військові традиції в системі виховання майбутніх офіцерів	185
Маркін С.О. Аналіз факторів, які впливають на ефективність підготовки територіального центру комплектування та соціальної підтримки у Збройних Силах України	186
Маслов М.П., Трубчанінов М.А. Зародження військових традицій і воєнного мистецтва у давніх українців	187
Мась Н.М. Психологічні особливості творчих здібностей	188
Невольніченко А.І. Проблемні задачі вдосконалення системи фахової підготовки воєнних науковців	189
Нікитенко М.В. Фінансові та нефінансові методи оцінки ефективності застосування єдиного державного реєстру обліку військовозобов'язаних	191

Олійник Л.В. Теоретико-методологічні та методичні суперечності навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління	192
Пілат М.С. Засоби психодіагностики тривожності військовослужбовців під час підготовки до відправлення в зону бойових дій	194
Подибайло М.Т. Територіальна оборона України, як частина системи національної безпеки	195
Приходько Ю.І. Функціонування системи військової освіти як трансформаційний процес	195
Рижиков В.С. Формування педагогічної компетентності офіцера тактичного рівня підготовки в системі гуманітарного розвитку Збройних Сил України	196
Рижкова Н.В. Психопрофілактика агресивних проявів особистості військовослужбовців військової служби за контрактом	197
Свинар А.О. Корекція психічних змін в учасників бойових дій, що виникли в наслідок набуття ними бойового досвіду	198
Сірий С.В. Особливості використання педагогічних тренінгових технологій у вищій військовій школі	200
Соколіна О.В. Мотивація як важлива умова професійної діяльності військовослужбовця ЗС України	201
Сторожук Н.А. Основні теорії лідерства	202
Ткачук С.П. Концепція вдосконалення нагородної справи в Україні	203
Уліч В.Л. Педагогічні умови розвитку військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів	204
Філімонова Н.Б., Макачук М.Ю. Пампуха І.В. Трьохкомпонентна система визначення нейромаркерів стану когнітивних функцій людини	205
Філімонова Н.Б., Макачук М.Ю., Нікіфоров М.М., Кравченко К.О., Подковка О.І. Основні психофізіологічні параметри професійних профілів військових спеціальностей на основі трьохкомпонентної системи визначення нейромаркерів стану когнітивних функцій людини	206
Філіонович Т.Ю. Психологічна реабілітація учасників бойових дій	208
Фугело О. Профілактика синдрому професійного вигорання у військовослужбовців Збройних Сил України	210
Черних Ю.О., Черних О.Б. Основні завдання внутрішньої системи забезпечення якості освіти у військовому навчальному закладі	211
Черних О.Б., Черних Ю.О. Модульно-рейтингова технологія організації навчання військових фахівців	212
Chernykh Y., Chernykh O. Prospects of creation and use of the professional standards for military specialists	214
Чеховська М.М. Міжнародний досвід гендерної пріоритезації у секторі безпеки і оборони	215
Шабатіна Н.О. Модернізація військової освіти в умовах глобалізаційних процесів	216
Шестопалова М. Психологічна діагностика індивідуально-психологічних якостей військовослужбовців-зв'язківців	217
Шутов О.О. Психолого-педагогічні технології дистанційного навчання	218
Чорний А.М. Особливості використання комп'ютерних технологій в процесі управління учбовою діяльністю	219
Думенко М.П. Розвиток професійної військової освіти через систему курсової підготовки перед призначенням на нові посади	220

Секція 4. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БОРОТЬБА У ВОЄННІЙ СФЕРІ	221
Ivan S. Bakhov Ukrainian youth and scholars in international academic mobility	222
Алфьоров О.В. Інтернет тролінг в інформаційних діях	223
Бараннік В.А. Протидія інформаційно-психологічному впливу на фахівців сектору безпеки	224
Беліков В.Ю. Пріоритет національних інтересів України у воєнно-політичній сфері	225
Боринська О.Л. Роль міжнародних неурядових організацій у демократизації виборчого процесу	226
Вінаєв І. Особливості використання російською федерацією української православної церкви московського патріархату для зміцнення свого впливу на населення України	227
Голуб В., Черногор Я. Вплив РФ на ескалацію конфлікту в Іспанії щодо незалежності Каталонії	228
Дмитренко О.Р. Зовнішньополітична діяльність Російської Федерації в СНГ	229
Гурковський В.І., Дмитрук С.Ф. Інформаційна зброя як ключовий компонент гібридної агресії	230
Дубінченко Ю.М. Сучасні дезінформаційні технології впливів на свідомість людини	231
Жарков Я.М., Сасько Є.О. Розробка та поширення продуктів психологічного впливу	232
Коваль М.О. Безпроводні сенсорні мережі: особливості моделювання та візуалізації топології при загрозах	234
Колодюк М.А. Здійснення інформаційно-психологічного впливу образотворчими засобами	235
Косенко С.С. Геополітичний вплив РФ на європейські країни в ХХІ столітті	236
Красюк А., Черногор Я. Електричні блекаути США у Венесуелі як складові гібридної війни	237
Куманченко М.О. Висвітлення суспільно-політичної обстановки України у періодичних виданнях австрійської республіки	238
Кушнір І.П. Щодо наслідків інформаційно-психологічного впливу як прояв військової боротьби	239
Ли Юнь Военно-техническое сотрудничество Китайской народной республики и Российской Федерации	240
Любовець Г.В. Російська федерація – апологет глобального гібридного тероризму	241
Любовець Г.В., Приліпко М.О. Необхідний «антидот» проти дезінформації	242
Серпухов О.В., Макогон О.А., Жабровець В.В., Лагунов О.В. Використання технології “електронної хмари” для створення системи підтримки прийняття рішення з відновлення бронетанкового озброєння і техніки	243
Степанишин Р.Д. Феномен “медіахаліфату” Іділ як приклад комплексного підходу до інформаційної боротьби	244

Макогон О.А., Новік С.А. Підготовка до складання тестів на підтвердження володіння іноземною мовою за допомогою кластерів базових знань	246
Макогон О.А., Мосійчук М.В., Сучко Р.І. Методика позапланового контролю технічного стану акумуляторних батарей на основі дослідження функціональних залежностей і розрахунку залишкового експлуатаційного ресурсу	247
Наконечний Д., Черногор Я. Інформаційна компанія РФ з дезінформації світової спільноти зі збиття Boeing 777 рейсу MH17	248
Невмержицький І.В. Порядок і принципи проведення інформаційних та психологічних операцій в північноатлантичному альянсі (на основі керівних документів НАТО)	249
Перегида О.М., Піонтківський П.М., Гаврилюк О.С. Особливості побудови та функціонування єдиного інформаційно-обчислювального середовища системи кризового управління держави	250
Петрик В.М., Автушенко О.С., Скоропад С.І. Основні методи та засоби соціальної інженерії	251
Приходько Ю.І. Якість підготовки військових фахівців з вищою освітою: системно-технологічний аспект	252
Проценко О.О. Головні напрямки боротьби з міжнародним тероризмом	253
Ревуцький Б.В., Алфьоров О.В. Інформаційна політика РФ як інструмент негативного впливу	254
Решитько В.Г. Війна наративів у ході операції «непорушна скеля»	255
Самойленко К.О. Захист духовного суверенітету України як основа збереження національних цінностей	257
Сорокатиий М.І., Білаш О.В., Карху М.М. Інформаційна війна як складова частина гібридної війни	258
Супрунов Ю.М. Вплив геополітичних концепцій на формування наративів стратегічних комунікацій	259
Терехов Ю.І. Інформаційно-психологічна боротьба у військовій сфері	261
Y.Turchenko, K.Horiacheva The formation of the virtual communication field of social networks Facebook, V Kontakte and Odnoklassniki: the impact of post-soviet mentality	262
Тюріна О. Культура політичної опозиції в умовах становлення демократії	262
Українець О.А. Роль соціальних мереж в умовах гібридної війни	263
Храбан І.А. Європейська політика Французької республіки	264
Перегида О.М., Черкес О.П. Вибір інформаційної системи вищого військового навчального закладу в умовах створення в країні єдиного освітнього інформаційного середовища	265
Юй Ян, Минаев А. Международные отношения КНР в сфере безопасности в контексте реализации проекта “один пояс – один путь”	266
Ян Дючен, Вашутин О. Современные российско-японские отношения в контексте подготовки к заключению мирного договора	268

Секція 5. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ	270
Артемов В.Ю., Литвиненко Н.І. Кіберпростір – нова реальність ведення гібридної війни	271
Біленко К.В. Планування кризової комунікації та побудова антифейкової компанії у Збройних Силах України	272
Волкович О.Ю. Проблеми захисту інформаційного суверенітету України та забезпечення належних гарантій	273
Гаврилюк О. Кросмедійність як невід’ємна складова розвитку сучасних трендів журналістики	274
Георгієва О. Особливості публічного представлення інформації про Збройні Сили України на платформі Youtube	275
Жолтікова Г.О. Використання потенціалу військових медіа в контексті висвітлення кримської проблематики	276
Заносієнко К.А. Фейки як один із способів ведення інформаційної війни	278
Каленик Д.І. Аналітична робота при подоланні кризи в інформаційному Просторі Збройних Сил України	279
Кравченко А.С. Вплив сучасних інформаційних технологій на стан інформаційного простору України	280
Крамаренко Є.О. Рекламування військовий ЗМІ та сучасних медійних проектів як складова журналістики	281
Кротченко В.В. Протидія інформаційній агресії кремля має посилюватися	282
Новіцька А.С. Стратегічні комунікації – пропаганда пристойних	283
Подкіч В.Р. Дослідження психологічних аспектів творчості військового журналіста в екстремальних умовах	285
Позняков О.П. Підготовка військових журналістів та прес-офіцерів для інформаційно-медійних структур Міністерства оборони України та Збройних Сил України: досвід, реалії та перспективи	286
Пугач Є.Ю. Формування образу захисника України в засобах масової інформації	287
Сморж О.С. Формування образу військового в українському секторі соціальних мереж	289
Храбан Т.Є. Стратегічний вектор інформаційно-комунікаційного позиціонування Збройних Сил України	290
Череватий С. Трансформація військових медіа в контексті протидії російській агресії	291
Чікін В.Е. Дифузійна війна з точки зору нелінійних та нетрадиційних війн	292

Секція 6. ФІНАНСИ	294
Андрієнко О.О., Цюкало Л.В. Актуальні питання пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби	295
Бідненко К.Б. Актуальні питання зміни грошового забезпечення військовослужбовців	297
Величко В.М. Негативний вплив тіньової економіки в Україні	298
Голота О.П. Аналіз міжнародних підходів до формування та управління системою державних закупівель озброєння та військової техніки для потреб оборони	299
Городянська Л.В. Інфокомунікаційні аспекти функціонування необанків	302
Гура В.Л. Інтердисциплінарний підхід у навчанні військових фахівців	304
Дітковський К.Ю. Шляхи оптимізації системи грошового забезпечення в контексті перерозподілу питомої ваги основних та додаткових видів	305
Дяченко І.М. Інновації в банківській системі	307
Ісупов О.Д. Електронна комерція: сучасний стан та перспективи розвитку	309
Кириленко І.В., Ткаченко О.Є. До питання класифікації кредитного ризику банківських установ	310
Ковальчук О.О. Організаційно-правові засади державного контролю діяльності учасників ринку фінансових послуг України	313
Кондрашова-Діденко В.І., Салахов Б.Є., Скок А.Ю. Фінансовий контроль: досвід зарубіжних країн	314
Діденко Л.В., Кондрашова-Діденко В.І. Фаховибирання: рабство vs свобода	316
Котій Д.М., Ткаченко О.Є. Основні складові концепція управління доходами страхової компанії	318
Кузьменко В.М., Кондрашова-Діденко В.І. Обіг землі в Україні: від ризиків провалу до економічного зростання	321
Кузьмич О.І. Мінімальна заробітна плата як державна гарантія оплати праці	323
Курило Н.С. Формування облікової політики військової частини в сучасних умовах	324
Левченко А.В., Чистик О.М. Перспективи запровадження нового закону про оборонні закупівлі	325
Лепська М.І., Остапенко О.П. Актуальні питання проведення переоцінки об'єктів основних засобів	327
Мазуренко С.Ю. Зміна принципу нарахувань єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування в Україні	328
Малишевська Л.А., Остапенко О.П. Питання організації та проведення інвентаризації активів та зобов'язань у військових частинах Збройних Сил України	329
Маркевич К.А. Ефективність економічної політики	331
Науменко Т.О. Лізингова галузь в Україні: тенденції та перспективи розвитку	333
Остапенко О.П. Концепція моделювання впливу фінансових ризиків на управління ресурсами Збройних Сил України в умовах економічної нестабільності	335

Панченко О.О. Облік матеріальних цінностей, отриманих в централізованому порядку	336
Пасічник О.Ю. Розвиток біржового інтернет трейдингу в Україні	337
Пахольчук В.В. Побудова прозорої системи закупівель у Збройних Силах України	339
Рябенко М.О. Фінансування бюджетних програм оборони у період з 2014 по 2020 роки. Період стагнації видатків	340
Рябко Т.С. Вплив локального збройного конфлікту на економіку України	341
Савчук Я.В. Модернізація фінансового ринку та його інфраструктури як основа забезпечення стабільності національної економіки	343
Сизов А.І., Бондік Л.О. Swot-аналіз використання систем дистанційного обслуговування у процесі взаємодії військових частин з органами державної казначейської служби України	344
Сташкевич С.О. Проблеми та перспективи розвитку інтернет-страхування в Україні	346
Фесечко М.П. Вплив ІТ-системи на економіку України	348
Філінюк Е.О. Безпека банківської системи як запорука економічної безпеки країни	349
Чистик О.М. Актуальні питання реєстрації військової частини як суб'єкта господарської діяльності для формування спеціального фонду державного бюджету Міністерства оборони України	350
Шимченко З.Ю. Чи потрібні ломбарди сьогодні?	352
Шрамко О.В., Банюк Я.О. Взаємозв'язок внутрішнього аудиту та внутрішнього контролю у військових частинах	354
Шрамко О.В., Пархоменко К.В. Поняття внутрішнього контролю у військових частинах Збройних Сил України	356
Щербина І.М. Передумови воєнно-економічного співробітництва України з іноземними державами на сучасному етапі	357

Секція 7. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА	359
Бараневич Д.В. Соціальний захист військовослужбовців: аналіз правового регулювання	360
Бериславська О.М. Програма професійного розвитку цивільного персоналу як механізм реалізації системного підходу у реформуванні сектору безпеки і оборони України	361
Близнюк В.В. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-юристів у процесі вивчення загальновійськових дисциплін	362
Боброва Ю.Ю. Надмірне судове навантаження як професійно-правова проблема: гендерний розріз	364
Волошенко А.В. Корупційний ризик: уніфікація поняття	365
Ганьба О.Б. Особливості службових повноважень суб'єктів забезпечення прикордонної безпеки України як форми виразу змісту правовідносин	366
Гоєнко Б.С. Правозастосовний орієнтир: теоретико-правові аспекти	367
Гришин С.П., Халіманенко С.М. Можливості поліграфа при його застосуванні під час проведення службових розслідувань (перевірок)	368
Гущин О.О. Проблемні аспекти визначення політичних та правових засад миротворчої операції на сході України	369
Даценко Д.І. Адміністративно-правовий режим військового майна	371
Дегтярьов Д.О. Необхідність реформування правоохоронної системи для підвищення дисципліни у військовій сфері, враховуючи досвід зарубіжних країн	372
Заворотько І.Г. Стан дослідження поняття сексуального і гендерно-обумовленого насильства, пов'язаного зі збройним конфліктом	373
Звоненко О.О., Боровська О.Г. Необхідність військової науки в системі знань	375
Золотко А.В. Деякі аспекти мотивації військовослужбовців до фізичного вдосконалення	376
Зотова І.Г. Гендерна рівність і виховання доброчесності в системі запобігання корупції оборонного сектору	377
Калітник М.С. Управління корупційними ризиками як один із важливих елементів діяльності державних органів	378
Колюшева О.С. Програма стратегічних реформ як основа розвитку Національної гвардії України	380
Кудря (Мельник) О.Г. Аналіз причин знищення та руйнування цивільних об'єктів на сході України	381
Кузьмич І.І. Проблемні аспекти підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії поза ад'юнктурою	381
Куровська Т.Ю. Інтелектуальна власність Міністерства оборони України: проблеми військового права	383
Манішевський В.А. Принцип мирного вирішення спорів у міжнародному праві	384
Лазаренко О.О. МГП в контексті дотримання прав дитини в умовах збройного конфлікту	385
Налуцишин Б.В. Воєнні та політичні блоки і принцип співробітництва держав у міжнародному праві	386
Новіцький А.С. Військова служба в Україні, як особливий вид державної служби: правові аспекти	387

Опанасенко О.О., Горбачук О.П. Правове регулювання процесів видобутку підземних вод для забезпечення потреб військових частин	389
Пасіка С.П., Скиба О.С. Історико-правові засади необхідності існування військових прокуратур	390
Полосьмак К.О., Волкович О.Ю. Сучасний аспект формування політики Національної безпеки України під час збройного конфлікту з РФ	391
Роллер В.М. Значення відносин у кіберпросторі для безпеки держави	392
Садоньова А.Р., Волкович О.Ю. Про необхідність удосконалення засад антикорупційної політики держави	393
Тріус М.С. Порядок та правове регулювання призову офіцерів запасу на військову службу	395
Хом'яков Д.О. Питання імплементації міжнародно-правових норм	397
Чернецька А.О. Принцип територіальної цілісності у міжнародному праві та його порушення Російською федерацією	398
Чижов Д.А. Правовий режим військової окупації	399
Чумачов О.М. Особливості організації системи правового стимулювання військової дисципліни	400
Шульгін В.В. Еволюція операційного права у ЗС США	401
Ярема А.В. Принцип невтручання у внутрішні справи країни у міжнародному праві	402

Секція 8. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОІНФОРМАЦІЙНОГО, ТОПОГЕОДЕЗИЧНОГО ТА НАВІГАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	404
Писаренко Р.В., Акімов Р.Ю. Виявлення загроз і ризиків в умовах ведення бойових дій за допомогою геопросторового та часового аналізу	405
Молочко А.М., Ванієв П.Ш. Застосування безпілотних літальних апаратів-розвідників для оперативного виправлення топографічних карт в зоні проведення ООС	406
Горбенко В.О., Писаренко Р.В. Генералізація рельєфу на топографічних картах	407
Добруцький А.І., Савков П.А. Методика оновлення топографічних планів місцевості з використанням безпілотних літальних апаратів в зоні Операції Об'єднаних Сил	408
Євтушенко А.О., Левінськова Н.В. Використання Web-сервісів для вирішення військово-прикладних задач	409
Індутний Д.Г., Сторубльов О.І. Аналіз застосування безпілотних літальних апаратів на сході України	411
Жилік О.М., Криць Ю.П. Особливості створення і використання транспортної мережі території проведення операції об'єднаних сил для виконання завдань протиміної діяльності	412
Литвиненко Н.І., Федченко О.П., Швайко В.Г. Про необхідність створення єдиної технології підготовки геопросторових даних для геоінформаційних підсистем асу Збройних Сил України	413
Литвинюк М.С., Циба М.М. Створення планів міст військового призначення засобами сучасних геоінформаційних систем	414
Лоза В.М., Нікіфоров М.М., Жогіна Л.В., Галушко С.О. Використання геоінформаційних технологій для вирішення задач при надзвичайних ситуаціях	415
Лукіяничук А.А. Геоінформаційні системи в пасивній сейсмоакустичній розвідці	417
Лях О., Савчинська Н.Ю. Перспективи використання дронів для крупномасштабної зйомки місцевості	418
Міхно О.Г., Лазарюк О.А. Особливості ведення державного земельного кадастру на території міста	419
Молочко М. А. Дослідження семіотичних сторін змісту об'єктної мови карти	420
Нікіфоров М.М., Пампуха І.В., Лоза В.М., Бурій С.В. Особливості дослідження застосування ГІС технологій для оперативного отримання інформації при виконанні бойових завдань	421
Левінськова Н.В., Піщолін Б.Ю. Особливості геодезичного забезпечення землевпорядних робіт	422
Синявська І.К., Савкова В.П. Застосування системи підтримки прийняття рішення з метою вирішення завдань моніторингу навколишнього середовища	423
Степаненко К.Є., Савков П.А. Екологічна та техногенна безпека при використанні земель оборони	424
Савков П.А., Сторубльов О.І. Комплексний метод виявлення та відображення рухомих об'єктів зашумлених зображень у геоінформаційних	426

системах

Ткач О.О., Жиров Г.Б. Використання можливостей ГІС для взаємодії підрозділів тактичного рівня під час проведення спецоперацій	427
Федченко О.П., Литвиненко Н.І. Інтерактивні карти в середовищі ARCGIS	428
Циба М.М. Особливості забезпечення топографічними картами в умовах проведення ООС (антитерористичної операції)	429
Черних В.В., Сівков С.В. Створення тривимірних моделей місцевості за матеріалами зйомки з безпілотних літальних апаратів	430
Чорногуз К.О., Іваницький Л.В. Створення, контроль якості та основні проблеми цифрових карт	431
Чухлеб О.В. Актуальні аспекти навігаційного забезпечення військових операцій	432
Шинкарук О.М., Лисий М.І., Бабій Ю.О., Ткачук П.С. Дослідження засобів екологічного моніторингу надзвичайних ситуацій у зоні регіонального збройного конфлікту	434
Чухлеб О.В., Якименко К.І. Проведення землепорядних робіт для створення обліку земель оборони	435
Якименко М.Р., Кольцов Р.Ю. Аналіз можливостей застосування безпілотних літальних апаратів під час бойових дій	436

Секція 9. НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	437
Гаврилюк А.С. Імідж України в умовах агресії Російської федерації	438
Гарькавий Є.М. Стратегічні комунікації сил оборони в умовах кризи	439
Голосна О.С. Маніпулятивні технології Російської федерації в українському інформаційному просторі	439
Командиров А.А. Особливості національної безпеки у сучасному розумінні	441
Кривонос А.С. Досвід Ізраїлю у сфері забезпечення кіберпростору	442
Максимчук О.О. Основні засоби сучасної російської неоімперської геополітики	443
Онопко Д.Ю. Застосування режиму санкцій та його вплив на функціонування енергетичного сектору РФ у відповідь на агресію проти України	444
Повх Н.В. Сучасні неконвенційні війни в науковому дискурсі	445
Присташ А.С. Приватні воєнні компанії на африканському континенті	446
Руденко Ю.Ю. Психологія миру – новий напрямок науки у контексті подолання соціально-політичних конфліктів, війн та тероризму	447
Самусь Г.С. Сектор безпеки і оборони України та релігійні інститути	448
Стужук Ю.П. Вплив НАТО на військову могутність України	449
Сунгурова С.Р. Інформаційна складова гібридної війни	450
Сухонос О.І. Гендерна політика у сфері безпеки і оборони: світовий досвід та українські реалії	451
Ткаченко Б.І. Перспективи військово-політичних відносин України і США у сфері безпеки і оборони	452
Штефаньо В.В. Зміни в світовому ринку озброєння: в умовах посилення воєнних та гібридних загроз	453
Щока А.О., Джус О.А. Інформаційна війна як засіб геополітичної експансії	454
Ясинська В.С. “М’яка сила” як інструмент формування позитивного іміджу України	455

Секція 10. ОСНОВНІ ЗАСАДИ, ПРИНЦИПИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ У ВОЄННІЙ СФЕРІ	456
Заславський В.А., Красовська К.К. Автоматизований моніторинг потоку фінансових транзакцій у банківській системі	457
Кубявка М.Б., Лоза В.М., Лалетін С.П. Визначення емоційного забарвлення інформації при моніторингу соціальних мереж, як одному із методів завчасного виявлення кібератаки	458
Міхєєв Ю.І., Завада А.А. Спосіб класифікації інформаційних загроз у кіберпросторі	459
Мужанов В.В. Напрями забезпечення кібербезпеки США у воєнній сфері	460
Мужанова Т.М. Досвід США щодо забезпечення воєнної сфери кадрами з іт та кібербезпеки	461
Муляр І.В., Краснік А.В., Лабунський В.А. Підвищення ефективності компонентів безпеки комп'ютерних систем	463
Нікіфоров М.М., Пампуха І.В., Лоза В.М., Галушко С.О. Раціональні методи розрахунку соціальних показників та критеріїв безпеки інформаційного простору	464
Охрамович М.М., Шваб В.К., Шевченко В.В. Основні правила кібернетичної безпеки в соціальних мережах	465
Поляков С.А., Пампуха І.В., Попков Б.О. Методи захисту нейронних мереж глибокого навчання від змагальних атак	466
Поляков С.А., Толлок І.В., Мірошніченко О.В. Огляд видів змагальних атак на нейронні мережі глибокого навчання	467
Савран В.О., Коваль М.О., Лалетін С.П. Алгоритм шифрування інформації «APR» комбінованим методом на основі залишкових чисел	467
Стрижаченко Д.С. Інформаційна політика держави в умовах гібридної війни	469
Сунгурова С.Р. Інформаційні війни та ступінь захищеності особового складу Збройних Сил України	470
Turchenko Y, Horyacheva K. The formation of the virtual communication field of social networks Facebook, V Kontakte and Odnoklassniki: the impact of post-soviet mentality	470
Форноляк В.М. Щодо співробітництва України та європейського союзу у сфері кібербезпеки	471
Хлапонін Ю.І., Хлапонін Д.Ю. Функціональна безпека кіберфізичних систем	472
Шваб В.К., Браун В.О. Основні правила та рекомендації з кібернетичної безпеки під час ведення бойових дій	473
Оксіюк О.Г., Юхименко Р.С. Ефективність засобів криптографічного захисту інформації – захищених носіїв ключової інформації	471

Секція 1

ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

к.т.н., доц. Бойчук В.О. (ХмНУ)
к.т.н., с.н.с. Краснік А.В. (ВІКНУ)
Єресько В.О. (ХмНУ)
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)

РОЗРОБКА МЕТОДІВ І ЗАСОБІВ УПРАВЛІННЯ БАГАТОРІВНЕВОЮ СИСТЕМОЮ

Мета функціонування багаторівневої системи (далі БРС) - це сукупне уявлення про деяку модель майбутнього результату, потреба при наявних реальних можливостях, оцінених за результатами досвіду із заданим рівнем якості. БРС застосовуються виробничими і сервісними організаціями, органами державного управління і освітніми установами; принципи БРС поширюються на управління територіями та регіонами.

Незважаючи на певні перешкоди, БРС вже набули поширення в Україні, і в першу чергу - через значні пов'язані з ними перевагами для всіх зацікавлених сторін. Для організацій, які впроваджують БРС, особливо важливі можливості БРС щодо підвищення стійкості та ефективності всієї їх діяльності.

У багатьох областях науки і практики виникають завдання пошуку еталонів для подальшого порівняння з реальними даними. Це, наприклад, завдання розробки структури системи збору інформації, деякі задачі теорії інформації (зокрема, завдання вибору оптимальних даних в багаторівневій системі управління). Такі завдання мають значні риси подібності, що дає можливість проводити їх оцінку з єдиних позицій на основі методології системного аналізу. При використанні апарату імітаційного моделювання пошук еталона зводиться до складної задачі багатокритеріальної оптимізації.

Необхідно врахувати, що складна багаторівнева система управління може приймати найрізноманітніші форми: локальні, комплексні, мережеві; при цьому ефективність таких структур виділяється параметрами якості. Однак питання визначення еталонів діяльності багаторівневої системи, оцінки, реальні і прогнозні показники досліджені. Необхідно врахувати, що складна багаторівнева система управління може приймати найрізноманітніші форми: локальні, комплексні, мережеві; при цьому ефективність таких структур виділяється параметрами якості. Однак питання визначення еталонів діяльності багаторівневої системи, оцінки, реальні і прогнозні показники досліджені недостатньо.

Метою роботи є розробка алгоритмів і моделей управління багаторівневою системою, що забезпечують заданий рівень якості управління на основі мультиагентних підходів і статистичних методів прогнозування.

Таким чином, розробка методів і засобів управління багаторівневою системою, що забезпечують заданий рівень якості управління на основі мультиагентних підходів і статистичних методів прогнозування, являється актуальним завданням.

ПІДХІД ДО РЕАЛІЗАЦІЇ МЕРЕЖЕВОГО АНАЛІЗАТОРА

Контроль над трафіком в мережах часто здійснюється за допомогою установки і настройки брандмауерів на кількох її ключових вузлах. Це дозволяє розмежувати доступ до основних ресурсів і тим самим забезпечити певний рівень безпеки для мережі в цілому. Таке рішення часто потребує вдосконалення.

Більш досконалим методом є використання NIDS (системах виявлення несанкціонованого вторгнення). Існує кілька типів таких систем, від безкоштовного програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом до дорогих програмно-апаратних комплексів, що розробляються зазвичай великими виробниками мережевого устаткування.

Такі системи можуть:

- Виявити паразитний , вірусний і за кільцюваний трафік, наявність якого збільшує завантаження мережевого обладнання та каналів зв'язку
- Виявити в мережі шкідливе і несанкціоноване ПО , наприклад, мережеві сканери, флудери , троянські програми , клієнти пірінгових мереж та інші (це зазвичай роблять за допомогою спеціалізованих сніфферів - моніторів мережевої активності).
- Перехопити незашифрований (а часом і зашифрований) призначений для користувача трафік з метою отримання паролів і іншої інформації.
- Локалізувати несправність мережі або помилку конфігурації мережевих агентів (для цієї мети сніфери часто застосовуються системними адміністраторами)

Відмінністю нашого підходу від описаних вище є те, що аналізатори на базі правил створюються індивідуально для кожної мережі і виявляють підозрілі пакети з урахуванням особливостей конкретних локальних мереж. Це дозволяє позбутися великої кількості помилкових спрацьовувань, а також в ряді випадків дозволяє виявити атаки і шкідливе ПЗ невідомого раніше типу.

Першим етапом роботи програми є збір інформації про нормальної активності в мережі. Збиральник створює базу даних з описом типів з'єднань, які встановлюються за час його роботи. Надалі нормальним вважається з'єднання, що належить будь-якого з цих типів. Другим етапом по базі даних нормальних з'єднань будується аналізатор трафіку у вигляді набору логічних правил, які відокремлюють нормальний трафік від аномального. Третім етапом правила перекладається у керуючий код . Потім вони можуть бути застосовані для моніторингу трафіку і інформування адміністратора про появу аномальних з'єднань. Щоб швидко обробляти великі об'єми трафіку, набір правил будується таким чином, що чим частіше те або інше з'єднання з'являється в мережі, тим швидше воно проходить через нього.

к.т.н., доц. Бойчук В.О. (ХмНУ)
Паниччик Д.Р. (ХмНУ)
Солодєєва Л.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗПІЗНАВАННЯ ЕМОЦІЙ ЛЮДИНИ ПО ЗОБРАЖЕННЯХ

Системи машинного зору і розпізнавання образів на зображеннях міцно закріпилися в сучасному світі. Основне завдання систем машинного зору - розпізнавання об'єктів, а також їх зовнішнього вигляду й місця розташування в просторі. Одним з основних способів розпізнавання емоцій людини іншою людиною є аналіз візуальної інформації. Тому автоматизація цього процесу очевидно повинна бути заснована на використанні методів і засобів комп'ютерного зору. Завдання розпізнавання емоцій може використовуватись в різних сферах людської діяльності.

В даний час активно розвивається робототехніка. Основний напрямок наукових робіт в робототехніці пов'язаний зі створенням інтелектуальних роботів. Розпізнавання емоцій людини роботами дозволяє підвищити ступінь інтелектуалізації їх взаємодії, наприклад, для забезпечення правильного реагування на стан людини.

Особливо актуально правильно визначити стан людини у випадках, пов'язаних з небезпекою для життя. Наприклад в системах розпізнавання втоми людини в автомобілі на основі аналізу обробки зображень обличчя, отриманих з відеокамери. Ще однією сферою застосування методів автоматичного розпізнавання емоцій є забезпечення безпеки людей за допомогою охоронних систем. Наприклад забезпечення охоронних систем засобами виявлення та супроводження людей, які проявляють емоції агресії, страху.

Розпізнавання емоцій застосовується також в цілому ряді інших областей, таких як телекомунікації, відеоігри, анімація, психіатрія, автоматизоване навчання і т.п. Розпізнавання емоцій за виразом обличчя є складним психічним процесом. Людина може порівняно легко розпізнати емоції іншої людини по обличчю, ході, жестах. Проте для комп'ютерних систем це досить складне завдання.

Основний алгоритм автоматичного розпізнавання емоцій складається з наступних етапів:

1. Отримання зображення та первинна обробка зображення;
2. Виділення обличчя на зображенні;
3. Виділення елементів обличчя;
4. Виділення ключових точок на елементах;
5. Класифікація емоції.

Для реалізації механізму розпізнавання емоцій на етапі класифікації пропонується використати систему нечітких висновків, яка працює з вісьмома ознаками обличчя. Кожна ознака описується нечіткою множиною, яка характеризує зміну ознаки при емоціях. Результуюча емоція з семи базових

отримується на базі ознак в результаті функціонування системи міркувань по прецедентах.

Бордіян П.П. (Військова академія м. Одеса)
Максимчук Д.С. (Військова академія м. Одеса)
Герасімов В.М. (Військова академія м. Одеса)

ВИСОКОТОЧНІ БОЄПРИПАСИ ПОТРІБНІ РАКЕТНИМ ВІЙСЬКАМ І АРТИЛЕРІЇ

Досвід локальних війн і збройних конфліктів останніх років свідчить, що найбільш значні зміни у формах і засобах збройної боротьби відбуваються у зв'язку з оснащенням військ новими високоефективними засобами ураження, а існуючі сьогодні в Збройних Силах України засоби вогневого ураження не повною мірою відповідають сучасним вимогам.

Тому не випадково у ході теоретичних досліджень інтенсивно ведеться пошук і вдосконалення способів ефективного застосування високоточних боєприпасів (ВТБ). Їх результати дають підстави зробити висновок, що оснащення артилерії і ракетних військ ВТБ дозволить значно підвищити її вогневі можливості щодо ураження броньованих об'єктів, а також ту роль, яку вона спроможна відіграти з метою завоювання і утримання вогневої переваги над противником.

У світовій практиці застосування засобів ведення бойових дій завжди гостро стояла проблема точності наведення зброї. Важливість її полягає, насамперед, у необхідності ефективного ураження противника при мінімальних власних втратах. Після останніх воєнних компаній вже ні в кого не виникає сумніву, що тенденція розвитку та модернізації високоточної зброї набула спрямованого характеру.

Оснащення сучасної армії довершеними засобами озброєння висуває ряд завдань щодо розвитку високоточної зброї (ВТЗ) як пріоритетний напрям у досягненні нового рівня озброєння. Під ВТЗ розуміють сукупність засобів розвідки і керування вогнем, вогневих засобів і керованих боєприпасів, об'єднаних в єдину інформаційно-технічну систему, що забезпечує у всьому діапазоні стрільби ближньої тактичної зони (до 25 км) ураження одиночних цілей одним-двома пострілами керованих снарядів, а групові цілі - одним-двома залпами бойової машини (батареї).

Створення високоточних боєприпасів, що функціонують за принципом "вистрелив-забув", є одним з напрямів вдосконалення арсеналу боєприпасів артилерії. Аналіз основних тенденцій розвитку та способів бойового застосування озброєння та військової техніки артилерії Сухопутних військ для ведення бойових дій в сучасних умовах свідчить, що одним із головних напрямків є розробка, створення та удосконалення високоточних боєприпасів. При застосуванні комплексів керованого озброєння (ККО) найбільш повно реалізується лише за умови розвитку всіх її складових підсистем. Відставання будь-якої окремої ланки за найважливішими характеристиками та термінами розробки не дозволить повною мірою реалізувати переваги ВТБ.

Будур О.М. (Військова академія м. Одеса)
Бордіян В.П. (Військова академія м. Одеса)
Іванов Т.С. (Військова академія м. Одеса)

СУЧАСНИЙ ЗГРК ПОВИНЕН СТВОРЮВАТИСЯ НА БАЗІ АКТУАЛЬНИХ НА СЬОГОДНІ ІНЖЕНЕРНИХ РІШЕНЬ ТА ПЕРЕДОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Як показує аналіз принципів бойового застосування сучасних засобів повітряного нападу, досвід локальних війн та конфліктів подолання систем ППО здійснюється при широкому використанні різноманітних радіо завад і маневру цілей. Все це значно ускладнює роботу апаратури зенітних комплексів. Особливо це відноситься до роботи систем автоматичного супроводження цілей по кутовим координатам і дальності. Запас динамічної стійкості і швидкодії не завжди хватає для автоматичного супроводження маневрених цілей, що приводить до зриву автоматичного супроводження цілей. Суттєво підвищуються і помилки супроводження цілей.

Тому при розробці систем автоматичного супроводження цілей цей факт необхідно враховувати. Краще розроблювати системи на цифровій елементній базі та робити оптимізацію систем, виходячи з критеріїв оптимізації, вибрати параметри систем які розробляються. Для цього необхідно мати цифрові моделі відповідних систем супроводження цілей.

Хоча аналогова система автоматичного супроводження дальності (АСД) характеризується простотою конструктивного виконання, але в той же час їм властиві такі недоліки, як відносно невисока стабільність параметрів, дрейфи нулів операційних підсилювачів, необхідність постійних регламентних робіт у процесі експлуатації.

У цьому відношенні цифрові системи АСД відрізняються в кращий бік. У цих систем висока стабільність параметрів, яка не залежить від впливу зовнішнього середовища. Окрім цього при цифровій реалізації систем АСД значно скорочується експлуатаційні витрати, пов'язані з періодичними регульовальними роботами.

Однак цифрова обробка сигналу призводить до додаткових, так званих інструментальних, похибок систем, пов'язаних з кінцевою розрядною сіткою. Щоб ці додаткові похибки не порушували нормальної роботи системи, необхідно обирати ціну молодших розрядів цифрових пристроїв таким чином, щоб інструментальні похибки були на порядок та більше нижчими, а ніж принципово невинуваті помилки, які обумовлені дією шумів антени, радіоприймального пристрою і таке інше.

Виходячи з вище сказаного при формуванні цифрової системи вимірювання дальності (СВД) одна з задач полягає у виборі ціни молодшого розряду перетворення “код-часова затримка”, при якій інструментальними похибками квантування за рівнем у ПНК можна буде знехтувати у порівнянні з флуктуаційною похибкою систем АСД, яка обумовлена дією внутрішніх шумів; а також у виборі параметрів алгоритму оцінювання та екстраполяції дальності, від якого залежить не інструментальні похибки системи АСД.

Будур О.М. (Військова академія м. Одеса)
Малишкін О.В. (Військова академія м. Одеса)
Лисковчук В.Л. (Військова академія м. Одеса)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ ДЕРЖАВИ, ПЕРСПЕКТИВА РАКЕТНИХ КОМПЛЕКСІВ

Дивлячись на ситуацію яка відбувається у міжнародній обстановці, особливо з огляду на ту обстановку в якій опинилася Україна необхідно відзначити, що кожна з держав з різними суспільними устроями докладає титанічних зусиль, щоб запобігти ядерну війну, зберегти і зміцнити мир. Займаючись мирним будівництвом необхідно берегти обороноздатність Української держави, де ослаблення ми не маємо права допустити ні на секунду.

Перспектива на рішення таких задач в деякій мірі лягає на ракетні комплекси, так як саме вони є високоточною зброєю. Для виконання цих завдань ракетними комплексами необхідно мати сучасну елементну базу. Особливо важливе виконання такого завдання, як заміна вже застарілих зразків озброєння, на нові, де використані останні досягнення науково-технічних робіт, нові підходи в проектуванні.

РДТП отримали в даний час широке поширення. Цьому сприяють такі основні переваги, як: висока надійність, простота експлуатації, постійна готовність до дії. Ракети з РДТП застосовують у всіх класах сучасних комплексів військового призначення.

Різноманітність областей застосування і виконання завдань сприяють розробці широкого кола конструкцій, що відрізняються габаритними, масовими, тяговими, тимчасовими та іншими характеристиками.

При підході до такої роботи необхідно брати за увагу класифікацію даного типу ракет, проводити аналіз вимог, висунутих до ракет з точки зору стандартних, експлуатаційних і виробничо-економічних вимог. Крім того, проводити вибір і обґрунтування схеми ракети. Визначитись з типом старту, двигуна ракети. Особливу увагу приділити визначенню конструкційних матеріалів і вибору програми польоту ракети.

При аналізі вимог, що пред'являються до систем відділення бойової частини (БЧ), необхідно розглянути їх принципові схеми, на основі чого зроблено вибір схеми для перспективної ракети і розрахунок конструкції механізму відділення бойової частини (БЧ).

Букарос А.Ю. (Військова академія м. Одеса)
Герєга О.М. (Військова академія м. Одеса)

МОДЕЛЮВАННЯ СТРУКТУРИ ДИСПЕРСНО-АРМОВАНИХ БЕТОНІВ

У доповіді досліджена відома за літературними даними оригінальна технологія зміцнення бетону сумішшю сталевого порошку і фібри. Операбельність технології та доступність інгредієнтів, що використовуються,

роблять її привабливою для використання при будівництві широкого класу споруд як цивільних, так і спеціального призначення. Істотна особливість технології – створення в дисперсно-армованих гетерогенних матеріалах зв'язних областей перколяційного типу, що складаються з кластерів фібри і порошку, які при критичній концентрації викликають стрибкоподібну зміну параметрів бетону, зокрема, міцності матеріалу.

Для дослідження структури і властивостей матеріалу, що створений за згаданою технологією, розроблена комп'ютерна перколяційна модель структурного фазового переходу, що зміцнює, в дисперсно-армованих бетонах. У моделі вперше вирішена континуальна перколяційна задача кластерів, що складаються з квазіточечних і квазілінійних елементів. Задача вирішується методом Монте-Карло в кубі розміром 10^6 умовних одиниць довжини. Поодинокі фібри і частки порошку в моделі вважаються з'єднаними, якщо у них є спільна точка або відстань між ними не перевищує деяку задану, що грає в моделі, як і довжина фібри, роль керуючого параметра. У комп'ютерних експериментах отримані значення перколяційних параметрів кластерів.

Крім безпосереднього зміцнення бетону металевим наповнювачем, в моделі розглядається можливість підвищення міцності за рахунок механічних напружень, що зароджуються в місцях контакту бетону з фіброю і порошком. Отримано критерій виникнення таких напружень в умовах зменшення обсягу бетону при гідратації. Проведена аналогія з ситуацією, яка спостерігається у керамзитобетоні – екстремальної залежності міцності зразка від концентрації наповнювача, що демонструє схожість з ефектом дальності в напівпровідниках і металах.

У доповіді описані труднощі моделі, пов'язані з гіпервипадкових характером величин, що виникають в дослідженні.

В продовження теоретичного вивчення властивостей дисперсно-армованих бетонів проведено ретельні натурні дослідження, які тривають.

Допомогу в комп'ютерній реалізації моделі надали Ю. Кривченко і С. Суханова.

Список використаних джерел:

1. Вандоловский А.Г., Костюк Т.А., Рачковский А.В. Технология создания сталефибробетона с повышенной прочностью на растяжение. / Сборник трудов Харьковского нац. университета воздушных сил. – 2018. – Т.2 (56). – С. 126-131.
2. Герега А.Н. Моделирование кластерных структур в материале: силовые поля и дескрипторы. // Физическая мезомеханика. – 2013. – Т.16, №5. – С. 87-93.
3. Герега А.Н. Физические аспекты процессов самоорганизации в композитах. // Механика композиц. материалов и конструкций. – 2013. – Т.19, №3. – С. 406-419.

к.т.н., доц. Лівенцев С.П. (ІСЗЗІ КПП ім. Ігоря Сікорського)
к.т.н., доц. Павлов В.П. (ІСЗЗІ КПП ім. Ігоря Сікорського)
Василюк Ю.С. (ІСЗЗІ КПП ім. Ігоря Сікорського)
Бабій О.С. (ВІКНУ)

ПРИДУШЕННЯ СКЛАДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ ШЛЯХОМ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ

В ієрархічних структурах важливо лише виділення рівнів співпідпорядкованості, а між рівнями і між компонентами в межах рівня можуть бути будь-які взаємини. Відповідно до цього існують структури, що використовують ієрархічний принцип, але мають специфічні особливості, і їх доцільно виділити особливо. Це так звані багаторівневі ієрархічні структури.

Організаційно-технічна система представлена у вигляді відносно самостійних, взаємодіючих між собою підсистем, що мають ієрархічне розташування. Деякі з підсистем знаходяться під впливом або управляються вищестоящими. Рівень такої ієрархії називають ешелonom.

Функціональна ієрархія прийняття рішення враховує три основні аспекти проблеми прийняття рішень в умовах повної невизначеності: вибір стратегії, яка повинна бути використана в процесі вирішення; зменшенням або усуненням невизначеності; пошуком кращого або допустимого способу дій, що задовольняє заданим обмеженням.

Зазвичай функціональна ієрархія складається з трьох шарів:

Шар вибору: завдання цього шару – вибір способу дій. Приймає рішення елемент на цьому шарі, який отримує зовнішні дані (інформацію) і, застосовуючи той чи інший алгоритм (визначається на верхніх шарах), знаходить потрібний спосіб дій.

Шар навчання, або адаптації. Завдання цього шару – конкретизація безлічі невизначеностей U , з яким має справу шар вибору. Слід зауважити, що безліч невизначеностей U розглядається тут як множина, що включає в себе всі незнання про поведінку системи і відображає всі гіпотези про можливі джерела і типи таких невизначеностей. U отримують, звичайно, за допомогою спостережень і зовнішніх джерел інформації. Призначення другого шару – звуження безлічі невизначеностей U .

Шар самоорганізації. Цей шар повинен вибирати структуру, функції та стратегії, що використовуються на нижчих шарах, таким чином, щоб по можливості наблизитися до глобальної мети (зазвичай визначається в термінах, які важко зробити операційними). Якщо загальна мета не досягається, цей шар може змінити стратегію навчання на другому шарі у разі незадовільності оцінки невизначеності.

Застосування інформаційної зброї в інформаційних та телекомунікаційних системах носить прихований і знеособлений характер, легко маскується під заходи захисту та безпеки і не зв'язується з оголошенням війни або введенням періоду особливих дій у локальних конфліктах. Найбільш

вразливими для нападу є ті системи, які повинні зберігати безперервну працездатність в реальному масштабі часу.

Інформаційний вплив – це цілеспрямоване інформаційно-технічне маніпулювання поведінковими, умовними і безумовними реакціями складної організаційно-технічної системи в оперативних цілях. Ефективний тільки комплексний інформаційно-технічний вплив на складну ієрархічну систему, що блокує організаційний, фізичний, внутрішній стан, одиночного, групового і масового об'єкта придушення. Вплив може здійснюватися організаційними методами і спеціальними технічними засобами.

Основними принципами інформаційно-технічного впливу на об'єкти атаки є: наукова обґрунтованість; цілеспрямованість; достатня інформованість про об'єкти інформаційного впливу; координація по цілям і завданням, місцем і часом, каналів і засобів впливу, форм і методів; оперативність; керівництво проведеними інформаційно-технічними операціями здійснюється з єдиного центру; поєднання точкового, прицільного характеру впливу масованим застосуванням всіх сил і засобів інформаційно-технічного впливу; гнучке варіювання всім арсеналом форм і методів інформаційно-технічного впливу; ефективність і прогноз результату; масштабність, безперервність і перманентність інформаційно-технічного впливу.

Управління в складних ієрархічних системах, якими є великі спільності людей і техніки, відрізняється від традиційного уявлення про управління. Це пов'язано з тим, що складні ієрархічні системи слабо передбачувані, визначити як бажаний, так і практично досяжний стан вкрай складно, тим більше складно вибрати і нав'язати системі "оптимальний" шлях переходу з одного стану в інший. Тому за змістом та механізмом управління складними системами найбільш близько до фізіологічних процесів збудження і гальмування, тобто процесів зовнішнього і внутрішнього стимулювання. У зв'язку з цим управління складними системами є створення умов, що збуджують або гальмують внутрішньосистемні процеси, хід і наслідки яких в основному визначає сама система. Використання тих чи інших впливів призводить до потрібної зміни (зменшення або збільшення) ефективності системи.

Управління має досягатися ціною відносно малих енерговитрат. У цьому сенсі інформаційне управління є одним із пріоритетних, оскільки енергоресурс інформаційного управління як правило незначний порівняно з енергоресурсом керованої системи. Інформаційний вплив як процес управління – це збудження (гальмування) в керованій системі таких процесів, які забезпечують бажаний для керуючої сторони результат. Цей спосіб впливу на противника не передбачає прямого виведення з ладу частини елементів його системи, але є передачею противнику такої інформації, яка нашою хне його на вибір певного рішення, при якому ці елементи втратять свою ефективність. При цьому треба враховувати, що, як правило, в той же час противник надходить аналогічно і намагається проводити подібний інформаційний вплив по відношенню до нас.

*Веремійчук І.О. (ХмНУ)
к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)
к.т.н. доц. Пивовар О.С. (ХмНУ)*

МЕТОД РЕЗОНАНСНОГО ШИРОТНО-ІМПУЛЬСНОГО КОНТРОЛЮ РЕАКТИВНОГО БЕЗКОНТАКТНОГО ВПЛИВУ НА ЛІНІЮ ПЕРЕДАЧІ

Кабельна лінія передачі в охоронних системах може виступати не лише як середовище поширення сигналу але як сенсор із розподіленими параметрами. Широковідомі системи, що використовують проводово-розривний принцип контролю периметру об'єкту охорони [1] через використання сегментованої лінії передачі. Подібні системи мають ряд недоліків, наприклад, необхідність відновлювати цілісність лінії після спрацювання системи контролю.

Більш практичними є засоби, що використовують безконтактні методи контролю, що ґрунтуються на реактивному впливі стороннього об'єкту на параметри лінії та характеристики сигналу, що поширюються в її межах. Зазвичай подібні завдання вирішуються за допомогою засобів імпульсної рефлектометрії [2]. Однак використання рефлектометричних методів спряжене із високим рівнем апаратурної складності та вартості, а також апіорними даними щодо параметрів застосовуваної лінії.

Запропонований метод полягає у використанні сигналу в вигляді прямокутних імпульсів, частота слідування яких встановлюється таким чином, щоб у довгій лінії встановлювався резонансний режим. Факт резонансу легко визначається із боку випромінювання зондуючого імпульсу.

За умови зовнішнього безконтактного реактивного впливу умови резонансу в лінії порушуються, і на початкових етапах перехідна характеристика має вигляд сукупності амплітудної та широтно-імпульсної модуляції, що можливо легко відокремити одну відносно другої. Суть методу полягає в тому, що дальність до внесеного реактивного елемента пропорційна глибині широтно-імпульсної модуляції, що є вимірювальною величиною.

Моделювання та дослідження умов застосування методу проводилось у середовищі Nuperglunx. Результати моделювання підтвердили правильність запропонованого підходу в тому числі і для диференційних ліній передачі. Точність визначення точки впливу стороннього об'єкта на лінію складає наближено 1% від довжини лінії. Метод може знайти застосування як у військовій галузі, так і для контролю ліній передачі на печатних платах, тощо.

Список використаних джерел:

1. Груба И.И. Системы охранной сигнализации. Технические средства обнаружения /И.И.Груба. – М.:СОЛОН-ПРЕСС, 2012.-220с..
2. Елементи і пристрої фізичної та електронної охорони об'єктів: Конспект лекцій / П. В. Мокренко; Нац. ун-т «Львів. політехніка». — Л. : Фенікс, 2000. — 186 с.

ВИКОРИСТАННЯ СПРОЩЕНОЇ КОМБІНОВАНОЇ БРОНІ ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАХИСТУ БРОНЬОВАНОЇ ТЕХНІКИ

Станом на теперішній час, багато зразків легкої (БМП, БТР, БРДМ) та важкої (Танки всіх модифікацій) броньованої техніки оснащено пасивною бронею різних класів захисту. Танкова броньована техніка, зазвичай оснащена краще за легку броньовану техніку і має в переліку можливостей встановлення комбіновану броню та динамічні (активні) елементи броні. Значно слабшою бронею володіють зразки легкої броньованої техніки, зазвичай на них становлені пластини зі сплавів алюмінію, який є значно слабшим засобом захисту від протитанкових ракет та засобів ураження (РПГ). Питання покращення захисту легкої броньованої техніки є надзвичайно актуальним на даний час, так як таких засобів значно більше ніж важкої броньованої техніки. Дана Легка Броньована Техніка (далі ЛБТ) активно застосовується для багатьох військових завдань, зокрема і в зоні проведення ООС. Особливості ведення бою на рівній місцевості часто загрожують ураженням ЛБТ засобами ПТРК. Розробка та виготовлення комплексів активного захисту броні є дороговартісною.

Альтернативним, значно дешевшим та значно швидшим рішенням є виготовлення та встановлення Спрощеної Комбінованої Броні різних модифікацій. Що таке СКБ? СКБ це система гартованих сталевих пластин різної товщини (від 5 до 15 мм) розташованих послідовно одна над одною, скріплені між собою конструкціями: 1) звичайними 2) охиленими 3) укріпленими. Монтуються поверх існуючої броні ЛБТ та важкої БТ. Можлива модифікація СКБ із монтуванням 2 або 3 шарів сталевих пластин відповідно. Можливе наповнення прошарку між пластинами гелевими матеріалами як гальмівним середовищем. На даний момент в/с монтують на ЛБТ засоби захисту у вигляді металевих сіток для зменшення пробивної здатності снарядів, що є менш ефективним ніж встановлення СКБ мінімальної товщини. Перевага СКБ в тому, що правильно змонтована система з мінімальною товщиною (2 пластини по 5 мм) здатна витримати удар, що пробиває 300 мм шар однорідного алюмінію. Саме цей факт є основоположним в розробці та встановленні даної системи СКБ, що в майбутній перспективі може врятувати значну кількість військовослужбовців. Дана технологія успішно застосовується для захисту космічних апаратів у відкритому космосі від зіткнення із високошвидкісними уламками.

Таким чином, спрощена комбінована броня може стати дешевим та дієвим рішенням зміцнення броні легкої броньованої техніки, що може мати значні позитивні наслідки для виконання поставлених бойових задач та збереження життя і здоров'я особового складу екіпажу даних бойових машин.

Глоба О.В. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)
к.т.н. Опенько П.В. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)
к.військ.н., с.н.с. Красіков О.М. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)
к.військ.н., с.н.с. Дранник П.А. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)
к.військ.н. Поліщук С.В. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЖИВУЧОСТІ СИСТЕМИ ЛОГІСТИЧНОГО (МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО) ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН ЗЕНІТНИХ РАКЕТНИХ ВІЙСЬК

Порівняння понять надійності та живучості, аналіз методів, які використовуються для їх дослідження та оцінки, вказує на суттєві відмінності даних понять. Вони залишаються схожими лише в тому, що в ході аналізу надійності та живучості оцінюється працездатність системи. Методологія аналізу живучості принципово відрізняється від методології аналізу надійності у визначенні понять, показників і моделей процесів, що проявляють ці властивості системи. В порівнянні з надійністю, живучість визначається як зовнішньою, так і внутрішньою властивостями системи.

Метою теоретичних міркувань є визначення підходів до відокремлення понять живучості та надійності, пошуку функціонального та (або) логічного зв'язку між цими властивостями в конкретних умовах обстановки, а також формування напрямків подальшого аналізу факторів, які впливають на живучість системи логістичного призначення військових частин (підрозділів) зенітних ракетних військ.

В доповіді надані пропозиції щодо визначення поняття живучості системи військового призначення, а саме запропоновано і сформульовано для подальшого застосування поняття живучості системи військового призначення, під якою будемо розуміти властивість системи збільшувати або зменшувати втрати внаслідок корегованого впливу на процеси, які в ній відбуваються та наведено визначення показника живучості $K_{жс}$ системи військового призначення.

Також представлена математична залежність живучості сил і засобів системи логістичного (матеріально-технічного) забезпечення військових частин зенітних ракетних військ від надійності її бойових наземних засобів в ході ведення операції (бойових дій) та встановлений функціональний зв'язок між цими показниками в конкретних умовах обстановки, а також запропоновані напрямки подальшого аналізу факторів, які впливають на живучість системи технічного забезпечення

Визначений напрямок підвищення живучості системи логістичного (матеріально-технічного) забезпечення військових частин зенітних ракетних військ за рахунок зменшення часу, що витрачається на відновлення пошкоджених зразків озброєння і військової техніки, а саме зменшення тривалості циклу відновлення.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ДІАГНОСТУВАННЯ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ

Останнім часом впровадження інтелектуальних систем отримало значне розповсюдження у різних сферах людської діяльності. Зважаючи на досягнення в області мікроелектроніки, що зумовило стримкий розвиток елементної бази, а також неможливість масового оснащення новими зразками радіоелектронної техніки (РЕТ), що обумовлено економічними чинниками держави, є доцільним впровадження інтелектуальної системи, яка дозволить відповідати сучасним вимогам до якісних та кількісних показників надійності об'єктів РЕТ.

Відомо, що надійність РЕТ визначається якістю елементної бази, умовами експлуатації та можливостями діагностичного забезпечення. У рамках діагностичного аспекту надійності, основу якого складають сукупність принципів, методів і засобів діагностування, вирішуються завдання, які відповідають функціям технічної діагностики, а саме: визначення технічного стану, пошук несправностей і прогнозування залишкового ресурсу. Їх виконання спрямоване на вирішення актуальних задач щодо продовження ресурсу РЕТ, яка експлуатується, що знайшло відображення у розробці методів фізичного діагностування (енергостатичного, енергодинамічного, електромагнітного), які на відміну від методів функціонального діагностування, дозволили визначати реальний технічний стан цифрових пристроїв.

Основою для прийняття інтелектуальною системою рішення про технічний стан є порівняння значень діагностичних параметрів, отриманих у ході експлуатації з використанням зазначених методів, з тими, які були отримані в результаті проведення прискорених випробувань на надійність радіоелектронних компонентів і являють собою залежності діагностичних параметрів від часу. У ході експлуатації об'єктів РЕТ при проведенні діагностування отримані значення діагностичних параметрів будуть записані у базу знань інтелектуальної системи, що дозволить здійснювати корегування залежностей діагностичного параметру від часу, та досягти у майбутньому підвищення достовірності діагнозу, а також більш точного визначення залишкового ресурсу цифрових пристроїв блоків РЕТ.

До інтелектуальної системи як елементу нової автоматизованої системи технічного діагностування РЕТ діагностична інформація буде надходити від об'єктів РЕТ (радіолокаційних станцій, автоматизованих систем управління, засобів зв'язку та спеціального зв'язку, аеродромного обладнання, АЕС тощо). Її впровадження дозволить з високою достовірністю упереджувати відмови та завчасно проводити заміну цифрових пристроїв блоків РЕТ, що призведе до збільшення основної характеристики надійності - коефіцієнту готовності та заощадження коштів, які витрачаються державою для забезпечення надійності шляхом резервування блоків РЕТ.

к.т.н., доц. Глухов С.І. (КНУ імені Тараса Шевченка)
к.т.н., с.н.с. Гахович С.В. (КНУ імені Тараса Шевченка)
Головко Д.В. (КНУ імені Тараса Шевченка)

ВИКОРИСТАННЯ ВЕРТИКАЛЬНО ПОЛЯРИЗОВАНИХ ВУГЛЕЦЕВИХ МАСИВІВ НАНОТРУБОК ДЛЯ МАСКУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ І ОБ'ЄКТІВ

Останні десятиліття технологія Стелс або малопомітності стала відігравати важливу роль в військах різних країн. Можливість вести розвідку і нанести удар не будучи поміченим завжди дає перевагу перед супротивником. Проте дана технологія хоч і довела свою ефективність в декількох конфліктах, показала також, що має недоліки внаслідок яких було збито декілька літаків.

Новітні розробки вчених активно впроваджувалися при створенні нової військової техніки, а також при модифікуванні старої. У 2014 році британською компанією Surrey NanoSystems був винайдений матеріал, що являє собою вертикально поляризований масив вуглецевих нанотрубок, який називається вантаблек (Vantablack), а також фарба на його основі Vantablack S-VIS.

У перспективі матеріал вантаблек має дуже широкий спектр застосування в військовій сфері. Із-за своєї здатності, в теорії, поглинати близько 96-99% видимого світла, мікрохвиль і радіохвиль. Уже експериментально доведено, що даний матеріал поглинає усе випромінювання видимому і ІЧ діапазонах (конкретно від 400-1400 нм), причому під будь-яким кутом і будь-якою поляризацією, а також має коефіцієнт відбиття 0,036%. Оскільки радіолокаційні методи використовують для виявлення цілей в системах ППО і ПРО покриття цим матеріалом засобів повітряно-космічного нападу, це дасть можливість зробити атаку ще більш непередбачуваною і, як наслідок, більш руйнівною. Військово-морські сили також можуть використовувати покриття для маскування десантних кораблів і катерів для висадки десанту у глибокий тил. Але на цьому можливості матеріалу не завершуються, покривши їм внутрішні модулі або зробивши камуфляж з підкладкою з вантаблек, можна створити тепловий камуфляж, що зробить об'єкт непомітним для теплових сканерів, що вже дозволяє зробити непомітними для тепловізорів наземну техніку і солдатів.

Проблема даного матеріалу полягає у тому, що дослідження ще тривають і ще не досліджена його адгезія (зчеплення з іншими матеріалами). Також проблемним буде використання в сухопутних військах в день оскільки, покритий даним матеріалом об'єкт буде чорного кольору, але це вирішується маскувальними сітками.

ВИМОГИ ДО УПРАВЛІННЯ ТРАФІКОМ В СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Аналіз статистики потоку інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах показує значний вміст аудіо - та відеоінформації. Це пояснюється тим, що оператори, які раніше працювали у вузьких сегментах ринку послуг, значно розширили набір послуг. Найбільш перспективними послугами в широкосмугових системах є надання цифрового телебачення та відео в реальному часі, що дасть змогу зберегти конкурентоздатність та задовольнити попит споживачів. Зростання обсягів трафіку та вимог до гарантування якості його передавання спричиняє зростання вимог до інформаційних систем, які повинні вирішувати проблему високоякісного передавання інформації, витримуючи пікові навантаження, максимально ефективно використовуючи наявні ресурси. Сучасна інфраструктура повинна бути придатною для передавання значних потоків відео - та аудіо - інформації, даних та службової інформації. При передаванні відео в інформаційно-комунікаційній системі виникають три основні проблеми:

- низька пропускна здатність мережі;
- втрата пакетів;
- джитер (коливання затримки передавання пакетів).

Для забезпечення необхідної якості передавання зростаючих обсягів різномірної інформації, потрібно забезпечити необхідні пропускні здатності каналів передавання. Передавання відеоінформації відіграє важливу роль в роботі мультисервісних систем, які повинні забезпечувати надання послуг із заданим рівнем доступності та надійності, використовуючи перевірені та надійні технології передачі. Надання послуг передачі відео характеризується передаванням великої кількості відео файлів, що супроводжується різкими змінами швидкості передавання, та може викликати небажані втрати. Постільки відеосигнал передається в стисненому вигляді, втрата навіть поодиноких ІР пакетів може викликати значне погіршення відео зображення. забезпечити виконання цих вимог можна за допомогою кількох методів: збільшення пропускної здатності системи за рахунок модернізації мережевого обладнання та збільшення пропускних здатностей каналів передавання, забезпечення необхідної якості за рахунок підтримки необхідних параметрів системи за допомогою пріоритетів, алгоритмів керування чергами, запобігання перевантаженням, оптимізації алгоритмів маршрутизації, за рахунок використання систем, які б забезпечували прийнятну якість сервісу, та були б мінімально залежні від параметрів системи. Такий підхід можна забезпечити вдосконаленням методів управління та передавання незалежно від характеру відеоінформації чи використання нових методів стиску зображень.

МЕТОДИ ПРОТИДІЇ ДЕСТРУКТИВНИМ ВПЛИВАМ НА СИСТЕМИ ЦИФРОВИХ ВОДЯНИХ ЗНАКІВ

У простих стегосистемах ЦВЗ (цифровий водяний знак) для вбудовування зазвичай застосовується псевдовипадкова послідовність, яка не враховує властивості зображення-контейнера і фактично є реалізацією білого шуму гауса, однак для робастних стегосистем доцільно здійснювати правильний підбір параметрів псевдовипадкової послідовності. При цьому відомо, що стегосистеми з розширенням спектра можуть бути стійкими до таких деструктивних впливів, як додавання шуму, стиснення та інше.

Методи захисту від атак змови, що полягають в спеціальному методі побудови ЦВЗ. Коди формуються таким чином, щоб при усередненні залишалася частина яка не дорівнює нульовому значенню послідовності, яка є статистичною компонентою. За даною статистичною компонентою можна виконати відновлення іншої частини послідовності, яка є динамічною компонентою. Недоліком даного способу є збільшення довжини кодів з ростом числа поширюваних примірників.

Для побудови стійкого до деструктивних впливів ЦВЗ необхідно проводити адаптацію його спектра таким чином, щоб огинання спектра ЦВЗ повторювало огинання спектра зображення-контейнера. На практиці дана адаптація спектру ЦВЗ досягається шляхом локальної оцінки спектру.

Для захисту від деструктивного впливу типу афінного перетворення використовується внесення другого опорного ЦВЗ, який використовується для фіксування виконуваних зловмисником перетворень, проте в такому разі можливо, що деструктивний вплив буде направлено в тому числі і на опорний ЦВЗ. Іншим способом захисту є вбудовування ЦВЗ у візуально значущу частину зображення-контейнера.

Ще одним методом є блочний детектор, коли зображення розділяється на блоки певного розміру і для кожного блоку виконується аналіз різних ймовірних спотворень з визначенням коефіцієнта кореляції ЦВЗ. У разі якщо визначається спотворення, після якого даний коефіцієнт виявляється невисоким, то вважається, що даний деструктивний вплив виконано порушником і його можна звернути [1].

Одним з перспективних напрямків є представлення ЦВЗ у вигляді коригуючого коду. Практика побудови систем обробки різноманітних даних показала, що використання завадостійких коригуючих кодів дозволить підвищити ефективність забезпечення цілісності даних у зв'язку з тим, що в процесі їх обробки можуть виникати різні помилки, які можуть змінити дані.

Список використаних джерел:

1. Криптографическая защита информации: учебное пособие / А.В. Яковлев, А.А. Безбогов, В.В. Родин, В.Н. Шамкин. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2006. – 140 с.

к.т.н., доц. Джулій В.М. (ХмНУ)
Маковей А.А. (ХмНУ)
д.т.н, с.н.с. Селюков О.В. (КНУБіА)

МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ

Для управління навчальними ресурсами може застосовуватися семантична модель мережі знань, заснована на онтологіях і тематичних картах. Тематичні карти зазвичай використовуються для представлення та організації знань у такий спосіб, який може бути оптимізований для навігації. Для наочного представлення траєкторій застосування інформаційних елементів можна застосовувати мережеві графіки. Мережевий графік представляє собою динамічну модель виробничого процесу, що відображає технологічну залежність і послідовність виконання комплексу робіт з урахуванням витрат ресурсів і вартості робіт. Якщо розглядати як приклад траєкторії навчання навчальний план, інформаційними фрагментами будуть дисципліни, для яких вказані трудомісткості, дидактичні зв'язки між дисциплінами. Підвищення ефективності роботи в тій чи іншій предметній області, наприклад вивчення навчально-довідкових матеріалів можливо за рахунок визначення найбільш логічного порядку розгляду, при якому отриманих раніше знань буде достатньо для роботи з кожним наступним об'єктом предметної області. Для цього потрібна структура відповідної предметної області. Однак вони охоплюють широку предметну область, за рахунок чого складні для пошуку окремого розділу. Іншим мінусом є недостатня деталізація таких класифікаторів - вони закінчуються практично на тому рівні, з якого починаються класифікації понять предметних областей прикладних задач. Довідкові інформаційні ресурси мають свою внутрішню структуру, але, як правило, впорядковані лише за алфавітом. Побудувати семантичну модель на рівні прикладної задачі вручну, не маючи достатніх знань у відповідній предметній області, досить важко.

Оскільки в кожен момент часу навчаючий може вивчати тільки один обраний інформаційний елемент, важливим є відношення впорядкованості, яке визначається на семантичній моделі предметної області. Під відношенням впорядкованості (дидактичним зв'язком) w_{ij} будемо розуміти логічно обґрунтовану послідовність освоєння інформаційних елементів (інформаційних фрагментів) таку, що якщо x_i містить інформацію, необхідну для освоєння x_j , то $w_{ij} > 0$, в іншому випадку $w_{ij} = 0$. Опис предметної області за допомогою тільки мережевих або тільки ієрархічних моделей є не достатнім для подання предметної області, пропонується розгляд комбінації цих підходів в рамках однієї узагальненої моделі.

Список використаних джерел:

1. Мариничева, М.К. Управление знаниями на 100%: Путеводитель для практиков / М.К. Мариничева. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. — 320 с.
2. Советов, Б. Я. Моделирование систем : учебник для бакалавров / Б. Я. Советов, С. А. Яковлев. — 7-е изд.—М. : Издательство Юрайт, 2015.—343 с.

*к.т.н., доц. Джулій В.М. (ХмНУ)
Кізюн Б.М. (ХмНУ)
Лалетін С.П. (ВІКНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ МЕРЕЖ ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ

Специфіка інформаційної взаємодії речей визначається фундаментальними характеристиками IoT(Internet of Things). Відповідно до рекомендацій Міжнародного Союзу Електрозв'язку (МСЕ-Т) до їх числа відносяться:

1. Можливості підключення - метрика самоорганізованих мереж, що впливає на тривалість життєвого циклу бездротової сенсорної мережі поряд з мобільністю, енергоефективністю і покриттям.

2. Забезпечення речей послугами - надання мережевих послуг без обмежень, в тому числі автономно для фізичних і віртуальних речей.

3. Гетерогенність – характеристика інтернет речей, що визначає побудову IoT-пристроїв на різних апаратних, програмних платформах і мережах.

4. Динамічні зміни - характеристика, яка визначає динамічні зміни статусу речей, наприклад, від сплячих до активних, від пов'язаних в певний момент часу з мережею - до непов'язаних і т.д. Число речей, місце розташування, швидкість можуть змінюватися динамічно. Саме ця фундаментальна характеристика інтернет речей призводить до необхідності перегляду принципів побудови мережі від існуючих до самоорганізуючих.

5. Величезне число речей – характеристика, яка базується на прогнозних оцінках, мова йде про десятки трильйонів речей і про трильйони мереж.

Перераховані особливості не дозволяють застосовувати методи і алгоритми, на базі яких функціонують традиційні комп'ютерні мережі до [1]. Цьому є кілька причин: зв'язність і динамічні зміни робить топологію мережі нерегулярною, використання бездротових технологій, «туманних» і «хмарних» обчислень викликає появу колізій джерел даних при доступі до ресурсів інтернет речей, а гетерогенність і вимога енергоефективності впливають на ймовірнісно-часові характеристики інформаційної взаємодії в інтернет речей.

Дані обставини необхідно враховувати при проектуванні інтернет речей і з урахуванням специфіки роботи шукати нові методи і алгоритми, що дозволяють отримувати оптимальні рішення по організації інформаційної взаємодії при заданих умовах функціонування інтернет речей

Таким чином, з урахуванням новизни предметної області, фундаментальних характеристик і складності організації IoT, основним засобом дослідження на ранніх етапах проектування інтернет речей є моделювання і відповідні алгоритми, що визначають актуальність роботи.

Список використаних джерел:

1. Рыжиков, Ю.И. Имитационное моделирование. Теория и технология. / Ю.И. Рыжиков - СПб: КОРОНА принт, 2015. - 384 с.

д.т.н., проф. Дружинін В.А. (КНУ імені Тараса Шевченка)
Жиров Б.Г. (ВІКНУ)
Шмідке В.С. (КНУ імені Тараса Шевченка)

ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ ВЗАЄМОВПЛИВУ РАДІОТЕХНІЧНИХ ПРИСТРОЇВ У СЕРЕДОВИЩІ «РОЗУМНОГО МІСТА»

Більшість сервісів Інтернету речей (IoT) побудовано на принципі обробки інформації від безлічі сенсорів, таким чином, ми стикаємося з архітектурою: багато джерел - багато одержувачів. При концепції «розумного міста» кількість одночасно функціонуючих сенсорів буде вимірюватися сотнями тисяч. Такий стрімкий ріст навантаження на телекомунікаційні системи може істотно вплинути на рівень якості обслуговування користувачів, також в умовах міського розповсюдження радіохвиль не уникнути проблем пов'язаних з інтерференцією, (багатопроменевість, сусідні пристрої, тощо) та спотворенням сигналу.

Метою дослідження є створення науково-методичного апарату для дослідження ризиків взаємовпливу радіотехнічних пристроїв IoT та спотворення сигналу при розповсюдженні в міському середовищі.

Незважаючи на перспективність та привабливість технології інтернету речей, на сьогоднішній день масові IoT-проекти – це «розумні» будинки, лічильники, рішення для відстеження вантажоперевезень та сигналізації. Більш глобальні інтелектуальні системи, такі як «розумне» місто впроваджуються повільніше, більшість рішень та наукових праць пов'язані з порівняно обмеженою кількістю застосування сенсорів та безпекою їх використання.

Вирішення зазначеної проблематики реалізується шляхом розв'язання таких завдань:

- проведенням моделювання зони покриття та впливу на розповсюдження радіохвиль при одночасній передачі даних в умовах міського середовища у мережі IoT;

- дослідженням зразки IoT пристроїв різних стандартів на предмет ризику взаємовпливу при одночасній передачі даних у спільному діапазоні частот в умовах міського середовища;

- здійсненням оцінки ефективності використання радіочастотного спектру та впливу на якість надання послуг операторами стільникового зв'язку.

Практична цінність отриманих результатів полягає в проведенні оцінки ефективності використання радіочастотного спектру та впливу на якість надання послуг, що буде корисно та цікаво операторам стільникового зв'язку. Крім того вирішення вищезазначених завдань буде сприяти швидшому впровадженню концепції «розумне» місто.

АЛГОРИТМ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СИГНАЛІВ КЕРУВАННЯ БПЛА

У роботі удосконалений алгоритм ідентифікації керуючих сигналів БПЛА. Однією з головних функцій, яка виконується комплексами БПЛА це проведення розвідки важкодоступних районів, в яких отримання інформації звичайними засобами, включаючи авіарозвідку, ускладнене або ж є небезпечним для здоров'я та навіть життя людей. Крім військового використання застосування комплексів БПЛА відкриває можливість оперативного і недорогого способу обстеження важкодоступних ділянок місцевості, цифрового фотографування для використання в геодезичних роботах і у випадках надзвичайних ситуацій.

Першим етапом роботи алгоритму є перевірка енергетичної ознаки S_1 . Перевірка інших ознак здійснюється лише при $S_1=1$, тобто наявності будь-якого сигналу, енергія якого достатня для подальшого аналізу. Інакше приймається рішення про відсутність будь-якого сигналу й алгоритм завершує свою роботу.

Другим етапом роботи алгоритму є перевірка істинності сигналу, за допомогою блоку "Код доступу", де потрібно підтвердити істинність сигналу 6-ти значним кодом доступу до управління БПЛА. Потім перевіряється модуляційна ознака S_2 , якій передують проміжні розрахунки: перетворення Фур'є та Гілберта, виділення модулюючої функції (вектора миттєвої частоти сигналу), фільтрація та автоматичне налаштування на домінуючу частоту сигналу. При $S_2=1$ маємо випадок сигналу, що за видом модуляції відповідає сигналу систем управління БПЛА.

Третім етапом роботи алгоритму є перевірка структурної ознаки S_3 . При її виконанні приймається остаточне рішення про наявність ($S=1$) чи відсутність ($S=0$) сигналу систем управління БПЛА у прийнятій сигнальній суміші.

Список використаних джерел.

1. Даник Ю.Г. Алгоритм виявлення радіосигналів систем дистанційного керування безпілотними літальними апаратами / Ю.Г. Даник, О.В. Манько, В.В. Павлюк // Збірник наукових праць ЖВІ НАУ. – 2013. – № 7. – С. 5–12.

Карпенко А.О. (ВІКНУ)
Смовж М. (ВІКНУ)
Яковенко Д.С. (ВІКНУ)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ФЛАГМАНА ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ УКРАЇНИ — ФРЕГАТУ «ГЕТЬМАН САГАЙДАЧНИЙ»

Минуле України, її сьогодення та майбутнє тісно пов'язані з морем. Після анексії Кримського півострова Росією Військово-морських сил України втратили понад 80% своїх активів і спроможностей, багато українських суден залишилися в Криму. За кілька років Україні довелося відновлювати та нарощувати потенціал ВМС України.

Одним із таких проектів є ремонт та модернізація флагмана ВМС — фрегату «Гетьман Сагайдачний», що базується зараз в Одесі.

Зауважимо, що «Гетьман Сагайдачний» — це корабель проекту 1135, розробленого ще в 60-ті роки, й перші бойові одиниці стали до ладу в 70-х. Безпосередньо цей корабель не настільки старий — він зійшов зі стапелів керченського заводу «Залив» 1993 року. «Гетьман Сагайдачний» належить до радянської модифікації, що передбачала створення сторожового прикордонного корабля. У цьому варіанті відмовилися, наприклад, від протичовнового ракетного комплексу (а спочатку проект передбачав створення протичовнового корабля), замість усього кормового комплексу озброєння розміщений майданчик з ангаром для вертольота тощо. Що, відповідно, накладає свої обмеження на нинішні плани з модернізації «Гетьмана Сагайдачного» — якщо, звісно, на нього ставитимуть сучасніше озброєння.

Плановий ремонт 2018 року став підготовкою до модернізації, яка, зокрема, стосуватиметься:

- засобів зв'язку;
- автоматизованої системи бойового управління:
 - отримання та обробка інформації від всіх видів сенсорів висвітлення;
 - надводної, повітряної та підводної обстановки кораблів;
 - забезпечення керування всіма вогневими засобами, що входять до
 - складу системи озброєння кораблів;
 - видача рекомендацій щодо застосування озброєння;
- радіолокаційної станції:
 - автоматичний пошук потенційно-небезпечних цілей;
 - прийом цілевказування від систем пошуку, або з командної системи вищого рівня;
 - видача цілевказування в командну систему вищого рівня;
 - видача цілевказування засобам ураження та керування батареєю стрільбою по повітряним, наземним та морським цілям. Системам може працювати в комплексі з артилерійськими, зенітно-артилерійськими та зенітно-ракетними комплексами та ін.

Метою модернізації є збільшення можливостей фрегата, в тому числі ударних. Зокрема, планується модернізувати технічні засоби корабля. Це

дозволить продовжити строк його служби, поліпшити боєздатність та умови несення служби особовим складом.

к.ф-м.н., доц. Кисіль Т. (ХмНУ)

Бойчук М.В. (ХмНУ)

СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ АЛГОРИТМІВ ПЛАНУВАННЯ ПОСЛІДОВНОСТІ ДІЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ АГЕНТІВ

Однією з проблем визначення ефективності алгоритмів планування послідовності дій інтелектуальних агентів є складність проведення експериментів. Для експериментальних досліджень можливо використати фізичні робототехнічні системи. Але це досить вартісний і часоємний варіант. Крім того часто існує обмеження фізичної пам'яті робота. Також можливий варіант планувати діяльність персонажів комп'ютерних ігор, як інтелектуальних агентів, в ігровому середовищі. Але тут виникає проблема незручного написання сценаріїв діяльності персонажів і складної взаємодії з іншими персонажами.

Третій найбільш зручний варіант - використання для моделювання діяльності інтелектуальних агентів в реальному часі спеціалізованого програмного забезпечення симуляції робототехнічних систем.

В даний час є кілька доступних платформ моделювання, наприклад Open HRP, Gazebo, Microsoft Robotics або Webots. Незважаючи на те, що ці платформи пропонують достатній функціонал, вони не можуть запропонувати великої різноманітності прийомів програмування. Також інтерфейс програмування в них доволі складний. Наприклад, програмний пакет Gazebo розповсюджується абсолютно безкоштовно, однак вся розробка в ньому ведеться на мові розмітки xml і є дуже трудомістким процесом.

V-REP симулятор - відповідає вимогам до універсальності та масштабованості середовища моделювання. Інтерфейс симулятор інтуїтивно зрозумілий і програмування діяльності агента ведеться на популярній мові Lua в режимі інтерпретування і відповідно не потребує попередньої компіляції.

Відмінною особливістю Lua є простота: багато в чому синтаксис схожий з популярною мовою C, що значно спрощує роботу для тих, хто вже знайомий з мовою. Скрипти в V-REP відкривають великі можливості для реалізації управління як окремими об'єктами сцени, так і платформою.

Нарівні з традиційними можливостями до моделювання, які є і в інших симуляторах, V-REP додає кілька додаткових підходів. V-REP дозволяє користувачеві використовувати цілий набір можливостей для моделювання. Вбудовані скрипти представляють собою найбільш потужну відмінну рису V-REP. Основний сценарій (скрипт) на мові Lua обробляє загальні функціональні можливості. Наприклад, він викликає різні функції для обробки кінематики або динаміки. Дочірній скрипт прикріплюється до конкретного об'єкта або конкретної частини моделювання в процесі циклу моделювання. Дочірній скрипт являє собою цілком портативний і

масштабований елемент управління з контролем або функціоналом, немає проблеми сумісності на різних платформах, немає необхідності в явній компіляції.

*к.ф-м.н., доц. Кисіль Т. (ХмНУ)
Мацьоха В. Л. (ХмНУ)*

МЕТОД ФОРМУВАННЯ РУХІВ РОБОТІВ

Створення промислових роботів-маніпуляторів, здатних замінити людину на багатьох ділянках сучасного виробництва, а також автоматичних систем, які можуть бути використані в умовах, небезпечних для людини, є актуальною науковою і технічною проблемою. Одним з важливих класів роботів є крокуючі роботи, призначені для переміщення по важкопрохідній місцевості. Хоча колісні транспортні засоби в даний час явно переважають, відомо, що при ходьбі по непідготовленій поверхні суттєві переваги мають крокуючі системи пересування. Крокуючий апарат при русі використовує для опори лише деякі крапки на поверхні на відміну від колісних і гусеничних машин, що мають безперервну колію. Крім того, крокуючий апарат істотно менше пошкоджує ґрунтовий покрив, що може виявитися важливим для деяких районів. Проте зазначені переваги крокуючого апарата визначають його високу складність. Велике число керованих ступенів свободи апарату вимагає складної компонування, розробки високоефективних приводів, спеціальної організації стоп, які розсіюють енергію удару, і т.д. Система управління повинна забезпечити переробку інформації про місцевість, прийняття рішень про характер руху, контроль за їх реалізацією. Саме створення системи управління апаратом - центральна проблема крокуючого робота, тому що досвід створення навіть самих складних систем автоматичного управління неможливо безпосередньо використовувати для побудови системи управління крокуючим роботом. Була поставлена задача розробити крокуючий механізм, який би можна було б запрограмувати для виконання певної роботи, а точніше свого переміщення у просторі, для демонстрації можливостей даного типу механізмів. Механізм Янсена або з'єднання Янсена — це механізм ноги, що створений кінетичним скульптором Тео Янсеном і симулює плавну ходьбу. Янсен використав свій механізм у декількох різноманітних кінетичних скульптурах, що відомі як Strandbeest (німецькою: strand - пляж; beast - тварина, істота).

За матеріал для виготовлення ланок механізму було вибрано органічне скло завдяки своїм властивостям: мала густина, а отже невелика вага, що зменшить навантаження на двигуни; міцність; добра технологічність, легко формується у вироби, обробляються різанням, добре зварюються, склеюється; естетичний вигляд. До електронної частини входять: контролер Arduino Uno cmd; драйвер двигунів L298N; два двигуни постійного струму з напругою живлення 12В та номінальною частотою обертання 2400 об/хв; кабель для програмування з роз'ємами USB типу А-В; батарейка-крона на 9В і дві пальчикові батарейки на 1,5В кожна; перемикач.

В якості програмного забезпечення використовується інтегроване середовище розробки Arduino - кроссплатформний додаток на Java, що включає в себе редактор коду, компілятор і модуль передачі прошивки в плату.

Ковпа Д.М. (ХНУ)

к.т.н., доц. Хмельницький Ю. В. (ХНУ)

АНАЛІЗ МЕТОДІВ МАРШРУТИЗАЦІЇ У САМООРГАНІЗОВАНИХ МЕРЕЖАХ

Класифікація методів маршрутизації здійснюється за багатьма ознаками враховуючи специфіку функціонування само організованих мереж. Розглянемо найбільш поширені із них [1].

По принципу роботи - про активні, реактивні, гібридні чи змішані.

По економії енергоресурсів само організованої мережі - без врахування та із врахуванням економії енергії вузлів мережі.

По структурній організації мережі – плоскі (мають однакові функції), ієрархічні (наявність рівнів, кожен з яких має різні функції).

По ознаці централізації збору даних - із централізованим збором, з багатьма центрами збору, децентралізовані.

По ознаці варіабельності топології само організованої мережі - статична топологія, динамічна топологія.

По врахуванню специфіки мережевого потоку даних і забезпеченні якості послуг - без врахування та із врахуванням і диференціацією схем маршрутизації для різних видів потоків інформації.

По використанню інформації щодо місцезнаходження вузла - без використання, з використанням інформації про географічне розташування вузла.

По врахуванню періодичної активності вузлів - без врахування (вузли мережі постійно прослуховують радіоефір), із врахуванням (містить вузли, які періодично прослуховують радіоефір).

По степені надійності доставки інформації - ненадійні та надійні.

За критерієм визначення оптимальності маршруту - протоколи вектору відстані, протоколи стану каналів.

За кількістю задіяних в маршрутизації рівнів еталонної моделі взаємодії відкритих систем - одно рівневі, між рівневі.

За наявністю підтримки декількох маршрутів до одного адресата - одно шляхові, багато шляхові.

Для ефективного вирішення задач маршрутизації в само організованих мережах потрібно враховувати різноманітні фактори, які впливають на процес передавання даних, а саме: адресація мережевих вузлів, синхронізація вузлів, усунення та мінімізація колізій тощо.

Список використаних джерел:

1. Климаш Ю.В. Комплексний метод маршрутизації інформаційних потоків у самоорганізованих мережах / Ю.В. Климаш, О.М. Шпур, М.В. Кайдан // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Радіoeлектроніка та телекомунікації №885 - Львів. - 2017. - С.76-87.

ЗАВДАННЯ СТВОРЕННЯ СИСТЕМ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ІЗ УРАХУВАННЯМ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Організації різного рівня підпорядкованості і форм власності, від урядових до комерційних, накопичують інформацію в інформаційних системах, яка відображає їхню діяльність. Втрата конфіденційності, цілісності, доступності інформації може шкодити нормальному функціонуванню будь-якої організації. Отже, захист інформації і управління безпекою інформаційних систем в організаціях є найголовнішими проблемами, а необхідність створення систем захисту інформації є особливо актуальним питанням сьогодення.

Будь-яка діяльність має підлягати певній послідовності дій, особливо, якщо ця діяльність пов'язана з такими важливими завданнями, як: захист інформації і управління безпекою інформаційних систем організацій. Регламентовані і структуровані дії передбачають таке:

- 1 етап — визначення й аналіз загроз;
- 2 етап — розроблення системи захисту інформації;
- 3 етап — реалізація плану захисту інформації;
- 4 етап — контроль функціонування й управління системою захисту інформації.

До функцій управління безпекою інформаційних систем відносять:

- визначення цілей, стратегій і методик під час організації захисту;
- визначення необхідних умов організації захисту;
- ідентифікація й аналіз загроз інформаційної безпеки для всіх інформаційних активів в організації;
- ідентифікація й аналіз ризиків інформаційної безпеки;
- визначення відповідних засобів захисту;
- контролювання застосовування і функціонування засобів захисту, що є необхідними для ефективного захисту інформації і нормальної діяльності організації;
- розробка і реалізація програми компетентності в захисті;
- виявлення інцидентів інформаційної безпеки і реагування на них.

Отже, управління безпекою інформаційних систем — це процес досягнення і забезпечення необхідних рівнів конфіденційності, цілісності, доступності інформації, що циркулює в організації.

ЗАСТОСУВАННЯ НЕРУЙНІВНОГО МЕТОДУ КОНТРОЛЮ ЧАСТОТИ ВЛАСНИХ КОЛИВАНЬ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗАЛИШКОВОЇ МІЦНОСТІ КРИЛА ЛІТАКА В ПОЛЬОТІ

Проблема забезпечення надійності авіаційної техніки – одна із загальних під час експлуатації літальних апаратів, особливо в період бойових дій. Роль проблеми забезпечення високої надійності сучасних бойових літаків зростає через безупинне їх ускладнення, постійне збільшення навантажень та інтенсивності використання при рішенні бойових задач, значне розширення діапазону умов експлуатації й галузей застосування. Специфіка літального апарату (ЛА) потребує у деяких випадках особливого підходу і спеціальних методів аналізу і діагностування його технічного стану для визначення працездатності конструкції літака та її надійності.

Основною особливістю ЛА є те, що відомостей про процеси, що відбуваються в їх конструкціях, не завжди виявляється достатньо. Щоб отримати такі відомості в процесі експлуатації, потрібні чималий час і засоби, які повинні бути розміщені на літаку для видачі інформації про появу ушкоджень. Наслідком цього є не прогнозованість деяких аварійних ситуацій при випадковій появі відмов чи ушкоджень силового набору планера ЛА та його конструктивних елементів, особливо в умовах польоту.

Існуюча на цей час концепція експлуатації бойових літаків за технічним станом передбачає широке використання новітніх методів неруйнівного контролю з метою діагностики й аналізу безпечної експлуатації літаків з наявним рівнем ушкодження, що дозволяють у найкоротші строки оцінити ступінь нанесення пошкоджень конструкції (насамперед, крила) й за результатами діагнозу отримати інформацію про рівень залишкової міцності конструкції. Згідно фактичного рівня залишкової міцності, екіпаж, з метою безпеки, повинен змінити режим польоту до гранично можливих величин, щоб не допустити перевищення критичних напружень у пошкоджених елементах конструкції крила літака.

Таким чином, для вирішення завдання щодо визначення залишкової міцності конструкції літака безпосередньо в польоті (при наявності в крилі бойових ушкоджень) може бути застосована методика, яка має два напрями досліджень: визначення частотних характеристик конструкції відповідними методами неруйнівного контролю, і, на підставі цих характеристик, визначення характеристик міцності і встановлення на основі попередньо виявлених взаємозв'язків між частотними характеристиками й характеристиками міцності, експлуатаційних параметрів польоту.

Зазначений вище метод контролю є важливий тим, що дозволяє оперативно в умовах польоту визначити залишкову міцність пошкодженого крила і визначити по цьому параметру критичні аеропружні характеристики літака для продовження польоту.

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДА КОНТРОЛЮ ЧАСТОТИ ВЛАСНИХ КОЛИВАНЬ ПРИ ВИБОРІ СПОСОБУ ВІДНОВЛЕННЯ ЛІТАЛЬНОГО АПАРАТУ З БОЙОВИМИ УРАЖЕННЯМИ

При бойовому ураженні планеру літального апарату більшість елементів є достатньо ремонтпридатними, тобто пристосованими до усунення наслідків бойових уражень. Ремонт після отримання бойових уражень спрямований лише на відновлення ураженої ділянки і не враховує наявності втомлених елементів, що уражені. Крім того, виконання ремонту бойового ураження конструктивного елементу не передбачає оцінку технічного стану сполучених силових елементів конструкції. Одним з критеріїв оцінки бойової живучості літака є його готовність до повторного вильоту після ураження. Ці особливості на сучасному етапі експлуатації літака необхідно враховувати при ремонті бойових уражень. Саме тому, актуальним є визначення умов безпечної експлуатації силової конструкції літака з бойовими ураженнями, є визначення його залишкової міцності.

Перспективним напрямом дослідження щодо визначення залишкової міцності конструкції є розробка методу математичного моделювання шляхом розрахунку власних частот коливань конструкції та їх відслідковування з метою недопущення зниження до критичної межі нормованих параметрів. Попередні результати досліджень свідчать про зменшення частоти власних коливань конструкції при наявності пошкоджень від бойового ураження та деяке відновлення цього параметра після ремонту.

Рішення цієї проблеми можливо з використанням наступних методів:

- моделювання роботи елементів конструкції планера літака, що пошкоджені;
- теорії вимірювань та математичної статистики;
- кластерного аналізу для прогнозування надійності силової конструкції літака при наявності бойових уражень;
- експертних оцінок тощо.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що застосування систем технічного обслуговування, що включають комплекс діагностичних і планово-профілактичних заходів, дозволить знизити до мінімуму ймовірність не виявлення утомлених руйнувань у процесі експлуатації літака і його експлуатацію при наявності ушкоджень (включаючи бойові). Практичне значення проблеми ресурсу досить велике й з економічної точки зору тому, що збільшення ресурсу літака призводить до істотної економії матеріалів, енергетичних і трудових витрат. Відзначені проблеми забезпечення ресурсу бойових і транспортних літаків ВПС України визначають актуальність теми розробки неруйнівних методів діагностичного контролю з одержанням даних про можливість експлуатації ЛА із залишковою міцністю його високонавантажених конструктивних елементів, насамперед таких, як крило.

*к.т.н., доц. Красильников С.Р. (ХмНУ)
Данчишин О.Р. (ХмНУ)
Шевченко В.В. (ВІКНУ)*

ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ АВТОСЕРВІСОМ

В умовах розвитку народного господарства України спостерігається стійке збільшення парку автомобільного транспорту, і, як наслідок, збільшення номенклатура деталей, необхідних для ремонту і обслуговування машин. Така тенденція ускладнює роботу співробітників автосервісу, вимагає постійного підвищення їх кваліфікації, у тому числі за рахунок опанування новітніми інформаційними технологіями.

Серед посад робітників автосервісу, роботу яких можна автоматизувати виділяють: адміністратора, механіка, комірника. Адміністратор відповідає за роботу з клієнтами, збір даних про клієнта, приймає оплату, а також здійснює управління персоналом. Механік є робітником, який безпосередньо працює з автомобільним засобом, ремонтує та обслуговує його. Комірник відповідає за зберігання деталей на складах, швидке надання автосервісу необхідних деталей та стежить за тим, щоб на складі була достатня кількість часто затребуваних запчастин і витратних матеріалів.

Для спрощення ведення бази клієнтів і пошуку необхідної інформації про них поставлено завдання автоматизувати окремі види робіт. Авторами створений Windows-додаток для співробітників автосервісу. Джерелом даних для додатку є база даних, створена на мові MySQL. У розробленому додатку для зручності клієнта був доданий користувач-клієнт.

Користувач-клієнт може переглядати послуги, що надаються в цьому сервісі. Після проходження діагностики автомобіля клієнт має право вирішити, які несправності ремонтувати в першу чергу. Отже, в разі нестачі часу або коштів на капітальний ремонт, клієнт може замовити тільки частину робіт. Після ремонту автомобіля клієнт може переглянути відомості про виконані роботи і використані деталі.

Користувач-комірник, в межах розробленого додатку, може керувати відомостями про запчастини та вчасно поповнювати їх асортимент і замовляти достатню кількість. Наявність запчастин різних типів відображається на графіку.

Користувач-механік, як і комірник, може замовляти необхідну кількість деталей. Він має право редагування списку послуг та доповнення бази новими видами, які не враховані розробниками. Механік заповнює звіт щодо виконаних робіт та використаних запчастин.

Користувач-адміністратор формує анкети клієнтів, при необхідності може знайти дані про клієнта за допомогою фільтрації.

Отже, розроблена інформаційна система автоматизує документообіг салонів автосервісу і дозволяє співробітникам-користувачам додатку з легкістю обробляти великі обсяги інформації, сортувати їх, створювати вибірки за певними критеріями, складати графіки і звіти. Використання такої системи в автосервісі значно полегшить роботу організації.

ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ЗРАЗКІВ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ СТВОРЕНИХ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ ДОСЛІДНО- КОНСТРУКТОРСЬКИХ РОБІТ

Для оцінки та контролю якості результатів, отриманих при виконанні дослідно-конструкторських робіт (ДКР), дослідні зразки піддають контрольним випробуванням за наступними категоріями:

попередні випробування, які проводяться з метою попередньої оцінки відповідності дослідного зразка вимогам технічного завдання, а також для визначення готовності дослідного зразка до приймальних випробувань. Попередні випробування організовує виконавець ДКР;

приймальні випробування, які проводяться з метою перевірки та підтвердження відповідності дослідного зразка вимогам технічного завдання в умовах, максимально наближених до умов реальної експлуатації продукції, а також для прийняття рішень про можливість промислового виробництва і реалізації продукції.

Попередні та приймальні випробування проводять за програмами і методиками випробувань, які розробляються і затверджуються стороною, що несе відповідальність за проведення цих випробувань та оформлюються у вигляді єдиного документу “Програма і методика випробувань”.

Одним з пунктів “Програми і методика випробувань” є перевірка (експертиза) об’єкта випробувань на патентну чистоту.

Патентна чистота – юридична властивість об’єкта, що полягає в тому, що він може бути вільно використаний у даній країні без небезпеки порушення діючих на її території патентів, що належать третім особам.

При проведенні експертизи на патентну чистоту необхідно забезпечити виконання трьох сторін, а саме: правової, технічної та економічної.

Вибір методики експертизи на патентну чистоту перш за все залежить від об’єкта, що перевіряється (винахід, корисна модель, промисловий зразок). При цьому необхідно розглянути для пристрою: загальне компонування, принципову схему та інші технічні рішення, що відносяться до конструкції самого пристрою та його вузлів; спосіб (технологічний процес) використання цього пристрою; спосіб виробництва пристрою, коли даний пристрій можливо виготовити тільки визначеним способом.

Для способу: спосіб, його етапи, операції.

Економічна сторона полягає в оцінці можливих претензій патентовласників при порушенні їх прав на патент.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА

Військове право України застосовується на положеннях Конституції України, де передбачено обов'язки громадян України щодо захисту держави, функції Збройних Сил та інших військових формувань.

Забезпечення правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності військового призначення сприяє виходу держави на світовий ринок інтелектуальної власності.

Оборонно-промисловий комплекс має значний архів наукомістких технологій, однак ефективність їхнього використання явно недостатня. Науково-технічні розробки, як правило, так і залишаються незатребуваними вітчизняним бізнесом. Причина цьому це недосконала законодавча база з питань правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності, що створюються в процесі розробки озброєнь і військової техніки при виконанні замовлень Міністерства оборони України.

Законодавство України забороняє підприємницьку діяльність органам державної влади, а також військовослужбовцям. Тим самим вони втрачають можливість комерціалізувати створені об'єкти права інтелектуальної власності.

Одним з рішень цієї проблеми, на мою думку, є визначення власником об'єктів права інтелектуальної власності у військовій сфері державного органу з делегованими йому правами. Державний орган повинен мати виключні права на об'єкти права інтелектуальної власності, що створені за державним контрактом на державні кошти при виконанні державного оборонного замовлення, і отримувати виняткові права на технічні дані, які стосуються військової техніки і озброєння що отримані за кошти підрядника.

Цей орган може бути створений при Міністерстві оборони України, що є провідним державним замовником при підготовці оборонного замовлення. При цьому повинні бути переглянуті законодавчі акти, які стосуються патентів на секретні винаходи й корисні моделі, з урахуванням досвіду розвинених країн. Концепція повинна включати докладно розроблені положення відносно прав автора або заявника такого об'єкта права інтелектуальної власності на виплату компенсації за збиток, що пов'язаний з відмовою щодо видачі охоронного документа, на весь строк існування заборони.

У зв'язку з вищевказаним пропоную сумісно розробити пропозиції стосовно вдосконалення нормативної й законодавчої бази щодо правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності в Збройних Силах України.

к.біол.н, доц., Куценко Т.В. (ВІКНУ)
Насєдкін Д.Б. (ВІКНУ)
Погребна А.В. (ВІКНУ)
к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)
к.т.н., доц., Пампуха І.В. (ВІКНУ)
д.б.н, проф. Макарчук М.Ю. (ВІКНУ)

АПРОБАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСВІДОМИХ СХИЛЬНОСТЕЙ НА ОСНОВІ ЕМОЦІЙНОГО ТЕСТУ СТРУПА

Емоційний тест Струпа (ЕмСтр) відображає мимовільне звертання уваги на емоційно значущі стимули, що проявляється у довшому часі реакції на них у порівнянні з нейтральними стимулами. Інтерференція - різниця між латентним періодом (ЛП) реакції на емоційно-значущі та нейтральні стимули. Чим вона більша, тим сильніше втручаються мимовільні емоційні процеси у систему довільної уваги. Нами створена система визначення підсвідомих схильностей на основі ЕмСтр, при проходженні якого реалізується можливість проведення об'єктивної кількісної ідентифікації психоемоційних ознак, необхідних для оцінки ризиків при підборі кадрів в різних галузях трудової, військової, навчальної діяльності. Обстежено 9 студенток факультету психології (вік 18-19 років) та 5 військовослужбовців-водіїв (середній вік 32 роки). По центру екрана з'являлися слова, написані червоним або зеленим кольорами, на які потрібно було реагувати натисканням клавіш правою або лівою рукою відповідно. Подразниками були емоційно-значущі слова (субтест1 – із «льотного» семантичного поля, субтест 2 – псевдо емоційні (нейтральні), субтест 3 – із «алкогольного» семантичного поля) та емоційно-нейтральні слова. Основні ефекти отримані у випадку оцінювання ЛП на нейтральні стимули, пред'явлені перший і другий раз після емоційних (Н1 і Н2 відповідно). ЛП реакцій аналізувались 3×2 повторними вимірюваннями ANOVA. ЛП реакції лівою рукою виявився довшим, ніж правою ($F(1, 12)=9,21$, $p=0,01$, де F – критерій Фішера, p – рівень значущості). При проходженні субтесту 3, на відміну від субтесту 1, ЛП лівої руки довший ($F(1, 12)=5,23$, $p=0,04$). У студенток при проходженні субтесту 3 реакції обох рук стають синхронно довшими у порівнянні із субтестом 1, у чоловіків – при проходженні субтесту 1 – ЛП довші для правої руки, при проходженні субтесту 3 – для лівої руки (значно посилюється асиметрія) ($F(1, 12)=5,88$, $p=0,03$). У дівчат відмінності ЛП для лівої і правої руки більші для Н1, у чоловіків – для Н2 ($F(1, 12)=5,81$, $p=0,03$). Отже, проведене пілотне дослідження підтверджує чутливість застосованої системи до виявлення емоційних реакцій на подразники із різних семантичних полів і для різних категорій обстежуваних. Особливо чутливими виявились ефекти післядії, тобто реакції не безпосередньо на емоційні подразники, а на нейтральні, які слідують за ними.

д.т.н., проф. Ленков С.В. (ВІКНУ)
д.т.н., с.н.с. Комарова Л.О. (ЛНАЗ)
к.т.н., доц. Джулій В.М. (ХмНУ)
Мазурок М.В. (ХмНУ)

МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ ЕКСПЛОЙТІВ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ НЕСАНКЦІОНОВАНОГО ДОСТУПУ ТА ЗАХОПЛЕННЯ КОНТРОЛЮ НАД СИСТЕМОЮ

Методи виявлення експлойтів можна розділити на дві основні групи: методи статичного аналізу і методи динамічного аналізу.

Методи виявлення на основі динамічного аналізу являють собою алгоритми детектування експлойтів, при яких виявлення експлойтів відбувається вже після їх запуску. Ці методи ефективні в "пісочницях" - спеціальних системах, призначених для тестування програмного забезпечення аналітиками. Так, під час проактивного виявлення детектується аномальна поведінка програм, якими був запущений файл-експлойт (вони виробляють різні "нові" операції з мережею, викликають "нові" Windows API функції і так далі). Досить успішним став розвиток систем виявлення вірусів на основі проактивного аналізу.

Під час ручного аналізу аналітиком при запуску експлойтів (динамічний аналіз) виконується пошук і виявлення:

- нових процесів, що запускаються (породжуваних вразливим ПЗ);
- порушення коректної (нормальної, звичайної) поведінки ПЗ;
- виконання різних несанкціонованих дій;

Будь-яка з перерахованих вище дій може сигналізувати про виконання сторонніх інструкцій, причиною виникнення яких є експлуатування уразливості, а значить - виконання експлойта.

Під час статичного ручного аналізу аналітик проводить аналіз досліджуваного файлу на предмет його можливих порушень:

- NOP-ланцюжки в тілі файлу;
- згруповані "хаотичні" байти в текстових документах;
- строкові фрагменти виду "kernel32.dll", "MZ_" та інші.;
- подвійні заголовки структур "SummaryInformation", "MS Document".

Наведені значення є найбільш популярними особливостями файлу-експлойта. Такі характеристики складно виявити автоматичними системами, але професійному аналітику вони відразу помітні.

Сигнатурний аналіз являє собою відомий метод виявлення вірусів, що використовується у всіх антивірусах, реалізує пошук заданого фрагмента тіла відомого експлойта. Дозволяє успішно знаходити і класифікувати як віруси, так і вразливість, на основі якого створено експлойт. Якщо ж сигнатур вразливостей, а також сигнатур тіла файлу-експлойта в базі даних (БД) антивірусу немає, то такий експлойт буде непомічений.

д.т.н., проф. Ленков С.В. (ВІКНУ)
к.т.н. Гурман І.В. (ХмНУ)
к.т.н., с.н.с. Мірошніченко О.В. (ВІКНУ)
Коваленко О.О. (ХмНУ)

АНАЛІЗ ТИПОВИХ ВИМОГ ДО СИСТЕМ АВТОМАТИЗОВАНОГО ТЕСТУВАННЯ

Аналіз предметної області функціонування систем автоматизованого тестування (САТ), вивчення найбільш популярних систем автоматизації, дозволили сформулювати ряд типових вимог:

1. Підтримка в режимі реального часу будь-яких змін в ПЗ. Реалізація цих ідей дозволяє виявляти проблеми в ПЗ на ранніх стадіях розробки. В результаті, для отримання результатів за обмежений час потрібно збільшувати парк тестових машин і розпаралелювати процес тестування.

2. Надання достовірних даних. Невірні результати тестування призводять до додаткових витрат. Крім того, програмно-апаратні збої на конкретних машинах можуть заблокувати процес тестування. Для вирішення подібних проблем збільшують кількість тестових машин в кожній платформі. В результаті тест, що дав сумнівний результат, можна локалізувати.

3. Гетерогенність тестових платформ. Так як багато програмних продуктів підтримують кілька платформ (кілька версій операційної системи), потрібно проводити тестування на парку тестових машин.

4. Безперервна робота САТ. Для скорочення витрат, потрібно максимально завантажити наявні потужності, в тому числі в неробочий час. Це завдання вирішується шляхом автоматизації запуску, розподілу тестових завдань, а також автоматизації збору тестових результатів.

5. Відстеження процесу тестування. При автоматизованому виконанні тестів необхідно мати можливість аналізу тестового результату по завершенні тестів. Для цього всі дані про налаштування тестового оточення і сам процес виконання тесту повинні зберігатися, включаючи інформацію в стандартних потоках введення виведення, статус проміжних операцій.

6. Відтворюваність результатів. Для аналізу тестового падіння корисно мати можливість запустити тест, який виявив відмову, з тієї ж версією тестів і продукту, на тій же програмно-апаратній платформі.

7. Автоматизація процесу побудови тестів та тестового ПЗ.

8. Підтримка в режимі реального часу процесу автоматизованого тестування. Експериментальним шляхом виявлено, що ефективна підтримка роботи САТ здатна без додаткових витрат підняти ефективність робіт бізнес одиниці, яка розробляє і тестує ПЗ. Більшість з сформульованих вимог відтворюється в кожній з відомих авторам САТ. Це дозволяє формалізувати типову архітектуру даного класу АС.

Список використаних джерел:

1. Алпайдин, Э. Машинное обучение: новый искусственный интеллект / Э. Алпайдин : пер. с англ. — М. : Издательская группа «Точка», Альпина Паблишер, 2017. — 208 с.

д.т.н., проф. Ленков С.В. (ВІКНУ)
к.т.н., доц. Огнєвий О.В. (ХмНУ)
Бадрук О.О. (ВІКНУ)
Сокальський В.Р. (ХмНУ)

МЕТОДИ ТА АЛГОРИТМИ ТЕМАТИЧНОЇ СЕГМЕНТАЦІЇ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

Кожен алгоритм принципово виконує тематичну сегментацію (ТС) з помилками різних типів. Наприклад, для алгоритму TextTiling характерні помилки зсуву меж, а для інших алгоритмів – дрібні «вкраплення» в поточний сегмент з інших сегментів. Однак, як показали експерименти, такий поділ на реальних текстах додатково розмивається, і можна говорити про ефекти локальної неоднорідності сегментації як про моделі помилок, єдиної для алгоритмів сегментації в цілому. Тим самим розмивається і поняття класу, тобто різні алгоритми виділяють кілька різних фрагментів тексту, і реалізувати композиції алгоритмів в класичній формі, тобто алгоритмічним шляхом, важко. Крім того, різні алгоритми розрізняють значимо різні фрагменти тексту, і композиція алгоритмів в класичній формі, тобто шляхом підсумовування результатів з метою виділення одного найкращого, стає неправомірною. У цій ситуації доцільно замінити алгоритмічну композицію на композицію, виконувану користувачем за візуалізованими результатами роботи окремих алгоритмів. Це особливо важливо для текстів іноземною мовою, де невдале виділення меж тексту, що підлягає перекладу, призводить до великих тимчасових витрат і інтелектуальних ресурсів.

Засоби візуалізації в даний час знаходять все більш широке застосування для інтелектуальної підтримки різних технологічних процесів, в тому числі при систематизації результатів автоматичного аналізу текстів.

Запропонований ансамблевий метод структуризації наукових текстів, який реалізує одночасну демонстрацію декількох варіантів ТС одного і того ж тексту. Одночасна демонстрація декількох версій ТС дозволить користувачеві отримати інтегральне представлення структури тексту, що передбачає вибір ефективної стратегії для оволодіння текстом. Користувач завантажує текст, що підлягає сегментації, в систему, і вибирає бажані алгоритми сегментації. Система виконує сегментацію і зберігає її результати в базі даних. У текстовому вікні інтерфейсу користувачеві демонструється обраний текст. При кліку на обраний абзац активізується лінійка сегментації, відповідно вибраним алгоритмам, і на них відображаються межі топіків, в які входить обраний абзац. Це дозволяє користувачеві більш точно відбирати фрагменти тексту.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ І РЕМОНТУ ЗРАЗКІВ АВТОМОБІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН АВІАЦІЇ

Досвід застосування військ (сил) показує, що успішне виконання військовими частинами авіації поставлених бойових завдань залежить від рівня справності їх автомобільної і спеціальної техніки (далі – А і СТ), а відповідно, повнота та своєчасність виконання ними задач в повній мірі залежать від ступеня готовності А і СТ до бойового використання. При цьому під готовністю зразків А і СТ розуміють ступінь їх підготовленості до використання при виконанні поставлених бойових завдань.

В умовах сучасних бойових дій і наявності у противника потужних засобів ураження, відновлення боєздатності А і СТ в найкоротші терміни або підтримання її на нормативно визначеному рівні, готовності до використання буде залежати від чіткої організації і своєчасного виконання операцій технічного обслуговування і ремонту зразків А і СТ безпосередньо в бойових порядках військ(сил). Практично єдиним джерелом поповнення А і СТ, що отримали пошкодження в ході бойових дій буде своєчасне відновлення зразків, що вийшли з ладу, силами та засовами рухомих ремонтних органів шляхом проведення військового ремонту.

При організації ремонту А і СТ в бойових умовах визначено, що для досягнення однієї з основних цілей спеціального технічного забезпечення здійснюються заходи так званого швидкого відновлення (ремонту) і повернення зразків А і СТ в стрій при пошкодженнях. Цим поняттям підкреслюється оперативно-тактичне значення ремонту А і СТ в ході бойових дій під час відновлення боєздатності і забезпечення боєготовності військових частин.

В той же час виконання зазначених заходів в сучасних умовах обґрунтовує впровадження вдосконалених методів технічного обслуговування і ремонту, а саме перехід від регламентованої стратегії технічного обслуговування і ремонту до стратегії технічного обслуговування і ремонту за технічним станом, уточнення номенклатури та норм витрати запасних елементів під час вирішення задач логістичного (матеріально-технічного) забезпечення військових частин авіації в умовах сьогодення.

В доповіді запропоновано алгоритм рішення задачі забезпечення організації ремонту зразків А і СТ в умовах ведення бойових дій при переведенні на експлуатацію за технічним станом з урахуванням загальних вимог до організації забезпечення запасними елементами.

Наявність удосконаленої системи технічного обслуговування і ремонту забезпечення А і СТ підвищить потенційні можливості відповідних зразків військової техніки, забезпечить підтримання працездатного стану і заданого рівня надійності при вдосконалених методах технічного обслуговування і ремонту.

*Михальчук О.О. (ХмНУ)
к.т.н. доц. Пивовар О.С. (ХмНУ)
д.т.н., проф. Ленков С.В. (ВІКНУ)
Ряба Л.О. (ВІКНУ)*

ВИКОРИСТАННЯ ХАОТИЧНИХ ГЕНЕРАТОРІВ У ДЕТЕКТОРАХ БЛИЗЬКОСТІ

Останнім часом все більше і більше як в промисловості, військовій галузі та, навіть у побуті використовуються автономні мобільні системи – рухомі роботи (дрони). Такі механізми для орієнтування у просторі використовують різноманітні сенсори, робота яких ґрунтується на радіолокаційних засадах та реалізується в різних діапазонах частот. Найбільш поширеними в даному аспекті є ультразвукові, інфрачервоні та радіочастотні системи локації. На даний час завдання настільки актуальне, що серійно випускаються інтегральні схеми для таких пристроїв.

За умов роботи в складі рою, під час щільного взаємного розташування виникає проблема створення взаємних перешкод для руху між дронами, а отже і активної роботи їх локаторів близькості. Для усування системних завад локатори близькості мають використовувати сигнали, що складають ортогональний базис значної потужності. Організувати подібний базис сигналів можливо завдяки використанню властивостей сигналів детермінованого хаосу. Крім того, завдяки експоненційному віддаленню фазових траєкторій хаотичні сигнали для ортогонального базису можливо побудувати на основі інтегральних генераторів хаосу. Мікроскопічні неідентичності інтегральних схем призведуть до різних форм сигналів, а кожен сигнал буде до того ж широкосмуговим. Розділення таких сигналів можливе через використання кореляційних схем, але в рамках застосування хаотичного підходу можливі і інші способи обробки, наприклад, такі, що ґрунтуються на явищі хаотичної синхронізації або хаотичного синхронного відгуку.

В детекторах близькості на основі хаотичної синхронізації використовується нелінійна залежність коефіцієнту захоплення синхронізації від дальності до перешкоди. Для значних дальностей синхронізація відсутня, детектор близькості знаходиться в черговому режимі, для малих дальностей, рівень сигналу на виході пропорційний дальності.

Для перевірки правильності використання такого підходу до побудови детекторів близькості проведено моделювання для хаотичних генераторів Чуа, Rucklidge та логістичного генератора в умовах завад, що приблизно дорівнюють рівню сигналу. Результати моделювання підтверджують правильність обраного підходу для побудови детекторів близькості мобільних автономних систем.

д.т.н., проф. Мірненко В.І. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)
к.т.н., с.н.с., доц. Радько О.В. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)
к.т.н., доц. Майстров О.О. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)
к.т.н., доц. Целіщев Ю.П. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)
к.військ.н. Поліщук В.В. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ АБРАЗИВНОЇ ТА КОРОЗІЙНОЇ СТІЙКОСТІ ДЕТАЛЕЙ АВІАЦІЙНОЇ ТЕХНІКИ

Деталі авіаційної техніки (АТ), особливо бойової, працюють у широкому діапазоні статичних та динамічних навантажень, швидкостей тертя, температур, за різних зовнішніх умов та режимів мащення. Одним з основних факторів, що обмежують строк служби конструкційних елементів літальних апаратів (ЛА), є зношування. Для великої кількості конструкційних елементів АТ характерне абразивне зношування, що є особливо небезпечним у корозійно активних середовищах. Завдяки впливу цих чинників різко знижуються надійність та довговічність деталей ЛА, збільшуються витрати на ремонт та обслуговування, тому питання боротьби зі зношуванням та корозією є завжди актуальним для авіаційної галузі.

У багатьох випадках традиційні матеріали і технології вичерпали свої можливості щодо покращення експлуатаційних властивостей поверхневих шарів конструкційних елементів ЛА. Одним із перспективних рішень, які можуть вирішити існуючу проблему, є застосування нових технологічних методів створення захисних структур триботехнічного та антикорозійного призначення для деталей АТ.

У роботі досліджено абразивну та корозійну стійкість деталей АТ зі сталей Х18Н9Т, 40ХНМА зміцнених за допомогою одного з таких методів – імпульсного газотермоциклічного іонного азотування (ГТЦ ІА). Поверхнєве зміцнення здійснювалося за різними режимами на установці ВПА-1, яка має у своєму складі автоматизовану систему контролю та управління технологічним процесом.

Випробування покриттів на абразивну стійкість проводили на двох експериментальних установках за двома методиками. Корозійну стійкість оцінювали за питомим збільшенням маси зразків із сольовою обмазкою (Na_2SO_4 та NaCl у співвідношенні 3:1) залежно від часу випробувань шляхом 10-годинного їх витримування в алундових тиглях на спокійному повітрі при 973К.

Використання отриманих результатів на практиці при відновленні та зміцненні поверхонь сталевих конструкційних елементів ЛА надає потенційні можливості підвищення їх довговічності із одночасним суттєвим зменшенням фінансових, часових та людських витрат на експлуатацію, що, у свою чергу, підвищить справність та боєготовність бойової АТ.

ВИЯВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ КОНТЕНТУ РЕСУРСІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Виявлення природи інформаційних впливів, інформаційних потоків, окремих повідомлень, які створюються, взаємодіють, вмирають в інформаційному просторі на цей час - це відкрита науково-практична проблема. Для вивчення механізмів інформаційних впливів на суспільство через інформаційний простір використовуються методи мультиагентного моделювання, що зазвичай застосовується для аналізу складних систем, в яких неможливо описати всі процеси в аналітичному вигляді [1]. Створення і аналіз адекватних мультиагентних моделей інформаційних впливів і, відповідно, інформаційного простору, передбачає з Застосування мультиагентних моделей для дослідження саме інформаційних повідомлень та їх впливу на суспільство у силу своїх особливостей відрізняється від дослідження суспільних і технічних процесів за природою об'єктів моделювання. Мультиагентне моделювання ґрунтується на наступних принципах: модель складається з популяції простих агентів; не існує єдиного агента (центру), що направляє інших агентів; кожен агент може реагувати на локальні зміни в своєму оточенні, включаючи контакти з іншими агентами; не існує єдиного правила в системі, яке описувало б глобальну поведінку [2].

Застосування і розвиток сучасних потужних інформаційних технологій, що мають забезпечувати можливості функціонування і аналіз складних багатоелементних систем. На цей час актуальною є задача оперативного виявлення інформаційних впливів через виявлення змін у характеристиках відповідних інформаційних потоків. Тому до задач дисертаційного дослідження відноситься розробка нових і адаптація існуючих методів і інформаційних технологій, зокрема на основі статистичного і фрактального аналізу характеристик життєвого циклу агентів в рамках відповідних мультиагентних моделей, а також перевірка і оцінка можливості застосування цих методів і технологій до реальних інформаційних потоків із мережі Інтернет.

Мета мультиагентного моделювання може бути сформульована як створення «штучних спільнот» - віртуальних мікросвітів, в яких агенти взаємодіють, реагуючи на умови зі свого оточення і здійснюючи зміни.

Список використаних джерел:

1. Ландэ Д.В. Корпоративная система мониторинга сетевых информационных ресурсов на основе мультиагентного подхода / Д.В. Ландэ, В.А. Додонов, Т.В. Коваленко // Інформаційні технології та безпека, 2016. - Т. 2. - № 2(52). - С. 80-87.

2. Lerman K. Information Is Not a Virus, and Other Consequences of Human Cognitive Limits. Future Internet. 2016; 8(2):21.

к.т.н., доц. Муляр І.В. (ХмНУ)
к.т.н. Ленков Є.С. (ЦНДІ ЗСУ)
Жила В.Р. (ХмНУ)
Ряба Л.О. (ВІКНУ)

ДИНАМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ СЛАБОСТРУКТУРОВАНИХ ДАНИХ У WEB-СИСТЕМИ

Mashup – це цілком захоплюючий клас веб-додатків. Комбінація технологій моделювання, що відслідковуються від семантичного web та сервіс-орієнтованими, платформи-незалежними архітектурами і протоколами обміну даними, що забезпечують інструментами, необхідними для розробки сервісів, що можуть оперувати великими масивами даних, що доступні у веб. Композитні веб-додатки забезпечують і потребують кращу прозорість роботи, цікаво спостерігати за тим як цей клас сервісів впливає на права використання та інтелектуальну власність, тоді як інші сервіси інтегрують дані в межах організацій, наприклад грід-обчислення та business-to-business управління [1].

Досліджено процес динамічної інтеграції даних на основі технології Mashup та встановлено, що існує потреба у концептуалізації та розробленні методів та алгоритмів усунення неоднозначностей та достатнього обґрунтування роботи всіх функцій даного процесу. Реалізація динамічної інтеграції слабоструктурованих даних у web-системах вимагає застосування ефективних методів та засобів опрацювання семантики інтегрованих інформаційних ресурсів на всіх етапах роботи із ними у Mashup системі.

Проведений аналіз доводить актуальність завдання розробленні ІТ, що давала б змогу врахувати зміст інтегрованих даних на всіх етапах роботи даної системи.

Для подальшого дослідження була сформульована мета магістерської роботи - побудови композитних веб-додатків та їх застосування у наукових дослідженнях шляхом розроблення інформаційної технології динамічної інтеграції слабоструктурованих даних у web-системах.

Сформулюємо основні завдання для подальшої роботи і дослідження:

- розробити метод опису структури і змісту вхідних даних Mashup систем;
- розробити метод формування об'єднаного динамічного набору вихідних даних, на основі слабоструктурованих даних.

Список використаних джерел:

1. Муляр І.В. Аналіз підходів до структурної збірки Web-додатків / І.В. Муляр // Тези доповідей XII Міжнародної науково-практичної конференції; Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє 28 квітня 2017.– К. : ВІКНУ, 2017, с 96

к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)
к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)
к.військ.н. Нікіфоров М.М. (ВІКНУ)
Швайко В.Г (ВІКНУ)

СТВОРЕННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Дослідження соціально-політичної ситуації є дуже актуальним в зв'язку з необхідністю визначення причин виникнення нестабільності в українському суспільстві та знаходження шляхів вирішення цілої низки проблем, що породжені як внутрішніми проблемами так і факторами зовнішнього впливу.

Оцінювання суспільно політичної обстановки (СПО) – це комплекс заходів щодо збору, накопичення, аналізу та надання інформації особам що приймають рішення стосовно відношень між суб'єктами суспільно-політичних процесів.

Вирішення задачі оцінювання полягає:

- 1) В визначенні факторів що впливають на СПО;
- 2) Пошуку чи створенні математичних моделей аналізу та прогнозування.
- 3) Створенні інформаційної системи для реалізації накопичення, зберігання, обробки та відображення накопичених даних та результатів обробки.

Предметом цієї доповіді є представлення шляхів створення геоінформаційної системи для оцінювання СПО, а саме:

- 1) Розробка архітектури інформаційної системи;
- 2) Створення моделі даних для накопичення значень великої множини факторів що враховує просторово-розподілений характер даних, тобто створення геоінформаційно бази даних(ГБД).
- 3) Створення програмних модулів для введення в ГБД даних про СПО з різних джерел (імпорт статистичних даних в різних форматах, скачування з Веб-сайтів, то що).
- 4) Реалізація підсистеми моделювання, аналізу та прогнозування СПО.
- 5) Створення засобів преставлення інформації в табличному, описовому, графічному та картографічному вигляді різними засобами відображення (екранними, друком, Веб) [1-3].

Виходячи з вищенаведеного, система моделювання обстановки має складатись із підсистем:

- розрахунково-моделююча система, яка є комплексом логічне взаємопов'язаних моделей операцій (модель переміщення, модель розвідки, модель управління, моделі забезпечення дій);
- підсистема візуалізації, яка забезпечить відображення результатів розрахунків та моделювання на електронній карті місцевості в двомірному або тривимірному вигляді.

Список використаних джерел:

1. Наказ начальника Генерального штабу Збройних Сил України від 11.09.2017 №330. Про затвердження Інструкції з оцінювання суспільно-політичної обстановки в районах дислокації військ (сил) під час виконання ними завдань за призначенням.

2. Костенко Г. До питання про стратегію воєнної безпеки суспільства і держави // Військо України. – 1995. - №3-4. – С. 12-13.

3. Витров В. Изменения военно-политической обстановки в Европе // Зарубежное военное обозрение. - 2008. - № 7. – С. 3-12.

к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)

к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)

к.військ.н. Нікіфоров М.М. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ГІС ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ОПЕРАТИВНОГО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО МІСЦЕВІСТЬ АБО ЯВИЩА НА НІЙ ПРИ ВИКОНАННІ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

З огляду на розвиток інформаційної інфраструктури ЗС України, Сили оборони потребують єдиної (головної) геоінформаційної системи (ГІС) - платформи. Це твердження обумовлене переходом програмних систем на нові методи обчислень (BigData, IoE, Data Science тощо) через появу значного обсягу різномірних даних, які містять значну кількість динамічних та статичних географічних даних про об'єкт. Наразі питання щодо вибору найкращого продукту ГІС, який би відповідав вимогам інтегрованості C4ISR та DRMIS під час створення інформаційної інфраструктури є відкритим й актуальним. ГІС – це інтегровані в єдиному інформаційному середовищі електронні просторово-орієнтовані зображення (карти, схеми, плани тощо) і бази даних. Така інтеграція значно розширює можливості системи і дає змогу спростити аналітичні роботи з координатно прив'язаною інформацією. Прийнято вважати, що ГІС має такі властивості: збереження, організації, редагування та аналізу географічних даних; включати візуальні спроможності щодо відображення географічної інформації; мати деякі ГІС інструменти, або використовувати ГІС-платформу у своєму рішенні; розподіляти або обробляти картографічні атрибутивні дані та дані з джерел. Для співставлення цих властивостей, визначимо загальні потреби у технології ГІС з боку Сил оборони України. Вона обумовлена створенням Спільного ГІС-ядра системи підтримки прийняття рішення для системи типу C4ISR (Command, Control, Computers, Communications, Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance); системи управління планування оборонними ресурсами типу DRMIS (Defence Resource Management Information System). На сьогодні у світі існує близько ста програмних продуктів ГІС. За даними дослідження Markets and Markets – ринок аналітики геопросторових даних структуровано за: типами (аналітика даних, відеоаналітика); джерелами отримання даних (ГІС, супутники, безпілотні літальні апарати); галузями (оборона і безпека, страхування,

сільське господарство, охорона здоров'я) і регіонами. ArcGIS має багате джерело даних – каталог даних ArcGIS Online з 2887 наборами даних ГІС. Додатки для управління даними GIS. Для баз даних ArcGIS зазвичай використовується фірмови бази даних: ESRI Personal, File та ArcSDE БД.

ГІС дає можливість створювати інформаційні продукти, які відображають інформацію, точно відповідають вимогам користувача, дають можливість візуалізації картографічної інформації, недоступну для паперових карт. Тривимірний показ місцевості з конкретної точки місцезнаходження спостерігача або віртуальний огляд місцевості дають повнішу картину командиру, ніж паперова карта з нанесеною на ній обстановкою. Саме тому дослідження застосування ГІС технологій для оперативного отримання інформації про місцевість у вигляді електронних карт, окремих інформаційних тематичних шарів з результатами проведеного геопросторового аналізу стану місцевості, тематичних шарів додаткової інформації про місцевість або явища на ній політичного, техногенного, соціального та екологічного характеру при виконанні бойових завдань, знаходять все більше використання [1-2].

Таким чином, програмне забезпечення ArcGIS, дозволить організувати топогеодезичне забезпечення військ, в контексті розв'язання покладених задач.

Список використаних джерел:

1. Світличний О.О., Основи геоінформатики: Навчальний посібник / О.О.Світличний, С.В. Плотницький /За заг. ред. О.О. Світличного. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 295 с.
2. Шипулін В. Д. Планування і управління проектами ГІС : навч. посібник ХНАМГ / В. Д. Шипулін, Е. І. Кучеренко. – Харків : ХНАМГ, ХНУРЕ, 2009. – 158 с.

к.т.н., доц. Огнєвий О.В. (ХмНУ)
к.т.н., с.н.с. Мірошніченко О.В. (ВІКНУ)
Сич Л.Л. (ХмНУ)

ВИДИ ТА МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХИЩЕНИХ СИСТЕМ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦВ'ЯЗКУ

Виділяють два основних типи систем відеоконференцв'язку з точки зору топології системи: система з виділеним центром і розподілена система.

Використання одного вузла в якості центрального елемента негативно позначається на характеристиках роботи системи в разі проведення сеансу багатокористувацького відеоконференцв'язку. У свою чергу розподілені системи, що використовують в якості каналу передачі мережу Інтернет, відрізняються низькою якістю зв'язку. За іншою класифікацією системи відеоконференцв'язку можна розділити на програмні та апаратні. Програмні рішення істотно обмежують число одночасних учасників сеансу відеоконференцв'язку. Застосування спеціальних апаратних модулів значно збільшує вартість подібних систем. Варто відзначити, що як програмних, так і апаратних систем існує проблема стандартизації, і, як наслідок, необхідність

використовувати спеціальні технології та протоколи в залежності від виробника системи відеоконференцзв'язку.

Провідними виробниками є: Polycom, Cisco. Оцінка проводилася за такими параметрами: відмовостійкість, підтримувані комунікаційні протоколи, сумісність з обладнанням, якість відео.

Велика різноманітність систем комп'ютерного відеоконференцзв'язку, представлене на ринку, дозволяє вибрати систему, що володіє необхідним функціоналом, однак, існуючі рішення не здатні повною мірою забезпечити надійність передачі інформації. В даний час на ринку систем захищеного відеоконференцзв'язку в основному представлені засоби зарубіжного виробництва, що несе в собі певну загрозу при використанні таких систем в державних установах. Питання забезпечення надійності для проведення відеоконференцій через глобальні телекомунікаційні мережі виходять на перший план.

Одним із методів організації захищеного (надійного) каналу є аутентифікація шляхом з'ясування координат користувача. Користувач відправляє координати супутників, що знаходяться в зоні прямої видимості.

На сервері аутентифікації зберігаються орбіти всіх супутників, що дозволяє з високою точністю визначити легітимність користувача, знаючи його справжнє географічне положення. Підробка координат вкрай утруднена коливаннями, яким схильні орбіти. Недоліком даного методу є необхідність безперервної відправки координат і наявність спеціалізованого апаратного модуля.

к.військ.н., доц. Тюрін В.В. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)

к.т.н. Опенько П.В. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)

д.т.н., проф. Мірненко В.І. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)

к.військ.н., доц. Салій А.Г. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)

к.т.н. Авраменко О.В. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)

Миронюк М.Ю. (НУОУ ім. Івана Черняхівського)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ВИРОБІВ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ПРИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЗА ТЕХНІЧНИМ СТАНОМ

Актуальність та новизна наведеної задачі визначається вимогами щодо створення та ефективного функціонування системи логістики Збройних Сил України, яка в подальшому буде відповідати системам логістики країн-членів НАТО. Наведені обставини потребують дослідження питань, які пов'язаних з удосконаленням системи забезпечення життєвого циклу виробів військового призначення.

Досвід розвинених країн в розробці і експлуатації виробів військового призначення свідчить про те, що система забезпечення життєвого циклу побудована з використанням концепції сервісної підтримки, орієнтованої на кінцевий результат, що полягає у відмові від розмежування відповідальності між військовим замовником і цивільним постачальником за післявиробничі

стадії життєвого циклу виробів військового призначення, з можливістю укладення між ними довготривалих і взаємовигідних угод про сервісну підтримку відповідних зразків. При цьому предметом таких угод стають не конкретні запасні частини, інструменти та приладдя, матеріали або послуги, а нормовані показники кінцевого результату сервісної підтримки, в ролі яких виступають показники справності, надійності, економічності в експлуатації, стану технічної готовності.

В доповіді на підставі аналізу функціонування систем логістики країн-членів НАТО визначено, що в більшості країн-членів НАТО концепція PBL існує і успішно використовується, а успішному впровадженню концепції сервісної підтримки життєвого циклу виробів сприяла тривала робота з розвитку CALS-технологій, що ведеться в рамках національних програм.

Сформульовано актуальні питання, які потребують проведення подальших досліджень під час впровадження єдиної системи логістики Збройних Сил України, а саме: необхідність перегляду існуючих заходів експлуатації виробів військового призначення та впровадження стратегії технічного обслуговування і ремонту за технічним станом; внесення змін до номенклатури та норм витрати запасних елементів, який забезпечує мінімальні витрати на створення і функціонування систем забезпечення запасними елементами та наслідки від вимушеного перебування виробів військового призначення у непрацездатному стані, під час вирішення задач інтегрованої логістичної підтримки життєвого циклу виробів військового призначення як в умовах повсякденної діяльності, так і в ході ведення бойових дій.

к.т.н., с.н.с. Охрамович М.М. (ВІКНУ)

Шевченко В.В. (ВІКНУ)

Кравченко О.І. (ВІКНУ)

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ ПРОЦЕСУ ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ І РЕМОНТУ СКЛАДНОГО ОБ'ЄКТУ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ (РЕТ)

Ефективність і якість процесу технічного обслуговування (ТО) залежать, як від правильності вибору стратегії ТО, так і від ступеня пристосованості конструкції об'єкта до виконання передбачених операцій ТО. Обидва ці фактори взаємопов'язані і суттєво впливати на рівень надійності складного об'єкта РЕТ.

В даний час спостерігається спад кількості наукових публікацій, присвячених даним питанням. Однією з причин є різке зростання ступеня інтеграції і рівня надійності комплектуючих виробів. Завдяки чому розробникам вдавалося вирішувати питання забезпечення необхідного рівня безвідмовності без значних витрат на ТО (або взагалі без ТО). Разом з цим відкрилися можливості реалізації більш складної техніки з новими можливостями, що призвело до загострення проблем забезпечення надійності та необхідності їх вирішення на новому технологічному рівні [1].

Для вирішення всіх цих питань на етапі проектування об'єкта необхідні адекватні математичні моделі процесів технічного обслуговування і ремонту (ТО-іР), за допомогою яких моделей прорахувати можливий виграш в рівні безвідмовності об'єкта за рахунок проведення ТО, оцінити необхідні для цього вартісні витрати.

Розроблена математичної модель реалізована методом імітаційного статистичного моделювання, що дозволило враховувати одночасно, як ієрархічну конструктивну структуру об'єкта, так і можливу послідовно-паралельну структуру окремих конструктивних елементів. Дифузійний немонотонний розподіл (DN-розподіл), найбільш адекватно описує закономірності виникнення відмов елементів радіоелектронної техніки.

В якості критерію оптимізації використовувалася вимога мінімізації питомої вартості сумарних витрат на експлуатацію об'єкта. Запропонована модель визначення оптимальних параметрів ТО розроблена для трьох можливих стратегій його проведення, які потенційно можуть застосовуватися в автоматизованих системах технічного обслуговування (АСТО): ТО за станом з постійною періодичністю контролю; ТО за станом з адаптивною зміною періодичності контролю; ТО по ресурсу[2].

Ці моделі були досліджені окремо і використані при розробці методики параметричного синтезу (визначення оптимальних параметрів) АСТО для даного типу об'єктів РЕТ.

Удосконалена надійнісна модель об'єкта РЕТ (НМО), яка призначена для представлення основних його характеристик, що впливають на процеси ТОіР, є новим варіантом опублікованої раніше моделі безвідмовності об'єкта РЕТ.

Таким чином, вдосконалені алгоритми аналізу ієрархічної конструктивної структури об'єкта; внутрішня оптимізація деяких параметрів моделі; поліпшення користувацького інтерфейсу дають змогу значно поліпшити експлуатаційні характеристики створюваних об'єктів за рахунок скорочення втрат, пов'язаних з проведенням ТО.

Список використаних джерел:

1. Ленков С.В., Банзак Г.В., Цицарєв В.Н., Проценко Я.Н. Алгоритм прогнозування для показників надійності і вартості експлуатації об'єктів радіоелектронних засобів озброєння // Журнал Харків-ського університету Повітряних Сил ім.І.Кожедуба «Системи обробки інформації». – Харків, - 2016. - №9 (146). – С.28 – 30.

2. Procenko Y. Model of adaptive condition based maintenance of radioelectronic technology objects // Збірник наукових праць Військово-го інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., 2016. – № 54. – С.92 – 96.

*к.т.н., с.н.с. Охрамович М.М. (ВІКНУ)
Шевченко В.В. (ВІКНУ)
Кравченко О.І. (ВІКНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ І РЕМОНТУ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ (РЕТ)

Від забезпечення якісного технічного стану та рівня надійності об'єктів РЕТ істотно залежить боєздатність частин і підрозділів ЗС України. Процес технічного обслуговування (ТО), має на меті забезпечення високого рівня надійності об'єктів РЕТ. Система технічного обслуговування і ремонту, як керуюча система відноситься до класу ергатичних систем [1], в яких частина функцій реалізується людиною-оператором.

Характерною особливістю об'єктів РЕТ є наявність в їх складі великої кількості (десятки, сотні тисяч) різнотипних комплектуючих елементів, більшість з яких є радіоелектронні вироби. Такі елементи виготовляються різними виробниками і характеризуються різними показниками надійності, що створює великі проблеми для забезпечення необхідної високої надійності об'єкта РЕТ в цілому.

Перш ніж говорити про автоматизацію деяких процесів, необхідно спочатку чітко виділити (структурувати) ті процеси, які ми збираємося автоматизувати, і визначити їх місце в майбутній автоматизованій системі. Інакше кажучи, потрібно створити концептуальну модель процесу технічного обслуговування [2]. Такими головними складовими в нашому випадку є процеси планового ремонту (ПР) і технічного обслуговування (ТО) та їх інформаційне забезпечення. З урахуванням цього в рамках автоматизованої системи технічного обслуговування і ремонту (АСТОР) повинні бути визначені, як основні, наступні три функціональні підсистеми: автоматизована система технічного діагностування (АСТД); автоматизована система технічного обслуговування (АСТО); база даних (БД).

АСТД є джерелом інформації про технічний стан (ТС) об'єкта. Для складних технічних об'єктів вважається обов'язковим наявність вбудованої АСТД [3]. Функціями АСТД є безперервний та (або) періодичний контроль ТС, з необхідною глибиною і точністю, а також підтримка процесу пошуку пошкоджень в апаратурі при ПР.

АСТО можна розглядати як свого роду функціональне продовження АСТД, в рамках якого на основі отриманої інформації про ТС об'єкта здійснюється планування робіт ТО і інформаційна підтримка дій обслуговуючого персоналу з проведення ТО.

БД АСТОР призначена для накопичення та зберігання (документування) інформації про ТС об'єкта, зберігання нормативних даних про діагностичні та визначальні параметри, а також загальносистемні данні, необхідних для функціонування АСТОР. Очевидно, що до складу АСТОР обов'язково повинен входити комп'ютер (центральний процесор), за допомогою якого реалізуються всі необхідні обчислення, пристрій відображення (дисплей),

через який здійснюється взаємодія системи з оператором, і, звичайно, операційна система, що управляє всіма обчислювальними процесами. Таким чином обслуговуючому персоналу (оператору) залишається функція безпосереднього виконання конкретних робіт по відновленню працездатного стану об'єкта і робіт ТО які не контролюються АСТД, що значно підвищує ефективність та якість процесу технічного обслуговування РЕТ.

Список використаних джерел:

1. Жиров Г.Б., Проценко Я.М., Ленков Є.С., Цицарєв В.М. Моделювання процесу відмов об'єктів, що відновлюються з ієрархічною конструктивною структурою // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., – № 55. – С. –30 – 39.

2. Ленков С.В., Цицарєв В.Н., Зайцев Д.В., Проценко Я.Н. Моделювання технічного обслуговування по состоянию объектов радиоэлектронной техники с резервированными элементами // Журнал Харківського університету Повітряних Сил ім.І.Кожедуба «Системи обробки інформації». – Харків, №7(144). – С.61 – 65.

3. Проценко Я.М. Моделювання процесу технічного обслуговування за станом об'єктів радіоелектронної техніки // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – К., № 53. – С.56 – 64.

к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)

к.т.н., с.н.с. Охрамович М.М. ВІКНУ)

к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)

Шевченко В.В. (ВІКНУ)

Карпенко А.О. (ВІКНУ)

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Україна разом з іншими країнами партнерами, бере участь в роботі Конференції національних директорів з озброєння. Так, наприклад, США, Велика Британія, інші країни, військові операції планують за своїми оперативним стандартам. Але при діях у складі контингенту НАТО вони керуються загальними стандартами. Саме тому питання взаємосумісності є дуже важливими. Для взаємодії з країнами — членами Альянсу, реформування Збройних сил включає в себе підвищення боєготовності і перехід на стандарти НАТО.

У рамках планування успішного придбання нових технологій та систем передбачається оцінка поточної технології. Однією з найбільших проблем управління технологією є проблема правильного вибору, в які технології інвестувати, а також встановлення стану готовності та «зрілості» технології, з метою їх використання у певній системі або продукті. Невдалий вибір та управління технологіями можуть спричинити серйозні фінансові втрати, а в довгостроковій перспективі (якщо поганий менеджмент зберігається) може призвести до того, що організація не зможе бути конкурентоспроможною.

Готовність технології — це ступінь, до якого певна технологія здатна давати очікувані результати. Існує немало розроблених метрик та інструментів для вимірювання стану готовності технології. Найбільш загальноприйнятою методологією оцінювання є шкала рівня готовності технології (TRL). Залежно від застосування (програмне забезпечення, виробництво тощо) існує декілька версій оригінальної шкали TRL, розробленої NASA (близько 40 років тому), але всі вони оцінюють технологію на основі кількості завершених розробок, виготовлення прототипів та їх тестування в діапазоні середовищ, від лабораторії (або макету) до експлуатаційного середовища.

Оригінальна шкала визначення рівня готовності технології починається з TRL 1 (вказує на те, що інформація, вже засвоєна з базових наукових досліджень і зроблено перший крок від ідеї до практичного застосування) і закінчується TRL 9 (технологія повністю включена у більшу систему, доведено, що вона є функціональною і працює безперебійно).

Ця шкала застосовується та змінюється у державних програмах з початку 1990-х років. Зрештою, ця робота призвела до створення калькулятора (Міністерством внутрішньої безпеки США, 2009 р.), калькулятора TRL, створеного дослідною лабораторією Військово Повітряних Сил США, який допомагає користувачеві оцінити рівень TRL. Цей калькулятор за своєю термінологією та структурою орієнтований на Міністерство оборони США для дослідження та придбання новітніх розробок.

Поняття рівня готовності технології використовується не тільки у військовій, а і в громадянській сферах. Наприклад, з метою залучення закордонних інвесторів, українські стартапи необхідно оцінити та представити відповідно до міжнародних вимог та стандартів. Враховуючи сфери застосування, а також в рамках співробітництва України з країнами НАТО та намірів закуповувати зброю, адаптовану до стандартів НАТО існує потреба у використанні шкали визначення рівня готовності технології.

Поплавський С.Ю. (ХНУ)

к.т.н., доц. Хмельницький Ю. В. (ХНУ)

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ В СУЧАСНИХ ГЕТЕРОГЕННИХ МЕРЕЖАХ

Сучасні гетерогенні мережі забезпечують можливість оптимізації витрат та підвищення якості послуг, шляхом вибору технології передавання, смуги частот та архітектурного рівня, які є найоптимальнішими для конкретного завдання. Серед передумов виникнення гетерогенних мереж крім наявності в телекомунікаційного оператора декількох мереж із різними технологіями, обмеженості частотного ресурсу, а також широкого поширення багато режимних, багато діапазонних користувальницьких терміналів, варто виділити нерівномірність територіального розподілу абонентського потоку інформації в мережі. На відміну від ідеалізованої моделі в реальних мережах абоненти користуються послугами зв'язку та генерують потік інформації нерівномірно, а в зонах його концентрації. Зниження мобільності абонентів, що використовують пакетну передачу даних, по відношенню до голосових,

користувачам підвищує нерівномірність розподілу потоку інформації. Вона спостерігається не тільки на рівні мережі в цілому, але і на рівні окремих комірок. Класична архітектура гетерогенних мереж побудована базовими станціями з приблизно однаковими параметрами потужності, територіями обслуговування і клієнтської ємності. Потреба в оптимізації таких мереж, викликана нерівномірністю розподілу абонентів по території, що обслуговується та наявністю ділянок із недостатнім покриттям, одночасно з вимогою економічної ефективності, привела до застосування базових станцій з різними технічними характеристиками [1].

Потік інформації, який генерують користувачі невинно зростає. Це зумовлене тим, що ринок постійно оновлюється сучасними пристроями, обслуговування яких вимагає ширококутового передавання даних. Ширококутовий доступ забезпечує високу швидкість передавання даних та постійне підключення до Інтернету, і можливість як приймати, так і передавати інформацію на високих швидкостях. Сучасні системи доступу не орієнтовані на користувача, вони орієнтовані на площу покриття. Орієнтоване на абонента проектування може бути охарактеризоване, як багатоступінчастий процес вирішення завдань, який вимагає, від проектувальників аналіз передбачення та поведінку користувачів. Головна відмінність проектування на користувача полягає у спробі оптимізувати систему таким чином, щоб користувачі використовували її ресурси так як вони хочуть. Одним із методів застосування такого проектування зміна існуючої архітектури і застосування нерегулярного розподілу комірок в мережі.

Список використаних джерел:

1. Климаш М.М. Модель адаптивного управління радіо ресурсами в безпроводних гетерогенних мережах / М.М. Климаш, М.І. Бешлей, А.Р. Масюк // VIII Міжнародна науково-технічна конференція «Проблеми телекомунікацій» ПТ-2015: збірник матеріалів конференції (22-25 квітня 2015р., м. Київ, Україна), 2015 - К.: НТТУ «КПІ». - С.40-42.

Поцулко Я.О. (ХмНУ)

к.т.н., доц. Чешун В.М. (ХмНУ)

Солодєєва Л.В. (ВІКНУ)

СПОСІБ ПРИСКОРЕНОГО ВИКОНАННЯ ОПЕРАЦІЇ МНОЖЕННЯ НА БАЗІ МАТРИЧНИХ СТРУКТУР ДВІЙКОВИХ СУМАТОРІВ

На сьогоднішній день операція множення є однією із найбільш часто використовуваних в комп'ютерних системах арифметичних операцій, яка, в той же час, відноситься до категорії найбільш складних і довготривалих обчислюваних операцій. Вживаність операції множення в обробці двійкових чисел і жорсткі зростаючі вимоги до швидкодії процесорів призвели до появи досить великої кількості методів і засобів множення, що відрізняються показниками швидкодії і апаратної складності: класичні методи множення починаючи з молодших або з старших розрядів, множення з альтернативними знаковими перетвореннями, множення за алгоритмом Бута, множення на

декілька розрядів множника або з обчисленням декількох часткових добутків, множення з прискореним виконанням зсувів, табличні методи множення та множення на матричних структурах тощо. Намагання вдосконалити арифметико-логічні пристрої цифрових процесорів стимулюють подальші дослідження у застосуванні нових підходів до реалізації арифметичних операцій і операції множення зокрема. Найбільшу швидкодію при виконанні операції множення забезпечують помножувачі, що базуються на одноктактних схемах повної апаратної реалізації операції, серед яких важливе місце займають схеми з матричним з'єднанням двійкових суматорів. Для прискореного виконання операції множення на базі матричних структур двійкових суматорів в пропонуваному способі застосовується операційний пристрій, який поєднує в собі три класичних принципи збільшення швидкодій помножувачів двійкових чисел:

- повна апаратна реалізація операції множення на основі матричної структури з'єднання двійкових суматорів;
- застосування схем суматорів з прискореним виконанням переносів;
- використання альтернативного варіанту знакових перетворень співмножників, при якому їх знаки змінюються одночасно лише у випадку наявності від'ємного множника.

Такий спосіб реалізації операції множення дає ряд позитивів :

- зберігається висока швидкодія одноктотної матричної структури помножувача;
- суматори з прискореним виконанням переносів роблять матричну структуру помножувача максимально швидкодійною;
- альтернативний спосіб знакових перетворень (без обчислення модулів обох співмножників) зменшує кількість контрольованих сигналів і усуває потребу відновлення знакового представлення результату з отриманого значення його модуля.

к.т.н. Проценко Я.М. (ВІКНУ)

к.т.н. Колмиков М.М. (ХНУПС)

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ СКЛАДНОГО ОБ'ЄКТА ВІЙСЬКОВОЇ РАДІОЕЛЕКТРОННОЇ ТЕХНІКИ

Складні об'єкти військової радіоелектронної техніки (ВРЕТ) наприклад, такі, як радіолокаційні станції, зенітно-ракетні комплекси, станції радіоелектронної боротьби тощо, є найважливішими об'єктами озброєння Збройних Сил України (ЗСУ). Від технічного стану та рівня їх надійності істотно залежить боєздатність частин і підрозділів ЗСУ.

Необхідний рівень надійності об'єкта забезпечується: на етапі його створення завдяки використанню надійних комплектуючих елементів, резервуванням, вибором оптимальних конструктивних і схемних рішень; на

етапі експлуатації – проведенням технічного обслуговування (ТО), обсяг, зміст і терміни виконання якого визначаються розробником.

Сумарні витрати на технічну експлуатацію об'єкта можуть бути порівнюваними з витратами на створення об'єкта, тому дуже важливо, щоб параметри системи технічного обслуговування (СТО) були оптимальними. Для організації розробником оптимальних параметрів СТО, необхідні відповідні інструменти – математичні моделі, що дозволяють прогнозувати показники надійності створюваного чи модернізованого об'єкта та визначати оптимальні стратегії ТО і їх параметри.

В даний час поширені і використовуються два типи стратегій проведення ТО: за станом (ТОС) і по ресурсу (ТОР). При застосуванні ТОС спочатку визначається технічний стан елемента (вимір визначального параметра) і в залежності від його стану виконується або не виконується передбачена робота ТО (заміна елемента, регулювання, змащення тощо). У разі стратегії ТОР технічний стан елемента не перевіряється, просто виконується передбачена робота ТО.

Потенційно стратегія ТОС ефективніше стратегії ТОР, проте при врахуванні необхідних економічних витрат може виявитися навпаки стратегія ТОР.

Стратегії ТО повинні визначатися на етапі розробки об'єкта, за винятком, на етапі випробувань дослідного зразка або, заводських (полігонних) випробувань, для можливості передбачення розробником в конструкції об'єкта необхідних технічних засобів, що забезпечать технологічність робіт ТО.

Стратегія ТОС передбачає вимірювання визначальних параметрів, тобто необхідні технічні засоби вимірювання (вбудовані або зовнішні), які повинні розроблятися лише на етапі проектування. При застосуванні ТОС виникає необхідність створення автоматизованої системи технічного обслуговування (АСТО). При цьому автоматизується не ТО, а тільки вимір поточних значень визначальних параметрів та розрахунки термінів проведення наступних ТО.

АСТО є складовою частиною апаратури об'єкта і завжди включається одночасно з включенням об'єкта. При включенні на дисплеї АСТО відображається інформація про найближчий запланований термін ТО і його зміст. При цьому на дисплеї АСТД відображається інформація про стан об'єкта і інформація про несправності, якщо такі є.

Очевидно, що визначення оптимальних стратегій ТО на етапі розробки об'єкта можливо лише на основі застосування математичних моделей процесів технічного обслуговування і ремонту. Такі інструменти дадуть можливість розробникам складних об'єктів військової радіоелектронної техніки вирішувати завдання комплексно, з урахуванням їх конструктивної і надійнісної структури.

к.т.н., с.н.с., доц. Радько О.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.військ.н., доц. Тюрін В.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.т.н. Опенько П.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.т.н. Мартинюк О.Р. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.військ.н. Кас'яненко М.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
Єфремов О.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ НАТО ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НА ВСІХ СТАДІЯХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ

Актуальність дослідження полягає у тому, що обороноздатність будь-якої країни значною мірою визначається якістю продукції оборонного призначення, зокрема озброєння і військової техніки (ОВТ). Забезпечення ж заданого рівня якості у сучасних умовах можливе лише завдяки комплексному системному підходу до управління нею (через впровадження систем управління якістю – СУЯ) на всіх стадіях життєвого циклу продукції (ЖЦП). Саме на такому підході ґрунтується діяльність НАТО щодо створення і експлуатації систем озброєння, яка передбачає стандартизацію технологічних процесів і технічних рішень та розробку нормативних документів, на відповідність вимогам яких перевіряють зазначену продукцію під час її сертифікації.

Документи НАТО серії AQAP (Allied Quality Assurance Publications) – Союзницькі публікації з питань якості, прийняті на основі угоди НАТО зі стандартизації (Standardization Agreement) STANAG 4107 «Вимоги НАТО до систем управління якістю». Вони мають статус стандартів, а їхні норми є доповненням і розширенням норм ISO 9001:2015 щодо розвитку СУЯ учасників усіх етапів життєвого циклу ОВТ. Так, до AQAP-2110 «Гарантування якості. Вимоги НАТО під час проектування, розробки та виробництва» введені додаткові розділи «Менеджмент конфігурації» та «Надійність і ремонтпридатність», відсутні в стандарті ISO 9001:2015. Вони передбачають, що підприємство повинно розробити план менеджменту конфігурації і мати систему управління надійністю і ремонтпридатністю, адекватну характеру продукції, що постачається, його наявність дає змогу підприємству постачати свою продукцію збройним силам країн НАТО без додаткового узгодження.

Стандарт AQAP-2000 «Політика НАТО щодо інтегрованого системного підходу до якості на основі терміну експлуатації» використовується як частина загальної політики гарантування якості процесів ЖЦП та послуг, AQAP-2120 містить вимоги НАТО до гарантування якості під час виробництва, AQAP-2130 – до гарантування якості під час проведення перевірок та випробувань, AQAP-2310 – вимоги СУЯ НАТО до постачальників в авіаційній, космічній та оборонній сферах тощо.

Зважаючи на стратегічний курс нашої держави на вступ до НАТО та з метою підвищення боєготовності Збройних Сил України шляхом забезпечення належного рівня якості їх ОВТ на всіх стадіях життєвого циклу,

доцільно у найкоротші терміни провести гармонізацію вітчизняної нормативної бази у цій сфері з нормативною базою Альянсу.

к.т.н., доц. Сакович Л.М. (ІСЗІ КПІ імені Ігоря Сікорського)
к.т.н. Рижев В.Є. (НАСВ імені гетьмана Петра Сагайдачного)
Небесна Я.Е. (ІСЗІ КПІ імені Ігоря Сікорського)

ВПЛИВ МЕТРОЛОГІЧНОЇ НАДІЙНОСТІ ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАНЬ НА РЕМОНТОПРИДАТНІСТЬ ТЕХНІКИ ЗВ'ЯЗКУ

Запропонований підхід до кількісної оцінки впливу метрологічної надійності засобів вимірювань (ЗВ) на час виконання перевірки параметрів техніки зв'язку (ТЗ) при її технічному обслуговуванні (ТО) і поточному ремонті (ПР). У відомих роботах для цього використовують приблизні значення імовірності безвідмовної роботи ЗВ, що знижує точність результатів.

Сучасна ТЗ безперервно удосконалюється в напрямі підвищення значень показників якості, що веде до відповідного збільшення кількості її елементів, але необхідний час виконання ТО і ПР залишається постійним без змін. Встановлено зв'язок метрологічної і технічної діагностики, але відсутні конкретні рекомендації щодо обґрунтування вибору ЗВ мінімальної вартості для забезпечення вимог з ремонтпридатності ТЗ. Тому мета доповіді – кількісна оцінка впливу метрологічної надійності ЗВ на показники ремонтпридатності ТЗ при її ТО і ПР.

Під час ТО і ПР для визначення реального технічного стану ТЗ використовують ЗВ, при цьому час виконання робіт не повинен перевищувати припустиме значення, що задається керівними документами. Особливість експлуатації ЗВ обумовлена забезпеченням її безвідмовності, переважно за прихованими метрологічними відмовами, яка кількісно оцінюється ймовірністю збереження метрологічних характеристик у заданих межах протягом міжповірного інтервалу. Кількісно її значення залежить від завантаження ЗВ, їх наробітку на відмову, частки метрологічних характеристик, які не охоплені вбудованим контролем та інших показників, значення яких отримують в результаті обробки статистичних даних.

Використання отриманих результатів розглянуто на прикладі ТО і ПР короткохвильової радіостанції Р-1150. Показано, що при врахуванні метрологічної надійності ЗВ час виконання ТО збільшується на 5,5%. Встановлено, що заміна аналогових вольтметрів на цифрові дозволяє забезпечити необхідне значення середнього часу відновлення з врахуванням метрологічної надійності ЗВ (раніше він був на 13% більше норми).

Отримані результати дозволяють більш об'єктивно оцінити час виконання робіт при ТО та ПР та обґрунтовано обрати ЗВ, що необхідно для забезпечення експлуатації ТЗ, а також планувати роботу фахівців ремонтних органів.

к.т.н. Сендецький М.М. (НДІ ОБТ ЗСУ)

к.т.н. Дунь С.В. (ПАТ "АвтоКрАЗ")

ЩОДО ОЦІНКИ РІВНЯ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА УНІФІКАЦІЇ АВТОПАЛИВОЗАПРАВНИКА АПЗ-6,5-5233

На сьогодні у Збройних Силах України (ЗСУ) зберігання і заправлення озброєння та військової техніки в польових умовах, місцях розташування (дислокації) сформованих військових частин та на загальновійськових полігонах організовано з використанням автомобільних засобів заправлення та транспортування пального (АЗЗТП). Військові частини потребують оновлення АЗЗТП.

Об'єктом розгляду тези є виріб – автопаливозаправник АПЗ-6,5-5233 на автомобільному шасі КрАЗ-5233НЕ-0003176-000 з двигуном WP 10 стандарту Євро-2 призначений для транспортування пального шляхами всіх категорій і бездоріжжю, механізованої заправки фільтрованим паливом автомобільної та бронетанкової техніки ЗСУ з обліком кількості виданого пального, а також короткочасного зберігання пального.

Базове шасі виготовлено на типових агрегатах серійного автомобільного базового шасі КрАЗ-5233НЕ із певними конструктивними особливостями та спеціальним обладнанням автоцистерни.

Результати перевірки показників стандартизації та уніфікації (коефіцієнт застосування; коефіцієнт повторюваності; коефіцієнт міжпроектної уніфікації; сумісність зразка з обладнанням, яке встановлене на технічних засобах (об'єктах) служби пального та яке може бути застосоване сумісно з нею; уніфікація основного спеціального обладнання зразка з обладнанням автоцистерни типу АЦ-5,5-5320М, яка експлуатується у ЗСУ; наявність в комплекті зразка перехідного пристрою для з'єднання типу "ТК-75" на роздавальний кран типу DN-25, а також перехідного пристрою, гармонізованого під STANAG 3756; застосування під час виготовлення дослідного зразка покупних виробів та складальних одиниць вітчизняного виробництва; здійснення розробки зразка з оптимальним застосуванням стандартних, уніфікованих і раніше розроблених складальних одиниць; відповідність застосованих матеріалів пред'явленим вимогам з підтвердженням відповідними документами (сертифікатами) підприємств-виробників). АПЗ-6,5-5233 в стадії проведення державних випробувань.

Висновок: Враховуючи інтенсивність експлуатації АЗЗТП в районі проведення операції об'єднаних сил, бойові втрати і пошкодження при виконанні завдань за орієнтовними підрахунками вичерпають технічний ресурс до 2025р.

Зразок сумісний з обладнанням, яке встановлене на технічних засобах (об'єктах) служби пального та яке може бути застосоване сумісно з нею, основне спеціальне обладнання зразка уніфіковане з обладнанням автоцистерни типу АЦ-5,5-5320М, що експлуатується у ЗСУ.

д.т.н., с.н.с. Сєлюков О.В. (КНУБіА)
к.т.н., доц. Чорненький В.І. (ХНУ)
Наконечний С.Л. (ХНУ)

ОСОБЛИВОСТІ БАЛАНСУВАННЯ НАВАНТАЖЕННЯ В КОМІРКОВИХ МЕРЕЖАХ

Завдяки високій ефективності використання спектру для мультиплексування з ортогональним частотним розділенням каналів коміркової мережі

використовують множинний доступ з ортогональним частотним розділенням

каналів як технологію множинного доступу. Основною ідеєю цієї системи є використання вузьких взаємно ортогональних під несучих для передавання даних. Такий підхід надає особливий підхід до балансування навантаженням та забезпечує наступні переваги для коміркових мереж:

- висока спектральна ефективність: комірка виділяє різні під несучі для різних користувачів. Через ортогональність під несучих, всередині комірки перешкоди значно послаблюються. Система може досягти високої швидкості;

- частотно-селективні загасання: система може ефективно боротися з частотно-селективним загасанням. Це пов'язано з тим, що передається широкосмугова передача на вузько смугове передавання на декількох під несучих, а кожна під несуча може бути використана як канал з плоским затуханням;

- гнучкий розподіл ресурсів: відповідно до умов каналу система передачі може вибирати певні під несучі для передавання, тим самим забезпечуючи гнучкий розподіл ресурсів. Для досягнення високої ємності комірки, одна з технологій повторного використання частоти в коміркових мережах полягає в тому, що всі комірки мають один і той самий спектр. Схеми балансування навантаження на основі запозичень каналів, які широко використовуються в сучасних коміркових мережах. Слід відзначити, що при використанні розподілених мереж управління зі схемами балансування навантаження, що регулюють потужність, можуть виникнути проблеми з покриттям та сигналізацією. Тому схеми балансування навантаження на основі методів керування потужністю, які використовувалися раніше в коміркових мережах, не набули широкого використання. Для ефективного балансування навантаження в коміркових мережах визначено балансування навантаження рухомих користувачів як функції само організованих мереж [1]. Це має на меті переміщення навантаження потоку інформації з комірки яка є найбільш завантаженою до менш завантажених сусідніх комірок, коригуючи зміщення каналу передачі, щоб забезпечити неперервне передавання даних. Постільки користувачі коміркових мереж є рухомими і можуть під час користування послугами зв'язку переміщуватися, то виникає необхідність використання процедур, що дозволяють надавати безперервне обслуговування.

Список використаних джерел:

1. Селюков О. В. Застосування інтелектуальних технологій для підвищення якості роботи телекомунікаційних мереж при невизначеності / О. В. Селюков, Ю. В. Хмельницький, І. В. Обертюк, Л. В. Солодєєва // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - 2017. - Вип. 56. - С. 146-153

*к.т.н. Опенько П.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.т.н., доц. Майстров О.О. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.військ.н., проф. Ткачов В.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.військ.н., с.н.с. Красіков О.М. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.т.н., с.н.с., доц. Сачук І.І. (ХНУПС ім. Івана Кожедуба)*

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ПЛАНУВАННЯ РЕМОНТУ КОМПЛЕКСІВ ЗЕНІТНОГО РАКЕТНОГО ОЗБРОЄННЯ ПРИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ЗА ТЕХНІЧНИМ СТАНОМ

Існуюча система планування заходів технічного обслуговування і ремонту передбачає поточне (на наступний рік) і перспективне планування заходів технічного обслуговування і ремонту зенітного ракетного озброєння (ЗРО). На даний час планування здійснюються відповідно до встановленого ресурсу (терміну служби) до середнього (капітального) ремонту, передбачених регламентованою стратегією технічної експлуатації і ремонту (ТЄіР), та результатів контролів граничного стану (КГС) зразків, що експлуатуються за технічним станом. За результатами КГС визначено проведення наступних заходів: відновлювальних робіт або заводського ремонту – для зразків ЗРО, які досягли граничного стану; технічного обслуговування великої періодичності та поточного ремонту – для зразків ЗРО, які не досягли граничного стану та мають запас ресурсу більший за період проведення КГС.

При цьому механізм знаходження запасу ресурсу зразків ЗРО, які не досягли граничного стану, не визначений, а для зразків ЗРО, які не досягли граничного стану та мають запас ресурсу менший за період проведення КГС не визначені заходи підтримання необхідного рівня готовності до використання за призначенням.

Таким чином, існуючий механізм планування ремонту ЗРО потребує доопрацювання у таких напрямках: прогнозування показників надійності зразків ЗРО для визначення зразків ЗРО, які на момент КГС не досягли граничного стану та мають запас ресурсу більший за період проведення КГС; визначення порядку планування ремонту зразків ЗРО, які на момент КГС не досягли граничного стану та мають запас ресурсу менший за період проведення КГС.

В доповіді розглядається метод планування виходу у ремонт зразків ЗРО при експлуатації за технічним станом, яка пояснює порядок його практичного застосування. Наведені отримані за результатами експлуатації зразків ЗРО вирази, які дозволяють здійснити прогнозування середнього наробітку на

відмову конкретних радіоелектронних засобів ЗРО. Визначено місце методу планування виходу у ремонт зразків ЗРО при експлуатації за технічним станом в існуючій системі планування виходу у ремонт зразків ЗРО та визначені особливості вирішення задач планування ремонту ЗРО на різних рівнях системи планування заходів ТЕІР зразків ЗРО з урахуванням їх експлуатації за технічним станом.

*к.військ.н., доц. Тюрін В.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
д.т.н., проф. Барабаш О.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.т.н. Опенько П.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.військ.н., с.н.с. Дранник П.А. (НУОУ ім. Івана Черняховського)
к.військ.н. Поліщук С.В. (НУОУ ім. Івана Черняховського)*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЖИТТЄВИМ ЦИКЛОМ ІСНУЮЧИХ ЗРАЗКІВ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ЗЕНІТНИХ РАКЕТНИХ ВІЙСЬК

В умовах агресії проти України одним із визначальних факторів зміцнення воєнної безпеки держави є виконання Державної програми розвитку Збройних Сил, основною метою якої є набуття спроможностей Збройних Сил для ефективного реагування на загрози національній безпеці у воєнній сфері, оборони України, захисту її суверенітету, територіальній цілісності та недоторканості, досягнення євроатлантичних стандартів та критеріїв, необхідних для набуття членства в НАТО. При цьому досвід ведення збройного протистояння у сучасних локальних війнах та збройних конфліктах, світовий досвід експлуатації та тенденції розвитку систем озброєння та військової техніки (ОВТ) свідчать про значне зростання ролі інформаційних технологій під час забезпечення справності та технічної готовності зазначених систем до бойового застосування.

Так, експлуатація зенітних ракетних комплексів (систем) (ЗРК (ЗРС)), які перебувають на озброєнні, передбачає виконання комплексу складних в технічному плані робіт та є, при цьому, досить витратною. Тому необхідність зниження витрат на експлуатацію ЗРК (ЗРС) призводить до потреби визначення комплексу заходів, які дозволяють зменшити вартість експлуатації ОВТ за умови максимального врахування вимог, що висувуються Замовником до зразків ЗРК (ЗРС). Проведений аналіз стану інформаційного забезпечення управління життєвим циклом зразків ОВТ в Україні свідчить, що на даний час проводяться дослідження, які призначені для вирішення задачі створення автоматизованих робочих місць інформаційної підтримки експлуатації перспективних серійних зразків ОВТ та на яких передбачено використання експлуатаційної та ремонтної документації на вироби в інтерактивній електронній формі.

В доповіді запропоновано та обґрунтовано варіант системи управління життєвим циклом зразків ОВТ, для реалізації якого досліджені питання аналізу організації логістичної підтримки (LSA), створення та своєчасного наповнення бази даних (LSAR), побудови інтегрованої системи забезпечення

поставок (ISSP), впровадження яких дозволить забезпечити задані показники технічної готовності, експлуатаційної надійності та технічного діагностування як перспективних зразків ОБТ, так і існуючих, які перебувають в експлуатації тривалий час, та за якими не здійснюється авторській нагляд.

к.е.н., доц. Філіппова В.Д. (ХНТУ)

Філіппова В.В. (ХНТУ)

МЕТЕОРОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПОЛЬОТІВ ВІЙСЬКОВОЇ АВІАЦІЇ В УМОВАХ БОЙОВИХ ДІЙ

Військова авіація (ВА) знаходиться у залежності від погодних умов, оскільки вся її діяльність відбувається в атмосфері. У метеорологічному відношенні на безпеку польотів (БП) впливають температура, тиск повітря, напрям і швидкість вітру, кількість і висота хмар. Від завчасного виявлення небезпечних явищ (НЯП) погоди залежить БП військової авіації, тому метеорологічне забезпечення БП є першочерговим завданням, спрямованим на зниження числа авіаційних подій та інцидентів. Сучасне оснащення військових аеродромів, а також нова метеорологічна техніка допомогли підвищити безпеку польотів і знизити кількість авіаційних пригод, пов'язаних з несприятливими метеорологічними умовами, проте це не дозволило вирішити всі метеорологічні проблеми забезпечення ВА в умовах бойових дій.

Виходячи з вищесказаного, для уточнення метеорологічної обстановки в зоні військового аеродрому, не обладнаного метеорологічними устаткуванням, для оперативного розгортання можна передбачити установку мобільних пунктів збору, обробки і передачі даних метеорологічної інформації, територіально рознесених по зоні аеродрому, що дозволяє створити мобільну мережу метеорологічних радіолокаторів (МММР).

МММР призначена для автоматизованого аналізу метеорологічної обстановки в місцях безпосереднього базування авіації, а також для створення радіолокаційного метеорологічного поля там, де немає можливості встановлення стаціонарного метеорологічного радіолокатора або така установка недоцільна.

Призначення такого радіолокатора полягає у вирішенні завдань виявлення і класифікації метеорологічних явищ (в тому числі і НЯП) при круговому, секторному, растровому огляді простору в ближній аеродромній зоні; виявлення зон небезпечної турбулентності, зсуву вітру та обledenіння з пріоритетом в секторах зльоту і посадки військових повітряних суден (ВПС); автоматичного прогнозування конфліктних і небезпечних ситуацій, пов'язаних з попаданням ВПС в небезпечні метеорологічні зони, а також формування відповідних сигналів для групи управління і забезпечення польотів.

Кожен такий пункт може складатися з мобільного метеорологічного радіолокатора, комплексу засобів обробки і передачі інформації, пов'язаної з центром управління польотами. Також у цей комплекс повинні входити: термінал станції авіаційного фіксованого супутникового зв'язку, мовні канали

зв'язку на спеціально виділених частотах, радіостанція прослуховування радіообміну «борт – земля» (з блокуванням можливості виходу в ефір), а також комплекс сполучення, передачі і документування інформації.

Таким чином, використання МММР дозволить удосконалити систему попередження несприятливих метеорологічних явищ для польотів військової авіації в умовах бойових дій, що є важливим компонентом забезпечення безпеки польотів ВА.

Ціліцинський А.В.(ХмНУ)

к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)

к.т.н., доц. Хмельницький Ю. В.(ХмНУ)

Лалетін С.П. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ КОНТЕНТОМ ВЕБ-САЙТУ

Вирішення проблеми управління контентом веб-сайту забезпечує можливість оптимізації потоків інформації та забезпечити ефективний доступ користувачів до релевантної інформації, в тому числі на початку сеансу роботи. Під ефективністю персоналізації, а також ефективністю доступу до релевантної інформації розуміється точність сформованих системою персоналізації рекомендацій. На сьогоднішній день в мережі Інтернет накопичені величезні обсяги наукової, прикладної та комерційної інформації. Однак збільшення обсягів інформації унеможливорює її обробку традиційними та звичними для людини способами візуального аналізу.

Велика кількість сторінок, їх інформаційна перевантаженість, складна структура навігації і їх висока функціональність призводять до того, що користувачам стає складніше орієнтуватися, знаходити і вибирати те, що їм дійсно необхідно. Вирішення цього завдання тільки за рахунок покращення засобів статичної навігації і механізмів пошуку, інтегрованих в веб-сайт, виявилось безуспішним. Багато в чому це обумовлюється відмінностями в потребах і перевагах користувачів і, як наслідок, неможливістю створення ефективної універсальної статичної навігації. Ситуація стала виправлятися з появою персонального підходу до кожного користувача веб-сайту при формуванні наповнення відображаються сторінок. Управління контентом на основі персоналізації даних стало ефективним інструментом адаптації інформації до конкретного користувача або їх групі.

Персоналізація здатна значно скоротити трудові і тимчасові витрати користувачів на доступ до релевантної інформації особливо в тих випадках, коли потреби користувача можуть бути задоволені за допомогою сторінок, які закріплені за різними розділами (підрозділами) статичної навігації.

В основі персоналізації веб-сайту лежить фільтрація даних. В даний час виділяють три підходи до фільтрації даних: контентний, спільний і комбінований. При цьому різні підходи використовують різні вихідні дані та інші принципи їх обробки. Контентний підхід ґрунтується на інформаційному пошуку і використовує характеристики текстового наповнення сторінок, до яких звернувся кінцевий користувач. За переглянутих сторінок (іншими

словами, навігаційного профілем) здійснюється пошук тематично близькі сторінки, які і рекомендуються кінцевому користувачеві. До недоліків контентного підходу відносять: вузькість рекомендацій, обмеженість аналізу, залежність від кількості переглянутих користувачем сторінок. На сьогодні частіше використовують комбінований підхід.

к.т.н., доц. Чорненький В.І. (ХмНУ)

д.т.н., с.н.с. Комарова Л.О. (ОНАЗ)

Єресько В.О. (ХмНУ)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИАГЕНТНИХ СИСТЕМ

Відсутність універсальних методів вирішення складних завдань є важливою специфічною проблемою, що стоїть перед сучасним прак програмістом. З одного боку, існують різноманітні інтелектуальні технології, що дозволяють використовувати нечітку логіку, аналогії з природними механізмами самоорганізації, нейронні і семантичні мережі і т.п., з іншого - в практичних завданнях автоматизації потрібно забезпечити оптимізаційні стратегії, для чого необхідні чітка постановка завдання і можливість домагатися передбачуваної поведінки ПО.

На думку фахівців, слід позначити ряд проблем, які гостро стоять перед багатьма розробниками інтелектуальних програмних продуктів нового покоління. Розглянемо прикладні аспекти практичного застосування наукових методів і алгоритмів в задачах розподілу ресурсів.

У мультиагентних системах, мультиагентна архітектура може розглядатися як окремий об'єкт дослідження, що дозволяє реалізовувати сучасні парадигми розробки додатків, побудованих як відкриті спільноти взаємодіючих активних програмних компонентів. На практиці такий поділ означає можливість відділення логіки взаємодії програмних агентів від логіки рішення оптимізаційних задач, яка визначається специфікою предметної області. Архітектура мультиагентної системи явно визначає поняття платформи, яка є програмно-методичною основою для різноманітних клієнтських додатків. У цьому контексті слід розглядати різні точки зору на мультиагентну платформу.

Практика показує, що однозначно визначити, яка архітектура краще, не можна, однак враховувати ці відмінності необхідно, по-перше, при розробці мультиагентних систем і виборі стратегії їх розвитку, а по-друге, при узгодженні вимог і планів роботи з замовниками, а також в процесі передпродажних переговорів [1]. Таким чином, виходячи з практики розробки та впровадження промислових мультиагентних додатків, можна зробити висновок про доцільність використання гібридного підходу, заснованого на органічному поєднанні як еволюційних інтелектуальних алгоритмів пошуку рішень, так і класичних мережових алгоритмів оптимізації. Таке рішення об'єднує гідності різних методів і технологій, мінімізувавши при цьому відомі негативні ефекти.

Список використаних джерел:

1. Рассел С. Штучний інтелект. Сучасних підхід/ С. Рассел, П. Норвіг. — М.: Вільямс, 2015. — 386 с.

к.т.н., доц. Чорнецький В.І. (ХмНУ)

Халіманенко С.М. (ВІКНУ)

Лісовський О.С. (ХмНУ)

Мордовин О.С. (ХмНУ)

МОДЕЛЮВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК СТЕКА ПРОТОКОЛІВ TCP/IP

Найважливішим процесом в рамках реалізації функцій мережевого моніторингу є збір відомостей про стан вузлів мережі. Для забезпечення найбільш ефективного вирішення завдань моніторингу необхідно витяг широкого спектру показників, що характеризують роботу як всієї мережі в цілому, так і окремих її компонентів.

У зв'язку з цим актуальною є задача розробки методів і алгоритмів вилучення додаткових характеристик функціонування мережевих вузлів і їх конфігурації з метою подальшого використання таких даних для спільного аналізу з основними функціональними показниками працездатності мережі, що дає можливість формування більш повної картини стану мережі та реалізації додаткових функцій мережевого моніторингу.

Однією з різновидів подібних методів є методи збору інформації про віддалених мережевих вузлах, засновані на аналізі характеристик функціонування стека TCP/IP цільового вузла. Завданням даних методів є ідентифікація версії системного ПЗ (операційної системи) віддаленого вузла в умовах відсутності фізичного або термінального доступу до нього на основі аналізу характеристик мережевої взаємодії з даним вузлом [1].

На основі аналізу методу та алгоритму, розглянутого в першому розділі, було сформовано перелік функціональних характеристик стека протоколів TCP / IP, що використовуються для аналізу стека TCP/IP, до якого входять такі характеристики: набір опцій і порядок їх оголошення, розмір вікна TCP, час життя пакета (TTL). Встановлено, що в разі підтримки відповідної опції значення WS може бути нульовим, або відмінним від нуля і динамічно встановлюються ОС [2].

Виходячи з вищесказаного функціональні характеристики TCP/IP, виглядають наступним чином:

$$F = \{T, K, S, O\}, \quad (1)$$

де T- значення часу життя пакета (TTL);

K - характеристика використання аналізованих стеком протоколів TCP / IP функції масштабування вікна;

S - значення розміру вікна TCP;

O - код набору опцій (кожної унікальної послідовності опцій TCP ставиться у відповідність цілочисельний порядковий номер).

Список використаних джерел:

1. Richardson, D. W. The limits of automatic OS fingerprint generation / D. W. Richardson, S. D. Gribble, T. Kohno // Proceedings of the 3rd ACM workshop on Artificial intelligence and security. - New York, 2010. - pp. 24-34.
2. Лавров, А. А. Метод идентификации версии системного программного обеспечения удаленного сетевого узла, основанный на комплексном анализе характеристик TCP/IP / А. А. Лавров, А. К. Большее // Известия СПбГЭ-ТУ «ЛЭТИ». - 2012. - №1. - С. 45-51.

*д.т.н., проф. Ленков С.В. (ВІКНУ)
д.т.н., проф. Шворов С.А. (НУБіП)
к.с-г.н., доц. Пасічник Н.А. (НУБіП)*

ОЦІНКА ТЕХНОЛОГІЧНОЇ НАПРУГИ, ІНТОКСИКАЦІЇ ТА БЕЗПЕКИ ПОСІВНИХ ПЛОЩ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ БПЛА З СЕНСОРНОЮ СИСТЕМОЮ "SLANTRANGE"

Інтенсивне внесення гербіцидів та інших небезпечних речовин, кількість яких у світі оцінюється більш ніж 1 млн. тон на рік, постійно продовжує зростати. При цьому величезну небезпеку становлять як фальсифіковані продукти, так і новітні багатокомпозиційні суміші реагентів, застосування яких викликають технологічну напругу та інтоксикацію посівних площ. Особливу небезпеку при використанні реагентів широкої дії становить їх дрейф на інші посіви під впливом різних чинників. Тому на даний час актуальною проблемою є оперативне оцінювання впливу таких реагентів на майбутні врожаї та державну продовольчу безпеку держави.

Одним з інноваційних інструментаріїв оцінки технологічної напруги та інтоксикації посівних площ є спеціальні датчики БПЛА, які забезпечують принципово новітні можливості щодо моніторингу стану полів та врожаю. Автоматизований спектральний моніторинг посівів з БПЛА є економічно привабливішим за аналогічне знаряддя на наземних та космічних платформах. За допомогою БПЛА важливо своєчасно визначити місця післядії реагентів на озимі культури і, особливо, залишки отрутохімікатів від попередньої культури, що не встигли розкластися. Було висунуто гіпотезу, що у вражених рослин можливо за допомогою спектральних датчиків БПЛА виявити характерні особливості, що дозволять ідентифікувати причину стресу. Тому метою досліджень є вдосконалення методики оперативного моніторингу та оцінки технологічної напруги, інтоксикації та безпеки посівних площ на основі використання БПЛА з сенсорною системою "Slantrange" на прикладі пшениці стосовно впливу післядії гербіцидів та інших багатокомпозиційних реагентів.

Для проведення експериментальних досліджень щодо спектрального моніторингу полів було використано систему Slantrane 3p на базі БПЛА DJI Matrice 200. Обробка даних і побудова карт стресових індексів здійснювалась з використанням програмного забезпечення SlantView ver. 2.9.0.1086 від розробника системи Slantrange. Для аналізу експериментальних даних застосовувався апарат вейвлет-аналізу за допомогою розширення Wavelet Toolbox в пакеті Matlab версії 7.0.1. Процес розпізнавання зображень здійснювався на основі порівняння коефіцієнтів, одержаних за результатом

вейвлет-розкладу тестового зображення, з коефіцієнтами, отриманими при розкладі декількох еталонних зображень. Оцінка ступеню адекватності розпізнавання полягала в порівнянні головних компонентів синтезованого зображення за даними з БПЛА з компонентами всіх відомих зображень, отриманих від супутників та наземного сенсорного обладнання на основі застосування технології «big data», що підтвердило практичну можливість ідентифікації причин стресу рослин від багатокомпозиційних реагентів.

д.т.н., проф. Ленков С.В. (ВІКНУ)

д.т.н., проф. Шворов С.А. (НУБіП)

к.т.н., доц. Опришко О.О. (НУБіП)

НАВІГАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПОЛЬОТОМ БПЛА НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕКТРАЛЬНИХ ПОРТРЕТІВ МІСЦЕВОСТІ

Поява робототизованих безпілотних літальних апаратів створює принципово нові виклики щодо виходу з ладу навігаційного обладнання. Зазначене надає можливість реалізації терористичним угрупованням навіть ефективної кібератаки по системі навігації і управління кількома БПЛА. Крім того, наявні рішення щодо керування польотом БПЛА оператором по радіоканалу можуть відносно легко блокуватись засобами радіоелектронної боротьби (РЕБ) шляхом організації електромагнітних перешкод для каналу управління. Більш захищеним є використання для навігації БПЛА засобів супутникового позиціонування, таких як GPS чи ГЛОНАСС. До того ж при побудові систем супутникової навігації розробниками була закладена можливість введення похибок при визначенні координат БПЛА. Додатково засобами РЕБ може здійснюватись спотворення сигналів системи супутникової навігації – GPS spoofing. Тому в умовах РЕБ виникає необхідність у вирішенні проблеми навігації на основі використання просторово-спектральних портретів місцевості, коли БПЛА орієнтується на попередньо завантажені бібліотеки орієнтирів на місцевості. У випадку використання малої кількості опорних точок чи орієнтирів їх можна сфальсифікувати чи знищити, проте, при використанні великої кількості об'єктів з урахуванням не лише їх геометрії, а і спектрального портрету, їх фальсифікація принципово ускладнюється. Тому просторово-спектральна навігація є одним із пріоритетних напрямів розвитку методичних засад позиціонування та керування БПЛА в умовах застосування засобів РЕБ або виходу з ладу навігаційного обладнання.

При використанні найбільш розповсюджених та дешевих спектральних сенсорів оптичного діапазону слід враховувати вплив стану освітлення на спектральні показники об'єктів. Для врахування змін освітленості під час моніторингу пропонується спеціальне обладнання, яке використовується як доповнення до основного сенсору. Таким є датчик освітленості Light Sensor від Micasense, який є 5-ти смуговим сенсором, що підключається безпосередньо до камери MicaSense RedEdge, спеціалізованої для використання з платформи БПЛА.

Експериментальні дослідження показали, що для практичних потреб просторово-спектральної навігації необхідно проводити корекцію спектральних характеристик при зміні освітлення на основі використання експериментально отриманих залежностей для різних спектральних портретів об'єктів. Крім того, для системи навігації БПЛА на базі просторово-спектральних портретів доцільно вибирати в якості об'єктів орієнтації такі, що мають найбільш стабільні спектральні показники.

д.т.н., проф. Шинкарук О.М. (НАДПСУ)

д.т.н., доц. Лисий М.І. (НАДПСУ)

д.т.н. Бабій Ю.О. (НАДПСУ)

к.військ.н. Ткачук П.С. (НАДПСУ)

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСОБІВ ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ У ЗОНІ РЕГІОНАЛЬНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Одним з основних напрямків зменшення природно-техногенних загроз від потенційно-небезпечних об'єктів (далі – ПНО) критичної інфраструктури є розробка і створення технічних систем моніторингу на основі безпроводних сенсорних мереж для раннього виявлення розвитку надзвичайних ситуацій (далі – НС) цих об'єктів, що можуть стати можливою причиною виникнення техногенних аварій і катастроф у зоні регіонального збройного конфлікту. Пріоритетним у вирішенні цієї проблеми слід вважати ПНО, що можуть бути уражені артилерійськими чи стрілецькими боєприпасами за рахунок визначення координат розривів, руйнувань і співставлення їх з координатами ПНО.

Причиною виникнення НС у зоні регіонального збройного конфлікту (далі – ЗРЗК) є воєнно-техногенне навантаження (далі – ВТН) і здебільшого розриви боєприпасів. Важливим є визначення місць розривів з метою оперативного моніторингу результатів такого впливу на ПНО, на яких можливий розвиток НС. Слід зазначити, що сучасні засоби розвідки і визначення координат розриву боєприпасів є мобільними, точковими та не перекривають значний периметр або ділянку кордону (ділянку лінії розмежування). Тому, їх слід застосовувати для рішення тимчасових задач моніторингу.

Для реалізації принципу неперервності моніторингу вздовж всієї лінії розмежування ЗРЗК найбільш доцільним є застосування сейсмічних засобів (далі – СЗ) моніторингу, а саме: трипозиційних сейсмолокаційних засобів, а також засоби на основі трьохкоординатних сейсмоприймачів, які набувають інтенсивного розвитку і проходили випробування у ДПСУ в 2015–2016 роках (система «Периметр-3»).

Також, перспективним засобом є система «Арктиум», особливістю якого є конструкція датчика з адаптованим підстроюванням чутливого елемента. За результатами випробувань систем «Периметр-3» та «Арктиум» розробнику рекомендовано: розширити базу даних програмного забезпечення щодо об'єктів виявлення, а саме: розривів боєприпасів, визначення їх координат; удосконалити

програмне забезпечення щодо автоматичного налаштування чутливості системи під конкретні умови виявлення; підвищити ефективність класифікації завад.

З метою підвищення ефективності обробки сигналів і визначення координат віддалених об'єктів, місць розривів боєприпасів, обвалів і вибухів інфраструктури доцільно структуру таких засобів трансформувати у сейсмолокаційну. Саме така структура здатна визначити координати розривів боєприпасів на відстанях до десятків кілометрів.

Секція 2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ В ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Іноземна мова, зокрема англійська, необхідна військовослужбовцям у міжнародних операціях, підтримці миру, гуманітарній допомозі та навчанні. Лінгвістична спрямованість іншомовної підготовки військовослужбовців набуває змін у сучасній педагогічній діяльності. Наразі, все більш важливе місце, і за змістом, і за соціальною значущістю, стала займати підготовка до перекладу та розуміння текстів особливого характеру: інформаційних, економічних, юридичних, військових, технічних тощо, які суттєво відрізняються від перекладів художньої літератури, де основні труднощі пов'язані із завданням передачі в перекладі художньо-естетичних переваг оригіналу.

Лінгвістичний підхід бере до уваги те, що переклад завжди має справу з двома мовами. Основна увага приділяється змістовим відносинам між оригіналом і перекладом.

В основі комунікативного підходу лежить теорія комунікації та такі основні поняття як джерело, повідомлення, рецептор, зворотній зв'язок, процес кодування та декодування. Цей підхід створив один із важливих принципів сучасної лінгвістики.

Соціосеміотичний підхід зосереджує увагу на соціальних аспектах та взаємодії різних знакових (кодових) систем у вербальній комунікації.

Співвідношення лінгвістичного, екстралінгвістичного та паралінгвістичного аспектів у процесі мовленнєвої підготовки військовослужбовців допомагає розв'язати комплекс проблем, які пов'язані з взаємодією особливостей мови, культури і мислення людини, зокрема військовослужбовця.

Дж. Драйден формулює правила, за допомогою яких можливе досягнення золотой середини. Відповідно до цих правил, необхідно:

1. Бути поетом.
2. Володіти мовою оригіналу і своєю власною.
3. Показати індивідуальні особливості автора оригіналу.
4. Співвідносити свій талант з талантом автора оригіналу.
5. Зберігати зміст оригіналу.
6. Зберігати привабливість оригіналу, не зменшуючи ваги змісту.
7. Зберігати якість у перекладі.
8. Записати так, як говорить сучасний носій мови.
9. Не намагатись перекладати занадто близько до букви оригіналу.
10. Не намагатись покращити оригінал.

МЕТОД ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО РЕАГУВАННЯ ЛЮДИНИ

Взаємодія людини зі світом у великій мірі зумовлена тим, яке в неї самопочуття та пов'язана з ним поведінка. Вони часто обумовлені такою властивістю, як емоційне реагування, яке характеризується інтенсивністю, тривалістю, реактивністю, ступенем свідомого контролю, може проявлятися позитивно чи негативно [1]. Емоційне реагування людей залежить у тому числі від того, якої значимості вони надають інформації, яка потрапляє у їх поле зору. Серед складових інформації важливим є емоційний компонент: на характер кожного повідомлення впливає, які емоції у ньому містяться. При цьому ставлення різних людей відрізняється тим, що вони надають різним емоціям більшої або меншої значимості, і відповідної значимості тій інформації, яка міститься у повідомленні, що також зумовлює подальше реагування людини та її відповідну поведінку. Тому важливо проводити дослідження у цій сфері, із необхідним набором інструментів для отримання найбільш достовірних даних. Одним з таких інструментів є використання методу експертного оцінювання, яке дає можливість зібрати дані за різними параметрами і забезпечити повноту інформації. Цей метод доцільно застосувати для дослідження того, як різні люди ставляться до певних емоцій та емоційних станів. Дані щодо особливостей сприйняття тих чи інших емоцій та емоційних станів свідчать про сприйняття певних видів інформації та відповідне реагування на неї.

В ході експертного оцінювання поєднуються кількісні і якісні методи оцінки, тобто передбачається одержання достатньо повних і достовірних даних на підставі визначених показників та критеріїв (так званих індикаторів оцінювання) з урахуванням психологічних аспектів, пов'язаних із процесом оцінювання. Використання даного методу потребує надання пріоритету експертній оцінці над кількісними показниками, конкретизації процедури проведення експертизи з урахуванням специфіки наукового дослідження [2]. Кінцевим етапом проведення експертного оцінювання є аналіз емоційного реагування різних людей, його результати служать інформаційним і рекомендаційним матеріалом для прийняття рішень щодо зв'язку цього реагування із вхідною інформацією. Власне від якості і достовірності аналізу та висновків за його результатами залежить ефективність прийняття рішень і досягнення мети дослідження. Отже, дослідження особливостей сприйняття людьми певних емоцій дає можливість виявити деталі їх типу інформаційного метаболізму, які зумовлюють особливості реагування на вхідну інформацію і на навколишні події, та визначають їх подальші пов'язані з цим дії.

Список використаних джерел:

1. Изард К. Психология эмоций. — СПб.: Издательство «Питер», 2000. — 464 с.

2. Кількісні методи експертного оцінювання. Методи експертного оцінювання : наук.-метод. розробка / уклад. : В. П. Новосад, Р. Г. Селіверстов, І. І. Артим. — К. : НАДУ, 2009. — 36 с.

*к.т.н. Бабіч О.М. (ВІКНУ)
Матвієнко О.О. (ВІКНУ)*

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗПІЗНАВАННЯ ЕМОЦІЙ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Серед найбільш перспективних напрямів системи людина–машина цікавим є напрям розробки засобів розпізнавання емоцій. Вони охоплюють декілька галузей: розпізнавання емоційних проявів на обличчі, розпізнавання емоційних станів людини за голосом, розпізнавання їх за рухами та виявлення емоцій у тексті. Напрацювання за цим напрямом беруть початок з другої половини ХХ сторіччя, коли вченим на ім'я Пол Екман було відсортовано основні емоційні прояви людини та їх взаємозв'язок з характером міміки: разом із двома колегами він припустив, що існує шість універсальних емоцій – злість, відраза, страх, щастя, сум та подив – котрі можна прослідкувати у будь-якій культурі, проаналізувавши рух м'язів на обличчі [1].

Прогрес технології розпізнавання емоцій залежить від доступу до великої кількості якісних даних. Для нової технології потрібні дві техніки: комп'ютерна техніка для точного визначення виразу обличчя та алгоритми машинного навчання для аналізу емоційного змісту. Як правило, другий крок ґрунтується на техніці машинного навчання (supervised learning), за якою комп'ютер розпізнає нові дані на основі закладених в його базу прикладів. Розроблені в ході машинного навчання алгоритми навчаються на складних функціях зразків даних і видають прогнози. Це відбувається у 3 етапи: 1) аналіз даних; 2) винайдення зразків; 3) видання прогнозу на основі цих зразків [2].

Розпізнавання емоцій у текстах складає окремих розділ технологій штучного інтелекту і є більш складним порівняно із вищезгаданим. Одним із його інструментів є визначення емоційних станів автора тексту за допомогою значків “емодзі”. Такою розробкою є метод, створений у Масачусетському технологічному інституті датським стипендіантом Фельбо у 2017 р., який ув'язує текстовий зміст і “емодзі”, та при перегляді “Твітеру” або постів у “Фейсбуці” видає висновок, у якому стані знаходився користувач на момент написання. Це також дозволяє “зчитати” іронію чи сарказм у тексті, які є цікавим та одночасно важким пунктом щодо виявлення.

Дослідження з виявлення емоцій у різних сферах застосування носять міждисциплінарний характер, тому потребують залучення різних фахівців за напрямом вивчення, що дає можливість отримати найбільш повний обсяг інформації та підвищити точність результатів.

Список використаних джерел:

1. Машина тепер зможуть читати емоції людей. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.imena.ua/blog/ai-read-humans-minds>

2. Введение в машинное обучение. Электронный ресурс.
Режим доступа: <https://habr.com/ru/post/427867/>

3. Як штучний інтелект розпізнає людські емоції? Електронний ресурс.
Режим доступу: <https://tmginfo.net/2019/01/shtuchniy-intelekt-rozpiznaie-lyudski-e/>.

к.філол.н., проф. Балабін В.В. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМА ПОБУДОВИ ТЕОРЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Одним із головних завдань теорії військового перекладу як спеціальної теорії перекладознавства є побудова наукової моделі військового перекладу, що має теоретичне значення та прикладне (методологічне, навчальне, практичне) застосування.

Модель зазвичай створюють для відображення параметрів якогось об'єкта як частини об'єктивної чи суб'єктивної реальності в фізичній, графічній, математичній, вербальній або іншій дескриптивно-символізованій формі, що дозволяє позиціонувати модель як певний рівень репрезентації цього об'єкта.

Проблема побудови теоретичної моделі військового перекладу полягає, головню, в надзвичайній складності (комплексності, багатогранності, міждисциплінарності) *явища перекладу* як основного виду міжкультурного посередництва, процесу і результату складної психолінгвістичної, двосторонньої, білінгвальної, мовленнєво-розумової діяльності професійно підготовленого компетентного мовного посередника, що має за мету адекватне передавання інваріантної інформації, на яку накладається *специфіка військової сфери діяльності*, що її безпосередньо охоплює військовий переклад.

Саме завдяки об'єктивно-суб'єктивним труднощам репрезентації перекладу як надскладного явища, у перекладознавчій науці маємо численні *загальнотеоретичні або універсалістські моделі*, що представляють онтологічну сутність перекладу (лінгвістична, комунікативна, інформаційна, психолінгвістична, дискурсивна, семантико-семіотична, ситуативна, денотативна, функціонально-прагматична тощо), а також інші варіанти теоретичних моделей перекладу: *видові* – усного, письмового, послідовного, синхронного, одностороннього, двостороннього перекладу; *жанрово-стильові* – художнього, наукового, публіцистичного перекладу; *галузеві й спеціальні* – юридичного, медичного, поетичного, машинного перекладу тощо.

Проблема полягає також і в тім, що перспективна модель військового перекладу має розкривати не тільки *сутність перекладацької діяльності* як динамічного трансляційно-інтерпретативного процесу білінгвального сприйняття й відтворення текстів компетентним суб'єктом – перекладачем, що має складний психофізіологічний, індивідуально-творчий характер і регулюється соціально зумовленим мотивом міжкультурного посередництва, а й також адекватно репрезентувати *теорію військового перекладу* як складну

нематеріальну систему синергійного типу – її структуру, основні складові (об'єкт, предмет, суб'єкт, завдання, метамовні одиниці), елементи, зв'язки з перекладознавством, філологічними, суміжними й інтегрованими науками – з одного боку, та практикою перекладацької діяльності – з другого.

Зрештою, теоретична модель військового перекладу має представляти *специфіку перекладацького супроводження в системі лінгвістичного забезпечення військ*, що вимагає моделювання надскладного процесу активної взаємодії головного суб'єкта – військового перекладача – з основним об'єктом – усним або письмовим військовим текстом певного функціонально-прагматичного й жанрово-стильового різновиду, що здійснюється з метою *адекватного передавання інваріантної інформації* (фактологічної, мовної, денотативної, сигніфікативної, коннотативної) під час комунікативно-посередницької, трансляційно-інтерпретативної діяльності, з обов'язковим урахуванням *прагматичних екстралінгвальних аспектів перекладу* (комунікативної настанови, позамовної ситуації, загальних і спеціальних норм, правил, цінностей, професійної поведінки, етики, локальної й корпоративної культури, звичайних або екстремальних умов військової служби).

Вареник Т.Є. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ НОВИН АНГЛОМОВНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НАПЕРЕДОДНІ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ

Аналіз провідних англомовних засобів масової інформації в зазначений період показує інтерес до подій в Україні, зокрема це вибори президента і досягнення миру на Сході України, включаючи дотримання Мінських угод. Не залишилась без уваги і тема політичних дебатів Володимира Зеленського та Петра Порошенка.

По РФ висвітлювалась тема торгівлі зброєю, зокрема, щодо збільшення експорту російських гелікоптерів на 25% у 2019 році, а також експорту в Індію бронетехніки (464 російські бойові танки виробництва Уралвагонзаводу) [1]. Також, увагу західної преси займало намагання російської сторони видавати населенню з окупованих територій України російські паспорти, що посилює конфлікт на Сході. Видача паспортів сепаратистам на сході України називається ними: "неминучий захід" та "єдиний спосіб допомогти людям, які проживають на цих територіях, повною мірою реалізувати свої громадянські права" В новині проведено порівняння конфлікту на території України з конфліктом в грузинських областях Абхазії та Південній Осетії, коли Росія виправдовувала свою інтервенцію проживанням на цій території росіян [2]. Щодо Заходу, увагу займала тема Брекситу та негативні наслідки для Англії, у тому числі падіння економіки. Ще однією подією став замах на життя українського посла у Великій Британії [3]. В США висвітлені події стосовно фінансових війн Трампа, зокрема американський лідер схвалив «вільну, справедливу і взаємовигідну торгівлю і інвестиції товарів і послуг» в якості «ключових двигунів зростання і створення робочих місць». Інтерес викликали події у Венесуелі, коли Венесуельська

влада звинуватила США, Бразилію та Колумбію у підготовці до військової інтервенції у Боліварійську республіку "We found new sources [of aggression] from Chile and Colombia, used to damage the power system of Venezuela," і можливість врегулювання ситуації, що склалася, мирним шляхом.

Отже, зміст новин англомовних ЗМІ в даний період стосувався областей політики, економіки, безпеки. Їх стан також характеризували наведені мовні звороти. Було зроблено висновок, що найактуальнішими темами провідних англомовних ЗМІ були політичні і воєнні конфлікти, передвиборчі події в Україні, та фінансові війни, які теж несуть в собі політичне підґрунтя.

1. EU, May wrangle over Brexit delay and India snaps up Russian tanks. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://tass.com/pressreview/1052975>

2. Putin Considers Passports for Ukrainian Rebels, Fueling Tensions. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-04-16/putin-mulls-passports-for-ukrainian-rebels-fueling-tensions>.

3. Police Fire on Car AR, that Rammed Ukrainian Envoy's Vehicle. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-04-13/u-k-police-fire-on-car-that-rammed-ukrainian-envoy-s-vehicle>

Войтанік І.В. (ВІКНУ)

Терсіна І.З. (ВІКНУ)

РОЛЬ НАУКОВОЇ СТАТТІ У ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ ПЕРШОГО РОКУ НАВЧАННЯ ВІДДІЛЕННЯ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

В умовах поширення процесів світової глобалізації, процесів, входження України в цивілізоване освітнє товариство супроводжуються динамічними змінами у системі виробничих відносин, культури, освіти. Сьогодні виробництву потрібен фахівець, який володіє не тільки професійними знаннями, навичками і вміннями, а й іноземною мовою як засобом міжнародного спілкування. Вимоги чинної програми з іноземних мов для вищих навчальних закладів та рекомендації Ради Європи наголошують на створенні умов для формування у курсантів вміння володіти такими мовними засобами і мати розвинуті навички спілкування, які необхідні для реальних професійних сфер і ситуацій, які мають бути конкретизовані відповідно до професійних потреб і контекстів [1, с. 8]. Це передбачає розвиток у курсантів ВВНЗ дискурсивної компетентності яка, передбачає вміння створювати і обробляти інформацію за допомогою іноземної мови, вибирати і використовувати адекватні мовні форми і засоби залежно від мети і ситуації спілкування, від соціальної ролі учасників комунікації.

Виходячи з того, що майбутній офіцер повинен бути готовим до самостійного та якісного розв'язання військово-професійних завдань, розвитку військового співробітництва із закордонними країнами, організації та проведення спільних навчань і маневрів, участь у миротворчих операціях, партнерству у підготовці військових кадрів, формування професійної

англомовної дискурсивної компетентності курсантів-міжнародників має відбуватися на основі текстів дискурсу міжнародних відносин, а саме, наукових статей.

Під дискурсом з міжнародних відносин розуміють сукупність мовних актів, які використовують обмін міжнародною інформацією між соціальними суб'єктами, і який може бути опосередкований спеціальними технічними засобами, з урахуванням впливу соціальних інститутів, членами яких є ці суб'єкти. Він містить низку лінгвістично релевантних ознак, чийми найважливішими конститутивними та диференційними рисами є 1) суб'єкти, які прямо або опосередковано взаємодіють у інформаційному процесі; 2) специфічні інститути цих суб'єктів, які впливають на таку взаємодію або повністю визначають її; 3) сама інформація. [2, с. 28]. Звідси випливає, що залежно від соціальної сфери, прагматики та комунікативної ситуації, тексти можуть бути фаховими та публіцистичними.

Фаховому дискурсу з міжнародних відносин притаманні широке використання загальноприйнятої суспільно-політичної лексики, дипломатичних термінів, а також системи особливих термінів, що відносяться власне до галузі міжнародних відносин і позначають предмети, явища, цінності чи підходи, військової термінології, експресивних виразів, чітких нормативних граматичних форм, специфічних мовленнєвих зворотів.

Керуючись вищевикладеним можна зробити висновок про те що основна мета тексту з міжнародних відносин полягає у створенні найбільш сприятливих умов для сприймання інформації у бажаному для адресанта руслі, дати оцінку отриманій інформації, зробити висновки. Вони служать опорою для стимулювання навчальної мовленнєвої взаємодії курсантів на професійну тематику та доповнюють їхні знання з фаху. Саме тому, основними принципами відбору текстів мають бути: професійна спрямованість, автентичність, інформативність, доступність, урахування відповідності комунікативним потребам тих, хто навчається.

Дослідженням питання наукового стилю мовлення займалося багато вчених (Р. С. Алікаєв, М. Н. Кожина, В. Е. Чернявська, С. В. Шепітько та ін.). Науковці стверджують, що англійська наукова стаття виступає як вираження і відображення наукового стилю – особливого способу когнітивних і комунікативно-мовленнєвих дій суб'єкта, що вирішує в процесі формування тексту, повідомлення про нове знання і надання доказів істинності цього знання; їй властива низка особливостей: об'єктивність, інформативність, однозначність, логічна послідовність, точність, лаконічність, аргументованість, аналітичність. Вона має регламентовану структуру: заголовок (title of the scientific paper); інформація про автора (author's affiliation); анотація (abstract); ключові слова (Key words); прийняті позначення (notation); вступ (introduction); основна (або інформаційна) частина, яка включає внутрішню систему рубрикації (body of the paper); висновки (conclusions); подяки колегам та установам (acknowledgments); додатки (appendix); бібліографія (references).

Отже, навчившись читати, аналізувати, а також писати наукові статті, курсант-міжнародник навчиться сприймати та аналізувати фаховий дискурс, а також будувати власний.

Список використаних джерел:

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [кол. авторів Г.Є.Бакаєва та ін.]. –К. : Ленвіт, 2005. –119 с.
2. Шарков Ф. Н. Коммуникология: основы теории коммуникации: учебник / Ф.Н. Шарков. 3-е изд. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2012. – 592с.

Гальчус А.О. (ВІКНУ)

ДОСВІД ЗБРОЙНИХ СИЛ БОЛГАРІЇ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Сучасні інтеграційні процеси, які відбуваються в Україні, закріплений курс України на вступ до Організації Північноатлантичного договору призводять до переорієнтації всіх сфер та галузей на міжнародне співробітництво, актуалізують питання підготовки висококваліфікованих фахівців різних спеціальностей, які добре володіють іноземними мовами.

Збройні Сили України також не стоять осторонь цих процесів. На даний час активно впроваджуються стандарти НАТО в усі сфери діяльності українського війська. Однак успішне виконання умов для вступу в Організацію Північноатлантичного договору передбачає не лише переклад стандартів НАТО та їх впровадження в діяльність ЗСУ, а й глибоке розуміння суті доктринальних документів згаданого воєнно-політичного блоку, а це в свою чергу вимагає достатнього рівня володіння англійською мовою.

Існуючий стан справ щодо цільових рівнів володіння іноземними мовами особовим складом, зростання вимог до якості навчання, матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення іншомовної підготовки потребують корегування концептуальних засад мовної підготовки.

Країни Східної Європи, які раніше входили до складу Організації Варшавського договору, а тепер є членами НАТО, успішно виконали завдання щодо підвищення рівня володіння англійською мовою особовим складом збройних сил. Їх досвід є досить актуальним для ЗСУ та має велике практичне значення

В процесі трансформації збройних сил Республіки Болгарія вивчення англійської мови було одним з найголовніших завдань. Були створені концептуальні документи з вивчення англійської мови, а саме: Стратегія вивчення англійської мови (2002-2005 роки), 2006-2010 – Стратегія розвитку та вдосконалення системи вивчення англійської мови та тестування (2006-2010 роки). Остання редакція Стратегії була прийнята 21.02.2011 року. Також були розроблені відповідні директиви та накази щодо процесу відбору на навчання, щорічні плани підготовки

Міністерство оборони Болгарії вклало більш ніж 1 млн. євро на закупівлю лабораторій, підручників тощо. Всі викладачі пройшли навчання за

кордоном. З 2009 по 2011 рік на контрактній основі щороку у Міністерстві оборони Республіки Болгарія працював фахівець з Інституту іноземних мов США

Вивчення англійської мови на курсах базувалося на спеціалізованому навчальному комплексі (American Language Course). Години вивчення було розподілено наступним чином:

від 0 до початкового 480 годин або 16 тижнів (книги 1-10);

1-й рівень – 480 годин або 16 тижнів (книги 11-20);

2-й рівень – 480 годин або 16 тижнів (книги 21-30);

3-й рівень – 480 годин або 16 тижнів (NorthStar);

Спеціалізовані курси (фахова термінологія).

Для курсантів військових навчальних закладів нормативний обсяг вивчення англійської мови складав 705 академічних годин. При цьому мета полягала в досягненні випускниками цільового рівня за СТАНАГ 6001 1111 (не інтенсивний курс вивчення).

Була створена система вивчення англійської мови після закінчення навчального закладу, а саме: післядипломна підготовка: інтенсивні курси (три рівні по 450 годин кожен), підготовка в підрозділах, дистанційне навчання, спеціалізовані курси (фахова термінологія).

Головна відповідальність за реалізацію мовної підготовки особового складу була покладена на Департамент кадрової політики Міністерства оборони Болгарії.

Всі навчальні заклади мали єдину навчальну програму – останні зміни були внесені в 2013 році. Був створений відділ (група) мовного тестування за стандартом СТАНАГ 6001 – на національному рівні. На постійні основі проводилися щорічні конференції, симпозіуми, наради, семінари з питань мовної підготовки, в яких брали участь представники кадрових органів, викладачі, тестрайтери, тестери, командири підрозділів. Згадані заходи продовжують відбуватися і на даний час.

Досить цікавою є схема роботи курсів з вивчення англійської мови для офіцерського та сержантського складу. На національному рівні складалися плани роботи курсів з вивчення англійської мови. Під час відбору кандидатів на навчання їх кількість збільшувалася на 20%, ніж передбачалося планом набору. Був визначений чіткий порядок відрахування військовослужбовця з курсів.

Рівень володіння англійською мовою мав та продовжує мати великий вплив на кар'єрне зростання особового складу. Чим вищий рівень володіння англійською мовою, тим краща посада. Для навчання в Національному університеті оборони Болгарії – вступний рівень СМР-2, для проходження служби в визначених підрозділах: СМР-2, для проходження служби за кордоном та в структурах НАТО: СМР-3

Керівництвом Міністерства оборони Республіки Болгарія також були визначені хибні кроки під час вдосконалення процесу мовної підготовки особового складу, зокрема підписання договорів з цивільними структурами

для вивчення військовослужбовцями англійської мови та децентралізована система мовного тестування – визнано невдалими.

Список використаних джерел:

1. <http://rnda.armf.bg/en/>
2. <https://www.natobilc.org/en/products/annual-conferences/conference-reports/>.

*Гальчус А.О. (ВІКНУ)
к.т.н., с.н.с. Невольніченко А.І. (ВІКНУ)*

ПРОБЛЕМАТИКА ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННО-НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Воєнна наука є інформаційним об'єктом, семантичним змістом якого є система знань у сфері діяльності «військова справа». Цінність інформації об'єкта «воєнна наука» визначається не її кількістю, а рівнем ефективності діяльності у даній сфері саме на науковій основі. Метою діяльності на науковій основі у сфері «військова справа» є використання об'єкта діяльності «військо» за призначенням з максимальною цільовою ефективністю.

Аналіз діяльності у сфері «військова справа» свідчить про актуальність розв'язання проблем лінгвістичного забезпечення воєнно-наукових досліджень через їх низьку ефективність. Воєнна наука належить до суспільних наук, тому її фундаментальною основою є воєнна системологія, методологічним концептом якої є «системний підхід», як сукупність наукових принципів (парадигм) воєнної системології і методів їх реалізації у воєнній науці.

Проблематика лінгвістичного забезпечення воєнно-наукових досліджень наступна.

1. Воєнно-наукове обґрунтування (на ґрунті «системного підходу») семантики «тезаурусу» (системи фундаментальних понять) воєнної науки
2. Систематизація наукових «напрямків» (спеціалізацій) воєнної науки на ґрунті «системного підходу» (військові, воєнно-технічні, воєнно-економічні, воєнно-гуманітарні науки).
3. Воєнно-наукове обґрунтування семантики понять щодо «об'єкта» воєнної науки – бойової системи «військо» (системні ознаки, властивості й характеристики).
4. Воєнно-наукове обґрунтування семантики методології системного підходу (понять, принципів і методів їх реалізації) для використання у воєнно-науковому дослідженні.

Мова іде про актуальність, об'єкт, мету, предмет, наукову задачу, наукове завдання, методи наукового дослідження, повноту, коректність і закінченість наукового дослідження. Фундаментальним принципом «системного підходу» у воєнно-науковому дослідженні є максимізація цільової ефективності об'єкта «військо» по пріоритетному фактору ефективності (системній ознаці).

5. Вдосконалення військової термінології і ділової мови на воєнно-науковій основі, виключно на державній мові (без іноземної фонетики).

6. Адаптація понятійного апарату воєнної науки і методології воєнно-наукового дослідження для усіх її напрямків (спеціалізацій).

Рекомендації – надання науково-методичних і науково-організаційних пропозицій щодо вдосконалення положення про воєнно-наукову діяльність у Збройних Силах щодо лінгвістичного забезпечення воєнно-наукових досліджень, поглиблення теоретичних і прикладних досліджень у даному науковому напрямку воєнної лінгвістики.

Список використаних джерел:

1. Педченко Г.М., Невольніченко А.І., Шарий В.І., Воєнно-наукове забезпечення операцій військо (сил). Монографія. Військовий інститут КНУ ім. Т.Шевченка, Київ, 2011. – 226 с.

2. Шарий В.І. Системний підхід як методологічна основа воєнної науки/ В.І. Шарий, М.П. Крюков, А.І. Невольніченко // Збірник наукових праць НАОУ. – 2008, №83. – С.11-31.

*Гофман А.І. (ВІКНУ)
Лісовський В.М. (ВІКНУ)*

ГРАМАТИЧНІ СКЛАДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ТЕКСТІВ (ВСТ)

Найбільші труднощі передачі граматичних явищ англійських військово-спеціальних текстів зазвичай виникають при перекладі конструкцій з дієсловом-присудком в пасивному стані (пасивних конструкцій), герундіальних, інфінітивних зворотів і клішованих конструкцій. Крім того, для англійських військово-спеціальних текстів характерні атрибутивні сполучення із складним синтаксичним зв'язком між компонентами. Розшифрувати ці зв'язки у багатьох випадках допомагає контекст і знання реалій.

Основні способи перекладу синтаксичних конструкцій ВСТ включають:

- 1) сполученням слова «бути» і дієприкметником пасивного стану: *In general, capabilities of security forces reflect the roles for which they were designed and trained.* Загалом спроможності безпекових сил відображають функції/ролі, для яких вони були створені та підготовлені
- 2) формою дієслова на –ся, –сь з пасивним значенням: *which battles and engagements **are planned and executed** to accomplish military objectives* - бої та зіткнення з противником **плануються** та **виконуються** з метою досягнення військових цілей.
- 3) неозначено-особовими формами дієслова в активному стані у відповідному часі, особі і числі: *The corps was organized, manned, and equipped to serve in four roles.* Корпус організували і укомплектували особовим складом та обладнанням для виконання чотирьох завдань.
- 4) перетворенням в українському варіанті пасивного стану в активний: *In Kosovo, UN Interim Administration in Kosovow as divided into four sections.* У Косово Тимчасова адміністрація ООН розділялася на чотири відділи.
- 5) дієприкметником або прикметником. В ході

дослідження було встановлено, що найчастіше інфінітивні конструкції у військово-спеціальних текстах можуть перекладатися за допомогою: 1) іменника або іменника з прийменником; 2) інфінітивом; 3) підрядними обставинними реченнями:

Герундіальний зворот зазвичай перекладається підрядним реченням, яке вводиться сполучною фразою "те, що" або рідше - прийменниково-іменниковим словосполученням. Прийменниково-герундіальні звороти можуть перекладатися підрядними обставинними реченнями, де відповідником герундія виступає особова форма дієслова-присудка. Герундіальний зворот з прийменником *without* перекладається звичайно дієприслівниковим зворотом, якому передують заперечувальна частка "не", або особовою формою дієслова-присудка із залежними словами, якому передують сполучник "і". Звороти з перфектним герундієм перекладаються дієприслівниковими зворотами або підрядними обставинними реченнями, які вводяться відповідними сполучними словами. При перекладі герундіальних зворотів і конструкцій важливо вміти робити вірний синтаксичний аналіз і знати особливості перекладу на українську мову.

Гринюк С.П. (ВІКНУ)

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ВІЙСЬКОВОЇ ГАЛУЗІ

Глибинні зміни усіх сфер життя суспільства, кардинальна реформа військової організації держави і Збройних Сил України потребують удосконалення системи освіти та підготовки військових фахівців.

Нині діяльність військових установ в сучасних умовах спрямована на підвищення якості військово-професійної підготовки майбутніх військових фахівців, формування і розвиток їх загальної та професійної культури. Відтак, високий рівень володіння іноземними мовами (насамперед, англійською мовою) стає інструментом посилення особистісного потенціалу майбутніх фахівців військової галузі, підвищення їх професійної компетентності.

Проблемі формування професійно-комунікативної компетентності засобами іноземної мови присвячені дослідження Л. Базір, Н. Газової, Р. Гаманко та ін. Питанням формування професійних комунікативних умінь військового фахівця цікавилися М. Бірюкова, Т. Пашкова, Р. Ротар, Н. Фролова та ін.

Аналіз професійної діяльності випускників вищого військового навчального закладу; основних документів, що регламентують освітній процес та теоретичних досліджень вчених у галузі професійної педагогіки дозволили виявити наступне:

1. Професійно-комунікативна компетентність військового фахівця є інтегративною якістю особистості, яка визначає рівень його готовності до професійної діяльності, та є основним компонентом всіх складових професійно-діяльнісних функцій фахівця: експлуатаційно-технологічної,

організаційно-управлінської, науково-дослідної, навчально-тренувальної та методичної.

2. Структура професійно-комунікативної компетентності є єдністю професійного, комунікативного та іншомовного комунікативного компонентів. Іншомовний комунікативний компонент включає лінгвістичну, стратегічну, соціально-лінгвістичну, дискурсивну, соціокультурну та соціальну компетенції.

3. На сучасному етапі навчання іноземної мови у вищому військовому закладі освіти здійснюється на основі поєднання таких підходів: компетентнісного, особистісно-орієнтованого, комунікативно-діяльнісного, когнітивно-комунікативного, соціокультурного. Аналіз основних положень означених підходів дозволив виявити фундаментальні принципи навчання іноземної мови: організація суб'єкт-суб'єктних відносин в режимі співробітництва; врахування індивідуальних особливостей того, хто навчається; розвиток рефлексивних здібностей і критичного мислення в руслі формування умінь самоосвіти; пріоритетний розвиток практичних комунікативних умінь у певній предметно-професійній галузі.

4. Формування професійно-комунікативної компетентності у ході іншомовної підготовки майбутнього фахівця військової галузі вимагає побудови навчального процесу відповідно до моделі, яка має багатокомпонентну структуру. Компоненти означеної структури (методологічний, змістовий, виконавчий та діагностично-результативний) характеризуються якісною своєрідністю змісту, яка і дозволяє підвищити якість підготовки майбутнього військового фахівця.

5. Педагогічними умовами ефективного формування професійно-комунікативної компетентності у ході іншомовної підготовки майбутнього військового є: цілепокладання процесу навчання військового фахівця на основі компетентнісного підходу з урахуванням стандартизованих вимог до рівня володіння професійно орієнтованою англійською мовою; професійно-орієнтовані технології в навчанні військових фахівців з урахуванням формування у них достатнього рівня професійно-комунікативної компетентності засобами іноземної мови; використання комплексу дидактичних засобів у навчанні курсантів для формування професійно-комунікативної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Гринюк С.П. Комунікативний підхід та технології його реалізації при формуванні іншомовної комунікативної компетентності студентів / С.П. Гринюк // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. праць. – Одеса: МГУ, 2019. – Вип. 30. – С. 128-132.

2. Лозинський П.І. Проблеми підвищення професійної комунікативної компетентності майбутнього офіцера / П.І. Лозинський // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філологічна». Випуск 52. 2015. С. 160-162.

КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ПРИ НАВЧАННІ КУРСАНТІВ ВВНЗ ФАХОВОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Професійно-орієнтоване навчання іноземних мов постійно зазнає змін, для забезпечення конкурентоспроможності військового фахівця у його професійній діяльності на ринку праці частіше вимагається знання іноземної мови, в зв'язку з чим підвищується мотивація слухачів до вивчення іноземних мов; паралельно зростають і вимоги, що висуваються як до викладача, так і навчального процесу.

На панельних дискусіях обговорюються як теоретичні, так і практичні питання організації та реалізації навчального процесу, пропонуються можливі варіанти організації аудиторної та позааудиторної роботи із різними цільовими групами, будуються стратегії подальшого вдосконалення процесу.

На разі спостерігаємо яскраво виражену потребу курсантів/офіцерів в оволодінні іноземною мовою для здійснення ділової та міжкультурної комунікації; на передній план висувається проблема підвищення інтернаціоналізації освіти, одним з найважливіших результатів якої є гармонійне поєднання різних концепцій формування комунікативної компетенції військового фахівця.

Володіння іноземною мовою є необхідною умовою професіоналізму.

Саме знання фахової іноземної мови робить можливим пошук необхідної інформації в іншомовних джерелах, реальне спілкування з колегами в різних країнах, як приклад: спільні навчання військовослужбовців України з військовими підрозділами НАТО, або публікація наукових розробок у іноземних наукових виданнях.

Комунікативні стратегії навчання підрозділяються на стратегії дистанціювання, натяку, ухилення, підтримки співрозмовника і підтримки контакту.

Професійна спрямованість вивчення іноземних мов у військових закладах ставить низку завдань із розвитку професійних навичок у курсантів: оволодіння професійною лексикою, вміння комунікативних навичок професійного спілкування, формулювання власної точки зору на професійну тематику, тощо. Головним і пріоритетним завданням вивчення іноземних мов є розвиток комунікативних здібностей, тобто підвищення рівня комунікативної компетентності з метою спілкування між фахівцями різних країн та різних галузях знань.

Питання міжкультурного характеру спілкування військовослужбовців із різних країн можна винести на самостійну роботу з подальшим опрацюванням під керівництвом профільного викладача. Тематика таких обговорень може бути пов'язана з виявленням відмінностей комунікативної поведінки британських /американських та інших представників бізнесу/військових та їх українських колег та партнерів.

ПРАГМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ У МОВІ ПЕРЕКЛАДУ

У теорії та практиці перекладу формується новий погляд на діяльність перекладача, обумовлений завданням адекватної передачі комунікативно-прагматичної специфіки оригіналу. Він полягає в тому, що перекладач, окрім передачі змісту повідомлення, стає ще й активним інтерпретатором його культурної, стилістичної та функціонально-комунікативної специфіки.

Перекладач має прагнути до максимального повного і точного відтворення всієї системи смислів, що містяться у вихідному повідомленні. Процес перекладу ускладнюється тим, що не все у тексті отримує експліцитне вираження, багато чого залишається імпліцитним, тобто тим, що мається на увазі. Оскільки прагматичний потенціал висловлювання по-різному реалізується в різних мовах, доводиться застосовувати прагматичну адаптацію перекладу, вносячи у текст необхідні зміни, для того, щоб досягти комунікативного ефекту.

Критерії перекладацької діяльності формуються і застосовуються неоднаково у практиці літературно-художнього перекладу, у науково-інформаційному перекладі, у перекладі документальних матеріалів. Навчально-педагогічна практика має власні критерії оцінки, які залежать від форм та цілей навчання. Спеціалісти схильні вважати природним критерієм оцінки перекладу повноту передачі інформації оригінала. Незважаючи на простоту, цей критерій навряд чи можна застосовувати на практиці – інформація, що міститься у будь-якому тексті є фактично невичерпною. Втрату інформації абсолютно неможливо уникнути, адже при перекладі втрачається вся інформація про матеріальну форму вираження змісту, доля якої в загальній сумі одиниць інформації занадто велика. На неможливість повної передачі інформації вказують автори всіх сучасних робіт з теорії перекладу. Як було зазначено вище, існує два типи критеріїв оцінки перекладу – один з них базується на власне лінгвістичній основі (еквівалентність перекладу), інший – на прагматичній (цінність перекладу). Згідно з першим критерієм аналіз зводиться до пофразового, послівного, а іноді навіть поморфемного зіставлення тексту перекладу з оригіналом, іноді з поправками на перекладацькі трансформації і інші форми компенсації «неперекладних» одиниць. Стилістична оцінка якості перекладу при цьому або взагалі не формалізується, або просто являє собою вибір варіанту з ряду стилістичних синонімів. Ця методика у спрощеному вигляді часто вживається у практиці викладання.

Другий критерій – прагматичний – спирається безпосередньо на реальну комунікативну ситуацію. Існує ще один фактор, який треба враховувати при формулюванні критеріїв оцінки перекладу – це форма і умови його виконання (усний переклад – синхронний і послідовний, письмовий – робочий і офіційний як, наприклад, службове листування і т.д.). Основу службового листування між військовими частинами (установами) складають службові

листи. Листування ведеться за підпорядкуванням або листування з цивільними установами та організаціями з різних питань службової діяльності. Слід зауважити, що при оцінці письмових військових перекладів лінгвістичні критерії частіше виходять на перший план, оскільки норми писемної військової мови з часом змінюються, відбувається значний вплив розмовно-побутового стилю, тяжіння до економії, стислості висловлювання. Коли взяти до уваги військовий вокабуляр, який попри свою усталену, шаблонну структуру зазнає певних змін, передусім у структурі та лексичному складі у зв'язку з розвитком і вдосконаленням форм ведення бою, введенням нових систем озброєння та застосуванням новітніх технологій, а також розбіжності в сенсі статусних характеристик. Терміни, вживані в текстах мають відповідати термінології прийнятій у законодавстві та збройних силах і вживатися в одному й тому ж значенні (тлумаченні) у всьому тексті.

Критичний аналіз перекладу є дуже важливим для підготовки курсантів-перекладачів, оскільки він допомагає правильно оцінити вибір засобів та прийомів при виконанні перекладу, розвиває критичне ставлення до своєї роботи. Все це сприяє зростанню професійної майстерності перекладача і накопиченню необхідного досвіду.

Слід звернути особливу увагу на важливість практики редагування в навчальних курсах перекладу. При обговоренні варіантів перекладу на практичних заняттях курсанти так чи інакше мають справу з редагуванням: фактично це те, що робить викладач при обговоренні і виправленні їх помилок. Відповідна аргументація викладача певною мірою привчає їх до редакторського мислення. Доволі часто викладачу доводиться звертати увагу не лише на стилістичні, а і на інші аспекти, наприклад виправляти смислові помилки, які іноді виникають через нестачу фонових знань.

Таким чином, перекладач повинен володіти цілим арсеналом транслуючих дій, мета яких полягає в тому, щоб за допомогою засобів рідної мови максимально відобразити увесь зміст вихідного тексту, включаючи його прагматичний потенціал.

Список використаних джерел:

1. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). – К: Нова Книга. 2000. - 446с.
2. Мирам Г.Е., Дайнеко В.В., Тарануха Л.А., Грищенко М.В., Гон О. М. Основи перекладу Курс лекцій з теорії та практики перекладу для факультетів та інститутів міжнародних відносин – К.: Ніка-Центр. 2002. - 237с.

*Коваленко В.О. (ВІКНУ)
к.філол.н., доц. Білан М.Б. (ВІКНУ)*

ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ І ВИЗНАЧЕННЯ КОНТЕНТ-АНАЛІТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Ученим, що займаються контент-аналітичними дослідженнями, протягом тривалого часу цілком правильним здавалося класичне визначення, яке дав контент-аналізу Б. Берельсон: «Контент-аналіз – це дослідницька

техніка для об'єктивного, системного і кількісного опису наявного змісту комунікації, яка відповідає цілям її дослідника». Але зараз багатьом вченим зрозуміло, що таке визначення застаріло. Контент-аналіз може розкривати не тільки експліцитний, але й імпліцитний зміст комунікації, а об'єктивність, системність та кількісність не вичерпують усіх принципів й умов контент-аналізу.

Щоправда, деякі вчені не повторюють у власних визначеннях контент-аналізу основні положення Б. Берельсона. Так, А.Г. і Г.А. Зеодорсон вважають, «що контент-аналіз – дослідницька техніка, яка використовується для об'єктивного, системного, кількісного опису і аналізу змісту письмової, усної чи зображальної комунікації. Використовуючи систематичну класифікацію аналітично відокремлених компонентів тексту, що вивчається, дослідник ідентифікує спеціальні чи загальне теми, не очевидні для поверхового погляду, і виявляється здатним судити, наприклад, про характер впливу (умисного чи невмисного), який цей текст здійснює на сприймаючих комунікацію». Цим дослідникам фактично вторять Р. Маунтц, К. Холм і П. Хюрбнер, які вважають, що «контент-аналіз можна визначити як дослідницьку техніку, з допомогою якої об'єктивно і систематично встановлюються й описуються характеристики тексту і звідки робляться висновки про позамовні характеристики осіб та соціальних агрегацій». Ще більш коротке визначення дав Ф. Стоун: «Контент-аналіз є дослідницька техніка для отримання висновків при посередництві систематичного та об'єктивного ототожнення точно встановлених характеристик у межах тексту».

Зараз уже багатьом дослідникам зрозуміло, що контент-аналіз можна здійснювати не лише на текстових, а й на будь-яких інших документальних джерелах, що, до речі, з успіхом роблять археологи. Предметом дослідження може бути будь-яка проблема, яку висвітлює чи навпаки оминає увагою документ, і через те з допомогою контент-аналізу можна досліджувати соціальну дійсність. З допомогою контент-аналізу також можна з успіхом вивчати внутрішню структуру самого документа, вирішувати проблему його авторства, досліджувати закономірності його побудови.

Багато учених у своїх визначеннях намагаються більш-менш повно описати саму процедуру контент-аналізу. Так, Ф. Стоун писав, що «контент-аналіз є будь-якою процедурою для оцінювання відносного ступеню, з яким специфічні відношення, настанови чи теми виражені у даному повідомленні чи документі». Подібна думка було висловлена і на Анненбергській конференції з проблем контент-аналізу: «Контент-аналіз – використання відтворюваних та обґрунтованих процедур для особливого роду реконструкції джерела на базі текстів». Найбільш узагальнено процес контент-аналізу визначили А.Н. Алексєєв і В.С. Дудченко: контент-аналіз – це «комплекс дослідницьких дій, який включає в себе ланцюжок від формування об'єкта і формулювання завдань до інтерпретації результатів формалізованого спостереження та статистичних операцій». В іншій своїй роботі А.Н. Алексєєв обґрунтовує свою думку детальніше: «У склад поняття контент-аналізу (КА) входить ряд інгредієнтів, з яких зазначимо головні:

1. КА – метод, що служить опису, поясненню і прогнозу загальних явищ.
2. КА має своїм об'єктом зовнішньо виражений, об'єктивований у знаках зміст комунікації чи знакову об'єктивацію змісту.
3. КА має справу з масовими сукупностями текстів, використовуючи при цьому типові соціологічні процедури суцільного чи вибіркового обстеження, з дотриманням вимог репрезентативності.
4. КА припускає структурування, сегментацію, розчленування текстів чи вичленування із них смислових інваріантів, які повторюються в усіх чи у ряді текстів, котрі належать до дослідницької масової сукупності.
5. Розчленування чи вичленування повинно бути однотипним для кожного із належних до дослідницької сукупності текстів.
6. Для забезпечення такої однотипності сегментації і вичленування інваріантів КА припускає високу ступінь формалізації, застосування строгих правил та формальних алгоритмів у здійсненні процедур КА.
7. КА є спосіб пізнання соціальної дійсності через вивчення умов виробництва і споживання відповідних текстів, шляхом описаних процедур аналізу самих цих текстів» .

Отже, на основі усіх досліджуваних визначень можна зробити висновок, що контент-аналіз – це якісно-кількісний метод вивчення текстів, який характеризується об'єктивністю висновків, строгістю процедури та полягає у кількісній обробці тексту з подальшою інтерпретацією отриманих результатів.

Король В.Г. (ВІКНУ)

СОЦІОЛІНГВІСТИКА У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ: НОВИЙ АСПЕКТ ПРОТИДІЇ АГРЕСОРУ

На сучасному етапі активного протистояння агресору – політичному режиму нинішньої РФ – вбачається надактуальним дослідження існування (і практичне функціонування) в армійських колективах таких основних соціолінгвістичних понять як мовна спільнота і її різновиди; мовний код і його конкретні прояви; переключення та змішування кодів в повсякденні та у радикальних ситуаціях; соціально-комунікативна система і її прояви в реальних ситуаціях; мовна варіативність; мовленнєва і немовленнєва комунікація тощо. [1]

Із зростанням динамічних процесів в інформаційному просторі, появою нових видів масової комунікації, зокрема соціальних мереж, публічних доданих реальностей (блогосфера, цифрові контентні джерела постійної і непостійної дії, інфраструктурно-сервісні платформи глобального охоплення: Nimsis, Telegram, Amazon, Netflix тощо), очевидним є факт збільшення впливу, передусім негативного, на морально-психологічний та ментально-культурний стан особового складу ЗСУ. Цей вплив часто (переважно) має потенціал відкладеної дії, коли сукупність певної інформації дає ефект через певний час.

Зазвичай реакція на запрограмовану негативну інформацію проявляється в умовах загострення соціально-політичних факторів, які є

подразниками стосовно мотивів та стимулів проходження служби і ставлення цивільного населення до військових, які аксіоматично сприймаються як держава. Наприклад, збільшення цін на оплату житлово-комунальних послуг чи під час виборів до представницьких органів (уповільнений ефект) або при отриманні наказу на виконання дій, які протирічать сформованому негативною інформацією образу можливих сценаріїв розвитку ситуації (кумулятивний ефект).

Тому слово – як мем, категорія, вимір, тренд, візія – стає ключом до динамічності дій, рішень, реалізації і одночасно інструментом втягування, занурення, перебування, служіння, ідентифікації, мотивації тощо. [2] Досить часто звичні слова: народ, нація, республіка, армія, свобода, демократія, право, правнича традиція, толерантність, компроміс, гендер, терпимість, традиція, сім'я тощо використовуються технологічними центрами ворога, які продукують відповідні мовні конструкції негативного сприйняття у витончено-креативних формах гібридно-месіанських агресій проти української держави і суспільства. Такі дії відбуваються у потокових форматах гіпердинамік та надлишковості в парадигмі комунікаційно-контентної безпеки. Цей методологічний і одночасно методичний факт необхідно постійно мати на увазі і відслідковувати подібні дії через можливості соціолінгвістичних та комунікаційно-контентних методик виявлення негативного впливу на особовий склад військ через ЗМІ, ЗМК, соціальні мережі та наявні віртуальні додані реальності.

Список використаної літератури:

1. Соколова С. О., Труб В. М., Масенко Л. Т., Данилевська О. М., Руда О. Г. Типи мовної поведінки в сучасному слов'янському білінгвальному мегаполісі. URL: http://www1.nas.gov.ua/institutes/ium/Structure/Departments/Department5/soc_staff/Documents/typy-movnoji-povedinky-v-bilingvalnomu-megapolisi.pdf
2. Соколова К. В. Меми як засіб комунікації в інтернет-середовищі. Гуманітарний часопис. 2012, №1. URL:

Король В.Г. (ВІКНУ)

ЗАСТОСУВАННЯ МОВНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У СИСТЕМІ ВІЯВЛЕННЯ ВПЛИВУ ПУБЛІЧНИХ НЕГАТИВІВ НА ОСОБОВИЙ СКЛАД ВІЙСЬК

Нагальною залишається проблема прямих і опосередкованих впливів на ментально-психологічний стан особи/середовища, оскільки за комунікаційно-контентними характеристиками та соціолінгвістичними ознаками вони стають панівними в сучасному світі функціонального переділу сфер та засобів безпеки.

Провідну роль тут відіграє зростання технічно-технологічного фактору в сучасному житті. Інноваційні технології і масові засоби їхнього застосування динамічно і кардинально змінює звичний нам світ. Відеокамера і найпростіший дрон із царини цікавості та технологічно-ігрового хайпу

перемістилися в атрибутику і гіпер якісну зброю нападу, а в окремих випадках – геостратегічного впливу (напад бойових дронів на нафтопереробні заводи в Арабських Еміратах у вересні 2019 р.). [1]

Необхідність застосування соціолінгвістичних та комунікаційно-контентних методичних підходів до виявлення публічних негативів і їхнього впливу на особовий склад військ через ЗМІ, ЗМК, соціальні мережі та наявні віртуальні додані реальності у заданій геопозиційній локації, яка має стати цивільну складову, викликана передусім надважливістю в сучасних умовах, особливо в армійських колективах, враховування особливостей мовної поведінки в типових соціально-комунікативних ситуаціях. Ці ситуації прямо пов'язані із геопозиційними особливостями територій, де відбуваються різні дії, та оперативними завданнями і реалізацією визначеної місії.

Соціолінгвістика як наука і практика зосереджується зокрема на таких злободенних проблемах сьогодення як актуальність спілкування, передусім міжособистісного, ієрархічно-управлінського, публічного, мікро- і макросоціальних груп, різних мовних груп тощо. В сучасних умовах ЗСУ (проведення Операції Об'єднаних Сил) функція соціолінгвістики передбачає насамперед вироблення ефективних форм соціальної і мовленнєвої поведінки, ефективної дискурсної стилістики, брендових презентаційних потоків функціональної діяльності, тобто певному комплексу, який би відповідав швидкому і якісному виконанню поставлених перед колективом завдань. [2]

Список використаної літератури:

1. Тарас Процев'ят. Атака на Саудівську Аравію... Російська загроза є універсальною. URL: <https://enigma.ua/articles/ataka-na-sauidivsku-araviyu-rosiyska-zagroza-e-universalnoyu>

2. Оксана Михальчук. «Мовна поведінка» як категорія української соціолінгвістики. URL: <http://sociolinguistics.lnu.edu.ua/ua/issues/05/05.pdf>

к.психол.н., доц. Кузнєцова О.О. (КНУ імені Тараса Шевченка)

СПЕЦИФІКА СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ ДО СПІЛКУВАННЯ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У обговоренні проблем формування іншомовної компетентності майбутнього фахівця на всіх етапах навчання іноземної мови у форматі конференцій та семінарів беруть участь викладачі вузів, науковці, представники зарубіжних видань навчальної літератури, організатори міжнародних іспитів з володіння іноземною мовою, де відбувається обмін досвідом роботи зарубіжних колег з практикуючими викладачами.

Нагальність та актуальність і даної проблеми є постійною і безумовною, оскільки наголос робиться на англomовну комунікативну культуру з чітко визначеними комунікативними правилами спілкування: дотримання регламенту, дистанції, і групи стратегій, що забезпечує комфортну атмосферу діалогу/бесіди.

Основне правило спілкування засновано на дотриманні загальноприйнятих вимог на організаційно-комунікативному рівні і передбачає знання структури процесу спілкування і допустимої тематики.

Викладач іноземної мови має передбачати різні способи комунікації майбутнього фахівця. Наприклад, на запитання колег по роботі : "How are you?" слід відповідати коротко: "Fine, thank you, and you?", що не є типовим для нашої культури. На роботі варто обговорювати лише робочі і абстрактні теми, які не стосуються особистих проблем. Перебуваючи на робочому місці варто дотримуватися офіційно-ділового стилю спілкування, особливо із керівником/командиром, але з колегами, які займають рівну посаду допустимо використання офіційно розмовного стилю.

Наступне правило передбачатиме знання стратегій, що дозволяють вживати різні мовні засоби адекватно поставленим комунікативним завданням.

Комунікативна стратегія - це сукупність мовних засобів і мовних прийомів для досягнення поставленої мети спілкування.

Якщо стратегія маневрування орієнтована на будь-кого із співрозмовників, то макростратегія реагування адресована переважно слухачеві, який бере активну участь в дискурсі, оживляє бесіду окремими репліками, заповнює паузи, виконуючи функцію підтримки співрозмовника.

Групи стратегій, які визначаються з урахуванням таких факторів, як мовна ситуація і мета спілкування, ступінь близькості знайомства, соціальний статус співрозмовника, можна поділити на макростратегії маневрування і реагування.

Оволодіння комунікативними стратегіями дозволяє використовувати іноземну мову як засіб міжкультурної комунікації в ситуаціях повсякденного та соціально-культурної сфер спілкування, як інструмент пошуку і аналізу іноземних джерел інформації і як засіб професійного спілкування.

Лісовський В.М. (ВІКНУ)

ВІЙСЬКОВІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ, ВІЙСЬКОВО-ДОВІДКОВІ ТА НАВЧАЛЬНІ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНІ ТЕКСТИ

До військових науково-технічних текстів відносимо: *монографії, автореферати, наукові статті, доповіді та звіти науково-дослідних робіт з техніки та озброєння, патенти на винахід.*

Військово-довідкові тексти включають: *журнали, словники, енциклопедії про зразки озброєння, військову та спеціальну техніку, боєприпаси, спорядження.*

Навчальні військово-технічні тексти поділяємо на: *підручники, навчальні посібники, курси лекції з озброєння, військової та спеціальної техніки, боєприпасів, спорядження тощо.*

Військові науково-технічні тексти – це цілісні наукові тексти, різноманітного мовного оформлення, що відноситься до наукової, науково-технічної та військово-технічної сфери України, комунікативним наміром

яких є вивчення, аналіз, розробка, ремонт та модернізація озброєння та військової техніки, сприяння розвитку експорту та імпорту товарів військового призначення за допомогою загальномовних і термінологічних мовних засобів. До труднощів перекладу військових науково-технічних текстів можна віднести усі лексико-граматичні труднощі притаманні науково-технічним текстам. Серед лексичних труднощів науково-технічного текстів виокремлює багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу слова (терміна), переклад термінів-неологізмів, аббревіатур, псевдоінтернаціоналізмів, термінів-омонімів, іншомовних слів, власних імен і назв (фірм, установ і організацій) тощо. До граматичних відмінностей відносимо особливості граматичної будови мови, вживання форм пасивного стану та неособових форм дієслова, дієприкметникових зворотів й специфічних синтаксичних конструкцій тощо.

Військово-довідкові тексти – сукупність довідково-інформаційних текстів призначених для інформаційного забезпечення широко кола читачів про сучасний стан розвитку, призначення та тактико-технічні характеристики озброєння, військової та спеціальної техніки, боєприпасів, спорядження, послуги, організаційно-штатну структуру збройних сил країн світу, стратегію та тактику ведення війни тощо. У військово-довідкових текстах переважають стислі форми висловлювання, безособовий стиль, насиченість спеціальною військовою лексикою та широке використання військової і науково-технічної термінології; велика кількість військової номенклатури, спеціальних скорочень та умовних позначок, що використовуються лише у військових матеріалах. Військово-довідкові тексти дуже часто супроводжуються великою кількістю малюнків, креслень, схем, діаграм тощо і мають найвищу ступінь узагальнення.

Навчальні військово-технічні тексти – це автентичні або адаптовані тексти призначені для надання знань про військово-технічну галузь (зразки озброєння та військової техніки, боєприпасів, спорядження, принципи дії, технологічні процеси, етапи розробки, виробництва та прийняття на озброєння тощо), що несуть чітку, однозначну інформацію, яка не потребує додаткового тлумачення. Для навчальних військово-технічних текстів притаманні такі ж самі властивості, що і військовим науково-технічним та військово-довідковим текстам: точність і стислість вираження думки та суворі логічна послідовність та повнота висловлення. Основне завдання навчальних військово-технічних текстів – гранично ясно і точно довести певну інформацію до тих, хто навчається. Вони характеризуються великою доступністю викладу з урахуванням їх дидактичного призначення. Це досягається логічно обґрунтованим викладом фактичного матеріалу, без застосування емоційно забарвлених слів та виразів і за допомогою простих граматичних конструкцій.

МОВНІ ПОТЕНЦІАЛИ ЯК ОСНОВА ДЛЯ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОГО ДІАГНОСТУВАННЯ СТАНУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Мусимо констатувати, що соціолінгвістичні потенціали та напрацювання в цій царині українських вчених жодним чином в діяльності ЗСУ не використовуються. А саме вони могли б стати потужним чинником удосконалення виховної (інформаційно-роз'яснювальної) практики в підрозділах та підвищення ефективності роботи, зокрема структур цивільно-військових відносин ЗСУ та інших підрозділів, які спрямовують свою діяльність на населення з обох боків лінії зіткнення.

В цій методичній парадигмі соціолінгвістичного насичення та комунікаційно-контентного виміру є доречними продукування інструментарію комунікаційно-контентного забезпечення динамічних сервісів потокового відео, підкастів, ситуативних орієнтувань, геостратегічно-ситуативних станів міжнародної політики та дипломатії, моделей можливих дій у резонансних процесах різних масштабів (геопозиція, корпорація, безпековий сектор, нація, континент, глобальна мапа планети).

Перспективним з цього боку соціолінгвістичних якостей виглядатиме і вживлення нового правопису, яке могло б стати відправною точкою для модернізації практики військового управління, індикатором державницьких новацій в дискурсно-комунікаційних процесах всіх ланок управління та забезпечення поточної життєдіяльності підрозділів.

Соціолінгвістичне діагностування у Збройних Силах України доцільно проводити через макро- та мікродослідження як ЗСУ загалом, так і окремих частин, з'єднань, професійних груп тощо.

Соціолінгвістичне діагностування забезпечується діагностикою вербально-публічного та непублічного дискурсів (офіційних, командних, тренінгових, неформальних, позаслужбових, приватних тощо) через такі методи: опитування, інтерв'ювання, фіксація часто вживаних слів, конструкцій, мемів чи кліше, наративів і постановок із різними стилістичними походженнями і конотаційним забарвленням.

В результаті ми можемо отримати корпоративну карту лінгвістичного ландшафту Збройних Сил України. Цінність її полягає, зокрема в тому, що підрозділи ЗСУ мають підвищену увагу з боку міжнародної спільноти – як за масштабом протистояння агресору на Сході України, так і постійної участі на міжнародних заходах (навчаннях, змаганнях, форумах, лікуванні тощо).

Список використаної літератури:

1. Український правопис. Схвалено Постановою КМУ № 437 від 22 травня 2019 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf>

2. Вербець В.В. Методика організації та проведення соціологічного дослідження: Навчально-методичний посібник. – Березно. - 2008. – 231 с. С. 23-25 URL: <https://eprints.oa.edu.ua/369/1/verbec.pdf>

САМООРГАНІЗАЦІЯ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВОГО ВНЗ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Проблема самоорганізації навчальної діяльності курсантів (в тому числі іноземною) у військовому вузі постає особливо гостро і вимагає необхідної допомоги курсантам в оволодінні основами цієї діяльності.

Разом з тим, прийнято вважати, що в теоретичному плані педагогічні погляди вчених на сутність і зміст самостійної роботи (самопідготовки) у військовому ВНЗ і цивільній вищій школі не відрізняються, але в методичному та управлінському аспектах організації цієї діяльності в процесі навчання майбутніх військових фахівців існують суттєві відмінності, що виникають в силу специфіки вертикальних статутних відносин і одночасного суміщення військової служби і професійного навчання. Це означає, що самопідготовка тут включена в чітко регламентований розпорядок дня ВНЗ, зафіксована розкладом навчальних занять, заздалегідь врахована і пов'язана з графіками службових нарядів. Адаптація курсантів до цих умов проходить довго.

З багатьох визначень поняття "самоорганізація" випливає, що самоорганізація як вид діяльності являє собою сукупність самовиявів, в якій виділяють такі функціональні компоненти, як визначення цілі, аналіз ситуації, планування, самоконтроль, вольова саморегуляція, корекція, оцінка. Також самоорганізація тісно пов'язана також з таким поняттям, як рефлексія, оскільки в ході здійснення даної діяльності курсанту, майбутньому військовому фахівцю, необхідно бачити підстави конкретних способів своїх розумових дій, усвідомлено проводити їх вибір, контролювати й оцінювати успішність самостійної діяльності. Отже, самоорганізація неможлива без рефлексивного самоаналізу, який є центральним механізмом вміння вчитися.

Також самоорганізація забезпечується контрольною складовою навчальної діяльності. Відповідно до цього вирішальне значення в процесі самостійної роботи повинно належати контролю з боку курсанта за власними діями, повного усвідомлення ним цілей і наслідків своєї діяльності.

Самоконтроль - це інтелектуальне вміння порівнювати в процесі оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю результатів власного виконання навчальної задачі і при цьому самостійно виявляти, попереджати або виправляти помилки. Таким чином, самоконтроль можна розглядати як свідоме контролювання, як процес зіставлення досягнутих результатів, як показник володіння іноземною мовою, запорука його подальшого самовдосконалення.

Хотілося б відзначити велику значимість для майбутнього офіцера досвіду самоорганізації, який в подальшому проявляється у вигляді його особистісних якостей, таких як цілеспрямованість, організованість, самостійність, працьовитість, впевненість в своїх силах, старанність, відповідальність. Військовий фахівець, який володіє цими якостями, з урахуванням специфіки його діяльності може досягти високих результатів у

вирішенні професійних завдань, в цілому особистісного і професійного зростання.

Матвієнко О.О. (ВІКНУ)

ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Компетентність у діалогічному мовленні (КДМ) – це здатність реалізовувати усномовленнєву комунікацію у діалогічній формі відповідно до комунікативної ситуації. Складовими КДМ є вміння, навички, знання та комунікативні здібності.

До *мовленнєвих умінь* діалогічного мовлення відносяться такі вміння: починати та закінчувати діалог; підтримувати спілкування, використовуючи мовленнєві кліше, притаманні діалогам різних функціональних типів; розширювати запропоновану співрозмовником тему розмови, переходити на іншу тему; запитувати та надавати інформацію; комбінувати репліки згідно з комунікативним наміром; адекватно реагувати на репліки співрозмовника; емоційно забарвлювати діалог, використовуючи відповідну інтонацію, жести, міміку, вигуки, характерні для мовленнєвої поведінки носіїв мови; вести бесіду з однією чи кількома особами відповідно до комунікативної ситуації; адекватно поводитися у комунікативних ситуаціях, демонструючи мовленнєву поведінку, характерну для носіїв мови.

На формування КДМ впливає рівень сформованості у військовослужбовців інтелектуальних умінь. Для діалогічного мовлення велику роль відіграє ймовірне прогнозування, тобто вміння передбачити можливу фразу співрозмовника, вміння класифікувати, систематизувати і критично оцінювати отриману у процесі спілкування інформацію та відповідно на неї відреагувати, вміння використовувати як фактичну інформацію з теми спілкування, так і свою власну точку зору, власні коментарі з теми, що обговорюється, вміння визначати необхідність інформації, що надходить у процесі спілкування і висловлювати свою точку зору.

Ефективність розвитку вмінь діалогічного мовлення зумовлюється рівнем сформованості мовних компетентностей. На формування і розвиток здібності вести діалог впливає рівень сформованості мовленнєвих навичок: фонетичних (слухо-вимовних) навичок, які забезпечують сприймання й розпізнавання окремих звуків та їх сполучень у мовленнєвому потоці, а також різних інтонацій та оформлення власного висловлювання відповідно до фонетичних норм мови, яка вивчається; лексичних навичок, які забезпечують розпізнавання звукових образів лексичних одиниць та їх безпосереднього розуміння, надають можливість вибирати й поєднувати лексичні одиниці відповідно до замислу висловлювання; граматичних навичок, які забезпечують розпізнавання на слух граматичних форм і прогнозування синтаксичних структур, надають можливість правильно оформлювати своє висловлювання відповідно до граматичної норми іноземної мови, яка вивчається.

Процес формування КДМ, що проходить паралельно з набуттям знань, оволодіння іншомовними навичками й уміннями діалогічного мовлення, супроводжується розвитком комунікативних здібностей тих, хто вивчає іноземну мову. Комунікативні здібності діалогічного мовлення включають: внутрішню мотивацію, тобто бажання до взаємодії з іноземцем; здібність комуніканта до організації свого мовлення, орієнтації у ситуації спілкування; здібність пам'ятати, що було сказано співрозмовником, адекватну реакцію слухача на пропозиції інших; вміння вислухати, не переривати співрозмовника, брати почуте до уваги; поважати мовленнєвого партнера незалежно від ступеня своєї прихильності до нього, визнавати його чесноти тощо.

Визначальною рисою діалогічного мовлення є його неочікуваність, непередбачуваність. Діалог неможливо спланувати заздалегідь, адже мовленнєва поведінка кожного учасника діалогу зумовлюється мовленнєвою поведінкою партнера. Кожному з них необхідно стежити за перебігом думки співрозмовника, часом несподіваним, а така несподіваність призводить до зміни предмета спілкування. Обмін репліками відбувається досить швидко, і реакція вимагає нормального темпу мовлення. Це й зумовлює спонтанність, непередбачуваність мовленнєвих дій, потребує досить високого ступеня автоматизованості й готовності до використання мовного матеріалу. Таким чином, перебіг і зміст діалогу залежить від реплік кожного його учасника.

Діалогічне мовлення має двосторонній характер. Спілкуючись, співрозмовник виступає то в ролі мовця, то слухача, який повинен реагувати на репліку партнера. Другий партнер має зрозуміти репліку першого партнера і швидко й адекватно відреагувати на неї. Іншими словами, обмін репліками не може здійснюватися без взаємного розуміння, яке відбувається через аудіювання. Отже, діалогічне мовлення об'єднує два види мовленнєвої діяльності – аудіювання та говоріння і володіння діалогічним мовленням передбачає володіння говорінням та аудіюванням, що вимагає від учасників спілкування двосторонньої мовленнєвої активності та ініціативності. Виходячи з цього, у військовослужбовців необхідно розвивати вміння ініціативно розпочинати діалог, реагувати на репліки співрозмовника і спонукати його до продовження розмови.

Військовослужбовці повинні вміти реалізовувати такі комунікативні наміри: запитувати і надавати інформацію про явища, події, факти; аргументувати свій вибір, точку зору, власну думку; розпитувати з метою роз'яснення й уточнення інформації та надання необхідних відповідей; пропонувати щось і приймати або відхиляти пропозицію; висловлювати своє враження, почуття та емоції у зв'язку з почутим, побаченим, прослуханим (сумнів, подив, стурбованість, радість тощо); надавати схвальну / несхвальну оцінку подіям, ситуаціям, вчинкам і діям.

ІНШОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Компетентність у монологічному мовленні (КММ) – це здатність реалізовувати усномовленнєву комунікацію у монологічній формі відповідно до комунікативної ситуації. КММ ґрунтується на взаємодії відповідних умінь, навичок, знань та комунікативних здібностей особистості. Успішність формування КММ залежить від рівня розвитку умінь у монологічному мовленні, сформованості мовленнєвих навичок, обсягу набутих і засвоєних знань про цей вид спілкування і динамічної взаємодії зазначених складових на основі загальних комунікативних здібностей.

Мовленнєве монологічне уміння – це уміння логічно, послідовно, повно, комунікативно-вмотивовано, правильно у мовному відношенні користуватися іншомовними засобами з метою висловлювання думок під час говоріння. Залежно від комунікативної мети і характеру логіко-синтаксичних зв'язків між реченнями розрізняють такі основні типи монологічних висловлювань: опис, розповідь, міркування (роздум).

Передумовою успішного формування КММ є достатній рівень сформованості мовних компетентностей. На розвиток здібності створювати монологічні висловлювання впливає рівень сформованості усномовленнєвих фонетичних, лексичних, граматичних навичок і навичок вживання засобів міжфразового зв'язку. Чим вищий рівень сформованості мовленнєвих навичок, тим більш автоматизованими є мовленнєві операції, які забезпечують мовне оформлення монологічного мовлення, що дозволяє мовцю зосередитися на змісті монологічного висловлювання.

Формування навичок і вмінь іншомовного монологічного мовлення базується на засвоєнні певних знань. Крім фонетичних, лексичних, граматичних знань, а також військово-країнознавчих і лінгвокраїнознавчих знань, військовослужбовці набувають знань про: тематику монологічного мовлення і типові мовленнєві ситуації; типи монологів та їх лінгвістичні особливості; значення спеціальних мовних засобів, що забезпечують зв'язність висловлювання; реєстри мовлення та їх мовні засоби; комунікативно адекватну мовленнєву поведінку в ситуаціях усного офіційного та неофіційного монологічного мовлення; значення паралінгвістичних явищ (жести, міміка тощо), характерних для певних ситуацій усного монологічного спілкування.

Процес оволодіння іншомовними знаннями, навичками та вміннями монологічного мовлення супроводжується розвитком комунікативних здібностей тих, хто вивчає іноземну мову. Комунікативними здібностями до монологічного мовлення є: внутрішня мотиваційна готовність (бажання) говорити; здібність організувати, структурувати й укласти своє монологічне висловлювання; здібність мовця орієнтуватися в ситуації; здібність пам'ятати, що було сказано раніше, тим самим забезпечуючи зв'язність мовлення, його логічність; здібність знаходити у довгостроковій пам'яті потрібні мовні форми

висловлювання та об'єднувати їх у зв'язні речення і цілісний текст, спираючись на оперативну пам'ять; здібність виправляти як форму, так і зміст сказаного безпосередньо у процесі мовлення; здібність оформлювати висловлювання, що задовольняють мовну норму, включаючи вимоги, які стосуються мовної форми висловлювань та існують у даній мовно-культурній спільноті; здібність фокусувати увагу не тільки і не стільки на мовних правилах і нормах, скільки на правилах і нормах комунікації та поведінки в ній; здібність користуватися паралінгвістичними засобами, щоб зробити своє мовлення більш адекватним; здібність самовиражатися через монологічне мовлення засобами іноземної мови, що вивчається, щоб висловлювати власні думки, погляди, емоції, ставлення до того, про що йдеться; здібність самому оцінювати сказане через контроль почутих власних висловлювань, зіставляти те, що було реально сказано, з тим, що планувалося сказати, і з тим, який вплив має сказане на слухача; здібність спонукати партнера по спілкуванню до мовленнєвих і/або немовленнєвих дій та ін.

Загальною метою формування КММ є розвиток умінь здійснювати усномовленнєве спілкування у монологічній формі. Іншомовна компетентність військовослужбовців у монологічному мовленні передбачає, що мовець уміє планувати, здійснювати і коригувати власну комунікативну поведінку під час іншомовного мовлення у різних типах монологічних висловлювань відповідно до конкретної ситуації спілкування (контексту), мовленнєвого завдання та комунікативного наміру.

Невмержицький І.В. (ВІКНУ)

ПРИЙОМИ ПЕРЕКЛАДУ АБРЕВІАТУР, АКРОНІМІВ ТА СКОРОЧЕНЬ ВІЙСЬКОВИХ ТЕКСТІВ ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОГО АЛЬЯНСУ

Документи НАТО насичені спеціальною термінологією, аббревіатурами, акронімами та скороченнями. Окрім усталених та відомих в українських військово-термінологічних реаліях, в текстах НАТО регулярно трапляються і невживані, невідомі та нееквівалентні або частково еквівалентні англійські скорочення. Якісний же переклад військового тексту мовою оригіналу повинен передбачати узгодженість, зрозумілість і його адекватне сприйняття комунікативним реципієнтом, що вимагає відповідних підходів в процесі перекладу.

Практика перекладу військових текстів НАТО, в той же час, свідчить, що передача англійських аббревіатур, акронімів та скорочень (ААС) українською мовою не набула системного, послідовного та узгодженого характеру, призводячи до значних незручностей як у сприйнятті реципієнтом, так і під час самого перекладу. Так, поширеними є такі помилки під час перекладу ААС:

- неузгодженість обраних прийомів (тактик та стратегій) перекладу ААС;

- непослідовність застосування прийомів (тактик та стратегій) перекладу ААС;
- невірність розшифрування і перекладу вихідного ААС;
- невідповідне транскодування;
- невідповідна транслітерація;
- знаходження невірного еквівалента.

Для подолання цієї лакуни вважаємо необхідним запропонувати систему прийомів перекладу ААС військових текстів НАТО українською мовою.

Обрання відповідних прийомів перекладу ААС українською мовою визначається категоріями, власне, ААС, що будуть перекладатися. Так, пропонуємо розглядати ААС військових текстів НАТО за такими категоріями:

	Категорія ААС	Опис	Приклади
1.	еквівалентні	є загальновідомими і мають український еквівалент, як номінативно, так і семантично	PSYOPS – ПсО, SOF – ССО, NAVY – ВМС, CIMIC – ЦВС, IED – СВП, HUMINT – КР
2.	усталені	є загальновідомими і вживаються в оригінальному номінативному вираженні	NATO – НАТО, STANAG – СТАНАГ, OSINT
3.	частково (семантично) еквівалентні	здебільшого відомі для українського реципієнта, але не мають усталеного номінативного еквівалента	SHAPE (Supreme HQ Allied Powers Europe), SACEUR (Supreme Allied Commander Europe), NSO (NATO Standardization Office), TTPs (Tactics, Technics and Procedures), AJP (Allied Joint Publication), ACO (Allied Command Operations), TST (time sensitive target), TIC (troops in contact), CJTF (Combined Joint Task Force)
4.	нееквівалентні	здебільшого невідомі для українського реципієнта та не мають українського еквівалента – ні семантично, ні номінативно	JISR (Joint Intelligence, Surveillance and Reconnaissance), TCPED (task, collect, process, exploit and disseminate)

Відповідно, зазначені категорії передбачають такі прийоми перекладу:

- 1 категорія – еквівалентний переклад;
- 2 категорія – транскодування/транслітерація, копіювання;
- 3 та 4 категорія – переклад вихідного значення та передача через новостворене українське ААС.

Окремо варто розглянути питання стандартизації та унормування українських та іншомовних термінологічних та ААС-відповідників, що безпосередньо визначає системність, послідовність, одноманітність та узгодженість перекладу ААС військових текстів НАТО. Найбільш оптимальне вирішення цього питання, на наш погляд, полягає у розробленні і веденні стандартизованої бази військових термінів, що містить готові перекладацькі рішення щодо тих чи інших термінів та ААС текстів військового спрямування. Зазначена база – для забезпечення її відповідної централізації – повинна мати відповідний статус, закріплений нормативними документами, а також – виважену та адекватну політику забезпечення двостороннього зв'язку із зацікавленими суб'єктами стосовно ведення бази даних із застосуванням засобів інституційної та соціальної комунікації.

Нікіфорова О.М. (ВІКНУ)

БІЛА КНИГА ЯК УНІКАЛЬНА ЖАНРОВА ФОРМА ВОЄННО-ПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Відповідно до функціональних параметрів, сфери вживання, учасників комунікації та ознак публіцистичного стилю жанрову форму «Біла книга» слід віднести до інформаційно-аналітичних документів воєнно-політичного перекладу як окремого функціонально-прагматичного виду військового перекладу. Інформативно-аналітична функція «Білої книги» виявляється через мету щорічника – інформування представників військово-дипломатичного корпусу, які акредитовані в Україні, міжнародних організацій та іноземних радників – і полягає у висвітленні поточного стану збройних сил і напрямів подальшого військового будівництва для інформування громадськості про діяльність збройних сил та оборонну політику держави. Загалом з 2005 по 2018 роки було опубліковано чотирнадцять видань щорічника «Біла книга» українською та англійською мовами.

Цей жанр характеризується високою інформаційною насиченістю у поєднанні із високим ступенем жанрової стандартизації, що зумовлює потребу в здійсненні перекладу, що точно й адекватно передає унікальність змісту й форми цього документа. За своїм змістовно-тематичним наповненням «Біла книга» є всеохоплюючим, комплексним документом, що поєднує у собі різноманітну лексику в межах різних за обсягом концептів – політика, безпека, реформування, управління, озброєння та військова техніка, фінансування, підготовка, кадрове забезпечення, військова освіта та наука, соціальне забезпечення, міжнародне співробітництво, миротворча діяльність тощо. Окрім різнорідності, відмінною рисою лексичного складу «Білої книги» є значна частка військово-спеціальних неологізмів, поява яких зумовлена такими екстралінгвальними чинниками як заходи з реформування Збройних сил (створення нових структур, запровадження нових підходів, процедур та методів), перехід на стандарти НАТО, виконання нових програм уряду тощо. Зазначені ознаки висувають підвищені вимоги до професійної компетентності перекладачів, які залучаються до перекладу тексту щорічника.

Аналіз системи управління перекладацьким супроводженням Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України в частині виконання письмових перекладів свідчить, що переклад «Білої книги», на жаль, здійснюється в надзвичайно стислі терміни як для такого іміджевого воєнно-політичного документа, а також «традиційно» передбачає залучення великої кількості перекладачів з різних установ, що мають неоднаковий рівень військово-професійної компетентності. Таке явище групового, неузгодженого перекладу, неодмінно призводить до небажаних результатів у перекладі – від явних грубих помилок у відтворенні спеціальної термінології, до безпідставної стилізації, порушення змістовної єдності й цілісності представленої інформації.

Необхідність своєчасного й якісного перекладу «Білої книги» з метою гідного представлення цього щорічника міжнародній спільноті, що відбувається в Україні на регулярній основі, зумовлює потребу в ґрунтовному дослідженні жанрово-стильових та лексико-семантичних особливостей перекладу зазначеної жанрової форми для подолання існуючих труднощів перекладу, уніфікації та стандартизації термінології, приведення тексту перекладу до єдиного стилю та врахування індивідуальної компетентності перекладача як основного суб'єктивного чинника досягнення адекватного перекладу на етапі попереднього перекладознавчого аналізу.

Паніна О.О. (ВІКНУ)

ПЕРЕДПЕРЕКЛАДНИЙ АНАЛІЗ ТЕКСТУ І СТРАТЕГІЯ ПЕРЕКЛАДУ

Перш, ніж взятися за переклад, потрібно засвоїти, що перекладознавство - це один з головних аспектів ємної і багатогранної науки.

Різноманіття процесу перекладу породжує не тільки різні теорії перекладу, але й види перекладу.

З'ясувавши для себе вид перекладу, маючи вихідний текст і, володіючи деякими знаннями в області мов, ми не можемо відразу взятися за власне переклад, тому що він має на увазі осмислення вихідного тексту з подальшим його розчленуванням на складові частини з метою аналізу.^[1]

Мистецтво осягнення дійсності є обов'язковою умовою творчого перекладу ще й тому, що внаслідок неспівмірності мовного матеріалу оригіналу і перекладу між ними не може бути семантичної тотожності у вираженні і, отже, лінгвістично вірний переклад неможливий, а можлива лише інтерпретація.^[2]

Інший аспект перекладацької проблематики в області національного та історичного колориту - це питання про те, як зберегти не тільки зміст тих чи інших елементів твору, а й саму їх колоритність.^[3]

Терміном “реалії” позначаються побутові і специфічні слова і звороти, які не мають еквівалента в побуті, а, отже, і на мовах інших країн.^[1] Для передачі реалії необхідне фактичне знання дійсності, зображуваної у творі.

Виділення мовних фактів повинно передувати їх ідентифікації, тобто, перш за все текст повинен бути розбитий на частини, в кожній з яких одиниця мови відповідає одиниці думки.

Переклад - це не налагоджений механізм, не завчений алгоритм і не розписана послідовність дій, - це кожен раз складний творчий процес, що вимагає досить зусиль. Складність полягає в тому, що безпосереднім об'єктом перекладацької діяльності є не сам текст, а його зміст. Кожний новий текст в цілому вимагає для себе свого підходу, але існують деякі навички і шляхи вирішення перекладацьких проблем, які полегшують роботу перекладача.

Список використаних джерел:

1. А. Д. Швейцер, "Текст і переклад"
2. В. Н. Комісаров, "Лінгвістика перекладу"
3. Л. А. Черняхівська, "Переклад і смислова структура"

Поліщук О.С. (ВІКНУ)

«ФАЛЬШИВІ ДРУЗІ ПЕРЕКЛАДАЧА» І ВІЙСЬКОВИЙ ПЕРЕКЛАД

Кожен, хто активно користується англійською мовою, хоч одного разу помилився стикався з «легкими» для перекладу словами. «Легкість» цих оманливих слів часто призводить перекладачів до помилок і непорозумінь. Такі слова прийнято називати «фальшиві друзі перекладача».

«З першого погляду може здатися, що "фальшиві друзі перекладача" здатні вводити, в оману тільки людей, що розпочали вивчення мови і погано володіють нею. Насправді ... все навпаки: основна маса "фальшивих друзів" ... виявляється небезпечною саме для людей, які впевнено і практично задовільно користуються мовою » [1].

Дуже часто такі слова є пасткою для початківців, недосвідчених або малограмотних перекладачів. Навіть майстри своєї справи часом натикаються на них. З цієї причини за останні роки значно зріс інтерес дослідників до даної категорії слів, так як кількість допускаються помилок постійно зростає.

«Фальшиві друзі перекладача» зустрічаються у всіх сферах мови, в тому числі і в тому пласті мови, який відноситься до військової тематики. Багато військово-наукових та технічних терміни виникають з використанням інтернаціональних джерел термінології.

Існує досить велика група інтернаціональних військових термінів, які зустрічаються в англійській і українській мовах (division, general, lieutenant, major). Однак треба мати на увазі, що деякі терміни в англійській мові можуть мати інше або дещо змінене значення в порівнянні з українською мовою.

Термін military academy правильно перекладається як «військове училище», а не «військова академія», ammunition – «боєприпаси», а не «амуніція, спорядження»; diversion «відволікаючий удар», а не «диверсія»; disposition «бойовий порядок», а не «диспозиція», barracks «казарма», а не «барак», monitor «спостерігач», а не «монітор».

Великі труднощі також представляють багатозначні англійські слова, одне зі значень яких увійшло в українську мову, причому, нерідко не саме

частотне. Наприклад: bomb не тільки «бомба», а й «мінометна міна»; battalion не тільки «батальйон», а й «дивізіон»; strategic не тільки «стратегічний», а й «оперативно-стратегічний, оперативний», operation не тільки «операція», а й «діяльність, робота», «бойові дії», control не тільки «контроль», але і «управління».

При перекладі слід також завжди враховувати реальне значення терміна в даному контексті. Наприклад, термін battalion означає «батальйон» в піхоті, але «дивізіон» в артилерії; термін section в збройних силах США означає «секція» в підрозділах важкої зброї піхоти, а в збройних силах Великобританії «відділення» в піхоті, «взвод» в артилерії.

Крім окремих слів, «фальшивих друзів перекладача» можна розглядати на рівні окремих висловлювань і синтаксичних структур, а, крім того, на рівні фразеологічних одиниць.

Список використаних джерел:

1. Акуленко, В.В. О «Ложных друзьях переводчика». [Электронный ресурс] / В.В. Акуленко. – Режим доступа: <http://linguistic.ru/index.php?id=79&op=content>
2. Скороходько Э.Ф. Вопросы перевода английской научно-технической литературы / Э.Ф. Скороходько. – К.: Издательство Киевского университета, 1963.

Рябокучма Т.О. (ВІКНУ)

ТЕХНОЛОГІЯ ПОДКАСТИНГ В ОРГАНІЗАЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ

Володіння іноземною мовою є необхідністю для будь-якого висококваліфікованого фахівця у сучасних умовах глобалізації. Стрімкий розвиток новітніх освітніх технологій зумовлює необхідність удосконалення змісту й методів іншомовної підготовки, застосування інноваційних підходів до формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів. Таким чином, актуальності набуває питання забезпечення якісної іншомовної професійної підготовки курсантів у системі військової освіти.

Реалії сьогодення ставлять перед викладачами іноземної мови важливі завдання – актуалізувати організацію досягнення практичного оволодіння іноземною мовою відповідно до оновлених методів і технологій навчання, забезпечити залучення курсантів до професійного контексту, сформувати у них вміння і навички ефективно використовувати Інтернет-технології та Інтернет-ресурси в освітньому процесі.

З огляду на те, що однією з найважливіших задач іншомовної освіти є подолання комунікативного бар'єру, доречним видається залучення до освітнього процесу програм поглибленого аудіювання курсантів, зокрема **Інтернет-технології подкастинг**. У сучасному Інтернет-просторі подкастами називають аудіо / відео блоги чи передачі, що завантажуються в мережу у вигляді випусків, які є загальнодоступними та які можна слухати в будь-який зручний для користувача час; це також окремі файли або серії файлів, що публікуються за однією онлайн-адресою та систематично поновлюються [1].

Масштаб можливостей цієї технології широко розкривається в процесі вивчення іноземної мови, адже використання подкастів сприяє не лише формуванню навичок аудіювання та вміння сприймати різні стилі мовлення з різними інтонаціями і акцентами, вдосконаленню навичок говоріння, а й підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови завдяки можливості опрацьовувати різноманітні та актуальні аудіоматеріали. До низки переваг використання подкастів в організації іншомовної підготовки курсантів належать наступні: системність та однаковість подання матеріалу; розташування матеріалів у відкритому для курсантів і викладачів доступі; змога працювати з автентичним матеріалом, що не обмежений перебуванням в аудиторії; можливість слухати носіїв мови і звикати до їхнього мовлення; подкасти підбираються за тематикою, відтак багаторазове прослуховування різних текстів з цікавої теми сприяє усвідомленню і глибокому розумінню мови, що вивчається; подкасти дають курсантам уявлення про розмаїття варіантів іноземної мови, її діалектів, що, своєю чергою, допоможе їм у подальшому уникнути культурного шоку; досліджувана технологія вимагає поступової зміни тем, що сприяє розширенню соціокультурної компетентності курсантів загалом [2, с. 151].

Отже, систематичне використання Інтернет-технології подкастинг дає змогу покращити навички аудіювання і говоріння курсантів, сприяє збільшенню їхнього лексичного запасу. Подкасти роблять заняття цікавими та менш формальними, значно збільшують кількість актуальних тем для обговорення. Таким чином, впровадження інноваційних технологій і застосування сучасних засобів та форм навчання здійснює позитивний вплив на освітній процес з оволодіння іноземною мовою у системі військової освіти.

Список використаних джерел:

1. Бецько О. С. Дидактичні та методичні засади інтеграції подкастів в процес навчання іноземної мови у вищій школі. *Новітні освітні технології*. Київ, 2012. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1074>
2. Игнатенко Н. А. Подкасты англоязычного радио в самостоятельной работе студентов на продвинутом этапе обучения иностранному языку. *Язык и культура*. 2016. № 1 (33). С. 148-159.

Самчук В. (ВІКНУ)

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Військовий переклад - це один із видів перекладу з яскраво вираженою військовою комунікативною функцією. Відмінною рисою військового перекладу є велика термінологічність і гранично точне, чітке викладення матеріалу без емоційних виразних засобів.

Практична діяльність військового перекладача вимагає спеціальної підготовки і навичок імпровізувати. Зазначена діяльність охоплює всі види та методи перекладу, що передбачає письмовий переклад статутів і документів, усний переклад під час радіообміну, зокрема, і двосторонній переклад під час розмови на військові теми, а також синхронний переклад, і роботу з військовою кореспонденцією, анотування і реферування військових, військово-технічних і військово-політичних текстів. Тому вимоги, які мають місце у діяльності

військового перекладача зумовлені, насамперед, специфікою роботи, і фаховим рівнем тих, хто є ініціатором, і тих, для кого здійснюється переклад.

Сферою праці військового перекладача зазвичай є військові матеріали, які пов'язані з діяльністю ЗС та «силових структур». Військова публіцистика та військово-політичні матеріали є військовими лише за своєю цілеспрямованістю і тематикою, а тому загалом мають риси, які взагалі властиві всім суспільно-політичним, публіцистичним текстам.

У військовому перекладі дуже велике значення має стилістична відповідність перекладу, оскільки перекладений матеріал може слугувати підґрунтям для ухвалення важливих рішень, проведення військових операцій тощо. Тому адекватність перекладу військових матеріалів передбачає не тільки точну передачу змісту матеріалу, але і ретельніше тлумачення його структурної форми, порядку частин і розташування матеріалу, послідовності викладу і низки інших чинників, які, на перший погляд, можуть здаватися непотрібними, формальними, але мають велике значення для військового фахівця. Яскравим прикладом можуть слугувати звіти бойових операцій: перелік пунктів і підпунктів, їх позначення (арабськими цифрами або літерами латинського алфавіту), точність передачі дат і часу, координат, географічних назв, нумерації та найменувань частин і підрозділів тощо.

Однією з важливих проблем досягнення адекватності перекладу є семантична відповідність стилю оригіналу. Стилiстичний аспект перекладу, насамперед, полягає у правильному виборі лексико-граматичних засобів у рамках сфери комунікативної тематики оригіналу, а також із урахуванням існуючих літературних норм мови перекладу.

Стиль військових матеріалів не є однорідним. У військових матеріалах ЗС США існують дві тенденції викладу матеріалу: сухий, офіційно-канцелярський із використанням громіздких, часто архаїчних термінів і конструкцій або простою, розмовною, часом занадто фамільярною мовою.

Потрібно розуміти, що є теми і тексти, які мають політичне забарвлення, а тому їх незнання і неадекватність перекладу іноді може призвести до трагічних наслідків. Такі тексти потребують відповідної обізнаності з особливостями політичної ситуації, оскільки не завжди люди говорять те, що вони мають на увазі. Зазвичай сухий, дослівний переклад може не врахувати ідею розмови або тексту, яка прихована за дипломатичним підходом, а тому роль перекладача, як тлумача, полягає не лише у знанні двох або більше мов, а також у знанні предмету, сфери знань, яку перекладач може «розжувати» і у розжованому вигляді передати для споживання.

*Таратута О. (ВІКНУ)
Лісовський В.М. (ВІКНУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

Сучасний рух інформаційних потоків не знає ні меж, ні часу, ні простору. У цьому безперервному обміні роль перекладу неухильно зростає. До традиційних видів перекладу – письмового, усного (двостороннього та послідовного), синхронного перекладу, розвиток кібернетики і інформаційних технологій додав машинний переклад (МП). Тому саме зараз особливо актуальним є пошук шляхів

надання максимальної допомоги військовим перекладачам. І, якщо не повністю підмінити людину-перекладача програмами-перекладачами, то хоча б максимально автоматизувати процес перекладу, що здійснюється людиною, щоб, з одного боку, максимально полегшити нелегку працю людини-перекладача, а з іншого – зробити цю працю максимально ефективною.

В основі підходу до вирішення проблематики машинного перекладу має лежати певна класифікація систем МП. Щодо участі у процесі перекладу та обсягу роботи системи МП поділяються на автоматизовані та автоматичні. В автоматизованих системах МП людина є обов'язковим учасником процесу перекладу, в той час як в автоматичних системах машина здійснює аналіз тексту оригіналу та синтез тексту перекладу, і сама робить переклад, який може бути використаний у вигляді інформаційного документу, котрий в деякій мірі може замінити оригінал. Відповідно до кількості мов, що їх “розуміє” система, розрізняють двомовні та багатомовні системи.

До найбільш відомих українських та зарубіжних систем машинного перекладу (СМП) відносять наступні: PROMT, “ПАРС/У”, Systran, Pragma (Trident Software), ProLing, Stylus, Socrate, Google Translate.

Якість перекладу англо-українських СМП приблизно однакова і вони можуть виконувати переклади із майже стовідсотковим рівнем жанрово-тематичної адекватності. Щодо адекватності інформативності, то аналіз помилок показав, що при перекладі програми-перекладачі спотворюють зміст оригіналу і отриманий переклад не задовольняє у повній мірі вимоги реципієнта в отриманні релевантної інформації. СМП не в змозі досягти семантико-синтаксичної адекватності і перекладачу для редагування перекладу в обов'язковому порядку треба звертатися до оригінального тексту.

Для аналізу текстів використовувались дві системи машинного перекладу: Google Translate та Pragma.

Google Translate частіше підбирає правильні словесні і фразеологічні еквіваленти, хоча в той же час гірше справляється з побудовою граматично правильних речень. Це можна пояснити тим, що в базі даних цієї системи більше відповідей, але контекст статистичної системи Google Translate становить лише 5 слів, що пояснює складність побудови системою граматично правильних речень.

При перекладі складних речень, якщо Google Translate допустив помилку на початку, він може не допустити помилку в кінці, причому з більшою ймовірністю, ніж Pragma, яка в таких випадках спотворює все речення, намагаючись узгодити першу частину з помилкою з другою частиною. При цьому частіше всього помилка переноситься також і на другу частину. Причиною більшості помилок в машинному перекладі є нерозуміння тексту СМП, так як розуміння вихідного тексту є первинним етапом у процесі перекладу, а, відповідно, й основою правильного викладу його на іншій мові.

Головною причиною “відторження” мови машиною є антропоморфізм мови, її повна орієнтовність на людину і, як наслідок, нерозуміння інформації автоматом, позбавленого “людського чинника”.

Так, Google Translate має засоби розуміння, що дозволяють в деякій мірі розуміти фразовий рівень мови, тоді як Pragma – синтаксичний. У той же час,

виходячи з результатів аналізу, обидві СМП достатньо добре здатні розуміти тільки морфологічний рівень.

Якість перекладу поліпшувалася останні роки в основному за рахунок збільшення швидкості обробки інформації та збільшення обсягів пам'яті, як оперативної, так і для зберігання даних, що дало можливість створювати об'ємні словники і швидше виконувати розроблені алгоритми.

Тоді як багато хто з лінгвістів взагалі сумнівається в можливості створення ідеальної СМП, математики, які не стикаються з усією складністю процесу перекладу, сповнені оптимізму, і продовжують намагатися створювати все більш складні моделі або покращити існуючі СМП.

Адекватність перекладу сучасними СМП – це скоріше випадковість, ніж показник здатності СМП адекватно перекладати. Первісна проблема досягнення адекватності машинного перекладу полягає в нездатності людства на даному етапі розвитку створити інформаційні системи з вищим рівнем розуміння. В першу чергу це обумовлено тим, що ще ніхто не зміг пояснити механізмів обробки і структуру зберігання інформації в людському мозку. Проте, для швидкої обробки інформації з огляду на інтеграцію ЗСУ в європейське співтовариство та постійну участь в операціях з підтримання миру та безпеки під егідою ООН та НАТО, СМП можуть стати невід'ємним помічником для командирів та інших військовослужбовців, що не володіють іноземними мовами.

Федоренко Л.О. (ВІКНУ)

МІСЦЕ РОЛЬОВОЇ ГРИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Важко переоцінити роль мотивації під час навчання іноземної мови. Завдяки мотивації мислення стає активнішим, зростає інтерес до занять.

Різноманітні методи та прийоми дозволяють мотивувати студентів, допомагаючи їм закріпити мовні явища в пам'яті, створити стійкі зорові та слухові образи, підтримувати зацікавленість у вивченні іноземної мови [3].

Незважаючи на те, що в наш час існує чимало прийомів та методів викладання іноземних мов, рольова гра зарекомендувала себе як найбільш ефективний методичний прийом в організації навчального процесу.

Рольова гра є умовним відтворенням її учасниками реальної ситуації спілкування. Під час гри студенти постійно знаходяться в стані мовленнєвої готовності, уважно слухають своїх співрозмовників та викладача, і це дозволяє їм продемонструвати свою дотепність, уяву та з успіхом зіграти роль [2].

Рольова гра повинна бути добре підготовленою та чітко організованою як за змістом, так і за формою. Всі студенти мають бути задіяні, активно спілкуватися, використовуючи мовний матеріал з максимальною ефективністю [4].

Регулярне використання рольової гри на заняттях з іноземної мови дозволяє підвищувати рівень володіння студентів іноземною мовою. Рольова гра створює умови та передбачає природний перехід від підготовленого до непередбаченого мовлення. Вона також дозволяє студентам якісно засвоювати матеріал, активно розвивати пізнавальну діяльність, допомагає спілкуванню, передачі отриманого досвіду та оволодінню новими знаннями.

Рольова гра додає навчанню комунікативної спрямованості, підвищує мотивацію та якість оволодіння іноземною мовою.

Список використаних джерел:

1. Бех П. О., Биркун Л. В. Концепція викладання іноземних мов в Україні // Іноземні мови. 1996. - № 2. С. 3-8.

2. Близнюк О. І., Панова Л. С. Ігри у навчанні іноземних мов: Посібник для вчителів. К.: Освіта, 1997. 64 с.

3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч.посіб. / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.

4. Ігрове моделювання в діяльності педагога: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. А. Сластенина, І. А. Колесникової. - М.: Академія, 2006. - 368 с.

5. Китайгородская Г. А., Бухбиндер В. А. Методика интенсивного обучения иностранному языку. К.: Освіта, 1988. - 279 с.

Хмель О.В. (ВІКНУ)

ЯК СТИМУЛЮВАТИ КУРСАНТІВ ВИВЧАТИ ІНОЗЕМНУ МОВУ

У процесі вивчення іноземної мови деякі питання викликають значне занепокоєння серед спеціалістів. Серед них, одне з перших місць займає низька мотивація курсантів. Це залишає величезну кількість людей неспроможними реалізувати свій потенціал і багато викладачів відчують себе деморалізованими.

В своїй роботі вчені Z. Dornyei і K. Csizer визначають 10 ключових сфер, в яких викладач впливає на мотивацію своїх учнів та може підвищити рівень їх залученості до навчального процесу:

викладач – має бути якомога більш толерантним та чутливим, намагатися поводити себе природно, показувати гарний приклад та бути відданим справі та вмотивованим;

атмосфера під час заняття – нести гумор, усмішку та сміх, створювати приємну, спокійну та безпечну атмосферу в аудиторії;

завдання – мають бути чіткими та зрозумілими, а інструкції зазначати мету та користь від кожного завдання;

ставлення – ставитися до кожного студента/курсанта як до особистості;

впевненість у собі – давати позитивний feedback та хвалити, упевнитися, що студенти/курсанти відчують успіх, приймати помилки – вони є природними у процесі навчання;

інтерес – обирати цікаві завдання та теми, пропонувати вибір матеріалів та занять протягом навчання, задля заохочення до навчання треба використовувати інтереси курсантів, а не тести та оцінки, робити з завдань випробування (challenges) для того, щоб задіяти курсантів;

нагорода – після виконаного завдання, проекту, написання есе, викладачу не завадить подякувати курсанту, шляхом нагороди у вигляді похвали, цукерок тощо;

автономія – заохочувати зацікавленість курсантів креативність та уяву, якомога більше поділяти відповідальність за організацію навчального процесу;

реальність – намагатися робити завдання цікавими для кожного, а також пов'язаними з реальним життям;

ціль/мета – встановлювати кілька визначених навчальних цілей, заохочувати курсантів ставити цілі та працювати задля їх досягнення, аналізувати цілі курсантів та їхні потреби;

культура – ознайомлювати курсантів з культурою мови, яку вони вивчають, запрошувати носіїв мови, знаходити курсантам друзів для листування (penfriends чи, радше, texting-friends у сучасних умовах).

Отже, головне пам'ятати, що мотивація – це потужний психологічний інструмент, бо саме вона допомагає не припиняти рух уперед, а наполегливо просуватись до своєї мети й долати всі труднощі у вивченні іноземної мови.

Список використаних джерел:

1. “Ten commandments for motivating language learners: results of an empirical study” by Z. Dornyei and K. Csizer, Language Teaching Research, Hodder Arnold 1998.

*Шпартак А.В.(ВІКНУ)
к.пед.н., доц. Златніков В.Г (ВІКНУ)*

КРИТЕРІЇ ІНШОМОВНОЇ УСНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВІДПОВІДНО ДО СТАНДАРТУ НАТО STANAG 6001

Сучасна лінгводидактика активно використовує у своєму вжитку поняття «комунікативна компетенція». У науковій літературі спостерігається неоднозначне тлумачення цього терміна. Проблеми комунікативної компетенції у своїх дослідженнях розглядають Т. Симоненко, І. Гудзик, Т. Ладиженська, О. Біляєв, О. Горошкіна, Л. Мацько, Р. Мільруд, А. Богуш. Так, М. Пентилюк розглядає комунікативну компетенцію як діяльність людини, спрямовану на розуміння або створення тексту (усного або писемного), що здійснюється в процесі мовленнєвої діяльності.

Комунікативну компетенцію розглядають як полікомпонентне явище, що містить такі компетенції: лексичну (наявність певного запасу слів у межах вікового періоду, їх доречне застосування, вживання засобів мовної виразності: приказки, прислів'я, фразеологізми, епітети, порівняння); фонетичну (правильна звуковимова, розвинений фонематичний слух, володіння інтонаційними засобами виразності); граматичну (практичне вживання відповідних граматичних форм рідної мови: рід, число, відмінки, час тощо) та діалогологічну (розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати та звертатися із запитаннями, вести діалог, складати різні види розповідей, переказувати).

Основними критеріями іншомовної усної комунікативної компетенції військовослужбовців відповідно до стандарту НАТО STANAG 6001 на визначений вимогами наказу МО №267 від 01.06.09 рівень 2 («Функціональний») є: уміння розуміти/відтворювати рутинні розповіді про минуле, теперішнє та майбутнє; надавати чіткі описи місць/людей та інструкції; проводити брифінги, доповіді та оперативні вказівки та користуватися стандартними процедурами радіообміну.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ВІЙСЬКОВИМИ ЛІЦЕЙСТАМИ ТА ТРУДНОЩІ ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ, З ЯКИМИ ЗІШТОВХУЮТЬСЯ МАЙБУТНІ ОФІЦЕРИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Наше сьогодення вимагає від Збройних Сил України не лише посиленої військової підготовки, а й ряд інших особливостей, обумовлених цілеспрямованим рухом України до вступу в НАТО. Однією з основних задач є посилене вивчення англійської мови, а як наслідок вільне володіння нею. Ця задача постає і перед ліцеїстами Київського військового ліцею імені Івана Богуна та навчально-оздоровчого комплексу, який є його структурним підрозділом. Але при наявності бажання та мотивації бути майбутньою військовою елітою України, ліцеїсти все ж зіштовхуються з певними проблемами при вивченні англійської мови, що обумовлено наступними, досить суттєвими, факторами:

- програма, за якою відбувається навчання, не передбачує військового нахилу. Проблема полягає в недостатній кількості інформації на військову тематику, яка є цікавою для юнаків;

- підручники, за якими навчаються ліцеїсти, є досить важкими для них, через те, що містять тексти та вправи, на виконання яких слід витратити багато часу через їх складність (вони багаті на сталі вирази, які потребують особливої уваги та не перекладаються дослівно і розраховані на високий рівень словникового запасу, який присутній на належному рівні не у всіх ліцеїстів, через поверхневе вивчення англійської мови в попередніх закладах освіти);

- вивчення до вступу в ліцей декількох іноземних мов (окрім англійської німецька чи французька) з однієї сторони всесторонньо розвивало юнака, але з іншої має негативний наслідок на даному етапі навчання, оскільки саме через плутанину звуків, літер та слів ліцеїсти допускають багато помилок та довго перелаштовуються безпосередньо на англійську мову;

- різний рівень знань, відповідно до вивчення юнаками англійської мови до ступу у військовий ліцей, значно ускладнює навчальний процес, оскільки уроки слід проводити враховуючи потреби кожного, адже в одному взводі навчаються хлопці з лінгвістичних гімназій та із сільських шкіл з мінімальним навантаженням на вивчення англійської мови, яка не була в пріоритеті;

- вікові особливості, характерні підлітковому віку, значною мірою впливають не лише на поведінку хлопців, а на ставлення до важливості вивчення як англійської мови, так і всіх шкільних предметів загалом: часті переміни настрою, періодична невизначеність, бунтарство та демонстрація свого «Я» вимагає не лише постійного контролю за виконанням завдань, а й психологічної підтримки і направлення в потрібне русло.

Секція 3

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИЛ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

В умовах гібридної війни ми повинні протиставити агресору сильну сторону нашого війська, а саме: якісну перевагу особового складу, його високий бойовий дух, мотивацію професійно захищати територіальну цілісність нашої держави.

Отже, проблема розвитку морально-психологічного забезпечення (далі – МПЗ), як виду забезпечення, полягає у тому щоб його реальний стан відповідав сучасним вимогам, головним об'єктом впливу якого є людина при зброї, військові колективи.

Маю наголосити, що її ефективне вирішення можливе тільки на основі загальнодержавних політичних установок, наявної нормативно-правової бази, детально розробленої концепції і прийнятих програм.

Не буду вдаватися в історію, скажу тільки – правда полягає в тому, що спроби уніфікувати цей вид забезпечення в силах оборони були ще у 2007, 2010 роках, але з певних причин це не відбулось.

Також нагадаю, що 14 січня, у Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського відбувся круглий стіл на тему: “Проблемні питання щодо розвитку морально-психологічного забезпечення сил оборони” під головуванням Першого заступника Міністра оборони України Івана Руснака за участю представників сил оборони держави. Пройшло 10 місяців, але змін не відбулося. Вистачило сил лише розпочати уже не перший експеримент з пошуку оптимальної структури у сухопутних військах.

Подальший розвиток системи морально-психологічного забезпечення сил оборони стримує відсутність системного бачення розвитку цього виду забезпечення військ (сил) орієнтованого на єдину модель МПЗ сил оборони держави. Цим розвитком, змінами необхідно управляти, тобто визначити конкретні шляхи, заходи та механізми реалізації досягнення єдиного розуміння подальшого розвитку системи МПЗ сил оборони.

В першу чергу в організаційному плані: створити принципову модель морально-психологічного забезпечення сил оборони.

Об'єднання в загальну систему на теоретичному, організаційному, кадровому, інформаційному, законодавчому та інших рівнях структурних елементів системи МПЗ діяльності військ (сил) дозволить покращити рівень: бойової готовності, міжвідомчих комунікацій, морально-психологічного стану особового складу сил оборони держави.

У кінцевому підсумку має бути усунута істотна суперечність між обмеженими можливостями сучасної, так званої “оновленої системи МПЗ” та потребами її ефективного застосування при виконанні завдань підготовки та застосування сил оборони.

Досліджуючи зазначену проблему на шляху до євроінтеграції, ставиться ціль – набуття стандартів НАТО “...досягнення оперативної сумісності ЗС

України та інших складових сил оборони у відповідності із стандартами НАТО.” (Указ Президента України від 06. 07. 2016 року № 240/2016 “Про Стратегічний оборонний бюлетень України ”.)

25 жовтня 2019 року міністр оборони України Андрій Загороднюк наголосив, що в МО України буде дорожня карта (план) оперативної сумісності з НАТО. Для цього потребує додаткового вивчення та врахування досвіду морально-психологічного впливу, практики роботи інституцій соціального та гуманітарного напрямку в арміях країн НАТО (США, ФРН, Франції, Великобританії, Польщі)

Нагадаю, що 04 січня 2019 року Кабінет Міністрів України підтримав та доручив доопрацювати Концепцію розвитку морально-психологічного забезпечення сил оборони. За висновками експертів, вона в цілому відповідає основним положенням Доктрини застосування сил оборони держави, затвердженою наказом Верховного Головнокомандувача ЗС України від 17.08.2018 № 20 ДСК-ОП.

Щодо складових морально-психологічного забезпечення у ЗС України. З урахуванням набутого досвіду в силах оборони нам не слід обмежуватися двома складовими: інформаційно-пропагандистське забезпечення; психологічне забезпечення. Для більш якісної роботи, враховуючи досвід армій країн НАТО, слід розширити напрямки морально-психологічного забезпечення (соціально-правове забезпечення, культурологічна робота, захист від негативного інформаційно-психологічного впливу), що доцільно передбачити нормативно-правовою базою з урахуванням національних особливостей.

Для організації ефективної координації заходів переходу, вироблення механізму реалізації Концепції та його ресурсного забезпечення, доцільно створити міжвідомчий орган при Міжвідомчій комісії РНБО. І цю пропозицію записати в рішення нашої конференції. Вона буде визначати ступінь інтеграції (уніфікація, робоча взаємодія) структур МПЗ сил оборони; брати участь в узгодженні відомчих підпрограм; сприяти створенню правових, організаційних, матеріально-технічних, кадрових, наукових, фінансових та інших умов для безперебійного функціонування єдиної системи МПЗ в мирний та воєнний час.

Головними виконавцями заходів є відповідні структури сил оборони держави, які: розробляють відомчі підпрограми і забезпечують їх реалізацію; організовують і проводять конкурсний відбір виконавців конкретних науково-дослідних робіт, включених у відомчі підпрограми, відповідно до законодавства; визначають джерела фінансування відомчих підпрограм, а також необхідні витрати з кожного заходу (з розрахунками – обґрунтуваннями).

Для підготовки фахівців морально-психологічного забезпечення сил оборони необхідно створення уніфікованої системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (згідно з державним замовленням) з урахуванням національного

досвіду та стандартів підготовки збройних сил провідних держав світу, навчання закордоном.

Підсумовуючи свій виступ хочу наголосити, що перехід до єдиної системи морально-психологічного забезпечення сил оборони дозволить забезпечити:

в організаційному плані – створення єдиної системи управління МПЗ структур сектору безпеки держави, здатною ефективно вирішувати покладені на неї завдання в мирний та воєнний час;

в оперативному плані – зміцнення морально-психологічного стану особового складу (персоналу) структур сил оборони держави;

в економічному плані – оптимізація витрат фінансових ресурсів, що виділяються органам виконавчої влади на морально-психологічне забезпечення.

Отже, пропоную у короткі терміни доопрацьований проект “Концепції розвитку морально-психологічного забезпечення сил оборони”, встановленим порядком направити до Кабінету Міністрів України та проінформувати Раду Національної безпеки і оборони України.

Антропова С.О. (ОНУ імені І.І. Мечнікова)

ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Українська нація в останні роки переживає надзвичайно складні часи. В умовах нестабільності і посягання на безпеку держави відчувається потреба в кваліфікованих військових кадрах, які б могли, окрім несення своїх безпосередніх службових обов’язків, самостійно регулювати власний психоемоційний стан аби працювати максимально продуктивно, не завдаючи шкоди здоров’ю. Водночас, із стрімкою інтеграцією України у міжнародний простір, постає потреба у володінні військовослужбовцями іноземними мовами задля забезпечення ефективної комунікації і обміну військовим досвідом. Ці два завдання мають стратегічну цінність у загальному плані розвитку української армії, адже мають на увазі формування всебічно розвиненого, «універсального» професіонала, здатного адаптуватись до будь-яких умов і будь-якого оточення. Актуальність теоретичної розробки і відтворення спеціальної методики обумовлена необхідністю задоволення високих запитів, згаданих вище, тож базою дослідження є різні підходи і методи навчання іноземної мови: психотерапевтичний, інтенсивний, інтегративний, контекстний. Серед авторів, що активно працювали у цих напрямках є як зарубіжні (К.Р.Роджерс, А.Х.Маслоу, А.Матуліс, П.Л.Бергер, Т.Лукман), так і радянські вчені (Каліна Н.Ф., І.Ю.Шехтер, А.Г.Китайгородская, Г.К.Лозанов, Л.Ш.Гегечкорі, І.М.Румянцева, А.О.Вербицький).

Розроблена методика є комбінацією із уже відомих і принципово нових елементів. Її основа – це психотерапевтичний підхід, а точніше лінгвістична

психотерапія, яка розглядає психологічні труднощі і проблеми особистості як наслідок порушень психічного моделювання реальності. В процесі своєї діяльності лінгвістичний психотерапевт свідомо використовує продуктивні стратегії семіотичного моделювання, направляючи процес утворення і трансформації сенсів та значень у необхідному напрямку, тобто за допомогою мови психотерапевт (або викладач, що обрав психотерапевтичний підхід) коректує картину світу людини, змінюючи тим самим її відношення до дійсності і програмуючи її на відповідні ефективні дії.

Ціль психотерапевтичної методики – це якісне покращення психоемоційного стану військовослужбовців шляхом опанування французької мови до рівня «utilisateur débutant». Вона являє собою тренінгову програму, розраховану на 4 тижні, із чітко встановленим розкладом занять.

Під час програми зачіпаються наступні питання психологічного характеру: підвищення самооцінки, міжособистісне спілкування, командоутворення, саморегуляція, приборкання власних негативних емоцій, розвиток стресостійкості, особиста організованість, розвиток емпатії, гнучкість мислення, зняття психологічних затисків, релаксація.

Окрім психотерапевтичних, програма передбачає досягнення лінгвістичних (розвиток артикуляційних, граматичних, лексичних умінь, усного та письмового мовлення) та культурознавчих цілей.

Необхідно окреслити те, чим психотерапевтична методика відрізняється від уже існуючих, у чому її новизна: хоча її можна віднести до інтенсивних методик, проте увесь курс не базується на тексті-полілозі, а залишаються лише постійні вигадані ролі для кожного учасника; учасники мають можливість детально опрацьовувати граматичні чи інші аспекти курсу завдяки поглибленому поясненню – «Секретним матеріалам»; на відміну від інтегративного лінгво-психологічного тренінгу (ІЛПТ), у якому одним із основних принципів є принцип послідовного опанування видів мовленнєвої діяльності, новостворений курс передбачає відтворення мови усюди, де це можливо і неможливо; рідна мова учасників присутня більше, ніж в інших методиках, проте це дає можливість працювати із складними психологічними поняттями, а також гарантує відсутність стресу через нездатність зрозуміти оточуючих чи вчителя(ведучого).

Для визначення ефективності методики було проведено первинну і завершальну діагностику, результати яких зображуються у вигляді дискограм із секторами, зафарбованими у різні кольори, відповідно до рівня прояву конкретних показників. У кожній із дискограм завершальної діагностики відсутній чорний колір, що означає відсутність негативного ставлення до тренінгу, зсув із нульового знання мов та покращення настрою учасників. В цілому, ставлення до французької мови та культури покращилось в усіх. Цей факт можна вважати показником успішності проведення тренінгу і поштовхом для подальшої роботи у психотерапевтичному напрямку.

Причинами первинного несприйняття нової культури були: недостатні знання, негативний досвід зі шкільних днів, негативні стереотипи, страх перед

новим і розділення світу на «своє» і «чуже», страх невдачі у вивченні нової мови.

Новостворену методику можна вважати основою для розвитку перспективного напрямку викладання іноземної мови із залученням психокорекційного інструментарію, проте необхідне більш масштабне її застосування для того, щоб досягти високих результатів і зробити правильні висновки.

Список використаних джерел:

1. Вачков И. Основные виды тренинговых групп в западной практической психологии М., 1996. – 24 с.

2. Вербицкий А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. — М.: Высш. школа, 1991. — 204 с.

3. Гегечкори Л. Основы методики интенсивного обучения взрослых устной иноязычной речи на иностранном языке(на материале французского языка) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. М., 1977. 40 с.

4. Гришина Е. Психотерапевтический поход в обучении иностранным языкам: Вестник МГЛУ. Серия «Педагогические науки», выпуск № 16 (676). – М.: ФГБОУ ВПО МГЛУ, 2013. – С.125-135.

к.військ.н., доц. Артамощенко В.С. (ДВОНСП МОУ)

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ, ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ КУРСІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА СТАНДАРТІВ НАТО

Виконання завдання професіоналізації військової освіти та впровадження стандартів та процедур НАТО пов'язано перш за все з новими вимогами до осіб, які здобули освіту та підготовлені до дій в сучасному зовнішньому середовищі. Професіоналізація військової освіти передбачає здобуття освітніх ступенів та професійних кваліфікацій у тому числі впровадженням системи курсів професійної підготовки (рис. 1).

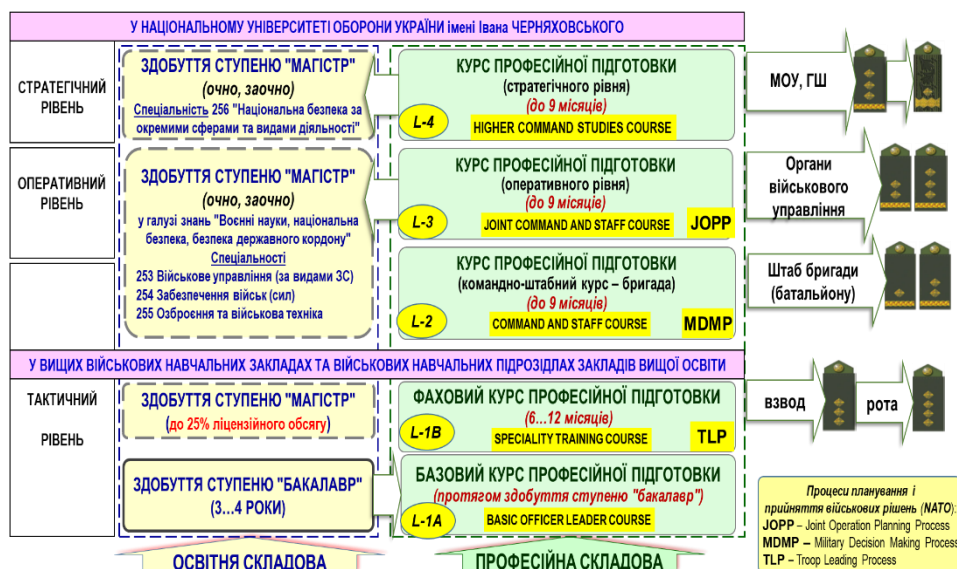

Рис. 1. Схема освітньої та професійної складової підготовки офіцерського складу (варіант)

Базовий курс професійної підготовки передбачає набуття здобувачами загально-професійних компетентностей за визначеними спеціальностями (виду Збройних Сил України, роду військ, виду забезпечення) протягом здобуття ступеню вищої освіти “бакалавр”.

Фаховий курс професійної підготовки передбачає набуття здобувачами спеціально-професійних компетентностей та професійної підготовки призначений для підготовки до виконання обов’язків за первинною посадою командира взводу, але не вище командира роти (та їм рівних) з визначеним озброєнням та військовою технікою. Протягом курсу вивчатимуться процедури прийняття військових рішень за стандартами НАТО – *TLP (Troop Leading Process)*.

На тактичному рівні військової освіти “командно-штабний курс тактичного рівня (L-2)”, спрямований на впровадження у роботу штабів бригад (батальйонів) процедур прийняття військових рішень за стандартами НАТО – *MDMP (Military Decision Making Process)*. Цей курс призначений для підготовки офіцерів, які претендують на посаду штатно-посадової категорії “майор” й проводиться відповідно до належності до виду Збройних Сил України, роду військ, виду забезпечення.

На оперативному рівні військової освіти “курс офіцерів об’єднаних штабів оперативного рівня (L-3)”, передбачає вивчення процесів планування в об’єднаних штабах за стандартами НАТО – *JOPP (Joint Operation Planning Process)*. Проходження курсу та здобуття відповідних компетентностей щодо процесу планування операцій угруповань військ (сил) буде умовою для претендентів на посаду, штатно-посадової категорії “підполковник”.

На стратегічному рівні військової освіти “курс вищого керівного складу стратегічного рівня (L-4)” передбачатиме вивчення процесів формування та реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва.

Апробацію побудови, змісту та тривалості курсів професійної підготовки розпочато у 2019 році, вона продовжуватиметься протягом 2020 року. Заплановано впровадження на постійній основі з 2021 року.

к.психол.н. Балабушка Є.О. (ВІКНУ)

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Соціально-психологічна адаптація розглядається як складний механізм, що містить, зокрема, засвоєння колишніми військовослужбовцями нових соціальних ролей, формування мотиваційної сфери, сприйняття індивідами себе, свого оточення і багато інших психологічних явищ, стану та освіти.

Тому, можна стверджувати, що механізмом соціальної адаптації у військовослужбовців є єдиний процес діяльності, спілкування, самосвідомості у соціальній діяльності, коли відбувається перетворення її внутрішнього світу, реалізація прихованих потенцій, що допомагають повноцінно включитися в процеси соціальної адаптації як активної особистості, формування та осмислення своєї соціальної приналежності і ролі. Існують такі механізми соціально-психологічної адаптації особистості, як:

- когнітивний, який містить усі психічні процеси, пов'язані з пізнанням: відчуття, сприйняття, уявлення, пам'ять, мислення, уяву;
- емоційний, що містить різні моральні почуття та емоційні стани: занепокоєння, стурбованість, співчуття, осуд, тривога та ін.;
- практичний, поведінковий, пропонує певну спрямовану діяльність людини у соціальній практиці.

В цілому, усі ці соціально-психологічні механізми соціальної адаптації військовослужбовців складають повну єдність. Складність механізму соціальної адаптації визначається взаємодією двох структурно складних систем – особистості і соціального середовища. В процесі соціальної адаптації відбувається пристосування вже сформованої особистості (військовослужбовця, звільненого у запас) до нових умов життєдіяльності (цивільного середовища). Соціальне середовище представлене на макрорівні суспільством у цілому, а на мікрорівні – найближчим оточенням людини і її системою стосунків у сім'ї, трудовому колективі, у різних малих соціальних групах, тобто безпосереднім середовищем, воно взаємодіє з особистістю в процесі щоденної практичної діяльності. Макро- та мікросередовище перебувають у постійній взаємодії з особистістю і нерозривному зв'язку між собою. Крім того, внутрішня структура особистості також є складною системою.

Таким чином, процес соціальної адаптації необхідно розглядати на трьох рівнях:

- товариства (макросередовища) – це адаптація особистості і соціальних верств до особливостей соціально-економічного, політичного, духовного і культурного розвитку суспільства;
- соціальної групи (мікросередовища) – це адаптація людини до умов перебування у групі або ж, навпаки, розбіжність інтересів людини із соціальною групою (якою є військовий колектив, родина, навчальний колектив тощо); самого індивіда (внутрішньоособистісна адаптація) – це прагнення досягти гармонії, збалансованості внутрішньої позиції та її самооцінки з позицією інших індивідумів.

Система соціальної адаптації містить різні види адаптивних процесів, тому розрізняють такі види адаптації: виробнича і професійна, побутова, дозвіллева, політична та економічна, до форм суспільної свідомості (науки, релігії, мистецтва, моралі тощо), до природи і т. п. Усі види адаптації мають свої особливості, які необхідно враховувати при розгляді цілісної проблеми соціальної адаптації.

к.пед.н., проф. Безносок О.О. (КОГПА)
Сінякевич О.Є. (КОГПА)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ

В умовах активного будівництва демократичного українського суспільства важливого значення набувають заклади освіти, де відбувається розвиток та корекція професійних властивостей педагогічних працівників різних галузей. Проте, одна з таких галузей – дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ), що майже 80 років була й залишається місцем дозвілля, виховання,

навчання та розвитку фізичних якостей українських дітей і молоді, опинилася нині в умовах невизначених педагогічних цілей, відсутності відповідальності за особистісні характеристики юних спортсменів.

Із цих причин фахова діяльність тренерів-викладачів ДЮСШ потребує суттєвої підтримки з боку різних суб'єктів підвищення їхньої кваліфікації, наукового й методичного стимулювання моральних, етичних, інтелектуальних і багатьох інших зусиль педагогів ДЮСШ в аспекті виконання своєї головної місії – формування гармонійно та всебічно розвиненої особистості в умовах спортивної діяльності. Така місія дедалі частіше ставить на порядок денний питання оцінки суспільством не тільки спортивних, а й педагогічних результатів праці тренерів-викладачів, зумовлює необхідність послідовного формування й розвитку їх педагогічних компетентностей як на засадах самоосвіти, так і з використанням існуючого в країні потенціалу системи підвищення кваліфікації. Отже, розробка теоретичних і методичних аспектів розвитку виховної, дидактичної та розвивальної ерудиції тренерів-викладачів у процесі підвищення кваліфікації постає як перспективне наукове завдання професійної освіти.

Аналіз літератури та практики діяльності засвідчив надмірну сконцентрованість тренерів-викладачів на спортивних досягненнях учнів, відсутність формалізованої відповідальності за особистісні характеристики юних спортсменів, що значно звужує традиційну функцію зазначених закладів – всебічне та гармонійне виховання, навчання та розвиток дітей та молоді засобами фізичної культури та спорту.

Одним із важливих напрямів оптимізації існуючої системи підвищення кваліфікації тренерів-викладачів в Україні є створення необхідних і достатніх умов для розробки та впровадження академічно незалежних, альтернативних програм, що задовольняють як суспільні запити, так і фахові потреби діючих професіоналів у сфері фізичної культури та спорту.

До перспективних напрямів досліджень належить розробка технологій різномірного розвитку професійно-педагогічної компетентності педагогічних працівників з урахуванням здатності до навчання й самонавчання, віку, статі, досвіду та інтересів.

Бурдюг О.В. (ВІКНУ)

РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ У ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПИ

Вигідне географічне положення України - своєрідний міст між Європою та Росією останні два десятиліття розглядалося як суттєва політико-економічна перевага, але в умовах геополітичного протистояння воно стало для нашої держави джерелом нових проблем. Історично поділена між сферами впливу різних імперій минулого — Російської та Австро-Угорської, а ще раніше Московії та Речі Посполитої — Україна в ХХІ сторіччі знову стала об'єктом геостратегічної гри великих держав. З одного боку — країни Заходу з його ліберально демократичними цінностями, з другого — авторитарна

Росія, що має за мету відновлення своїх традиційних сфер впливу, ревізію сучасного балансу сил, претендує на лідерство в світовій політиці.

Україна, перебуваючи фактично між молотом та ковадлом, ризикує стати ареною тривалого геополітичного протистояння Росії та країн Західного світу на чолі із США. У самій Росії відбувається форсована мілітаризація свідомості населення, тривають приготування до глобальної війни. Україна тут є наріжним каменем майбутньої Російської імперії В. Путіна, причому саме вся Україна, а не лише Донбас, який використовується виключно як дестабілізаційний чинник.

Перемога Революції гідності зруйнувала цей план і стала каталізатором глибинних змін у Східній Європі. На противагу автократичній моделі, яку Москва просуvala на пострадянському просторі протягом останнього десятиріччя, Україна остаточно обрала шлях будівництва ліберальної демократичної держави. Індикатором незворотності цих змін є те, що ініціатором глибинних реформ є насамперед громадянське суспільство. Це надало «пружності» інституційним засадам держави та зробило її більш захищеною від деструктивних зовнішніх впливів [2, с. 34].

Україна унаочнила приклад здатності населення держави самостійно визначати напрям зовнішньополітичної інтеграції і можливості примушувати політичну еліту виконувати це замовлення. Як і населення країн Центральної Європи, що свого часу виступило за приєднання до ЄС та НАТО, переважна більшість українців обрали своєю метою вступ до європейських інституцій. Але якщо наші західні сусіди кілька століть були невід'ємною частиною Європи, Україна є зразком саме для країн, що раніше були центральною частиною Російської Імперії та Радянського Союзу. Населення Російської Федерації та України, інші пострадянські країни мають тісні родинні, гуманітарні та культурні зв'язки [1, с. 19].

Наявність самостійної української моделі розвитку йде врозріз з ідеологічними засадами нинішньої російської влади, яка будує свою легітимність на невідворотності визначеного правлячою верхівкою «особливого» шляху. Збройний конфлікт в Україні у термінах геополітики Агресія Кремля в Криму та на Донбасі стала реакцією на загрозу руйнації монополії Москви на визначення моделі розвитку пострадянського простору. Слідом за трьома країнами регіону Україною, Грузією та Молдовою, які вже підписали угоди про асоціацію з Європейський Союзом, можна очікувати на зближення ЄС з іншими державами, що наразі є учасниками інтеграційних проєктів РФ. Але цей процес не відбуватиметься швидко - Російська Федерація налаштована використовувати всі наявні важелі, зокрема військову силу. Законсервованість політичної системи, пріоритетність витрат на військові потреби демонструють, що Москва готується до тривалого протистояння. У цій ситуації Україна має усвідомити, що відкритий конфлікт з Росією залишатиметься найбільшим викликом для її національної безпеки ще протягом кількох десяти річ, і покладатися на нестандартні інструменти міжнародної політики, які дозволять їй стати дійсно незалежною демократичною європейською державою на противагу її авторитарному

оточенню на сході. За умов деструкції чинної системи міжнародної безпеки, каталізованої Росією з її агресивними зовнішньополітичними прагненнями, Україна має віднайти власний шлях для ефективного забезпечення національних інтересів. Найважливішими питаннями для України є безпека держави, дотримання суверенітету та відновлення територіальної цілісності, показниками якої мають стати реінтеграція тимчасово окупованих частин Донецької та Луганської областей та повернення анексованого Криму. Природним союзником України в досягненні зазначених цілей є наші стратегічні партнери на Заході — країни ЄС та США. Найбільш актуальні та дієві безпекові гарантії Україна може отримати від членства в НАТО, досягнення якого має стати пріоритетним стратегічним завданням для нашої держави. Річні національні програми Україна НАТО мають бути переорієнтовані на реалізацію завдань адаптації сил і засобів національного сектору безпеки і оборони до стандартів НАТО. Обов'язковою взаємозалежною умовою сильної дипломатії є наявність сильної армії [3].

Список використаних джерел:

1. Киридон А. М. Євромайдан // Революція Гідності: причини, характер, основні етапи / А. М. Киридон // Істор. пам'ять. – 2015. – Вип. 33. – С. 17–32.
2. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: загальні тенденції, регіональні особливості : аналіт. доп. / В. М. Яблонський (кер. авт. кол.) та ін. – К. : НІСД, 2018. – 78 с.
3. file:///C:/Users/User/Downloads/pubpolpr_2016_3_4.pdf

к.пед.н. Бурій С.В. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ОФІЦЕРА ЯК СКЛАДОВОЇ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Особистість офіцера формується у процесі професійного навчання і проявляється у колективі і через колектив, найближче оточення, через суспільство загалом. У сформованості офіцера військового професіонала відіграє управлінська культура. Яка може бути сформована в процесі військово-управлінської і психолого-педагогічної підготовки.

До основних компонентів формування управлінської культури у майбутніх офіцерів ми відносимо: мотиваційно-цільовий, ціннісно-орієнтаційний, педагогічно-управлінський, творчий, операційно-діяльнісний, які формуються в процесі вище зазначеної професійної підготовки тактичного рівні у ВВНЗ.

Мотиваційно-цільовий компонент передбачає формування професійної мотивації до управлінської діяльності військового командира. Основною метою підготовки є сформувані управлінську культуру у майбутніх офіцерів.

Ціннісно-орієнтаційний компонент спрямований на формування професійних цінностей і орієнтований управлінську діяльність майбутніх

офіцерів у процесі опанування навчальних дисциплін із системи військового управління.

Операційно-діяльнісний (практичний) компонент управлінської військової професійної підготовки майбутніх офіцерів, який забезпечує формування управлінської культури у майбутніх офіцерів під час застосування набутих знань на практиці й відображає уміння поєднувати теоретичні і практичні знання, які сприяють такому процесу розвитку офіцера як військового командира.

Педагогічно-управлінський компонент відповідає за розвиток управлінських умінь. Забезпечує найбільшу ефективність управлінської діяльності майбутнього офіцера як командира.

Творчий компонент сприяє розвитку творчих здібностей майбутніх офіцерів за рахунок розв'язування евристичних завдань, вирішення нестандартних професійних ситуацій з військового управління.

Випускники в процесі управлінської підготовки це офіцери тактичного рівня, здобудуть достатні знання та розуміння процесів планування, підготовки, ведення і забезпечення бою загальновійськовим підрозділом (тактичною групою). Здобуті знання та розуміння дозволять їм приймати обґрунтовані рішення в бойових умовах, вирішувати нетипові завдання, віддавати накази (розпорядження), нести відповідальність за їх виконання.

к.і.н., доц. Вановська І. М. (ВІКНУ)

Гальчус А. О. (ВІКНУ)

СУЧАСНА ГЕОПОЛІТИЧНА КАРТА СВІТУ: КРАЇНОЗНАВЧИЙ ПОГЛЯД

Питання сучасної геополітичної картини світу передбачає існування багатополарності, що сприяє появі новий світових лідерів, які не ведуть протистояння двох сторін, а багатоплановість спрямування зовнішньої та внутрішньої політики чотирьох країн-лідерів. За рахунок цього сучасна геополітична система зазнає подальшого ускладнення. Тому важливою проблемою є визначення напрямків зовнішньої політики країн лідерів та їх вплив на зміну геополітичної картини світу в цілому.

Геополітика розглядає державу не в статичі, як постійне, незмінне освіту, а в динаміці - як жива істота. На відміну від політичної географії геополітику не цікавлять такі питання, як положення, форма, розміри або межі держави, його економіка, торгівля, культура. Все це в більшій мірі відноситься до сфери політичної географії, яка найчастіше обмежується описом статичного стану держави, хоча може досягати і динаміку його минулого розвитку [2].

На сьогоднішній день фундаментальна зміна політичної карти світу, стрімке наростання територіальних, соціальних, екологічних протиріч обумовлюють підвищений інтерес до геополітики. Оскільки політичній карті світу властива динамічність, геополітична ситуація у світі постійно змінюється залежно від розстановки партійно-політичних сил, наслідків виборів, виникнення політичних та військових конфліктів у регіонах та

окремих країнах. До кінця XX ст. світ був біполярним: у ньому домінували США та СРСР. На зламі XX та XXI ст. у зв'язку із розпадом соціалістичної системи світ став багатополярним, на світовій арені з'являються нові лідери. Поширення процесу глобалізації та злам біполярної міжнародної системи певним чином збіглися в часі, що дало підстави прихильникам мондіалізму говорити про початок творення єдиного світу [1].

В основі сучасного поліцентризм, що йде на зміну геополітичного (переважно військовополітичного та ідеологічного за своїм висловом) протистояння Схід-Захід, лежить насамперед розпадання світу на конкуруючі зони переважної внутрішньої економічної інтеграції, значно більш тісної, ніж між зонами, як глобального (на сьогодні в зарубіжному світі до них відноситься Європейський Союз). Геополітична картина сучасного світу, таким чином, багатшарова і поліцентрична. Це не військово-політичні коаліції недавнього минулого, коли склад учасників був жорстко визначений і які-небудь відносини з іншою стороною кваліфікувалися як зрада. Сьогодні можливе, наприклад, одночасна участь західноєвропейських країн як в ЗЄС, яка є військовим "відділом" ЄС, так і в НАТО, в якій привілейоване місце займають США.

Щодо майбутнього сучасних лідерів геополітичної картини світу, то політичний експерт Р. М. Рукомед стверджує, що на геополітичній мапі майбутнього з великою імовірністю не буде такого гравця, як Росія: після глибокої політичної та соціально-економічної кризи країна розпадеться на низку менших утворень без претензій глобального лідерства. Одним зі сценаріїв його катастрофи ЄС може бути ланцюгова реакція розпаду, спричинена виходом Великобританії з ЄС. Брак у ЄС єдиної геополітичної стратегії розвитку і достатньої військової потужності для захисту своїх інтересів на глобальному рівні. Серед нових гравців може з'явитися Індія [3].

Ієрархічна система світовлаштування, що прийшла на зміну біполярній, здавалося б, найбільшою мірою може забезпечити стабільність міжнародного життя. Справді, припинилися периферійні конфлікти між двома світовими системами. Більшість збройних конфліктів початку XXI ст. — це внутрішні конфлікти, в яких центральній владі держави протистоїть етнічна, соціальна чи релігійна група власного населення. Замість чітко означених супротивників за біполярної системи світ отримав небезпеку екологічної катастрофи, міжнародні терористичні та мафіозні угруповання тощо.

Список використаної літератури:

1. Гольцов А. Г. Багатополярна геополітична організація світу: проблеми і тенденції формування / А. Г. Гольцов // Наукові праці МАУП. - К., 2013. - вип. 3(38), с. 30—35.

2. Киридон А. М. Міжнародні відносини у системному вимірі: поняття, етапи і тенденції розвитку / А. М. Киридон, С. С. Троян // Історія в сучасній школі. - К.:2012. - № 2. - с. 39-43.

3. Рукомед Р. Н. Хто за кого в геополітиці: детальна карта - [Електронний ресурс] / Р. Н. Рукомед. Режим доступу: <http://vysnovky.com/analytics/world/1237-hto-za-kogo-v-geopoliticidetalna-karta>

ТЕНДЕНЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ

Останнім часом все більше у країнознавстві звертається увага на аналіз найважливіших проблем тих країн, з якими Україна має тісні стосунки. Також пріоритети надаються моделюванню ситуації та прогнозуванню.

Прогноз у країнознавстві, як конкретне передбачення стану певного явища в майбутньому на основі спеціального наукового дослідження, набуває у ХХІ ст. особливого значення, тому що конкретна цінність правильного, науково обґрунтованого передбачення у сфері міждержавних відносин стрімко зростає. Вміння передбачати ситуацію з урахуванням усе зростаючої кількості різновекторних чинників стає головним і найдорожчим «товаром» аналітиків у країнознавстві.

Роздробленість світу, його поділ на країни виборюється шляхом налагодження зв'язків між людьми через транснаціональні комунікаційні мережі. Завдяки розвитку та взаємодії безлічі мереж, які постійно ущільнюються, глобальна (наддержавна) сфера розвивається дуже швидко. Комунікаційні мережі забезпечують різні види людської діяльності й інтересів та обслуговують не тільки гігантські корпорації, а й дрібних підприємців у сфері матеріального виробництва, послуг, фінансів. Обмінюючись знаннями і досвідом у реальному режимі часу, люди об'єднуються в співтовариства за спільністю політичних, моральних, расових, мовних, релігійних інтересів. Прикладами таких об'єднань є міжнародні групи «зелених», неурядові, жіночі, правозахисні та інші організації [3].

Людство завжди прагнуло максимально передбачити майбутнє, в тому числі шляхи розвитку країн. Для цього створюються нові теорії. Існують дві головні геополітичні теорії радикальних змін: оптимістично-раціоналістична і конфронтаційна.

Згідно з першою теорією, після холодної війни не залишається ідеологічних причин для того, щоб знову розпочати війну. Держави будуть зближуватися й уподібнюватися одна одній, спостерігатиметься тенденція до стирання кордонів. На противагу їй, конфронтаційна теорія вважає, що держави через суперечливість їхнього розвитку будуть розділятися.

Під впливом нових процесів у світовому розвитку формуються уявлення про нову географію. Змінюється методологія дослідження країн світу. Глобальний географічний аналіз поєднується з зростанням інтересу до дослідження унікальних ознак країн та їхніх районів [2].

З'являються цивілізаційні та світогосподарські інтерпретації сучасності, які впливають на країнознавчі дослідження. Значну роль у вивченні країн відіграють модернізаційні теорії, які дають уявлення про трансформації в країнах, особливо з традиційними структурами, що стають сучасними [1].

Цивілізаційні, світогосподарські та інші підходи, які характеризують траєкторію сучасного світового розвитку, сприяють розширенню меж

країнознавства як історичної, географічної, економічної наук, порушують нові проблеми, пов'язані зі зміною світогляду країнознавців.

Список використаних джерел:

1. Країнознавство : науковий збірник. –К. : Київський міжнародний університет, 2011. – Випуск 1. – 256 с.

2. Пономарьов О. С. Аксіологія освіти і формування національної еліти. URL: [http://: archive.kpi.kharkov](http://archive.kpi.kharkov).

3. Яценко Б. П., Бабарицька В. К. Країнознавство: основи теорії : навчальний посібник. – К. : Либідь, 2009. – С. 69–74.

*к.психол.н., доц. Васильєв С.П. (ВІКНУ)
Єфименко Г.А. (НУОУ імені Івана Черняхівського)
Пацкан О.В. (ВІКНУ)*

ДО ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ АРМІЙ КРАЇН НАТО В ПРАКТИКУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗС УКРАЇНИ

Головна особливість організації психологічного забезпечення армій країн НАТО полягає у системному поєднанні всього комплексу відбору, вивчення, підготовки, підтримки, реінтеграції та реабілітації військовослужбовців у циклі розгортання військових підрозділів. Якщо необхідно орієнтуватися на стандарти армій країн НАТО, то необхідно розмежування сфери психологічних заходів підготовки у військових підрозділах, де вони контролюються та здійснюються під керівництвом командира, та сфери спеціальних психологічних заходів та тренінгів, що проводяться у військових частинах з військовослужбовцями та членами їх сімей групами фахівців на запит командира. Сукупно всі заходи спрямовані на формування компетентностей розвитку психологічної стійкості (резилієнсу), психологічної готовності військовослужбовців, особового складу підрозділу та сім'ї до виконання завдань у районі бойових дій.

Проведений аналіз свідчить, що в арміях країн НАТО окреслені наступні види здатностей (компетентностей), що сприяють розвитку психологічної стійкості (резилієнсу): пристосування, уникнення, виживання, спротиву, взаємодії та реінтеграції. Компетентності пристосування, уникнення та виживання відображають рівень розвитку психологічної стійкості (резилієнсу) військовослужбовця на психофізіологічному рівні, компетентності спротиву – на індивідуально-психологічному рівні, компетентності взаємодії та реінтеграції – на соціально-психологічному рівні.

Компетентності пристосування, уникнення, виживання – це здатності, що пов'язані з регресом як адаптивним механізмом збереження психічного здоров'я і регресивним подолання стресу, у тому числі бойового стресу. Головною метою розвитку компетентностей психологічної стійкості (резилієнсу) на психофізіологічному рівні є збереження когнітивних функцій (увага, пам'ять, самоконтроль), працездатності, загальної здатності до виживання в умовах впливу чинників бойового стресу, опірність стресу.

Компетентності спротиву – це здатності особистісного рівня розвитку психологічної стійкості, вони пов’язані з рівнем розвитку особистісної саморегуляції (ціннісний та смисловий рівень), життєстійкістю (екзистенційною стійкістю), креативністю та мотивацію до службово-бойової діяльності.

Компетентності взаємодії та реінтеграції – це здатності міжособистісної взаємодії, участі у груповій роботі, роботі в команді (фасилітації), комунікації в конфліктній ситуації, прийняття відповідальності за завдання підрозділу в складних умовах, відновлення соціальних зв’язків після перебування в районі бойових дій (реінтеграції). Дані компетентності тісно пов’язані із навичками комунікації, соціальної перцепції, соціальними навичками та досвідом командоутворення (team building).

Васильєв О.М. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Аналіз сучасних тенденцій у галузі вищої освіти засвідчує про зростання вимог до застосування новітніх педагогічних технологій та компетентнісного підходу в освітньому процесі вищих навчальних закладів, до розвитку у майбутніх фахівців вмінь і творчих здібностей до нестандартного рішення професійних проблем в різних сферах та видах діяльності, до професійної компетентності та особистих якостей викладачів вищої школи. Впровадження інноваційних підходів до підготовки висококваліфікованих фахівців продиктовано необхідністю досягнення нової якості вищої освіти, відповідної сучасним потребам розвитку суспільства та конкурентного ринку праці. Основною рушійною силою цього процесу мають стати високопрофесійні науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів.

Аналогічні процеси характеризують розвиток системи військової освіти, у тому числі стосовно зростання вимог до професійної компетентності викладачів вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ). Під професійною компетентністю викладача ВВНЗ розуміють особистісні здатності та практичний досвід педагога, які дозволяють йому ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібні знання психології, педагогічної теорії, уміння застосовувати їх у практичній діяльності, а також знання специфіки військової служби тих, хто навчається у ВВНЗ. Професійна компетентність викладача є його індивідуальною характеристикою щодо ступеня відповідності кваліфікаційним вимогам до педагогічної діяльності.

Професійна компетентність є основою ефективної діяльності у будь-яких сферах, тому структуру поняття “професійна компетентність викладача” можна зіставити із структурою діяльності, зокрема: усвідомлення потреби, формування мотиву, вибір способу здійснення діяльності, планування діяльності, перелік відповідних дій, виконання дій. Професійна компетентність викладача ВВНЗ – це єдність його теоретичної і практичної

готовності до здійснення педагогічної діяльності щодо підготовці висококваліфікованих військових фахівців.

Професіоналізм викладача ВВНЗ проявляється в систематичному підвищенні кваліфікації, творчій активності, здатності до особистісного вдосконалення. Показниками професійної компетентності викладача ВВНЗ виступають: високий рівень професійних знань, навичок і вмінь, практичний досвід, професійне мислення, орієнтація на впровадження інноваційних підходів до організації освітнього процесу, прихильність до професійних духовних цінностей.

Список використаних джерел:

1. *Лусс Е.Я.* Актуальні проблеми педагогіки вищої військової школи. – Харків: ХВУ, 2001. – 423 с.
2. *Нещадим М.І.* Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: Монографія. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2003. – 852 с.
3. *Новиков В.Н.* Развитие теории и практики военно-педагогического образования. – М.: ВАСН имени Петра Великого, 1999. – 167 с.
4. *Хорєв І.О.* Дидактика вищої військової школи: Навчальний посібник. – К.: НАОУ, 2004. – 160 с.

Вдович В. (ВІКНУ)

ПСИХОЛОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ КОМАНДИРА ПІДРОЗДІЛУ

Останнім часом все більш необхідними стають навички управління враженням, яке викликає командир підрозділу у своїх підлеглих, тобто імідж. Позитивний імідж командира підрозділу сприяє кар’єрному і професійному зростанню офіцера і є невід’ємною умовою здійснення ним ефективного управління військовим колективом. Імідж командира підрозділу є відбиттям компетентності офіцера, цінностей, якими він керується в професійній діяльності, особливостей взаємодії зі своїми підлеглими, культури ділового спілкування тощо. Проте, опитування проведене у військовій частині А 1594 показало, що 58 % офіцерів мають суперечливий імідж в уявленнях військовослужбовців цієї частини. Існуюча думка про цих офіцерів у колективі значним чином заважає ефективності їх взаємовідносини з іншими військовослужбовцями і негативним чином позначається на їх кар’єрі. Офіцери не розуміють причин виникнення цих явищ, внаслідок чого продовжують повторювати помилки, яких можна було уникнути, якщо звернути увагу на реакцію оточення, правильно її проінтерпретувати і змінити модель своєї поведінки. Своєчасна діагностика офіцером власного іміджу може сприяти підвищенню ефективності його управлінської діяльності, кар’єрному зростанню, підвищенню соціального статусу у офіцерському колективі й серед підлеглого особового складу. До того ж, командир підрозділу, бажає він того чи ні, є прикладом для своїх підлеглих, який демонструє еталонні моделі поведінки у колективі, особливості ставлення до військової служби й виконання своїх обов’язків тощо. Багато в чому, завдяки

ньому підлеглі засвоюють існуючі в армійському соціумі норми, цінності і традиції, а іноді наслідують поведінку офіцера.

Узагальнюючи ми можемо сказати, що імідж командира підрозділу складається з:

професійних якостей – професійна мотивація, професійна компетентність, організаторські здібності, дивергентність мислення, дипломатичність, самоконтроль, інтернальність;

індивідуально-психологічних якостей – ціннісні орієнтації, нервово-психічна стійкість, комунікативність, рефлексивність, емпатійність, інтелект, харизматичність;

поведінкових якостей – лідерська поведінка, нормативність поведінки, стиль керівництва;

зовнішніх характеристик – голос, постава, зачіска, одяг, вербальні ефекти;

особливостей сприйняття особовим складом підрозділу та іншими членами військового колективу командира підрозділу (візуальний, аудіальний, кінестетичний аспекти).

Вдовін О.Г. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Для діяльності офіцерів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) притаманна відсутність спільної діяльності для вирішення складних оперативних (тактичних) завдань, в процесі якої офіцери органів військового управління та військових частин збагачують рівень індивідуальної підготовки за рахунок взаємного обміну інформаційними ресурсами. Тому мета і порядок індивідуальної підготовки офіцерів ВВНЗ повинні враховувати особливості діяльності таких офіцерів. Крім того, для науково-педагогічних та наукових працівників ВВНЗ одним з головних завдань професійної діяльності є методична майстерність у викладанні визначеного матеріалу дисциплін кафедри. Тому метою індивідуальної підготовки офіцерів ВВНЗ можна визначити удосконалення індивідуальних спроможностей у вирішенні оперативних і тактичних завдань, підвищення рівня методичної та педагогічної майстерності та удосконалення практичних вмінь та навичок при виконанні своїх функціональних обов'язків.

В загальному порядку організації індивідуальної підготовки офіцерів ВВНЗ доцільно передбачити крім типових заходів такі етапи:

формування вимог щодо обов'язкового рівня індивідуальної підготовки офіцера відповідно до займаної посади;

з'ясування існуючого (наявного) рівня індивідуальної підготовки;

визначення переліку спроможностей офіцера, які він має набути протягом року в процесі індивідуальної підготовки.

Для створення ефективної системи індивідуальної підготовки офіцерів ВВНЗ пропонується відпрацювання стандартів функціональних обов'язків типових посад навчального закладу, що є практично переліком вимог до рівня

індивідуальних спроможностей офіцера (що він повинен знати, практично вміти та які навички мати відповідно до займаної посади). Вихідними даними для відпрацювання стандартів функціональних обов'язків мають бути: положення про структурний підрозділ; функціональні обов'язки офіцера; спрямованість та зміст спеціальних оперативних завдань, до виконання яких залучається структурний підрозділ ВВНЗ.

Додаткове навантаження при такій побудові системи індивідуальної підготовки покладається на безпосереднього керівника офіцера ВВНЗ, який навчається. Керівник для кожного підпорядкованого має визначити стандарт індивідуальної підготовки за предметами навчання, форму його відпрацювання та спрогнозувати результати відпрацювання визначеного стандарту. Висока ефективність роботи керівника може бути досягнута лише при врахуванні рівня індивідуальної підготовки підлеглого, його освіти, досвіду виконання службових обов'язків, кількості військовослужбовців, які потребують відпрацювання цього стандарту (є необхідність залучати для практичних занять інших офіцерів, або достатньо обмежитись самотійною роботою підлеглого).

Ретельне розроблення (або удосконалення) системи індивідуальної підготовки офіцерів ВВНЗ та провадження її в діяльність навчального закладу незабаром відіб'ється на рівні підготовки слухачів, що є головним завданням кожного ВВНЗ держави.

*д.філос.н., с.н.с. Вітер Д.В. (НУОУ імені Івана Черняхівського)
к.і.н. Мітягін О.О. (НУОУ імені Івана Черняхівського)*

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРСЬКИХ КАДРІВ

Військова освіта у більшості провідних країн світу являє собою корпоративну систему підготовки військових фахівців, призначенням яких є виконання завдань, зумовлених специфікою функціонування збройних сил і потребою їх застосування в конкретних умовах. Завдання військового навчання обумовлюються тенденціями розвитку суспільства, динамікою науково-технічних трансформацій й безпосередньо залежать від принципів ведення сучасної війни та оборонної політики. Відтак підготовка офіцерів потребує урахування вимог, що визначені основними завданнями, які мають вирішувати військові фахівці, а саме: забезпечення й збереження боєздатності підрозділів збройних сил держави в ситуації загроз та прямої агресії противника, підвищення можливостей усіх сил і засобів збройної боротьби, укріплення військово-політичних позицій у різних регіонах, освоєння можливих театрів воєнних дій, проведення операцій обмеженого масштабу тощо.

Головними детермінантами вимог до військової освіти залишаються потреби держави у висококваліфікованих військових фахівцях, здатних управляти військами (силами) в бою (операції), керувати навчанням, вихованням, розвитком, психологічною підготовкою особового складу в мирний і воєнний час, створювати, експлуатувати й застосовувати найскладніші системи озброєння та військової техніки, супроводжувати та

здійснювати фундаментальні, прикладні дослідження, організовувати, проводити й контролювати дослідно-конструкторські роботи з випереджального створення нових поколінь озброєння, військової та спеціальної техніки, ефективно діяти при виконанні завдань, які виникають під час здійснення міжнародних антитерористичних і миротворчих операцій, участі в ліквідації локальних воєнних конфліктів.

З урахуванням основних сучасних вимог до підготовки офіцерів зміст військової освіти має формуватись на майбутній період, відбиваючи склад, стан, призначення, завдання військ (сил). У цьому контексті важливо не нехтувати академічною підготовкою у межах комплексного навчання, адже йдеться про підвищення інтелектуального рівня офіцерів, які мають брати участь у вирішенні широкого кола питань (національна безпека, оперативне та бойове застосування військ (сил) тощо) із застосуванням комп'ютерних технологій, методів моделювання ситуацій, системного аналізу.

Воляннюк А. В. (ЧНУ імені Петра Могили)

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Поняття військової психології як частини загальної психологічної науки досить нове та нажаль не повністю загальноприйняте, можна узагальнити та сказати, що звернення уваги на психологічний стан військовослужбовців та осіб які є потенційними військовослужбовцями бере свій початок з середини 20 століття.

Переломним моментом стала Друга Світова Війна, подія яка увійшла в історію як найбільш кровопролитна та руйнівна війна, та війна яка не тільки залишала фізичні вади та тілесні ушкодження, але і залишала на перший погляд не помітний, про те не менш важливий психологічний відбиток у людей. Саме тоді військова психологія виникає як окрема дисципліна, зі своїм власним специфічним предметом, принципами та безпосередньо конкретним колом осіб, до роботи з якими будуть залучатися спеціалісти цієї галузі.

Перш ніж вдаватися до історичної ретроспективи треба навести коротке визначення військової психології, за яким військова психологія це прикладна галузь загальної психології, що досліджує психологічні проблеми виникаючі в процесі підготовки військовослужбовців і ведення війни яка вивчає закономірності й механізми функціонування психіки людини, зумовлені її залученням до військової діяльності.

Як вже зазначалося вище саме у середині 20 століття людство звернуло увагу на таке поняття як військова психологія, і першими були Сполучені Штати Америки, саме вони зрозуміли, що за допомогою військових психологів можна не тільки покращити психічний стан осіб які пройшли складні життєві ситуації, та психіка яких пережила великі напруження, але й навіть зменшити бойові та не бойові втрати під час безпосередньо ведення військових дій.

В той же час військова психологія почала розвиватися відразу у кількох напрямках, це зумовлено умовним поділом військової психології на такі

блоки, як психологія особистості військового, психологія війни та бою та психологія військової діяльності у мирний час. Цей поділ залишився і по наш час, безперечно в більш трансформованому та конкретизованому вигляді, з додаванням ще одного блоку, блоку психологічних міжособистісних відносин. Якщо підбити підсумок то можна сказати, що військова психологія досить молода галузь загальної психології, яка ще потребує свого офіційного та всебічного закріплення в системі збройних сил країн світу, про те навіть за незначні роки свого існування вона довела свою колосальну корисність та потенціал розвитку у майбутньому.

Вілюра М. (ВІКНУ)

ОПТИМІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ КУРСАНТІВ

Соціально-психологічна адаптація, як певний етап у розвитку майбутніх офіцерів, має особливе значення, оскільки в цей період визначається основний напрямок життєдіяльності як особистості так і професіонала, відбувається розвиток професійної компетенції. До того ж успішність соціально-психологічної адаптації визначає подальшу ефективність службової діяльності.

Існує тісний взаємозв'язок між проблемами соціально-психологічної адаптації та формами девіантної поведінки як результатом дезадаптації. Виходячи з цього, особливого значення набуває оптимізація адаптаційних можливостей майбутніх офіцерів. За визначенням Є.П. Ільїна, оптимізація – “...це здійснення заходів спрямованих на отримання найбільш можливої за даних умов ефективності діяльності”.

У цьому контексті важливими є методи оптимізації процесу соціальнопсихологічної адаптації курсантів, що дозволяють значно підвищити їх особистий адаптаційний потенціал.

На сучасному етапі вирізняють найбільш ефективні методи оптимізації, до яких належать наступні методи як фізіолого-гігієнічні та фізіотерапевтичні, фітотерапевтичні та фармакологічні методи, психорегуляційні методи, апаратурні методи, тренінгові методи.

Таким чином навчально-службова діяльність майбутніх офіцерів свідчить про вагомий вплив на перебіг соціально-психологічної адаптації курсантів в особливих умовах діяльності, різноманітних стрес-факторів, індивідуально – психологічних чинників, рівень особистісного адаптивного потенціалу. Загальна оптимізація адаптаційних можливостей курсантів здійснюється за допомогою опосередкованої та активної оптимізації. Використання методів оптимізації соціально-психологічної адаптації, особливо їх індивідуалізація, допоможе курсантам підвищити свій адаптаційний потенціал, сформувати адекватну поведінку в складних ситуаціях і успішно проявити себе у навчально-службовій діяльності.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Дистанційне навчання абсолютно неоднозначно оцінюється в середовищі дослідників. Діапазон оцінок коливається від самих позитивних до песимістичних. Проаналізувавши сутність, труднощі і можливості дистанційного навчання в цілому, ми можемо визначити потенціал дистанційного навчання стосовно процесу підготовки слухачів-заочників.

Очевидними перспективами дистанційного навчання є вирішення проблем супроводу (організації і реалізації) самостійної роботи слухачів в процесі підготовки; здійснення поточного контролю і самоконтролю процесу підготовки; забезпечення ефективного і своєчасного оновлення навчальних ресурсів та їх доступності, продуктивна взаємодія всіх суб'єктів освітнього процесу, що забезпечує безперервність процесу підготовки слухачів-заочників.

Потенціал дистанційного навчання величезний в питанні, що стосується реалізації індивідуалізації (персоніфікації) процесу підготовки, який виражається в можливості слухача-заочника самостійно розподіляти навчальний час, планувати індивідуальну освітню траєкторію: послідовність освоєння дисциплін, модулів, темп навчання тощо. Це, в свою чергу, трансформує позицію слухачів заочної форми навчання з пасивних учасників освітнього процесу в активних.

Науковці, які займаються дослідженнями у галузі впровадження дистанційного навчання виділяють декілька факторів, які впливають на успішність підготовки фахівців за допомогою зазначеної форми навчання. На нашу думку, організаційно-педагогічний супровід дистанційної форми навчання забезпечує результативність процесу підготовки фахівців заочної форми в вищому військовому навчальному закладі, військовому навчальному підрозділі закладу вищої освіти якщо:

- виявлені і реалізуються можливості дистанційного навчання, що забезпечують безперервність процесу підготовки фахівців;
- організаційно-педагогічний супровід направлено на підвищення якості знань фахівців з досліджуваної дисципліни, сформованість мотивації навчальної діяльності, задоволеність тих, хто навчається навчально-професійною діяльністю і їх занурення в навчальний процес;
- розроблена і впроваджена структурно-функціональна модель організаційно-педагогічного супроводу процесу підготовки слухачів заочної форми навчання, що включає цільовий, змістовний, операційно-діяльнісний і оціночно-результативний компоненти і відображає продуктивну взаємодію всіх суб'єктів освітнього процесу: слухачів, викладачів і координаторів.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні, затверджена Міністром освіти і науки України 20 грудня 2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.

2. Організація та використання технологій дистанційного навчання у Збройних Силах України : навч.-метод. посіб. / колектив авторів ; за заг. ред. С. М. Салкуцана. – К. : НУОУ, 2017. – 124 с.

Гапонова А.В. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ МЕДІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАГІСТРАНТІВ ВВНЗ

Широкомасштабні трансформаційні процеси в українській освіті мають на меті змінити підхід до навчання. Відбувається зміна актуалізації з процесу накопичення знань на вміння навчатися упродовж усього життя, знаходячи необхідну інформацію та ефективно її використовувати. Одним із шляхів вирішення цього питання в освіті є застосування компетентісного підходу та пошук ефективних технологій для його впровадження. Саме тому висвітлення питань формування компетентностей з погляду професійної підготовки військових фахівців в умовах вищих військових навчальних закладів є актуальною вимогою часу.

У практиці військово-професійної діяльності понад 70 % службового часу належить комунікативним процесам. Військовослужбовці є причетними до функціонування комунікативних процесів що припускає здійснення низки дій щодо інформаційного забезпечення управлінської діяльності.

Серед дослідників існує суттєвий плюралізм думок щодо висвітлення основних підходів до наукової категорії медійності, однак, основоположних досліджень методики формування медійної компетентності військових фахівців в умовах вищих військових навчальних закладів не проведено.

Зважаючи на результати аналізу теоретичної складової питання виникає потреба у встановленні змісту медійної компетентності і розробці теоретико-методичних засад її формування у процесі навчання.

Під час аналізу наукової літератури, встановлено, що медійна компетентність – це інтелектуальна, професійна і особистісна якість, яка ґрунтується на системі специфічних знань, методичних навичок, умінь, що проявляються у можливості фахівця знаходити, критично обробляти, аналізувати, синтезувати, викорисовувати інформацію. Медійна компетентність складається з ціннісно-мотиваційного, емоційно-вольового, когнітивного, суб'єктного компонентів та професійно-важливих якостей

Отже медійна компетентність є вагомим компонентом у моделі діяльності військових фахівців під час навчання у ВВНЗ, тому технологія її формування повинна посідати провідне місце в системі професійної освіти. А критерієм ефективності цієї підготовки може слугувати рівень сформованості фахової компетентності, тобто ступінь готовності військовослужбовця до ефективного виконання обов'язків за посадою.

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Якість вищої освіти має визначальне значення для успішного розвитку будь-якої країни. Якісний рівень освіти забезпечується в світі за допомогою відповідних механізмів, що отримали назву моніторингу, який розуміється як система збирання, опрацювання та розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи, що забезпечує безперервне відстеження її стану і прогноз розвитку. Об'єктами моніторингу можуть бути як окремі підсистеми освіти, так і різні аспекти й процеси, що відбуваються у цій системі.

Особливістю освіти є більш складна, ніж для продукції, структура споживачів результатів освітньої діяльності - освітньої продукції. Споживачами освітніх послуг та продукту освітньої діяльності є як самі студенти, їхні батьки, підприємства, на яких будуть працювати фахівці, так і суспільство та держава в цілому, які використовують (ефективно чи неефективно) цей потенціал.

Якщо розглядати природу концепції якості щодо вищої освіти, то можна ще раз підкреслити, що: по-перше, якість освіти означає різні речі для різних її споживачів, по-друге, якість пов'язана як з процесом, так і з результатом освітнього процесу.

Таким чином, якість - дуже складна категорія. Отже ми не можемо говорити про якість взагалі, ми повинні говорити про якість для кожного із її споживачів. З іншого боку ми повинні також розглядати різні аспекти якості. Так необхідно визначати якість вхідного продукту, якість процесу і якість вихідного продукту, який ще поділяється на якість освітнього продукту (професійну компетентність випускників) та якість управління в використанні цього продукту державою.

Гарантування якості забезпечується результативною системою моніторингу. Ця систему внутрішнього моніторингу повинна надавати звіти про хід навчального процесу, дані щодо успішності, відсіву випускників, їх працевлаштування. Використовуючи ці дані, можна прослідкувати за всім процесом підготовки, починаючи від прийому і закінчуючи випуском.

Якість вищої освіти безумовно є основою створення простору європейської вищої освіти. Тому потрібно підтримувати подальший розвиток гарантій якості на рівні навчальних закладів, національному та європейському рівнях.

Незважаючи на досягнення освіти в Україні, які забезпечує нова соціополітична система (демократичність, гнучкість), в масовому вимірі освіта стала менш якісною, а переважна більшість випускників вищих навчальних закладів (особливо нових) не конкурентоспроможна на європейському ринку праці. Це зобов'язує менше говорити про власні досягнення, а все більше аналізувати світові та європейські тенденції реформування освіти і відповідно до цього напружено і послідовно вдосконалювати нашу професійну сферу діяльності.

Тому в даний час потрібно створити систему управління якістю вищої освіти, яка б передбачала рівну участь і відповідальність учасників навчально-виховного процесу в реалізації стратегії поліпшення якості вищої освіти.

Дорохов М.С. (ВІКНУ)

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ КРИТЕРІЙ ВІДБОРУ КЕРІВНИКІВ

Захист суверенітету і територіальної цілісності України є найважливішою функцією держави, яку здійснює Міністерство оборони України та Збройні Сили України, неможливий без чесного виконання конституційного та службового обов'язку. Забезпечення нетерпимості до корупції, недопущення порушень антикорупційного законодавства, вжиття невідкладних заходів для запобігання і протидії корупції – є одним з пріоритетних завдань командирів та керівників органів військового управління всіх рівнів у реалізації демократичних оборонних реформ в Україні. Програма партнерства між Україною та НАТО передбачає навчання і виховання у персоналу доброчесності.

Суспільна репутація Збройних Сил України, як головної державної оборонної інституції, значною мірою залежить від дотримання не тільки вимог законодавства України, а й високих етичних стандартів і моральних принципів.

За визначенням, який дає сучасний словник з етики, доброчесність – це позитивна моральна якість, зумовлена свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків; якість, що характеризує готовність і здатність особистості свідомо і неухильно

орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра і справедливості. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття доброчесності розглядається як властивість за значенням «доброчесний», висока моральна чистота, чесність. Доброчесний – який живе чесно, дотримується всіх правил моралі. Який є проявом чесності, моралі.

Міністром оборони України 15 березня 2017 року затверджений Кодекс доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України (далі – Кодекс) встановлює вимоги, яких рекомендовано дотримуватися під час виконання своїх службових обов'язків.

Основними принципами доброчесної поведінки військової (цивільної) посадової особи при виконанні службових обов'язків є:

- пріоритет службових інтересів;
- політична нейтральність;
- неупередженість;
- компетентність і ефективність;
- прозорість.

Пріоритет службових інтересів передбачає виявлення абсолютної відданості державним інтересам країни, свідоме підпорядкування власних інтересів суспільним вимогам та державним пріоритетам, обов'язок старанно діяти виключно в інтересах служби, Посадова особа має діяти неупереджено, незважаючи на приватні інтереси, особисте ставлення до будь-якого громадянина або групи громадян, незалежно від своїх політичних, ідеологічних, релігійних та інших особистих поглядів чи переконань. Військова (цивільна) посадова особа має уникати використання службових повноважень в інтересах політичних партій чи їх осередків,

утримуватися від демонстрації символіки політичних партій під час виконання своїх обов'язків, забезпечувати прозорість у відносинах з особами, що виконують політичні функції, запобігати різних політичних впливів та тиску, які можуть спонукати до необ'єктивних дій, Чесне служіння державі передбачає максимальну самовіддачу сил і часу, тому посадова особа має свідомо ставитися до обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, не займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю та не входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів.

Виходячи з того, що в суспільстві не повинно бути жодних сумнівів у відсутності в Збройних Силах України умов для непотизму (передачі посади від родича родичу), кумівства, протекціонізму при просуванні по службі посадова особа має усвідомлювати необхідність дотримання обмеження спільної роботи близьких осіб; не може мати у прямому підпорядкуванні близьких їй осіб або бути прямо підпорядкованою у зв'язку з виконанням повноважень близьким їй особам.

Дотримання такого Кодексу кожним військовослужбовцем та працівником забезпечить зміцнення морально-етичної складової обороноздатності держави, стане вагомим засобом у справі викорінення корупції та пов'язаною з нею злочинністю, утвердить віру в успішність започаткованих реформ та невідворотність нашої перемоги. Без доброчесності та моральності тих, хто протидіє корупції, і тих, хто розпоряджається державними коштами, важко уявити реальну боротьбу з проявами корупції та хабарництвом.

Список виокрестаних джерел:

1. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU03129.html
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

2. Тофтул М. Г. Сучасний словник з етики : Словник. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 416 с.

3. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – С. 1383.

ПСИХОСОМАТИЧНІ ЗАХВОРЮВАННЯ ТА ЇХ ВИЯВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ХАРАКТЕРУ ТА ТЕМПЕРАМЕНТУ

Людина відображається значною кількістю різних властивостей і особливостей. Вони включають специфіку протікання різних психічних процесів, появу та протікання різних захворювань психосоматичного характеру. Людина в залежності від типу темпераменту та характеру може виявляти різні реакції на ту чи іншу психосоматичну хворобу.

У клінічній психології прийняте наступне визначення темпераменту. Темперамент - це характеристика індивіда з боку динамічних особливостей його психічної діяльності, тобто темпу, ритму й інтенсивності окремих психічних процесів і станів[1].

В даний час у рамках клінічної психології під темпераментом розуміють сукупність динамічних особливостей психічної діяльності. До параметрів, за допомогою яких можлива діагностика темпераменту, відносяться:

- емоційність;
- швидкість мислення;
- швидкість рухових актів;
- товариськість.

Перший параметр темпераменту емоційність включається поняття швидкості появи емоційної реакції, афекту або переживання після початку дії подразника або появи значимої ситуації; переважна модальність емоцій; переважний і типовий ступінь виразності емоційних переживань; тимчасова характеристика емоційних переживань - тривалість, стабільність, лабільність; виразність і спрямованість вегетативного підкріплення емоційного переживання. Емоційність є одним з важливих діагностичних параметрів клінічної оцінки типів темпераменту. Зовні емоційність виявляється такими альтернативними якостями, як: вразливість - емоційна холодність (щовідрізняються за глибиною переживань), емоційна збудливість - емоційна незбудливість (що відрізняються за швидкістю появи афекту), емоційна стабільність - емоційна лабільність (що відрізняються за тривалістю збереження емоційного переживання однієї модальності) [2].

Другим параметром темпераменту є швидкість мислення. Даний параметр у клініці оцінюється на підставі швидкості появи асоціацій (так називана "швидкість розуму") і швидкості мови (мають на увазі стиль мови). Про них можна судити, зокрема, за швидкістю відповідей на поставлені питання або задачі і швидкістю проговорювання слів і фраз. Виділяються люди, швидкість мислення яких висока ("швидкодуми") і низька ("тугодуми"). Особливості мислення стосуються лише кількісного показника, у той час як якісні - цілеспрямованість, продуктивність і інші - у розрахунок при оцінці типів темпераменту не беруться.

С.Л. Рубінштейн [3] вважав найбільш важливими властивостями темпераменту людини вразливість і імпульсивність, що містять у собі всі перераховані параметри. Вразливість рівнозначна емоційності, а

імпульсивність, що характеризується силоміць спонукання, а також швидкістю, з яким вона опановує моторною сферою і переходить у дію, і стійкістю, з яким вона зберігає свою діючу силу, близька за змістом до інших параметрів. Використовуючи властивості вразливості й імпульсивності, можна досить точно описати і діагностувати різні типи темпераменту.

Виходячи з вищенаведених параметрів, специфічними подібними особливостями холеричного і меланхолійного типів темпераменту вважається сполучення вразливості, підвищеної емоційної ранимості і схильності до вираженого афективного реагування в конфліктних ситуаціях, які виникають зненацька. Відмінності ж холеричного і меланхолійне типів темпераменту полягають у різній уявності імпульсивності, що відбивається навіть на особливостях прояву емоційності. Так, у холерика підвищена емоційність сполучиться зі швидко виникаючими і так само швидко зникаючими афектами різної модальності і нерідко екстрапунитивної спрямованості - вибухами гніву, дратівливості, страху, ажитації і паніки, радості й екстазу.

У меланхоліка емоційні переживання носять, як правило, більш тривалий характер. Вони виникають повільніше, але і повільніше редукуються. Відзначається схильність до заторможеності на визначених емоційних переживаннях різної модальності і інтрапунітивної спрямованості - депресія, туга, сум, почуття провини, сорому, сором'язливість. За параметром зниженої емоційності (вразливості) подібні сангвінік і флегматик. Їх емоційні переживання не стільки глибокі, як у холерика або меланхоліка, однак не слід думати про те, що вони відсутні зовсім. Зовні зниження рівня вразливості виявляється в них більш спокійним відношенням до неприємностей, психотравм, конфліктів. Їх називають іноді "товстошкірими", вони виявляють незворушність і відсутність яскравих емоційних реакцій на зовнішні подразники. Розходження емоційної сфери сангвініка і флегматика полягають у переважній модальності нечисленних і слабких проявів емоційності. Флегматик, як правило, байдужий до багатьох сторін життя в силу інертності пізнавальних процесів, тоді як сангвінік реагує на багато ситуацій, але "не приймає близько до серця". Іноді говорять про внутрішню холодність сангвініка при зовнішній товариськості і формальній емпатичності [4].

Параметр імпульсивності, за яким схожими є холерик із сангвініком (високий рівень) і меланхолік із флегматиком (низький рівень), клінічно відбивається на швидкості сенсомоторних реакцій і "швидкості розуму", активності, наполегливості, рішучості.

Список використаних джерел:

1. Снайдер К. Клінічна психопатологія. – К.: Сфера, 1999. – 236 с.
2. Практикум по патопсихології. / Під ред. Б.В.Зейгарник. - М. - 183 с.
3. Менделевич В.Д. Клінічна і медична психологія. Практичний посібник. - М., - 592 с.
4. Червинська О. М. Психосоматика. психосоматичні розлади. психосоматичний підхід / О. М. Червинська // Український науково-медичний молодіжний журнал. – 2013 р.. - № 2. - С. 70-72. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>

ВСТУП УКРАЇНИ ДО НАТО – АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Актуальність для українського суспільства питання євроатлантичної інтеграції не викликає сумніву. Сам факт використання дискусій навколо вступу України до НАТО у передвиборчій риторичі 2019 року різними політичними силами був свідченням його вагомості для суспільно-політичних орієнтирів. В той же час політична заангажованість, брак об'єктивної інформації, пострадянський стереотип НАТО як «агресивного військового блоку» значно ускладнює процес формування неупередженого ставлення до проблеми.

Дослідження вступу України до НАТО як основи формування оптимальної моделі національної безпеки та стабільного розвитку набуло актуальності з погляду стримування агресії, що виразно проявляється зі сторони Російської Федерації. Глибоке реформування НАТО і посилення його ролі у вирішенні цілого ряду принципових проблем розвитку Європи перетворили Альянс не тільки в ключову ланку в ланцюзі інститутів регіональної безпеки, а й в один з вирішальних чинників становлення системи колективної безпеки на Європейському континенті в цілому.

На сьогоднішній день НАТО є надзвичайно потужною політико-військовою організацією, яка об'єднує найбільш розвинуті країни світу і забезпечує кожній із них захист та національну безпеку. Посткомуністичні держави, які приєдналися до Альянсу, суттєво посилили систему національної безпеки і зменшили витрати на розвиток військово-оборонного сектору. НАТО сьогодні перебуває в стадії трансформації в глобальну і універсальну організацію безпеки. [2]. В умовах активізації процесів євроінтеграції, коли стратегічний інтерес безпеки для НАТО в Північноатлантичному регіоні і Західній 134 Європі значною мірою є вичерпаним, з появою нових загроз та джерел нестабільності в різних регіонах світу, дедалі більшого значення в діяльності Альянсу набувають глобальні інтереси. Здобувши незалежність, Україна отримала геополітичний спадок як держава у своєрідній щілині між двома світами – євроатлантичним (ЄС, США, Канада) та євразійським (із центром у Росії) тому її роль у балансуванні між новітніми глобальними загрозами є досить суттєвою [1].

Зважаючи на стратегічну позицію України як моста між Східною та Західною Європою, відносини між НАТО і Україною мають провідне значення для розбудови миру і стабільності в євроатлантичному регіоні. В 1997 року було підписано Хартію про Особливе партнерство між НАТО і Україною. У 2002 році було затверджено План дій Україна — НАТО, метою якого є чітке визначення стратегічних цілей і пріоритетів України на шляху до цілковитої інтеграції в євроатлантичні структури. Щорічно укладаються Індивідуальні програми партнерства між Україною і НАТО, проводяться регулярні спільні військові навчання, 2005 року започатковано Інтенсифікований діалог з НАТО з питань набуття членства [3].

Таким чином, в умовах зростання небезпеки повномасштабних воєнних дій та їх неконтрольованого розвитку «українська криза» набуває особливого значення. Збройна агресія Росії в Україні представляє для трансатлантичного співтовариства найбільш серйозну загрозу безпеці за останні 30 років. Дослідження вступу України до НАТО як основи європейської системи захисту стало ключовим фактором політичної перебудови Альянсу. Євроатлантичний курс держави викликав тривогу уряду РФ щодо можливості утвердження російської влади над Україною, а також здобуття впливу на міжнародній арені. Вторгнення російських військ в Україну з одночасним порушенням її суверенітету, територіальної цілісності та незалежності уповільнює процес вступу країни до НАТО та створює явну загрозу європейській безпеці, Північноатлантичному співтовариству та сусідам Росії в Євразії [4]. Це стало викликом для міжнародної спільноти до пошуку нових шляхів укріплення єдності стосовно «українського питання» та прагнення до колективного захисту східних кордонів з метою забезпечення безпеки в регіоні. Територіальна анексія є важливим геополітичним розривом, яка показує, що Росія більше не грає за встановленими всезагальними правилами. Актуальним сьогодні став вислів К. Непота: «Хочеш миру – готуйся до війни». Тому Україна, попри всі намагання стати державою, яка пов'язує, а не розділяє Європу з Росією, змушена використовувати недипломатичні важелі впливу для врегулювання ситуації на сході країни. Україна закликає США та НАТО гідно прийняти виклик Росії європейській безпеці в післявоєнний час.

Список використаних джерел:

1. Єрмолаєв А. Український конфлікт і майбутнє світової та європейської безпеки / А. Єрмолаєв, С. Денисенко, О. Маркєєва, Л. Поляков // Нова Україна, 2015.
2. Фридман. Дж. Интересы РФ и США в отношении Украины несовместимы друг с другом / Дж. Фридман // Коммерсант.ru, 2014.
3. США: двері НАТО відкриті для України // Еспресо, 2014.
4. Хирдаєва В. И. Украина – НАТО: грани сотрудничества / В. И. Хирдаєва, С. А. Жданов // Scientific world.

к.політ.н., доц. Дубовик Н.А. (ДУТ)

ІМІДЖ ВИКЛАДАЧА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Сьогодні поняття “імідж” користується особливою популярністю. Його використовують політики, діячі мистецтва, менеджери, маркетологи, економісти, блогери та представники інших професій. Повсякчас ми чуємо такі словосполучення як “імідж організації”, “імідж ділової людини”, “імідж особистості професіонала” тощо. Сучасний перелік професій доповнився назвою нового фаху – іміджмейкер, спеціаліст з формування будь-якого “ефективного іміджу”. Іміджелогія, як наука, яка досліджує особливості формування позитивного іміджу не оминула своєю увагою і систему вищої освіти. Сучасну вищу школу суттєво турбують особливості формування та реалізації її позитивного іміджу та позитивного іміджу викладача.

Нам імпонує визначення поняття “імідж”, яке дав Г. Почепцов – це особливий психічний образ, який сильно й певним чином впливає на емоції, поведінку та відносини особистості чи соціальної групи [1, с.25].

Педагогічний імідж викладача це скоріш за все багатоаспектний професійно-особистісний “Я-образ”, на формування якого вплинули і соціальні очікування студентів, і умови ринку освітніх послуг, які останнім часом зазнали значних змін саме в комунікативній сфері і сфері взаємодії студентів з викладачами. А це вимагає домінування не знанневоцентристської, а особистісно орієнтованої платформи педагогічного спілкування.

Змістовними характеристиками іміджу викладача вищого навчального закладу є: зовнішні атрибути і якості: зовнішні дані (приваблива зовнішність, акуратність, модний стиль одягу, почуття гумору, артистичність, енергійність, культура мовлення, виразність жестів і міміки); гуманістична спрямованість у відносинах зі студентами (педагогічний такт, емпатія, справедливість, порядність, об'єктивність, толерантність, доброзичливість, щедрість, готовність надати педагогічну допомогу і психологічну підтримку); професіоналізм (глибина і широта знань, предметна й загальна ерудиція, здібність передавати знання, прагнення до інновацій у викладанні, креативність мислення, організованість, відповідальність, цілеспрямованість, ініціативність); мотивація досягнення (наполегливість у досягненні мети, захоплення роботою, незадоволеність досягнутим, переживання радості успіху, потреба винаходити нові прийоми роботи).

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г.Г. Имиджелогия / Г.Г. Почепцов – М., 2002. – 25 с

*Єсаулов І.Г. (ВІТІ)
Ляшенко О.Ю. (ВІТІ)*

ТРОЛІНГ ЯК МЕТОД ПРОВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

В контексті інформаційної підтримки збройного протистояння слід звернути увагу на тенденцію зростання можливостей використання тролінгу для негативного інформаційно-психологічного впливу на обрані цільові аудиторії, що здійснюється з метою внутрішньополітичної боротьби, дестабілізації суспільно-політичної обстановки в державі. Дослідники, які пропонують психологічно орієнтоване визначення тролінгу, фокусують увагу на проблемах етико-психологічних особливостей комунікативної тролінг-поведінки в мережі інтернет, її впливу на психіку індивіда, соціальної групи та суспільства в цілому. У цьому контексті тролінг розглядається як особливий спосіб зниження оцінки предмета мовлення, що пов'язаний з побудовою в тексті такої логіки пред'явлення інформації, при якій один з фактів викликає сумнів читача в можливості позитивної оцінки предмета мовлення. Ця “ложка дьогтю в бочці меду” стає тією підставою, яка, по суті, “перекреслює” все позитивне, що сказано про предмет мовлення. Спираючись на концепцію психологічно орієнтованого визначення тролінгу, низка зарубіжних

дослідників вважають, що тролінг характеризується чотирма властивостями, які є ключовими для розуміння поточної практики маніпулювання, а саме: використання навмисно образливої мови; антипатія до сенсаційності; бажання створити емоційний вплив на співбесідника; збереження невизначеності (дотримання закону По: без чіткого визначення намірів автора дуже важко або зовсім неможливо відрізнити екстремізм від пародії на нього). Аналіз проведених досліджень феномену тролінгу дав можливість стверджувати, що метою використання навмисно образливої мови може бути намагання зачепити співбесідника за живе, вразити його почуття, переступивши ту моральну й етичну межу, яка є важливою для адресата. Навмисно образлива мова тролів зазвичай спрямована на расові й сексуальні меншини та жінок. В іншому випадку уживання навмисно образливої мови відбувається задля збереження кордонів й формування концептуальної діади «свій – чужий»: люди, ображені такою мовою, будуть утриматися від комунікації з членами відповідних груп і спільнот. Практика використання навмисно образливої мови також співпадає з екстремістською прихильністю до «вільної мови», яка пов'язана з поляризованим дискурсом проти політичної коректності. Найважливішим механізмом емоційного впливу тролінгу на співбесідника є створення психотравмуючих ситуацій, де відбувається породження негативних емоційних реакцій у цілях троля, що вимагає певної нестачі емпатії.

Жданкіна А.В. (КОГПА)

РОЗВИТОК ОСВІТНІХ ОСЕРЕДКІВ КРЕМЕНЕЧЧИНИ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

В умовах сьогодення доволі актуальними є дослідження, що стосуються вивчення регіонального спадку в контексті освіти на педагогіки. Кременецчина як один із найяскравіших освітніх осередків Волині за останні роки стала об'єктом для фундаментальних досліджень та наукових праць істориків, культурологів та педагогів.

Розглядаючи розвиток освіти цього краю на початку XX століття, важливо звернути увагу на значну кількість навчальних закладів. З огляду на те, що Кременець був і є невеликим містом (станом на сьогодні – районним центром), функціонування на його теренах лише Волинської гімназії являється вагомим здобутком минулого. Окрім гімназії, у Кременці працювали школи, училища, ліцеї і т.д.

Часткове дослідження культурно-освітнього середовища краю на початку XX століття зображено в наукових працях С. Коляденко, О. Панфілової, С. Чуйко, І. Гринчука, Г. Чернихівського, Ж. Даюк, В. Павленко, І. Сандецької, Л. Власюк, Н. Оболончик, О. Крісовського, Л. Заштовта та інших.

Значення подібних досліджень є надважливим, оскільки питання щодо історії та розвитку педагогічної думки рідко піднімаються в наукових виданнях світового рівня чи в дисертаціях.

Дослідження чинників та передумов формування і розвитку культури та освіти Кременеччини вимагає осмислення впливу цих аспектів на розвиток регіону загалом. Початок ХХ століття в культурі та освіті Кременеччини характеризується українсько-польськими зв'язками та їх складним впливом на ці процеси. Польща мала особливий вплив на культуру та освіту на території Кременеччини. Питання традицій та бажання змін удалося вирішити завдяки поєднанню двох культур. Тому вивчення культурно-освітнього середовища регіону є досить актуальним, в тому числі Кременецького ліцею як історико-педагогічного явища. Ця установа була особливою щодо організації, змісту та характеристики навчально-виховного процесу.

Отже, необхідність поглиблення знань про локальні освітні осередки є очевидною та зумовленою об'єктивними причинами. Ключовим фактором є те, що історико-педагогічна спадщина краю повинна бути суттєвим елементом у системі знань учнів, студентів та освітян.

Зарицька А.І. (ВІКНУ)
Гребенюк Л.В. (ВІКНУ)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Зростають потреби суспільства у висококваліфікованих, конкурентоздатних, інтелектуально розвинених перекладачах. Підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності курсантів передбачається у використанні педагогічних інновацій, у яких пріоритетом є самореалізація завдяки створенню комплексу максимальних умов для саморозвитку.

У Законі України «Про інноваційну діяльність в Україні» у ст. 1, дається визначення інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукції або послуги, а також організаційно-технічні розв'язання виробничого, адміністративного, комерційного характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери. Узагальнення наукових трактувань цього поняття свідчить, що інновації – це нові ідеї, дії або зміни, що ґрунтуються на створенні нової практики освіти для її оптимізації.

Реалізація інноваційних підходів у вищій школі вважається процесом творення, запровадження та поширення в освітній практиці ВНЗ нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники (рівні) досягнень структурних компонентів вищої освіти, відбувається перехід системи підготовки майбутніх фахівців до якісно нового стану.

Педагогічні інновації є одним з аспектів більш загального поняття «освітні інновації». Вони охоплюють сферу педагогічного процесу і спрямовані на розв'язання відповідних задач. Отже, педагогічний процес виявляється як цілеспрямована система впливу на суб'єктів освітнього процесу, що призводить до якісних змін індивіда. Система впливу включає

педагогічні технології, що охоплюють виховний, навчальний та управлінський процеси як взаємодіючі елементи педагогічної системи.

Обґрунтовуючи важливість та актуальність інноваційних педагогічних технологій, зазначимо, що їх мета не тільки удосконалити попередні вміння та навички, а й сформувати нові, й у майбутньому генерувати ідеї, використовувати міждисциплінарний підхід на основі міжпредметних зв'язків. Під час навчання майбутніх фахівців використовуються різні моделі навчання. Учені розрізняють пасивну, активну та інтерактивну моделі навчання залежно від участі курсантів у навчальній діяльності. За умов пасивної моделі навчання курсант є об'єктом навчання, який повинен засвоїти і відтворити матеріал, наданий йому викладачем, текстом підручника чи іншим джерелом знань.

Науковці пропонують різні підходи до застосування інтерактивних технологій у підготовці перекладачів. Так на думку Т. Сердюк, інтерактивні технології розподіляються на індивідуальні, парні, групові, колективні за домінуючими формами організації навчально-пізнавальної діяльності.

Інноваційні інтерактивні методи навчання іноземних мов, які базуються на гуманістичному підході, спрямовані на розвиток і самовдосконалення особистості, на розкриття її резервних можливостей і творчого потенціалу, створюють передумови для ефективного поліпшення навчального процесу у вищих навчальних закладах. Основними принципами сучасних методів є: рух від цілого до окремого, орієнтація занять на курсанта, цілеспрямованість та змістовність занять, їх спрямованість на досягнення соціальної взаємодії при наявності віри у викладача в успіх своїх учнів, інтеграція мови та засвоєння її за допомогою знань з інших галузей наук.

Отже, новітні методи навчання сприяють вирішенню проблем комунікативного, пізнавального та виховного характеру: розвивати вміння і навички спілкування, встановити емоційний контакт із курсантами, навчити їх працювати в команді, зважати на думки і висловлювання інших. Сучасна комунікативна методика пропонує широке впровадження в навчальний процес активних нестандартних методів і форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. і гол. ред. В. Бусел. – Ірпінь : ВТФ Перун, 20016. – 1440 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Ляковська О. А. Кооперативно-інтерактивні технології навчання іноземних мов / О. А. Ляковська // Інозем. мови. – 2005. – № 1. – С. 21–24.
4. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. І. Пометун. – К., 2007. – 144 с.
5. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 36. – 226 с.
6. Сердюк Т. В. Інтерактивні технології навчання суспільних дисциплін як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів вищих

навчальних закладів I–II рівнів акредитації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Т. В. Сердюк. – Кривий Ріг, 2010. – 21 с.

7. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура: [монографія] / [за ред. В. Г. Кременя]. – К. : Педагогічна думка, 2008. – 472 с.

*к.ю.н. Звоненко О.О. (ВІКНУ)
Боровська О.Г. (ВІКНУ)*

НЕОБХІДНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ НАУКИ В СИСТЕМІ ЗНАНЬ

Війна – це соціально-політичне явище, що має гостру форму розв’язання суспільно-політичних, ідеологічних, економічних, а також національних, територіальних та інших протиріч між державами, народами, націями і класами засобами збройного насильства. Збройна боротьба та ведення протидіючими сторонами воєнних дій різного масштабу є головним змістом війни.

Як відомо, військова наука є комплексною системою знань про засоби підготовки і ведення війни державою, коаліціями держав чи класами для досягнення політичної мети. Дана наука вивчає закони війни, досліджує зброю, узагальнює її досвід, процеси підготовки та її ведення. Військова наука розробляє теоретичні основи й практичні рекомендації з питань будівництва та підготовки збройних сил; визначає шляхи розвитку нових засобів боротьби, найефективніші форми і способи ведення воєнних дій та принципи воєнного мистецтва. Зазначимо, що зміст та структура цієї науки залежить від пануючих ідей у суспільстві, та від класової сутності держави.

Розбудова власних Збройних Сил України на сьогодні вимагає створення певних оптимальних умов для їх життєдіяльності. Одним із головних завдань воєнно-економічної науки є створення та обґрунтування цих умов. Необхідно створити власні Збройні Сили, які повинні відповідати необхідному ступеню воєнної небезпеки, а також бути економічними для України. Воєнна-економічна наука – це система знань економічних основ воєнного будівництва, укріплення оборонного потенціалу. Щодо предмета, то це система економічних відношень з приводу використання обмежених економічних ресурсів в інтересах укріплення обороноздатності держави. Система воєнно-економічних досліджень у Збройних Силах України в цілому забезпечує потреби наукового супроводження заходів утримання, підготовки та застосування військ.

В сучасних умовах взаємозв’язок війни, політики та економіки став більш міцним. Економіка сьогодні «бере» участь у підготовці та веденні війни. Тому національне господарство повинно бути всебічно підготовлено до війни та до економічного забезпечення власних збройних сил. Більш глибоке знання законів, внутрішньо притаманних воєнній економіці, вірне використання механізму їх дії, облік закономірностей які впливають на сферу воєнної економіки, у великій мірі сприяє оптимальному розвитку цієї особливої частині економіки.

Військова освіта, як правило, зосереджується на підготовці офіцерського керівництва та основній інформації про використання військових теорій, концепцій, методів та систем, а випускники - не військові вчені по закінченню навчання, а швидше молодші військові офіцери. Працівники військової науки досліджують та розробляють військові концепції, обладнання, технології та стратегії, які застосовуються у військових операціях для забезпечення потреб Збройних Сил України.

*к.пед.н., проф.Зельницький А.М.
(НУОУ імені Івана Черняхівського)*

ГАРАНТУВАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПОНЯТТЯ

Відповідно до рекомендацій ENQA (Європейська асоціація гарантії якості вищої освіти) всі національні системи гарантії якості мають містити: визначення відповідальності органів та навчальних закладів за якість освіти; оцінку програм закладів, яка передбачає внутрішній контроль, зовнішню перевірку, участь здобувачів вищої освіти та публікацію результатів; систему акредитації та сертифікації; міжнародну участь та співпрацю. На європейському рівні на ENQA та її членів покладається також розроблення і узгодження стандартів, процедур та рекомендацій з питань гарантії якості, в яких, згідно з принципами автономії навчальних закладів, відповідальність за якість вищої освіти передусім лежить на кожному окремому навчальному закладі.

У вітчизняній законодавчій базі термін “гарантування якості освіти” уперше з’явився в Законі України “Про освіту”. Тобто через 17 років після створення ENQA – без жодних коментарів щодо сутності, структури і механізмів упровадження цієї категорії в педагогічну практику вищої школи. При цьому, поняття “гарантування” введене як одна з чотирьох задекларованих у зазначеному законі цілей щодо забезпечення якості освіти.

Визначення понять “забезпечення” і “гарантування”, представлені у Великому тлумачному словнику сучасної української мови [1, с. 281, 173], де: “Забезпечувати – створювати надійні умови для здійснення чого-небудь, гарантувати щось”; “Гарантія – порука в чомусь, забезпечення чого-небудь”. Спираючись на наведені визначення, адаптуємо поняття “гарантія” до особливостей функціонування системи вищої військової освіти.

Отже, гарантія якості вищої військової освіти – це порука та відповідальність закладів військової освіти щодо виконання державного замовлення з підготовки курсантів (слухачів) зі ступенем сформованості визначених компетентностей в кожного з них не нижче встановленого рівня. Проте й до сьогодні точаться дискусії навколо того – чи повинен заклад вищої військової освіти (далі – ЗВВО) гарантувати якість освіти? Хоча доцільніше відповісти на такі нагальні запитання. У чому феномен гарантування якості освіти? Чи розроблено теоретико-методологічні і методичні засади гарантування якості освіти, якщо ні, то хто їх має розробити? Як має

функціонувати система гарантування якості освіти в педагогічній практиці ЗВВО? Як і ким процес гарантування якості освіти повинен забезпечуватися і яка відповідальність суб'єктів освітньої діяльності за досягнуті результати освіти тощо? Адже відповідальність, як свідчить відомий вислів, має своє прізвище. Відтак, проблема гарантування якості є актуальною у педагогіці вищої військової школи і потребує якнайшвидшого розв'язання.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.-Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2001. – 1440 с.

к.психол.н. Карачинський О.А. (ВІКНУ)

ПЕРЕВАГИ ДІАЛЕКТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ КОНСУЛЬТУВАННІ КОМБАТАНТІВ

Метод, за допомогою якого намагаються вирішити всі проблеми, зазвичай один і той же, – це метод спроб і помилок. Цей же метод використовується і організмами у процесі адаптації. Його успішність у величезній мірі залежить від кількості і різноманітності спроб: чим більше ми робимо спроб, тим більше ймовірно, що одна з них виявиться вдалою.

Найчастіше комбатанти реагують на проблему наступним чином: вони або висувають теорію і зберігають вірність їй якомога довше, або борються проти такої теорії, якщо зрозуміли її слабкість. Така боротьба ідеологічних установок – яка, безсумнівно, може бути пояснена в термінах методу спроб і помилок – характерна для усього, що можна назвати розвитком людського мислення. Така боротьба відсутня, як правило, в тих випадках, коли теорію або систему, незважаючи ні на що, догматично відстоюють протягом довгого часу [1, с. 140].

Коли комбатант звертається до військового психолога психолога зі своєю проблемою, він вже має ідею, яка пояснює виникнення цієї проблеми і часто таке розуміння проблеми є помилковим. Це відбувається через емоційну прив'язку до проблеми, яка не дає можливість подивитись на проблему, в якій перебуває комбатант, відсторонено. В такому випадку, діалектичне мислення допомагає психологу знайти вирішення проблеми, оскільки теза (ідея проблеми) буде відкритою для критики і, таким чином, «створить» свою антитезу, що дасть можливість побачити проблему, з іншого боку.

Діалектика – це теорія, згідно якої людське мислення (і не тільки), у своєму розвитку проходить так звану діалектичну тріаду: теза, антитеза і синтез [2]. Спочатку є ідея, теорія або рух – теза [3]. Теза має свою протилежність, опозицію, так як теза не позбавлена своїх слабких місць. Протилежна ідея (або рух) називається антитезою, так як вона спрямована проти тези. «Боротьба» між тезою і антитезою триває до тих пір, поки не віднаходиться рішення, яке виходить за межі і тези, і антитези, визнаючи їх відносну цінність, намагаючись зберегти їх гідність і уникнути недоліків. Це рішення, яке є третім діалектичним кроком, називається синтезом [1, с. 140].

У філософських школах аналізом протилежностей – «антиномій розуму», займалася діалектика. У психотерапії, яка налічує близько 150 років історії, традиційно використовувалася формальна логіка («раціональна психотерапія» Дюбуа), психологія мислення («когнітивна» психотерапія А. Бека), наукове мислення («поведінкова» терапія Павлова, Вольпе та інших), системне мислення (гештальт-терапія, сімейна системна терапія) і т.д.

Крім «Сократичного діалогу», як мистецтва ведення дискусії, про діалектику у психотерапії йдеться дуже мало. Деякі фахівці стверджують, що З. Фрейд, засновник психоаналізу, у кінці життя цікавився діалектикою, хоча і «не дійшов до неї». Найталановитіший учень Фрейда, К. Юнг в діалектиці бачив не гру розуму, а гру безсвідомих сил [4, с. 6]. Діалектичні стратегії у контексті здійснення психологічної допомоги нині знайшли своє відображення у публікаціях В. Зав'ялова, О. Карачинського, М. Лайнен, Л. Щербини та ін [5, с. 92].

Список використаних джерел:

1. Поппер К. Что такое диалектика? *Вопросы философии*. 1995. №1. С. 139–148
2. Лосев А. Ф. Страсть к диалектике: Литературные размышления философа. Москва, 1990. 345 с.
3. Петрушевский С. А. Диалектика рефлексивных процессов. Москва, 1967. 400 с.
4. Завьялов В. Ю. Что такое диалектика? Методические рекомендации. Новосибирск, 2005. 52 с.
5. Карачинский О. А. Технологія психологічного консультування комбатантів за допомогою діалектичних стратегій психологічного впливу. *Український психологічний журнал*, 2017. Вип. 3 (5). С. 91–100.

Кіріченко К. (ВІКНУ)

ПСИХОПРОФІЛАКТИКА ПСИХОЛОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ СПІЛКУВАННЯ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ

Розглядаючи проблеми військової служби не можна лишити осторонь одну із найсерйозніших проблем, що напряду пов'язана з діяльністю. Вона стосується комунікативних бар'єрів і відображає ефективність процесу передачі чи одержання інформації, а також спілкування в цілому.

Для розуміння проблеми нам потрібно знати, що комунікативні бар'єри – це типові труднощі, що виникають через дію тих чи інших об'єктивних або суб'єктивних обставин, а це суттєво заважає людям порозумітися один з одним.

У військовій діяльності є безліч аспектів, які можуть впливати на бар'єри в спілкуванні. Це пов'язано з специфічною діяльністю і з такими аспектами військової служби як: ієрархія, домінування ділового спілкування, різноманіття регіональних говорів і лексиконів, чітка постановка завдань і без ухильне їх виконання. Важливим являється також і групові явища які

відбуваються у військовому колективі: морально-психологічний клімат, групові норми, цінності чи встановленні рамки спілкування.

Важливим фактором у процесі спілкування являється також те, що військовий колектив являється соціальною групою зі всіма притаманними їй процесами.

Зараз є актуальною проблема комунікативних бар'єрів для військовослужбовців ССО. Для них є особливо важливою правильна постановка завдань і наказів. Це потрібно в першу чергу для того, щоб не відбулося зриву виконання бойового наказу. Також військова служба є колективним видом діяльності і це може сприяти в кінцевому результаті виникненню психологічних бар'єрів в спілкуванні між військовослужбовцями, що потім негативно відображається на військовослужбовцях. Загалом ця проблема може бути характерною для будь-якої діяльності.

Підсумовуючи зазначимо, що існує ряд факторів психологічних бар'єрів. Умовно їх можна поділити на візуальні і аудіальні. До них ми віднесли наступні фактори психологічних бар'єрів: перше враження, недотримання норм мовного етикету, семантичний аспект спілкування, відсутність уваги чи інтересу до співрозмовника, емоційна насиченість чи ригідність емоцій, негативні підкріплення.

к.соц.н., доц. Кожедуб О.В. (ВІКНУ)

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІ

Ми знаємо, що дозвілля відіграє важливу роль в житті кожної людини, адже – це сукупність занять у вільний час, за допомогою яких задовольняються безпосередні фізичні, психічні і духовні потреби, в основному відновлювального характеру. Зауважимо, що на відміну від природної основи відновлення сил людини, дозвілля є специфічним, соціальним способом регенерації цих сил.

Дозвіллева діяльність молоді сприяє формуванню наукового світогляду, політичної і моральної культури особистості, естетичних поглядів і смаків; тут виробляється вміння обстоювати ідеали і духовні цінності, підтримувати норму здоров'я.

Сьогодні набули широкого розповсюдження технології культурно-дозвіллевої діяльності, які розуміють як науково обґрунтовану систему знань про умови, форми, методи та прийоми створення матеріальних та духовних цінностей, практичне використання яких забезпечує цілеспрямований вплив на духовний світ особистості. Організація ж культурно-дозвіллевої діяльності розуміється як оптимальне впорядкування всіх складових елементів технологічного процесу, за допомогою котрих досягається чіткий взаємозв'язок, виробляється чітка раціональна структура управління та взаємодії. Коротко охарактеризуємо соціокультурні технології організації дозвіллевої діяльності молоді.

1. *Культуротворчі* мають широкий спектр на усіх етапах соціалізації особистості, починаючи з ранньої соціалізації дитини, закінчуючи завершальним етапом – пенсійним віком. Вони виконують ряд найважливіших функцій, пов'язаних не тільки зі становленням особистості, але й з розвитком її творчих здібностей. Сюди входять: *технології художньої творчої діяльності* – ці технології дозволяють позитивно впливати на емоційно-чуттєву сферу людини, на процес виховання духовності, культури почуттів, розвитку пізнавальних сторін особистості; *художньо-розвиваючі технології* – забезпечують участь дітей та дорослих у різноманітних формах їх творчої реалізації та соціальних ролей, всіх можливих напрямках творчого саморозвитку; *культуроохоронні технології* – усі творчі технології базуються на створенні та збагаченні культурних цінностей та пов'язані з вивченням, збереженням та відтворенням цих цінностей, засвоєння та використання культурної спадщини та утворюють культууроохоронні технології.

2. *Рекреативно-оздоровчі* базуються на психолого-педагогічних закономірностях розважально-ігрової, фізкультурно-оздоровчої, художньоїспоглядацької діяльності, що забезпечують та зберігають життєздатність людини: *соціокультурна анімація* – використовуючи різні види художньої творчості у якості методів “оживлення” та “одухотворення” стосунків між людьми, соціокультурна анімація є одним із найбільш привабливих видів дозвілєвої діяльності. Анімаційні технології характеризуються яскраво вираженою гуманітарною спрямованістю – попередити відчуження особистості в суспільстві; *спортивно-оздоровчі* сприяють повноцінному відновленню фізичних та духовних сил, зміну вражень, позитивний емоційний настрій, зняття напруги та втоми, а головним завданням є відновлення сил та здоров'я. Тут, крім традиційних засобів, реалізуються специфічні можливості музично-медійних та театральних оздоровчих програм людей; *педагогічні ігрові технології* – володіють педагогічними та організаційно-методичними перевагами. Вони дозволяють у короткий проміжок часу накопичити необхідну інформацію, набутти тих чи інших умінь та навиків; сприяють імітації різних видів соціальної діяльності, розширюють сферу контакту особистості з різними соціальними групами, організаціями.

3. *Освітні технології* покликані вирішувати велику кількість виробничих, соціальних, виховних, культурних завдань, що існують у соціокультурній сфері. У широкому педагогічному значенні кожна соціокультурна освітня технологія виступає спеціально організованим процесом та забезпечує взаємодію окремих осіб та груп.

4. *Соціально-захисні та реабілітаційні* технології визначають значення соціокультурної реабілітації для особистого розвитку та соціалізації людей, котрі потребують соціального захисту та підтримки.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЦІННОСТІ МОТИВАЦІЙ ДЛЯ РЕЗЕРВІСТІВ ЗС УКРАЇНИ

Вивчення мотиваційної сфери та системи ієрархії цінностей особистості є пріоритетним завданням у роботі з військовослужбовцями. Основу мотиваційної сфери особистості становлять потреби – динамічно-активні стани особистості, що виражають її залежність від конкретних умов існування і породжують діяльність, спрямовану на зняття цієї залежності. Потреба є основним джерелом активності людини, породжує поведінку людини, спрямовуючи на пошук, веде за собою, призводить у стан підвищеного збудження окремі психічні процеси та системи організму – підтримує активність доти, поки відповідний стан не буде цілком задоволений.

Мотив – це динамічне явище, що змінюється, підпадає під вплив тих зрушень, які відбуваються у внутрішній структурі особистості, а також у зовнішніх обставинах її життєдіяльності. Він має складний індивідуальний характер. Автор психологічної концепції діяльності А.Н. Леонтьєв вважає, що мотив – це те, що спонукає людину до діяльності, спрямовує її на задоволення своїх потреб. Мотивація – система мотивів, яка конкретні форми діяльності або поведінки людини. Всебічне розкриття причин, якими пояснюється та чи інша поведінка людини, її дії та вчинки, неодмінно передбачає аналіз тих психологічних моментів, якими вони визначаються, тобто аналіз сукупності мотивів, якими зумовлена конкретна поведінка. Є різні форми мотивації залежно від змісту і психічної сутності мотивів, що спонукають поведінку людини в різних видах діяльності (праця, навчання, діяльність, спорт, гра) або в процесі спілкування з іншими людьми в різних ситуаціях соціального життя [1].

Ціннісно-мотиваційна сфера резервістів ЗС України зазнає певних деформацій. У процесі зміни ціннісних орієнтацій резервістів військовослужбовців відбувається, перш за все, емоційне оцінювання, емоційне переживання зовнішньої ситуації, явища-цінності. Це перший безпосередній та інтуїтивний зв'язок особистості з новим явищем дійсності. У процесі встановлення цього зв'язку актуалізуються установки, потреби, мотиви особистості. Наступна стадія полягає у раціональному оцінюванні, яке пов'язане з усвідомленням мотивів, вчинків, що і становить когнітивну основу ціннісних орієнтацій. Поведінковий компонент становить собою практичне втілення ціннісних орієнтацій з урахуванням реальних можливостей особистості у певній діяльності [2].

Список використаних джерел:

1. Ильин, Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2006. – 512 с.
2. Цветкова А. Мотивационная сфера личности: методика изучения/ Цветкова А. // Прикладная психология и психоанализ. – 2003. - №2. – с.66 – 72.

Коляда А. (ВІКНУ)

ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПСИХОЛОГА

Діяльність військово психолога передбачає виконання службових обов'язків за різних умов. Робота в екстремальних ситуаціях, умовах

підвищеного ризику для життя, під впливом стресогенних факторів, а також якісно відмінний особовий склад підрозділів (різні вікові категорії, стать, наявність досвіду, рівень освіти і та інше) вимагають від посадової особи не лише володіння фаховими знаннями та вмінням їх ефективного застосування, але й наявність окремих професійно важливих якостей військового психолога. Окремої уваги вимагає питання критеріїв, рівнів та психологічних умов їх продуктивного розвитку під час підготовки фахівців.

Під професійно важливими якостями розуміємо індивідуальні особливості людини, що забезпечують успішність професійного навчання та здійснення професійної діяльності. Тобто це окремі динамічні риси особистості, окремі психічні та психомоторні властивості, що виражаються рівнем розвитку відповідних психічних та психомоторних процесів, а також фізичні якості, що відповідають висунутим вимогам. Вони є передумовою професійної діяльності, проте піддаються вдосконаленню у ході власне діяльності, будучи її новоутворенням.

Професія військового психолога передбачає:

- соціальну мотивацію, що виявляється у потребі у позитивній взаємодії з оточуючими та соціально-психологічних установок;
- якості комунікативної сфери: емпатію, комунікативну толерантність, комунікативні установки у спілкуванні та особливості ставлення до інших людей: прийняття, відношення ворожості, доброзичливості та довіри, маніпулятивне ставлення;
- професійно-важливі якості рефлексивно-ціннісної структури особистості фахівця, а саме особливості самооцінки, смисложиттєві орієнтації, рівень впевненості в собі.

Професійно важливими якостями офіцера-психолога вважаються організованість, структурність, чітка ієрархічність, нормованість регламентованість побуту та професійної взаємодії, оптимальна працездатність у надзвичайних ситуаціях, емоційно-вольова стабільність, здатність до варіантивних швидких дій відповідно до екстремальних умов/

Проблемі професійної діяльності військового психолога присвячені роботи Д. Аткінсона, А. Базанова, А. Барабанщикова, А. Булгакова, Ю. Забродіна, В. Зазикіна, А. Караяні, І. Сиромятнікова, Н. Андрєєва.

Отже, специфіка службової діяльності, ряд особливих умов, що супроводжують роботу військового психолога, а також обов'язки, виконання яких покладаються на посадову особу, вимагають від особистості відмінної фахової підготовки, а також наявності професійно важливих якостей особистості, які сприятимуть ефективній діяльності за конкретними напрямками.

к.психол.н. Кравченко К.О. (ВІКНУ)

Мукогоренко О.С. (ВІКНУ)

ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЗМЕНШЕННЯ ДІЇ СТРЕС-ФАКТОРІВ ПРИ УЧАСТІ У БОЙОВИХ ДІЯХ

Спираючись на попередні дослідження було визначено, що причинами бойового стресу у військовослужбовців – учасників бойових дій на сході

України є консорціум ситуаційно-середовищних, соціально-політичних, супутніх соціально-психологічних та власне психологічних чинників. Для подальшої роботи було прийнято рішення визначити, які саме психологічні характеристики військовослужбовців будуть сприяти зменшенню дії цих факторів. На нашу думку, результати буде доцільно представити у вигляді таблиць, оскільки так вони більш наглядні, корисні та одразу придатні для роботи.

Ситуаційно-середовищні чинники виникнення бойового стресу	Психологічні характеристики
Недостатній професійний досвід	Мотивація до підвищення рівня професійної кваліфікації, тобто військово-професійна спрямованість, наполегливість, цікавість, відповідальність
Недостатній досвід участі у бойових діях	
Тривалий час перебування в зоні бойових дій	Стресостійкість, високий рівень адаптаційного потенціалу, розвинені регуляторні механізми, відсутність алекситимії
Перебування під обстрілом	
Ситуації, що загрожують життю	
Ведення стрільби у відповідь	Психопатійний тип характеру (сутністю психопатичної особистості є заперечення почуттів, прагнення до влади, потреба домінувати та контролювати, не прагне теплих стосунків), низький рівень емпатії, низький психологічний поріг, який пов'язаний зі знищенням ворога
Вбивання ворога	
Бачення смерті інших	
Травма або поранення	Сила волі, для того щоб подолати труднощі, жага до життя та відповідальність за нього, вміння прийняти ситуацію, відсутність схильності до суїцидальної поведінки, не імпульсивність, обміркованість у прийнятті рішень, низький рівень аутоагресії, відсутність співчуття до себе, низький рівень емоційності, реальне сприйняття та оцінка ситуації, розвинуті копінг-стратегії.
Взаємодія з тілами загиблих	Стресостійкість, мотивація, поведінкова регуляція, відсутність схильності до нав'язливих думок, дистанціювання, повага до загиблих, контрольованість емоцій, розвинуті захисні механізми.
Соціально-політичні чинники виникнення бойового стресу	Психологічні характеристики
Незадоволення базових потреб	Стійка ціннісно-смилова сфера, низький рівень вибагливості до умов існування

Слабке нормативно-правове та організаційне забезпечення бойових дій на Сході України	Достатній рівень інтелекту, вибірковість мислення, розуміння за що воюємо та проти кого, військово-професійна спрямованість
Неоднозначне ставлення цивільного населення до проведення бойових дій на Сході України	Формування образу «Захисник України», розуміння мотивів та мети ведення бойових дій, стійкість власних поглядів та переконань, достатній рівень національної свідомості, здатність протидіяти інформаційно-психологічному впливу.
Вороже налаштоване населення окупованих територій	
Супутні соціально-психологічні чинники виникнення бойового стресу	Психологічні характеристики
Зловживання алкоголем	Відсутність схильності до девіантних форм поведінки, розвинуті регуляторні механізми, відповідальність за своє життя та здоров'я.
Відсутність підтримки збоку родичів	Відкритість до спілкування, повага до думки інших, вміння слухати, емпатія, вміння відстоювати свою точку зору, неконфліктність, вміння висловлювати свої емоції, низький рівень агресивності, розвинені регуляторні механізми.
Спотворений тип сімейного виховання	Взаємодія з колективом
Молодий вік військовослужбовців	Військово-професійна спрямованість, бажання особистісного розвитку
Рівень освіти (інтелектуальні здібності)	
Думки про сімейні проблеми та турботи	Низький рівень тривожності, планування вирішення проблем, організаційні та комунікативні здібності.

*к.психол.н. Кравченко К.О. (ВІКНУ)
Мукогоренко О.С. (ВІКНУ)*

COLLABORATIVE ASSESSMENT AND MANAGEMENT OF SUICIDALITY (CAMS) – МЕТОД СПІЛЬНОЇ ОЦІНКИ ТА ЛІКУВАННЯ ПОТЯГУ ДО САМОГУБСТВА ЗА ДОСВІДОМ АРМІЇ США

У тезах буде представлено один з методів діагностики, що використовуються військовими психологами в армії США.

CAMS – Collaborative Assessment and Management of Suicidality – спільна оцінка та лікування потягу до самогубства. Військовослужбовець повинен оцінити за 5-ти бальною шкалою основні чинники, що підштовхують його до самогубства. Це в сукупності дозволяє встановити загальний рівень ризику його власній безпеці:

- ✓ душевний біль;
- ✓ стрес;

- ✓ збудженість (почуття необхідності терміново вдатися до якихось дій);
- ✓ безнадія;
- ✓ ненависть до себе.

При встановленні оцінки військовослужбовець має зазначити, що саме викликає негативну реакцію. Наприклад, «Найсильнішого душевного болю мені завдає....» або «Я не можу всидіти на місці, коли...».

Далі військовослужбовця просять визначити, наскільки його потяг до самогубства пов'язаний з ним самим чи іншими людьми.

Нарешті, військовослужбовця просять вказати «Причини продовжувати жити» і «Причини померти». Як зазначають військові психологи США, це дуже важлива частина опитування, оскільки демонструє військовослужбовцю, що ви як фахівець справді визнаєте наявність у нього причин, що підштовхують його до смерті. Відповіді на такі питання служать підтвердженням джерел душевного болю.

Після перерахування причин жити і вмерти військовослужбовець повинен оцінити своє бажання жити і вмерти за двома окремими шкалами в визначити ті важливі фактори, які б вгамували їхнє бажання накласти на себе руки. Ця частина опитування дозволяє провести дещо видозмінене за формою мотиваційне консультування військовослужбовця.

Кінцева мета CAMS – встановити точні причини потягу до самогубства і допомогти психологу разом з військовослужбовцем розробити план консультування і стабілізації психічного стану.

Кравченко О.І. (ВІКНУ)

к.т.н., с.н.с. Охромович М.М. (ВІКНУ)

к.т.н. Лоза В.М. ВІКНУ)

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

В сучасних умовах для майбутнього військового фахівця особливої цінності набувають такі особистісно значущі якості, як готовність до рішучих, цілеспрямованих дій, загострене почуття нового й передового, прагнення до самовдосконалення. Нові форми організації освітнього процесу вимагають переглянути принципи дидактики та педагогічної психології з урахуванням можливостей, що надають інформаційно-комунікаційні технології[3].

Зважаючи на потреби суспільства, інформаційно-комунікаційна культура є однією із ключових у фаховій підготовці майбутніх офіцерів Збройних Сил України. О. Діденко звертає увагу, що у професійній підготовці майбутніх офіцерів доцільно зосередитись не на поінформованості курсантів, а на їх уміннях використовувати інформацію для вирішення проблем професійної діяльності та сферах взаємовідносин. [4]. Навчання повинно переорієнтовуватися з предметного на навчання методології творчості, уміння

орієнтуватися у великому обсязі інформації, використовуючи для цього нові методи і прийоми [5].

Спираючись на вищезазначене, під моделлю формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів ЗС України будемо розглядали цілісний педагогічний процес, в якому сукупність принципів, форм, методів, дидактично наповнених засобів і створених відповідних педагогічних умов. У побудованій моделі нами було виділено три основні складові (блоки): цільовий, методичний, змістовний блоки, які забезпечують можливість більш чітко уявити цілеспрямований процес формування інформаційно-комунікаційної культури офіцера ЗС України

В цільовому блоці сформульовано мету моделі – формування професійних знань, навичок, умінь майбутніх офіцерів тактичного рівня ЗСУ засобами у процесі професійної підготовки. Виникає необхідність виконати певні завдання, розробити критерії та провести діагностику і експериментально перевірити ефективність моделі формування інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів в процесі професійної підготовки [8].

Методичний блок моделі охоплює педагогічні умови, педагогічні принципи та відповідні підходи для розвитку інформаційно-комунікаційної культури офіцерів ЗС України. Змістовний блок моделі окреслює критерії та показники оцінки рівнів сформованості інформаційно-комунікаційної культури, а також) рівні сформованості інформаційно-комунікаційної культури офіцера ЗС України; результат сформованості інформаційно-комунікаційної культури.

Таким чином запропонована модель інформаційно-комунікаційної культури майбутніх офіцерів Збройних Сил України забезпечує за допомогою специфічних педагогічних умов заданий рівень сформованості інформаційно-комунікаційної культури майбутнього офіцера ЗСУ.

Список використаних джерел:

1. Губерський Л. В. Культура, ідеологія, особистість / Л. В. Губерський, В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – К. : Знання України, 2002. – 577 с.

2. Діденко О. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх офіцерів правоохоронних органів України / О. Діденко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. Серія Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2010. – Вип. 33. – С. 218–222.

3. Ковалинська І. Основні принципи організації навчальної діяльності в сучасних умовах. Український науковий журнал «Освіта регіону» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/766>.

Кравченко О.І. (ВІКНУ)

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Для підготовки майбутнього офіцера Збройних Сил України, готового до професійної діяльності в умовах швидкоплинних процесів розвитку ІТ-

індустрії недостатньо сформувати лише професійні, дослідницькі чи комунікативні культури. Стрімкий розвиток інтернет-комунікацій, перенаправив процес формування інформаційної культури змінив спрямованість у бік мережної культури. Дійсно, якщо на початку становлення цього поняття, інформаційна культура передбачала наявність належного рівня розвитку користувацьких навичок. У теперішній час з врахуванням певних норм поведінки у процесі використання електронних ресурсів, уявлення про інформаційну культуру стало включати ще і максимальне використання потенціалу комп'ютерних мереж, знання етичних вимог мережної комунікації тощо.

Взаємопроникнення інформаційної і мережної культури обумовило появу інтегрованого поняття - інформаційно-комунікаційна культура. Аналіз джерел різних професійних напрямків показує, що інформаційно-комунікаційна культура – поняття досить широке й неоднозначно визначене на сучасному методологічному рівні [1].

Зростання кількості та об'єму інформаційних потоків призвело до зростання кількості інформації і, як наслідок, введення нових ІТ у повсякденну діяльність. Ці зміни висунули нові вимоги до військових кадрів, їх підготовки та навчання[2]. Уміння офіцера вільно почувати себе в інформаційному просторі, у якому він виконує функціональні обов'язки, швидко та якісно працювати з інформацією, що постійно надходить, – ось головні риси сьогоdnішнього керівника військового підрозділу, який має високий рівень інформаційно-комунікаційної культури.

Інформаційно-комунікаційної культура майбутнього офіцера передбачає володіння технологіями інноваційного пошуку, оцінки інноваційних проектів та адаптації їх до застосування і повсякденній діяльності військового підрозділу.. Володіння інформаційними технологіями на сучасному етапі визначає успішність реалізації військового фахівця. Вміння знаходити, використовувати, зберігати та передавати професійно значущу інформацію є однією з основних вимог до майбутніх офіцерів тактичного рівня ЗС України. Такі вміння передбачають уміння застосовувати технічні інформаційні системи у повсякденній діяльності підрозділів ЗС України (комп'ютерні мережі та бази даних службового користування (ДСК), спеціалізовані АСУ, тощо).

Таким чином високий рівень інформаційно-комунікаційної культури передбачає володіння системою знань про процеси мислення, узагальнення, закономірності міжособистісної взаємодії в інноваційному процесі професійної підготовки майбутнього офіцера ЗС України.

Список використаних джерел:

1. Аксьонова, О. М. Система педагогічної підготовки майбутніх офіцерів до управління військовим колективом (виховний аспект): автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 20.02.02 «Військова педагогіка та психологія» / Аксьонова Олена Михайлівна; Академія Прикордонних військ України ім. Б. Хмельницького. - Хмельницький, 1998. – 16 с.

2. Макаров Р. Н. Человек и цивилизация в свете науки XXI века : энцикл. справ. / Р. Н. Макаров. – М. : МАПЧАК, 2006. – 1153 с.

к.психол.н. Кравченко К.О. (ВІКНУ)
Біліченко В.М. (ВІКНУ)

ОЦІНКА СХИЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ДО САМОГУБСТВА ЗА ДОСВІДОМ АРМІЇ США

Згідно нормативно-правових актів, які обумовлюють діяльність військових психологів у армії США визначається, що: *об'єктами*, яким військові психологи приділяють увагу щодо здійснення оцінки схильності до суїцидальної поведінки є не тільки військовослужбовці, але і цивільні співробітники та члени їх родин; *предметом* є оцінка стану людини, яка може становити загрозу для своєї власної безпеки; *час* – будь-який момент, коли пацієнт (так прийнято в армії США називати людей, які потребують психологічної, або іншого виду допомоги) може становити загрозу для власної безпеки; *місце* – зазвичай в умовах кабінету або амбулаторії; *причина такої загрози* – особливі професійні стрес-фактори в діяльності військовослужбовця або інших об'єктів, які потребують психологічного втручання.

За даними статистики з 2012 року самогубство є основною причиною смерті військовослужбовців у армії США.

Військових психологів США починають оцінку стану людини щодо схильності до самогубства з наступного: перегляд історії хвороби (так є можливість побачити повну картину ситуації); проведення обстеження для оцінки побоювань за безпеку пацієнта; з відвертої розмови з пацієнтом, зокрема про суїцидальні думки, наміри та плани. Досвід США свідчить, що така розмова покращує результати надання допомоги і не підвищує ризиків самогубства.

Нерідко тема суїциду сприймається за незручну або заборонену. Часом пацієнти (особливо військовослужбовці, серед яких суворість сприймається за чесноту) соромляться своїх думок про самогубство. У такому разі необхідно показати своє бажання допомогти пацієнту у проходженні цієї частини саморозкриття, це швидше за все, сприятиме покращенню ваших стосунків та створення необхідного для такої роботи психологічного контакту, та атмосфери довіри.

Непокоячись про безпеку людини, важливо визначити, які *фактори ризику* можуть підштовхнути її до заподіяння собі шкоди чи вчинення самогубства. Не менш важливо мати змогу визначити *захисні фактори*, що можуть зменшити ймовірність самоушкодження.

Загалом фактори ризику можна поділити на дві категорії – змінюванні та незмінювані – в залежності від того, чи можна безпосередньо вплинути на них або чи є імовірність, що в найближчому майбутньому вони вирішаться самі. Таким чином, до *незмінних факторів* ризику належать: чоловіча стать, здійснення у минулому спроб самогубства, організований план самогубства,

хронічний психічний розлад, нещодавно перенесена госпіталізація з приводу психічного розладу, зловживання або травма в минулому, хронічне психічне захворювання, самогубство або спроби суїциду серед членів родини, інші нещодавні втрати (смерть друга або родича, розрив стосунків або шлюбу), хронічний біль, вік (фактор ризику – нижче 25 або більше 60 років).

Серед інших несистемних факторів: приналежність до європеїдної раси, нижчі військові звання, нещодавній початок служби у збройних силах і невисокий рівень освіти.

До **змінюваних факторів** ризику належать: поточні думки про самогубство, плани і наміри його здійснити, доступ до засобів убивства (вогнепальна зброя, пігулки, медикаменти тощо), недотримання режиму лікування (якщо є явні психічні порушення та психіатр прописав ліки), безнадія, душевний біль та тривога, гострі порушення самопочуття, безсоння, низька самооцінка, імпульсивність, зловживання алкоголем та наркотиками, фінансові негаразди, проблеми із законом.

Дуже важливими в такій роботі є **захисні фактори** – вони залежать від минулого людини і сприяють зниженню загального ризику скоєння суїцидальних вчинків: гарний контакт із психологом, високий рівень стресостійкості, відповідальність перед родиною, відповідальність перед домашньою твариною, здатність долати фрустрацію, здатність швидко відновлювати душевні сили, гарний зв'язок з реальністю, підтримка близьких, релігійні переконання про неприпустимість самогубства.

Найважливішим питанням при оцінці суїцидальності - чи є ризик для безпеки людини настільки суттєвим, що її треба госпіталізувати. Кожен пацієнт індивідуальний, як його мотивація і поріг самогубства.

к.психол.н. Кравченко К.О. (ВІКНУ)

Ковальчук Р.Ю. (ВІКНУ)

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Сили спеціальних операцій (ССО, ССпО)— окремий рід сил Збройних Сил України, до складу якого входять частини спеціального призначення і підрозділи інформаційно-психологічних спеціальних операцій, що комплектуються спеціально навченими фахівцями, які мають спеціальні можливості у сферах розвідки, прямих акцій та військової підтримки для виконання складних, небезпечних, інколи політично чутливих операцій, що проводить командування ССО. До типових завдань ССО відносяться: рейди та сучасні бойові дії; психологічні операції; здобуття розвідувальної інформації за лінією фронту; робота «цивільної адміністрації» (залучення на свій бік населення); створення агентурних мереж; навчання іноземних армій, поліцейських і безпекових сил (так зване «примноження сили»); пошук, евакуація й доставлення полонених, заручників; медична допомога; впровадження в структуру спецслужб і військових організацій з метою

шпигунства або знищення людей, що представляють загрозу державі (в тому числі і на території інших держав); підготовка до переворотів, повалення режимів; виявлення, ідентифікація та визначення цілей для власних засобів ураження; антитерористичні операції. Виходячи з розглянутих вище особливостей діяльності підрозділів ССО, питання стресостійкості його представників є досить актуальним.

Дослідження проводилося у лютому 2019 року на базі однієї з частин Сил спеціальних операцій. У дослідженні приймали участь 108 військовослужбовців – учасники бойових дій.

Основною метою дослідження було визначення психологічних характеристик від яких залежить рівень стресостійкості військовослужбовців, оскільки знаючи ці параметри військові психологи будуть мати можливість розробити ефективні програми психологічної підготовки. У дослідженні використовувалась наступна батарея психодіагностичних методик: симптоматичний опитувальник «Самопочуття в екстремальних умовах» А.Волкова, Н.Водоп'янова; багаторівневий особистісний опитувальник (БОО) «Адаптивність-200» С. Чермяніна; методика «Рівень суб'єктивного контролю» Е. Бажина, Е. Голинкіна, Л. Еткінда; методика визначення типу особистості і ймовірності особистісних розладів, Дж. Олдхема, Л. Морриса; методика діагностики рівня емоційного вигорання В. Бойко; опитувальник для вивчення провідних мотивів професійної діяльності; методика «Короткий орієнтовний відбірковий тест» В. Бузина, Е. Вандерліка.

Таким чином, рівень стресостійкості має зворотну кореляцію з наступними параметрами: психофізіологічна втома (-0,743), порушення вольових якостей (-0,713), емоційна нестійкість (-0,840), вегетативна нестійкість (-0,659), порушення сну (-0,629), тривога і страхи (-0,614), дезадаптація (-0,855), фаза напруги - характеризується відчуттям емоційної виснаженості, втоми, викликані власною професійною діяльністю - за тлумаченням автора методики (-0,301), «загнаність у клітку» - відчуття безвихідності ситуації, бажання змінити роботу чи професійну діяльність взагалі (-0,428); депресивні стани (-0,263), фаза резистенції - характеризується надмірним емоційним виснаженням, що провокує виникнення та розвиток захисних реакцій, які роблять людину емоційно закритою, відстороненою, байдужою, будь-яке емоційне залучення до професійних справ і комунікацій викликає у людини відчуття надмірної перевтоми (-0,343), розширення сфери економії емоцій - емоційна замкненість, відчуження, бажання припинити будь-які комунікації (-0,302), редукція професійних обов'язків - згортання професійної діяльності, прагнення якомога менше часу витратити на виконання професійних обов'язків (-0,331), фаза виснаження - характеризується психофізичною перевтомою людини, спустошеністю, нівелюванням власних професійних досягнень, порушенням професійних комунікацій, розвитком цинічного ставлення до тих, з ким доводиться спілкуватися з робочих питань, розвитком психосоматичних порушень (-0,286), особистісна відстороненість - порушення професійних стосунків, розвиток цинічного ставлення до тих, з ким доводиться спілкуватися при виконанні професійних обов'язків, та до професійної діяльності взагалі (-0,394), загальний показник професійного вигорання (-0,373).

Прямий кореляційний зв'язок з рівнем стресостійкості мають: особистісний адаптаційний потенціал (0,483), поведінкова регуляція (0,468), комунікативний потенціал (0,320), морально-етична нормативність (0,246), військово-професійна спрямованість (0,415), відсутність схильності до девіантних форм поведінки (0,374), відсутність суїцидального ризику (0,330), інтернальність в області досягнень (0,367), інтернальність в області невдач (0,257), інтернальність в сімейних відносинах (0,368). Також були визначені типи особистості, прояв яких має пряму кореляцію з рівнем стресостійкості: пильний (0,510), пустельник (0,297), ідіосинкратичний (0,354), авантюрний (0,250), діяльний (0,461), драматичний (0,244), чутливий (0,334), відданий (0,229).

Таким чином, отримані результати можуть лягти в основу подальших розробок програм психологічної підготовки для підрозділів ССО.

*Красота І.В. (НМЦ КП МОУ)
Тракалюк О.Л. (НМЦ КП МОУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ПРИВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗВАНЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ НАТО (STANAG)

Підвищення рівня оперативної сумісності підрозділів Збройних Сил (далі – ЗС) України з підрозділами ЗС держав – членів НАТО потребує застосування стандартів НАТО щодо взаємосумісності військових рангів (військових звань).

В ЗС України військові звання військовослужбовців регламентуються статтею 5 Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу”, а саме: пунктом другим військові звання поділяються на такі групи армійські та корабельні, а також на: рядовий склад, сержантський і старшинський склад та офіцерський склад. Офіцерський склад складається з вищого, старшого та молодшого офіцерського складу. До військових звань осіб офіцерського складу медичної та юридичної служб ЗС України, які мають відповідну освіту та займають відповідну штатну посаду, додаються слова “медичної служби” і “юстиції”. До військових звань громадян України, які перебувають у запасі чи у відставці або проходять службу у військовому резерві, додаються слова відповідно “запасу”, “у відставці” або “резерву”.

У ЗС держав – членів НАТО коди військових рангів для усіх категорій військовослужбовців визначені STANAG 2116, а саме: коди звань офіцерів ТА неофіцерського складу сухопутних військ, військово-морських сил, військово-повітряних сил НАТО. Ці коди рангів військовослужбовців НАТО повинні використовуватися при підготовці штатних розкладів, запитів, звітів та повідомлень, які призначені для країн НАТО, їх організацій та командувань.

Офіцерський склад поділяються на OF від 1 до 10, неофіцерський склад на OR від 1 до 9, У НАТО військові звання від «OR-5» до «OR-9» включно вважаються званнями сержантського складу. Ворент-офіцер – це окрема категорія особового складу ЗС США, ранг нижчий за офіцерський, але вищий за рядовий склад. Тобто, класи військового звання ворент-офіцера не можуть бути включені до переліку кодів НАТО «OF» або «OR». Існують наступні класи ворент-офіцерів W1-W5. Національні еквіваленти військових звань у

військово-морських та військово-повітряних силах повинні відповідати затвердженим національним стандартам.

Отже, для виконання спільних завдань в міжнародних операціях потребує впровадження в ЗС України стандарту STANAG 2116 щодо сумісності військових звань ЗС України військовим рангам НАТО.

З урахуванням мети стандарту STANAG 2116, пропонується адміністративний метод впровадження, а саме: внесення змін до відповідних актів законодавства, розроблення службових документів, які використовуються в МО України та ЗС України або розроблення спеціального військового стандарту.

д.ю.н., проф. Крутов В.В. (УСПП)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ ОСОБИСТОСТІ В СОЦІУМІ

У традиційній системі знань людина розглядається як суб'єкт (об'єкт) лише одного світу – матеріального, що представлений у науці як дуальна структура: “матерія-енергія”. Саме в цій структурній оболонці сучасний соціум бачить життєдіяльність людини. Зазначене, на нашу думку, не дозволяє особистості реалізуватись у повній мірі в оточуючому середовищі, нерідко створює їй незліченні проблеми та страждання. В інноваційній системі знань, людина розглядається як суб'єкт (об'єкт) двох світів: 1) енергоінформаційного, що функціонує в межах запропонованої нами онтологічної моделі “Свідомість-Інформація-Енергія-Матерія”; 2) фізичного світу (Крутов В. Возвращение к себе. Основы развития сознания и управления мышлением. Киев: Генеза, 2014).

Кардинальна відмінність між зазначеними системами знань про людину спостерігається, зокрема, коли мова йдеться про її природу з позицій існуючих форм життя: традиційна система розглядає людину тільки в білково-нуклеїновій формі, інноваційна – у двох: енергоінформаційній (польовій) і білково-нуклеїновій та їх взаємодії. Останнє твердження є надзвичайно важливим, тому що воно відкриває унікальні можливості щодо потужної перспективи людини в її самореалізації, самоуправлінні життєдіяльністю в соціумі за умови оволодіння знаннями про зазначену взаємодію.

Уміння контролювати власні думки й керувати ними дає людині суттєві і надзвичайні переваги в реалізації її життєвих стратегій. В цьому контексті цікаві напрацювання науковців, які займалися розрахунками щодо об'єму й можливостей енергії ментального поля людини впродовж однієї доби. Виявляється (і це підтверджується їхніми експериментальними дослідженнями), що через зазначене поле проходить об'єм енергії, який досягає 450 кКал. У фізичному вимірі завдяки такій кількості енергії можна підняти вагу в 100 кг до 2000 м. Щоб реально уявити масштаб такої мускульної сили, достатньо спробувати надіти на себе 100- кілограмовий рюкзак і піднятися на гірську вершину заввишки 2 км. Інший приклад: орієнтовно 70

тисяч думок за добу, які в середньому проходять через ментальне поле людини, 90% – думки про минуле й майбутнє. Тобто 90% енергії витрачається даремно, бо минуле вже пройшло, а майбутнє не обов'язково буде таким, як того хотілося. Щодо залишку (10%), то тут справа ще гірша. Виявляється, що думки людини переважно вражені такими “вірусами” свідомості, як страх, тривога, вина, образа, агресія, гнів, депресія, заздрість тощо.

Уміння контролювати мислення сприяє досягненню бажаних перемог і в той же час його відсутність – призводить до виникнення проблем, прикрих, а то й вкрай небезпечних поразок. Уникнути їх можна за умови оволодіння особистістю системою знань про свою свідомість як головну й фундаментальну субстанцію Буття, його самопороджуючу причину.

Кудря М.В. (ВІКНУ)

3 ОСНОВНІ ЕТАПИ ПЕРЕВІРКИ НА ДЕТЕКТОРІ БРЕХНІ (ПОЛІГРАФІ)

В останній час перевірка на детекторі брехні (поліграфі) знаходить все більше застосування не тільки в Збройних Силах України але й у всьому нашому суспільстві.

Багато відомчих та комерційних організацій використовують цей метод при прийомі робітників на роботу, переатестації і проведенні службових розслідувань.

Процедура перевірки за допомогою комп'ютерного поліграфа складається з трьох основних етапів: передтестової бесіди, тестування і аналізу поліграм.

1. Передтестова бесіда є найтривалішим етапом перевірки. Під час бесіди поліграфолог заповнює необхідні документи і обговорює питання тесту для того, щоб людина яка проходить перевірку повністю зрозуміла кожне питання. Поліграфолог також пояснює процес тестування і відповідає на всі питання, що викликають занепокоєння в обстежуваного.

2. Власне тестування є другим етапом і проходить при закритих дверях в присутності поліграфолога та обстежуваного, без сторонніх осіб. Поліграфолог закріплює на тілі обстежуваної людини датчики поліграфа і ставить попередньо обговорені питання, що вимагають однозначної відповіді - «так» чи «ні». Фізіологічні показники реєструються з датчиків у формі графіків (поліграм).

3. Третім, заключним, етапом є аналіз результатів тестування. Поліграфолог виводить отримані в ході тесту дані на папір, переводить їх в бали і аналізує. На підставі аналізу поліграм поліграфолог робить висновок щодо правдивості відповідей, які дала обстежувана людина

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВВНЗ: ПЕРЕВАГИ ТА ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання даних в інтересах їх користувачів. Важливість і необхідність впровадження ІКТ в освітньому процесі обґрунтовано міжнародними експертами і вченими. ІКТ торкаються всіх сфер діяльності людини, а найбільш сильний позитивний вплив вони мають на освіту, оскільки відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання і навчання.

Перевагами використання ІКТ в освітньому процесі є:

- отримання слухачами здобутків новітніх інформаційних технологій;
- удосконалення навичок самостійної роботи слухачів в інформаційних базах даних, мережі Інтернет, виховання інформаційної культури;
- інтенсифікація освіти, поліпшення засвоєння слухачами знань;
- особистісно-орієнтований, диференційований та інтерактивний підхід у навчанні слухачів (робота з ПК, постановка запитань, отримання відповідей);

- індивідуалізація навчання (кожен працює в режимі, який його задовольняє), підвищення пізнавальної та творчої активності слухачів;

- активізація навчання завдяки використанню привабливих і швидкозмінних форм подачі інформації, змагання слухачів з машиною та з самими собою, прагненню отримати вищу оцінку;

- оволодіння навичками оперативно отримувати необхідну інформацію та приймати рішення у складних ситуаціях, доступ слухачів до банків інформації;

- об'єктивність контролю, зростання обсягу виконаних завдань.

Проблеми застосування ІКТ:

- відсутність наявного програмного забезпечення;

- додаткові вимоги до викладача для підготовки занять з використанням ПЕОМ, обмаль комп'ютерного часу на всіх;

- додаткові труднощі у зв'язку з невизначеністю у сфері законодавчо-нормативної бази;

- відсутність методичної бази використання ІКТ, методології розробки ІКТ для освіти примушує викладача на практиці орієнтуватися лише власним досвідом та вмінням емпірично шукати шляхи ефективного застосування ІКТ.

Враховуючи всі переваги і проблеми використання ІКТ можемо стверджувати, що їх впровадження та використання дозволить підняти освітній процес у ВВНЗ на якісно новий рівень, що відповідатиме загальним потребам сучасних Збройних Сил України.

к.б.н., доц. Куценко Т.В. (ВІКНУ)
Насєдкін Д.Б. (Інститут хімії поверхні ім. О.О. Чуйка)
Погребна А.В. (КНУ імені Тараса Шевченка)
к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)
д.б.н, проф. Макачук М.Ю. (ВІКНУ)

АПРОБАЦІЯ СИСТЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСВІДОМИХ СХИЛЬНОСТЕЙ НА ОСНОВІ ЕМОЦІЙНОГО ТЕСТУ СТРУПА

Емоційний тест Струпа (ЕмСтр) відображає мимовільне звертання уваги на емоційно значущі стимули, що проявляється у довшому часі реакції на них у порівнянні з нейтральними стимулами. Інтерференція - різниця між латентним періодом (ЛП) реакції на емоційно-значущі та нейтральні стимули. Чим вона більша, тим сильніше втручаються мимовільні емоційні процеси у систему довільної уваги. Нами створена система визначення підсвідомих схильностей на основі ЕмСтр, при проходженні якого реалізується можливість проведення об'єктивної кількісної ідентифікації психоемоційних ознак, необхідних для оцінки ризиків при підборі кадрів в різних галузях трудової, військової, навчальної діяльності. Обстежено 9 студенток факультету психології (вік 18-19 років) та 5 військовослужбовців-водіїв (середній вік 32 роки). По центру екрана з'являлися слова, написані червоним або зеленим кольорами, на які потрібно було реагувати натисканням клавіш правою або лівою рукою відповідно. Подразниками були емоційно-значущі слова (субтест 1 – із «льотного» семантичного поля, субтест 2 – псевдо емоційні (нейтральні), субтест 3 – із «алкогольного» семантичного поля) та емоційно-нейтральні слова. Основні ефекти отримані у випадку оцінювання ЛП на нейтральні стимули, пред'явлені перший і другий раз після емоційних (Н1 і Н2 відповідно). ЛП реакцій аналізувались 3×2 повторними вимірюваннями ANOVA. ЛП реакції лівою рукою виявився довшим, ніж правою ($F(1, 12)=9,21$, $p=0,01$, де F – критерій Фішера, p – рівень значущості). При проходженні субтесту 3, на відміну від субтесту 1, ЛП лівої руки довший ($F(1, 12)=5,23$, $p=0,04$). У студенток при проходженні субтесту 3 реакції обох рук стають синхронно довшими у порівнянні із субтестом 1, у чоловіків – при проходженні субтесту 1 – ЛП довші для правої руки, при проходженні субтесту 3 – для лівої руки (значно посилюється асиметрія) ($F(1, 12)=5,88$, $p=0,03$). У дівчат відмінності ЛП для лівої і правої руки більші для Н1, у чоловіків – для Н2 ($F(1, 12)=5,81$, $p=0,03$). Отже, проведене пілотне дослідження підтверджує чутливість застосованої системи до виявлення емоційних реакцій на подразники із різних семантичних полів і для різних категорій обстежуваних. Особливо чутливими виявились ефекти післядії, тобто реакції не безпосередньо на емоційні подразники, а на нейтральні, які слідують за ними.

РОЗВИВАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ЗВО ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ

У дослідженнях з професійної підготовки особистості до різних напрямків професійної діяльності, взагалі, та з формування певної культури у студентів (інтелектуальної, моральної, правової тощо), зокрема, особистість переважно розглядається як споживач: у неї має бути певна сума знань, умінь, навичок, якостей, чеснот тощо. Якщо ж особистість і розглядається з позиції діяча, то в певних ролях, межах, визначених викладачем. Особистість є і творінням культури і її творцем. Для того, щоб особистість була спроможна творити культуру, вона, окрім бажання це робити, має знати, як створювати певні продукти творчості, усвідомлювати суспільну значущість створеного, вміти конструктивно взаємодіяти з іншими людьми. Ми вважаємо, що конкурентоспроможний фахівець здатний, перш за все, застосовувати професійні знання та вміння у непередбачених професійних ситуаціях, бути діячем, тобто володіти технологічними прийомами створення різноманітних завдань розвивального характеру.

Чинником становлення такої особистості є, на нашу думку, розвивальне освітнє середовище у ЗВО. Розвивальний освітній простір як у ЗВО, на нашу думку, це такий простір, у якому домінує у часі ситуація розмірковування – ситуація допитливості, сумніву, пошуку. У процесі розгортання ситуації розмірковування під час розв'язання певної навчальної проблеми викладачі мають надавати пріоритет індивідуальності, самоцінності, самобутності кожного студента як активного носія суб'єктного досвіду, який накопичується під час навчання як у загальноосвітньому, так і вищому навчальному закладі. Розгортання на заняттях ситуації розмірковування надає можливість кожному студенту відчувати, що його думка цінна, що істина, за винятком певних історичних фактів, не дається ззовні готовою і кожний здатний зробити внесок в її осягнення.

Розгортання ситуації розмірковування можливе за умови інтенсифікації освітнього процесу та максимальна активізація студентів у ньому, яка передбачає: впровадження лекцій проблемного характеру, а саме: прес-конференція, удвох, дискусія, з розбором конкретних ситуацій, консультація [1]; перетворення практичних занять у так звані „майстерні”, тобто такі види занять, де студенти в ході обговорень, дискусій вирішують значущі проблеми спеціальності на основі власних самостійних напрацювань; впровадження рольових та ділових ігор, рольових тренінгів;

Виходячи з вище зазначеного, вважаємо за необхідне охарактеризувати позиції викладача та студентів, засоби їх взаємодії з метою забезпечення успіху у побудові розвивального освітнього простору на заняттях у ЗВО.

Позиція викладача – організовує навчально-пізнавальну діяльність студентів, допомагає їм самостійно “відкрити” нову інформацію в процесі проблемно-пошукових діалогів.

Позиція студента – суб'єкт пізнання: відчуває впевненість у власних силах, створює власну траєкторію розвитку, самостійно обираючи рівень складності завдань, контрольної (тестової) роботи, спроможний створити програму дій щодо власного самовдосконалення.

Засоби взаємодії викладача й студентів – співробітництво, ділове партнерство, суб'єкт – суб'єктні відносини.

Список використаних джерел:

1. Митник О.Я. Заняття проблемного характеру у педагогічному ВНЗ як засіб забезпечення конкурентоздатності майбутнього фахівця / О.Я. Митник // Вища освіта України – Том IV – Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К., 2011. – С. 248 – 256.

Лозицький В.В. (ВІТІ)

ВІЙСЬКОВІ ТРАДИЦІЇ В СИСТЕМІ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Величезне значення в питаннях виховання майбутніх офіцерів під час навчання у вищих навчальних закладах має використання традицій армії України, які відтворюється і транслюється від одного покоління до іншого через закріплені зразки поведінки (звичаї) і об'єкти спадщини (символи). Військовими традиціями можна вважати стійкі, історично утворені, укорінені у свідомості військових форми діяльності, поведінки, професійні та міжособистісні відносини військовослужбовців у воєнний та мирний час, які передаються від покоління до покоління і є фундаментальними основами функціонування військової системи у державі. Ознаками військової традиції є: стійкість, наступність, масовість прояву, ціннісний характер, історична зумовленість, повторюваність. Підставою для створення і функціонування традицій військовослужбовців є певна специфіка військової діяльності, яка пов'язана, перш за все, з характером завдань, що виконуються військовослужбовцями Збройних Сил України в складній обстановці і які нерідко пов'язані з ризиком для життя воїна. Крім того, представник конкретного військового колективу є особистістю, що має особливі уявлення і ставлення до товаришів і командирів, зброї і бойової техніки, виконання військової присяги, статутів і наказів. Виховання на основі військових традицій передбачає перенесення ціннісного змісту, звичаїв, символів, традицій мега-, макро-, мезо-рівня і формування на їх основі традицій мікрорівня як компонента виховного середовища військового вузу. В результаті цього перенесення курсант отримує певну сукупність зразків, що утворюють культурний простір для ціннісного орієнтування особистості. Мета впровадження військових традицій у курсантському середовищі – закріплення у свідомості певних уявлень, формування певного типу самосвідомості й зміцнення переконаності у необхідності певної організації суспільства чи певних дій та стосунків. У широкому сенсі військові традиції закладають модель світобудови і коди поведінки, є засобом етнокультурної,

соціокультурної, професійної ідентифікації. Спрямування військових традицій на формування національної самоідентифікації, що сприятиме формуванню стійких ідейних переконань, формуванню національних ідеологічних і світоглядних орієнтирів, обґрунтовує необхідність принциповій відмінності українських військових традицій від військових традицій зарубіжних країн. Зміст військових традицій охоплює: порядок, правила і норми поведінки військовослужбовців; стосунки їх між собою; духовні цінності; моральні настанови; традиції комунікації тощо.

Маркін С.О. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДГОТОВКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ КОМПЛЕКТУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Результати аналізу зовнішніх факторів, характер їх впливу на ефективність підготовки територіального центру комплектування та соціальної підтримки носить об'єктивний характер, тобто суб'єкти підготовки територіального центру комплектування та соціальної підтримки не можуть здійснювати на них вплив.

Тому, найбільш вагомий вплив на ефективність підготовки територіального центру комплектування та соціальної підтримки будуть здійснювати внутрішні фактори. Вони впливають на систему з її середини.

До основних внутрішніх факторів, що впливають на ефективність підготовки територіального центру комплектування та соціальної підтримки відносяться: організація підготовки суб'єктами підготовки; укомплектованість і навченість об'єктів підготовки.

Організація підготовки суб'єктами підготовки характеризується повнотою і якістю планування підготовки та достатністю ресурсного забезпечення заходів підготовки [1].

Повнота і якість планування підготовки територіального центру комплектування та соціальної підтримки характеризується якістю Програм індивідуальної підготовки військовослужбовців та обсягом завдань, які сплановані для виконання підрозділам територіального центру комплектування та соціальної підтримки.

Як свідчить досвід проведення підготовки територіального центру комплектування та соціальної підтримки, якість Програм ІП військовослужбовців залишається на низькому рівні. Вона складена без врахування їх рівня підготовленості, військової освіти, досвіду та спрямованості службової діяльності.

Основними складовими ресурсного забезпечення заходів підготовки територіального центру комплектування та соціальної підтримки є: забезпеченість військовою технікою (ОВТ), які використовуються для проведення заходів підготовки; забезпеченість матеріально-технічними засобами (МТЗ) заходів підготовки; забезпеченість НМТБ, яка використовується для проведення заходів підготовки [2].

Список використаних джерел:

1. Про організацію підготовки Збройних Сил України в 2019 навчальному році : за станом на 27 лист. 2018 р. – К.: ГШ ЗСУ, 2018. – 80 с. (Нормативний документ Генерального штабу ЗС України. Директива).

2. Концепція підготовки Збройних Сил України : за станом на 22 лют. 2016 р. – К. : Мін-во оборони України та ГШ ЗСУ, 2016. – 14 с. (Нормативний документ Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України. Концепція).

к.і.н., доц. Маслов М.П. (ХНПУ імені Г.Сковороди)
к.і.н., доц. Трубчанінов М.А. (ХНПУ імені Г.Сковороди)

ЗАРОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ТРАДИЦІЙ І ВОЄННОГО МИСТЕЦТВА У ДАВНІХ УКРАЇНЦІВ

Український етнос формувався упродовж багатьох століть. Витоки військової організації наших пращурів, як і прадавніх слов'ян загалом, сягають часів раннього середньовіччя, перших століть нашої ери, коли відбувався перехід від родоплемінних до ранньофеодальних відносин.

Серед давньоруських пам'яток писемності, які збереглися до наших часів, згадки про певні обряди і звичаї, традиції, зокрема й військового характеру, містяться у “Повісті минулих літ”, “Слові о полку Ігоревім” та інших.

Розміщення у центрі Європи, помірний клімат, родючі ґрунти, відносна незахищеність території зовнішніми, природними перешкодами, наявність великих торговельних шляхів, що з'єднували країни Сходу й Заходу, Півночі й Півдня, з давніх-давен приваблювали інші народи і спричинили безперервність навал кочовиків. Вже від часів великого переселення народів східні слов'яни перебували у стані вимушеного протиборства з гунами, готами, аварами, хозарами, печенігами, тюрками, половцями, монголо-татарами надавали велику роль військовому чиннику [2].

Займаючи важливу контактну зону між арабським Сходом і Західною Європою, Візантією і Скандинавією, переймали кращий досвід і кращу зброю в інших народів. При цьому історики неодноразово відмічають хоробрість і надійність слов'янських воїнів, що свідчить про їх високі бойові якості та усталену військову традицію [1, с. 40].

Основу війська давніх українців складала піхота, піші дружини, які озброювалися щитами і списами, а також зафіксовано ряд морських походів слов'ян, в яких досягалися певні успіхи як на суші, так і на морі та відзначено низку рис і навичок давньослов'янських воїнів, зокрема їх сміливість, військову винахідливість, вміння використовувати у своїх інтересах особливості місцевості.

Слов'яни часто успішно воювали з пішим військом імперії та з кіннотою, навчились брати неприступні фортеці, поширили застосування кінноти в складі українського війська [1, с. 41].

Серед найважливіших військових звичаїв праукраїнців слід також відзначити: підтримання необхідної військової дисципліни; військове товариство, бойове братерство і взаємну виручку; надання переваги гідній смерті полону; любов до зброї та вміле застосування її в бою; стійку витривалість і гідне перенесення труднощів військових походів, битв, умов побуту; спадкоємність у навчанні, підготовці до військової справи та удосконаленні військової майстерності [2].

Наступною яскраво вираженою українською військовою формацією була Запорізька Січ, де стратегії і тактики українських гетьманів П. Сагайдачного, Б. Хмельницького та багатьох інших гетьманів дозволила світу говорити про воєнні дії козацького війська, як про військове мистецтво українців.

Варто наголосити, що українці мають власну військову історію, яка передусім визначається національною ідентичністю військової справи Київської Русі, славетною козацькою добою, періодом визвольних змагань та двох світових війн, досвідом, отриманим у миротворчій діяльності.

Список використаних джерел:

1. Пилявець Р. І. Витоки військових традицій воєнного мистецтва / Р. І. Пилявець // Відродження українського війська: сучасність та історична ретроспектива. Матеріали міжнародної наукової конференції 1–2 грудня 2016 р., НУОУ ім. І. Черняхівського, К. 2016. - С. 40-41
2. <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/30899/3/21.pdf>

к.психол.н. Мась Н.М. (ВІКНУ)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ

Особливості прояву та розвитку здібностей, взагалі, та творчих, зокрема, цікавлять науковців та практиків різних напрямків науки: філософії, соціології, педагогіки, психології.

Так, сучасні вітчизняні та зарубіжні психологи здійснюють дослідження природи творчих здібностей в декількох напрямках. Коротко охарактеризуємо їх. Такі науковці, як Г. Айзенк, Л. Венгер, М. Веракса, М. Лейтес, М. Поддьяков, В. Векслер, Р. Стернберг співвідносять творчі здібності з максимальним рівнем розвитку розумових здібностей. Цікавим є погляд творчисть як на переконструювання здобутого раніше досвіду.

Такі вітчизняні науковці як В. Дружинін, О. Кучерявий, Я. Пономарьов протиставляють творчисть репродуктивній діяльності і особливий акцент роблять на активності без свідомого. Його механізм вони визначають, як взаємодію активного домінуючого безсвідомого з пасивною, субдомінантною свідомістю.

Такі вчені як Д. Богоявленська, Г. Костюк, А. Маслоу, В. Шадріков, Я. Ямницький визначають творчі здібності як інтегральну якість особистості, що об'єднує когнітивну й особистісну сфери і виявляється при дозріванні багатьох психічних структур особистості. Вони наполягають саме на розвитку творчої особистості, не обмежуючись творчими здібностями. Так, зокрема,

В. Шадріков, визначає зміст особливої категорії – духовні здібності, в яких він вбачає – цілісну сутність, – інтегральний прояв інтелекту і духовності людини. У цій новій сутності інтелект має інструментальний характер [1].

Нам імпонують погляди науковців в основі яких лежить думка, що творчі здібності оцінюються коефіцієнтом C_r (креативності). Ця позиція відповідає поглядам Я. Ямницького, Дж. Гілфорда, Е.П. Торренса, Г. Грубера, О. Матюшкіна.

Концепція креативності базується на теоретичній моделі структури інтелекту Дж. Гілфорда, центральною ланкою якої є відмінність між конвергентним та дивергентним типами мислення.

Основою креативності, за Дж. Гілфордом, є операції дивергенції, перетворення та імплікації.

Він виділяє шість параметрів креативності:

- 1) здатність до виявлення і постановки проблеми;
 - 2) здатність до генерування значної кількості ідей;
 - 3) гнучкість – здатність продукувати різноманітні ідеї;
 - 4) оригінальність – здатність відповідати на подразники нестандартно;
 - 5) здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі;
 - 6) здатність розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу і синтезу
- [1].

Отже, *креативність* – це комплекс інтелектуальних і особистісних характеристик, які дозволяють людині продуктивно діяти в ситуаціях новизни та невизначеності. *Творчі здібності* – сукупність властивостей і якостей особистості, які дозволяють здійснювати пошук, використовуючи при цьому нестандартні засоби, прагнення розв'язувати інтелектуальні проблеми з установкою на відкриття нового, невідомого для себе. До того ж, здібності до творчості – універсальна здібність особистості. Універсальність її полягає в тому, що сформовані її компоненти у будь-якому виді творчості можуть виявлятися й мати свій подальший розвиток в інших видах творчої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В.Н. Дружинин. – СПб.: Питер, 2008. – 368 с.

к.т.н., с.н.с. Невольніченко А.І. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМНІ ЗАДАЧІ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВОЄННИХ НАУКОВЦІВ

Воєнно-наукове забезпечення Збройних Сил, поряд і іншими видами забезпечення боєздатності війська, має найвищий пріоритет тому, що воно повинне надавати рекомендації усьому особовому складу війська щодо діяльності на науковій основі, яка забезпечує його максимальну цільову ефективність як основи системи воєнної безпеки країни. Нажаль, система воєнно-наукового забезпечення організаційно не існує, і тому дана глобальна проблемна задача ще очікує свого вирішення.

Аналіз воєнно-наукової продукції (звіти про НДР і ДКР, публікації і дисертаційні дослідження) свідчить, що пріоритетним фактором ефективності воєнно-наукових досліджень стає саме їх методологічне забезпечення. Нажаль, ще відсутнє розуміння фундаментального поняття ефективності об'єкта воєнної науки – бойової системи «військо», яке є основою принципів і наукових методів воєнної системології.

Систему воєнно-наукового забезпечення складають воєнні науковці, і тому виникають проблемні задачі вдосконалення системи їх фахової підготовки. Фах воєнних науковців визначається змістом їх воєнно-наукової діяльності – це науковець-дослідник і науковець-менеджер.

Фахова підготовка воєнних науковців є недосконалою, тому що її основою повинна бути методологічна підготовка на принципах і методах воєнної системології, концептом якої є системний підхід у воєнній науці.

Головною проблемною задачею фахової підготовки воєнного науковця-дослідника є розробка на ґрунті системного підходу наукового змісту дисциплін по фундаментальних основах воєнної системології і методології воєнно-наукового дослідження.

Головною проблемною задачею фахової підготовки воєнного науковця-менеджера є розробка на ґрунті системного підходу наукового змісту дисциплін

по фундаментальних основах також воєнної системології і воєнної кібернетики щодо управління воєнно-науковою діяльністю.

Воєнний науковець-дослідник повинний володіти загальнонауковими і спеціальними воєнно-теоретичними знаннями і «науковими технологіями» воєнно-наукового дослідження для одержання наукових результатів, що не можуть бути покращені (ознака повноти, коректності і закінченості наукового дослідження).

У науковому дослідженні в аналітичній частині об'єкт дослідження повинен бути наданий атрибутами складної системи, визначений пріоритетний фактор його ефективності (предмет), поставлена проблемна наукова задача вдосконалення об'єкта (мета). В теоретичній частині повинні бути досліджені закони і залежності показників ефективності від факторів впливу, формалізована задача максимізації ефективності об'єкта і обраний метод її вирішення. В прикладній частині повинне бути вирішення проблемної наукової задачі на даних контрольного прикладу, доведена коректність результатів, розроблені рекомендації щодо їх реалізації.

Воєнний науковець-менеджер повинний володіти загальнонауковими і спеціальними воєнно-теоретичними знаннями і «науковими технологіями» управління воєнно-науковими дослідженнями (планування досліджень по їх пріоритетності і актуальності, оптимальний розподіл наукового потенціалу дослідників, всебічне забезпечення виконання завдань щодо наукових досліджень, впровадження теоретичних результатів у воєнну науку і прикладних результатів у військо). Науковий керівник воєнно-наукового дослідження також повинен володіти фахом менеджера щодо управління діяльністю творчого колективу воєнних науковців – виконавців.

Рекомендації – надання науково-методичних і науково-організаційних пропозиції лінгвістичного забезпечення щодо заходів вдосконалення системи фахової підготовки воєнно-наукових кадрів у Збройних Силах, поглиблення теоретичних і прикладних досліджень у даному науковому напрямку воєнної лінгвістики.

Список використаних джерел:

1. Педченко Г.М., Невольніченко А.І., Шарий В.І., Воєнно-наукове забезпечення операцій військо (сил). Монографія. Військовий інститут КНУ ім. Т.Шевченка, Київ, 2011. – 226 с.

2. Шарий В.І. Системний підхід як методологічна основа воєнної науки/ В.І. Шарий, М.П. Крюков, А.І. Невольніченко // Збірник наукових праць НАОУ. – 2008, №83. – С.11-31

Нікитенко М.В. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

ФІНАНСОВІ ТА НЕФІНАНСОВІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЄДИНОГО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ОБЛІКУ ВІЙСЬКОВОЗОВ'ЯЗАНИХ

Єдиний державний реєстр військовозобов'язаних може розглядатись як ієрархічно організований комплекс організаційних методів, технічних, програмних, алгоритмічних та інформаційних засобів, що мають модульну структуру і забезпечують наскрізне узгоджене управління матеріальними та інформаційними потоками об'єкта управління. Система повинна забезпечувати узгоджену та цілеспрямовану спільну взаємодію всіх її компонентів, що зумовлює високу ефективність функціонування всієї системи управління обліком військовозобов'язаних[1].

Ефективність управління визначається тим, яку інформацію використовує управлінець і як він нею розпоряджається.

Витрати на збір інформації, її передачу, обробку, зберігання та передачу користувачеві повинні бути мінімальними. Технічний прогрес у галузі інформаційних технологій та систем за останні роки зробив розв'язання цієї проблеми цілком можливим і доступним.

Оцінка ефективності інформаційних систем – це співставлення результатів використання інформаційної системи з витратами на її впровадження й експлуатацію. Порівнянність витрат і результатів припускає їх вираження в грошовій формі.

Нині існує два принципових підходи до оцінки ефективності інформаційних проектів й функціонування інформаційної системи компанії в цілому: фінансовий, що надає вартісну оцінку будь-якої компоненти інформаційної системи, і змішаний, що містить фінансову й нефінансову складові.

При дослідженні діяльності подібних інформаційних систем на підприємствах і в корпораціях було визначено наступні прямі й непрямі чинники економічного ефекту впровадження комп'ютерної системи обліку:

Прямі:

1. Зменшення трудомісткості процесу за рахунок змін принципів обліку (у т.ч. виключення дублюючого введення інформації; відсутність трудовитрат на формування єдиної бази даних на підставі даних локальних баз даних (міграція баз даних)).

2. Зміна чисельності осіб, задіяних у процесі обліку. А саме зменшення чисельності, що призведе до зменшення витрат на утримання персоналу ЗС України.

Непрямі:

1. Вірогідність інформації (інформація достовірна, якщо вона віддзеркалює дійсність.).

2. Доступ до даних у режимі реального часу.

3. Ведення єдиної бази даних (бази військовозобов'язаних) у режимі реального часу (дозволяє в тому числі мінімізувати ступінь ризику, пов'язаного із втратою інформації або з її вірогідністю).

4. Оперативний контроль.

5. Скорочення витрат робочого часу, пов'язаного з документообігом (підвищення продуктивності праці: ефективне використання робочого часу й виконання більшого обсягу робіт).

6. Наявність інструментарію для прийняття якісних управлінських рішень.

7. Контроль інформації.

8. Авторизація виконання операцій у системі.

9. Підвищення рівня професійної підготовки персоналу.

10. Можливість інтегрування ЄДРВ з перспективними та існуючими комп'ютерно – інформаційними системами мобілізаційної роботи, а саме призначення військовозобов'язаних до команд (або надання оператору системи найбільш підходящих пропозицій для призначення, підготовки, перепідготовки під час проведення мобілізаційних зборів)[2].

Список використаних джерел:

1. Наказ МОУ «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру військовозобов'язаних» - 2017. - № 418

2. Экономическая эффективность информационных систем. – М.: ДМК Пресс, 2002. – 256 с.: ил.

к.пед.н., с.н.с. Олійник Л.В. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ СУПЕРЕЧНОСТІ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Визначення змісту спеціальної підготовки військових фахівців є ключовим моментом формування змісту сучасної вищої військової школи. Теоретичне осмислення і практичне рішення її завдань залишаються до цього часу досить актуальною проблемою. У цих умовах військово-педагогічною наукою покликано розробити нові підходи до навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління.

Результати аналізу методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін, розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління, надали змогу виявити такі суперечності:

суперечності теоретико-методологічного характеру між:

об'єктивно зростаючою потребою силових структур в магістрах військово-соціального управління із високим рівнем військово-спеціальної компетентності та відсутністю теоретично і методологічно обґрунтованої методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін;

між завданнями підвищення якості організації та проведення навчання військово-спеціальних дисциплін і відсутністю досконалої методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління, що відповідає б вимогам розвитку освіти на сучасному етапі;

значними педагогічними резервами військово-спеціальних дисциплін щодо розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління та невідповідністю форм, методів і засобів організації освітнього процесу, переважанням традиційного змістового наповнення методик навчання з орієнтацією на інноваційний характер навчання;

суперечності методичного характеру між:

соціальним замовленням держави на підготовку висококомпетентних магістрів військово-соціального управління, здатних до ефективної професійної діяльності, та нерозробленістю методичних засад розвитку військово-спеціальної компетентності під час фахової професійно-спеціальної підготовки;

наявністю наукових розробок у галузі навчання військово-спеціальних дисциплін і недостатнім використанням їх у ВВНЗ;

сучасними вимогами до навчання військово-спеціальних дисциплін магістра військово-соціального управління, який здатний організовувати та проводити МПЗ, як виду всебічного забезпечення підготовки та застосування військ (сил) і реальними можливостями освітнього середовища ВВНЗ;

необхідністю запровадження методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління у вищу військову освіту і нерозробленістю її теоретико-методичних засад;

необхідністю опанування слухачами інформації про сутність та механізми розвитку військово-спеціальної компетентності та недостатнім обсягом такої інформації у змісті навчальних дисциплін і спецкурсів тощо.

Отже, навчання військово-спеціальних дисциплін в умовах університетської освіти потребує докорінних змін структурного та системно-методичного характеру, необхідних для покращення процесу розвитку у магістрів військово-спеціальної компетентності.

ЗАСОБИ ПСИХОДІАГНОСТИКИ ТРИВОЖНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ВІДПРАВЛЕННЯ В ЗОНУ БОЙОВИХ ДІЙ

Більшість різноманітних чинників детермінують появу у військовослужбовців – тривожності, яка, при відсутності належної психологічної корекції, адекватних змін умов проходження військової служби, може трансформуватись у стійкі властивості особистості та деформувати її подальший розвиток, стати причиною погіршення діяльності, поведінки, зумовити порушення взаємин з товаришами, а також негативно впливати на виконання службового обов'язку та виконання бойового завдання.

Під час виконання різних вправ необхідно гарантування безпеку та в кінцевому результаті досягти позитивного успіху, саме через це офіцерові необхідно дотримуватися таких умов;

- чітко знати механізми впливу стрес-факторів на психіку військовослужбовця та їх імовірні наслідки;
- знати ступінь стресостійкості кожного воїна і на основі цього застосовувати відповідні аварійні методи психологічної підготовки;
- поступово посилювати емоційну напруженість занять з бойової підготовки;
- забезпечувати надійну страховку воїнів у процесі психологічної підготовки;
- комплексно застосовувати різні прийоми й елементи стрес-факторів, які можуть мати місце в сучасній війні;
- знати механізми проявів групової психології в екстремальних умовах та їхні ймовірні наслідки;
- здійснювати за потреби групову або індивідуальну психологічну консультацію для застереження і запобігання різним негативним наслідкам дій стрес-факторів психологічної підготовки;
- провадити спеціальні дослідження для визначення рівня нервово-психічної та емоційно-вольової стійкості воїнів.

Отже, з цього випливає, що ефективність психологічної підготовки залежить також від індивідуально-психічних особливостей психіки кожного воїна і його вміння керувати своєю поведінкою в екстремальних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Василюк Ф.Е. Психология переживания. М., МГУ, 1991.– 112с.
2. Зоран Комар «Психологічна стійкість воїна». Підручник для військових психологів, Київ – 2017, с. 75-83.

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОБОРОНА УКРАЇНИ, ЯК ЧАСТИНА СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

На початку створення системи територіальної оборони України її розглядали як додаткові окремі підрозділи, які мали виконувати завдання щодо посилення охорони державного кордону, важливих державних і військових об'єктів та комунікацій, забезпечення умов для оперативного розгортання військ, забезпечення виконання заходів правового режиму воєнного стану тощо. Однак, з розвитком цієї системи, стало зрозуміло, що крім виконання основних функцій, вона відіграє надзвичайно важливу роль щодо консолідації громадян України навколо ідеї захисту від ворога власної домівки.

Як приклад естонська територіальна оборона "Союз оборони Естонії". Дане воєнізоване добровільне формування увійшло до складу Збройних сил країни, загальною чисельністю близько 20 тисяч осіб. Це легальне воєнізоване формування, яке є разом зі збройними силами країни частиною сил оборони. Керівник організації є одночасно і заступником міністра оборони, а комплектується вона за територіальним принципом, із заздалегідь розробленими планами. У разі військової тривоги доброволець протягом півгодини готовий приступити до виконання своїх обов'язків зі зброєю в руках.

Така форма організації і військової підготовки патріотично налаштованого населення дозволить сформувати пояс безпеки в Україні і гарантувати мирне життя і захист мирного населення. Але держава має показати, що бути в територіальній оборони – почесно і гідно. Система територіальної оборони органічно розвиває напрями військово-патріотичного виховання молоді, навчання цивільного населення діям в екстремальних ситуаціях. Також це спроба підвищити мобілізаційний потенціал української армії, забезпечити щільність збройних сил без кардинального збільшення державних витрат, так як за фактом територіальні бригади обходяться набагато дешевше регулярних армійських частин.

Сьогодні система територіальної оборони України - надійний резерв сил оборони України. Крім того, вона є потужним стримуючим чинником для зовнішнього агресора, який мусить зважати на збройний опір цивільного населення. Територіальна оборона об'єднує громадянське суспільство, дозволяючи мобілізувати і згуртувати волю народу до оборони, до протистояння з загальним противником, залучаючи для спільної справи усі місцеві ресурси.

к.пед.н., доц. Приходько Ю.І.

ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ЯК ТРАНСФОРМАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС

Еволюційні, революційні процеси, перебіг історичних подій, численні наукові дослідження свідчать, що функціонування систем будь-якого

походження характеризується різними позитивними та негативними явищами, результатами: розвиток, успішність, занепад, хаос, дисипація тощо, тобто системні утворення з часом змінюються, трансформуються, функціонуючи в оточуючих середовищах під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників.

Сутність систем в контексті теорії трансформації найбільш повно може бути представлена таким чином: по-перше, система обов'язково охоплює сукупність елементів; по-друге, елементи системи певним чином пов'язані між собою; по-третє, пов'язані елементи системи створюють своєрідну цілісність; по-четверте, елементи системи знаходяться у постійній взаємодії шляхом обміну енергією; по-п'яте, властивості системи відмінні від властивостей окремих елементів сукупності; по-шосте, система знаходиться в середовищі впливу зовнішніх і внутрішніх чинників; по-сьоме система, залежно від умов, обставин, впливу може набувати стану розвитку, руйнації, хаосу тощо.

Військова освіта як система є:

- складноорганізованою за структурою;
- відкритою, тобто має джерела обміну матеріальними та нематеріальними носіями інформації із зовнішнім соціальним, військовим і культурним середовищем;
- такою, що апріорі має потенціал самоорганізації і самотворення, тобто містить джерела, що створюють її нерівноважність, неоднорідність з одночасним переборенням деструктивних явищ, що сприяють руху системи до стану дисипації;
- нелінійною, тобто залежною від середовища, в якому функціонує, зовнішнього впливу, і тому має велику кількість шляхів еволюції;
- динамічною, тобто всередині її постійно відбуваються різної природи дії, події, рухи, так звані впливи внутрішніх процесів взаємодії (турбулентність), що за сприятливих умов мають забезпечити нерівноважність системи, її трансформацію і сталий поточний розвиток, за умови відсутності вагомих факторів, спроможних перевести її у дисипативний стан з негативними наслідками.

Важливим у трансформаційному процесі системи військової освіти є визначення рушійних механізмів (джерел) її розвитку. На нашу думку, їх можна представити такими групами:

- реалізація нових цілей, тобто цілеспрямованість змін;
- процес адаптації до оточуючого середовища;
- суперечності, що мають місце в процесі трансформації;
- прогрес чи ускладнення системи (еволюційний процес);
- вплив зовнішніх і внутрішніх чинників.

д.пед.н., проф. Рижиков В.С. (ВІКНУ)

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРА ТАКТИЧНОГО РІВНЯ ПІДГОТОВКИ В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Педагогічна підготовка майбутніх офіцерів передбачає формування у них педагогічної компетентності. Спираючись на розуміння військової

педагогічної освіти як невід'ємного компонента загального особистісного розвитку кожного офіцера, формування на цій основі базових професійно-педагогічних компетенцій, які є основою для становлення офіцера як військового командира в подальшій професійній діяльності, обов'язковою складовою якої на рівні забезпечення бойової готовності є виховний процес особового складу, що досягається через військову педагогічну складову. Зважаючи на це, курсант тактичного рівня підготовки повинен бути готовим до виконання функцій викладача і вихователя по відношенню до підлеглих.

Педагогічна компетентність офіцера – це складне системне професійно-особистісне утворення, яке характеризується сукупністю взаємопов'язаних якостей особистості та відображається у здатності використовувати теоретичні знання, уміння, навички, необхідні для продуктивної діяльності щодо педагогічної підготовки майбутнього офіцера, вирішення завдань дидактичного, виховного, розвивального та інших напрямів.

Водночас усвідомлюємо, що зазначена педагогічна компетентність не може бути рівноцінно сформовані за рівнем тактичної підготовки курсантів у вищому військовому навчальному закладі. Саме тому вважаємо за доцільне виокремити тільки ті їх показники, формування яких набуває важливого значення у процесі педагогічної підготовки майбутніх офіцерів.

Отже, педагогічна компетентність офіцера тактичного рівня підготовки забезпечується сформованістю сукупності компонентів (мотиваційно-ціннісний, професійно-педагогічний, професійно-особистісний, управлінський, соціокультурологічний, самовдосконалення) та відповідних їх показників, які у сукупності відображає і готовність офіцерів до навчально-виховної діяльності серед підлеглих, та сформованість їх готовності до професійно-педагогічної діяльності на посаді військових командирів.

Саме тому зазначаємо, що формування педагогічної компетентності у офіцерів тактичного рівня здійснюється у процесі педагогічної підготовки, що передбачає оволодіння сукупністю теоретичних знань, сформованістю необхідних практичних педагогічних умінь і навичок, визначених змістом педагогічної навчальної дисципліни.

Рижкова Н.В. (ВІКНУ)

ПСИХОПРОФІЛАКТИКА АГРЕСИВНИХ ПРОЯВІВ ОСОБИСТОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТМ

Вже шостий рік на сході нашої країни тривають бойові дії, і як показує досвід проведення Операції Об'єднаних Сил, у військовослужбовців, котрі тривалий час перебувають під впливом емоціогенних чинників відбуваються зміни як фізіологічні так і психічні, знижується рівень морально-психологічного стану, що викликають відповідні реакції та зміни в поведінці воїна. Саме ці зміни, що відбуваються, продукують зростання агресивних проявів.

Частота психічних порушень, проявів агресивної поведінки корелюють з числом втрат. Небезпека агресії полягає і в тому, що вона створює передумови до суїцидів, зменшує ступінь довіри у взаємовідносинах між начальниками і підлеглими. Тому, вивчення даної проблематики є провідним для комплектування, удосконалення та підвищення ефективності функціонування військових підрозділів Збройних Сил України.

Будь-які прояви агресії, а особливо, коли мова йде про військовослужбовців під час виконання бойових завдань у зоні проведення ООС, певною мірою призводять до не бойових втрат особового складу, невиконання завдань за призначенням та зменшення бойової готовності усього підрозділу чи окремого військовослужбовця

Профілактика агресивної поведінки військовослужбовців повинна являти собою комплекс цілеспрямованих психологічно обґрунтованих і практично апробованих організаційних і заходів морально-психологічного забезпечення, які включають оптимізацію міжособистісних відносин військовослужбовців. Необхідні як індивідуальна корекція свідомості і поведінки кожного військовослужбовця, схильного до агресивних дій, так і нейтралізація негативних міжособистісних впливів, що провокують агресивні прояви військовослужбовців. Тільки комплексна профілактика, що здійснюється як на рівні одного військовослужбовця, так і на рівні його соціального оточення, може привести до пом'якшення агресивної поведінки.

Свинар А.О. (ВІКНУ)

КОРЕКЦІЯ ПСИХІЧНИХ ЗМІН В УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ, ЩО ВИНИКЛИ В НАСЛІДОК НАБУТТЯ НИМИ БОЙОВОГО ДОСІДУ

В умовах збройного конфлікту, що триває на Сході нашої держави, з кожним роком збільшується кількість військовослужбовців, які залучалися до АТО, а в подальшому до ООС і брали участь в бойових діях. В умовах бойових дій психічні зміни переживає кожен військовослужбовець. З'являючись ще до прямого контакту з реальною вітальною загрозою, психічні зміни тривають аж до виходу із зони конфлікту. Завдяки стресовому механізму закріплюється пам'ятний слід нових емоційно-поведінкових навичок і стереотипів, першочергово значимих для збереження життя. За умов, коли психічні зміни становляться травматичним, з'являються ознаки психологічної травматизації та знижується ефективність виконання завдань за призначенням, а в деяких випадках – неможливість продовжувати виконувати бойові завдання. В залежності від того, яким змістом в психології наділяється поняття “психологічна травма”, відповідним фахівцям надається можливість, в першу чергу, більш ефективно підійти до питання профілактики та запобігання психологічної травматизації серед особового складу, а також знизити прояви її ознак у випадку їх наявності.

Так, за даними Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Міністерства оборони України, якщо у всьому світі норма вразливих до психогенних травм бійців становить 25 %, то серед учасників АТО психогенні

втрати наближаються до 80 %. Зокрема в низці досліджень зазначається, що посттравматичні синдроми (ПТСР) становлять від 10 % до 50 % медичних наслідків усіх бойових подій. Серед емоцій переважають гнів і дратівливість; почуття провини, сорому або самозвинувачення, недовіри та зради, а також несправедливості долі; безвиході, відчуття відчуженості.

В умовах АТО психіка військовослужбовця піддається безлічі різноманітних впливів. Деякі з цих впливів сприяють мобілізації та концентрації фізичних та духовних можливостей військовослужбовця, підвищенню бойової активності, сміливості, самовідданості, інші, навпаки, дезорганізують бойову діяльність воїна, блокують доступ до наявних резервів організму, зривають роботу нервової системи і психіки. Довге перебування людини в обстановці стрес-факторів антитерористичної операції може призвести до появи психічних розладів, наявність яких найбільше залежатиме від інтенсивності отриманих психічних змін та індивідуальних особливостей військовослужбовця.

Слід зазначити, що українські психологи зіткнулися з означеною реальністю раптово, не маючи відповідної спеціалізованої підготовки. При цьому досвід зарубіжних психологів з питань переживання психотравматичних подій, який активно використовувався для розроблення шляхів психологічної допомоги постраждалим, не дав можливості вирішити всі завдання, які постали перед українськими фахівцями. У ході практичної діяльності стало зрозумілим, що в Україні ми маємо особливу соціальну, ментальну та психологічну специфіку, яку необхідно вирізняти та враховувати. Саме за таких умов психологам-практикам та науковцям важливо було реагувати швидко, професійно та узгоджено на виклики сьогодення.

Отже, актуальність дослідження обумовлена:

- зростаючими вимогами держави й суспільства щодо ефективності роботи з ветеранами локальних військових конфліктів;
- практично відсутніми психологічними дослідженнями впливу умов проведення антитерористичної операції на психічне здоров'я комбатантів;
- необхідністю вдосконалення діяльності служби психологічного забезпечення Збройних Сил України, насамперед, у розрізі здійснення психологічного забезпечення особового складу та психологічного супроводження його бойової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Кокун О. М., Агаєв Н. А., Пішко І. О., Лозінська Н. С. Основи психологічної допомоги військовослужбовцям в умовах бойових дій: Методичний посібник. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2015// Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/11222/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2015.pdf

2. Будницька О.А. Індивідуально-особистісні детермінанти емоційних переживань у психотравмуючій ситуації : автореф. дис... канд. психол. н. / О.А. Будницька. - К.: Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2001. - 17 с.

3. Військова психологічна підготовка та реабілітація. – К.: Видавець Олег Філюк, 2014. – 496 с.

к.політ.н., доц. Сірий С.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТРЕНІНГОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ВІЙСЬКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасні військові педагоги у своїй педагогічній практиці все частіше використовують тренінгові технології. Останні є ефективним засобом розвитку творчості курсантської молоді. Вони тісно пов'язані з психогімнастичними вправами, які націлені на формування та розвиток умінь, навичок і настанов ефективного спілкування курсантів. Зазначимо, що використання тренінгів сприяє розвитку здібностей, які поліпшують навчально-пізнавальну діяльність курсантів і дають змогу покращити навчально-виховний процес.

Поняття “тренінг” має низку значень: навчання, виховання, тренування, дресирування тощо. Проте, найчастіше тренінг розуміється як група методів, що спрямовані на розвиток здібностей до навчання та оволодіння будь-яким складним видом діяльності. Цікавою є також точка зору на тренінг як засіб перепрограмування моделі управління поведінкою та діяльністю, що вже існує у людини.

Виокремлюють такі види тренінгу: тренінг партнерського спілкування, тренінг сенситивності, тренінг креативності тощо.

З точки зору педагогічної науки тренінг – це вид групового та індивідуального навчання. Визначальною особливістю тренінга є можливість навчання його учасників під час виконання завдань тренера.

Зауважимо, що тренінг – це одночасно: процес пізнання себе та інших, який необхідно зробити цікавим і неповторним; неформальне, невимушене, конструктивне спілкування; ефективна форма опанування знань; інструмент для формування умінь і навичок; форма розширення власного набутого досвіду; спеціальна технологія, яка допомагає краще зрозуміти та усвідомити власний світ, зробити своє життя успішним; керівництво власними бажаннями та діями.

Тренінг, як форма педагогічного впливу, передусім, передбачає використання активних методів навчання. Саме тому вони дуже подобаються курсантам. Суттєвою відмінністю тренінгу є висока активність курсантського підрозділу на занятті.

Метою тренінгу є: підвищення рівня інформованості, розширення знань, розвиток загальних та спеціальних компетенцій.

Тренінг ставить перед військовим педагогом низку вимог. Так, зокрема, він вимагає від викладача: уміння вступати в контакт; уміння ставити питання; уміння вести діалог; уміння стимулювати курсанта обґрунтовувати та захищати власну позицію; уміння чути та зрозуміти те, що мав на увазі курсант; уміння передати курсанту, що його почули і зрозуміли; уміння вирівнювати емоційне напруження у бесіді, тощо.

Також треба наголосити на тому, що під час тренінгу було б доцільно розташувати учасників тренінгу колом, що сприятиме створенню неформальної атмосфери, забезпечить можливість кожному бачити всіх учасників тренінгу. Це сприяє створенню атмосфери відкритості, настрою, розвитку довіри, уваги, пізнавального та особистісного інтересу, сприймання учасників одного до одного.

к.філос.н. Соколіна О.В. (ВІКНУ)

МОТИВАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ ЗСУ УКРАЇНИ

Проблема розвитку мотивації професійної діяльності є однією з основних у військовій психології. Актуальність цієї проблематики зумовлена вирішальним впливом мотивації на успішність військово-професійної діяльності, психічний та функціональний стани військовослужбовця, прагнення до професійної самоактуалізації у військовій сфері тощо. Разом з тим, проведення ООС на сході України поставили на порядок денний проблему необхідності комплектування ЗСУ військовослужбовцями, що є вмотивованими до бойової діяльності. Тобто такими, які є психологічно готовими до виконання завдань з ризиком для життя та здоров'я.

Мотивація, як рушійна сила поведінки, відіграє велику роль у процесі формування особистості військовослужбовця. Тому виявлення й аналіз динамічних та енергетичних закономірностей поведінки, мотиваційних ресурсів особистості має велике значення для покращення ефективності професійної діяльності військовослужбовця.

Мотивація відповідає за реалізацію психологічної готовності до професійної діяльності. Якщо мотиваційна сфера не сформована, то буде відсутня можливість для реалізації потенціалу особистості, оскільки, саме від мотивації залежить, як і в якому напрямку будуть використані різні функціональні здібності.

В основі мотивації військовослужбовців ЗСУ лежать свідомі цілі (захист Батьківщини, захист родини, виконання військового та громадянського обов'язку тощо), заради яких вони докладають зусиль та в яких відчують відповідальність, коли визначають власну активність. Тому, у процесі організації психологічної підготовки військовослужбовців ЗСУ, їх безпосереднім командирам і начальникам варто пам'ятати про формування сприятливого мотиваційного середовища, яке характеризується: чіткими уявленнями військовослужбовців про очікувані від них результати, чітко сформульованими критеріями оцінки їх військово-професійної діяльності, справедливістю заохочення, привабливістю форм заохочення.

Мотиваційна сфера людини дуже складна і неоднорідна. У сучасній психології існує безліч різних теорій, підходи яких до вивчення проблеми мотивації настільки різні, що часом їх можна назвати діаметрально протилежними. Разом з тим, важливо відзначити значимість знань про мотивацію у діяльності військового командира і його заступників. Розуміння і застосування на практиці системи мотивації військовослужбовців ЗСУ призведе не тільки до загального підвищення ефективності вирішення поставлених завдань, а й до

задоволеності самих військовослужбовців, поліпшенням психологічного клімату. Грамотний керівник повинен чітко знати, що не всі підлеглі мотивовані однаково. Тому він має точно розпізнавати актуальні мотиви кожного і намагатися по можливості задовольнити їх потреби.

к.психол.н. Сторожук Н.А. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ ТЕОРІЇ ЛІДЕРСТВА

Всім відомо, що *лідерство* – це один із проявів влади. Обов’язкова умова лідерства – володіння владою в конкретних формальних і неформальних організаціях різних рівнів і масштабів.

Поняття “лідерство” та його концепції вперше виникли в західній соціальній психології на основі даних, отриманих емпіричним шляхом, в дослідженнях, які проводилися в малих соціальних групах. Лідерство як соціальний та психологічний феномен досліджувалося з різних теоретико-методологічних позицій.

Лідерство – це природний соціально-психологічний процес в групі, в основі якого лежить вплив особистого авторитету індивіда на поведінку членів групи.

Лідер – це елемент впорядкування системи, це особистість, яка здатна об’єднувати людей заради досягнення будь-якої мети. Це особистість, за якою інші готові визнати і визнають перевагу, та такі якості, які вселяють віру в нього і спонукають інших членів соціальної групи визнати його вплив на себе.

Відомим дослідником феномену лідерства є американський психолог Р. Стогділл, який виявив, що лідерство, зазвичай, розглядається як мистецтво досягати згоди та як рольова диференціація в позиціях влади.

Коротко охарактеризуємо найбільш поширені теорії лідерства.

Теорія особистісних рис. Напрямок в дослідженні лідерства з позиції теорії рис виник під впливом англійського психолога і антрополога Ф. Гальтона, який висунув ідею спадковості в природі лідерства. Основною ідеєю такого підходу було переконання, що якщо лідер має ті якості, що передаються у спадок і що відрізняють його від інших, то ці якості можна виділити. Однак скласти такий перелік не вдавалося.

Ситуативна теорія лідерства. Згідно з цією теорією поява лідера розглядається як результат зустрічі суб’єкта, місця, часу і обставин. Це означає, що в різних конкретних ситуаціях групового життя виділяються окремі члени групи, які перевершують інших у певній якості, але оскільки саме ця якість і виявляється необхідною у ситуації, що склалася, людина, що володіє нею, стає лідером. Цікаво, що ситуативна теорія лідерства підкреслює відносність рис, властивих лідеру, і передбачає, що якісно різні обставини можуть вимагати і якісно різних особистісних рис тих чи інших індивідів, які і стають лідерами.

Ситуативно-особистісна теорія представляє, свого роду, компромісний варіант теорії лідерства, яка була запропонована у 1952 р Г. Гертом і С. Мілзом. Вони виділили п’ять факторів, які необхідно враховувати при розгляді феномена лідерства: риси лідера як людини; його

мотиви; образи лідера і мотиви, які існують у свідомості його послідовників і спонукають їх слідувати за ним; особистісні характеристики лідера як соціальної ролі; інституційний контекст, тобто ті офіційні і легітимні параметри, в рамках яких діє лідер і його послідовники.

Ткачук С.П. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

КОНЦЕПЦІЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАГОРОДНОЇ СПРАВИ В УКРАЇНІ

Серед заходів з розбудови незалежної української державності реформування нагородного законодавства, яке б гарантувалося на загальновизнаних гуманістичних цінностях, врахувало історичні та культурні традиції українського народу та сучасну світову нагородну практику, розглядалося як одне з першочергових. Про це свідчить хоча б той факт, що вже 3 січня 1992 року Президія Верховної Ради України утворила Комісію у питаннях заснування державних нагород України, завданням якої було внесення пропозиції щодо заснування державних нагород України [1].

І в незалежній Україні, незважаючи на зусилля народних депутатів Верховної Ради України першого та другого скликань, прийняти Закон України «Про державні нагороди України» (далі — Закон про державні нагороди) вдалося лише третьому складу Верховної Ради, на дев'ятому році державної незалежності України, а саме 16 березня 2000 року [2]. За цей значний проміжок часу система державних нагород України не зазнала жодних змін за винятком припинення нагородження Почесною Грамотою та Грамотою Президії Верховної Ради України, останнє нагородження якими відбулося у грудні 1991 року.

Основні напрями вдосконалення державної нагородної політики, правових, організаційних та інших засобів вирішення проблем, подолання негативних явищ у цій сфері визначає Концепція вдосконалення нагородної справи в Україні, схвалена Указом Президента України від 18 серпня 2005 року.

До здобутків незалежної України у сфері державотворення можна віднести побудову цілісної системи державних нагород, а самі нагороди «владно увійшли у сьогодення і стали невід'ємною частиною української державної субстанції, розширивши досвід національного будівництва»

На сучасному етапі функціонування державних нагород України Концепція про вдосконалення нагородної справи в Україні, затверджена Указом Президента України від 18 серпня 2005 року, є логічним та необхідним кроком вперед у врегулюванні відносин даного роду.

Список використаних джерел:

1. Див.: Про Комісію Президії Верховної Ради України у питаннях заснування державних нагород України: Постанова Президії Верховної Ради України від 03.01.92 р. № 2029-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 17. — Ст. 212.

2. Див.: Про державні нагороди України: Закон України від 16.03.00 р. № 1549-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 21. — Ст. 162.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Сьогодні одним із пріоритетних завдань професійної підготовки майбутніх офіцерів є збільшення обсягу військових компонентів в освітньому процесі вищих військово-навчальних закладах (ВВНЗ) та військово-навчальних підрозділах закладів вищої освіти (ВНП ЗВО). Це зумовлено сучасними особливостями службової діяльності офіцерів, а також виникненням нових видів загроз, зокрема військової агресії проти України, тимчасової окупації території Автономної Республіки Крим, розпалювання збройного конфлікту в східних регіонах України. Такий стан свідчить про необхідність підвищення уваги до формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів.

З урахуванням того, що на сьогодні змінились пріоритети у системі державної безпеки, першочерговим стає посилення військової компетентності освітнього процесу. З огляду на появу нових ризиків у безпеці держави, першочергового значення для майбутніх офіцерів набуває необхідність діяти в умовах особливого періоду. З огляду на це першою педагогічною умовою розвитку військово-спеціальної компетентності офіцерів у процесі підготовки бакалаврів визначено відбір змісту навчального матеріалу зі спеціальних дисциплін з урахуванням результатів системного аналізу загроз у державній безпеці.

У процесі дослідження педагогічних умов розвитку військово-спеціальної компетентності офіцерів було враховано, що їхня діяльність як керівників є низкою дій з вирішення багатьох завдань щодо організації оборони держави в особливий період та при проведенні спецоперацій, налагодження організації та взаємодії підрозділів, підготовки персоналу, його психологічної готовності до виконання завдань за призначенням.

Ще одна педагогічна умова розвитку військово-спеціальної компетентності офіцерів також зумовлена особливостями їх професійної діяльності. Йдеться про те, що офіцеру – керівнику доводиться постійно навчати підлеглих, згуртовувати їх та спрямовувати на виконання службових завдань. Важливість педагогічних умінь офіцера зумовлена тим, що високої тактичної виучки особового складу (індивідуальної та у складі підрозділу) можна досягти систематичним й інтенсивним навчанням, під час яких в обмежений час персонал повинен вирішити різні завдання, що вимагають великого обсягу знань, навичок й умінь. Це зумовлює необхідність сформованості в офіцера відповідних педагогічних умінь, здатності застосовувати різні форми та методи навчання підлеглих. Для успішного вирішення навчальних завдань офіцер повинен не тільки знати зміст й організаційний бік навчання, але й уміти навчати, знати найбільш ефективні для того чи іншого випадку методи роботи. Залежно від категорії персоналу, рівня їх підготовки, мети заняття керівник підрозділу може застосовувати той або інший метод навчання або поєднувати кілька методів. Предмет постійної

уваги керівника підрозділу – підтримка належного морально-психологічного клімату і дисципліни в підрозділах, морально-психологічне забезпечення службових завдань, професійна підготовка особового складу.

к.ф-м.н., с.н.с. Філімонова Н.Б. (ВІКНУ)
д.біол.н., проф. Макаруч М.Ю. (ВІКНУ)
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)

ТРЬОХКОМПОНЕНТНА СИСТЕМА ВИЗНАЧЕННЯ НЕЙРОМАРКЕРІВ СТАНУ КОГНІТИВНИХ ФУНКЦІЙ ЛЮДИНИ

На основі комплексного аналізу змін електроенцефалограми (ЕЕГ) та електрокардіограми (ЕКГ) під час проведення комп'ютерного тестування стану когнітивних функцій великої вибірки обстежуваних отримані фундаментальні результати щодо нейрофізіологічних механізмів забезпечення ефективності когнітивних функцій людини. Отримані результати дозволили розробити трьохкомпонентну систему визначення нейромаркерів стану когнітивних функцій людини, яка як складові включає:

1. Оригінальні комп'ютерні методики визначення психофізіологічного портрету обстежуваного, які визначають його певні часові характеристики реакцій та кількість помилкових реакцій.

Комп'ютерні методики зібрані в модульну систему визначення основних характеристик центральної нервової системи (ЦНС): функціонального рівня та рівня функціональних можливостей ЦНС, швидкості простої сенсомоторної реакції, стійкості реакції, сили нервової системи, часу реакції вибору, показника центрального перемикачання, функціональної рухливості нервових процесів, працездатності головного мозку; мікроструктури оперативної пам'яті на вербальні та невербальні стимули зростаючого рівня складності, а також асоціативної пам'яті (за схожістю, за суміжністю (за часом та за простором), за контрастом та нелогічні асоціації), тесту на інформаційне перенавантаження та структури інтелекту (на основі тесту Амтхауера— IST);

2. Реєстрація ЕЕГ під час когнітивного навантаження та подальший її спектральний та когерентний аналіз та визначення координат трьохвимірної локалізації диполів активності головного мозку з використанням програми LORETA;

3. Реєстрація ЕКГ під час когнітивного навантаження та подальший її спектральний аналіз та використання варіаційної пульсометрії.

На основі оригінальних комп'ютерних тестів була визначена ефективність когнітивних функцій, на основі аналізу ЕЕГ - нейромаркери адекватності нейромереж головного мозку, а на основі аналізу ЕКГ встановлена фізіологічна ціна, сплачена організмом за виконання завдань [1-4].

Області застосування: 1) Діагностика ступеня ураження когнітивних функцій людини у бійців АТО/ООС при черепно-мозкових травмах, контузіїх, посттравматичних стресових розладах; при інсультах та інфарктах мозку, хворобі Паркінсона, Альцгеймера та інших нейродегенеративних

захворюваннях.2) В системах професійного відбору та профорієнтації щодо професій, які пред'являють високі вимоги до когнітивних якостей людини.

Список використаних джерел:

1. Корж С., Філімонова Н., Макаrchук М., Зима І., Кальниш В. Нейрофізіологічні механізми реалізації асоціативної пам'яті у ветеранів АТО/ООС, які зазнали черепно-мозкової травми // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Біологія. - 2019 - Вип. 2(78) - С. 28-34.

2. Zmazhenko O., Filimonova N., Makarchuk V., Zyma I., Horbunov O., Kalnysh V. The Influence of «Acoustic Peak» of the Audiograms on the Structure of the Neuronets of the Brain at Veterans of OOS With Traumatic Brain Injury During Testing Visual Working Memory // Lesya Ukrainka Eastern European National University Scientific Bulletin. Series: Biological Sciences/ Human and Animal Physiology 2019, 3 (387), P.116-122.

3. *Filimonova N., Makarchuk M., Zyma I., Kalnysh V., Cheburkova A., Torgalo E.* Features of interregional interaction in the brain of military men with traumatic brain injuries during testing visual working memory on complex stimuli // Bulletin of Cherkasy University. Series: Biological Sciences N.1, 2019.P.91-102.

4. Вознюк В., Філімонова Н., Макаrchук М., Зима І., Горбунов О., Кальниш В. Регуляція серцевого ритму та активність головного мозку бійців з черепно-мозковими травмами та постратравматичним стресовим розладом при здійсненні реакції вибору// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Проблеми регуляції фізіологічних функцій - 2018 - Вип. 25 - С.71-75.

к.ф-м.н., с.н.с. Філімонова Н.Б. (ВІКНУ)

д.біол.н., проф. Макаrchук М.Ю. (ВІКНУ)

к.військ.н. Нікіфоров М.М. (ВІКНУ)

к.психол.н. Кравченко К.О. (ВІКНУ)

Подковка О.І. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ ПРОФЕСІЙНИХ ПРОФІЛІВ ВІЙСЬКОВИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ОСНОВІ ТРЬОХКОМПОНЕНТНОЇ СИСТЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ НЕЙРОМАРКЕРІВ СТАНУ КОГНІТИВНИХ ФУНКЦІЙ ЛЮДИНИ

Успішність оволодіння тією чи іншою професією значною мірою залежить від здібностей людини, тобто від стійких психологічних, психофізіологічних і фізичних якостей особистості, які проявляються в певній сфері практичної діяльності. В військових частинах Васильківського гарнізону в м. Васильків було проведено обстеження військовослужбовців 8 спеціальностей (оператор РЛС, водій, стрілок, планшетист, зв'язківець, механік підготовки польотів, механік-інженер та військовослужбовець зенітно-

ракетних військ) із застосуванням трьохкомпонентної системи визначення нейромаркерів стану когнітивних функцій людини (комп'ютерне тестування визначення якості психофізіологічних функцій, стану зорової оперативної пам'яті людини та реакції на інформаційне перенавантаження – всього 6 тестів тривалістю 35-40 хвилин; проведення реєстрації електроенцефалограми (ЕЕГ) та електрокардіограми (ЕКГ) під час комп'ютерного тестування). Згідно отриманих нами результатів неможливо побудувати достатньо надійну систему маркерів ефективності когнітивних функцій людини спираючись тільки на показники комп'ютерного тестування. Унікальність нашого рішення полягає в тому, що аналіз психофізіологічного стану обстежуваного та стану його когнітивних функцій ми доповнили сучасними нейрофізіологічними та фізіологічними методами визначення нейромереж та структур головного мозку, які задіяні при виконанні тестів, та визначення ціни, яку платить організм для їх виконання [1-3]. На основі визначення трьохвимірної локалізації диполів активності головного мозку в програмі LORETA були виявлені структури головного мозку, які задіяні при певному когнітивному навантаженні, а когерентний аналіз дозволив дослідити зв'язність мозку, оскільки саме специфічні взаємопов'язані структури головного мозку визначають ефективність мозкової діяльності. Спектральний аналіз ЕКГ та методи варіаційної пульсометрії за співвідношенням активності симпатичного та парасимпатичного відділів вегетативної нервової системи дозволив визначити ступінь напруження регуляторних механізмів. За цим показником можна підібрати вид діяльності, який буде найменш виснажливим для людини. Такий комплексний аналіз надає можливість провести об'єктивну кількісну ідентифікацію психофізіологічних ознак, необхідних для максимізації професійної продуктивності обстежуваного та створити ефективну і об'єктивну систему відбору персоналу, здатного до успішного виконання поставлених завдань з найвищою продуктивністю.

Список використаних джерел:

1. Sergiy A. Gulyar, Natalia B. Filimonova, Mykola Yu. Makarchuk and Yuliia N. Krivdiuk. Ocular Influence of Nano-Modified Fullerene Light, 2: Time Correlation of the Choice and Simple Sensorimotor Reactions That Determine Blinding Compensation of the Driver // Journal of US-China Medical Science. V. 16, N. 3, May-June 2019 (Serial Number 114), P.105-115.
2. Knyr, A., Filimonova, N., Makarchuk, M., Zyma, I., Kalnysh, V., & Cheburkova, A. Features of Interhemispheric Brain Interaction in Visual Working Memory of Military Man With Traumatic Brain Injury // Lesya Ukrainka Eastern European National University Scientific Bulletin. Series: Biological Sciences/ Human and Animal Physiology (8(381)) (2018), 68-76.
3. Книр О., Філімонова Н., Макаrchук М., Чебуркова А., Зима І., Кальниш В. Особливості міжрегіональної взаємодії у головному мозку бійців із черепно-мозковими травмами при здійсненні простої сенсомоторної реакції // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Біологія. - 2018 - Вип. 1(75) - С. 50-54.

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Психологічна реабілітація військовослужбовців АТО (ООС) - це діяльність, що здійснюється суб'єктами психологічної роботи (психологами, волонтерами і т.д.), спрямована на відновлення психічних функцій, особистісних властивостей і системи відносин особистості військовослужбовця, що дозволяє йому успішно вирішувати життєві завдання і функціонувати в мирному соціумі. Безпосередньо, психологічна реабілітація вирішує широке коло завдань психологічної допомоги учасникам АТО (ООС).

Особовий склад з'єднань та частин Збройних Сил України виконує широкий спектр складних та відповідальних завдань, спрямованих на захист суверенітету та територіальної цілісності нашої держави. Як свідчить досвід участі особового складу частин та підрозділів Збройних Сил України у антитерористичній операції (АТО) та операції Об'єднаних Сил (ООС) на Сході нашої країни, виконання цих завдань здійснюється у екстремальних умовах, які створюють загрозу життю і здоров'ю військовослужбовців, спричиняють переживання ними подій, які виходять за рамки звичайного досвіду. Такі переживання травмують психіку і, як наслідок, приводять до зниження ефективності професійної діяльності, а іноді взагалі унеможливають подальше виконання бойових завдань.

Метою психологічної реабілітації є усунення психологічних наслідків травматизації у жертв і учасників АТО (ООС), що не досягають клінічного рівня (при ПТСР, а також при наявності деяких форм дезадаптивної поведінки та змін особистості) [1].

Наведемо деякі результати проведеного дослідження щодо травматизації учасників АТО (ООС), що були проведені для розробки рекомендацій та структурно-функціональної моделі психологічної реабілітації УБД.

У дослідженні приймали участь 61 військовослужбовець з різних родів військ та сил Збройних Сил України та різних регіонів держави. Всього у вибірці представлені військовослужбовці з 27 різних військових підрозділів та формувань (128-ї окремої гірсько-штурмової Закарпатської бригади, 13-го окремого десантно-штурмового батальйону, 14-тої окремої механізованої бригади, 17-тої окремої танкової Криворізької бригади імені Костянтина Пестушка, 26-тої окремої артилерійської бригади, 25-тої окремої Дніпропетровської повітряно-десантної бригади, 30-тої окремої механізованої бригади імені князя Костянтина Острозького, 44-тої окремої артилерійської бригади, 53-ї окремої механізованої бригади, 58-ї окремої механізованої бригади, 72-гої окремої механізованої бригади імені Чорних Запорожців, 79-тої окремої десантно-штурмової бригади, Житомирського зонального відділу Військової служби правопорядку, полку «Азов», Добровольчого Українського Корпусу, 80-ї окремої десантно-

штурмової бригади, 81-ї окремої аеромобільної бригади, 95-ї окремої десантно-штурмової бригади).

Вік військовослужбовців, що приймали участь у дослідженні – від 21 до 53 років. Освіта – вища (31,7 %), неповна вища (25%), середня спеціальна (25%), середня (18,3%). Термін перебування в зоні проведення АТО (ООС) від 4 місяців до 4 років. Дата призову 2013 – 2016 роки. Виховувалися в повній сім'ї – 50,8 %, в неповній сім'ї – 47,5%, в дитячому будинку – 1,6%.

Згідно проведеної методики «Ветеран», яка поєднує в собі риси соціально-психологічного опитування з елементами стандартизованого клінічного інтерв'ю і спрямована на виявлення найбільш актуальних психологічних і соціальних проблем, а також анамнестичних даних учасників бойових дій, ми отримали наступні дані.

За період служби в зоні АТО (ООС) у військовослужбовців сталася така подія, яка справила на них дуже важке враження – так (47,5%), ні (19,7%), вкрай важке (32,8%). Чи виникали після повернення з району бойових дій думки про безглуздість життя – ні (41%), дуже рідко (45,9%), часто (13,1%). Скільки відбувався період «відновлення» після бойових дій – не було взагалі (9,8%), перші 1-2 тижні (9,8%), перший місяць (45,9%), 2-6 місяців (29,5%), від пів року до одного року (4,9%). Чи здатні психологічно відновитися самостійно після участі в бойових діях – так (52,5%), в повному обсязі (11,5%), ні (36,1%). Оцінка власного психічного стану – задовільний (62,3 %), поганий (18%), гарний (19,7%). 75,4 % військовослужбовців пов'язують власний психічний стан саме з участю в АТО (ООС). Чи є проблеми в сімейних відносинах – немає (21,7%), не великі (48,3%), значні (20%), дуже серйозні (10%) і лише 32,1% військовослужбовців не пов'язують ці проблеми з участю в бойових діях. У 54,1% був період після повернення з району бойових дій коли вони пили частіше і (або) більше.

Блок питань щодо підтримки різних органів, що мають забезпечувати психологічну реабілітацію УБД показав наступні результати. Отримували підтримку – від органів державної влади (68,9%), від працівників військового комісаріату (21,7%), від громадських організацій (75%). Від кого на думку досліджуваних, зараз можна реально чекати допомоги: органи загальнодержавного рівня (визнання статусу, пільги) (75,4%), органи влади місцевого рівня (матеріальна допомога, робота) (33,3%), громадські організації учасників бойових дій (90,2%). Вважають корисним організацію і проведення спеціальних заходів медико-психологічного характеру для полегшення відновлення після бойових психічних травм 96,7% військовослужбовців.

Отже, ми бачимо, що психологічна реабілітація та вдосконалення її системи є актуальною проблемою для нашого суспільства. Більшість військовослужбовців оцінили свій психічний стан як задовільний, та пов'язали це саме з участю в АТО (ООС). Значна кількість має проблеми у сім'ї через участь в бойових діях. Після повернення з Донбасу більше половини військовослужбовців вживали алкоголь більше та частіше.

Найбільшу допомогу УБД отримують від громадських організацій, що говорить про потребу покращення роботи державних інституцій в цьому напрямку.

Список використаних джерел:

1. Агаєв, Н.А. Психологічні чинники адаптації військовослужбовців миротворчого контингенту до діяльності в особливих умовах: Дис... канд. психол. наук: 19.00.09 [Текст] / Національна академія оборони України. – К., 2006. – 195 с.

Фугело О. (ВІКНУ)

ПРОФІЛАКТИКА СИНДРОМУ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

За сучасних умов розвитку Збройних Сил України завдання, які пов'язані з захистом цілісності та суверенітету країни набувають особливого значення. Специфіка роботи військовослужбовців ЗСУ відрізняється тим, що в їхній діяльності присутня велика кількість ситуацій з високою фізичною роботою та емоційною насиченістю. Такі обставини вимагають від військовослужбовців уміння управляти емоційною напруженістю під час виконання військового обов'язку.

Темою професійного вигорання, дослідженнями у цій сфері та розробкою психодіагностичного інструментарію, а також вивченням засобів профілактики та корекції наслідків синдрому вигорання займалися багато вчених, такі як: К. Маслач, С. Джексон, В. Шауфелі, Т. Форманюк, В. Бойко, Л. Карамушка, Н. Назарук, О. Рукавішніков, Т. Зайчикова, К. Малишева, Н. Булатевіч, І. Остоплец, І. Сергеева, Л. Карамушка, Т. Зайчикова, В. Назарук та ін.

Серед причин та чинників синдрому вигорання є:

1. тривале емоційне виснаження та вичерпування ресурсів військовослужбовців під впливом довготривалого стресу, без можливості відновлення вичерпаних ресурсів;

2. внутрішнє накопичення негативних емоцій у військовослужбовців без відповідної і вчасної розрядки або “звільнення” від них.

Також існує циклічний зв'язок між стресом та професійним вигоранням у військовослужбовців: емоційне виснаження призводить до зростання стресу, а стрес призводить до зростання емоційного виснаження.

Серед симптомів, що свідчать про синдром професійного вигорання є: зниження мотивації до військово-професійної діяльності, різко зростаюча невдоволеність до роботи, втрата концентрації, недотримання вимог безпеки та умов виконання завдань, порушення військової дисципліни та термінів виконання завдання, конфлікти у колективі та хронічна втома.

Для профілактики синдрому професійного вигорання у військовослужбовців слід дотримуватися певних правил:

1. організувати робочий процес (командна робота з поділом ролей та обов'язків, ефективний розподіл часу та навантаження);

2. організувати комфортні робочі місця та місця відпочинку;
3. Розробити дієву систему оцінки ефективності роботи (система нематеріальних заохочень);
4. підтримувати колективний дух співробітників;
5. забезпечити та підтримувати психологічний комфорт у військовому колективі.

*к.т.н., доц. Черних Ю.О. (ВІКНУ)
Черних О.Б. (НУОУ)*

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ВІЙСЬКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Системоутворюючим елементом якості військової освіти, зокрема якості підготовки військових фахівців, слід визначити і визнати таку політику вищого військового навчального закладу (ВВНЗ), що зорієнтована на забезпечення потреб як особистості, так й військ. При цьому якість підготовки фахівця залежить від наявних умов і ресурсів та відповідним чином впливає на їх вдосконалення, має гарантовано забезпечити досягнення кожною особою визначеного рівня сформованості компетентності відповідно до прийнятих стандартів освіти та вимог замовника на підготовку офіцерських кадрів.

Система внутрішнього забезпечення якості освіти у ВВНЗ з підготовки військових фахівців повинна передбачати здійснення таких процедур і заходів: визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти у ВВНЗ; здійснення моніторингу та періодичного перегляду освітніх програм підготовки військових фахівців; щорічне оцінювання курсантів та науково-педагогічних працівників ВВНЗ, які беруть участь в освітньому процесі, та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті ВВНЗ або на інформаційних стендах або у будь-який інший спосіб; забезпечення підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, у тому числі самостійної роботи курсантів, за кожною освітньою програмою; забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління освітнім процесом; забезпечення публічності інформації про освітні програми, ступені вищої освіти та кваліфікації; забезпечення дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу, в тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату; інших процедур і заходів.

Таким чином, базовим принципом забезпечення якості підготовки військових фахівців є: самостійна, творча робота курсантів і творча активність науково-педагогічних працівників; запровадження новітніх освітніх технологій та забезпечення умов для активної навчальної діяльності тих, хто навчається. Це вимагає зміни стереотипів поведінки всіх учасників освітнього процесу. Звідси, головним змістом діяльності ВВНЗ має стати формування інноваційного освітнього середовища з орієнтацією на індивідуалізацію навчання, запровадження інформаційної культури і новітніх технологій,

збільшення обсягів самостійної роботи курсантів в умовах сучасного науково-методичного забезпечення. Ці та інші чинники спонукають нас до вживання відповідних заходів щодо подальшого вдосконалення системи підготовки військових фахівців, а саме створення дієвої внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Список використаних джерел:

1. Ніколаєнко С. М. Управління якістю вищої освіти: теорія, аналіз і тенденції розвитку: Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 519с.
2. Моніторинг якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів Збройних Сил України: наук.-метод. посібник. – / А. М. Алімпієв, І. В. Толок, М. І. Литвиненко та ін.; під заг. ред. І. В. Толока. – Х. : ХНУПС, 2017. – 244 с.
3. Зельницький А. М. Вища військова освіта – проблема гарантування якості /Зельницький А. М. // Вісник НАОУ. – 2012. – № 1(26). – С. 23–25.

*Черних О.Б. (НУОУ)
к.т.н., доц. Черних Ю.О. (ВІКНУ)*

МОДУЛЬНО-РЕЙТИНГОВА ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

Зростаючі вимоги до рівня професійної підготовленості випускників військових навчальних закладів ставить перед науково-педагогічними працівниками завдання щодо пошуку нових інноваційних форм і методів навчання. Однією з таких інноваційних педагогічних технологій є застосування в освітньому процесі модульно-рейтингової технології.

Проведений аналіз педагогічної літератури показує, що модульно-рейтингова технологія навчання має ряд переваг у порівнянні з традиційною й є одним з ефективних шляхів активізації процесу навчання, особливо в умовах цільової інтенсивної підготовки військових фахівців. До числа переваг цього методу навчання відносяться:

забезпечення методично обґрунтованого узгодження всіх видів навчального процесу всередині кожного модуля та між ними, що виключає дублювання у вивченні навчальних дисциплін;

системний підхід до побудови навчального курсу і визначення його змісту;

гнучкість структури модульного побудови навчальної дисципліни;

ефективний систематичний контроль та оцінка знань курсантів (використовується рейтингова оцінка, яка створює між тими, хто навчається, здорове суперництво за більш високе місце в рейтинговій таблиці), що дозволяє виключити упереджене ставлення викладацького складу, активізує їх пізнавальну активність в процесі оволодіння теоретичними і практичними знаннями та запобігає виникненню стресових ситуацій, властивих екзаменаційної системі оцінювання знань;

підвищується рівень засвоєного курсантами навчального матеріалу;

виявлення перспективних напрямів науково-методичної роботи викладача;

викладач встигає передати курсантам необхідні знання, навички та вміння в своїй предметній області за рахунок ущільнення навчальної інформації та надає її у вигляді блоків;

знижуються перевантаження курсантів в процесі навчання, підвищується їх інтерес до навчання та підвищується якість знань (теоретичних і практичних);

більш ефективно організовується самостійна робота курсантів, що дозволяє більш ефективно здійснювати індивідуальний підхід до навчання і враховувати індивідуальні можливості курсантів, так як кожен курсант може скласти свій план навчальної діяльності тощо.

При цьому для успішної реалізації даної педагогічної технології в педагогічному процесі ВВНЗ необхідним є дотримання низки педагогічних умов, які дозволяють її реалізацію на практиці і сприяють формуванню в стінах навчального закладу компетентного фахівця. При виявленні педагогічних умов, що дозволяють використання у ВВНЗ модульно-рейтингової технології необхідно враховувати: особисті схильності та потреби курсантів; вимоги держави і замовника на підготовку військових фахівців, що пред'являються до випускників військових навчальних закладів, які відображені у відповідних нормативно-правових документах.

Таким чином, на підставі вищевикладеного, ми вважаємо, що активізація процесу навчання курсантів на основі модульно-рейтингової технології можлива при дотриманні наступних педагогічних умов:

певної компетентності науково-педагогічних працівників ВВНЗ у питаннях застосування модульно-рейтингової технології навчання;

психологічна готовність курсантів до інновацій у навчальному процесі;

наявність розроблених модульних навчальних програм, які мають гнучку структуру, що складаються з окремих модульних блоків, котрі, в свою чергу, складаються з навчальних модулів (навчальних елементів);

організація модульного навчання курсантів на основі диференційованого підходу з урахуванням специфіки військового навчального закладу;

зростання ролі самостійності в процесі навчання і самоконтролю курсантів;

наявність навчально-методичних матеріалів, що дозволяють активізувати процес навчання курсантів на основі модульно-рейтингових технологій;

забезпеченість навчально-матеріальної бази ВВНЗ засобами комп'ютерних телекомунікацій, системами опосередкованого управління процесом навчання і програмними продуктами (тестовими програмами);

рефлексивна готовність курсантів до навчання на основі застосування модульно-рейтингової технології;

індивідуалізація навчання курсантів та його мотивація до навчання.

Таким чином, на нашу думку, модульно-рейтингова технологія навчання ввібрала до себе найкраще з інших педагогічних технологій і дозволяє активізувати процес навчання, що позитивно позначиться на якості підготовки майбутніх офіцерів.

Список використаних джерел:

1. Енциклопедія освіти /головн. ред. М.В. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

2. Нещадим М.І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика: монографія /М. І. Нещадим. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 852 с.

3. Ягупов В. В. Теорія і методика військового навчання: монографія/ В. В. Ягупов. – К.: Тандем, 2000. – 380 с.

Ph.D.Chernykh Y. (MI KNU)
Chernykh O. (NDUU)

PROSPECTS OF CREATION AND USE OF THE PROFESSIONAL STANDARDS FOR MILITARY SPECIALISTS

In last years considerable work has been done to bring the organization and content of military specialists training in line with the standards of higher education, modern military arts, military use of the Ukraine Armed Forces, experience in conducting peacekeeping operations, military-practical orientation of cadets training in higher military educational institutions. Educational process is reorganized in accordance with the new wording of the Ukraine Law «About higher education». Military education is gradually transferred to the organization of training officer personnel for two education levels - bachelor and masters. Under such conditions the problem of clarifying the essence of professional standards their development and use becomes important.

There is a direct correlation between the standard of higher education and the professional standard. At the same time, it is the professional standard that is the starting point, because it determines the basic competences of a graduate of a higher educational institution, a system of service functions and typical tasks of its activities, a list of relevant knowledge necessary skills for their implementation.

The report is devoted to methodical aspects of the development of professional military specialist standards. Based on the analysis of problems arising in the process of developing conceptual approaches to the organization of training of military specialists clarified the nature and significance of professional standards, and set the objectives for their establishment and use. It shows the intercommunication between the standards of higher education, National qualifications framework and professional standards, which are used for determination and evaluation the quality of the content and results of educational activity of higher education establishments. Considerable attention is spared to the method of creation a professional standard of military specialists on the basis of competence and module approaches. The general rules of development of standards are certain here. The feature of development of standard is that profession (competencies) of military specialist accepted general for all types of his official activity.

Methodology of analysis of job tasks by the formal description of their structure and competence approach to the determination of the content general and professional competencies for the relevant qualifying levels, which concerted with the National qualifications framework, are realized in the method. The structure and content of a professional standard is maximally adapted for the construction of educational-professional programs and curriculum for training in higher military educational establishments of military specialist in the specialty «Management of military units (after kinds and births of troops)». A method was developed in form algorithm that provides a description of each stage at the design of professional standards and

standards of higher education, and for the decision of questions of in-plant military specialists issues and providing of their continuous professional education.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту» /Відомості Верховної Ради, 2014, № 2.
2. Короткова Л. І. Професійні стандарти: теорія і практика розроблення /Л. І. Короткова, Л. Б. Лук'янова, Г. І. Лук'яненко та ін. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 220 с.

Чеховська М.М. (НАСБУ)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ГЕНДЕРНОЇ ПРІОРИТЕЗАЦІЇ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Починаючи з середини 20-го сторіччя дослідники воєн та військових конфліктів почали звертати увагу на зміну підходів до ведення військових операцій та, відповідно, подальшого налагодження мирних процесів. Зазначене надало поштовх до формування нової парадигми концепції безпеки, яка від ідеї забезпечення захисту кордонів та державного суверенітету перейшла до усвідомлення необхідності забезпечення безпеки людей і громад.

Рішучим кроком до інтеграції жінок до секторів безпеки та оборони провідних країн світу стала Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки. Мир. Безпека» (далі – Резолюція РБ ООН 1325), прийнята у 2000 році. Резолюцією було вперше на офіційному рівні визначено, що гендерна нерівність має тенденцію щодо посилення під час проведення військових конфліктів та сприяє перешкодженню встановленню стійкого миру та розвитку. У подальшому було прийнято резолюції № 1820 (2008), № 1888 (2009), № 1889 (2009), якими було підкреслено негативний вплив збройних конфліктів на жінок і дітей та зазначено на необхідності впровадження країнами конкретних заходів як щодо усунення вказаних негативних явищ, так і на важливості участі жінок у миротворчій діяльності.

Зважаючи на той факт, що НАТО є військовим альянсом, метою якого є недопущення військових конфліктів, а у разі їх виникнення – сприяння встановленню миру, було підтримано ініціативу інтеграції гендерної перспективи у структурні суб'єкти країн-членів НАТО та країн-партнерів НАТО. Зазначене було визнано одним із методів підвищення спроможності, операційної ефективності НАТО та чинником сприяння забезпеченню реагування на кризове явище.

Політичним результатом стало прийняття у 2007 році НАТО та Радою євроатлантичного партнерства політики щодо імплементації Резолюції РБ ООН 1325, яка визначила напрямки для подальшої інтеграції гендерної перспективи та гендерного балансу у військову та цивільну складові структури НАТО, а також інтеграцію гендерних аспектів в межі політики та програми НАТО. Вже у 2010 році Альянсом було прийнято перший План дій НАТО з імплементації питань жінок, миру та безпеки до його діяльності за умов перегляду основних частин Плану кожні два роки. Практичні аспекти впровадження рішень Резолюції РБ ООН 1325 стали можливі з прийняттям у 2009 році офіційного документу НАТО (Bi-SC Directive 40-1), яким надавалися конкретні інструкції щодо виконання вказаних рішень на всіх рівнях військової структури НАТО. Зазначений

документ переглядався у 2012 та 2017 роках, що стало важливим досягненням для військової складової НАТО.

Шабатіна Н.О. (НУОУ імені Івана Черняховського)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Стійкі тенденції щодо підготовки держав до ведення воєн майбутнього мають знаходити своє віддзеркалення як у процесах модернізації освітньої галузі загалом, так і галузі військової освіти, основним сенсом якої є якісна підготовка військових фахівців нової генерації.

Стосовно модернізації національної освітньої галузі в умовах сучасних глобалізаційних процесів, як зазначає у своїй монографії О. Дубасенюк, заслуговують на увагу актуальні аспекти модернізації освіти, що характеризуються парадигмальною спрямованістю, а саме: парадигма діалогу культур; міждисциплінарна парадигма; парадигма цілісності; рефлексивна парадигма педагогічної діяльності; ноосферна парадигма; парадигма інноваційного розвитку. Серед наведених основних концептуальних настанов, притаманних даному етапу розвитку науки, культури, найбільший інтерес викликає представлена ноосферна парадигма, що розкриває сутність і зміст переходу освіти до таких принципів:

- ноосферно-природовідповідних (біоадекватних);
- екологізації (звернення до природних способів сприйняття інформації);
- системності (опора на системні дослідження);
- гармонізації (використання технологій і методик цілісного сприйняття світу і мислення, занурення тих, хто навчаються, у гармонію світу);
- гуманізації (перехід від технократичної до соціокультурної моделі освіти);
- інструментальності (здатність використовувати знання, вміння та навички у всіх сферах життя);
- особистісно орієнтованої освіти, випереджальної освіти;
- потенційної інтелектуальної безпеки.

Тобто освіта у контексті глобалізаційних тенденцій і сучасних викликів має професійніше готувати людину до життя в інформаційному суспільстві, суспільстві знань та інновацій.

Зазначені парадигмальні засади модернізації освітньої галузі України є методологічним підґрунтям модернізації системи військової освіти (далі – СВО). На теперішній час СВО Україні потребує суттєвого оновлення відповідно до визначених законодавством України потреб інтеграції нашої держави в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простори, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору. До того ж, подальший розвиток СВО щільно пов'язаний і з проведенням операції об'єднаних сил (ООС) на сході України; здійсненням демократичного цивільного контролю над Воєнною організацією України, а також необхідністю підготовки ЗС України до ведення воєн майбутнього. Останнє потребує пильної уваги, адже ведення війн майбутнього

передбачає підготовку офіцерів майбутнього в модернізованій відповідно до глобалізаційних тенденцій і сучасних викликів системі військової освіти.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. Освітні реформи: місія, дійсність, рефлексія *Модернізація системи освіти в Україні в умовах сучасних глобалізаційних процесів*: монографія / за ред. Василя Кременя, Тадеуша Левовицького, Віктора Огнев'юка, Світлани Сисоевої. К. : ТОВ "Видавниче підприємство "ЕДЕЛЬВЕЙС", 2013. С. 253–262.

Шестопалова М. (ВІКНУ)

ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ЯКОСТЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-ЗВ'ЯЗКІВЦІВ

Ефективність професійної діяльності військовослужбовців-зв'язківців в умовах бойових дій можна підвищити, якщо проводити професійно-психологічний відбір за критерієм стресостійкості. Кінцевим результатом якого є якісне комплектування підрозділів зв'язку Збройних Сил України, зменшення плинності кадрів, що в свою чергу здійснює позитивний вплив на бойову й мобілізаційну готовність особового складу та їх здатність до виконання завдань за призначенням.

Психологічна діагностика індивідуально-психологічних якостей військовослужбовців-зв'язківців в системі професійно-психологічного вивчення:

Психологічний інструментарій		
№	Назва методики	Призначення методики
1.	БОО «Адаптивність -200»	Призначена для вивчення соціально-психологічних і психологічних характеристик особистості, що відображують інтегральні особливості психічного і соціального розвитку.
2.	Методика експрес діагностики властивостей нервової системи «Тепінг-тест»;	Призначені для вивчення сили нервових процесів, що є показником працездатності людини.
	методика «Нахил кривої» (В.Д. Небиліцин)	
4.	Методика виявлення комунікативних та організаторських схильностей «КОС-2»	Призначена для виявлення комунікативних та організаторських схильностей особистості (вміння швидко налагоджувати ділові та товариські стосунки з людьми, прагнення розширювати контакти, брати участь у групових заходах, вміння впливати на людей, прагнення проявляти ініціативу).
5.	Методика діагностики самооцінки психічних станів (адаптований варіант методики Г. Айзенка)	Призначена для діагностики психічних станів (тривожність, фрустрація, агресивність та ригідність), які тісно пов'язані з працездатністю людини.
6.	Методика діагностики мотивації Т. Елерса	Призначена для діагностики двох видів мотивації особистості: - мотивація до досягнення успіху; - мотивація до ухилення від невдач.
7.	Методика діагностики ступеню готовності до ризику Г. Шуберта	Дозволяє виміряти тенденцію особистості до ризику в умовах фізичної небезпеки.
8.	«Тест життєстійкості» С. Мадді (адаптація Д.О. Леонтьєва)	Призначена для діагностики компонентів особистісного потенціалу: - залученість; - контроль; - прийняття ризику.
9.	Проективна методика «Дерево» Д. Лампена (адаптація Л.П. Пономаренко)	Призначена для діагностики рівня самооцінки особистості, визначення її адаптаційного потенціалу та мотиваційної спрямованості.

Важливою характеристикою ефективності діяльності військовослужбовців є категорія надійності, яка багато в чому визначається стійкістю до дій стрес-чинників: психофізіологічних, психосоціальних, особистісних. Тому проблема стресостійкості військовослужбовців-зв'язківців в екстремальних умовах професійної діяльності є ключовою для розуміння психологічних механізмів її ефективності та зумовлює проведення професійно-психологічного відбору.

Шутов О.О. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Використання технічних засобів навчання в освітньому процесі сприяє підвищенню продуктивності тільки в тому випадку, якщо науково-педагогічний працівник вірно розуміє і уявляє психолого-педагогічні основи їх застосування.

Психолого-педагогічні технології дистанційного навчання являють собою систему форм, методів, прийомів, засобів організації дистанційного навчання, а також послідовність дій, здійснення яких забезпечує виконання завдань навчання, виховання і розвитку особистості.

Психолого-педагогічні технології дистанційного навчання повинні відповідати вимогам сьогодення та органічно поєднуватися з сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

Найбільший інтерес серед педагогічних технологій для здійснення дистанційного навчання представляють технології, які мають орієнтацію на групову роботу тих хто навчається, навчання у співпраці, активний пізнавальний процес, тренінги, вебінари, роботу з різними інформаційними джерелами. Зазначені технології передбачають широке використання дослідницьких, проблемних методів, застосування отриманих знань у спільній або індивідуальній діяльності, розвиток не тільки самостійного критичного мислення, а й культури спілкування, уміння виконувати різні соціальні ролі у спільній діяльності. Також використання психолого-педагогічних технологій дистанційного навчання допомагає ефективно вирішувати проблеми особистісно-орієнтованого навчання.

В системі “слухач (курсант) – комп’ютер – науково-педагогічний працівник” велика увага повинна приділятися активізації образного мислення. Подання навчального матеріалу має відтворювати думку науково-педагогічного працівника у вигляді образів. Тобто однією з головних складових в освітніх технологіях дистанційного навчання стає візуалізація думок, даних та знань.

Реалізація дистанційного навчання вимагає застосування спеціальних педагогічних технологій дистанційного навчання, а саме: кейс-технологія, телевізійна технологія та Internet-технологія. Визначені технології ґрунтуються на компетентістному та особистісно-орієнтованому підходах в освіті і використовують сучасні методи навчання, зокрема: метод проектів, ситуаційне навчання, навчання у співробітництві, продуктивне навчання, проблемне навчання, метод “мозкового штурму”, парне та колективне навчання.

Враховуючи зазначене можна зробити висновок, що технологія, дистанційного навчання заснована на активізації пізнавальної діяльності слухачів, може бути ефективною лише за умови дотримання чіткого балансу між інформаційними технологіями та педагогічною доцільністю їх застосування в поєднанні із суворим

урахуванням психофізіологічних і психологічних особливостей слухачів (курсантів), а також наявністю в ній контролю та корекції навчальної діяльності.

Чорний А.М. (НАДПСУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ УЧБОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Управління учбовою діяльністю передусім здійснюється за допомогою основних навчальних впливів – учбових задач. Використання комп'ютерних технологій в цьому процесі дозволяє значно розширити коло учбових задач, що вирішуються. З'являються можливості використовувати такі задачі, які в умовах традиційного навчання розглядалися б у значно спрощеному вигляді або не розглядалися взагалі.

Використання комп'ютера в учбовому процесі надало можливість застосовувати спеціальні задачі на планування і контроль, що в свою чергу сприяло побудувати навчання таким чином, щоб прямим продуктом діяльності учня було засвоєння знань, уміння визначати стратегію розв'язування задач, планувати та контролювати процес, знаходити і виправляти помилки.

Використання комп'ютерних технологій значно розширює наші можливості в реалізації такого навчального впливу як викладення нового навчального матеріалу. Наприклад, з метою активізації мнемічної пізнавальної активності учня можливо забезпечити показ будь-якого об'єкта протягом потрібного часу, що надасть можливість відтворити об'єкт як вербально, так і образно.

Комп'ютер дозволяє моделювати хід міркувань і виявляти не лише стратегію міркувань при розв'язуванні задач, які закладені проектувальниками і реалізовані комп'ютером, а й стратегію, застосовану учнем, що є особливо важливим. Це створює передумови для усвідомлення учнем своєї діяльності по розв'язуванню учбових задач. В учня з'являється реальна можливість управління цим процесом. Це досягається постановкою спеціальних задач на рефлексію різних аспектів відтворюваної діяльності (вибір гіпотез, аргументів).

Інтерактивні системи дозволяють діалогізувати процес навчання, щоб з'ясувати, ступінь виділення учнем суттєвих ознак поняття, зрозумілість способів обґрунтування. Усе це може здійснюватися у формі діалогу.

Використання комп'ютера значно розширило широту варіювання «поля самостійності» відповідно до теоретичної позиції проектувальної системи. Комп'ютер може обмежити широту «поля самостійності» будь-яким етапом розв'язування задачі і надати допомогу при виході учня з нього.

При управлінні учбовою діяльністю, слід також зазначити про існування такого режиму управління, як динамічне управління з боку комп'ютера і учня, а саме, коли розв'язування задачі ззовні виступає як спільне з комп'ютером розв'язування задачі, яку ставить учень або комп'ютер; характер і міру допомоги може визначити і учень, і комп'ютер. Міра допомоги

може змінюватися від підказки до виконання комп'ютером фрагмента розв'язування учбової задачі.

к.військ.н. Думенко М.П. (ГУП ГШ ЗСУ)

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ КУРСОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕД ПРИЗНАЧЕННЯМ НА НОВІ ПОСАДИ

Як показує досвід реформування армій передових країн світу, зокрема країн – членів НАТО, системи військового кадрового менеджменту у різних країнах мають свої докорінні особливості. Стандартів у галузі військового кадрового менеджменту не існує, але наявний єдиний підхід до порядку просування та проходження військової служби. Даний підхід зорієнтований на професійну армію та комплектування її на контрактній основі. В його основі передбачено управління кар'єрою військовослужбовців. Одним із основних напрямків управління кар'єрою військовослужбовця є військова освіта.

Механізм управління кар'єрою військовослужбовців реалізовується тільки на основі поетапного підвищення фахових знань та вмінь через здобуття відповідного рівня військової освіти або підготовки.

Відповідно до визначених законодавством України вимог щодо Європейського та Євроатлантичного курсу розвитку держави, система військової освіти потребує інтеграції до вимог та стандартів провідних країн членів Організації Північноатлантичного договору.

З цією метою Міністерством оборони України запроваджено Проєкт “Розвиток системи військової освіти та підготовки військових фахівців” зі стратегічною метою “Система військової освіти спроможна забезпечити навчання та підготовку офіцерського, сержантського (старшинського) складу з метою набуття здобувачами нових освітніх та професійних компетентностей, операційної сумісності на основі стандартів прийнятих у збройних силах держав – членів НАТО”, термін реалізації проєкту 26.12.2025 року.

Результатом реалізації даного Проєкту є впровадження на базі Національного університету оборони України імені Івана Черняховського та Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного:

курсу вищого керівного складу стратегічного рівня;

курсу офіцерів об'єднаних штабів оперативного рівня;

командно-штабного курсу тактичного рівня.

Реалізований комбінований спосіб здобуття військової освіти оперативно-стратегічного та оперативно-тактичного рівнів підготовки офіцерами Збройних Сил України в Національному університеті оборони України імені Івана Черняховського у поєднанні з навчанням у військових навчальних закладах іноземних держав.

Для сержантського складу підготовка здійснюється за на курсах лідерства з подальшою підготовкою на курсах фахової підготовки.

Система курсової підготовки сержантського (старшинського) складу при ВВНЗ (ВНП ЗВО).

Система військової освіти на сучасному етапі виступає водночас як об'єктом, так і суб'єктом реформування Збройних Сил України та сил оборони взагалі.

Запровадження на постійній основі підходів та методів військової освіти збройних сил держав – членів НАТО дозволить підвищити рівень професіоналізації військовослужбовців, нових освітніх, професійних компетентностей та призведе до більш прозорого і досконалого управління кар'єрою військовослужбовця.

Секція 4

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БОРОТЬБА У ВОЄННІЙ СФЕРІ

UKRAINIAN YOUTH AND SCHOLARS IN INTERNATIONAL ACADEMIC MOBILITY

The role of the international academic mobility cannot be underrated in the context of internationalization of education around the world. The experience of the countries involved in the international academic mobility processes demonstrates improved quality and efficiency of their national higher education, participants' skills and competences, let alone the fact exchange members win better chances to actualize their own and collective potential.

Expanding incoming and outgoing academic mobility is becoming a hot topic for educational establishments in Ukraine, with a view to Ukraine's integration into common European educational space. Participation in the exchange programs is particularly acute for students, teaching staff, and those wishing to acquire new knowledge, to polish skills and professional competences, as well as to tap additional resources and opportunities for self-realize. Active international cooperation in the field of education and science will afford better conditions for Ukrainian students to elect a country, time and a place for education, which will ultimately promote the personality enhancement, and graduates' competitiveness in internal and external labor markets.

For Ukraine, the first step on the way to its integration into the European educational space is the establishment of the nationwide mobility that facilitates both sharing educational experience and gaining high quality cost-effective educational and scholarly degrees. This is a major prerequisite to developing a network of overseas partner universities and joining common European educational space. Another operative tool for Ukraine is modernizing education quality assurance system to guarantee high quality education, which will lay the procedures and institutional basis for both students and academic teaching staff incoming mobility.

The topic of the students' and teaching academic staff mobility has been highlighted in an array of both national and international papers. Leading journals, primarily discuss economic and legal preconditions for implementing academic mobility projects world-wide, so long as they make a background for unification of higher education in European or global space, and enhance employability for graduates and postgraduates taught abroad. On a gross scale, the processes of academic mobility are linked to work migration and are considered their emergence. Thus, investigating trends in shifting man power, attention is also paid to gender factor and ethnic groups, that dominate the processes of academic mobility. The issues directly derived from prescriptive jurisdiction in education is the embodiment of people's basic rights and freedoms, namely, the right to education; so, considerations on educational discrimination and social inequalities that negate access of the underprivileged to high quality education, not alone participation in the exchange programs, are widely debated. Another area with reference to academic mobility that frequents research is cross-cultural differences and difficulties, exchange students come across when in a foreign country.

ІНТЕРНЕТ ТРОЛІНГ В ІНФОРМАЦІЙНИХ ДІЯХ

Інформаційні війни, медіа-тероризм стали породженням інформаційної глобалізації та все більше викликають тривогу і занепокоєння і потребують детального з'ясування їх можливих наслідків.

Разом із масовою комп'ютеризацією та поширенням мережі Інтернет по всьому світові з'явилися значні можливості впливати на психологію користувачів, до того ж мова йде про вплив як свідомий, так і підсвідомий, або неусвідомлений. Одним із найяскравіших проявів психологічної маніпуляції в Інтернеті є тролінг – відносно нове поняття у інтернет-термінології. Це написання в інтернет-мережі (на форумах, у групах новин тощо) провокаційних повідомлень з метою викликати флейм, конфлікти між учасниками, беззмістовну розмову, образи і т.п. Під флеймом (з англ. flame – вогонь, полум'я) слід розуміти обмін повідомленнями на форумах і в чатах у формі словесної війни, яка нерідко втрачає відношення до первинної причини дискусії. Відповідно людину, яка розміщує грубі і провокаційні за змістом повідомлення в Інтернеті, називають тролем.

Головною ціллю тролінгу є внесення в суспільство розладу, хаосу.

Варто наголосити, що явище тролінгу є ефективним засобом та механізмом впливу на активність аудиторії. Тролінг є популярним засобом застосування в політиці для зміни певних реакцій аудиторії на політичні матеріали в інтернет-виданнях та на новинних ресурсах.

Тролінг може бути емоційний – непланований (виникає раптово під час дискусії, або ж це лише коментування на форумах чи в соціальних мережах), планований (використовується для того, щоб заподіяти комусь шкоду) і детально планований (застосовують як інструмент впливу).

У джерелах, присвячених аналізу тролінгу, можна виокремити такі поняття як мережевий тролінг та Інтернет-тролінг. Д. Семенов визначає мережевий тролінг як розробку завідомо провокаційних повідомлень з метою викликати конфлікти між учасниками мережевого співтовариства, «хвилю правок» (активне цілеспрямоване вмішування в текст повідомлень у контексті пропаганди та нав'язування власної позиції). Важливо зазначити, що тролі використовують достатньо великий спектр засобів: від примітивного розміщення образливих повідомлень до плідної цілеспрямованої роботи в команді собі подібних з метою внесення хаосу до вибраного ними сайту чи форуму як жертви.

Інтернет-тролінг це явище, що розпочинається з певного жарту, сатири, розіграшу, прямолінійних висловлювань (тролінг-атак), метою якого є знищення обраної конференції або групи, або доведення певної конкретної людини до нервового зриву.

На сьогодні тролінг став одним із провідних методів психологічної маніпуляції, конфліктів та наклепів, як в повсякденному житті так і в політиці, бізнесі та інших сферах життєдіяльності.

Тож, як бачимо, явище тролінгу в інтернет-мережі досить поширене і його легко відстежити навіть простому користувачеві Інтернету. Проте дуже важко відстежити чіткі межі між свідомою, навмисною маніпуляцією та випадковою і несвідомою.

Бараннік В.А. (НАСБУ)

ПРОТИДІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВПЛИВУ НА ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ

Сучасний етап діяльності вітчизняних силових та правоохоронних структур здійснюється в умовах посилення інформаційно-психологічного впливу на психіку фахівців сектору безпеки, як суб'єктів забезпечення державної безпеки України.

Зазначений вплив являє собою розповсюдження інформації, орієнтоване на зміну психології та поведінки об'єкта впливу, нерозривно пов'язане зі смисловими або комунікативними аспектами спілкування. Здебільшого він здійснюється через засоби масової інформації, мережу Інтернет та у процесі міжособистісної взаємодії і за своїм змістом може бути конструктивним чи деструктивним, мати як позитивні так і негативні наслідки впливу на особистість фахівців сектору безпеки.

До останніх відносять: зміну психічного стану особистості, що переважно проявляється у виникненні напруженості, тривожності, чи навпаки, збудженості, агресивності; порушення механізмів соціалізації особистості – з'являється готовність діяти за зовнішньою вказівкою; зміну системи цінностей і правової самосвідомості особистості.

Для протидії зазначеному впливу може бути застосований наступний комплекс психологічних методів:

- *випереджальної профілактики* – розробка і доведення до зацікавлених осіб аргументів на користь тих положень, які можуть стати об'єктами фальсифікацій. Він реалізується шляхом: з'ясування проблемних питань (ситуацій), які можуть бути використані в якості засобу впливу; оперативного доведення наявної про них інформації, її обговорення та роз'яснення;

- *двосторонньої аргументації* – висунення і обговорення, як позитивних так і негативних аргументів стосовно певної проблеми;

- *нейтралізації впливу* – роз'яснення: сутності закладених у пропагандистському матеріалі (повідомленні) ідей, передумов появи такого матеріалу, очікуваного психологічного ефекту від його застосування, виділенні сумнівних моментів та подальшим порівнянням з прийнятими цінностями, ідеалами, поглядами, позиціями;

- *інформаційної дискредитації* – формування свідомої недовіри до джерел негативного інформаційно-психологічного впливу шляхом створення уявлення про них, як про брехливих, лицемірних, неперекірливих у джерелах отримання інформації, агресивних тощо.

Таким чином, протидії інформаційно-психологічному впливу на особистість досягається комплексним застосуванням методів: випереджальної

профілактики, двосторонньої аргументації, нейтралізації впливу та інформаційної дискредитації.

Беліков В.Ю. (МАУП)

ПРІОРИТЕТ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ У ВОЄННО-ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

Національні інтереси України торкаються широкого спектру проблем. Однак потрібні чіткі пріоритети, тобто чітка ієрархія національних інтересів, цілей за їхньою важливістю. У цьому зв'язку варто нагадати, що одним з основних пріоритетів національних інтересів у галузі міжнародних відносин нашої держави є стратегічні та геополітичні інтереси, пов'язані з забезпеченням національної безпеки України та захистом її політичної незалежності. У свою чергу, основний напрям діяльності держави із забезпечення своїх національних інтересів у сфері безпеки і оборони є воєнно-політичний, який у першу чергу спрямований на захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканості державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи України. Це як ніколи стало зрозумілим з анексією Криму та окупацією частини східних територій України Російською Федерацією.

Реалізація цього пріоритету національних інтересів України має здійснюватися шляхом нейтралізації та ліквідації загроз національній безпеці України воєнного характеру. В сучасних умовах більшість держав світу (особливо це стосується середніх та малих країн) без допомоги інших держав, об'єднаних в організації різних рівнів, одноосібно повністю гарантувати свою національну безпеку не може. Тому цілком зрозумілим є те, що Україна ставить собі за мету інтеграцію до євроатлантичної (НАТО) та власне загальноєвропейської системи безпеки, що тільки створюється. Це зафіксовано в основних концептуально-доктринальних документах нашої держави, що торкаються проблем безпеки і оборони.

Тільки воєнно-політичні реалії ситуації, що склалася на сьогодні в Європі (особливо в Україні) та за її межами, змусять Євросоюз звернути свою увагу на Україну і нададуть нашій країні реальний шанс значно стимулювати процес вирішення питання євроінтеграції. Порівняно з іншими сферами людської діяльності, на жаль, поки що лише у цій галузі наша держава може бути рівноправним партнером для європейських країн.

Реалізація європейського та євроатлантичного інтеграційного курсу є пріоритетом зовнішньої політики України тому, що, на наш погляд, це є найкращим способом забезпечення національних інтересів нашої держави – побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин та гарантування національної безпеки.

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ НЕУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Визначаючи шляхи гармонійного розвитку держави, мета якої консолідована демократія, необхідно усвідомлювати два основні напрямки впровадження структурних змін. Перший напрямок – удосконалення політико-правового забезпечення, так як на законодавчому рівні визначається і тип виборчої система загалом, і конкретизується кожен крок виборчого процесу. Приведення фундаменту законодавчої бази у відповідність із європейськими стандартами та специфікою кожної національної держави дасть змогу впроваджувати безпосереднє волевиявлення народу як основну передумову легітимності влади. Другий напрямок – побудова громадянського суспільства, основне місце в якому займає політична культура громадян, на етапі формування якого важливу роль відіграють неурядові організації, які діють в середині держави.

Приділяючи значну увагу дотриманню прав людини, пропагуючи толерантність та недискримінацію, міжнародні неурядові організації стали на допомогу у розвитку правового суспільства, організовуючи місії спостерігачів на вибори, а також в наданні технічної підтримки з реалізації проектів, що стосуються покращення виборчого законодавства. Отже, міжнародні організації можуть бути сполучною ланкою між зазначеними вище двома напрямками демократизації. Саме наявність вказаних напрямків та їх взаємодія призводить до демократизації ролі політичних виборів у державах. Зміни у політико-правовому забезпеченні (в сторону більш уніфікованих за формою і більш демократичних за наповненням) та політична активність громадян це дві необхідні складові для демократичного поступу держав.

Основними напрямками активності громадсько-політичних організацій на сучасному етапі є організація та підтримка діяльності громадських приймалень, робота з молодими виборцями, співпраця з територіальними громадами, підтримка діяльності міжнародних спостерігачів, моніторинг передвиборної кампанії, проведення екзит-полів, спостереження за процесами голосування та підрахунку голосів, паралельний підрахунок голосів, спостереження за виборами в інших країнах, інформаційно-аналітична діяльність, тощо. Особливого значення безпосередньо під час проведення виборів набуло залучення громадських організацій до участі в якості офіційних спостерігачів.

Багато громадських організацій завдячують своїм створенням підтримці і координації з боку міжнародних об'єднань. Отже, можемо зробити висновок, що основною метою діяльності міжнародних організацій є впровадження і підтримка основних демократичних цінностей. Кожна з них обрала свій варіант втілення цієї ідеї – це і неупереджене спостереження за прозорістю і чесністю виборчих процесів, і оцінка виборчого законодавства та надання рекомендацій щодо його поліпшення. Міжнародні організації для досягнення поставлених цілей використовують наступні засоби: впровадження

довгострокових програм, підтримка цільових проектів, організація тренінгів, форумів, конференцій, професійних диспутів, де відбувається обмін досвідом і готуються кваліфіковані кадри. Особливої уваги заслуговують розробка та технічна підтримка програм, що займаються адаптацією виборчих систем окремих країн до норм міжнародного законодавства. Не менш важливою є робота, пов'язана з випуском публікацій, в яких об'єднуються результати наукових досліджень і практичного досвіду. Міжнародні неурядові організації часто виступають посередниками у розширеному діалозі між урядом та опозицією, організовуючи відкриті слухання.

Вінаєв І. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ МОСКОВСЬКОГО ПАТРІАРХАТУ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ СВОГО ВПЛИВУ НА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Особливості гібридної війни між Україною та РФ полягає у тому, що РФ використовує усі можливі важелі впливу на населення України для підтримки своєї агресивної політики. Одночасне використання релігійних, політичних, економічних, інформаційно-психологічних факторів з підтримкою дій незаконних воєнізованих формувань сепаратистів, призводить до того, що Україна отримує досить болючі наслідки у вигляді ООС (у мин. АТО), які значно впливають на подальший розвиток країни в цілому.

Релігійна складова з давніх часів використовувалась як основа конфліктів та воєн, і, наразі, РФ також намагається обумовити свою агресію утиском вірян Української Православної Церкви Московського Патріархату (далі УПЦ МП) з боку України. Надання автокефалії Українській Православній Церкві Київського Патріархату (далі УПЦ КП) стало значною перешкодою для продовження свого впливу на населення України зі сторони УПЦ МП, тому, що з'явилась загроза втрати впливу у релігійному просторі країни зі сторони УПЦ МП. Деякі дослідники називають війну з РФ «гібридно-мессіанською агресією»[1], ознаки якої, беззаперечно, відслідковуються у протесті УПЦ МП під час надання автокефалії УПЦ КП. Достатньо гострим питанням, за 4 році війни між Україною та РФ, стало питання ідентифікації українського народу, що підняло низку історичних та мовних розбіжностей, які, як наслідок, і стали основою надання томосу для УПЦ КП [2]. Реакція представників РФ є показником того, наскільки важливим важелем впливу є УПЦ МП, і реакція на надання томосу є підставою стверджувати про те, що УПЦ МП здійснює безпосередній вплив на населення України шляхом культурної, фінансової, політичної підтримки представників та лобістів РФ в Україні.

Отже вивчення особливостей використання Російською Федерацією УПЦ МП для зміцнення свого впливу на населення України є достатньо важливим питанням у контексті розуміння та протидії гібридним загрозам зі сторони агресора.

ВПЛИВ РФ НА ЕСКАЛАЦІЮ КОНФЛІКТУ В ІСПАНІЇ ЩОДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ КАТАЛОНІЇ

Нелегітимний референдум щодо незалежності Автономної області Каталонія відбувся 1 жовтня 2017 р. В опитуванні, як повідомляє каталонська влада, взяли участь 2,2 млн осіб (всього було зареєстровано 5,3 млн виборців). Понад 90% учасників референдуму висловилися за незалежність.

Завданням даного дослідження є висвітлення присутності та впливу російських спецслужб у розгойдуванні конфлікту між Каталонією та центральною владою Іспанії.

Актуальність полягає у правильному сприйнятті проведеного референдуму та усвідомленні інформаційної політики Кремля.

"Кремлеботи" - фейкові акаунти у соціальних мережах, що здійснюють російську пропаганду на просторах Інтернету є зброєю у гібридній війні та впливають на суспільну думку, втручаються у хід виборів, підтримують сепаратистські референдуми, поширюють ідеї "руського миру" і намагаються невілювати невідгідні Кремлю дискусії - як опозиційні, так і провладні.

Російські джерела намагаються використати референдум за незалежність Каталонії для виправдання захоплення Кримського півострова. Працівники посольства Росії у Південній Африці заявили: "Сьогоднішні події в Каталонії знову показують, що кримський референдум 2014 р. був вражаючим прикладом ненасильницького волевиявлення". Тим часом російський телеканал RT поширив переклад інтерв'ю австрійського телебачення з лідером правопопулістської "Партії свободи" Австрії Гайнцом Крістіаном Штрахе під заголовком: "Крим скористався правом на самовизначення, як і Каталонія".

Журналістка Джулія Дейвіс(США), яка відстежує й аналізує російські ЗМІ, пише, що державні телеканали Росії вважають ситуацію з каталонським референдумом нагодою змінити міжнародні оцінки сепаратистських референдумів проведених у Криму, на Донбасі, а також в Абхазії та Південній Осетії.

Офіційні російські ЗМІ говорять про Каталонію, але насправді вони «цілять» у Брюссель, використовуючи референдум. Державні ЗМІ у Росії звертають увагу на те, що референдум за незалежність Каталонії – лише одна з численних проблем Європи, «а також доказ неефективності та невдачі європейського проекту та, як наслідок, усіх західних проектів».

Пан Ільвес, один з провідних експертів з питань кібербезпеки Стенфордського університету в США, пише, що Кремль розгорнув в Інтернеті безпрецедентну війну для розвалу Європейського Союзу зсередини.

Російський слід у Каталонському референдумі знайшов вчений університету Джорджа Вашингтона (США) Хав'єр Лісако (у видавництві "El Pais"). Проаналізувавши більше 5 мільйонів публікацій у Twitter, вчений пов'язав російські ресурси "RT" та "Sputnik" з "армією"

фейкових акаунтів, що займались дискредитацією Іспанії та розхитуванням ситуації в Європі. Хав'єр підкреслює скоординованість цих акаунтів у поширенні контенту, продукowanego "RT" та "Sputnik".

Міністр МЗС Іспанії А.Датіс підтвердив інформацію про втручання у Каталонський референдум з території Росії. Так, за його словами, до, під час та після референдуму іспанська влада фіксувала інтернет-контент політичного спрямування, що надходив з серверів, розташованих на території РФ, та чи має він зв'язок саме з російським урядом - з'ясовуватиме слідство. Також аккаунти займались поширенням недостовірної інформації, хибних соціологічних опитувань, викривленням фактів.

Російські "тролі" й надалі діють у сепаратистському інформаційному інтернет-просторі, підбурюючи каталонців до відокремлення. Так, аккаунт у Твіттері "Pau Claris" поширює понад 50 публікацій сепаратистського змісту щодня. Наразі, діяльність "тролів" зосереджена на висвітленні діяльності лідерів сепаратистського руху, створенні ілюзії утисків каталонської мови в Іспанії, звільненні "політв'язнів" - ув'язнених сепаратистів та поширенні сепаратистського контенту.

Не маючи можливості «дістати» підбурювачів сепаратизму, іспанський суд принаймні засудив їх поплічників, що багатьом, щонайменше в Іспанії, дасть привід задуматися - чи варто зв'язуватися з російськими спецслужбами. Іспанія зважилася на «викорчовування» російської мережі впливу в своїй країні, однозначно призведе до зменшення напруженості.

Таким чином, узагальнюючи все вищезазначене, варто наголосити на важливості розпізнання агентів «гібридної війни». Це в подальшому здатне допомогти протидіяти провокаторам та агентам впливу.

Дмитренко О.Р. (ВІКНУ)

ЗОВНІШНЬПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В СНГ

Звертаючись безпосереднього прикладу сучасного російського впливу в трьох балтійських країнах можна визначити принаймні чотири ключові інструменти, що активно використовуються Москвою для зовнішньополітичного тиску в регіоні. Серед них:

- 1) використання комплексу сучасних проблем російських етнічних меншин на території Естонії та Латвії;
- 2) використання бізнесу як своєрідного «сполучника» з політичними силами держав Балтії і, як результат, інструменту впливу і тиску першого на останні;
- 3) використання механізмів цінової політики на російські енергоресурси в обмін на підриг «третього енергетичного пакету» та спільної енергетичної політики ЄС в цілому;
- 4) активне проникнення і захоплення медіа-простору країн Балтії.

Такий перелік російських інструментів «м'якої сили» виявляється далеко неповним, а у протилежному разі необхідно говорити лише про серію

«попередніх», «підготовчих» дій та заходів, які у подальшому повинні перерости у дії напіввоєнного або ж повною мірою воєнного характеру. У цьому розумінні, відзначимо, що будь-які наявні у зовнішньополітичному арсеналі сучасної Росії інструменти, що маскуються під терміном «м'яка сила», насправді підпорядковуються воєнним цілям і завданням держави, що мають бути досягнуті нею у середньостроковій чи довгостроковій перспективі, а відтак, на певному етапі повинні бути повністю прив'язаними до виміру «жорсткої» безпеки.

*д.н.держ.упр., ст. досл. Гурковський В.І. (МАУП)
Дмитрук С.Ф. (МАУП)*

ІНФОРМАЦІЙНА ЗБРОЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ

Сучасна війна заснована на можливості управління і маніпулювання суспільною свідомістю, підпорядкування волі людини. Об'єктом війни нового типу є свідомість людей. Вона і це найчастіше відбувається не усвідомлено для тих, хто піддається інформаційно-психологічній дії. Необхідно усвідомити природу і технології інформаційної влади над людьми, безконтрольність яких може привести не тільки до масового знищення окремих народів, але і до загибелі сучасної цивілізації в цілому. А для відсічі інформаційної агресії необхідно перш за все, розуміння суті подій, що відбуваються [1]. Використання інформаційної зброї безпосередньо пов'язано з веденням гібридної війни та є його ключовим компонентом.

«Вікіпедія» зазначає, що типовими компонентами гібридної війни є використання методів, що сприяють виникненню та поглибленню в державі, обраній для агресії, внутрішніх конфліктів створення внутрішніх суспільних протиріч через пропаганду з її переходом в інформаційну війну.

До сьогодні не існує єдиної думки про те, що саме являє собою гібридна війна: чи слід розглядати її як самостійний феномен, чи як війну «традиційну», що ведеться за допомогою інформаційної зброї та інших специфічних методів. В свою чергу, постає питання про те, чи є інформаційна зброя, таким чином, новітнім різновидом традиційної зброї, її загальною модифікацією або взагалі альтернативою. Інформаційні впливи (застосування інформаційної зброї) на супротивника в тому чи іншому протистоянні, зокрема, збройному, здійснювались задовго до того, як інформацію було визнано повноправним об'єктом суспільних відносин. Інформаційна зброя являє собою засіб здійснення запланованих дій з інформацією або ж алгоритм цілеспрямованого впливу на інформаційну систему шляхом передачі такій системі інформації (або здійснення з інформацією інших запланованих дій) [3, с. 57].

Здійснення інформаційного впливу можливе й без використання інформаційних технологій, чим викликане визнання власне за інформацією здатності виступати в якості інформаційної зброї. Інформаційні системи можуть виступати, в залежності від своєї сутності, як мішені або суб'єкти інформаційного впливу та як середовища застосування інформаційної зброї.

На відміну від традиційної зброї, зброя інформаційна є суто наступальною, оскільки заходи щодо нейтралізації її впливу становитимуть заходи захисту, спрямовані на забезпечення власної інформаційної безпеки, а будь-які дії у відповідь, зміст яких складатиме використання інформаційної зброї, слід розцінювати як наступальні. Отже, інформаційна війна це цілеспрямовані інформаційні впливи, що здійснюються суб'єктами впливу на об'єкти впливу з використанням інформаційної зброї для досягнення запланованої мети [2].

Сучасна гібридна війни проти України проявляється в пов'язаних між собою формах інформаційного впливу. На сьогодні ми спостерігаємо такі форми ведення гібридної війни: пропаганда, що базується на брехні, маніпуляція історією для виправдання і посилення агресії проти України та підміні понять, звинувачення України у власних злочинах, спотворення української історії та маніпуляція історичними фактами; кібератаки та спроби дестабілізувати критичну інфраструктуру.

Список використаних джерел:

1. Богданова И. Ф. Экология информации при переходе к информационному обществу [Электронный ресурс] / И. Ф. Богданова. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/ellib/crimea/conf_2007/text/bogdanova_i.pdf. – Название с экрана.
2. Прокоф'єва Д. М. Інформаційна війна та інформаційна злочинність [Електронний ресурс] / Д. М. Прокоф'єва. – Режим доступу: <http://www.crime-research.iatp.org.ua/library/Prokor.htm>. – Назва з екрану.
3. Расторгуев С. П. Информационная война / С. П. Расторгуев. – М. : Радио и связь, 1998. – 78 с.
4. В.Гурковський. Державне управління розбудовою інформаційного суспільства в Україні (історія, теорія, практика) [монографія]/В.І. Гурковський. Міжвідомчий наук.-дослід. Центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України. – К., 2010. – 396 с.

Дубінченко Ю.М. (ВІКНУ)

СУЧАСНІ ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВПЛИВІВ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ

Минулого року традиційне послання на Всесвітній день суспільних комунікацій Папи Римського Франциска отримало назву «Правда визволить вас» (Ів 8,32). Неправдиві новини й журналістика миру».

У посланні Папа Франциск робить акцент на тому, що журналісти мають «замість ескалації сенсаційності та словесного насильства пропонувати альтернативні рішення». Звернув він увагу і на те, що дезінформація веде до «дискредитації іншого, його представлення як ворога», і це може «породжувати конфлікти».

Тобто тема дезінформації в цьому світі далеко не нова і це явище потребує осмислення на сучасному етапі. Якщо на попередньому етапі, в часи

розміреного поступу людства, неправдива інформація застосовувалася більш локально та мала обмежену сферу впливу, то зараз, завдяки новітнім інноваційним технологіям, вона набуває моментального поширення в глобальному масштабі.

В цій ситуації постає питання чіткого розуміння категорії дезінформації, яка набула в нинішньому світі розмитості класифікації «фейк». Поняття фейкові новини (fake news) набуло популярності для класифікації будь-якої інформації, яка не подобається певним персонам чи організаціям, і часто застосовується як спосіб відкинути будь-які звинувачення чи підозри. Наприклад, в такий спосіб намагається відкинути звинувачення в свій бік президент США Дональд Трамп. Є думка, що саме американський президент надав цьому виразу – fake news – друге дихання.

Тому доцільним вважається прийняття чіткого визначення всіх понять, які характеризують сучасний стан інформаційного простору. Для того, щоб уникнути розмитості у розумінні і застосуванні цих понять, доцільно на міжнародному рівні прийняти узгоджений документ. Першим кроком у цьому відношенні можна вважати рішення британського уряду щодо заборони використання поняття «фейк», а застосовувати лише поняття «дезінформація».

Список використаної літератури:

1.В.М.Шлапаченко «Дезінформація як спосіб інформаційно-психологічного впливу» 2013.

2.В.Л.Бурячок «Класифікація технологій для здійснення інформаційно-психологічного впливу» 2014.

3.В.М.Петрик.,В.В.Остроухов та інш.«Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти, підручник)-К:КНТ,2010.

4.О.К.Юдін.,«Інформаційна безпека держави: навчальний посібник»-Х:Консум, 2005.

к.і.н., доц. Жарков Я.М. (ВІКНУ)

Сасько Є.О. (в/ч 0987)

РОЗРОБКА ТА ПОШИРЕННЯ ПРОДУКТІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Триває шостий рік російської агресії проти України. Окупованим лишається Кримський півострів, Севастополь, частина Луганщини та Донеччини. Події російсько-українського конфлікту показали, що у ХХІ столітті державі для отримання воєнної та геополітичної переваги окрім застосування конвенційної зброї необхідно застосовувати і якісно новий вид боротьби – інформаційно-психологічний.

Аналіз причин та процесу перебігу російсько-українського конфлікту показує, що його реалізація була б не можливою без успішного багаторічного застосування Російською Федерацією (РФ) інформаційно-психологічних операцій (ІПсО) проти нашої держави.

Джерелом успіхів ІПсО є якісна підготовка матеріалів психологічного впливу. Розробка та поширення продуктів психологічного впливу настає після отримання результатів аналізу цільової аудиторії та після вибору методів впливу.

Під «продуктом психологічного впливу» ми розуміємо відібрану або спеціально створену інформацію, яка використовується в процесі реалізації ІПсО для здійснення впливу на цільову аудиторію.

Для проведення ІПсО РФ застосовує наступні види психологічних продуктів:

- текстового формату (новинна, аналітична стаття, коментар, тощо).
- графічного формату (листівки, демотиватори, комікси, карикатури, фотографії).
- відео-формату (відео-сюжети з блоку новин, відео-ролики у мережі Інтернет, фільми, мультфільми, рекламні та агітаційні відео-ролики тощо).
- аудіо-формату (пісні, радіо-ефіри, аудіо-записи звуків переміщення військової техніки та звуків стрільби, тощо).

Вибір продукту психологічного впливу залежить від вибору методу психологічного впливу та вибору каналу доставки продукту. Під «каналом доставки продукції» матиметься на увазі спосіб доставки продукції психологічного впливу до цільової аудиторії.

Каналами доставки продуктів психологічного впливу РФ слугують:

- ЗМІ (радіо, телебачення, газети) – російські (державні та комерційні), проросійські («республіканські») ЗМІ та українські ЗМІ, які фінансуються РФ;
- мережа інтернет – російські та проросійські (в тому числі і закордонні) веб-сайти різних форм власності, інформаційні агентства, групи та користувачі в соціальних мережах – «ВКонтакте», «Однокласники», «Facebook», «Twitter», блоги на платформах «Конт» і «LifeJournal», відео-блоги на платформі YouTube, тощо);
- лідери громадської думки політичні лідери, аналітики, громадські активісти, культурні діячі, які користуються авторитетом та довірою у цільової аудиторії;
- культурна сфера – книгодрукування та кіновиробництво;
- особиста комунікація представників груп впливу з представниками цільових аудиторій.

Результати соціологічних досліджень та експертні оцінки показують, що 83% жителів РФ, України, Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей отримують новини з телебачення, 41% – з інтернет-ЗМІ та соціальних мереж. Такий високий рівень довіри цільових аудиторій та прийняття ними інформації з названих джерел пояснюється наступними факторами:

1. Високий рівень фінансування російських та сепаратистських засобів масової інформації.

2. Російське телебачення для жителів Криму східних регіонів України виявилось привабливішим за вітчизняне, оскільки містить більше розважального контенту, ток-шоу та фільмів.

3. Високий рівень користування російськими соціальними мережами (російська мережа «ВКонтакте» до введення в дію Указу Президента України № 133/2017 Про рішення Ради Національної безпеки і оборони України від 28.04.2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» користувалася попитом у 75% українців).

4. Використання російськими та сепаратистськими засобами масової інформації технологій маніпулятивного впливу.

5. Використання українськими журналістами у власних матеріалах посилань на російські джерела, як на першоджерела інформації.

6. Використання українцями російських пошукових систем, які суб'єктивно формують новинні топи та в яких алгоритм підбору новин налаштований таким чином, що пошукова система не показує невігідних Кремлю новин.

Висновок. В процесі реалізації ІПсО проти народу України РФ застосовує увесь спектр методів пропаганди, зомбування, маніпуляції та дезінформації. Для здійснення деструктивних ІПсО Росія широко застосовує політичних лідерів, експертів та лідерів громадської думки, культурних діячів, представників парамілітарних організацій, державні та комерційні засоби масової інформації, веб-сайти різних форм власності, спеціально створені сторінки користувачів у соціальних мережах.

Коваль М.О. (ВІКНУ)

БЕЗПРОВІДНІ СЕНСОРНІ МЕРЕЖІ: ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ТОПОЛОГІЇ ПРИ ЗАГРОЗАХ

Безпроводні сенсорні мережі (БСМ) невинним потоком вливаються в повсякденні комп'ютерні пристрої, засоби автоматики та робототехніки, системи електроспоживання та обліку енергії, тощо. Тому дослідження поведінки та аспекти моделювання БСМ із урахуванням їх безпеки в реальних умовах стає нагальною потребою часу. Беручи до уваги те, що сенсори використовують радіоканал для передачі інформації, “злісні” вузли можуть підслуховувати та ретранслювати пакети, тунелювати їх до іншого місця в мережі, використовуючи для цього дію завад та заглушування. Завдання з області мережевої безпеки, вирішення яких методами моделювання та візуалізації для забезпечення додаткового рівня захисту щодо топології мережі і практичного застосування поза межами традиційних механізмів безпеки, таких як шифрування і аутентифікація, а також виявлення атак та ізолювання шкідливих вузлів шляхом зіставлення моделей зазначених вторгнень або виявлення аномалій у функціонуванні мережі, відіграють суттєву роль у загальній важливій науково-практичній проблематиці.

Комп'ютерне моделювання належить до одного з найефективніших підходів до вивчення БСМ, який дозволяє отримати достеменні результати за поведінкою цих мереж без суттєвих фінансових витрат. Певні зусилля дослідників з обладійливими результатами були спрямовані на розробку

підходів до моделювання БСМ з метою виявлення окремих атак відмови сервісу, а саме "червоточин" (Wormhole), багатократної ідентичності (Sybil), воронкової (Sinkhole). Ці методи зазвичай вимагають, щоб вузли були обладнані спеціальними засобами, такими як пристрої керування позиціонуванням, синхронізованими тактами або напрямленими антенами. Із прогресом інтегральних схем і виробництвом апаратних засобів ці пристрої дешевіють, мініатюризуються і стають енергоефективними, щоб зможти їх помістити в сенсорах. В іншому візуалізаційному підході застосовується багатовимірне шкалювання (БВШ) для реконструкції топології БСМ і знаходження "червоточин" та помилкових з'єднань сусідніх сенсорів шляхом виявлення викривлень у результаті реконструкції. Як одному з ефективних концепційних прототипів аналізованому методу притаманна низка недоліків, якщо він застосовується в реальному безпроводному середовищі. По-перше, отримані результати стосуються лише БСМ, що містить кілька сотень вузлів. Його ефективність і точність в ширшому масштабі, наприклад тисяч вузлів, залишаються невизначеними. По-друге, припускається, що всі вузли є статичними. Тому здатність до виявлення загроз за його допомогою в мобільних БСМ не була дослідженою. Нарешті, експериментальні результати зосередилися на сценарії, коли в БСМ існує лише одна "червоточина", тоді як дослідження показують, що за наявності більше двох "червоточин" в мережі понад 50 % пакетів даних будуть притягнуті до помилкових з'єднань сусідів і відкидатимуться. Окрім цього, застосовується спрощене моделювання похибок вимірювань однорідними шумами.

Колодюк М.А. (ВІКНУ)

ЗДІЙСНЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ ОБРАЗОТВОРЧИМИ ЗАСОБАМИ

Актуальність дослідження обумовлена тим, що постійно межі застосування інформаційно-психологічного впливу на свідомість людини значно розширюються, адже ведення інформаційного протиборства не потребує значних економічних витрат, не є обмеженим в часі та просторі, а також надає можливість широкого використання методів, непомітних для об'єктів впливу. Тим не менш, відомо, що більшу частину інформації людина сприймає за допомогою зору, а однією з головних властивостей людської психіки є мислення образами – саме тому здійснення інформаційно-психологічного впливу за допомогою образотворчих засобів є досить поширеним явищем.

Мета дослідження: здійснити оцінку образотворчих засобів для здійснення інформаційно-психологічного впливу.

Інформаційно-психологічний вплив образотворчими засобами є впливом, за допомогою виразних художніх засобів, що несуть сильний емоційний заряд і реалізуються винятково через зорове сприйняття з метою формування в об'єктів певних соціально-політичних установок. Такий тип впливу має свої переваги у порівнянні з іншими. По-перше, він сприяє

виникненню або зміцненню деяких установок за допомогою ефекту багаторазового впливу, що полегшує запам'ятовування матеріалу. По-друге, всі матеріали спрямовуються на зорові рецептори, саме тому їх засвоєння відбувається краще. По-третє, зображення може впливати як на свідомість, так і на підсвідомість. Під його впливом у об'єкта одразу з'являються певні асоціації, що надалі може бути використаним для нав'язування визначених переконань і ціннісних орієнтирів.

Для здійснення ІПсВ образотворчими засобами необхідно враховувати два принципи відповідно до закономірностей зорового сприйняття людиною різних предметів – принцип залучення уваги та принцип збудження інтересу. Дія цих принципів полягає у використанні образотворчих засобів для привернення уваги об'єкта впливу та виникненні бажання у об'єкта затриматися перед зображенням довше, обдумати та глибше проникнути в його зміст. Для цього матеріали мають мати: яскраву палітру кольорів, незвичайні образи, спеціальні шрифти, визначене розташування деталей, періодичне повторення однієї з деталей і т.д.

Під час ІПсВ образотворчими засобами найчастіше користуються такими кодовими засобами, як: графічно представлені слова, знаки, кольори та символи. Мета кодування полягає у тому, аби зробити зміст візуально сприйманого повідомлення більш зрозумілим та досить легким та адекватним для сприйняття.

Отже, інформаційно-психологічний вплив образотворчими засобами несе за собою досить ефективний емоційний заряд. Перевагами використання такого впливу є можливість багаторазового впливу на об'єкт, візуальне подання інформації та підсвідоме сприйняття матеріалів. Головними принципами, за допомогою яких відбувається успішне здійснення впливу, є привернення уваги та збудження інтересу. Тим не менш, для ІПсВ образотворчими засобами використовуються кодові засоби, які провокують відповідні реакції об'єкта та покращують сприйняття та засвоєння змісту.

Косенко С.С. (ВІКНУ)

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ВПЛИВ РФ НА ЄВРОПЕЙСЬКІ КРАЇНИ В XXI СТОЛІТТІ

Росія бореться не лише з державами чи військовими блоками. Вона бореться із західним наративом. На тлі послаблення вільного світу Кремль розраховує вийти у вищу лігу глобальних гравців, куди не здатен вийти природним шляхом – через економічний та соціальний розвиток, наукові досягнення, громадянський консенсус або політичну інновацію.

Російська гібридна агресія розхитує теперішню політичну ситуацію в ЄС через підкупи політиків, масову пропаганду та дезінформацію, сприяння терактам, маніпулювання монополією на експорт сировини. Європейські політики-евроскептики грають на руку Кремлеві, що прагне використовувати демократичні правила Заходу на свою користь.

Варто також відзначити, що російський вплив ґрунтується не тільки на історичних, культурних, мовних чи суспільних зв'язках, а й на інтересах національних політичних та бізнесових еліт. Російський капітал значною мірою гарантує реалізацію російських інтересів в державах регіону, у той час як національні бізнесадміністративні групи, орієнтовані на зв'язки з Росією, слугують політичними лобістами цих інтересів.

Російські пропагандистські зусилля в Європі становлять важливу частину її гібридного підходу до застосування сили. Попри те, що українська криза привернула увагу Заходу до важливості інформаційної кампанії Росії, вона застосовувала дезінформацію задовго до цієї кризи. За цей час зростала її підступність, інтенсивність, поле дії та вплив. Російські зусилля є ретельно узгодженими, ретельно спрямованими, щедро фінансованими та професійно виконаними. І наразі вони майже не зустрічають ефективного опору.

*Красюк А. (ВІКНУ)
к.і.н. Чорногор Я. (ВІКНУ)*

ЕЛЕКТРИЧНІ БЛЕКАУТИ США У ВЕНЕСУЕЛІ ЯК СКЛАДОВІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Протягом останніх років потенційним осередком конфлікту є Венесуела, що стратегічно важлива для США. Причиною цьому є географічне положення країни в Центральній Америці та у басейні Карибського моря, що знаходиться біля США та в районі потужного нафтоносного басейну. Вашингтон докладає величезних зусиль щодо здійснення впливу на політику Каракасу із застосуванням як різного роду пілґ, так і методів жорсткого інформаційного тиску.

7 березня 2019 р. 21 з 23 штатів Венесуели залишилися без світла. Національна корпорація з електроенергії та Міністр комунікацій Венесуели Хорхе Родріґес причиною цьому називають саботаж на гідроелектростанції «Ель-Гурі». «Це частина електроенергетичної війни проти держави» - написано у Twitter корпорації. 9 березня 2019 р., коли більшість штатів відновила подачу електроенергії, уряд країни запевнили, що американські хакери проникли в автоматичну систему контролю ГЕС «Ель-Гурі», в наслідок чого працівники станції вимушені були зупинити її роботу. Сам Президент Венесуели Н.Мадуро звинуватив у відключенні електроенергії «американський імперіалізм».

У свою чергу, держсекретар США Майк Помпео відповів, що дефіцит електроенергії у державі являється результатом некомпетентної роботи режиму Мадуро: «Відключення електроенергії і руйнування, які заподіюють шкоду звичайним венесуельцям, не через США. Це не через Колумбію. Це не через Еквадор або Бразилію, Європи або кого-небудь ще. Дефіцит електроенергії і голод є результатом некомпетентності режиму Мадуро».

Чому можна вважати такі дії з боку США натяком на початок нової гібридної війни? У більшості частини держави відключили світло, в ряді міст почалися грабежі і погроми. Венесуельці намагаються виживати в умовах

інспірованих США найжорстокіших санкцій, громадяни обурені: страшно вийти на вулицю, в будинках немає води, банкомати не працюють, перебої з продуктами. Опозиція критикує уряд президента Мадуро за бездарне управління країною. Влада звинувачує в черговій диверсії США і намагається швидше ліквідувати її наслідки. Раніше спецпосланець США у Венесуелі Елліот Абрамс заявив про можливості початку ведення гібридної війни. «Якщо Мадуро не залишить пост, то державі прийдеться дуже туго, тяжко...». Що правда, після блекауту, Абрамс почав все заперечувати. В результаті блекауту у Венесуелі, повідомляє на своїй сторінці у Twitter депутат Народної Асамблеї Хосе Мануель Оливарес: «У нашому останньому Національному опитуванні лікарень було підтверджено 79 смертей, пов'язаних з відключенням електроенергії в медичних центрах!».

Отже, все відбувається так, як і повинно відбуватися в гібридних війнах XXI століття, які ведуться під різними приводами з метою збереження своєї гегемонії та протидії супротивнику.

Куманченко М.О. (ВІКНУ)

ВИСВІТЛЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ОБСТАНОВКИ УКРАЇНИ У ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ АВСТРІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Австрійська Республіка є однією з провідних держав європейської спільноти, частиною якої, відповідно до обраного стратегічного курсу прагне стати Україна. Вищезгадані обставини суттєво підвищують зацікавленість щодо висвітлення суспільно-політичної обстановки в Україні австрійською періодикою та зумовлюють необхідність всебічного ознайомлення з її змістом. Динаміка розвитку політичних подій в Україні залишається однією з «гарячих» тем періодики як ближнього так і далекого зарубіжжя. Зокрема ЗМІ Австрійської Республіки значно приділяють увагу висвітленню процесів та тенденцій, що мають місце в Україні, як в контексті культурного так і політичного життя.

Однією з топових тем залишається питання, що пресою Австрійської Республіки було охрещено як «*Україна Гейт*», та пов'язано з намаганнями діючого Президента США Дональда Трампа дискредитувати свого політичного опонента – представника демократів, колишнього віце-Президента США Джо Бадейна, через одіозну підприємницьку діяльність його сина в Україні [1]. Органи державної влади Австрійської Республіки також частково втягнуті в даний скандал, через вимоги щодо екстрадиції одіозного українського олігарха Дмитра Фірташа, який наразі знаходиться на тимчасовому утриманні у м. Відень [2]. Окремою темою для висвітлення залишаються спроби стабілізації збройного протистояння на Сході України, при цьому акцент в певній мірі зміщується на позитивні перспективи мирного врегулювання конфлікту в найближчому майбутньому. Мова йде про можливі кроки до примирення та надання особливого статусу тимчасово окупованим територіям України з метою проведення виборів під наглядом ОБСЄ [3][4].

Питання військово-технічного співробітництва між США та Україною, зокрема постачання протитанкових систем типу «Javelin» загальною вартістю понад 35.000.000 євро також було всебічно відображено в австрійській періодиці [5]. Проведення культурних заходів з метою акцентувати увагу на протиправних діях РФ в ході конфлікту на Сході України було втілено в життя за допомогою культурно-просвітницької діяльності музичного гурту «Onuka», що виступив з музичною програмою, лейтмотивом якої став протест проти окупації території України [6].

Значна кількість інформаційних повідомлень в періодиці Австрійської Республіки, що цілеспрямовано висвітлюють суспільно-політичну обстановку в Україні, свідчить про потужний інтерес та зацікавленість Україною з боку західноєвропейських партнерів. Окрім цього, фактично згадані обставини значною мірою окреслюють перспективи та тенденції інтеграційних процесів у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Deutsche Presse Agentur. Trumps Stabschef zu Ukraine-Affäre: Habe mich nicht klar ausgedrückt [Electronic Resource]: <https://www.diepresse.com/5709392/trumps-stabschef-zu-ukraine-affare-habe-mich-nicht-klar-ausgedruckt>

2. Stefan Schocher. "Ukraine-gate" zieht Kreise nach Österreich [Electronic Resource]: <https://kurier.at/politik/ausland/ukraine-gate-zieht-kreise-nach-oesterreich/400632875>

3. Andre Ballin. Warum sich der Ukraine-Konflikt nun einer Lösung nähert [Electronic Resource]: <https://www.derstandard.at/story/2000109381572/warum-sich-der-ukraine-konflikt-nun-einer-loesung-naehert>

4. Deutsche Presse Agentur. Umkämpfte Regionen in der Ostukraine sollen Sonderstatus erhalten [Electronic Resource]: <https://www.derstandard.at/story/2000109353172/umkaempfte-regionen-in-der-ostukraine-sollen-sonderstatus-erhalten>

5. Deutsche Presse Agentur. USA verkaufen moderne Panzerabwehrwaffen an die Ukraine [Electronic Resource]: <https://www.derstandard.at/story/2000109477778/usa-verkaufen-ukraine-moderne-panzerabwehrwaffen>

6. Brigitte Schokarth. Onuka singt gegen die Okkupation der Ukraine an [Electronic Resource]: <https://kurier.at/kultur/onuka-singt-gegen-die-okkupation-der-ukraine-an/400633883>

Кушнір І.П. (НАДПСУ імені Богдана Хмельницького)

ЩОДО НАСЛІДКІВ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ ЯК ПРОЯВ ВІЙСЬКОВОЇ БОРОТЬБИ

Інформаційно-психологічна боротьба спрямована на одержання конкретних переваг, влади, впливу на поведінку та дії відповідних суб'єктів.

Окрім цілей, така боротьба здійснюється з використанням певних моделей, які відображені у формах, способах, методах, прийомах психологічного впливу.

Негативний інформаційний вплив здатен досягти неочікуваних результатів. Доволі яскравим прикладом є непередбачувані події, що відбулись в Україні у 2014 році: анексія Автономної Республіки Крим, втрата контролю над частиною територій Донецької та Луганської областей, значні втрати як серед військовослужбовців, так і цивільного населення. Такі факти стали реальністю через неоголошену інформаційну боротьбу проти українського народу владою РФ. Результатом цього, вже був сформований основний посил (до 2014 року) у місцевого населення, зокрема АРК «ми не Україна».

Коли у місцевого населення вже сформована стійка негативна позиція проти влади, у ЗСУ та інших військових формувань зменшуються можливості протистояти такому опору та обороняти України, захищати її суверенітет, територіальну цілісності і недоторканності, забезпечувати державну безпеку і захист державного кордону України. При цьому, суб'єкт що спричинив такий дисбаланс залишається явно не визначеним.

В умовах сьогодення основний вплив відбувається через засоби масової інформації (телебачення, Інтернет тощо). Такий вплив нажаль продовжується й нині. Тому основним у протистоянні та недопущення інформаційно-психологічного впливу, є узгоджена нормативно-правової база з питань національної та інформаційної безпеки, із чітким та урегульованим механізмом його втілення. Такий стан значно збільшує спроможності ЗСУ та інших військових формувань протистояти будь-яким посяганням на територіальну цілісність й недоторканість, суверенітет держави та іншим порушенням законодавства України.

Ли Юнь (ВИКНУ)

ВОЕННО-ТЕХНИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО КИТАЙСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Перед образованием Китайской Народной Республики (КНР) во время Первой революционно-гражданской войны и Войны сопротивления китайского народа японским захватчикам Советский Союз предоставил китайскому народу огромную военную помощь.

После образования КНР военно-техническое сотрудничество (ВТС) Китая и Советского Союза помогло Китаю создать целостную военно-промышленную систему, совершить локализацию и систематизацию вооружения и военной техники и оснастить ими Народно-освободительную армию Китая (НАОК). После окончания “холодной войны” и распада Советского Союза Российская Федерация (РФ) стала основным наследником СССР. На начальном этапе независимости экономика РФ пострадала от серьёзной стагнации и упадка. Военный бюджет был значительно сокращен. Чтобы спасти свой военно-промышленный комплекс и заработать иностранную валюту РФ начала экспортировать большое количество

вооружения и военной техники (В и ВТ). Китай стал и продолжает оставаться одним из крупнейших импортеров российских В и ВТ.

Благодаря ВТС Китай также осуществляет модернизацию В и ВТ, повышает уровень военных технологий, наращивает потенциал военно-технической независимости, снижая зависимость от импорта иностранных высокотехнологичных В и ВТ. Благодаря ВТС российский ВПК значительно улучшает своё экономическое состояние. ВТС с Китаем помогает российским военно-промышленным предприятиям получать крупные заказы, зарабатывать большие средства для поддержания и усиления потенциала ВПК, способствует восстановлению и развитию военного потенциала РФ.

ВТС как важная составляющая часть международных отношений оказывает большое влияние на межгосударственные и многосторонние международные отношения. ВТС представляет собой важную движущую силу для дальнейшего углубления отношения всеобъемлющего партнерства и стратегического взаимодействия между Китаем и Россией. Оно оказывает неопределимое влияние на обеспечение региональной безопасности, на стабильность мирового порядка, способствует формированию многополярной системы международных отношений.

Исследование состояния и перспектив ВТС КНР и РФ имеет актуальное теоретическое и практическое значение.

к.і.н., доц. Любовець Г.В. (ВІКНУ)

РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ – АПОЛОГЕТ ГЛОБАЛЬНОГО ГІБРИДНОГО ТЕРОРИЗМУ

Публічні (реальні) інформаційні виклики, ризики, загрози в оборонній сфері, які в ході дослідження національного інформаційного простору виокремлюються у визначених сегментах структурної моделі інформаційного простору, тісно пов'язуються із таким поняттям як «тероризм».

Еволюція поняття «тероризм» відбувалася протягом тривалого історичного часу і переважно пов'язується з діями щодо захоплення влади, становлення держави (боротьби всередині держави) та вчиненням дій індивідуально-групового характеру, які мають на меті до того ж і персоналізований інтерес (політичний, фінансовий тощо). Тому нерідко до слова тероризм додають ознаку – державний.

Сучасна науково-правова міжнародна практика розглядає тероризм у кількох вимірах: злочин, політичне явище, соціальне явище, світоглядне явище. Незважаючи на це єдиного міжнародного правового визначення поняття «тероризм» наразі не існує, жодне із понад ста його трактувань не погоджене міжнародним товариством. Тому в кожному конкретному випадку країни послуговуються національним законодавством.

Українське законодавство дає визначення таким поняттям як «тероризм», «технологічний тероризм», «міжнародний тероризм». [1]

Форма державного тероризму зародилася в середні віки, однак в наш час набула нового звучання і ваги. Найхарактернішим феноменом державного

тероризму, який поєднав два напрями – внутрішній і зовнішній – є російсько-радянська імперія і її нинішня державна форма: путінський режим Російської Федерації. Світова історіографія вважає Російську імперію батьківщиною тероризму. [2]

Нинішня Російська Федерація є апологетом глобального гібридного тероризму, який вона використовує проти сучасної демократії в різних країнах і це поле діяльності Кремля нині охоплює весь світ. У цьому дійстві є аспект, а саме: глобальний гібридний тероризм, який продукує РФ, отримав ще одну, абсолютну нову і несподівану якість – смислові ментальні формати, які вибудовуються кремлівськими технологіями в систему впливів на масову свідомість через інформаційний простір. [3]

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про боротьбу з тероризмом». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-15>

2. Кульчицький С.В., Примаченко Я.Л. ТЕРОР І ТЕРОРИЗМ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?termin=Teroryzm>

3. Комунікаційно-контентна безпека: проблематика, підходи, становлення: монографія. Любовець Г.В., Король В.Г. – Дніпро: Середняк Т.К., 2018. – 462 с. С. 338.

к.і.н., доц. Любовець Г.В. (ВІКНУ)

Приліпко М.О. (ВІКНУ)

НЕОБХІДНИЙ «АНТИДОТ» ПРОТИ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Проблема нейтралізації негативного впливу на свідомість українських громадян, зокрема військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань є нагальною протягом всього періоду активної фази протистояння нашої країни агресору (з 2014 р.) – путінському режиму нинішньої РФ. В ширшому контексті ця тема залишається актуальною протягом всього історичного періоду взаємин України та Московії.

З 2014 року ця проблема набула особливої гостроти. Агресії Кремля в інформаційному просторі характеризуються перманентністю і з часом перейшли від відверто пропагандистських до більш витончених форм інформаційно-ментального впливу. [1]

Дослідження щодо інформаційної агресії з боку Кремля проти українського суспільства, які проводилися протягом 2015-2019 років засвідчили небезпеку для української держави, яку являють ці впливи на сучасному етапі.

Результати соціологічних досліджень свідчать про те, що навіть в умовах постійної збройової та інформаційної агресії нинішньої РФ проти України українське суспільство не виробило інформаційного «антидоту» проти брехливої/недостовірної/перекрученої/викривленої тощо інформації. Таким чином загроза здійснення комунікаційно-контентних кампаній з боку технологічних центрів Кремля з метою створення в українському суспільстві

або визначеній для цієї мети частині населення, зокрема в середовищі Збройних Сил України негативного сприйняття поточної ситуації в українській державі (ЗСУ), опорочення керівництва держави (ЗСУ), активізації або збурення суспільних настроїв для продукування масових виступів тощо залишається надзвичайно високою.

Ситуація в інформаційному просторі України протягом всього періоду незалежності залишається в зоні активних і потужних зовнішніх негативних впливів, спрямованих на дестабілізацію ситуації всередині держави і підірив її авторитету на міжнародній арені. Особливу активність в цьому напрямі виявляє нинішній політичний режим Кремля, проводячи на доповнення до збройової агресії цілеспрямовану, послідовну і досить креативну політику занурення українського суспільства в іншу, створену технологічними і інфраструктурними можливостями РФ, реальність. Метою такої комунікаційно-контентної антиукраїнської діяльності є політико-ментальне повернення України в зону російського управління при одночасному збереженні її імітаційної самостійності і незалежності.

Комунікаційно-контентні агресії Кремля спрямовуються як на українське суспільство в цілому, так і на окремі його сегменти та страти. В цьому переліку є і такий напрям як інформаційний вплив на військовослужбовців Збройних Сил України. Окремим напрямом можна розглядати діяльність кремлівських підривних центрів по зниженню патріотичних настроїв у суспільстві, створенню демотиваційних настроїв серед населення щодо необхідності захисту держави.

В цих умовах існує нагальна потреба вироблення на державному рівні та у Збройних Силах України зокрема відповідних систем, механізмів, процедур та інших способів і методів нейтралізації негативних впливів на особовий склад ЗСУ і суспільство загалом. [2]

Список використаних джерел:

1. Віктор Куспрук. Інформаційна гібридна війна Росії. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/polityka/informaciyna-gibrydna-viyna-rosiyi>
2. Інформаційному впливу Кремля найефективніше протидіє громадянське суспільство – дослідження ГО «Детектор медіа». URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/research/informatsiynomu_vplivu_kremlya_nayefektivnishe_protidie_gromadyanske_suspilstvo_doslidzhennya_go_detektor_media/

к.т.н., с.н.с. Серпухов О.В. (ВІТВ НТУ “ХПІ”)

к.т.н. Макогон О.А. (ВІТВ НТУ “ХПІ”)

Жабровець В.В. (ВІТВ НТУ “ХПІ”)

Лагунов О.В. (ВІТВ НТУ “ХПІ”)

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ “ЕЛЕКТРОННОЇ ХМАРИ” ДЛЯ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ З ВІДНОВЛЕННЯ БРОНЕТАНКОВОГО ОЗБРОЄННЯ І ТЕХНІКИ

Метою дослідження є створення системи підтримки прийняття рішення з відновлення бронетанкового озброєння і техніки в умовах інтерактивного аналізу часово-просторових показників ведення бойових дій на основі

використання технології “електронної хмари”. Завданнями дослідження є: формулювання завдань, ефективність вирішення яких підвищиться у системі підтримки прийняття рішення; розробка структурної та функціонально-логічної схеми системи, переліку зовнішніх, розрахункових та управляючих модулів; визначення обсягу та формату вхідної та вихідної інформації для кожної структурної одиниці та інформаційних шин системи; формування протоколів обміну інформацією, змісту “опитувальних” карток. Пропонується введення модулів вводу/виводу інформації, обміну даними з пунктами технічної допомоги та збору пошкоджених машин; зв’язку із відповідними цивільними організаціями; метеорологічних умов “Метео”; карт місцевості “Мапа”; інформації довгострокового зберігання “Техніка” та програмно-розрахункових – “Евакуація”, “Технологія”, “Аналітика” “Логістика”. Для хронометричного управління роботою системи, визначення оптимального режиму відновлення зразка техніки за пріоритетом від ургентного до штатного та охорони ОВТ передбачається управляючий модуль “Час”. За сигналами цього модуля пропонується здійснювати інтерактивну обробку інформаційних потоків, візуалізацію інформації для особи, що приймає рішення та формування вихідної інформації для користувачів у потрібному форматі.

Список використаних джерел:

1. Технічне забезпечення військ (сил): навч. посіб. / О.І. Хазанович, І.С. Ішутін, В.В. Івченко та ін. – К.: НАОУ, 2006. – 188 с.
2. Овчаренко І.В. Методичний підхід до визначення можливостей органів технічної розвідки в ході оборонного бою / І.В. Овчаренко // Труди університету. – К., 2012. – № 1 (107). – С. 109-113.
3. “Електронна хмара” як ефективна технологія створення автоматизованої інформаційно-розрахункової системи технічної розвідки та евакуації колісної та гусеничної техніки [Сучасні напрями розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та засобів управління: матеріали дев’ятої міжнародної науково-технічної конференції], (Харків, 11-12 квітня 2019 р.) / – Баку – Харків – Жиліна – 2019. – С. 10.

Степанишин Р.Д. (в/в А0515)

ФЕНОМЕН “МЕДІАХАЛІФАТУ” ІДІЛ ЯК ПРИКЛАД КОМПЛЕКСНОГО ПІДХОДУ ДО ІНФОРМАЦІЙНОЇ БОРОТЬБИ

Важка і довготривала боротьба міжнародної коаліції країн з терористичною організацією “Ісламська держава Іраку та Леванта” (ІДІЛ), викликає значний інтерес до цієї структури як у військових, так в наукових колах. Феномен малочисельної, достатньо слабкої, непопулярної організації, (у 2004-2008 роках ІДІЛ була об’єктом ненависті іракського населення), яка в подальшому виросла в розвинуту структуру з власними боєздатними збройними силами, органами політичного управління, фінансами, потребує глибокого об’єктивного дослідження.

Особливо актуальним це завдання постає в світлі активної і успішної вербувальної роботи ІДІЛ серед населення інших країн, у т.ч. в Європі.

Популярність ІДІЛ в мусульманських громадах по всьому світу, представники яких стали мобілізаційним ресурсом організації, не можна пояснити інакше, ніж результат цілеспрямованих інформаційних кампаній ІДІЛ з використанням широкого спектра методів та засобів інформаційно-психологічного впливу.

Необхідно відмітити ряд особливостей, які якісно відрізняють організацію та проведення ІДІЛ інформаційно-пропагандистських заходів від аналогічних заходів інших терористичних організацій та груп:

1. ІДІЛ створила ієрархічно побудовану структуру органів, які відповідали за планування, організацію та проведення заходів інформаційно-психологічного впливу. Система включала в себе центральний апарат, регіональні медіа-офіси, незалежні медіа-агентства та значну кількість окремих “медіа-активістів”, що дозволило організувати розгалужену мережу виробництва і розповсюдження пропагандистських інформаційних матеріалів з централізованим управлінням;

2. Всі інформаційні акції планувались і реалізовувались у тісній взаємодії з політичним і військовим керівництвом ІДІЛ, що дозволило підвищити оперативність та ефективність їх проведення;

3. Заходи інформаційно-психологічного впливу ІДІЛ розроблялись з врахуванням характеристик цільової аудиторії та відрізнялись по цілям і завданням в залежності від територіального розташування цих аудиторій. Так, інформаційні заходи розділялись на ті, що призначені для територій, контролюємих ІДІЛ, територій, які потенційно можуть бути захоплені ІДІЛ, іноземних країн. Окремо розроблялась медіа-продукція, спрямована на особовий склад військових формування противників ІДІЛ;

4. ІДІЛ із самого початку орієнтувалась на глобальну аудиторію, тому інформаційний вплив здійснювався багатьма мовами, а не лише арабською (використовувались англійська, французька, німецька, іспанська, російська);

5. Використання широкого спектру інструментів інформаційно-психологічного впливу: друкована продукція (від листівок до повнокольорових журналів, електронні версії яких розміщувались у вільному доступі), радіотрансляції (у т.ч. в мережі Інтернет), відеоконтент (кліпи, відео з бойових операцій, публічних страт, жорстокого поводження з військовополоненими тощо), фільми релігійної і пропагандистської спрямованості, щоденні звіти про діяльність з відеопідтвердженнями, активна робота в соціальних мережах, виробництво якісної інфографіки, створення тематичних додатків для мобільних телефонів, діяльність в кіберпросторі тощо.

Слід зазначити, що більшість дослідників та експертів відзначають, що відновлення членами ІДІЛ бойових операцій у серпні 2019 року, тобто вже після шести місяців після формального знищення організації, є прямим наслідком активної інформаційно-пропагандистської роботи ІДІЛ та в черговий раз підтверджує її ефективність. Прагматичний підхід керівників ІДІЛ по питань інформаційної боротьби та їх комплексна практична реалізація

забезпечили організації стійку підтримку, а також достатній кадровий резерв для подальших дій.

*к.т.н. Макогон О.А. (ВІТВ НТУ “ХПІ”)
Новік С.А. НТУ (ВІТВ НТУ “ХПІ”)*

ПІДГОТОВКА ДО СКЛАДАННЯ ТЕСТІВ НА ПІДТВЕРДЖЕННЯ ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЗА ДОПОМОГОЮ КЛАСТЕРІВ БАЗОВИХ ЗНАНЬ

Пошук ефективних шляхів підвищення рівня знань іноземної мови тих, хто йде в авангарді науки, цілком може вважатися одною з найактуальніших задач підготовки науково-педагогічних працівників. Незважаючи на те, що успішне складання будь-якого зі переліку рекомендованих міжнародних тестів на знання англійської мови як іноземної відповідає рівню знання мови B2 за європейською класифікацією, кожен з тестів має певну специфіку. Відповідно виникає необхідність розробки методики базової підготовки та механізму оперативної допідготовки для складання конкретного тесту.

Головною ідеєю для створення такої методики є визначення базових знань – кластерів на кожному рівні формування мовних компетенцій. Кожний кластер об'єднує знання за видами мовної діяльності “Auding”, “Grammar”, “Speaking”, “Reading”, “Vocabulary”, “Writing”. Обсяг знань, який відповідає певному рівню володіння мовою, зростає, і це логічно, але його організаційна структура залишається незмінною.

Для формалізації процесу угруповання дескрипторів мовних компетенцій в кластери, поставимо кожному дескриптору у відповідність числовий набір ознак. Наприклад, запис “Speaking s1/s2 /s3” буде містити номер за порядком кластера s1, номер за порядком дескриптора s2 і рівень складності s3, що характеризує рівень володіння іноземною мовою. Сполучними елементами в процесі серфінгу по кластерах автори пропонують вважати загальнонавчальні навички учня.

Наявність і/або розвиток в учнів цих навичок дозволить учню сформувати індивідуальну програму підготовки до тестування, яка включатиме необхідний і достатній набір кластерів, що підлягають освоєнню. Таким чином, запропонований підхід дозволить оптимізувати зусилля, які витрачаються учнями для досягнення заданого рівня володіння іноземною мовою.

Список використаних джерел:

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання: [Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва]. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

2. Методика підготовки до складання тестів на підтвердження володіння іноземною мовою за допомогою кластерів базових знань / О. А. Макогон, О. В. Магілін, С. А. Новік // Системи управління, навігації та зв'язку. – 2016. – Вип. 1. – С. 89-92.

к.т.н. Макогон О.А. (ВІТВ НТУ “ХПІ”)

Мосійчук М.В. (ВІТВ НТУ “ХПІ”)

Сучко Р.І. (ВІТВ НТУ “ХПІ”)

МЕТОДИКА ПОЗАПЛАНОВОГО КОНТРОЛЮ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ АКУМУЛЯТОРНИХ БАТАРЕЙ НА ОСНОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ І РОЗРАХУНКУ ЗАЛИШКОВОГО ЕКСПЛУАТАЦІЙНОГО РЕСУРСУ

В сучасних умовах експлуатації озброєння та військової техніки зросли вимоги до акумуляторних батарей (АБ), що в свою чергу, обумовлює необхідність в контролі їх стану при мінімізації часу його проведення, а в деяких випадках і в масштабі реального часу.

Метою доповіді є дослідження функціональних залежностей і розрахунків на їх основі величини ємності та залишкового експлуатаційного ресурсу АБ для розробки методики позапланового контролю їх технічного стану. Внутрішній опір батареї є важливим діагностичним параметром. Знаючи його величину в початковий момент і її зміну в процесі експлуатації можна з прийнятною вірогідністю спрогнозувати залишковий експлуатаційний ресурс батареї. Визначення внутрішнього опору АБ шляхом розв’язання відповідної системи рівнянь, яка ґрунтується на залежностях закону Ома для повного кола, дало змогу зробити висновки про те, що у штатно працюючих батарей з часом з-за природного зносу внутрішній опір починає зростати. Відхилення від базового рівня більше, ніж 25 %, свідчить про явні несправності та необхідність заміни батареї.

У зв’язку з тим, що визначення внутрішнього опору викликає певні труднощі, зважаючи на його малу величину, були досліджені АБ з різним терміном служби і за період однократного проведення КТЦ. Отримані результати свідчать про відхилення внутрішнього опору АБ від базового при різних термінах експлуатації.

За методикою, що пропонується, шляхом зіставлення отриманих в різний час даних нескладно визначити, в яких батареях деградація тільки почалася, а в яких досягла рівня, коли їх необхідно замінити, не чекаючи фатального збою. Правильний підбір зарядних пристроїв, кваліфікована експлуатація та своєчасний контроль залишкового ресурсу АБ є найголовнішою вимогою їх експлуатації.

Список використаних джерел:

1. Таганова, А.А. Диагностика герметичных химических источников тока / А. А. Таганова. – СПб: Химиздат, 2007. – 128 с.

2. Імпеданс стартерної акумуляторної батарея як характеристика залишкового експлуатаційного ресурсу [“Технічний прогрес в АПВ”], (Харків, 4 квітня 2019р.) / М-во освіти і науки України, ХНТУСГ ім. П.Василенка. – Х: ХНТУСГ ім. П.Василенка – С. 266.

*Наконечний Д. (ВІКНУ)
к.і.н. Чорногор Я. (ВІКНУ)*

ІНФОРМАЦІЙНА КОМПАНІЯ РФ З ДЕЗІНФОРМАЦІЇ СВІТОВОЇ СПІЛЬНОТИ ЗІ ЗБИТТЯ BOEING 777 рейсу MH17

Збиття «Boeing 777» — авіаційна катастрофа пасажирського літака компанії Malaysia Airlines, унаслідок якої загинули всі пасажирів та екіпаж — 298 осіб. З моменту катастрофи Російська Федерація почала формувати стратегію «інформаційного захисту», ключова мета якої — відвести будь-які звинувачення від себе, звинувативши у збитті літака Україну.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що Нідерланди відкрили розслідування, щодо ролі України у катастрофі MH17, в той час як Росія не признає обвинувачення та поширює тезу про те, що Україна — співучасник злочину. Об'єктом дослідження є фейкова інформація, яку розповсюджувала РФ на державному рівні, щоб уникнути покарання за збиття літака.

Мета дослідження — виявити основні тези російської пропаганди та вияснити наміри РФ, щодо звинувачення України у збитті Боїнгу.

Перша інформація про збиття літака в небі над Донбасом надійшла близько -16.45:17 17 липня 2014 р. Одним з перших її повідомив колишній ватажок бойовиків Ігор (Стрелков) Гіркин, написавши про «птичкопад» в своєму пості, на своєму профілі у «ВКонтакте». Через деякий час цей допис було видалено. Як тільки став зрозумілим увесь масштаб катастрофи, спецслужби та підконтрольні їм ЗМІ отримали вказівку звинуватити Україну у злочині, який забрав життя 298 осіб. Одним із фейків, які були миттєво розтиражовані російськими ЗМІ, стала відверта брехня про «іспанського диспетчера Карлоса», який звинуватив ЗСУ у знищенні літака (потім виявилось, що «Карлос» був російським агентом, якому заплатили 48 тис. доларів за розповсюдження фейків). Наступною спробою, спрямованою суто на російське населення, була новина, що ВПС ЗСУ намагалися збити Борт №1 РФ з Путіним. Однак, якщо поглянути на мапу маршруту, то літак Путіна пролітав за тисячу кілометрів від падіння Боїнгу. До 2018 р. РФ розповсюдила 8 різних версій: «Боїнг 777 був фейковим літаком з трупами», «Літак знищило ЦРУ» та багато інших.

Але мета російської пропагандистської машини світу відома — звинуватити у злочині Україну. 4 червня 2018 року президент РФ Володимир Путін дав інтерв'ю австрійській телерадіокомпанії «ORF». І під час сформував дві ключові ідеї, які можна визнати за своєрідну стратегію захисту, якій надалі слідуватиме Москва під час безпосередніх слухань справи щодо збитого Boeing: а) на озброєнні ЗСУ та ЗС РФ знаходиться ракетна установка «Бук-1» (за допомогою якої збили літак); б) Україна порушила норми ІКАО — не закрила повітряний простір.

Отже, головною метою російських спецслужб було, щонайменше, створити з України образ співучасника злочину. Москва таким чином

намагається пом'якшити звинувачення проти себе і знівелювати саму справу. Крім того, вона намагається показати, що Україна – безвідповідальна держава.

Невмержицький І.В. (ВІКНУ)

ПОРЯДОК І ПРИНЦИПИ ПРОВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ В ПІВНІЧНОАТЛАНТИЧНОМУ АЛЬЯНСІ (НА ОСНОВІ КЕРІВНИХ ДОКУМЕНТІВ НАТО)

Інформаційна складова сучасного плину життя, як стало очевидно після конкретних проявів гібридної агресії Російської Федерації в Україні у 2013 році, оперує не лише концепціями та даними, а й безпосередньо визначає розвиток людства в усіх його аспектах. Враховуючи комбінований фактор поточного військово-політичного курсу України, гібридної агресії Російської Федерації, процесів жвавої та інтенсивної розбудови ЗСУ відповідно стандартів Північноатлантичного Альянсу, а також динамічну орієнтацію невійськових суб'єктів та установ на практики та процедури НАТО, постає потреба у конкретизації діяльності підрозділів інформаційно-психологічних операцій держав НАТО. Розпорошеність зусиль та бачення, неузгодженість підходів та процедур структур та установ України, відповідальних за інформаційну та ідеологічну імунізацію населення, боротьбу з пропагандою та дезінформацією, як показала історія, виявилися фатальними для національно-культурної цілісності українського народу.

Стандарти НАТО з інформаційних та психологічних операцій STANAG 2514 та STANAG 2518 подають таке визначення інформаційних операцій:

системне застосування інформаційних спроможностей під час ведення військових операцій при узгодженні з іншими складовими військової операції з метою впливу, порушення, нанесення шкоди або використання у власних цілях засобів та процесів прийняття рішень противника та потенційного противника з одночасним захистом власних засобів та процесів прийняття рішень;

та психологічних операцій:

запланована діяльність, за допомогою якої через засоби комунікації та інші засоби, направлені на визначену аудиторію, здійснюється вплив на моделі сприйняття, відношення та поведінки, що сприяє досягненню політичних та військових цілей.

За тими ж документами інформаційні операції проводяться через три основні типи інформаційних заходів:

- інформаційні заходи, направлені на зміну, вплив або посилення моделей сприйняття та відношення противників та інших суб'єктів, затверджених Північноатлантичною радою (ПАР). Проводяться при затвердженні ПАР як частина оперативного плану;

- інформаційні заходи, направлені на збереження та захист свободи НАТО в інформаційному середовищі шляхом захисту даних та інформації, що забезпечує діяльність суб'єктів Альянсу, які приймають рішення, а також процесів прийняття рішень. Проводяться постійно;

• інформаційні заходи, направлені на протидію командним функціям та спроможностям противника та інших суб'єктів, затверджених ПАР, шляхом впливу на дані та інформацію, що їх забезпечує. Також використовуються для впливу на функції командування та управління, розвідувальні функції, а також системи озброєння. Проводяться при затвердженні ПАР як частина оперативного плану.

Зазначені стандарти визначають та роз'яснюють такі базові принципи ПсО: правдивість, впорядкованість, послідовність, координація, розуміння, своєчасність та оперативність, оцінка, виконавець. Зазначаються та пояснюються такі особливості ПсО: взаємодія з іншими підрозділами та складовими військової операції (підрозділами цивільно-військового співробітництва, розвідувальними підрозділами, підрозділами військових зв'язків з громадськістю, підрозділами захисту сил), оперативне планування, визначення цілі, оцінка операцій, управління наслідками.

Загалом, тематика, що розглядається, потребує ширшого висвітлення на глибших наукових об'єктах. Зокрема, особливе значення перспективні дослідники повинні надати адаптації чи модифікації структур підрозділів інформаційних операцій НАТО відповідно до вітчизняних реалій та практик, процедур визначення та вимірювання ефективності проведення таких заходів та шляхам забезпечення стабільної та ефективної координації між військовими та невійськовими суб'єктами під час їх здійснення.

к.т.н., с.н.с. Перегуда О.М. (ЖВІ імені С.П. Корольова)
к.т.н., с.н.с. Піонтківський П.М. (ЖВІ імені С.П. Корольова)
Гаврилюк О.С. (ЖВІ імені С.П. Корольова)

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА СИСТЕМИ КРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВИ

Для підвищення ефективності реалізації управлінських функцій посадовими особами органів влади, у тому числі щодо запобігання виникненню кризових ситуацій, виходу з них та ліквідації наслідків, необхідно створити та впровадити єдине інформаційно-обчислювальне середовище (ЄІОС) системи кризового управління (СКУ) держави. ЄІОС СКУ дозволить: скоротити час, що витрачається на збір, оброблення, передавання, накопичення, збереження, аналіз, узагальнення та відображення інформації; скоротити час на вироблення та прийняття рішень; скоротити час доведення підлеглим (підпорядкованим) підрозділам (об'єктам) завдань (команд, сигналів, розпоряджень), контролю їх виконання; підвищити обґрунтованість планів та рішень на застосування сил (засобів); забезпечить стійкість, безперервність та прихованість управління силами (засобами).

Для ефективного вирішення функціональних завдань створюване ЄІОС СКУ держави повинне мати три функціональні рівні: 1 – проведення стратегічного аналізу та прийняття рішень, при цьому надається повний доступ до всіх функцій та даних ЄІОС, у тому числі й за регламентом для

підлеглих рівнів; 2 – побудова мережі спеціалізованих ситуаційних центрів з доступом до ЄІОС, що регламентовано 1-м рівнем, з основних сфер забезпечення національної безпеки: політичної, економічної, соціальної та гуманітарної, державної безпеки, воєнної та безпеки державного кордону, екологічної, науково-технологічної, інформаційної та кібернетичної; 3 – побудова мережі регіональних ситуаційних центрів з доступом до ЄІОС, що регламентовано 1-м та 2-м рівнями.

З точки зору інформаційно-технічної інфраструктури ЄІОС СКУ держави – це сукупність ситуаційних центрів та інформаційних систем, об'єднаних у єдину телекомунікаційну та інформаційно-обчислювальну систему. ЄІОС є ядром автоматизованої системи управління держави (регіону, галузі) та включає в себе апаратно-програмні засоби для надання сервісів; апаратно-програмні засоби для збереження і накопичення інформації від всіх компонент ЄІОС. ЄІОС повинне бути реалізоване на клієнт-серверній архітектурі з використанням хмарних технологій (CloudSystems), технологій оброблення великих масивів інформації (BigData) та формування (синтезу) нових даних з вже існуючих (DataMining).

Робота ЄІОС СКУ держави в умовах ведення гібридної війни має ряд особливостей – необхідність синхронізації роботи складових системи, її захисту від деструктивних впливів; потреба забезпечення захисту країни в культурно-світоглядній, адміністративно-політичній та фінансово-економічній сферах.

*к.н.держ.упр, доц. Петрик В.М. (ІСЗЗІ КПІ імені І. Сікорського)
к.пед.н., доц. Автушенко О.С. (ІСЗЗІ КПІ імені І. Сікорського)
Скоропад С.І. (ІСЗЗІ КПІ імені І. Сікорського)*

ОСНОВНІ МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Засоби і методи соціального інженера спрямовані на такі якості людської природи: відчуття авторитетності, відчуття спорідненості, взаємодопомога, відчуття відповідальності, соціальна приналежність до групи, відчуття терміновості.

Соціальний інженер зазвичай чітко розуміє, як можна скористатись людською природою. Вище зазначені 6 основних прийомів, які є водночас шістьма рисами людської натури, які найбільш часто і успішно застосовуються соціальними інженерами в спробах ким-небудь маніпулювати. Далі пояснимо їх більш детально.

Авторитетність. Людям властиве бажання прислужитись людині з більшим авторитетом. Спосіб полягає у запевненні людини в тому, що той, хто запитує, – має владу або право задавати дане питання чи щось просити.

Відчуття спорідненості. Люди мають звичку довіряти людині, яка має схожі інтереси, погляди, думки, або біди та проблеми. Спосіб має на меті переконати людину в тому, що той, хто звертається, має схожість з нею в чому-небудь, щоб викликати до себе ще більшу довіру.

Взаємодопомога. Людина може машинально відповісти на питання, коли отримує щось натомість. Подарунком може бути і матеріальна річ, і порада, і допомога. Коли хтось робить щось для нас, ми відчуваємо бажання віддячити. Це дуже потужна риса людської натури і проявляється вона тоді, коли той, хто отримав подарунок, не очікував або не просив цього. Спосіб полягає у запевненні людини, що їй намагаються допомогти або зробити послугу.

Відповідальність. Люди мають звичку виконувати обіцянки і обов'язки. Пообіцявши, ми зробимо все, тому що не хочемо здаватися такими, що не заслуговують довіри. Людина буде намагатись подолати будь-які перепони для того, щоб здержати слово або втілити обов'язок. Соціальний інженер намагається запевнити жертву, що певне прохання є професійним обов'язком жертви.

Соціальна приналежність до групи. Людям властиво не виділятися в своїй соціальній групі. Дії інших являються гарантом істинності в питанні поведінки. Інакше кажучи, якщо так роблять інші, то людина вважає, що і їй потрібно так робити. Спосіб полягає в тому, що людину можна запевнити в приналежності до команди і викликати в неї відчуття «гри в команді».

Відчуття терміновості. Люди дуже часто губляться і стають неуважні, коли існує відчуття поспіху, коли часу на щось залишається дуже мало, і це вибиває людину з її звичної зони комфорту. Спосіб має на меті ввести людину в такий стан.

к.пед.н., доц. Приходько Ю.І.

ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ З ВИЩОЮ ОСВІТОЮ: СИСТЕМНО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Необхідність та актуальність дослідження проблеми якості підготовки військових фахівців в сучасних умовах визначається низкою чинників, одним з яких, на думку фахівців, є стійке глобалізаційне падіння якості освіти і відсутність універсального інструментарію її оцінки. Тривалі за часом традиційні підходи до якості підготовки фахівців, що мали місце у наукових дослідженнях, виходили переважно зі специфічних цілей і змісту освіти, методологічних та ідеологічних настанов, наявних політичних, військових, технологічних та економічних вимог і умов. При цьому проблема якості освіти декларувалася, але не знаходила дієвої матеріалізації внаслідок недостатньої її дослідженості як системної та технологічної категорій.

В контексті методології TQM (Total Quality Management) *якість підготовки військових фахівців, як система*, має базуватися на наведених нижче принципах: пріоритету кінцевої мети; єдності системи як цілого та як сукупності її елементів; взаємозв'язку та взаємозумовленості складових системи; орієнтація на підготовку військових фахівців для ЗС України у повній відповідності зі штатно-посадовими призначеннями; оптимальність керівництва підготовкою військових фахівців; солідаризація загалу учасників освітнього процесу; оптимальність організаційно-методичних засад процесу

підготовки військових фахівців і всебічність його забезпечення; комплексність здійснення управлінських і мотиваційних процедур; спрямованість на постійне покращення освітнього процесу та якості підготовки військових фахівців; динамічного розвитку системи, адаптації її до вимог та потреб особистості; прийняття рішень на підставі аналітичних і фактичних даних; взаємозв'язок і взаємовплив безпосередніх та опосередкованих учасників підготовки військових фахівців; врахування потенційних можливостей і суперечностей, зовнішніх та внутрішніх впливів; всебічного забезпечення.

Технологічний підхід до якості підготовки військових фахівців може бути представлений такими складовими: проективна; процесуальна; контрольно-моніторингова (оцінка, аналіз); коригувальна.

Запровадження системно-технологічного підходу до якості підготовки військових фахівців дасть можливість: здійснити системний, комплексний підхід до організації педагогічного процесу; поліпшити управління педагогічним процесом, його планування та прогнозування кінцевого результату; забезпечити адаптацію педагогічного процесу до психологічних, фізіологічних та індивідуальних особливостей курсантів (слухачів); краще використати можливості інформатизації освіти; використати на практиці сучасні досягнення педагогіки, психології, дидактики, кібернетики, інформатики, теорії систем та ін.; здійснити гуманізацію педагогічного процесу, його особистісно-орієнтовану спрямованість; досягти мети навчання кожним курсантом (слухачем).

Проценко О.О. (МАУП)

ГОЛОВНІ НАПРЯМКИ БОРОТЬБИ З МІЖНАРОДНИМ ТЕРОРИЗМОМ

Сьогодні тероризм є одним із найтяжчих злочинів. Жертвою терористичних актів може стати будь-яка людина. Фатальний удар, підготовлений терористами може наступити будь-коли і вразити кого завгодно, враховуючи людей безневинних і не здатних захиститися. З метою протидії тероризму підготовлені і діють національні та міжнародні нормативно-правові акти, проводяться міжнародні науково-практичні конференції, забезпечується спеціальна підготовка компетентних фахівців у цій галузі тощо.

Для того, щоб протистояти міжнародному тероризму, необхідно чітко визначитися в 3-х речах: перше – дати визначення поняттю «міжнародний тероризм»; друге – виявити причини міжнародного тероризму; третє – виробити реальний механізм протидії даному явищу.

Оскільки в процесі розвитку людського суспільства політично, соціальні, економічні, національні, територіальні й інші протиріччя постійно нарастають, соціальна база для тероризму також розширюється. Саме ці тенденції визначають нині посилення боротьби терористичною діяльністю, розширення взаємодії країн і створення різних національних і наднаціональних утворень, основне завдання яких – звуження соціальної бази терористів і утримання контролю над терористичною спільнотою, що поширюється. Виходячи з вищесказаного можна

зробити висновки про те, що протидія тероризму повинна розглядатися всіма цивілізованими країнами як одне з основних загальнодержавних завдань.

Головні напрямки боротьби з тероризмом повинні включати:

- прогнозування терористичної активності з визначенням її можливих суб'єктів; та вплив на основні явища і процеси в суспільстві, що сприяють росту тероризму;

- припинення терористичних актів, що відбуваються, у відношенні державних і суспільних діячів, затримка винних і передача їх суду, причому украй важливе покарання не тільки рядових виконавців і пособників, а й організаторів терору, а також тих, хто займається фінансуванням терористичної діяльності;

- попередження і припинення подібних з тероризмом злочинів (захоплення заручників, геноцид, диверсія й ін.);

- співробітництво спецслужб та міжнародних організацій у попередженні і припиненні терористичної діяльності.

Ревуцький Б.В. (ВІКНУ)

Алфьоров О.В. (ВІКНУ)

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА РФ ЯК ІНСТРУМЕНТ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ

Агресивна інформаційна політика, яку Росія останнім часом реалізує у Європі, зокрема і в Україні, спричинила необхідність адекватної реакції у сфері інформаційної безпеки. І хоча політичні, військові, економічні та інформаційні протистояння продовжують бути невід'ємним атрибутом сучасних суспільних відносин, саме інформаційні конфлікти вийшли на якісно новий рівень розвитку. З огляду на останні події у світі та Україні, словосполучення «інформаційна війна» та «інформаційна зброя» набули широкого застосування як у вітчизняному, так і зарубіжному комунікаційному середовищі.

Дієвість інформаційної зброї зумовлена тим, що вона вражає свідомість людини, впливає на способи та форми ідентифікації особистості, трансформує пам'ять, створюючи особистість із запрограмованими параметрами (тип свідомості, штучні потреби, форми самовизначення тощо), які задовольняють вимоги зацікавленої сторони та змушують індивіда діяти в її інтересах. Наразі окремі країни ведуть агресивну інформаційну політику по відношенню до інших, які, у свою чергу, змушені провадити політику захисту від чужого інформаційного впливу. На цьому ґрунті можуть виникати політична та економічна конфронтація держав, нові кризи в міжнародних відносинах. Тому інформаційна безпека, інформаційна війна та інформаційна зброя на сьогодні опинилися в центрі загальної уваги.

В сучасному світі інформаційна війна стала одним з найбільш поширених конфліктів, а її значення у воєнних протистояннях ХХІ ст. лише зростатиме. Тоді як на сьогоднішньому етапі Росія – країна, яка досить успішно провадить агресивну інформаційну політику проти НАТО та окремих держав. На жаль, НАТО, хоча і має високий потенціал протистояння

інформаційним загрозам та розвинуту структуру відповідних органів, на сьогодні не має єдиної чіткої стратегії протидії РФ у цій сфері. Проте є розуміння як з боку керівництва НАТО, так і з боку керівництва окремих держав про ті небезпеки, які несуть у собі інформаційні атаки. Консолідація ж зусиль у сфері протидії цим викликам повинна стати тим фактором, який якщо не нівелює, то хоча б мінімізує негативний вплив російської інформаційної кампанії не лише в регіоні, а і в усьому світі.

Решицько В.Г. (ВІКНУ)

ВІЙНА НАРАТИВІВ У ХОДІ ОПЕРАЦІЇ «НЕПОРУШНА СКЕЛЯ»

Гарвардський політолог Джозеф Най вважає, що критерій успіху військового конфлікту у 21 столітті, не перемога армії у фізичному просторі, а перемога одного наративу над іншим. Ми живемо в епоху, в якій наративи перемагають аргументи, а емоції мають перевагу над раціональним. Завдяки соціальним медіа, інституції та окремі особи отримали однакові інформаційні можливості. Декілька десятиліть тому, сторона конфлікту, не маючи потужної армії, здатної завдати поразки супротивнику на полі бою, могла навіть не сподіватися на перемогу. Але з появою інформаційного поля бою асиметрична війна стала не такою асиметричною. Для ефективного ведення війни у сучасну епоху, збройні сили будь-якої країни вже не можуть обійтися без підрозділів соціальних медіа у своєму складі, так само як без штурмових гвинтівок чи танків. Прикладом актуальності заданої теми слугує операція «Непорушна скеля» під час якої, Армія оборони Ізраїлю (АОІ) не зважаючи на свою військову перевагу, була вимушена воювати також на рівні розповідей.

Сила палестинської наративної війни полягала у демонстрації світовій спільноті численних жертв та руйнувань, що зазнає Сектор Гази від Ізраїлю. Палестинські блогери і преса отримали докладні настанови від Міністерства внутрішніх справ ХАМАС, як вони повинні повідомляти про події для завоювання любові та підтримки світової громадської думки на тлі операції «Незламна скеля». Вони мали зображати всі жертви в Секторі Гази, як «невинних мирних жителів», не публікувати фотографії ракет, випущених в центрі міста, а Ізраїль, згідно настанови, мав демонструватися агресором та нападником. Пропагандисти ХАМАС використовували той факт, що ЗМІ і широка громадськість орієнтовані на інтереси людини та їх зосередження на постраждалих від конфлікту (прикладом цієї війни стали твіти дівчинки Фари Бейкер із міста Газа). Битва наративів була насправді єдиною для ХАМАС, де вони мали шанс на перемогу над Ізраїлем та його армією.

Військова операція «Незламна скеля» почалася 7 липня і протривала 50 днів до 26 серпня 2014 року. Її головні цілі були: назавжди зупинити ракетний вогонь з боку Гази, зруйнувати мережу тунелів ХАМАС між Газою та Ізраїлем та остаточно демілітаризувати територію. Ізраїль перебував у складній ситуації, його величезна військова міць виглядала більше як недолік, ніж перевага. Ворог буквально ховався за цивільними, або стріляв в ізраїльтян, але

якщо ЦАХАЛ давав відповідь, вражаючи військові цілі ХАМАС дислоковані в цивільних районах, то відразу зазнавав міжнародного осуду.

На початку операції прес-служба ЦАХАЛ визначила три основні наративи для просування. Перший наратив був пов'язаний із ракетною загрозою. Початку операції передували масові ракетні обстріли півдня Ізраїлю. Другий наратив, загроза яка відходила від тунелів, за допомогою яких терористи разом зі зброєю проникали на територію Ізраїлю та здійснювали теракти і диверсії. Третій наратив, використання ХАМАС цивільних об'єктів інфраструктури та людей в якості живого щита. Існувала потреба в озвученні та демонстрації реалій збройного конфлікту. Від Іраку до Сирії та Гази урядові військові змушені боротися з противниками. Військовослужбовці мусять дотримуватися законів, в той час як терористичні організації використовують ці закони для атаки.

Прес-служба використовувала соціальні медіа, щоб обійти міжнародні медіа, які ненавиділи країну та напряду спілкуватися з глобальною аудиторією. Вони зосередилися на створенні чіткого та переконливого контенту та залученні журналістів і впливових лідерів думок для його поширення. АОІ орієнтувалася на роботу з фактами та на подачу контексту до образів руйнування, протиставлення картинах страждань схем причинно-наслідкових зв'язків. Підрозділ прес-служби, яким керував підполковник Лернер міг створювати переконливі образи, що ізраїльтяни в біді, але це не склало б конкуренції зображенням із Гази. Боротися з емоціями за допомогою логіки - складна місія. Ізраїль також міг доводити, що ХАМАС стріляв із лікарень та використовував своїх громадян у якості живих щитів, але світ знав, що країна має «Залізний купол» для захисту своїх громадян від ракетних обстрілів. Фундаментальною проблемою була прірва між меседжами та візуальним зображеннями, що походили з Гази.

Кожен твіт або пост із інфографікою, які поширював підрозділ у ході наративної війни, було створено для формування на дискурсивному рівні уявлення про конфлікт, який гарантує незмінну й сталу політичну підтримку Ізраїлю. АОІ безперервно працювала над донесенням до користувачів соціальних мереж розуміння причини та контексту своїх дій (коли будинки використовують для військових цілей, вони стають законними військовими цілями відповідно до міжнародного права). Ізраїльський обстріл або терористична операція ХАМАС були сировиною, навколо якої формували наратив, оформлюючи факти і цифри. Військовий наратив Ізраїлю базувався на чіткому наборі принципів: право на самооборону, право на реагування, право на захист життя цивільних. Лише таким чином ізраїльський уряд міг домінувати над палестинським наративом віктимізації.

Соціальні медіа дали ХАМАС інструменти, за допомогою яких можна діяти в інформаційному просторі ефективніше та сподіватися на перемогу, ніж будь-коли раніше в історії війни. Та не дивлячись, що палестинський дискурс звертався до всього світу, його було не достатньо щоб зламати наративи легітимності дій АОІ та переконати світових лідерів зупинити Ізраїль. Вплив соціальних медіа цілком може означати, що АОІ матиме менше свободи дій у

своїй наступній операції в Газі. Проте медіа-ландшафт довкола військового конфлікту, що формує його дискурсивні битви, змінився незворотно.

Самойленко К.О. (ВІКНУ)

ЗАХИСТ ДУХОВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

Духовні цінності, які належать національній спільноті та становлять основу її існування і розвитку, є національними цінностями, які в життєдіяльності суспільства відіграють роль особливих інтегруючих, соціалізуючих, комунікативних засад і, виступають у формі ціннісних настанов, соціально-політичних ідеалів, в результаті чого утворюють так зване духовно-ціннісне ядро національної самосвідомості. Тому не випадково, що до основних засобів досягнення мети в інформаційно-психологічних операцій проти України відносять руйнування духовних засад держави. В цьому аспекті необхідно звернути увагу на таке явище як нетрадиційну релігійність «New Age», що породжують глибоку кризу смислових життєвих орієнтацій молоді, яка починає шукати альтернативні смислові перспективи. «New Age» став найпоширенішою релігійною системою, яка виростає з трьох коренів: спіритизму, теософії та молодіжної контркультури 60-х рр., і претендує на охоплення всіх аспектів життя людини. Відмінна риса неоязичництва «New Age» – це спроба витіснити з суспільного життя українців всі сліди християнства, тобто, це – свого роду історичний реваншизм. Компоненти антисистемного учення «New Age», запозичені з різних культурних традицій і, будучи механічно об'єднані, створюють у молоді вкрай суперечливу картину світу: носій антисистемної доктрини орієнтується на взаємовиключні ідеали, які в силу існуючого стану справ не можуть бути реалізовані в даний момент або навіть взагалі ніколи. Зате існуюча соціальна реальність постає з цієї точки зору повної помилок і не відповідає тому, що адепт антисистеми вважає єдиним можливим варіантом суспільного устрою. Найважливішим фактором прийняття молоддю учення «New Age» стає його стабілізуюча функція для психологічного стану людини, яка занурюється з безодні нестійкого, мінливого і небезпечного світу в область тихого, спокійного і зрозумілого всесвіту, в якій особистість займає своє індивідуальне і неповторне місце. Задля збереження самотності, самостійності та ідентичності української нації, слід звернутися до поняття «суверенітет» у його духовному вимірі. Духовний суверенітет – це невідчужувана та іманентна здатність особистості та нації до дотримання, збереження, та відтворення традиційних духовних цінностей, культурного надбання, а також свобода людини і нації діяти згідно з власною волею, послідовність та непохитність у своїх вимогах, необхідність мати надійний правовий захист від псевдокультурних ідеологій, релігійних тоталітарних течій, деструктивних політичних думок тощо.

к. ф-м.н., доц. Сорокатиї М.І. (НАСВ)

к.е.н. Білаш О.В. (НАСВ)

Карху М.М. (НАСВ)

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Російсько-українська війна, яка триває на сході України, є війною нового, гібридного типу. «Гібридність» російсько-українського конфлікту проявляється у тому, що бойові дії проводяться без оголошення війни «гібридними» військовослужбовцями, які оснащені найновішими видами озброєння та фінансуються Російською Федерацією. Але найголовнішою ознакою, яка відрізняє цю гібридну війну від війни традиційного типу, є проведення інформаційно-психологічних операцій у процесі її підготовки та на всіх етапах її реалізації. Дослідження інформаційно-психологічних операцій є актуальним, адже сьогодні Україна є об'єктом інформаційно-психологічної агресії з боку Російської Федерації

Швидке розповсюдження інформації, динамічний розвиток інформаційних систем та технологій зумовили виникнення таких явищ, як інформаційні війни та інформаційно-психологічні операції. Термін «інформаційна війна» з'явився ще в середині 1970-х рр. Його запропонував вчений-фізик Томас Рон, який не тільки першим зрозумів, але й науково обґрунтував, що саме інформація є найслабшою ланкою будь-якої армії. Поняття «інформаційна війна» набуло широкого застосування у зв'язку з активним розвитком інформаційних ресурсів, інформаційних та телекомунікаційних технологій, електронних ЗМІ, які в наш час розглядаються як високоефективні засоби досягнення переваги в науково-технічній, воєнній, політичній, економічній, соціальній та духовній сферах життя суспільства.

Сучасні інформаційні війни ведуться не лише в умовах війни, але і в мирний час є квазіагресивним інструментом досягнення політичних цілей. Інформаційні війни – це війни «нового покоління», в яких використовують спеціальне структурування інформації, організацію її подачі, маніпулювання, дозування, колажування та інші методи.

Сучасні інструменти та методи ведення інформаційних війн дозволяють проводити їх постійно, анонімно й непомітно в будь-якій точці інформаційного простору – як на власній, так і на чужій території. Противник довгий час може взагалі не усвідомлювати, що став об'єктом зовнішнього нападу чи управління. Все це забезпечує значну ефективність методів впливу за мінімальних втрат агресора, що до того ж дозволяє йому зберегти обличчя мирної та демократичної держави. Основним засобом проведення інформаційних війн є інформаційна зброя.

Таким чином, інформаційна війна – це вплив на громадянське суспільство та військовослужбовців іншої держави шляхом розширення певної інформації. Станом на сьогоднішній день інформаційно-психологічні

операції є найдоступнішим та найефективнішим інструментом досягнення політичних цілей в умовах ведення гібридної війни.

к.і.н. Супрунов Ю.М. (ВІКНУ)

ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ НАРАТИВІВ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

В загальному плані в інформаційній боротьбі (ІБ) можливо розглядати 4 площини інформаційно-психологічного впливу (інформаційної зброї): концептуально-методологічна; хронологічна (історична); фактологічна; лінгвістична (зброя).

В умовах інформаційної глобалізації формується сприятливе середовище організації і проведення інформаційних компаній (операцій), яке інтегрує в єдиний інформаційно-психологічний простір окремі сектори та сегменти національних інформаційно-психологічних просторів, забезпечує доступність і вразливість об'єктів інформаційно-психологічного впливу (ІПсВ).

Для такого глобального інформаційного середовища на перший план виходить концептуально-методологічна зброя: світоглядна, методологічна інформація, що формує картину світу, місце в ньому країни і народів, що її населяють, визначає напрями розвитку та стратегію захисту базових цінностей суспільства.

Її конструктивне застосування: формування адекватної державної політики, критичного мислення еліти і суспільства, консолідація і збереження пасіонарності населення.

Деструктивне застосування: світоглядний хаос, некритичність мислення, маніпулювання суспільною свідомістю; комплекс меншовартості народу (психологія раба), громадянський інфантилізм, концептуальна залежність еліти, відсутність стратегічної культури.

Одночасно ключовий зміст геополітичних концепцій (пан-ідей) набуває якості основних наративів стратегічних комунікацій (інформаційних компаній) на державному рівні і може суттєво впливати на мету, завдання і зміст ІБ у воєнній сфері. Основними цільовими аудиторіями (ЦА) ІПсВ в цьому випадку є політичні (інтелектуальні) еліти та опосередковано інші категорії осіб, що приймають рішення та політично активна частина населення країни.

В контексті геополітичного інформаційного протиборства у якості мети та основних завдань стратегічних комунікацій (інформаційних компаній, інформаційних операцій) можна вважати:

формування уявлень правлячих кіл та національних еліт визначених країн у напругах, що сприятиме реалізації геополітичних завдань суб'єктів ІПсВ;

впровадження запозичених елементів стратегічної культури інтелектуальними елітами країн – об'єктів ІПсВ для формування їх залежності від суб'єктів ІПсВ, в першу чергу в контексті формулювання ними завдань зовнішньої політики та довгострокових стратегій розвитку;

консолідація населення власної та дружніх / нейтральних країн навколо реальних чи уявних концепцій (пан-ідей) розвитку світу / регіону / воєнно-політичного чи економічного об'єднання тощо;

формування у інтелектуальних еліт та населення визначених країн стану світоглядного хаосу, комплексу меншовартості, відсутності перспектив власних країн / союзів, що перешкоджатиме розробці адекватної політики, сприятиме зниження пасіонарності, введенню у стан емоційного згоряння, фрагментації об'єктів впливу тощо.

Це забезпечує ефективність та узгодженість заходів середньо / короткострокового планування, реалізації низки оперативних / тактичних завдань, консолідацію еліт та суспільства, досягнення стратегічної переваги над країнами / союзами – конкурентами.

Ще на початку ХХ ст. Карл Хаусхофер пророчо писав: "... в геополітиці пан-ідеї, тобто ідеї-концепції, що охоплюють цілі народи і проголошують широкі цілі, які стають формами організації земного простору, стануть *"життєвими формами майбутнього"*, здатними воскреснути з небуття і навіть майстерно ухилитися від допитливого втручання науки". Сьогодні, в епоху розвитку інформаційного суспільства, ми є свідками боротьби в інформаційному просторі пан-ідей саме як "життєвих форм майбутнього", що стають реальними формами організації світового геополітичного простору ХХІ століття.

Змагання пан-ідей в інформаційному суспільстві відбувається в першу чергу в інформаційному просторі (пан-ідеї стають фундаментальними наративами стратегічних комунікацій), що потребує їх потужного інформаційного (інформаційно-психологічного) забезпечення, яке реалізує система стратегічних комунікацій і, в першу чергу, засоби масових комунікацій.

Висновки.

1. Реалізація окремих геополітичних концепцій (пан-ідей) в практичній зовнішній та внутрішній політиці держав, їх вплив на формування стратегій національної та воєнної безпеки визначає основні завдання інформаційної політики, характер інформаційного протиборства, яке стає невід'ємною складовою міжнародних відносин, основним інструментом політичного примусу, чинником, який може радикально змінити спрямованість геополітичних процесів і відносин в інформаційному суспільстві й спровокувати зсув геополітичних центрів тяжіння національних інтересів суб'єктів геополітичної конкуренції в інформаційній сфері.

2. Одночасно концентрований (ключовий зміст) геополітичних концепцій (пан-ідей) набуває якості наративів стратегічних комунікацій (інформаційних компаній) на державному рівні і може суттєво впливати на мету, завдання і зміст ІБ у воєнній сфері.

3. Фахівці міжнародних відносин у воєнній сфері повинні вміти проводити відповідний аналіз взаємозв'язку геополітичних концепцій (пан-ідей) – стратегій національної (воєнної) безпеки – основних наративів стратегічних комунікацій (інформаційних компаній) на державному рівні.

ІНФОРМАЦІНО-ПСИХОЛОГІЧНА БОРОТЬБА У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується переорієнтацією провідних країн світу на нові інформаційні принципи, обумовлює необхідність визначення нетрадиційних підходів до проблем забезпечення національної безпеки держави, і насамперед її важливої складової частини – інформаційної та воєнної безпеки.

Обидві складові є взаємопов'язаними. Таким чином участь інформаційної складової у розвитку воєнної сфери, державної безпеки та обороноздатності сучасної країни – є надважливою.

Виникнення та стрімкий розвиток наприкінці ХХ ст. нових засобів масової інформації, телекомунікації та потужної обчислювальної техніки обумовили бурхливий розвиток інформаційних технологій. Тотальна інформатизація сприяла появі термінів “інформаційна боротьба” або “інформаційна війна”, “інформаційно-психологічні операції” тощо.

Поєднання традиційних форм ведення інформаційної боротьби з останніми досягненнями в галузі інформаційних технологій почали істотно впливати на хід та результат розв'язання конфліктних ситуацій та збройних конфліктів, досягнення поставлених цілей шляхом проведення інформаційно-психологічних операцій.

Перевагами інформаційно-психологічних операцій в загальній системі державної безпеки є практична відсутність людських втрат (або їх мінімізація) та порівняно невеликі витрати на проведення операцій.

Останні події геополітичного характеру, які відбуваються у світі та регіоні, загалом свідчать про те, що боротьба між різними світовими потугами за домінацію над стратегічними зонами впливу виходить на якісно новий рівень, що зараз називають «гібридною війною».

Тому вивчення передового досвіду в цій галузі сприятиме виробленню власних принципів інформаційної безпеки, розробленню способів та методів протистояння (захисту та протидії) тим акціям інформаційно-психологічної агресії, які шкодять національним інтересам та загрожують державній безпеці.

Важливою є участь цих заходів у воєнній сфері країни, що мають на меті збереження морально-психологічного стану учасників конфлікту - особовий склад військовослужбовців від негативного інформаційно-психологічного впливу противника, та дестабілізуючих маніпуляцій, що впливають на загальну суспільно політичну обстановку країни.

*Y.Turchenko, PhD, Military Institute of
Taras Shevchenko National University of Kiev
K.Horiacheva, As Prof., Ph.D, Military Institute of
Taras Shevchenko National University of Kiev*

THE FORMATION OF THE VIRTUAL COMMUNICATION FIELD OF SOCIAL NETWORKS FACEBOOK, VKONTAKTE AND ODNOKLASSNIKI: THE IMPACT OF POST-SOVIET MENTALITY

Today virtual social networks become most frequently visited Internet recourses. Although Internet space exist as an open area of communication, overcoming linguistic, spatial and temporal barriers, but certain internet product, like social networks are gaining popularity in a particular geographical area. For example, Facebook, this is so popular all over the world, failed to gain a foothold in former USSR countries. The niche of Facebook is dominated there by such networks as VKontakte and Odnoklassniki. It shows that the virtual social network is a reflection of the community functioning in real-time and space. Users of social networks are not relieved of the burden of the group, religion and the ideology of the dominant society in the process of virtual communication. Such virtual action becomes an expression of the system of coordinates, philosophical orientations that emerged in the process of socialization. And we can presume, that these unpopularity of the Facebook on the territory of post-Soviet countries due to the impact of post-soviet mentality on the formation of virtual communication field of social networks VKontakte and Odnoklassniki. To confirm this thesis we can use comparative analysis of social networks VKontakte, Odnoklassniki and Facebook.

In fact, the difference between VKontakte and Facebook social networks is that VKontakte prompts the user to complete construction of the images by his imagination. This feature, as well as viewing updates interface (VKontakte full of tabs with various “news”, “answers”, “commentary”) pushes the user to “walk” along the profiles of others users and try to discover the upgrade. On Facebook updates are all gathered in one central information highway, and it is the key to getting life in a social network. This statement does not give the possibility of comparing these both networks as cold and hot ones. Rather it confirms the idea that these virtual networks are the reflection of the community members and they are based on different ideological orientations and treat the process of communication.

Thus after the analysis of social networks like Facebook, VKontakte and Odnoklassniki was done we can conclude the following – the audience interacts with different principles according to its mental structures. These social network have accumulates social, mental conflicts and can be an analogue to the real society that operates in virtual media.

к.політ.н., доц. Тюріна О. (МАУП)

КУЛЬТУРА ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ

Науковці одностайні в тому, що високий рівень політичної культури є однією із головних умов становлення демократичної політичної системи. На

думку української дослідниці М.І. Пірен, політична культура є однією з базових якісних ознак політичного суб'єкту (група, клас, особистість, суспільство). Це пов'язане з основною ознакою політичної культури, а саме – способом політичної діяльності і поведінки. Далі М. І. Пірен дає таке визначення політичної культури: «Політична культура – це система історично складених установок, переконань, уявлень, моделей поведінки, що проявляються в безпосередній діяльності суб'єктів політичного процесу». Тобто, головна увага має зосереджуватися на особливостях поведінки та способах політичної діяльності опозиційних суб'єктів, з врахуванням того в яких умовах, тобто в якій політичній системі, вони функціонують.

Російський дослідник Г. А. Гаврилов досліджує відносини влади та опозиції в контексті політичної системи. На основі двох критеріїв: гомогенність та багатополарність політичної системи виділяє шість типів політичних систем, яким відповідають шість моделей політичної опозиції. Перший фактор відображає наявність цілісної культури для переважної більшості суспільства, в той час як другий характеризує число претендуючи на владу суб'єктів системи. Таким чином, критерій гомогенності відображає потенційні можливості виникнення опозиції та ступінь суперечності інтересів між суб'єктами політичного процесу, а критерій багатополарності – число суб'єктів політичного процесу, що впливають на обрані ними стратегії боротьби за домінуючий владний ресурс. Результатом перетину виділених базових характеристик є виділення шести типів політичних систем: гомогенні системи з одним, двома і декількома домінуючими політичними акторами, а також поляризовані системи з тією ж кількістю політичних акторів. В процесі дослідження було виділено ряд типових моделей опозиції, що формуються в рамках відповідних типів політичних систем: політична опозиція в гомогенних біполарних системах; в багатоскладних біполарних системах; в багатоскладних багатополарних системах; в гомогенних багатополарних системах.

Остання модель політичної опозиції, згідно класифікації М. І. Пірен – це опозиція в парламентсько-президентській республіці. Прикладом моделі є Франція, де існує змішана політична система, тобто парламент формує уряд, а президент, якого обирають на прямих виборах, має великий обсяг повноважень. Функції опозиції виконує або парламентська меншість (якщо президент і більшість належать до однієї політичної сили), або парламентська меншість та президент (якщо президент і більшість належать до різних політичних сил).

Зрозумілим є те, що всі моделі без виключення мають як ряд переваг так і ряд недоліків – не існує ідеальної моделі. Тому, головним завданням для науковців та влади є аналіз та модифікація зарубіжного досвіду моделей співіснування влади та опозиції, з врахування українських реалій.

к.ю.н. Українцев О.А. (Донецький ОВК)

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Сьогодні соціальні мережі - один з найбільш ефективних інструментів інформаційного впливу. Найбільш популярними соціальними мережами в Україні на сьогоднішній день є Facebook, Twitter, Instagram. 95% сучасної молоді не уявляють свого життя без спілкування в соціальних мережах. Ці

сайти також зайняли міцне місце в дозвіллі типового українця віком до 40 років. При цьому соціальні мережі неминує стали об'єктами і важливими засобами інформаційного протиборства. Потужний засіб маніпулювання соціальними групами, окремими особистостями і суспільства в цілому. Все частіше вони використовуються в якості майданчиків для ведення інформаційних війн. Фактично це новий вид зброї, причому зброї масового ураження. Інсценовані загрози завдяки маніпулятивному впливу на свідомість людей протягом швидкого часу можуть перетворюватися в реальні небезпеки, які мають тенденцію поширюватися в часі і охоплювати все нове простір. Даний тип зброї швидко розвивається і все частіше застосовується в процесі протиборства людських спільнот, з метою досягнення політичних, економічних, військових чи інших цілей стратегічного рівня, шляхом впливу на цивільне населення, влади і (або) збройні сили протилежної сторони, за допомогою розповсюдження спеціально відібраної і підготовленої інформації. Основним об'єктом ураження є індивідуальна та масова свідомість визначеної цільової аудиторії, на яку спрямований інформаційно-психологічний вплив. Зазвичай вплив на психіку військовослужбовців та цивільного населення має на меті пропагування війни, розпалювання ворожнечі, підсилення панічних настроїв тощо.

Інтернет-простір перетворює людину на співучасника подій. При цьому правові силові методи протидії, які носять обмежувально заборонний характер - з урахуванням специфіки соціальних мереж не призводять до необхідних результатів. Як показує практика останніх подій, за їх допомогою можливо розгойдати громадську думку, змістити акценти та підтримати інші сили, які готові прийти до влади. Найближчі приклади - протести, що прокотилися в країнах Близького Сходу і Північної Африки, що завершилися зміною режимів, багато експертів називають ці протести-"революцією соціальних мереж"

Проблема використання соціальних мереж в інформаційних війнах (протистояннях) з метою ефективної протидії потребує постійного серйозного вивчення, як частина роботи в сфері національної безпеки України.

д.політ.н., проф. Храбан І.А. (МАУП)

ЄВРОПЕЙСЬКА ПОЛІТИКА ФРАНЦУЗСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Сучасна зовнішня політика Французької Республіки, спрямована перш за все на розбудову єдиної Європи в рамках Європейського Союзу – єдиної політичної, економічної та валютної організації Європи, одним з ініціаторів створення якого була Франція. Вона виступає за збереження державної ідентичності в майбутньому устрою ЄС за умов поглиблення федералізму. Саме на таких принципах базується французька концепція перетворення ЄС на “федерацію держав-націй”, набуття нею суттєвої військової спроможності, створення ефективної спільної зовнішньої політики у сфері оборони і безпеки.

У своїй зовнішньополітичній діяльності, спрямованій на створення єдиної Європи з відповідною системою безпеки й забезпечення в ній для себе

однієї з провідних позицій, Париж спирається на підтримку свого споконвічного суперника Німеччини.

Визнаючи, що на сьогодні основна роль в системі європейської безпеки залишається за НАТО, Париж був змушений повернутися до деяких військових структур Альянсу лише для того, щоб самому безпосередньо брати участь у реформуванні Організації. Повністю підтримуючи розширення Альянсу на Схід, Франція вважає за необхідне здійснювати реформу шляхом підтримання рівноваги між атлантичною та європейською складовими НАТО – так званої системи “двох опор”: Північна Америка – Європа.

У своїй програмній промові Президент Франції Емманюель Макрон у Сорбонні наголосив на подальшому розвитку ЄС. Таким чином президент Франції намагається вплинути на дискусію щодо потреби суттєвого реформування ЄС. Промова Макрона є претензією на лідерство Франції у справі поглиблення європейської інтеграції і намаганням надати цим дискусіям конкретного наповнення.

Аналізуючи українсько-французькі відносини, потрібно підкреслити той факт, що досить тривалий час Франція не розглядала Україну як важливого партнера у справі забезпечення європейської безпеки серед країн ЦСЄ.

На думку Президента Франції Емманюеля Макрона, для вирішення українського питання необхідно успішно реалізувати рішення мінських договорів, а інших варіантів для цього – немає.

*к.т.н., с.н.с. Перегуда О.М. (ЖВІ імені С.П. Корольова)
Черкес О.П. (ЖВІ імені С.П. Корольова)*

ВИБІР ІНФОРМАЦІОННОЇ СИСТЕМИ ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В УМОВАХ СТВОРЕННЯ В КРАЇНІ ЄДИНОГО ОСВІТНЬОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

Вибір інтегрованої інформаційної системи (ІС) для вищого військового навчального закладу (ВВНЗ) здійснюється з урахуванням вимог виконання заходів оборонної реформи, розвитку міжнародної співпраці з метою реалізації стратегічного курсу держави на європейську інтеграцію та євроатлантичне партнерство, створення в країні єдиного освітнього інформаційного середовища.

Проект впровадження ІС повинен відповідати стратегічним цілям ВВНЗ, потребує реалізації цілого комплексу різноманітних заходів, які представлені у методичних рекомендаціях, що визначають послідовний підхід до виконання процесу дослідження та удосконалення архітектури ВВНЗ, який здійснюється за такими етапами:

підготовка до проведення обстеження діяльності ВВНЗ, результатом є розроблення "Завдання на Дослідження";

ідентифікація *Процесів* та їх складових, результатом є перелік процесів (підпроцесів) ВВНЗ, що дозволяє сформулювати функціональні вимоги до ІС та

розробити модель комплексного забезпечення інформаційної безпеки щодо забезпечення цілісності та конфіденційності інформації;

оцінювання фактичного стану автоматизації ВВНЗ "ЯК Є", особливостей інформаційної взаємодії підрозділів ВВНЗ "ЯК МОЖЕ БУТИ", та визначення функціоналу комерційних ІС;

аналіз можливих варіантів автоматизації *Процесів*, обґрунтування оптимального вибору здійснюється методом аналізу ієрархій з використанням програмного забезпечення "MPRIORITY 1.0";

розроблення плану заходів з удосконалення архітектури ВВНЗ який визначає порядок закупівлі та впровадження комерційних ІС; створення ІС на замовлення; створення ІС власними силами та засобами; демонтажу (утилізації) існуючих у ВВНЗ ІС; інтеграції ІС та засобів автоматизації (в тому числі існуючих у ВВНЗ ІС) до єдиної інтегрованої ІС; реалізації пілотних проєктів; розроблення плану заходів з автоматизації діяльності ВВНЗ,

детальний опис та аналіз *Процесів* (за потреби), включає складання паспортів *Процесів*, що дає можливість виявляти критичні процеси, функціонування яких необхідно удосконалити.

Методичні рекомендації щодо вибору забезпечують єдиний підхід, визначають структуру та зміст основних етапів щодо: ідентифікації, формалізованого опису, аналізу та удосконалення процесів діяльності ВВНЗ; визначення рівня автоматизації, фактичних потреб, особливостей створення та формування вимог до ІС та засобів автоматизації для потреб ВВНЗ, встановлення порядку та пріоритетності їх впровадження.

Юй Ян (ВИКНУ)
Минаев А. (ВИКНУ)

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ КНР В СФЕРЕ БЕЗОПАСНОСТИ В КОНТЕКСТЕ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА “ОДИН ПОЯС – ОДИН ПУТЬ”

Китай активно участвует в формировании нового мирового порядка на основе принципа многополярности. В условиях относительно медленного восстановления мировой экономики от последствий глобального финансово-экономического кризиса необходимы новая модель взаимодействия и механизмы экономического развития. В 2013 г. председатель КНР Си Цзиньпин выдвинул величественную инициативу “Один пояс – один путь”, которая состоит из двух составляющих – “Экономический пояс Шелкового пути” (ЭПШП) и “Морской Шелковый путь XXI века” (МШП). Эта инициатива соответствует приоритетам китайской внешней политики в отношении соседних государств и осуществлению таких стратегических целей, как “Два столетия” и “Китайская мечта”. В 2014 г. она была официально названа ключевой составляющей внешнеполитического курса китайского руководства.

Реализация проекта предполагает взаимный выигрыш для Китая, стран-соседей и других государств, кого он коснется и не направлена на

формирование неких сфер влияния и доминирования. “Один пояс – один путь” будет способствовать созданию новых интеграционных объединений в Евразии и повышению эффективности уже существующих. Среди целей проекта важное место занимает содействие общественно-политическому диалогу между странами-партнерами с помощью экономических инструментов. Региональная безопасность является важным фактором успешной реализации проекта. Надо учитывать, что ряд стран Центральноазиатского и Южноазиатского регионов сталкивается с серьезными проблемами как внутреннего, так и внешнего характера, которые могут обостриться и вызвать внутригосударственные и межгосударственные конфликты, включая вооруженные. Это серьезные риски для ЭПШП и МШП, но готовность стран регионов к совместной работе с Китаем может стать большим шагом нормализации отношений, ограничения милитаризации и снижения уровня угроз.

Помимо КНР, как страны-инициатора, “Один пояс – один путь” непосредственно касается 64 азиатских, европейских и африканских стран с общим населением в 4,4 млрд. человек. Однако правительство Китая уже подписало 173 документа о сотрудничестве с заинтересованными 125 странами и 29 международными организациями. Поэтому её осуществление очень сильно зависит с решением проблем безопасности и обеспечения стабильности. Очень важно эффективное решение проблем, связанных с тремя серьезными угрозами - терроризмом, сепаратизмом и религиозным экстремизмом. Транспортные коридоры ЭПШП должны проходить по потенциально опасным районам действия вооруженных формирований (“Исламское движение Восточного Туркестана” в Синзян-Уйгурском автономном районе, “Движения за независимость Белуджистана и Вазиристана” в Пакистане, “Качинленд и Шан” в Мьянме и др.). Есть также проблемы, связанные с трансграничной организованной преступностью, наркотрафиком, а также с угрозами судоходству в Малаккском, Ормузском и Мандском проливах, у побережья Сомали и в Аденском заливе, территориальными спорами как на сухопутных границах, так и по островам и акваториям Южно-Китайского и Восточно-Китайского морей.

Актуальность научного исследования всей вышеназванной проблематики объясняется особой важностью успешной реализации проекта “Один пояс – один путь” не только для Китая, но и для огромных регионов мира, где проживает более половины человечества, а эта реализация возможно лишь при условии гарантированной безопасности и устранения существующих угроз. Это, в свою очередь, комплексная задача для правительств и народов десятков государств. Вот почему в своей внешней политике КНР уделяет такое большое внимание не только международному сотрудничеству по решению экономических задач, но и по обеспечению всех видов безопасности, включая военную.

СОВРЕМЕННОЕ РОССИЙСКО-ЯПОНСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ ПОДГОТОВКИ К ЗАКЛЮЧЕНИЮ МИРНОГО ДОГОВОРА

В 1956 году Советский Союз и Япония нормализовали дипломатические отношения, но юридически мирного договора нет до сих пор. Биполярное противостояние времён “холодной войны” не позволило обеим сторонам прийти к консенсусу по вопросу мирного договора, в частности к о принадлежности Южно-Курильских островов (в Японии называют их “северными территориями”). К концу “холодной войны” во времена т.н. перестройки, провозглашённой руководством СССР отношения между двумя странами улучшились. Последующий распад Советского Союза и возглавляемого им блока привел к ликвидации конфронтации. Россия и Япония продемонстрировали тенденцию к сближению по вопросу мирного договора во время президентства Бориса Ельцина. Однако после вступления в XXI век разногласия по геополитическим вопросам между Россией и западным лагерем, включающим и Японию, становились всё более заметными, что стало большим препятствием на пути урегулирования проблемы Южно-Курильских островов и заключения мирного договора.

Что касается современных российско-японских отношений, то вопрос мирного договора, несомненно, является одной из ключевых независимых переменных, влияющих на развитие двусторонних отношений. Самое большое различие в позициях двух сторон заключается в территориальной принадлежности островов. Что касается экономических и политических отношений, вопросов безопасности, то здесь противоречия разрешимы. Интерактивные отношения между двумя странами по вопросу мирного договора формируются не только на фоне международной системы, но также тесно связаны с их интерпретацией международной модели, ориентированием национальных интересов, выбором политики и взаимодействием внутривнутриполитических сил.

В настоящее время изучение проблематики российско-японского мирного договора имеет важное значение, поскольку:

(1) Вопрос о заключении мирного договора был основной проблемой советско-японских и российско-японских дипломатических отношений после Второй мировой войны и определяет общее развитие других отношений между двумя странами;

(2) Заключение мирного договора может потребовать от Японии корректировки японо-американского альянса, который является дипломатической осью для Японии и основой для установления доминирования США в западной части Тихого океана после Второй мировой войны;

(3) Вопрос о заключении мирного договора тесно связан с другими территориальными вопросами, касающимися России, а также с вопросом о поддержании мирового порядка, сложившегося после Второй мировой войны.

(4) Перспективы мирного договора в значительной степени определяются правами собственности Южных Курильских островов, которые имеют геостратегическое значение для России, так как их передача Японии блокирует её с моря, чем могут воспользоваться США;

(5) Южно-Курильские острова важны для экономик России, Японии, Китая и Южной Кореи с учетом актуальности арктического маршрута.

Моё исследование ставит задачу прояснить историческую эволюцию мирного договора, факторы влияния на мирный договор, прогнозировать перспективы его заключения, рассмотреть предпосылки, процесс и результаты соотнесенных исторических событий с точки зрения изменений системы международных отношений, геополитических интересов и трансформации внешней политики России и Японии.

Секція 5

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

КІБЕРПРОСТІР – НОВА РЕАЛЬНІСТЬ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Поняття «кіберпростір», яке сьогодні широко застосовується, потребує уточнення, особливо в умовах ведення нашою державою гібридної війни. Вперше, термін «кіберпростір» застосував канадський письменник-фантаст Уільям Гібсон. Основними сферами застосування терміну «кіберпростір» на сьогоднішній день є і спілкування в Інтернет-середовищі, і розваги, і навчання, і бізнес, і безпека, а відтак і військові дії в умовах проведення гібридної війни.

Кіберпростір в окремих випадках намагаються відносити до так званих «віртуальних світів» або «віртуальної реальності». Проте із цим важко погодитися. Адже, на нашу думку, кіберпростір може бути віртуальним, лише в думках, фантазіях, комп'ютерних іграх, спеціально сконструйованих фахівцями, наприклад, з освітньою метою. Натомість конструювання кейсів чи ситуацій, які реально можуть виникнути в ході інформаційної боротьби, особливо в умовах проведення гібридної війни, потребують виваженого та конкретнішого підходу.

Кіберпростір постає перед нами як певна надреальність, де зникають всі заборони та обмеження сучасного світу. Соціальні мережі Facebook, Instagram, LiveJournal, Twitter тощо надають нам різного роду можливості для самовираження, спілкування або ж отримання інформації. Кожна з них являє собою окремий кіберпростір, але в той же час всі вони мають спільні риси.

Соціальні мережі сьогодні все більше використовують для організації акцій незадоволених, які, як відомо, призводять до негативних соціальних наслідків: від акцій громадської непокори до реальних терористичних актів із важкими наслідками. Тож відкритий характер кіберпростору не знімає проблеми морального вибору з людини, скоріше, навпаки, він сам здатний демонструвати як найвищі, так і найнижчі бажання та почуття особистості.

Кіберпростір являє собою нову реальність, яка проникає у всі форми сучасного життя. Він ламає звичні уявлення про «простір» та «час» у свідомості сучасних людей. Втім, основна проблема полягає в тому, що кіберпростір безпосереднім чином впливає на нашу свідомість, повністю змінюючи її.

Кіберпростір створює нове суспільство, яке об'єднує людей різних національностей, вірувань, культур, соціального статусу. Кіберпростір набуває транснаціонального характеру, створює вільну зону у світовій культурі та цивілізації, незалежну від прикордонних та митних кордонів, політичних заборон та цензури.

В той же час, кіберпростір може містити у собі загрози фізичному та моральному здоров'ю громадян, економічній, політичній та військовій міцності окремих держав та міждержавних об'єднань в умовах ведення гібридної війни.

Таким чином, кіберпростір володіє величезною динамікою, безперервно розвивається та вдосконалюється у всіх своїх проявах і тому вимагає постійної

уваги з боку всіх силових та безпекових структур України.

Біленко К.В. (ВІКНУ)

ПЛАНУВАННЯ КРИЗОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ПОБУДОВА АНТИФЕЙКОВОЇ КОМПАНІЇ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Кожна криза — є унікальною і потребує специфічного розв’язання проблеми та негайних дій. Зокрема частина кризового реагування може бути запланована, а, отже, відпрацьована і підготовлена заздалегідь. Завдяки швидкому реагуванню Збройні Сили України здатні ефективно долати серйозні загрози. Одна з найголовніших задач в період кризи — це підтримка ЗМІ. Необхідно поставити організацію у центр кризової ситуації як єдине надійне джерело, що висвітлює події та заходи, що вживаються. Ефективний діалог зі ЗМІ передбачає реалізацію трьох кроків. По-перше, висловлення співчуття, жалю постраждалим. По-друге, комунікативна реакція має бути націленою на більш активну позицію та виграш у часі для підготовки подальших дій. По-третє, відповіді на всі запитання ЗМІ необхідна позиція аби не допустити витoku інформації у небажане русло.

Основними елементами підготовки до ймовірної кризи є визначення самої можливості кризи. Завчасна розробка антикризової програми: складання списку можливих проблем та адекватних відповідей на них, визначення двох головних завдань, рішення яких вкрай необхідно в перші години кризи допоможе зниженню інтенсивності проблеми.

Одним із видів кризових ситуацій можуть слугувати фейкові інформаційні кампанії, які ведуться Російською Федерацією проти України. Так Проєкт StopFake, який народився в березні 2014 року зафіксував близько 1000 порушень зі сторони агресора. Російська пропаганда здебільшого дотримується правила чотирьох “з”: знівелювати, зманіпулювати, змістити увагу, заплутати. Її основними принципами є: швидкість, відсутність логіки, підтримка тролів в інтернеті, безперервність, циклічність, великий об’єм та кількість каналів донесення.

В Україні перші кроки до запобігання фейковим кампаніям став моніторинг ЗМІ «Інститутом масової інформації». Збірник Білої Книги «про спеціальні інформаційні операції проти України 2014-2018» допоможе в майбутньому як журналістам так і громадянам боротися та відрізнати пропаганду Кремля від правдивих новин.

На жаль одним із масштабних полів для ведення бою РФ стала площа соціальних мереж. Через відсутність офіційного представництва Фейсбук в Україні, російські пропагандисти не раз захоплювали сторінки активно налаштованих громадян та державних посадовців.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЛЕЖНИХ ГАРАНТІЙ

Україна вибрала досить довгий шлях для вступу до міжнародного співробітництва з Організацією Північно-атлантичним Альянсом, бо з моменту підписання Хартії про особисте партнерство з НАТО у 1997 р. наша держава подолати певний цикл: від інтеграції до позаблоковості. Жоден з цих форматів не виправдав себе до кінця, але найнебезпечнішим виявився якраз формат позаблоковості (відмовившись на вимогу РФ від наміру інтеграції до НАТО).

Так, відповідно до ст. 1 Основного Закону: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» [1, ст.1], «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави» [1, ст.17]. Проблема захисту національного інформаційного простору в умовах становлення сучасного інформаційного суспільства є основою вдосконалення соціальної структуризації суспільства на постіндустріальному етапі, джерелом суспільного прогресу. Інформація – [від лат. роз'яснення] 1) повідомлення про якусь подію, чиюсь діяльність та ін.; 2) відомості про навколишній світ, процеси, які в ньому відбуваються, про події, ситуації, чиюсь діяльність, що їх сприймають людина і живі організми, машини, інші системи [3, с.368].

Відповідно до ст.1 Закону України «Про інформацію» під інформацією розуміють будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [2].

Інформаційна безпека спрямована на забезпечення інформаційного суверенітету [4, ст.1]. Інформаційний суверенітет України забезпечується саме через створення потужної, захищеної національної системи інформації, встановлення режиму доступу інших держав до інформаційних ресурсів України та ін.

Головними чинниками перешкод у співпраці України та НАТО є марнування часу через топтання на місці, вибір не зважених кроків, поверхневий підхід до реформ запропонованих країнами-членами ЄС. Все це спричиняє гальмування швидкості руху нашої держави в одному напрямку, безліч суперечливих думок, припущень, коливань не зміцнює єдиний інформаційний простір, а навпаки розхитує вже досить не стабільну платформу. Зараз треба як ніколи згуртованість позицій, всебічний підхід, оскільки не слід знецінювати колишній досвід пострадянського періоду, доцільно об'єднати досвід вітчизняний та міжнародний, тоді варто казати про досвідченість кадрового потенціалу, що можуть виховати власним прикладом.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.119 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - Ст. 141.

2. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року №2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. –1992. - № 48. – Ст.650.

3. Сучасний тлумачний словник укр. мови: 100000 слів/ за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубчінського. – Х.: ВД «ШКОЛА» 2011. – 1008 с.

4. Про національну програму інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 року № 74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 27-28. - Ст.181.

Гаврилюк О. (ВІКНУ)

КРОСМЕДІЙНІСТЬ ЯК НЕВІДЄМНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ТРЕНДІВ ЖУРНАЛІСТИКИ

Сучасний розвиток інтернету сприяє зміні медіа – простору, ставить перед традиційною українською журналістикою нові виклики та віддзеркалює перспективи, які треба мати на увазі, щоб не залишитися у журналістиці минулих часів. Розвиток технологій спричинив кросмедійність, яка позначилась як на організаційному процесі, так і на процесі поширення матеріалу. Всі сучасні медіаресурси не залишаються осторонь світових трендів журналістики в боротьбі за увагу свого користувача. Кросмедійна журналістика передбачає контент, що містить як мінімум для двох або більше інформаційних платформ, причому кожна вимагає своїх унікальних матеріалів.

Комунікація захоплює інтернет-форуми, блоги, відеохостинги, а також інтернет-спільноти, групи з виробництва спільного контенту, спільні проекти, геосоціальні сервіси, соціальні закладки. Перелічені канали комунікації нині стають суттєвою частиною кросмедійного виробництва та поширення новин. Перевагою такого комунікування є те, що отримана в такий спосіб інформація зберігає за споживачами їхній особистий простір, дозволяє вести інтерактивний контакт з медіа через онлайн-версію, доповнену блогами, відео, фото, форумом, коментарями, опитуваннями та розширювати процес комунікації через уподобані споживачем сторінки медіа в соцмережах.

Кросмедійність є різновидом новітньої журналістики, яка є новою платформою, що відрізняється від конвергентної журналістики та складається з чотирьох форм діяльності, має специфічну філософію, особливий ритм функціонування, використовує певні стратегії, потребує ретельного планування підготовки контенту, що формує нові вимоги до журналістів. Сьогодні поєднання новини з розвагою або гри з навчанням нікого не здивує, і це тільки початок шляху розвитку кросмедійних жанрів.

Список використаних джерел:

1. « Сучасні тенденції розвитку крос-медійної журналістики» Серміна Г.Л – Інформаційне суспільство. Випуск 25.17 (січень-червень). Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/is_2017_25_6.pdf;

2. « Крос-медіа як тренд сучасної журналістики» Л.Є Василик – Наукові записки Інституту журналістики. Том 52. 2013. Липень –Вересень. Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/Nzizh_2013_52_59%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Nzizh_2013_52_59%20(1).pdf)

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ НА ПЛАТФОРМІ YOUTUBE

Армія і медіа. Держава і медіа. Суспільство і медіа. Відносини в цій площині завжди складаються по-різному. Зміст їх також залежить від багатьох обставин.

Останнім часом людство знаходиться на межі глибоких соціокультурних та економічних змін, спричинених пришвидшеним розвитком і розповсюдженням цифрових технологій. Зважаючи на стан розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, дедалі більшу увагу науковці приділяють вивченню зростання ваги мережі Інтернет та, зокрема, соціальних платформ у всіх аспектах суспільного життя. Не є виключенням і військова сфера.

В свою чергу, цифрові технології розвиваються настільки динамічно, що глобальне суспільство не встигає пристосовуватися до постійних трансформацій програмного забезпечення та контенту, що створюється на його базі. Однією з нових форм комунікативної діяльності в мережі Інтернет є YouTube. Зараз YouTube – другий за популярністю сайт у світі. Зважаючи на постійний розвиток та розширення репертуару цифрових медіа та, зокрема, контенту на YouTube, а також потенціалу цих медіа для формування масової свідомості, тема була і залишається актуальною для дослідження.

Таким чином, соціальні платформи (відео-хостінги, а саме YouTube) стали ареною висвітлення різних військових та політичних процесів, а також ареною для створення проекції військової сили провідних країн світу, що дає змогу державам реалізувати власні інтереси без застосування військової сили, без завдання значної шкоди іншим державам. Соціальні платформи слугують специфічній, «цифровій», проекції військової сили, проти якої досі немає дієвої системи захисту, як не існує надійного захисту від негативних інформаційних впливів.

Наприклад, відомий відеоролик Сухопутних військ ЗСУ "Балада про піхоту" посів друге місце у списку найкращих військових вербувальних відео. Рейтинг склало видання The Business Insider. Загалом до рейтингу потрапили сім відеороликів. В українському відео показана історія піхотинця через образ звичайної лопати. «Це відео неперевершене», – пише The Business Insider.

Відео подібного формату має неабиякий вплив, перш за все, на невійськову частину соціуму. Присутність на платформі YouTube відеоматеріалу військової тематики, представлена прикладами багатьох каналів, що або поширюють подібну відео-продукцію, або публікували відео про українську армію (до цієї категорії також слід віднести всі українські ЗМІ): "Військове телебачення України", "Military Defense", "Military Division", "Military Channel".

YouTube – це надзвичайно вдалий проект колаборативного характеру, якому вдалося не лише успішно знайти власне місце серед глобальних змін у

віртуальному та реальному просторах, а й використати їх собі на користь. На сучасному етапі розвитку YouTube є новітньою формою цифрових медіа та активно використовується і у якості посередника між традиційним медіаконтентом та споживачем (завдяки доступності як на технологічному, так і на змістовному рівнях, та великому охопту аудиторії), а також як база для створення оригінального контенту.

Список використаних джерел:

1. Масова комунікація у глобальному та національному вимірах. – Дніпро: ДНУ імені О. Гончара, факультет систем і засобів масової комунікації, 2018. – Вип. 9. – 170 с.

2. Alexa (2017), “The top 500 sites on the web”, available at: <https://www.alexa.com/topsites> (accessed 08 December 2017).

3. Karyakina K. A. (2010), “Topical forms and models of new media: from audience comprehension to content creation”, available at: <http://www.mediascope.ru/node/524> (accessed 08 December 2017).

4. Calacanis, J. (2007), “Web 3.0, the ‘official’ definition”, available at: <http://calacanis.com/2007/10/03/web-3-0-the-official-definition/> (accessed 08 December 2017).

5. Rogaleva O.S., Shkayderova T.V. (2015), “New media: evolution of the concept (analytical review)”, Vestnyk Omskogho Unyversyteta [Herald of Omsk University], vol. 75, no. 1, pp. 222-225.

6. Edelhauser, K. (2006), “Watching YouTube”, available at: <https://www.entrepreneur.com/article/168764> (accessed 08 December 2017).

7. YouTube (2017), “YouTube for Press”, available at: <https://www.youtube.com/yt/about/press/> (accessed 08 December 2017).

8. https://www.youtube.com/watch?v=fzs_dYE6MjA

Жолтікова Г.О. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ВІЙСЬКОВИХ МЕДІА В КОНТЕКСТІ ВИСВІТЛЕННЯ КРИМСЬКОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

«Мова ворожнечі» і її сентенції в сучасному інформаційному просторі України є досить поширеним явищем. Країна – агресор РФ використовує її повсюдно проти національних ідей та поглядів українського народу. З часом можна спостерігати зміну риторики, проте фокус мови агресора є незмінним. І якщо ботам Кремля розділити Україну навпіл відразу не вдалося, ті в свою чергу вдалися до більшої маніпуляції: діяти агресивніше на окупованих територіях Криму та Донбасу. Багато досліджень та публікацій говорить про те, що мова ворожнечі на окупованому півострові є справжньою зброєю проти українців, включаючи тих, хто там проживає.

Кримська правозахисна група провела моніторинг контенту вечірніх телевізійних новин, сайтів ЗМІ Криму та окупаційної влади й дійшла висновку, що найбільше розпалювали ненависть до національних та етнічних груп людей, а також мешканців певних територій. Таких груп виявлено 36, де в переважній більшості об'єктами стали українці (як етнос, як громадянська

спільнота), які проживають в Україні. Якщо такого контенту у 2014 році було 50 відсотків від загальної кількості, то в минулому році ця цифра зросла до 70. Можна припустити, що риторика Москви прямо пропорційно відображається й на якості тієї інформації, що заповнює кримський інформаційний простір. Збільшується кількість матеріалів, якими розпалюється ненависть і звучать призови до знищення українців. У цій строкатій картині акценти розставлені дуже чітко: жителі Донбасу - «окремий народ», кримчани – «росіяни». Таким чином у мешканців окупованих територій все більше розпалюється ненависть до власного українського народу, рідної країни, один до одного. У «мові ворожнечі» головним об'єктом стають українці як за ознаками громадянства, так і за етнічною ознакою. Вона стає інструментарієм ведення війни.

У будь-якому протиборстві мають бути дві сторони: наступальна і оборонна. За результатами соціологічного опитування, проведеного фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва спільно із соціологічною службою Центру Разумкова є беззаперечні факти: кількість українців, які підтримували ідею «Крим має належати Україні» збільшилася на 3 відсотка у часовому проміжку 2016-2018 роки. 80 відсотків громадян нашої країни і досі переконані: Крим має належати Україні. Та зважаючи на такі позитивні настрої громадян, динамікою в інформаційному просторі навряд чи можна похизуватися. Тут велике провалля зі знаком «мінус» в оборонній інформаційній площині. І якщо флагманом у цьому протиборстві могли б бути військові інформаційно-медійні структури Міністерства оборони України та Збройних сил України, то картина абсолютно інша. Формувати образ переможців, проводити різні інформаційні кампанії на підтримку кримчан, створювати мас медійні продукти про етнічну, історичну належність Криму до України, про бажання українців жити разом в одній неподільній державі - такі напрямки мали б бути наріжними в ефірах ЦТРС МО України, ТРС МО України «Бриз», в інформаційному просторі Інформаційного агентства та Збройних сил України загалом. Проте цього не сталося. Поодинокі, несистемні матеріали дати видимого ефекту аж ніяк не можуть. Тим паче, якщо вони інформативного характеру на кшталт «В'язні Кремля», «Ми повернемо не тільки людей, а й інші території», «Крим стане сіллю на ранах імперії». Гортаючи Інтернет-ресурси інформаційного агентства можна зробити висновок, що матеріалів замало, вони не несуть потрібного смислового навантаження з головним посилом «Крим – беззаперечно – Україна», які б могли формувати та підтримувати прагнення бути єдиним народом, який відторгає штучно нав'язану чужорідну для нашого менталітету та свідомості викривлену ідею «руського миру». Адже в переважній більшості такі заголовки – це лише цитати політиків, а в самих текстах не прослідковуються відповіді на велику кількість питань. Щодо ефірів, то тут досить мало риторики про важливість повернення півострова, про болючі проблеми переселених після анексії кримчан, про пошук можливих шляхів налагодження зв'язку із людьми, які залишилися на загарбаній РФ території.

Розширюючи тематичні горизонти та збільшуючи кількісно-якісні характеристики матеріалів у військових мас-медіа можна загальними

зусиллями формувати риторику підтримки кримчан, підтримувати у всіх українців прагнення на повернення півострова та більш детально інформувати суспільство про напрямки державної політики у цьому процесі. Адже міжнародна спільнота більше підтримує нашу державу у питаннях встановлення миру на Донбасі, по-волі забуваючи про перший жорсткий крок з боку країни-агресора: анексію АР Крим. В цьому контексті влучно зауважив один із українських політиків: «Нам потрібно навчитися використовувати принцип «name and shame», який вперше застосували американці щодо відмивання брудних грошей. Ми всіма силами маємо викривати і розповідати про злочини на території Криму: незаконні археологічні розкопки російськими археологами, ведення бізнесу, захоплення промислових об'єктів з використанням їхніх потужностей. Там, де неможливо використовувати правові механізми впливу на РФ, потрібно використовувати механізми морального та інформаційного впливу. В Україні їх недооцінюють, а на заході вони дуже вдало працюють».

Заносієнко К.А. (ВІКНУ)

ФЕЙКИ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Протягом усього періоду протидії агресору на Сході України триває не тільки збройна боротьба, а й інформаційна. У різні періоди перевага в цьому протистоянні переходила то до однієї, то до іншої сторони. Таке явище, як фейкові новини було відомим ще задовго до війни на Сході України, але актуалізувалося у зв'язку з даним збройним конфліктом. З російського боку постійно генеруються все нові неадекватні інформаційні приводи, які з кожним разом стають все більш яскравими та дивовижними. Українські фахівці постійно «полюють» на нові інформаційні вкиди з боку Росії, але, не зважаючи на постійне розвінчування поданої в них перекрученої інформації, фейкові новини залишаються одним із найефективніших методів дезінформації з боку РФ.

Чому ж чутки та відверті вигадки й досі впливають на формування громадської думки, коли, здавалося б, існує чималий, зокрема, накопичений тільки з 2014 р., досвід їх знешкодження та виправлено вже чимало помилок в інформаційній протидії агресору? Річ у тім, що фейкові новини виступають у ролі своєрідного емоційного спускового гачка, що допомагає легше проникнути брехні до свідомості об'єкта маніпуляції. Тільки-но запускається якась сенсаційна новина, критичне мислення значного прошарку аудиторії відходить на другий план. Але й більш уважні реципієнти, гублячись в численних інформаційних потоках, обирають метод вибірконості: віддають перевагу тій інформації і тій точці зору, що є найближчими до їхньої власної, а все інше – відсікають. Головна проблема не стільки у хибному викладі подій, скільки у тому, що збільшений потік інформації викликає у людей апатію. В результаті вони починають або сумніватися у всьому, що їм говорять, або взагалі уникати нової інформації.

На сьогодні можна виокремити кілька ознак фейкового інформаційного ресурсу. Застосування цих ознак при відборі інформації для власного споживання допоможе не натрапити на чергову кремлівську «качку»: 1) такий ресурс, зазвичай, не має рубрики «Про нас», а власники, працівники і автори приховані; 2) він є маловідомий, а традиційні ЗМІ на нього не посилаються; 3) дизайн сайту яскравий, але, на вигляд, створений у поспіху.

Можна запропонувати кілька варіантів боротьби з фейками:

- 1) розвиток медіа-грамотності, критичного мислення та медіа-гігієни суспільства;
- 2) боротьба з фейковими новинами використовуючи штучний інтелект на базі big-data (як спосіб уникнення суб'єктивізму);
- 3) постійний факт-чекінг;
- 4) «стрімінг» з місця подій;
- 5) зміна стрічки новин у мережі на таку, яка буде відображати стадії перевірки інформації та надійність джерела.

Боротьба з фейками на рівні їх розвінчування не настільки ефективна, як це було б необхідно, нинішнє суспільство потребує більш широких заходів забезпечення інформаційного захисту. Нинішня швидко змінювана ситуація вимагає переважного прогнозування можливих інформаційних кризових ситуацій та створення умов для їх вирішення ще до того, як ці ситуації будуть реалізовані противником.

Список використаних джерел:

1. «Фейкові» новини: виклик прийнято. – 05 грудня 2018 р, 11:50.
Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2594236-fejkovi-novini-viklik-prijnato.html>
2. Журналісти проти фейків: рецепти BBC та українських ЗМІ. - 2017 р. Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-40219750>
3. Фейк як інструмент інформаційної війни проти України. – 2016 р.
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2016_1_15

Каленик Д.І. (ВІКНУ)

АНАЛІТИЧНА РОБОТА ПРИ ПОДОЛАНІ КРИЗИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

На кожному етапі розвитку систем чи соціального інституту виникають критичні моменти або ж непередбачувані ситуації на які потрібно реагувати. Замовчування або приховання факту невірний варіант вирішення кризової ситуації. Використання аналітики допомагає краще оцінити подію, вплив, майбутні наслідки та ефективність прийнятих рішень. Аналітична робота в кризовій ситуації охоплює будь який тип роботи дослідницької діяльності якою також користується система PR.

Серед основних напрямів аналітичної роботи можна відзначити

- Моніторинг загальної обстановки
- PR аудит
- Комунікаційний аудит

Кожен з перелічених методів є надзвичайно важливим для прийняття управлінських рішень. Важливим елементом у зв'язках з громадськістю є саме докризові PR зусилля. Головне завдання яких завоювати довіру населення до влади та підтримку суспільства до того моменту, як станеться криза. PR зусилля включають постійний моніторинг та оцінку перебігу кризової ситуації. Це необхідно для того, щоб дослідити громадську думку та розуміти чи спрацьовують інформаційні повідомлення, що діє краще, а що гірше опираючись на результати досліджень ми можемо вносити корективи. На даний момент для нашої держави підтримка управлінських рішень та довіра населення до влади є важливим фактором.

Східна частина України перебуває в умовах війни більше ніж 5 років. Цей факт вже є масштабною кризовою ситуацією для держави. Росія веде «гібридну війну» проти України, одним із методів ведення «гібридної війни» є інформаційна війна, а саме створення внутрішніх суспільних протиріч та російської пропаганди, спрямованої на підірив територіальної цілісності України. Частіше всього ці «операції» можна прослідкувати та проаналізувати у російських ЗМІ, соціальних мережах, та проросійських ЗМІ на території України.

Яскравим прикладом використання методів аналітичної роботи є «Біла книга спеціальних інформаційних операцій проти України 2014-2018». Це перелік інформаційних спецоперацій, які Міністерство інформаційної політики фіксувало протягом останніх років. Книга демонструє, приклади російської дезінформації які використовувалися в інформаційних атаках проти України.

Отже, аналітична робота є дуже важливою, без якої прийняття правильних та адекватних управлінських рішень, подолання кризи в інформаційному просторі держави стає неможливим. Для своєчасного виявлення, реагування, протистояння різного розу інформаційним кризам, ми повинні використовувати усі напрямки аналітичної роботи.

Кравченко А.С. (ВІКНУ)

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СТАН ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Сучасні інформаційні та телекомунікаційні технології істотно впливають на людство в цілому та на кожну сферу його життя. Користувачі мас-медіа, соціальних мереж перебувають під постійним впливом маніпулятивних технологій, використання яких набуло очевидних ознак системності. Технології інформаційного впливу визначають вибір соціальних, політичних, моральних пріоритетів споживачів інформації, корегують їхню поведінку та стиль життя. За результатами соціологічного дослідження про вплив російської пропаганди проведений Центром військово-політичних досліджень сучасні інформаційні технології змушують великі групи людей вірити в те, чого насправді не відбувається. Прикладом країни, що найширше застосовує руйнівні технології інформаційно-психологічного впливу є Росія. Слід зазначити, що у процесах втягування України у затяжний важкий військовий

конфлікт, анексії Криму та відриву від території України частину Донбасу визначальним фактором був саме глибокий інформаційний вплив, що сформував психологічні, поведінкові та політичні передумови для подальшого військового втручання. Головним об'єктом інформаційної війни є масова свідомість. Саме на оволодінні думкою масової української аудиторії концентрується російський інформаційний вплив. Одним із елементів інформаційного впливу є аудіовізуальні матеріали, а саме найбільш популярний медійний сегмент - телеканали, FM-радіостанції, друковані видання, а також інтернет-сайти.

Системотворчою складовою інформаційних технологій, ретрансльованих через ЗМІ, є форми та специфіка комунікативних зв'язків. За своєю психологічною дією ЗМК як канали опосередкованого впливу використовують різного роду інформаційні технології, що дають змогу оперувати вербальними та невербальними символами, задіюючи водночас велику кількість глядачів – реципієнтів, а з появою телебачення та мережі Інтернет ця здатність удосконалюється, передбачаючи інтерактивну взаємодію (інша річ, буде ця взаємодія продуктивною чи фіктивною). У таких технологіях об'єктом прямої дії є не сама аудиторія, а комунікатор, повідомлення якого становлять для публіки особливий інтерес та важливість. Технології впливу на публіку ефективні лише за умови добре розвинутих ЗМІ, здатних доносити “потрібну” інформацію до багатьох мільйонів людей. Надзвичайно важливим є те, що електронні ЗМІ оперують не лише вербальними кодами, а й мовою слухових та зорових ефектів. Тому їхня дія не обмежена другою сигнальною системою, а активно задіює й першу, збуджуючи найглибінніші шари психіки, пов'язані з враженнями, інстинктами та безумовними життєвими потребам.

Тому найближчим часом інформаційний простір України повинен працювати на підтримку політичних рішень України за допомогою сучасних інформаційних телекомунікаційних технологій.

Крамаренко Є.О. (ВІКНУ)

РЕКЛАМУВАННЯ ВІЙСЬКОВИЙ ЗМІ ТА СУЧАСНИХ МЕДІЙНИХ ПРОЕКТІВ ЯК СКЛАДОВА ЖУРНАЛІСТИКИ

Безсумнівно, рекламування військових засобів масової інформації займає значне місце. Тому в класифікаційній схемі цей вид реклами ніяк не можна обійти увагою. Саме на прикладі реклами ВЗМІ можна виділити наступний рівень класифікації і говорити про типи реклами.

Досі класифікації реклами ВЗМІ приділялася недостатня увага. У кращому випадку мова йде про поділ реклами на пряму і непряму. Реклама ВЗМІ, з одного боку, самостійне явище, з іншого - має спільні ознаки з журналістикою. Тому і підхід до класифікації реклами повинен враховувати ці обставини. Більш того, багато дослідників так чи інакше вже визнають, що реклама є складовою частиною медіапродукту. Однак нам представляється вкрай важливим при класифікації реклами ВЗМІ враховувати також

специфічні формотворчі, технічні особливості рекламних повідомлень у друкованих та електронних ЗМІ.

Переваги рекламного тексту визначають не художньо-образотворчі вишукування або витонченість словесної форми, а точність, яскравість і доступність рекламного образу, різноманіття і спрямованість асоціативних зв'язків, не хитрощі, а максимально працює на комунікацію з потенційною цільовою аудиторією. Особливістю є його відносно слабка захищеність іншими виразними засобами крім слова. Головне завдання рекламного тексту - реалізувати вимоги, включені в рекламну піраміду, - головним чином, пробудити інтерес, викликати довіру і часто навіть спонукати до дії, тобто проявити цікавість читача до медійного проекту.

Ефективність реклами безпосередньо пов'язана з часом її публікації. Чим ближче до передбачуваного моменту покупки реклама потрапляє на очі потенційного читача, тим вища її вплив.

Переважає більшість споживачів звертають увагу на той або інший медійний проект, тільки відчувши його необхідність, а потреба суспільства в інформації оборонного сектору з початку бойових дій на сході України величезна. Саме військові ЗМІ та військові медійні проекти мають заповнювати той інформаційний вакуум, який утворився в Україні з початку агресії РФ. Для більш вагомого впливу на цивільну аудиторію, потрібно приділяти увагу не тільки якості контенту, а і способам його поширення в суспільстві та його популярності.

Саме завдяки цим аспектам і формується бренд військових засобів масової інформації, медійних проектів та армії в цілому серед українців.

Кротченко В.В. (ВІКНУ)

ПРОТИДІЯ ІНФОРМАЦІЙНІЙ АГРЕСІЇ КРЕМЛЯ МАЄ ПОСИЛЮВАТИСЯ

У 2014 році відбулася збройна агресія путінської Росії проти України. З початком Антитерористичної операції підрозділи українських Збройних Сил були направлені в Донецьку і Луганську області для боротьби із російсько-терористичними загонами спецслужб РФ та незаконними збройними формуваннями, а точніше бандами найманців.

У 2014 році мирні жителі, одурманені російською пропагандою, перекривали рух колон українських Збройних Сил, лягали під колеса бойових машин, аби не пустити техніку у населений пункт.

Такі дії стали наслідком довготривалого впливу ідеологічно-пропагандистської машини РФ на свідомість пересічного українця з метою формування потрібних Кремлю суспільних настроїв. Ці впливи не були новою технологією, вони застосовувалися ще з часів СРСР і вже за незалежної України отримали новий розвиток і акцентування.

Особливою технологією, яка потужно деформувала українське суспільство, виявилася концепція «руського міра». Вона була не новою в своєму позиціонуванні, однак технологічне оновлення зробило її ефективною

і дієвою. Базувалася вона на ментальних посиленнях до загальної історичної пам'яті та нібито спільних поглядах на перспективи розвитку. У 2014 році це досить потужно застосовувалося як мережева технологія через такі ресурси як «Однокласники», «ВКонтакте» тощо.

Українській державі довелося в умовах збройного протистояння шукати адекватні відповіді на такі інформаційні агресії Кремля. Активну і дієву допомогу тут надало суспільство. На волонтерських засадах організовувалися спільноти в соціальних мережах, згодом з'явилися окремі ресурси інформаційної протидії, наприклад «Інформаційний спротив», «Інформнапалм». З утворенням Міністерства інформаційної політики ця робота отримала чітку структурування насамперед законодавчого характеру. Так, вперше в країні за роки незалежності був ухвалений стратегічний документ – «Доктрина інформаційної безпеки України». Вона уточнювала засади «формування та реалізації державної інформаційної політики, насамперед щодо протидії руйнівному інформаційному впливу Російської Федерації в умовах розв'язаної нею гібридної війни».

Зараз вже можна говорити про існування певної системи інформаційної протидії кремлівським пропагандистським технологіям. Вона потребує подальшого удосконалення і розвитку, забезпечення відповідними ресурсами тощо. Однак можемо засвідчити і результати цієї роботи. Так, ще донедавна донеччани активно заявляли, що їм все рівно під яким прапором жити, аби тільки не стріляли. Однак як тільки почули про автономний статус Донбасу (що означає російське домінування), стали активно поширювати у соціальних мережах теги «Донбас – це Україна», а замість «ці бандерівці» із вуст місцевих жителів лунає «наша армія».

На цьому етапі боротьби за незалежність і соборність України необхідно посилювати інформаційну протидію ворогу. Вона є однією з найважливіших складових нашої майбутньої перемоги.

Новіцька А.С. (ВІКНУ)

«СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ – ПРОПАГАНДА ПРИСТОЙНИХ»

Цей вислів професора Георгія Почепцова певною мірою пояснює сутність поняття. «Стратегічні комунікації» останнім часом набуває усе більшого вжитку у сучасному політологічному та геостратегічному просторі. Найбільш активно він використовується у контексті євроатлантичних устремлінь України (зближення і співробітництво з НАТО), а також обговорення форматів протидії комплексним загрозам з боку путінської Росії, у першу чергу, – їх інформаційно-психологічній складовій.

Так, цей термін навіть набув офіційного визначення в Указі Президента України від 24.09.2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 р. «Про нову редакцію воєнної доктрини України», де сказано: «Стратегічні комунікації – скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків з

громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави».

На думку Георгія Почепцова, спеціаліста в області комунікативних технологій, стратегічні комунікації – ні що інше, як пропаганда... пропаганда цілком вшанована в далекому минулому, аж поки її не «зіпсували» тоталітарні держави: «Спочатку пропаганда була пов'язана із Ватиканом: так визначалась місіонерська робота з поширення віри. Сьогодні пропаганда пішла в тінь, нею пристойні люди не займаються, для них вигадали тепер новий термін — стратегічні комунікації».

Насправді, пропаганда сьогодні на думку Г.Почепцова - це телесеріали, де «свої» завжди перемагають «чужих», що, звичайно, приємніше, ніж якби все було навпаки. Це більш рекламний підхід, коли реагування є більш емоційним, ніж раціональним. А таке реагування по суті своїй автоматичне, в ньому немає місця розуму.

Така пропаганда демонструє необхідність існування держави та її інститутів (армія, поліція, суд) як гарантів стабільності. Іноді для цього доводиться відображати нестабільність на телеекрані, щоб показати потрібність держави як захисника.

З іншого боку, західний дослідник соціальних і стратегічних комунікацій К. Пауль, зазначав, що слід розрізняти благодетельний вплив і пропаганду. Обман, маніпулювання, пропаганда: всі ці неадекватні форми впливу, які є нестійкими в сучасному інформаційному середовищі підривають довіру нинішніх і майбутніх повідомлень і зусиль. Стратегічна комунікація – це вплив, що містить правду, прихильність до достовірності, і слід їх називати «добросовісними переконаннями». Переконання будемо розуміти як основну форму впливу, яку повинні застосовувати у своїй діяльності служби стратегічних комунікацій. Його головна відмінність від маніпулювання та пропаганди в тому, що маніпулятор, впливаючи на свідомість людини, не залишає їй вибору. Переконання передбачає свідомий добровільний вибір та підтримку людиною певних цінностей, ідей та думок. Переконання – це управління думками людей за допомогою різного роду аргументації. Мистецтво аргументації, що лежить в основі переконання, передбачає використання найефективніших прийомів і методів міркування, які забезпечують доказовість і переконливість певної інформації, ідеї тощо. На відміну від пропаганди, переконання передбачає свідоме сприйняття людьми первинних ідей та цінностей, що робить громадську думку більш компетентною та стійкою, тому за допомогою стратегічних комунікацій переконують, а не примушують діяти певним чином.

Переконання та нав'язування домінуючої думки (стратегічні комунікації та пропаганда) - впливи лінійного характеру. Окрім них існує нагальна потреба комунікаційно-контентного занурення в потоково-контентні динаміки різних масштабів та

темпоритмічних соціумно-соціальних середовищ. Цими процесами методологічно та методично займається науковий напрям під назвою Комунікаційно-контентна безпека.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ТВОРЧОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ЖУРНАЛІСТА В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

«Розраховувати на довгострокове вирішення конфлікту можна лише тоді, коли навчишся розуміти точку зору іншого об'єктивно, але в той же час, відчуваючи його труднощі суб'єктивно» - казав Дег Хаммакілолд.

Війна, зона конфлікту, стихійне лихо, техногенні катастрофи – це такі ускладнення умов життя і діяльності, яке набуло для особистості особливої значущості і втілює у собі єдність об'єктивного і суб'єктивного, де об'єктивне — це вкрай ускладнені зовнішні обставини і процес діяльності, а суб'єктивне — психологічний стан і способи дії у різко змінених обставинах. В цих умовах найбільш загострюються почуття, які і спонукають творити щось велике, на що спонукають героїчні вчинки, самопожертва, найкращі людські почуття, відкритість та чистота.

Більше того, за статистикою ЮНЕСКО військова журналістика давно вже віднесена до числа професій з найкоротшою тривалістю життя. Це, дійсно, одне з найнебезпечніших занять насамперед у психологічному плані, тому що масова комунікація була, є і буде однією з найбільш стресогенних сфер людської життєдіяльності. Тут виникає питання про творчий характер діяльності суб'єкта комунікації, або комунікатора саме в екстремальних умовах під час ведення бойових дій. Комунікатор володіє персоніфікованим характером, а також може виступати як комунікативний вузол авторитетів і впливів. Масова комунікація розставляє незліченні пастки, але вона несе в собі і захист від будь-якого капкану.

Необхідно приділити увагу також психологічним аспектам роботи військового журналіста у творчому колективі. Адже, редакційний колектив - об'єднання яскравих творчих індивідуальностей, і тут без конфліктів не обійтися. За спостереженнями фахівців, 80% конфліктів виникає поза бажання їх учасників. Напружена робоча атмосфера, постійні конфлікти як по вертикалі, так і по горизонталі, неможливість творчо себе реалізувати - це ті фактори, які грають ключову роль у психологічному налаштуванні на створення якісного контенту. Тому необхідно розробити таку модель функціонування редакційного колективу, за якої кожен зможе комфортно себе почувати як у творчому, так і в суто професійному плані.

Об'єктом дослідження є психологія творчості військового журналіста;

Предметом дослідження є психологічні аспекти творчості військового журналіста в екстремальних умовах;

Метою дослідження є – визначити основні соціально-психологічні проблеми, пов'язані зі структурними компонентами масових комунікацій, психологічні методи міжособистісного спілкування та масової взаємодії в умовах ведення бойових дій.

Відповідно до мети поставлені такі завдання:

1. Дослідити теоретичні аспекти, способи журналістського пізнання дійсності. Особливості психічних процесів (пам'ять, увага).

2. Проаналізувати досвід військового журналіста, та його вплив на сприйняття повідомлення. Імідж і амплуа журналіста.

3. Сформувати системне розуміння закономірностей психологічних процесів, що лежать в основі найважливіших феноменів індивідуальної творчості і масової комунікації;

4. Визначити основні проблеми та шляхи їх вирішення; Розробити рекомендації.

Детально дослідження та його оцінку планується оприлюднити в рамках підготовки бакалаврської роботи у 2021 р.

Список використаних джерел:

1. Клубань О.М. Психологія журналістської творчості в умовах ведення бойових дій військ (сил), асиметричних війн.

2. Любовець Г. В., Король В. Г. Комунікаційно-контентна безпека: проблематика, підходи, етапи становлення: наук. розвідки інформ. простору України за період 2002 - 2017 рр. – Дніпро, К., 2018.

3. Журналісти стріляють не кулями/ Упорядник О.М.Клубань. – К.: Прес-КІТ, 2012.-200с.

4. Александровский Ю.А., Лобастов О.С. Психогении в экстремальных условиях. М.: Медицина, 1991. – 95 с.

к.філол.н., доц. Позняков О.П. (ВІКНУ)

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВИХ ЖУРНАЛІСТІВ ТА ПРЕС-ОФІЦЕРІВ ДЛЯ ІНФОРМАЦІЙНО-МЕДІЙНИХ СТРУКТУР МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ: ДОСВІД, РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кафедра військової журналістики була створена у 2015 році і з цього часу є єдиним навчальним підрозділом, яка здійснює підготовку журналістських кадрів для військових інформаційно-медійних структур.

Призначення кафедри підготовка офіцерів тактичного рівня за освітнім рівнем «бакалавр», «магістр» зі спеціальності 061 «Журналістика», курсова перепідготовка і підвищення кваліфікації за профілем для інформаційно-медійних структур Міністерства оборони України та Збройних Сил України

Для цього відпрацьовані професійні стандарти (ПС) та Освітньо-професійні програми (ОПП) з військової журналістики першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівня вищої освіти. За освітнім рівень “Бакалавр”, спеціальність 061 “Журналістика” здійснюється навчання за освітньою програмою “Військова журналістика та соціальні комунікації”. Підготовка за освітнім рівнем “Магістр”, спеціальність 061 “Журналістика”, проводиться за освітньою програмою “Інформаційно-медійне забезпечення військ (сил)”, спеціалізацією “Військова журналістика”.

Відтак напрацьовані всі необхідні нормативні освітні документи для підготовки військових журналістів.

Специфікою нашого Військового інституту є його інтегрованість у загальний навчальний процес КНУ імені Тараса Шевченка. Тому нормативна

частина навчальних дисциплін викладається профільними кафедрами Інституту журналістики а варіативні у Військовому інституті науково-педагогічними працівниками кафедри військової журналістики. Перелік цих навчальних дисциплін, особливо варіативної частини, є доволі гнучким. Отже, на сучасну журналістику здійснюють потужний вплив сучасні комунікаційні технології. На цьому тлі виникають такі тенденції розвитку сучасної журналістики як конвергентність і кросмедійність.

Також на майбутні навчальні плани впливатимуть ті трансформації, які сьогодні кардинально змінили систему військових інформаційно-медійних структур. Зокрема, поповнили історичну спадщину української військової журналістики друковані видання: журнал «Військо України» і газета «Народна армія». На їх базі створено Інформаційне агенство «Армія інформ». Значні зміни відбулись і в творчому процесі ЦТРС МО України.

Перспективні напрями підготовки військових журналістів (прес-офіцерів) у 2019/2020 навчальному році були обговорені учасниками «круглого столу», який відбувся 11 вересня 2019 року у Veteran Hub. Тема проведеного заходу була співзвучна з назвою даних тез. Це:

- поєднання інституційної та дуальної форми навчання;
- удосконалення військової практики за фахом курсантами 3,4,5 курсів на посадах кореспондентів та прес-офіцерів;
- формування творчих портфоліо за період навчання на базі НТК кафедри військової журналістики, ЦТРС МО України, Інформаційного агенства, ТРС «Бриз» тощо;
- відпрацювання медіа-кейсів з кризових комунікацій за досвідом проведення АТО/ООС;
- участь в міжнародних освітніх проектах «Еразмус+» та «Peer-to-peer» (колегіальне навчання) з протидії російській пропаганді та дезінформації в Україні.

Пугач Є.Ю. (ВІКНУ)

ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ЗАХИСНИКА УКРАЇНИ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Починаючи з 2014 року, коли в Україні почалися тривожні події: окупація Криму, захоплення сходу України, початок антитерористичної операції - вплив засобів масової інформації на суспільство стрімко зріс. За цей час українське суспільство та культура почали функціонувати в системі бінарних опозицій, властивій будь-якому воєнному стану. Журналістика стала потужною зброєю в інформаційній війні як засіб протидії кремлівській пропаганді.

Одним із головних завдань ЗМІ на інформаційному фронті стало формування іміджу Збройних сил, створення і підтримка образу захисника України.

Переважний образ українських військових, відтворений у масовій культурі та медіа, апелює насамперед до людяності – поняття, за визначенням

протилежного війні. Зображення солдатів у такій оптиці немовби вирване з її контексту, воно безумовно позитивне.

Найбільший вплив на свідомість читача здійснює такий медіажанр як нарис, який спрямований художньо розкрити образ захисника. Як правило, ознаки нарисовості ghjybrkb у різні сфери військового дискурсу журналістів, створюючи яскравий портрет воїна-героя, який свідомо жертвує власним життям, обороняючи рідну землю.

Яскравим прикладом просування образу захисника самими військовослужбовцями є радіостанція «Армія FM» - перше військове радіо, створене військовими. «Армія FM» має архів радіопередач, госями яких стали захисники-військові. Зокрема програма «Точка доступу» пропонує слухачам дізнатися більше про роботу військовослужбовців різних кваліфікацій і рангів. Таким чином радіостанція «Армія FM» впливає на формування позитивного образу захисника, підвищує рівень довіри до Армії.

Досить яскраво персоналізація позитивного образу захисника України репрезентується в сучасних друкованих та електронних ЗМІ загальнодержавного масштабу, таких як „Сьогодні”, „Український тиждень”, „День” „Слово честі”, „Іменем закону”, „Українська правда”, „1+1” та ін. Найбільш характерними елементами формування комунікативно-ідентифікаційної іміджевої стратегії образу українського воїна в названих медіа стали:

- описи конкретних осіб, які є втіленням рис захисника;
- асоціативний ряд з історичними героями;
- формування уявлення про високий професіоналізм військовослужбовців;
- демонстрування стійкості та витривалості, готовності до відвертих дій;
- героїчні та звитязні розповіді про воїнів (у тому числі й від першої особи), їхнє особисте життя, інтереси, стосунки;
- апелювання до авторитету героя, його загальнолюдських цінностей тощо.

У підсумку бачимо яку значну роль відіграють ЗМІ у формуванні образу захисника України, цим самим допомагають тримати оборону на інформаційному фронті і впливати на громадську думку задля підтримання спокою в суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Сінкевич О. Б. Стереотип та імідж у ідентифікаційних стратегіях масової культури Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer34/178.pdf>.

2. Посмітна В. Формування позитивного іміджу захисника як провідна комунікативна стратегія військових і правоохоронних періодичних видань України Електронний ресурс. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Администратор/Downloads/Vft k_2012_14_21.pdf](file:///C:/Users/Администратор/Downloads/Vft%20k_2012_14_21.pdf).

3. Попаснянский вестник. Горрайонная газета [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/popvestnik/posts/1675845032729031>.

ФОРМУВАННЯ ОБРАЗУ ВІЙСЬКОВОГО В УКРАЇНСЬКОМУ СЕКТОРІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Соціальні мережі у дедалі ширших масштабах стають полем битви ідеологічних позицій. війни в інтернет-комунікації як активний дискурсивний супровід реальних конфліктів, який охоплює елементи артикуляції претензій, формулювання ідентифікаційних визначень, виголошення цілей і пропозицію практичних розв'язок конфлікту. В цьому контексті створення образу українського військового виступає як протиборство в сфері наративів й ідей. Базою для моделювання образу українського військового є конфлікт на сході України. Такі події були сприйняти користувачами інтернету, які почали створювати інтернет-спільноти патріотичної спрямованості та скерували свій творчий імпульс на створення образу українського військового як гаранта незалежності України, прикладу героїзму та жертвності в боротьбі за суверенітет і територіальну цілісність України. Звідси увага учасників спільнот до дієвого плану образу українського військового: протистояння і фізичне знищення ворогів, де актуалізуються опорна точка боротьби – зброя, яка має додаткове навантаження – формування й репрезентація образу домінуючої мужності військового, атрибуту «справжніх» чоловіків. Окрім визначення мотиваційних (захист незалежності та територіальної цілісності України) та психологічних характеристик мужності (категоричність, рішучість, агресивність, домінантність, наполегливість, відвага тощо) найсуттєвішим елементом образу українського військового в інтернет-мемах стає зображення внутрішнього світу людини, що поєднує в собі і спрямованість у трансцендентне, і нематеріальну (творчу) активність людини, і людське єство, «людяність» як здатність співчувати й переживати, і самосвідомість особистості як самоповагу, саморозбудову в людині стійкого смислового осердя, що здатне протистояти світові. Увагу користувачів соціальних мереж привертає вже не зовнішньо-атрибутивний, а внутрішній вимір українського військового, чий образ трансформується – він вже не воїн зі зброєю в руках, а звичайна людина. Відповідно до другої проекції, образ українського військового містить у себе частину історії, коли історична пам'ять постає як одне з джерел національної ідентичності, тобто того почуття причетності до певної спільноти, яка, як раз завдяки характерним для неї загальним місцям і міфам, впізнає себе у загальному минулому – і, отже, загалом, у сьогоденні. Учасники досліджуваних інтернет-спільнот черпають необхідний матеріал для створення патріотичних символів із історії України з її численними реальними і міфічними проявами героїзму і жертвності, а творчий підхід до історичної спадщини українського народу дозволяє поєднати в інтернет-мемах образи козацтва і сучасного військового.

СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПОЗИЦІЮВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Сучасні глобалізаційні процеси обумовлюють необхідність удосконалення технологій міжнародної маркетингової діяльності, зокрема формування та розвитку національного бренду, який повинен об'єднувати націю загальним почуттям свідомості і національної гордості, стимулювати прагнення до загальних ідеалів і цілей, а також сприяти поліпшенню суспільної думки про дану країну. Зараз як ніколи Україна потребує цілеспрямованої, послідовної та систематичної роботи з оптимізації державного іміджу всередині країни і за кордоном. Таку роботу слід розглядати як найважливішу складову інформаційно-комунікаційного забезпечення політичної модернізації Української держави, а сам процес створення та розвитку національного бренду перетворюється на питання національної безпеки, оскільки успіх економічного зростання та динамічний розвиток відносин з іншими державами багато в чому залежить від того, яким чином сформований і як просувається на внутрішньому та світовому ринках бренд країни. Культурно-критична концепція національного брендингу дозволяє розглядати мету національного брендингу як створення чіткої та унікальної ідеї, яка б ґрунтувалася на емоційних якостях, що символізують певну територію серед цільових аудиторій та в різних контекстах. Такий підхід дає можливість стверджувати, що на теперішній час існують передумови для позиціювання Збройних сил України як одного з найважливіших компонентів національного бренду України. Дослідження, що використовують культурно-критичний підхід до розуміння національного брендингу, зосереджують увагу на тому, як брендинг впливає на соціальну сферу і як змінюється сприйняття людиною себе і своєї національної ідентичності, тобто культурно-критичний підхід пов'язує дискурсивний вимір нації з конструктивістськими ідеями національності. Отже, при культурно-критичному підході до розуміння національного брендингу однією з ключових є категорія національної ідентичності, яка розглядається як зумовлений історією нації набір матеріальних і нематеріальних атрибутів, який вирізняє одну країну від іншої, являє собою потужний соціальний капітал, що слугує для уніфікації населення та розуміння ним свого місця у глобальному світі, ототожнення себе з тією чи іншою культурою, нацією, територією та іншими характеристиками, що є властивими для тієї чи іншої нації, спільності. Аналіз моделі національного брендингу *визначення базових цінностей > формування ідентичності національного бренду > побудова іміджу національного бренду > донесення ідеї і цінності національного бренду до ключових цільових аудиторій через вибудовування комунікативної моделі* дозволяє виявити особливості створення бренду Української армії як компонента національного бренду України.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ МЕДІА В КОНТЕКСТІ ПРОТИДІЇ РОСІЙСЬКІЙ АГРЕСІЇ

Для збройних сил завжди була актуальна наявність засобів комунікацій та можливостей мотивування особового складу. Це дієвий спосіб внутрішньої комунікації військовослужбовців та їх сімей, ветеранів, призовної молоді. Вони також є інформаційною зброєю для протидії інформаційно-психологічному впливу з боку російського агресора.

За п'ять років війни на Сході держави військові ЗМІ довели свою необхідність та ефективність. Вони пройшли через значну внутрішню трансформацію разом з іншими структурами армії та одночасно виконували своє основне завдання: інформувати особовий склад і суспільство про проблеми та здобутки національного війська.

Особлива роль відводиться друкованим ЗМІ. Вони стали чи не єдиним засобом отримання інформації військовослужбовцями в зоні бойових дій. Для цивільного населення у зоні проведення АТО /ООС окремими накладками виходили спецвипуски відомчих військових видань.

Проте, після вступу у дію Закону "Про реформування державних і комунальних друкованих засобів масової інформації" в Україні припинили існування друковані військові ЗМІ Міністерства оборони та інших структур сектору безпеки та оборони України. Це спричинило критичну необхідність перебудови інформаційної структури як міністерства оборони так і інших структур сектору безпеки і оборони.

Один з варіантів, який розглядався у експертному середовищі, це максимальна передача функцій виробництва військового медіа-контенту на аутсорсинг. А військових журналістів необхідно сконцентрувати на роботі у прес-службах різних рівнів, починаючи з бригади. Інший варіант: комбінування роботи військових медіа та прес-служб із залученням, особливо для масштабних інформаційних кампаній, комерційних медіа структур.

Друга модель, напевне, є більш оптимальною у сучасних умовах, у тому числі з огляду на закордонний досвід роботи військових ЗМІ. На військових базах ЗС США у місцях масового перебування військовослужбовців та членів їх сімей (польові чи базові табори, службові приміщення, торговельні центри, їдальні, об'єкти культурно-спортивного призначення тощо) розповсюджуються у вільному доступі та у достатній кількості декілька друкованих видань. У першу чергу наймасовіша газета американської армії "Зірки і полоси", а також газети виду збройних сил, видання військової бази тощо. Схожа ситуація у військових частинах Великої Британії, Франції та багатьох інших країн світу.

Досвід збройних сил провідних країн показує, що питання "диджиталізації" мас-медіа та тенденція поступового скорочення ролі друкованих видань стають тенденцією. Проте повна відмова від друкованих видань в Україні була передчасною. Актуальніше було б розміщення контенту на всіх можливих платформах (друкована версія, інтернет видання, соціальні

мережі тощо). Адже, наприклад, у польових умовах, особливо у форматі інтенсивних бойових дій, формат саме друкованих ЗМІ є оптимальним.

Тому, якщо робота Центральної телерадіо студії Міністерства оборони України помітна і знаходить відгук у цільовій аудиторії, то Інформаційне агентство «АрміяInform», що прийшло на зміну друкованим ЗМІ, ще у пошуку оптимального формату роботи та своєї сталої аудиторії.

Таким чином, є необхідність розробити та прийняти концепцію реструктуризації, розвитку та підтримки військових медіа (у ЗСУ, ДПСУ, НГУ). Це створить базу для збереження військових інформаційних структур та оптимізації їх роботи з метою ефективної протидії інформаційному впливу з боку противника.

Чікін В.Е. (ВІКНУ)

ДИФУЗІЙНА ВІЙНА З ТОЧКИ ЗОРУ НЕЛІНІЙНИХ ТА НЕТРАДИЦІЙНИХ ВІЙН

Дифузна війна будується на нелінійних переходах, тому її так важко виявити атакуючій країні. Спочатку дії проти неї – непомічені і тільки потім вони проявляються у зовсім інших сферах. В таких діях реальні цілі розбігаються із тими, що на поверхні. Навіть м'яка сила може дати результати через десятиліття.

Дифузна війна направлена на створення хаосу або кризи зсередини атакуючого суспільства, при тому вона намагається зробити це руками самого суспільства, підштовхуючи його в точку біфуркації, де воно має змінити свій рух по одній траєкторії, щоби зміститися на іншу. Яскравим прикладом цього є перебудова.

Сучасна війна також підмінила місця військових і цивільних. Тепер навіть не зрозуміло, від кого із них надходить більша небезпека, адже сучасні теракти прийшли на площі та в метро.

Новою особливістю сучасної війни стала і нова роль цивільного населення. Цивільні воюють як із цивільними, так і з військовими. Плюс до цього у військових є ще і фронт за спиною – це суспільна думка і ЗМІ країни, з якою іде війна. Увесь час йде постійне підвищення статусу цивільного населення в сучасних конфліктах.

Екс голова офісу антитерористичних операцій Державного Департаменту США Девід Кілгаллен давно виклав ідею, що боротьба з повстанцями зовсім інша ніж стандартний збройний конфлікт, оскільки в ній населення принципово знаходиться в центрі. Армія ж звикла до моделі, орієнтованій не на населення, а на противника. Кілгаллен виходить із того, що ніякі повстанці неможливі без підтримки населення, саме тому зусилля слід докласти до розриву цього зв'язку.

Сьогодні світ проходить серйозну трансформацію розуміння сучасної війни і тут і гібридні і дифузні війни опинились яскравим прикладом таких змін.

Військові бачать 3 варіанти нелінійної війни, реалізовані в історії: війна маневрів, повстанська війна, а також «роїння». Під нелінійною війною тут розуміється одночасна атака по багатьом напрямкам. І роїння – варіант найбільш близький до даного «розуміння»

Нелінійна модель світу отримала наступні характеристики:

- визнання багатовекторності моделей світу
- наративи трансформують час і дії в сюжети і розповіді
- парадокси являються нормою
- складність залежить від спостереження і контексту
- складність неможливо розбити на складові без втрати розуміння

Останній момент хоча і часто повторюється у багатьох, але одночасно складний для нашого розуміння. Ми інтуїтивно постійно розбираємо нашу проблему, вирішуємо її окремі складові, розраховуючи на те, що на цьому проблема буде вичерпана. Однак цього не відбувається і проблема переходить на ще більш високий рівень складності.

Соціальні науки, звернулися до феномену нелінійності, оскільки вони не можуть адекватно відписати, а ще більше, передбачити розвалення системи, тобто її кризи або колапс. А є загальна тенденція і в управлінні і в різних академічних дисциплінах виходити не тільки на опис а і на прогноз. Дослідження кризи завжди має давати рецепти виходу із нього.

Список використаних джерел:

1. David John Kilcullen. Two Schools of Classical Counterinsurgency //

Режим доступу:

<https://smallwarsjournal.com/blog/two-schools-of-classical-counterinsurgency>

2. Edwards S.J.A. Swarming and the future of warfare. — Santa Monica, 2005

Секція 6

ФІНАНСИ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Сучасні Збройні Сили України потребують формування нової генерації військовослужбовців, що, у свою чергу, вимагає вдосконалення системи їх соціального захисту. У процесі реформування Збройних Сил України одним із пріоритетних напрямків є стан соціального забезпечення осіб, звільнених з військової служби. Держава гарантує гідне пенсійне забезпечення осіб, які мають право на пенсію, шляхом встановлення їм пенсій не нижче прожиткового мінімуму, визначеного законом, перерахунок призначених пенсій із зростанням рівня грошового забезпечення, надання передбачених законодавством державних соціальних гарантій, вжиття на державному рівні заходів, спрямованих на підвищення рівня соціального захисту.

Зазначимо, що відповідно до розділу 5 статті 43 Закону України “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб” базою для обчислення пенсії є відповідні оклади за посадою, військовим (спеціальним) званням, надбавка за вислугу років, щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії в розмірах, установлених законодавством. Постановою Кабінету Міністрів України від 31.08.2017 р. №704 “Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб” з 1 березня 2018 р була змінена структура грошового забезпечення військовослужбовців шляхом збільшення частини основних видів та зменшення кількості додаткових видів грошового забезпечення. Такі зміни стали правовою підставою для здійснення перерахунку пенсій особам, звільненим з військової служби. Але для того, щоб підвищення розмірів посадових окладів та окладів за військові звання військовослужбовців не спричинило різкого збільшення розмірів військових пенсій і, відповідно, видатків Пенсійного фонду України, який і без того має величезний дефіцит, постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 103 “Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб” було визначено механізм перерахунку пенсії з урахуванням розміру окладу за посадою, військовим (спеціальним) званням, відсоткової надбавки за вислугу років відповідно до постанови №704 та проводити виплати з 1 січня 2018 р. у таких розмірах:

- з 1 січня 2018 р. – 50 відсотків;
- з 1 січня 2019 р. по 31 грудня 2019 р. – 75 відсотків;
- з 1 січня 2020 р. – 100 відсотків суми підвищення пенсії,

визначеного станом на 1 березня 2018 року.

Такий механізм перерахунку пенсій дозволить досягнути повного розміру пенсії лише у 2020 р. Таким чином, військовослужбовці, звільнені з однакових посад у різні періоди, отримували різні розміри пенсії, що викликало соціальну несправедливість.

Аналіз рівня пенсійного забезпечення військовослужбовців ЗСУ свідчить, що протягом останніх п'яти середній розмір військової пенсії зріс у два рази, проте залишається досить низьким і становить лише 4,2 тис. грн. (Рис.1)

У порівнянні з 2014 роком, на сьогодні чисельність військових пенсіонерів зросла на 15% і становить 624 тис. осіб. Щоб уникнути проблем з фінансуванням підвищених пенсій військовослужбовцям, у 2019 р. Уряд збільшив обсяг трансферту Пенсійному фонду майже на 20%, з яких 13% пішло на покриття його дефіциту.

Оцінивши економічну ситуацію в країні, можна з упевненістю сказати, що на жаль, до європейського рівня пенсій Україні ще досить далеко. Запропоновані Урядом зміни стосовно пенсійного забезпечення осіб, звільнених з військової служби є лише окремим кроком на шляху до фінансової стійкості та соціальної справедливості пенсійної системи України. Проте запропоновані зміни поки що лише частково вирішують проблему забезпечення гідного рівня життя осіб, звільнених з військової служби. Тому наступним кроком має стати перехід від солідарної до накопичувальної пенсійної системи та адаптування її для військовослужбовців ЗСУ.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 9.04.1992 № 2263-XII "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" (зі змінами). [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 №704 "Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб" (зі змінами). [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF>.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №103 "Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб". [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103-2018-%D0%BF>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗМІНИ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Створення сучасних, професіональних, боєздатних, постійно готових до виконання своїх завдань Збройних Сил – це запорука збереження суверенітету України. Виконати дане завдання неможливо без ряду факторів - одним з них є те, що грошове забезпечення є сильним мотивуючим стимулом для військовослужбовців-професіоналів. Відповідно до того, що у ЗСУ впроваджуються стандарти НАТО, то будуть змінюватись правила нарахування грошового забезпечення. Наразі ЗСУ використовують радянську систему нарахування. Основним недоліком цієї системи є:

1. Відсутність стимулу до зростання професійної майстерності і будівництва кар'єри (різниця у розмірах грошового забезпечення рядових та сержантів між 1-м і 2-м тарифним розрядом -100 грн.);
2. Корупціогенність (самостійне встановлення премії, надбавки за особливості проходження служби);
3. Відсутність справедливого призначення пенсії для військових (однакова вислуга років в різних людей, але вони мають різний розмір пенсії в залежності від дати звільнення).

В країнах НАТО, як приклад беремо США, основні види грошового забезпечення залежать на 80% від вислуги та військового звання, а додаткові визначаються в твердих розмірах.

Наразі, пропонується встановити розмір базової виплати в залежності від військового звання відповідно до посади та календарної вислуги військовослужбовців (посадові оклади будуть скасовані). Базові виплати на прикладі військовослужбовців ЗСУ в званні лейтенант з вислугою 5 років - 22000 грн. Також досліджуватимуть систему надбавок стимулюючого та компенсаційного характеру до 30% від загального розміру місячного грошового забезпечення.

Ця система буде забезпечувати для нас:

- стимул для зростання в військовому званні, а не на посадах;
- стимул для тривалого проходження служби;
- прозорість цієї системи нарахування для будь-якого військовослужбовця;
- мінімалізація корупціогенності;
- умови для справедливого призначення пенсії;
- забезпечення ефективності та економії бюджетних видатків.

В ЗСУ починають застосовувати кадровий менеджмент, звісно не як в країнах НАТО, але працюють над ним. За основу в Україні пропонують чинник матеріально стимулюючого характеру для військовослужбовців та заклик нових амбіційних людей, які прагнуть стати військовими.

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Тіньова економіка – фактор, що загрожує сталому економічному розвитку країни, адже несе за собою економічні та соціально-політичні проблеми. Поширення такого явища являє собою суттєву перешкоду для розвитку конкурентоспроможності країни, зростання соціальних стандартів життя населення, створення спеціальних методів обліку і статистичної оцінки, росту рівня ВВП та і всієї економіки в цілому.

Під тіньовою економікою слід розуміти економічну діяльність, яка пов'язана з незаконним привласненням особою або групою осіб частини створеної вартості або частки майна через різного роду викривлення об'єктивної інформації про рух грошових коштів та матеріальних цінностей, спотворення даних первинного обліку для заплутування джерел походження доходів, а також через реалізацію методом лобіювання відповідних законодавчих норм і нормативів. Тобто це неконтрольоване суспільством виробництво, розподіл, обмін і споживання товарно-матеріальних цінностей [2].

В нашій країні це явище є досить гострою проблемою, бо Україну можна віднести до категорії країн з існуванням відтворювальної системи тіньових економічних відносин. Що, в свою чергу, є відображенням активної криміналізації економічних процесів, високої корумпованості органів державної влади та низької правової і податкової культури юридичних та фізичних осіб.

Для більшого зрозуміння усього масштабу проблеми даного питання, розглянемо статистику тіньової економіки в Україні починаючи із 2010 року. Відповідно до розрахунків Міністерства економічного розвитку та торгівлі України маємо наступні показники відносно рівня ВВП країни.

Статистика рівня тіньової економіки відносно ВВП в Україні [1].

2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.
38%	34%	34%	35%	43%	40%	35%	32%	32%

За розрахунками Мінекономрозвитку, у січні-вересні 2018 року рівень тіньової економіки склав 32% від офіційного ВВП, що на 1 відсотковий пункт менше порівняно з аналогічним періодом 2017 року [1]. Але такого спаду замало, адже рівень тінізації у розвинутих країнах складає всього 12-16% від рівня ВВП, а в деяких країнах він не перевищує і 10%. Наприклад, найбільш низькі відносні показники частки тіньового сектору (на рівні 8 - 10% ВВП) мають Австрія, США, Швейцарія і Японія.

Що ж викликає такий високий рівень тіньового сектору в Україні? До найістотніших чинників тінізації національної економіки можна віднести:

- неефективне державне регулювання економіки;
- неефективне адміністрування податків;

- проблеми ринку праці, пов'язані з низькими економічними стимулами до офіційного працевлаштування працівників та зростанням рівня безробіття;
- недосконале грошово-кредитне регулювання та недосконалість бюджетної, судової і правоохоронної системи.

Як бачимо, проблем у нашій економічно-політичній структурі досить багато, а отже і зусиль на їх вирішення повинно покладатися не менше.

Для того, щоб наблизитися до рівня розвинутих країн, необхідно визначити пріоритетні напрямки реформування системи детінізації української економіки, а саме:

1. Посилення ринкового регулювання економіки та проведення антикорупційної реформи;
2. Податкові реформи та реформи банківської системи;
3. Покращення умов ринку праці і судові реформи.

Отже, провівши аналіз тіньової економіки в Україні, можна відзначити, що на її негативний розвиток вплинуло чимало факторів, які в свою чергу є результатом недосконалої соціально-політичної та економічної системи управління в державі. Тому, для подальшого покращення стану економіки потрібно визначити ефективний план дій, метою якого буде створення необхідних умов для покращення інвестиційного клімату, зниження податкового та регулятивного тиску на підприємницьку діяльність і захист прав власності та трудових відносин.

Список використаних джерел:

1. Звіт «Тенденції тіньової економіки» - офіційний сайт Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства в Україні, [Електронний ресурс] - <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>

2. Публікація « Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання» - Міжнародний Центр Перспективних Досліджень, [Електронний ресурс] -http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf

к.е.н., доц. Голота О.П. (НУО імені Івана Черняхівського)

АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ДЛЯ ПОТРЕБ ОБОРОНИ

Проблема ефективного управління системою державних закупівель (придбання) озброєння та військової техніки (ОВТ) для потреб оборони в Україні різко зросла з початком розгортання бойових дій на сході держави. Закупівельна практика в будь-якій країні є головним індикатором рівня розвитку економіки. Оскільки її в основному формують зовнішня політика держави та обсяг військового бюджету, в свою чергу, джерелом наповнення якого є економіка держави.

Розглянемо, яким чином формуються моделі системи закупівель (придбання) ОВТ для потреб оборони. У кожній країні функціонують власні

процеси оборонного придбання, які пристосовані до конкретних потреб та вимог збройних сил (ЗС), але також відображають стан економіки та оборонно-промислового комплексу (ОПК). За останні кілька років де-які держави активно впроваджують заходи щодо реформування та впорядкування національних закупівельних систем для потреб оборони задля того, щоб підвищити ефективність її управління та прискорити процес придбання товарів, робіт та послуг.

Для огляду та аналізу підходів до формування та управління системою державних закупівель ОВТ для потреб оборони було обрано країни, які мають розвинутий ОПК та значний досвід у сфері державних закупівель для потреб оборони, а саме: Сполучені Штати Америки (США), Сполучене Королівство Великобританії та Ірландії (Великобританія), Французьку Республіку (Франція) та Федеративну Республіку Німеччина (ФРН або Німеччина). Згідно з Рейтингом Global Firepower 2018, де було проаналізовано ЗС 137 держав світу, США, Франція, Великобританія та Німеччина посіли 1, 5, 8 та 10 місце в світі відповідно, а також Франція, Великобританія та Німеччина входять до трійки лідерів серед європейських держав та обіймають 1, 2 та 3 місце відповідно. Згідно звіту НАТО, який було представлено у червні 2019 року, за оцінками фахівців НАТО витрати США на оборону за 2018 рік склали 642,0 млрд. дол. США (3,3% від валового внутрішнього продукту (ВВП)) і вони є беззаперечними світовими лідерами за розмірами витрат на оборону, у свою чергу витрати Великобританії склали 65,13 млрд. дол. США (2,14% від ВВП) та є одними з найкращих показників серед країн Європи, також не поганими є показники Франції та ФРН – 46,57 млрд. дол. США (1,82% від ВВП) та 44,34 млрд. дол. США (1,24% від ВВП) відповідно.

Приступаючи до аналізу систем державних закупівель ОВТ для потреб оборони США, Великобританії, Франції та Німеччини, необхідно зауважити на тому, що держави, які включені у дослідження, реалізують елементи управління процесом забезпечення державних потреб, які розвивались та змінювались тривалий час, а також у них сформовані і функціонують цілісні національні закупівельні системи для потреб оборони, що включають в себе механізми управління всім життєвим циклом державного замовлення (придбання) для потреб оборони (планування-розміщення-виконання-завершення використання). А тепер розглянемо як координується закупівельна діяльність з ОВТ у кожній з обраних країн.

Яскравим прикладом застосування децентралізованої моделі закупівель ОВТ для потреб оборони є МО США. Децентралізована модель закупівель МО, зберігає відповідальність за придбання необхідних предметів, робіт та послуг за окремими складовими ЗС (видами ЗС), а відповідно, кожен вид ЗС має власний бюджет та проводить власний процес закупівель. У більшості випадків дії щодо закупівель окремих видів ЗС контролюються МО країни. Розробка правил щодо організації та управління системою закупівель ОВТ для потреб оборони, якими користуються види ЗС, як правило, також відбувається на рівні МО. Тим не менш, ця система дозволяє окремим видам ЗС мати майже повний контроль над їх витратами з придбання ОВТ. Координує закупівельну

діяльність МО США заступник міністра оборони з питань придбання та підтримки – Under Secretary of Defense for Acquisition and Sustainment.

Багато країн створили централізовані державні органи для контролю за процесом закупівель для потреб оборони. Ці організації несуть відповідальність за придбання всіх ОВТ, необхідних для ЗС своєї країни. Більшість з цих організацій працюють у складі МО своєї країни, хоча вони, як правило, залишаються незалежними від військових та мають власний бюджет. Однак у деяких випадках ці закупівельні органи функціонують як незалежні урядові відомства чи організації. Великобританія, Франція та ФРН належать до країн, які проводять закупівлі ОВТ для потреб оборони через єдиний державний орган.

У Великобританії придбанням ОВТ для всіх видів ЗС займається Організація з розробки та підтримки військової техніки (Defence Equipment and Support Organization – DE&S). DE&S було створено у 2007 році в результаті чергового витку реформи системи закупівель в МО Великобританії за рахунок злиття двох агенцій, а саме: Агентства оборонних закупівель (Defence Procurement Agency – DPA) та Організації з оборонної логістики (Defence Logistics Organisation – DLO). З 2014 року Уряд перетворив DE&S на торговельну установу, яка працює на замовлення МО Великобританії. DE&S є представником державного сектору, але має багато привілеїв у підборі кадрів та встановленні їм зарплатні.

Закупівлі ОВТ для потреб МО Франції здійснює Генеральна дирекція з озброєнь (фр. Direction générale de l'armement). Зазначена організація була створена у 1961 році та окрім відповідальності за придбання всіх систем ОВТ, які призначені для ЗС Франції, від моменту створення їх концепції до поставки у війська, на неї також покладено відповідальність щодо сприяння розвитку експортних продажів французького ОПК.

За здійснення закупівель ОВТ в МО ФРН відповідає Федеральне відомство із закупівлі та експлуатації ОВТ, АСУ та зв'язку бундесверу (нім. Bundesamt für Ausrüstung, Informationstechnik und Nutzung der Bundeswehr – BAAINBw). Вказане відомство було створено в жовтні 2012 року шляхом об'єднання Федерального відомства з розробки і закупівлі ОВТ бундесверу та Федерального відомства інформаційних технологій бундесверу, а також підрозділів постачання окремих служб МО ФРН. BAAINBw організаційно підпорядковується відповідному управлінню МО (Abteilung Ausrüstung, Informationstechnik und Nutzung – AIN). Це управління відповідає за планування, координацію і контроль закупівельної діяльності як на національному, так і на міжнародному ринку.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що при децентралізованій моделі кожен замовник планує та проводить закупівлі, необхідні для їх потреб самостійно. Для цих цілей створюються спеціальні закупівельні підрозділи (структури) у структурі апарату замовника. При централізованій моделі передбачається створення закупівельного центру, в який стікаються заявки від декількох замовників на необхідні закупівлі. Наявні плюси і мінуси обох моделей. Децентралізована модель більш витратна, проте, вельми гнучка, в

той час як централізована схема закупівель менш мобільна, не може врахувати всіх нюансів, але забезпечує більш низькі ціни за рахунок великих оптових закупівель та залучення меншої кількості персоналу на обслуговування системи, тобто за рахунок так званого ефекту синергії.

Але кожна зі зазначених моделей продовжує стикатися з різними викликами та проблемами у практиці закупівельної діяльності незалежно від обраних взаємозв'язків та ієрархії. Жодна існуюча модель, здається, не є вирішенням проблем, пов'язаних із закупівлями ОВТ для потреб оборони в 21 столітті та викликами, що включають зростаючу складність та збільшення вартості основних систем ОВТ, а також глобальних ланцюгів поставок.

Список використаних джерел:

1. Рейтинг Global Firepower 2019 URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp> (дата звернення: 03.09.2019).
2. Рейтинг Global Firepower 2019 URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing-europe.asp> (дата звернення: 03.09.2019).
3. Defence Expenditure of NATO Countries (2012-2019). URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_06/20190625_PR2019-069-EN.pdf

к.е.н., доц. Городянська Л.В. (ВІКНУ)

ІНФОКОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОБАНКІВ

Процеси глобалізації світової економіки, розвиток глобальної мережі Internet, цифрових технологій і високотехнологічних компаній сприяли активному залученню інновацій до банківської сфери діяльності. Інтеграція новітніх інформаційних технологій із фінансовою сферою призвела до появи й поширення віртуальних форм банків, які набувають все більшої популярності як у світі, так і в Україні. Як відомо, клієнти банків мають стрімкий темп життя та намагаються уникати зайвих часових витрат. Особливо привабливими для молоді, населення віддалених місць та містечок, людей з обмеженими можливостями та інших категорій користувачів є вибір здійснення комунікації з використанням мережі Інтернет та мобільних додатків.

Одним з перших був британський банк First Direct, який у 1989 році започаткував обслуговування клієнтів за допомогою телефону. Повністю цифровий вид банку, який застосовує концепцію роботи без відділень, отримав назву *необанку* або *челенджер*. Цифрові та необанки мають певні особливості та, на відміну від традиційних банків, пропонують більш зручний для клієнтів вид послуг. Це зокрема, вищі, порівняно з конкурентами, ставки та мінімальні збори, оскільки необанки мають можливість скоротити власні витрати завдяки усуненню банківських відділень.

Як зазначалось у праці [1, с. 142], необанки мають певні переваги. До них належать: оптимальна система, що дозволяє спростити процедуру реалізації фінансових послуг і залучити нові інструменти, наприклад, такі як: P2P-кредитування, краудфандінгові платформи, фінансові роботи-консультанти, криптовалюта; низькі відсоткові ставки; нижчий рівень комісії

порівняно з традиційними банками або його відсутність; сучасний інтерфейс для клієнтів, зручний та зрозумілий формат інтернет-банкінгу; високий рівень обслуговування та підтримки користувачів банківських послуг; можливість швидкої сплати рахунків і встановлення, за бажанням клієнта, тижневих лімітів витрат за картками тощо.

Необанки працюють з використанням програмного забезпечення, що полегшує адміністрування рахунків і кредитних карт. Це віртуальна форма банків, які не мають типових банківських відділень і філій та існують виключно в мережі Інтернет, активно використовують сучасні гаджети й зокрема, мобільні платформи. Такий бізнес є досить привабливим для користувачів. Саме тому він активно розвивається і вже є об'єктом інтересу кіберзлочинців. Особливістю таких форм банків є використання інтерфейсу API, що дозволяє забезпечувати отримання та передачу інформації між інформаційними системами різних організацій за допомогою стандартних протоколів передачі даних. Використання відкритого інтерфейсу API є «слабким місцем» інформаційної безпеки банків, що знижує захищеність інформаційних активів клієнтів. Зловмисники, що атакують інформаційні системи банків, в тому числі і необанки, бажають отримати контроль над їх інформаційними активами з метою подальшого вчинення неправомірних транзакцій або компрометації банку на замовлення недобросовісних конкурентів. Вважаємо, що забезпечення належного рівня захисту банку потребує створення певної системи. Побудова такої системи є комплексною проблемою, а її розв'язання потребує врахування зарубіжного й вітчизняного досвіду, вимог чинного законодавства, зовнішніх та внутрішніх ризиків та дотримання основних напрямів безпеки [2, с. 42-43].

Створення інформаційної безпеки цифрових банків та необанків має відбуватися з врахуванням загроз внутрішнього і зовнішнього середовища відповідно до стратегії комплексного захисту. Ця стратегія має гарантувати безпеку важливих організаційних заходів та включати такі технічні рішення й процедури, що сприятимуть захисту всіх компонентів інформаційних систем банків – системи електронних платежів, електронного документообігу та обслуговування платіжних карт; банківських програмних та програмно-технічних комплексів; системи віддаленого обслуговування; мережі зв'язку тощо. Вважаємо, що стратегія захисту банківської системи має забезпечувати можливість обробляти значні обсяги економічної інформації без зниження швидкості та надійності системи захисту; стійкість перед зовнішніми викликами; аналіз подій щодо негативних інцидентів та оперативне реагування на загрози економічної безпеки клієнтів.

Отже, тенденція зростання рівня використання новітніх інформаційних технологій у фінансовій сфері сприяла появі та поширенню необанків, особливості функціонування яких, що розглянуто вище, дозволяють спростити процедури надання фінансових послуг та реалізувати сучасні стратегії інформаційної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Городянська Л.В. Особливості функціонування небанків: тези доповідей Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції [«Фінансово-кредитні системи в умовах зміни ділових циклів»], (м.Київ, 15.05.2019 р.) [Текст] / Л.В.Городянська. – К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2019. – С. 141-143.

2. Городянська Л.В. Безпека банківської системи України: тези доповідей Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції [«Фінансово-кредитні системи в умовах зміни ділових циклів»], (м.Київ, 15.05.2019 р.) [Текст] / Л.В. Городянська, Т.І. Носенко. – К.: Київський національний торговельно-економічний університет, 2019. – С. 40-43.

к.е.н. Гура В.Л. (ВІКНУ)

ІНТЕРДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

Сучасне середовище є надзвичайно складним і вимагає фахівців нового рівня. Мається на увазі, що майбутній випускник закладу вищої освіти готовий до викликів і зможе швидко та ефективно вирішувати поставлені завдання.

Освіта повинна випереджати час. Знання та навички, отримані в процесі навчання, формують світогляд і характер майбутнього професіонала. Саме тому місія університету полягає у забезпеченні найвищого рівня навчання та здобуття широкого набору компетентностей. А це можливо забезпечити при використанні інтердисциплінарного підходу у навчанні.

Якщо звернутися за трактуванням до словника української мови, то інтердисциплінарність розглядається з двох позицій:

- як предмет, що виходить за межі однієї дисципліни, проте її мета залишається в рамках дисциплінарного дослідження й полягає в перенесенні методів з однієї дисципліни в іншу;
- як система вільного творчого навчання, коли сам студент формує траєкторію пошуку [1].

Тобто передбачається використання підходу цілісного бачення при здобутті різних професій. Світ потребує професіоналів з креативним і проактивним мисленням щодо розв'язання різних питань.

Таким чином, освітні програми підготовки військових фахівців мають передбачати інтердисциплінарний підхід як при викладанні окремих курсів, так і під час формування навчальних планів. Траєкторія навчання окреслює, що, крім основних дисциплін військового спрямування, є ще курси, які підсилюють майбутню освіченість і сприяють формуванню професіонала, здатного приймати раціональні рішення в умовах невизначеності та ризику. Прикладами таких курсів є «Основи підприємницької діяльності», «Менеджмент», «Публічна політика», «Глобалізаційні виклики», «Сучасні технології комунікацій», «Діловодство», «Big Data аналіз». Поєднання знань з різних сфер створює можливості для майбутніх військових фахівців щодо набуття гнучкості, адаптації до середовища, яке постійно змінюється.

Виклики сьогодення показують, що система вищої освіти повинна постійно розвиватися, а особливо у військовій сфері. Знання та інформація оновлюються надзвичайно динамічно. Щоб досягти успіхів у професійній сфері, потрібно вміти використовувати причинно-наслідковий зв'язок для аналізу подій. А досягти цього можна за рахунок усвідомлення необхідності використання інтердисциплінарного підходу у навчальному процесі, оскільки це поєднання різних знань для моделювання ситуацій та пошук шляхів розв'язання завдань.

Список використаних джерел:

1. Словник української мови online // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://services.ulif.org.ua/expl/?wordid=216374&page=1238>

Дітковський К.Ю. (ВІКНУ)

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕРОЗПОДІЛУ ПИТОМОЇ ВАГИ ОСНОВНИХ ТА ДОДАТКОВИХ ВИДІВ

В умовах сьогодення на Збройні Сили України покладено завдання у аспекті захисту від збройної агресії зі сторони Російської Федерації. Якість та ефективність захисту незалежності та територіальної цілісності України на пряму залежить від професіоналізму та кваліфікації військовослужбовців. Збройних Сил України можуть бути оснащені найновішими зразками озброєння та техніки, але без особового складу, який знає та вміло володіє ними, значно знижується ефективність їх використання (застосування) за призначенням. Чітке та усвідомлене виконання покладених завдань персонально на кожного військовослужбовця, крім того, повинно супроводжуватися збереженням озброєння та військової техніки та, найголовніше, життя особового складу. Пріоритетним напрямом діяльності Держави в контексті реформування системи грошового забезпечення є підвищення його розміру, який має враховувати якість та складність завдань, що виконуються військовослужбовцями; цей процес триває і зараз.

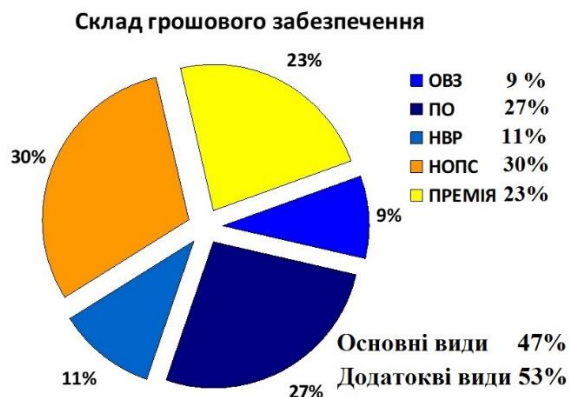

Рис. 1

Зі збільшенням відсотку *Надбавки за особливості проходження служби* з 10% до 65% у 2019 році, порівняно з 2018 роком частка основних видів грошового забезпечення військовослужбовця зменшилася, що в свою

чергу відобразилось на розмірі пенсій військовослужбовців. Як наслідок, для подолання цієї диспропорції виникає необхідність у подальшому вдосконаленні системи грошового забезпечення з врахуванням стандартів, які застосовуються в арміях країн-членів НАТО (рис.1).

Розглянувши структуру грошового забезпечення, необхідно звернути увагу на таку виплату, як *Надбавка за класну кваліфікацію*, яка перестала відігравати свою стимулюючу функцію у розрізі підвищення рівня професійної майстерності військовослужбовців. Незначна сума, яка на сьогодні становить близько 100-150 гривень, не відіграє мотиваційної ролі щодо підвищення рівня кваліфікації, тому для відновлення її стимулюючої функції потрібно переглянути порядок нарахування даної надбавки.

Наше бачення вдосконалення порядку нарахування *Надбавки за класну кваліфікацію* – це відхід від відсоткового нарахування (3%, 5%, 7%) від посадового окладу до підвищення відповідного тарифного розряду в залежності від наявного класу кваліфікації. Під підвищенням тарифного розряду мається на увазі, що за кожний клас кваліфікації, починаючи з 2 класу, тарифний розряд збільшується на один ступінь зі збереженням відсотку премії. В середньому, різниця між тарифними розрядами військовослужбовців строкової служби становить 70 грн., військовослужбовців військової служби за контрактом - 80 грн., військовослужбовців офіцерського складу - 140 грн.

Розрахунок надбавки за класну кваліфікацію

Офіцер 12 тарифний розряд	
Теперішня система	Запропонована система
2 клас 3% - 103,20 грн;	2 клас 13 т.р.(+1) – 241,20 грн
1 клас 5% - 172,00 грн;	1 клас 14 т.р.(+2) – 663,30 грн
Майстер 7% - 240,80 грн.	Майстер 15 т.р.(+3) – 1 115,55 грн
Офіцер 23 тарифний розряд	
2 клас 3% - 156,60 грн;	2 клас 24 т.р.(+1) – 360,85 грн
1 клас 5% - 261,00 грн;	1 клас 25 т.р.(+2) – 721,70 грн
Майстер 7% - 365,40 грн.	Майстер 26 т.р.(+3) – 1 082,55 грн

Даний порядок нарахування *Надбавки за класну кваліфікацію* збільшує суму надбавки, яку отримують військовослужбовці, цим самим стимулює їх до вдосконалення своєї професійної майстерності. Загальна система нарахування грошового забезпечення також спрощується, шляхом збільшення частки основних видів грошового забезпечення та зменшення додаткових, а саме: відпадає окрема виплата – *Надбавка за класну кваліфікацію*, яка включається в загальний розрахунок грошового забезпечення.

Беручи до уваги вимоги сьогодення стосовно переходів до стандартів НАТО в усіх сферах діяльності міністерства оборони України в тому числі і оплати праці військових фахівців, існуюча система грошового забезпечення

потребує подальшого вдосконалення, враховуючи переваги діючих систем армій зарубіжних країн.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 №704 Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-%D0%BF>

2. Наказ Міністерства оборони України від 07.06.2018 №260 Про затвердження Порядку виплати грошового забезпечення військовослужбовцям Збройних Сил України та деяким іншим особам

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0745-18>

3. Наказ Міністерства оборони України від 01.06.2006 №303 Про затвердження Інструкції про порядок присвоєння класної кваліфікації військовослужбовцям Збройних Сил України

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0715-06>

Дяченко І.М. (ВІКНУ)

ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

Будь який бізнес прагне до розвитку. Коли бізнес перестає витратити зусилля на вдосконалення свого продукту чи послуг, то на конкурентному ринку неодмінно зазнає краху. Банківський сектор, особливо чутливий до зміни попиту зі сторони своїх клієнтів, а конкуренція банківського ринку досить жорстка і висока. Тому прагнення завоювати, а головне втримати своїх клієнтів постає першочерговим завданням. А тому на перший план виходить максимальне задоволення потреб клієнтів. Нині інновації – не просто одне з явищ, що визначає економічне зростання, розвиток, структурні зрушення тощо. Інновації стали сутністю сучасного розвитку в усіх сферах економіки, зокрема і в банківській справі. У стосунках "банк-клієнт" інноваційність першого і можливість запропонувати щось, чого конкуренти ще не можуть, або привернути увагу потенційних клієнтів новим способом, стає надзвичайно важливими. Інноваційна діяльність банку - це процес реалізації інноваційних ідей управлінського, маркетингового чи фінансового характеру, у якому банк може виступати як учасник реалізації інноваційного проекту або як інноватор.

Банківські інновації є життєво-необхідними для ефективного функціонування банку і його конкурентоздатності. В цілому, інноваційність виступає певним "двигуном" розвитку цілого банківського сектору, оскільки формує стратегічні напрями діяльності банківських установ.

Для вітчизняних банків інновації є не тільки критерієм оцінки конкурентоспроможності, але й умовою виживання на ринку. Тому особливо великого значення набуває їх здатність енергійно реалізовувати інноваційні проекти й ефективно управляти ними. Упровадження банківських інновацій

відбувається під впливом світових тенденцій, таких як глобалізація. Модель структурного підходу до інноваційної діяльності банку складається з ресурсів, необхідних для впровадження інновацій, впливу зовнішніх факторів та чинників інноваційної діяльності банку.

Аналіз класифікації банківських інноваційних продуктів показав, що найактуальнішими інноваціями, які сьогодні впроваджують банки, є саме мобільний банкінг та інтернет-банкінг. При цьому важливим аспектом упровадження інноваційних продуктів серед населення та бізнесу є застосування таких інформаційних інновацій, як додатки на смартфони.

Слід зазначити, що механізм упровадження інновацій у комерційних банках має певні особливості, які визначаються загальними рисами інноваційної активності у сфері послуг (у тому числі фінансових) як специфічному секторі суспільного виробництва: нематеріальний характер результату діяльності; тісніший зв'язок зі споживачами; спонтанний процес появи інноваційних ідей, які не є результатами наукових досліджень; важлива роль самонавчання організації; дифузія (розповсюдження).

Проте погоня за технологічними новинками може містити свої пастки. Адже інноваційна технологія може бути просто не сприйнята споживачами, а вкладені кошти не окупляться. Отже, необхідно, щоб банківська інновація була економічно доцільною для банку і корисна для клієнтів.

Попри складну і не завжди прогнозовану економічну ситуацію саме банківські інновації здатні бути тим інструментом, що може забезпечити подальший розвиток українського банківського сектору. Щоб не втрачати конкурентні переваги, банки повинні вдосконалювати свої операції й послуги, впроваджувати більш досконалі структури управління, які б дозволяли гнучко реагувати на мінливість зовнішніх умов функціонування, а також забезпечували високу якість банківської діяльності, контроль витрат і ефективності. А оскільки конкуренція на ринку банківських послуг висока, то вчасне впровадження інноваційних рішень стає важливим елементом конкурентної боротьби.

Світові тенденції банківських інновацій характеризуються цікавими технічними новинками і прагненням сформувати тісні та довготривалі відносини з клієнтами. Варто відмітити, що українські банки також слідують цим тенденціям, і деякі світові банківські інновації вже успішно використовуються на українському ринку. Тому важливими є подальші дослідження у цьому напрямі, адже впровадження банківських інновацій дуже динамічний процес. До того ж не всі інноваційні рішення набувають масового характеру, а успішні банківські інноваційні рішення в одних країнах, можуть пройти непоміченими в інших. Тому дуже важливими є поглиблений пошук подальших банківських інновацій в Україні.

Список використаних джерел:

1. РОШИЛО ВІОЛЕТТА, кандидат економічних наук, доцент Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету Інновації в банківській сфері України

2. Л. П. Бондаренко, к. е. н., доцент кафедри фінансів, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів М. П. Політило, к. е. н., доцент кафедри фінансів, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів Банківські Інновації Як Необхідність Ефективного Функціонування Банківського Ринку

3. О.П. Степаненко (Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна) Тенденції інноваційного розвитку банківської системи України.

Ісупов О.Д. (ВІКНУ)

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Останнім часом вагому роль в галузі світової економіки відіграє зсув грошового потоку в сферу електронного бізнесу – комерції в Інтернет, що ще раз підтверджує той факт, що Інтернет-технології з кожним роком все більше впливають на глобальні світові економічні процеси. Розповсюдження комп'ютерів на початку 1990-х років значно вплинуло на всі сфери життя суспільства. Торгівля в Інтернеті стала займати передові позиції на всіх сегментах національних економік у промислово-розвинутих країнах. Компанії та підприємці прагнуть використовувати переваги Інтернету у своїй діяльності за допомогою швидкого навчання, обробки та передачі інформації, грошей, товарів.

Сфера електронної комерції в Україні на сьогодні знаходиться на початковому етапі свого становлення, про це свідчить відкриття багатьох інтернет-магазинів в українському сегменті мережі. Чим більш розвинена економіка країни – тим більше стає об'єм ринку онлайн-торгівлі. Це особливо добре простежується на прикладі країн Заходу, а в останні роки зовсім справедливо і для України.

В світовому масштабі ніша e-commerce за підсумками 2017 року показала вражаюче зростання +16%, при цьому досягнувши об'єму 1.5 трильйонів доларів. А ринок України в контексті зростання і перспектив є одним з найбільш привабливих.[1]

Приблизний товарообіг послуг та товарів на ринку e-commerce станом на 2019 рік складає близько 65 мільярдів гривень:

- Найбільша група майданчиків в сегменті онлайн-торгівлі – це проекти компанії EVO – Prom.ua, Bigl.ua, Crafta.ua, Shafa.ua. Всі вище перераховані сайти є маркетплейсами. За попередній рік українці витратили на них 14,2 мільярди гривень, що майже на 70% більше в порівнянні з роком, що передував раніш [1].

- За оцінками одного з лідерів українського рітейлу – LeBoutique – об'єм e-commerce в сегменті fashion складає 200-250 мільйонів доларів США [2].

- За попередній рік Нова пошта доставила близько 33 мільйонів посилок з інтернет-магазинів, що на третину більше, ніж за підсумками 2016 року [3].

- За даними Comfy.ua, вісім з десяти людей, які купують товар в магазині, перед цим шукають інформацію про нього через пошук Google, читають огляди, відгуки, характеристики і порівнюють ціни.

- Продажі впевнено стають мультиканальними. Кількість товарів в асортименті інтернет-гіпермаркету Rozetka в 2017 році досягнула 1,2 мільйона позицій[4].

- За даними НБУ, частка безготівкових платежів з використанням банківських карток в Україні зросла до 38,1%[5].

Отже, розвиток Інтернет-комерції в Україні є надзвичайно важливим, оскільки це ефективний засіб, який дозволить вийти на світовий ринок багатьом українським компаніям, у першу чергу, фірмам, що надають комерційні послуги, і фірмам-розробникам програмного забезпечення. У кінцевому підсумку, електронна комерція дасть поштовх до подальшого розвитку в нашій країні як Інтернет-технологій, так і всій фінансовій інфраструктурі.

Список використаних джерел:

1. Електронна комерція в Україні 2018[Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://ag.marketing/elektrona-komerciya-v-ukraini-2018/>

2. Статистичні данні LeBoutique 2018[Електронний ресурс]- Режим доступу:

https://leboutique.com/?pk_adw=G_SBranding_Ukraine_Acquisition_JustBrand_RU/UA/EN&pk_content=G_SBranding_Ukraine_Acquisition_JustBrand_RU/UA/EN&pk_source=c&pk_plc=&utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=G_SBranding_Ukraine_Acquisition_JustBrand_RU/UA/EN&lp=2&gclid=Cj0KCQJwgNXtBRC6ARIsAIPP7RtoAKj4dSyPs-w2SEPCndAkrJ3w2Xb7o4l4f_GRxsbrdhexUu49vO8aAjIaEALw_wcB

3. Звіт Нової пошти 2016[Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://novaposhta.ua/ru>

4. Звіт Comfy.ua 2017 [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://comfy.ua/>

5. Звіт НБУ про безготівкові платежі 2018 [Електронний ресурс]- Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/>

*к.е.н., доц. Кириленко І.В. (ВІКНУ)
Ткаченко О.Є. (ВІКНУ)*

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Актуальним та архіважливим є завданням в сучасному банківництві є точне уявлення про можливі джерела виникнення ризику, що пов'язані з кожною конкретною кредитною угодою. Класифікаційні ознаки допомагають систематизувати фактори і ризики притаманні певній групі прояву кредитного ризику. Це в свою чергу, дає змогу оперативно виявити джерело ризиків та застосувати відповідні методи задля мінімізації можливих збитків. Класифікація кредитного ризику в комерційному банку наведена нижче (рис.1).

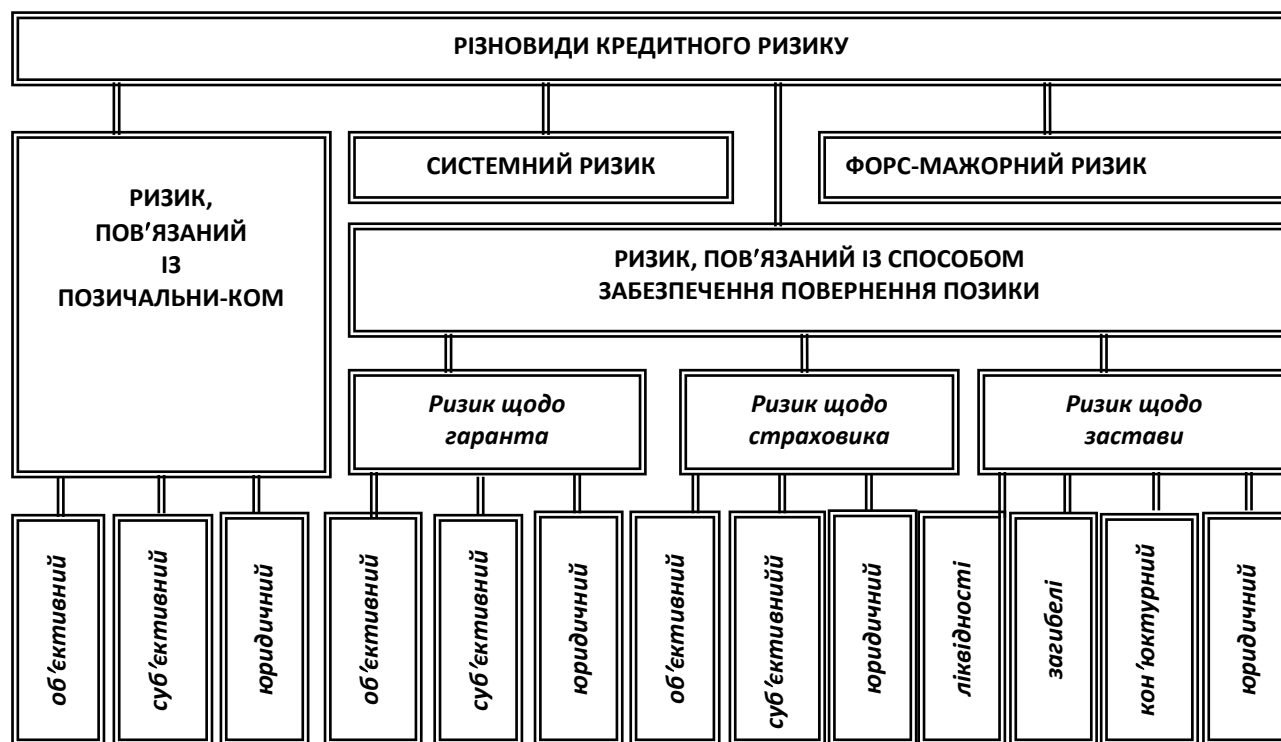

Рис. 1. Класифікація кредитного ризику в комерційному банку

В залежності від групи прояву кредитний ризик має певний специфічний набір (асортимент) складових, що характеризуються певними соціальними, фінансовими, юридичними, економічними, змінами, які впливають на підвищення кредитного ризику в комерційному банку.

Зупинимося на основних джерел кредитного ризику, наведених у таблиці 1.

Щодо управління кредитними ризиками з боку банківських установ, то найчастіше комерційні банки з метою їх мінімізації застосовують такі методи як диверсифікація, лімітування, резервування, сек'юритизація та страхування, тощо

Таблиця 1

Джерела виникнення різновидів кредитного ризику та їх характеристика

Вид	Характеристика джерела
1	2
Джерело виникнення кредитного ризику щодо позичальника, гаранта, страховика	
Об'єктивний	Фінансові спроможність позичальника, гаранта, страхувальника.
Суб'єктивний	Неврахування репутація позичальника, гаранта, страховика в діловому світі, їх відповідальність і готовність виконати взяті зобов'язання.
Юридичний	Недоліки в складанні та оформленні кредитного договору, гарантійного листа, договору страхування.
Джерело виникнення системні ризики	
Системний	Зміни в економічній системі, які можуть негативно вплинути на фінансовий стан позичальника, гаранта. Страховика (наприклад, переорієнтація економіки, зменшення попиту на продукцію даної галузі, зміни в податковому законодавстві).
Джерело виникнення форс мажорні обставини (ризики)	
Форс-мажорний	Землетруси, повені, катастрофи, смерчі, страйки, військові дії.
Джерело виникнення кредитного ризику щодо застави	
Неліквідність	Неможливість реалізації застави
Кон'юктурний	Можливе знецінення застави за період дії кредитної угоди.
Загибелі	Непридатність до зберігання.
Юридичний	Недоліки в складанні та оформленні договору застави.

Методи які доцільно й необхідно застосовувати для зниження ступеня кредитного ризику, в свою чергу поділяються на зовнішні та внутрішні. Зовнішні методи зниження ступеня ризику здійснюються, по-перше, шляхом адміністративного та економічного регулювання банківських ризиків з боку держави, а по-друге, банк здійснює передачу ризику (повністю чи частково) іншому суб'єкту, наприклад, страховій компанії. В свою чергу, внутрішні методи зниження ступеня кредитного ризику реалізуються внутрішньобанківськими засобами менеджменту й маркетингу.

В цілому, слід зазначити, що управління кредитним ризиком вимагає від банків постійного контролю за структурою портфеля позик і їх якісним складом. У рамках дилеми «прибутковість – ризик» банки змушені обмежувати норму прибутку, страхуючи себе від зайвого ризику. Вони повинні проводити політику розосередження ризику і не допускати концентрації кредитів у декількох великих позичальників, що загрожує серйозними наслідками у разі непогашення позики одним з них. Банк не повинен ризикувати засобами вкладників, фінансуючи спекулятивні (хоча і високоприбуткові) проекти.

Список використаних джерел:

1. Гладинець Н.Ю. Кредитний ризик комерційних банків та методи його мінімізації // Н.Ю. Гладинець, С.П. Хланта. – Мукачівський державний університет: Економіка і суспільство. Випуск № 13. 2017. С. 1060-1064.
2. Швець О.В. Сутність кредитного ризику і підходи щодо його

визначення та оцінювання // О.В. Швець. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Проблеми інтеграції України у світовий фінансовий простір, Вип. 1 (99). 2013.

Ковальчук О.О. (ВІКНУ)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Розвиток економіки є неможливим без розвинутого, стабільного, надійного та ефективного ринку фінансових послуг держави. Таким чином, однією з найважливіших цілей нинішнього етапу розвитку економіки країни є втілення обґрунтованих та системних реформ у фінансовому секторі. Одними з основних умов повноцінної організації державного фінансового контролю є наявність його повноважних суб'єктів, чітка регламентація та координація їхньої діяльності.

Слід зауважити, що на вітчизняних теренах функцію по забезпеченню державного контролю діяльності учасників ринку фінансових послуг, покладено на Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України. Відповідно до Наказу Президента України від 4 квітня 2003 року № 292 “Про Положення про Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України” Основною метою розвитку України є становлення цілісного та прозорого ринку фінансових послуг, регульованого державою та інтегрованого у світовий ринок [2].

Основні цілі контролю за діяльністю учасників ринку фінансових послуг полягають, насамперед, у забезпеченні підвищення ефективності управління компаніями та їх структурними підрозділами, обмеженні ризиків професійної діяльності, дотриманні співробітниками вимог законодавства і нормативно-правових актів профільного органу влади на ринку фінансових послуг. Комплексна програма розвитку ринку фінансових послуг України до 2020 року розроблена відповідно до Стратегії сталого розвитку "Україна - 2020", Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Меморандуму про співпрацю з Міжнародним валютним фондом, Угоди про коаліцію депутатських фракцій "Європейська Україна", тощо.

Ефективність реформ буде досягнута шляхом проведення наступних кроків:

1. Зміцнення інституційної спроможності регуляторних органів та створення відповідних умов для посилення регуляторного впливу.
2. Забезпечення розвитку інфраструктури учасників ринку на засадах збалансованості економічних інтересів, довіри та відповідальності.
3. Отримання конкурентного, прозорого, ефективного функціонуючого ринку фінансових послуг із дієвими механізмами регулятивного впливу держави на його кон'юнктуру та розвиток інституцій [1].

З метою досягнення реалізації завдань Програми, а також, визнаючи важливість ефективної системи правил та практики їхньої реалізації у сфері

фінансових послуг для забезпечення сталого економічного розвитку, необхідно реалізувати програми співробітництва з інституціями ЄС, МВФ, Світовим банком, ЄБРР, ЄІБ, BIS, IOSCO, IAIS та іншими міжнародними фінансовими організаціями, асоціаціями та регуляторами у сфері ринків фінансових послуг.

За рахунок реалізації програм підвищення рівня захисту прав споживачів, підвищення рівня фінансової грамотності населення та створення інституту Фінансового омбудсмена було підвищено рівень довіри до фінансової системи та ринку фінансових послуг, цьому також сприяла побудова систем нагляду за виконанням законодавства з захисту прав споживачів та впровадження ефективних заходів впливу за порушення законодавств.

Список використаних джерел:

1. Комплексна програма розвитку фінансового ринку України до 2020 року – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT1402.html
2. Закон України Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/ed20140208#n23>

*к.е.н., доц. Кондрашова-Діденко В.І. (ВІКНУ)
Салахов Б.Є. (ВІКНУ),
Скок А.Ю. (ВІКНУ)*

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

На сучасному етапі фінансовий контроль набуває важливого значення в управлінні економікою. Не в кожній (навіть інтелектуально та індустріально розвинутій) країні він є ефективним. Проте в більшості країн заходу і сходу сформована ефективна та дієва система фінансового контролю, яка сприяє успішності економіки. Досвід цих країн є дуже корисним для економіки України, що натеper трансформується. Саме це й актуалізує тему нашої роботи.

У розвинених країнах світу фінансовий контроль займає важливе місце у забезпеченні успішності економіки і процвітання народу. У США у сфері виконавчої влади фінансовий контроль здійснює Адміністративно-бюджетне управління Адміністрації Президента США, що відповідає за підготовку і виконання федерального бюджету. Головне контрольне управління має право на перевірку діяльності всіх урядових програм і контрактів, а через контракти – тих приватних корпорацій і фірм, які уклали ці контракти. Завдяки такій системі фінансового контролю економіка США натеper є найпотужнішою у світі: у 2013 році ВВП становив 16,7 трлн дол., при цьому 1,1% ВВП було створено у сільському господарстві, 22,1% – у промисловості, 76,8% – у сфері послуг; у 2015 – 18,1 трлн дол., а вже у 2018 цей показник сягнув 20,5 трлн дол.

Для фінансового контролю у Франції характерним є незалежні фінансово-контрольні органи представлені Рахунковою палатою, що може таємно контролювати рахунки та ведення справ в державних і приватних установах і підприємствах, які отримують фінансову допомогу від держави або від загальнонаціональних державних установ і підприємств. Франція, як і США, має ефективну систему фінансового контролю, про що свідчить ВВП на душу населення – 27,3 тис. дол., рівень безробіття – 9,6%.

У Швеції головним відомством у справах фінансового контролю є Державне ревізійне управління, метою якого є створення ефективного управління фінансовою діяльністю. Діяльність Управління характеризується двома напрямками: проведенням щорічних ревізій фінансово-господарської діяльності національних установ і підприємств та ревізій ефективності державних закупівель. На відміну від багатьох інших європейських країн міністерства Швеції не наділені повноваженнями безпосереднього управління урядовими відомствами. Тому Конституція Швеції дозволяє парламенту та уряду мати власні структури контролю державного сектору. Завдяки такій системі управління у Швеції ВВП на душу населення становить 51 200 дол., а рівень безробіття – 6,7 %.

У деяких країнах ЄС (Нідерландах, Німеччині, Швейцарії) та Південній Кореї здійснюють фінансовий контроль не тільки державних витрат, але і доходів бюджету. Йдеться про фінансово-економічний аналіз консолідованого і муніципальних бюджетів, формування державних і федеральних фондів, прибутки державних фірм. Означена модель фінансового контролю є ефективною і тому її доцільно запровадити і в Україні, оскільки вона сприятиме раціональному використанню фінансових ресурсів.

Для покращення системи фінансового контролю в Україні потрібно, по-перше, чітко визначити органи контролю та законодавчо закріпити їх завдання, права, сферу дії; по-друге, обґрунтувати порядок їх взаємодії при проведенні фінансового контролю, що, в свою чергу, сприятиме удосконаленню системи фінансового контролю загалом. До того ж крок до змін в Україні вже зроблено: ухвалено закон про «СПЛІТ», який уможливить забезпечення прозорості, надійності та ефективності фінансового контролю небанківського фінансового сектору. Він вступить у дію 1 липня 2020 року. Для подальшого розвитку країнового суспільства загалом та економіки зокрема потрібно враховувати і досвід зарубіжних країн, які мають досить потужну систему фінансового контролю. Для України особливо французький досвід є доцільним для використання, оскільки попередній і поточний фінансовий контроль за діяльністю державних підприємств ще не набув системності та достатньої надійності, не має відповідного законодавчого, наукового та методологічного забезпечення і характеризується фрагментарністю і ненадійним управлінням ризиками.

Отже, фінансовий контроль – це система методів перевірки доходів і витрат державного бюджету. Він пов'язаний з реалізацією фінансової політики як безпосередньо, так і через контроль фінансової діяльності окремих суб'єктів.

ФАХОВИБИРАННЯ: РАБСТВО vs СВОБОДА

На сучасному етапі практично в усіх індустріально та інтелектуально розвинутих країнах світу відбуваються перетворення. Механізми здійснювання останніх мають орієнтуватися на головні виклики глобалізування світу і країнових економік. Серед даних викликів постають насамперед такі: людина як ціль економіки; свобода людини та її обмежувачі у вибиранні свого фаху і сфери його реалізування тощо. А звідси основна проблема нашої теми: головні обмежувачі свободи людини у вибиранні фаху і роботи. Адже від правильного вибирання залежить оптимальний вибір, який зумовлює підготовку і формування професіонала для забезпечення успішного розвитку країнового суспільства. Власне це і визначає актуальність теми презентованої роботи.

Натепер існує багато обмежувачів свободи людини у вибиранні фаху і сфери його використання. Йдеться про більшість багатих і відносно бідних індустріально та інтелектуально розвинутих країн світу. Серед таких обмежувачів нині найчастіше виокремлюють швидке віднайдення роботи за фахом, зарплату, доход і/або гроші загалом. Проте найголовнішим обмежувачем все ж таки постає зарплата/грошове забезпечення.

Теоретичні основи пізнання грошей/зарплати як обмежувача свободи людини у виборі роботи укорінені у працях давньогрецьких та давньоримських мислителів – насамперед Арістотеля і Ціцерона. Надзвичайна важливість даної проблеми зумовила появу у ХХІ ст. науково-практичних досліджень сучасних зарубіжних і вітчизняних учених: Ю. Веселова, Д. МакКлоскі, Ц. Тодорова (закордонні країни); Л. Діденко, В. Кондрашової-Діденко (Україна) та інших.

Зарплата – це не нове, а давно відоме поняття. Зарплата тісно пов'язана з такими термінами-уточненнями, як: працівник (абсолютний власник і носій робочої сили), робоча сила (здатність працівника виконувати функції і повноваження, делеговані робочому місцю/посаді), робоча сила в товарній формі (здатність створювати блага для задоволення своїх потреб і потреб інших людей) і ціна робочої сили (ціна матеріальних і нематеріальних продуктів, необхідних для життєдіяльності працівника і утримання членів сім'ї, якщо така наявна). У ринковій економіці робоча сила є товаром, ціну за який працівник – як її власник і носій – отримує у вигляді заробітної плати. А звідси висновок: кожен працівник прагне продати свою робочу силу за високу ціну, тобто отримувати більшу зарплату. Хоча навіть сьогодні, в ринкових умовах, значна частка економістів-теоретиків і -практиків (див.: підручники з економічної теорії, макро- і мікроекономіки, теорії фінансів) витлумачують зарплату як винагороду. Цікава думка. Тоді виникає запитання: що ж це за така винагорода, яка зазвичай не уможливорює не те що розвиток працюючої людини, а й навіть відновлення витраченої робочої сили, тобто людської енергії різних типів і видів (наприклад, у наші країни)?

У різних країнах більшість сімей починають розв'язувати проблему вибирання фаху і роботи для своїх дітей вже у шкільні роки, а в окремих країнах

– ще в дитячому садку. В Японії, наприклад, є елітні садки, якими опікуються престижні університети, з них діти переходять в університетську школу, а звідти без іспитів вступають до університету. У цій країні існує жорстка конкуренція у сфері освіти загалом і навчанні зокрема. Адже університетський диплом вже є гарантією отримання престижної високооплачуваної роботи (у відомій фірмі, міністерстві, університеті тощо). В Україні так само в багатьох сім'ях батьки допомагають дитині/дітям вибирати фахове спрямування – математичне, правове, економічне тощо. Наразі вони виходять з того, який фах (і в якій сфері діяльності) уможливить у майбутньому безпроблемне отримання/віднайдення роботи з високою зарплатою (плюс добрим соціальним пакетом).

Часто людина має престижну добре оплачувану роботу, але її ненавидить. Це не означає, що людина не хоче працювати, навпаки – вона хоче працювати. Але вона хоче робити те, що їй подобається і фахово цікавить, що приносить задоволення таї/або насолоду, тобто творити і креатувати, жити тим, що робиш. У реальності здебільшого людина робить те і так, що і як наказують керівники, котрі часто базуються на старих інструкціях і протоколах чи ще гірше – на забаганках некомпетентних/непрофесійних працівників. При цьому найважливішим є втрата свободи працівником: котрому не до вподоби його робота/фах, втрачає свободу: він боїться приймати самостійні рішення, пропонувати новації, висловлювати свої думки, не погоджуватися з позицією керівника тощо. А по-іншому він не може діяти. Причина дуже проста й очевидна: страх перед завтрашнім днем – страх втратити високооплачувану роботу. У такому працівнику живе раб грошей (зарплати, платні), який визначає його буття, а вже це «грошове» буття формує його рабську свідомість загалом. У працівнику має померти раб і народитися свободна людина. Свободу зазвичай зводять до свободи слова, друку, совісті. Проте свобода охоплює набагато більше. Свобода – це усе життя людини і всіх людей (Ц. Тодоров), спрямоване на творення добра для себе та інших: якщо буде добре тобі, то буде добре й іншим, і навпаки.

Тому вибирання фаху і роботи – складна і відповідальна справа. Можна і навіть треба прислухатися до порад близьких, друзів, наставників, педагогів, використовувати досвід батьків, але молода людина має самостійно приймати рішення щодо фаху і роботи загалом. Адже робота – це пошук і сенсу життя, і хліба щоденного, й інтересу, і задоволення, можливо, навіть і щастя, але «не пошук байдужості і поступового помирання з понеділка до п'ятниці» (С. Теркел).

Якщо людина у вибиранні фаху і роботи помилилася, то їй мають допомогти ті люди (викладачі, колеги), котрим вона довіряє. При цьому немає потреби дошкуляти людині (студенту, працівнику фірми, курсанту) зайвими запитаннями про (не)задоволення фахом і роботою. Достатньо зазирнути людині в очі у процесі навчання чи роботи, де ви знайдете відповіді на всі запитання. Якщо людина повністю захоплена тим, що робить, забувши про себе, про свої проблеми, тобто живе в процесі і процесом діяльності, то її вибір правильний. Саме це і постає найефективнішим критерієм визначення оптимальності вибору, тобто стану працівника – чи він є рабом своєї зарплати і роботи, чи він є свободною людиною з високим рівнем самоповаги і гідності.

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Управління формуванням доходів від страхової діяльності – це один з основних елементів в системі управління страховою компанією. В процесі управління компанією необхідно особливу увагу приділяти виявленню причини зниження динаміки надходжень страхових премій, особливостям формування доходів, дослідженню факторів збільшення доходності компанії та встановленню можливостей розвитку та популяризації доходних видів страхування, що є основною сутністю управління формуванням доходів від страхової діяльності. Страхова компанія отримує значну частину доходу саме за рахунок здійснення операцій страхування. Тому побудова вірної, обґрунтованої та чіткої управлінської політики щодо формування доходів від операційної діяльності відіграє важливу роль в досягненні позитивного результату в діяльності страхової компанії.

Враховуючи все вищесказане, інформаційно-аналітична система, що дозволить практично реалізувати концепцію управління доходами страхової компанії може бути представлена у вигляді чотирьох взаємопов'язаних блоків, до складу яких увійшли (рис. 1).

Концепція управління доходами страхової компанії включає:

- 1) блок інформаційної бази даних;
- 2) блок фінансової адаптації;
- 3) блок управління доходами;
- 4) блок оцінки ефективності запропонованих змін, тощо

Функціонування блоку інформаційної бази даних покладено на сервер реляційної бази даних; блоку фінансової адаптації, управління доходами та оцінки ефективності запропонованих змін – на клієнтський додаток.

Блок фінансової адаптації містить зворотній зв'язок на етапі розробки перспективних форм фінансової звітності, які необхідно оцінювати з допомогою багатомірних моделей рейтингового аналізу. Процес адаптації перспективних форм фінансової звітності до ідеального фінансового стану відбувається за допомогою відповідної моделі оптимізації структури господарських засобів та джерел їх фінансування. На виході даного блоку отримуємо необхідний обсяг доходів планового періоду та напрямків їх використання для реалізації стратегічних цілей.

Блок управління доходами є найголовнішим структурним елементом інформаційно-аналітичної системи. До його складу увійшла програмна реалізація всіх розроблених вище методів координації, організації та мотивації доходів відповідно до розробленої концепції. На виході даного блоку за умови поведеної оптимізації отримуємо програму формування доходів.

Блок оцінки ефективності запропонованих змін призначений для узагальнення показників оцінки рівня виконання стратегії та представлення результатів управління доходами страхової компанії у вигляді, який дозволяє

особі, що приймає рішення, або схвалити сформовану програму планових заходів, або активізувати контур зворотного зв'язку для подальшої адаптації контуру управління доходами до множини стратегічних цілей.

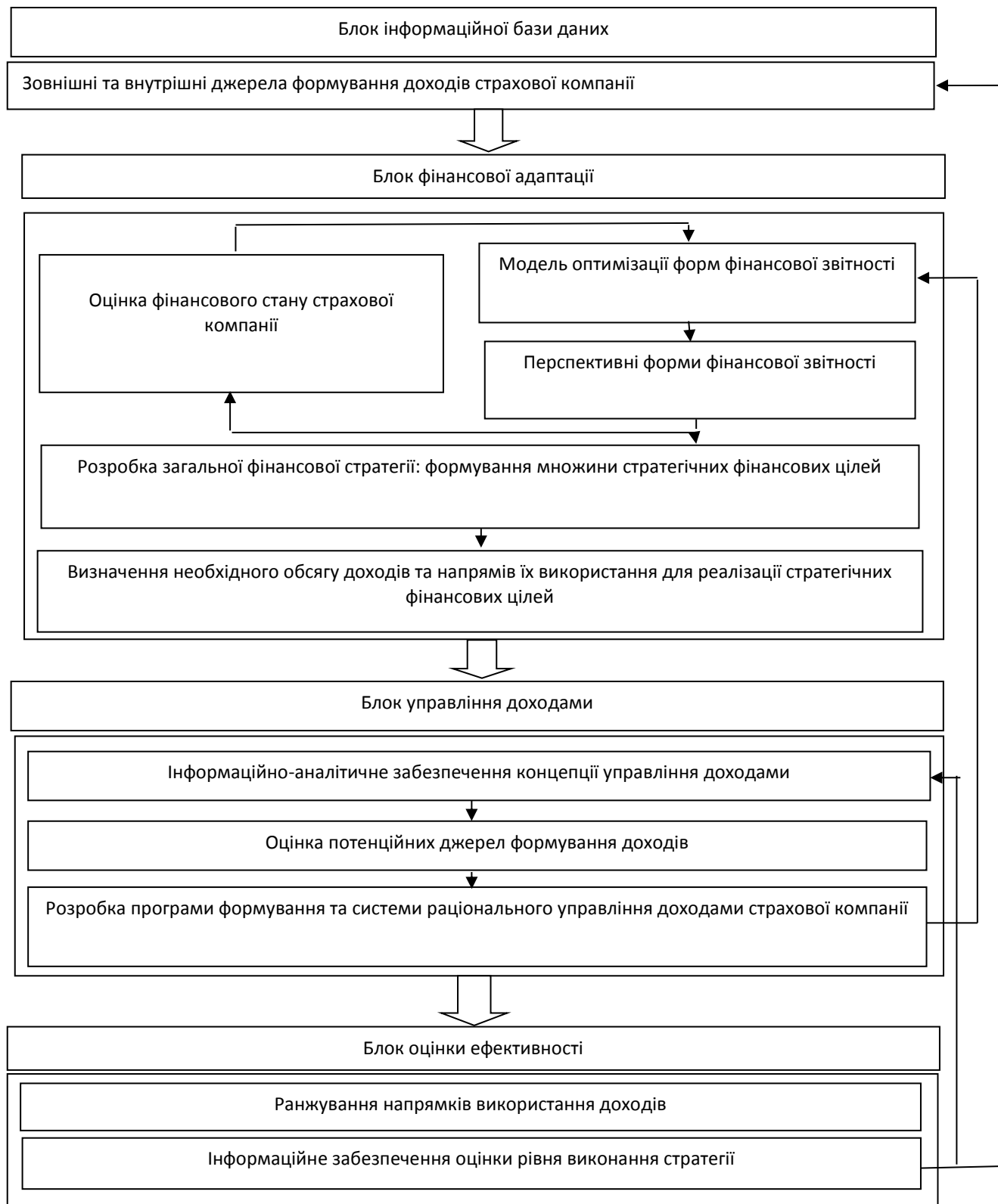

Рис. 1. Схема інформаційно-аналітичної системи концепції управління доходами страхової компанії

Взаємозв'язок між блоками інформаційно-аналітичної системи та концепцією управління доходами страхової компанії показано в таблиці (табл. 1).

Таблиця 1

Функціональне призначення блоків інформаційно-аналітичної системи

Блоки інформаційно-аналітичної системи	Блоки концепції управління доходами страхової компанії
1	2
Блок фінансової адаптації	Блок 1. Планування та прогнозування доходів страхової компанії
Блок управління доходами	Блок 2. Координація формування доходів Блок 3. Методи організації та оптимізації доходів Блок 4. Методи економічної мотивації формування доходів
Блок оцінки ефективності запропонованих змін	Блок 5. Контроль та оцінка ефективності формування доходів

Отже, для забезпечення поступового розвитку страховиків та уникнення кризових ситуацій в процесі їх діяльності важливим є проведення виваженої управлінської політики компанії. Зрозумілим є те, що основним видом діяльності страхових компаній України є операційна діяльність компанії – страхування. Вимоги підвищити фінансову стійкість спонукають страховиків збільшувати кількість договорів страхування. Одним із способів підвищення фінансової стійкості є збалансованість страхового портфеля – збільшення видів страхування і перерозподіл відповідальності між страховиками. Однією з умов стійкого фінансового стану підприємства, страхової компанії є надходження грошових коштів. Основну частину надходжень грошових коштів страхової компанії складають її надходження від операційної діяльності.

Для послідовно позитивно стійкого розвитку компанії важливим є розрахунок тарифів по окремим видам страхування з врахуванням всіх факторів, що можуть вплинути на ціну страхового продукту, а саме:

- забезпечення високої якості наданих страхових послуг;
- управління процесом перестрахування, як одного з основних способів зменшення ризику компанії;
- забезпечення максимізації доходів при передбачуваному рівні ризику;
- управління ризиками за окремими видами страхування. Тобто важливим є створення методології оцінки ризику, виявлення можливостей його зменшення, створення статистичної бази, яка включала б основні показники, що могли б охарактеризувати певний страховий випадок з точки зору його ризиковості;
- розвиток найбільш прибуткових видів страхування, їх популяризація;
- управління персоналом компанії – підбір висококваліфікованих фахівців, навчання персоналу – проведення тренінгів, семінарів тощо,

забезпечення якісних умов праці, мотивація працівників через введення систем «бонусів» при позитивних результатах роботи спеціалістів.

Список використаних джерел:

1. Страхування : Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.

2. Ненно І.М. Навчальний комплекс Страховий менеджмент. Навчальний посібник. – Харків: «БУРУН КНИГА», 2011. – 224 с.

Кузьменко В.М. (ВІКНУ)

к.е.н., доц. Кондрашова-Діденко В.І. (ВІКНУ)

ОБІГ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ:

ВІД РИЗИКІВ ПРОВАЛУ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Масштаб проблеми досить великий, адже загальна площа України становить 60,4 млн. га, з яких 69% (41,6 млн. га) віднесено до сільськогосподарських; власників паїв у нас 7 млн. (16% населення України), тобто питання стоїть на рівні забезпечення національної безпеки. Увесь податок за використання землі становить 27 млрд. грн., або 640 грн. за гектар, значить прибуток – 3300 грн. за гектар, коли середній по Україні – біля 7000 грн. Наразі йдеться про тінізацію вітчизняного аграрного сектору (30%) та про слабке застосування українського аграрного потенціалу: з середнім прибутком в 7000 грн. можливі надходження до Державного бюджету мають становити 56,8 млрд. грн. або 1365 грн. за гектар. Це вказує на слабкий розвиток аграрного сектору в Україні та актуалізує проблему його оптимізації шляхом запровадження вітчизняного обігу землі.

Вагомий внесок у дослідженні передових систем обігу землі зробили такі вітчизняні вчені: І. Юрко (оцінка земельного ресурсу в Україні), В. Кондрашова-Діденко (обіг землі у трансформуванні країнової економіки), А. Гріненко (формування ринку землі в Україні). Проте, зважаючи на нерозв'язаність даної проблеми протягом 18 років, аграрна реформа в нашій країні потребує глибшого аналізу. Тому метою дослідження є виявлення шляхів становлення ефективного обігу землі в Україні.

Чому обіг, але не ринок землі? Поняття «ринок землі» застосовувати недоцільно. Адже ринок – це сукупність економічних відносин щодо обміну товарів на основі прийнятної для покупця і продавця ціни, яка формується через співвідношення попиту, пропозиції, конкуренції, портфеля замовлення тощо. Товар в ринковій економіці – це продукт, створений людиною для купівлі-продажу. А земля не може бути товаром вже за визначенням: вона є не продуктом праці людини, а лімітованим благом, яке дане їй природою.

Становлення обігу землі в Україні почалося ще з 1992 шляхом надання земельних часток або паїв (28 млн. га) працівникам колгоспів і соціальної сфери в селах з правом продавати або іншими способами відчужувати земельні ділянки. У 2001 прийнято Земельний кодекс, перехідними положеннями якого введено мораторій на продаж землі через монополізацію

аграрного сектору і з перспективою утворення сприятливих умов та інвестиційного клімату для малого й середнього вітчизняного фермера.

Проте мораторій уже подовжували 10 разів через відсутність привабливих економічних умов, суб'єктивні інтереси деяких «латифундистів» та слабку підтримку з боку агровиробників: дана заборона знижує ліквідність і, як наслідок, оренду земельних ділянок.

Вільного обігу землі в Україні на даний момент не існує. Для розв'язання цієї проблеми запропоновано законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення», який регламентує скасування заборони на відчуження земель сільськогосподарського призначення з 01.10.2020. Однак законопроект має ряд недоліків: дозволяє викупити всю землю в рамках села, територіальної громади на одну юридичну чи фізичну особу, що фактично дає власнику цієї землі безмежну владу на даній місцевості; розрахований на великий бізнес і одноразові швидкі гроші; можливість продажу землі іноземцям і несправедливості/нечесності стосовно власників паїв шляхом передачі землі до статутного капіталу фірм; свавілля монополії і загроза національній безпеці.

Якщо всю сільськогосподарську землю на планеті (2,5 млрд. га) поділити на 550 млн. господарюючих суб'єктів, то отримаємо 5 га на одного. Якщо аналогічно зробити в Україні – отримаємо 830 га на одного. Законопроект дозволяє викупити 207,5 тис. га. Тому в даній ситуації доцільно: використати досвід Польщі та встановити обмеження 500 га на одну особу; заборонити купівлю землі іноземцями для унеможливлення витоку капіталу за кордон; надати право відчуження землі до рук територіальних громад для утворення місцевого банку землі або на земельних торгах суб'єктам господарської діяльності із заборорою її купівлі-продажу протягом 10 років, за досвідом Франції; підтримати національного виробника наданням кредитів, державними програмами з підтримки агровиробників (у 2020 – 4,4 млрд. грн.), системою обов'язкового аграрного страхування фермерів-позичальників; поступово розформувати агрохолдинги для вирішення питання національної безпеки, оскільки 5 найбільших агрохолдингів тримають іноземні акціонери, у власності яких 3,4% української землі; відкрити дорадчий орган для інформаційно-роз'яснювальної роботи; посилити контроль за втіленням даних програм з боку уповноважених органів – Держгеокадастру та антимонопольного комітету; зробити ставку на голів селищних рад шляхом їх преміювання за кількість малих господарств і податкові надходження за використання землі.

Отже, в Україні необхідно відкривати обіг землі, адже наша країна має потужний аграрний потенціал, який потрібно максимально використовувати. Проте це потребує раціонального підходу.

МІНІМАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ДЕРЖАВНА ГАРАНТІЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Деформації у сфері оплати праці набули таких масштабів і глибини, що сталося фактичне перетворення заробітної плати у різновид соціальної «допомоги», не пов'язаної з кількістю, якістю і результатами праці. Праця і заробітна плата, як ціннісні орієнтири втратили своє значення, що руйнує основи економічного і соціального розвитку суспільства.

В період, коли відбувається формування економічної системи, заснованої на ринкових відносинах, зі всієї системи державного регулювання заробітної плати фактично залишилася одна складова – регулювання її мінімального рівня. Проте, спостерігається явна недооцінка навіть цієї категорії в управлінні соціально-економічними процесами.

В нових умовах господарювання саме мінімальна заробітна плата набуває особливого значення: чим більше можливостей для дії ринкових механізмів, тим важливіша роль соціально-економічних нормативів, що гарантують соціальну захищеність кожного громадянина, а тим більше – працівника. Тому до механізму організації заробітної плати та регулювання рівня життя населення висуваються особливі вимоги, оскільки це є однією з об'єктивних передумов розбудови соціально-орієнтованої економіки в Україні.

Нажаль, сьогодні в Україні мінімальна заробітна плата не тільки не відповідає критеріям економічного зростання, але й сприяє поступовій деградації нації. Дешева робоча сила в сукупності з підвищенням цін на товари і послуги, які наблизилися до світових, призвели до того, що знизилася якість праці і йде знецінення самого поняття праці. Низький рівень мінімальної заробітної плати сприяє заниженню рівня заробітної плати в цілому по країні, що призводить, по суті, до збереження характерної для радянських часів моделі «економіки дешевого працівника», не відповідної вимогам ринку і, зокрема, принципу адекватної оцінки кількості та якості праці.

До 01.01.2017 року мінімальна заробітна плата визначалася як розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не могла провадитися оплата за виконану працівником місячну, а також погодинну норму праці.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» в новій редакції викладено визначення поняття «мінімальна заробітна плата». Мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці.

Отже, з визначення мінімальної заробітної плати зникла «прив'язка» до простої, некваліфікованої праці. Крім цього, внесені зміни доповнили Закон України «Про оплату праці» статтею 3¹, яка визначила гарантії забезпечення мінімальної заробітної плати: якщо нарахована заробітна плата працівника, що виконав місячну норму праці, є нижчою за законодавчо встановлений розмір мінімальної заробітної плати, роботодавець проводить доплату до її

рівня; при обчисленні розміру заробітної плати працівника для забезпечення її мінімального розміру не враховуються доплати за роботу в несприятливих умовах праці та підвищеного ризику для здоров'я, за роботу в нічний та надурочний час, роз'їзний характер робіт, премії до святкових і ювілейних дат; (всі інші доплати та надбавки до посадових окладів включаються до мінімальної заробітної плати) тощо.

Якщо проаналізувати нарахування заробітної плати за місячну норму праці, наприклад, прибиральнику території (1 тарифний розряд), слюсарю-ремонтнику та слюсарю-сантехніку (2 тарифний розряд), то працівники за цими професіями мають майже однаковий розмір заробітної плати, що дорівнює розміру мінімальної заробітної плати, тобто у 2019 році – 4173 грн. Проте, такі професії, як слюсар-ремонтник, слюсар-сантехнік потребують відповідної кваліфікації, коли такі професії як прибиральник території, комірник взагалі не вимагають наявності кваліфікації. Тому, на нашу думку, прийнята методика нарахування мінімальної заробітної плати негативно вплинула на престиж кваліфікації праці, тобто запропонована на законодавчому рівні методика нарахування мінімальної заробітної плати стерла межу між кваліфікованими професіями та професіями, що не потребують наявності кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. Закон України № 108/95-ВР від 24.03.1995 «Про оплату праці» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>.
2. Кодекс законів про працю України: від 10.12.1971 № 322-08 станом на 02.12.2017 [Електронний ресурс]/ Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/322-08/page4>
3. Закон України № 1774-VIII від 06.12.2016 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1774-19/page>
4. Соломіна М. «Трудова» доплата до мінзарплати: деталі / М.Соломіна // Бухгалтер 911. – 2017. - № 4. – С. 14.

Курило Н.С. (ВІКНУ)

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Організація бухгалтерського обліку для всіх без виключення суб'єктів державного сектора починається із формування облікової політики.

Розробка власної облікової політики кожним суб'єктом господарювання виявилася необхідною у зв'язку з впровадженням ряду нормативно-правових актів, що регламентують альтернативні варіанти облікових методик і процедур щодо яких підприємство, установа, організація державного сектору має право вибору з урахуванням власних особливостей і специфіки діяльності, та стала основою організації і ведення бухгалтерського обліку в кожній установі.

Призначення облікової політики полягає в:

– упорядкуванні облікового процесу та лібералізації системи обліку у військовій частині;

– формуванні методики обліку активів, капіталу і зобов'язань на основі загальноприйнятих принципів та правил;

– забезпеченні повною, достовірною та неупередженою інформацією керівництво з метою здійснення ефективного управління фінансово-господарською діяльністю військової частини.

Облікова політика визначається на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі у розпорядчому документі, де мають бути встановлені методи оцінки, обліку, види сегментів, їх пріоритетність, процедури, що має застосовувати суб'єкт державного сектору та щодо яких нормативно-правовими актами з обліку передбачено більше одного варіанту, порядок організації бухгалтерського обліку. Облікові регламенти вимагають також послідовного застосування обраної облікової політики з метою можливості порівнянності інформації звітності.

Також, можна виокремити такі основні проблеми формування облікової політики:

1) недосконалість чинного законодавства та неузгодженість окремих нормативно-правових актів між собою;

2) часті зміни чинного законодавства;

3) формальне відношення до формування облікової політики на практиці;

4) складність вибору найбільш оптимального варіанту обліку чи оцінки конкретного об'єкту;

5) неврахування впливу облікової політики на процес прийняття рішень.

Узгодження облікової політики установ розпорядників бюджетних коштів вищого рівня із обліковою політикою підпорядкованих їм установ дозволить гармонізувати облікову політику бюджетних установ різних рівнів, підвищити ефективність досягнення спільних цілей і завдань, а також полегшити процес контролю діяльності розпорядників бюджетних коштів нижчих рівнів. На основі правильно сформованої облікової політики є змога виявляти незаконні витрати, що підвищить ефективність обліку й фінансово-господарської діяльності та використання коштів як бюджетних, так і спеціального фонду.

Левченко А.В. (ВІКНУ)

Чистик О.М. (ВІКНУ)

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО ЗАКОНУ ПРО ОБОРОННІ ЗАКУПІВЛІ

З 1 серпня 2016 року запровадили обов'язковість проведення процедур через електронну систему «ProZorro». Але ця система не відображає певні особливості закупівель для потреб оборони, тому протягом останнього

періоду в Міністерстві оборони України розробили законопроект, який передбачає створення прозорого середовища закупівлі оборонної продукції.

Першим кроком планується створення централізованої закупівельної організації (ЦЗО), для обмеження впливу управління на здійснення закупівель (це передбачено одним із правил держав-членів НАТО).

Особливостями цього законопроекту є передбачення чотирьох процедур закупівель, що включають в себе:

1) закриті процедури, без застосування електронної системи, але тільки для закупівель, які містять державну таємницю;

2) спрощенні торги, які не застосовують електронну систему (тільки під час дії правового режиму воєнного стану), включає в себе здійснення закупівель з одним або декількома учасниками відбору, після проведення переговорів;

3) торги з обмеженою участю відображають зменшення кількості учасників кваліфікаційним відбором;

4) спрощенні торги із застосуванням «ProZorro».

Також одним із нововведень є створення централізованої бази, де буде відображатися інформація про всіх постачальників сил оборони, та адміністрування цієї бази буде проводити Міністерство економічного розвитку та торгівлі.

Однак, поки що питання неврегульованості закупівель вже створює певні проблеми, а саме для прикладу, закупівлі безпілотників через приватні компанії зараз будуть здійснюватись через окремий майданчик на кшталт Prozzogo, раніше орієнтувались на державне оборонне замовлення, яке дозволяло планувати їх діяльність.

Таким чином ухвалення закону «Про оборонні закупівлі» дозволить збільшити рівень ефективності використання бюджетних коштів, а найголовніше створить умови для прозорої конкуренції у сфері оборонних закупівель.

Список використаних джерел:

1. Коментар до Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про публічні закупівлі" та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель» від 19.09.2019 р. № 114-IX.

2. Розробники законопроекту «Про оборонні закупівлі» розраховують на конструктивний діалог з представниками галузі. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/news/2019/10/25/rozrobniki-zakonoproektu-pro-oboronni-zakupivli-rozrahovuyut-na-konstruktivnij-dialog-z-predstavnikami-galuzi/>.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Практика свідчить, що питання проведення переоцінки основних засобів з кожним роком все більше цікавить установи державного сектору.

Актуальність проведення переоцінки об'єктів основних засобів полягає в тому, що зазнали змін преїскуранти цін центральних органів забезпечення Збройних Сил України. Тому переоцінка проводиться з метою приведення фінансово-майнового стану Збройних Сил України до однакового значення.

Необхідно зазначити, що на практиці у військових частинах до 2015 року проводилась індексація вартості активів, а не переоцінка. Остання носила епізодичний характер, а не загальнообов'язковий для військових частин, внаслідок чого проведення переоцінки об'єктів основних засобів на сьогоднішній день є актуальною темою.

Переоцінка основних засобів - господарська операція по приведенню залишкової вартості основного засобу до його справедливої вартості на відповідну дату в разі значної розбіжності між залишковою вартістю основного засобу та його справедливою вартістю.

Тобто в разі, якщо залишкова вартість об'єкта основного засобу відрізняється від справедливої більше ніж на 10 %, військова частина може ухвалити рішення про переоцінку таких активів.

Переоцінку об'єктів основних засобів потрібно здійснювати на річну дату балансу, тобто наприкінці календарного року. Надалі переоцінку об'єктів тієї групи, що раніше вже були переоцінені, необхідно проводити з такою регулярністю, щоб їх залишкова вартість на річну дату суттєво не відрізнялася від справедливої. Варто також пам'ятати, що в разі переоцінки основних засобів одночасно потрібно здійснювати переоцінку всіх об'єктів відповідної групи основних засобів.

Роботу по проведенню переоцінки об'єктів основних засобів організовує командир військової частини шляхом призначення комісії з проведення переоцінки, здійснення контролю за її проведенням та складання акту переоцінки об'єктів основних засобів.

Сьогодні на практиці виникає ряд проблем, що ускладнюють процес проведення переоцінки об'єктів основних засобів. Основними з них є:

1. Відсутній чіткий механізм проведення переоцінки об'єктів основних засобів.

2. Самим проведенням переоцінки військова частина не може займатись сама через відсутність фахівців для її проведення, які б відповідали вимогам Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" від 12.07.2001 р. № 2658-III.

3. Кошти на переоцінку об'єктів основних засобів військовим частинам, як правило, не виділяються.

4. Військова частина повинна кожне рішення по переоцінці об'єктів основних засобів погоджувати із відповідним уповноваженим органом .

З огляду на зазначене, а також аналізуючи природу та механізм проведення переоцінки слід зауважити про важливість детальних досліджень в цій сфері з метою вирішення актуальних питань що можуть виникати.

Шляхом удосконалення процесу проведення переоцінки об'єктів основних засобів є:

1. Направлення на рівні Міністерства оборони України фахівців для вивчення порядку переоцінки об'єктів основних засобів, які будуть безкоштовно навчати персонал військових частин.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" від 12.07.2001 р. № 2658-III.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2009 р. №1541.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. №1202.

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 29.05.1998 р. № 759 «Методика визначення залишкової вартості майна Збройних Сил України та інших військових формувань».

5. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 23.01.2015 р. № 11.

Мазуренко С.Ю. (ВІКНУ)

ЗМІНА ПРИНЦИПУ НАРАХУВАНЬ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ НА ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Велика кількість керівної ланки, як приватних установ, так і серед державних службовців, які відносяться до судової та політичної гілки, до силових структур подібно до Державного бюро розслідувань та Національного антикорупційного бюро отримують заробітну плату більшу за 61 845 грн - розмір 15 мінімальних заробітних плат.

Відповідно до Закону України від 08.07.2010 № 2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» максимальна база нарахування заробітної плати становить саме 15 мінімальних заробітних плат на відповідний рік, тобто на всі суми, що є вищими за дану, не буде нараховуватися єдиний соціальний внесок у розмірі 22 % – це спричиняє недоотримання коштів Фондом соціального страхування та Пенсійним фондом України.

Вирішенням даного питання є регресивно - прогресивна шкала нарахування єдиного соціального внеску, а саме:

1. на заробітну плату до 6 мінімальних зарплат (25 038 грн) роботодавцю потрібно буде сплатити 21 % внеску;
2. на заробітну плату від 6 до 10 мінімальних зарплат (41 730 грн) - 19 %;
3. від 10 до 15 мінімальних зарплат (62 595 грн) - 23 %
4. від 15 до 25 мінімальних зарплат (104 325 грн) - 26 %;
5. понад 25 мінімальних зарплат (500 760 грн) - 35 %.

Більшість працівників отримують дохід до 6 мінімальних заробітних плат за свою працю, тому з метою стимулювання роботодавців до збільшення заробітної плати встановлюється зменшена ставка нарахування єдиного соціального внеску на рівні від 6 до 10 мінімальних зарплат. Натомість, з метою зменшення кількості надвисоких заробітних плат окремим працівникам встановлюється більша ставка єдиного внеску – ніхто не забороняє отримувати в межах чинного законодавства, проте роботодавцям доведеться перераховувати вищий розмір внесків до Фондів.

У багатьох розвинених країн застосовують прогресивну шкалу по принципу чим більше заробітна плата, тим більший розмір соціального внеску – для нашої країни це може призвести до штучного заниження доходів працівників роботодавцем. Якщо ж застосувати регресивну шкалу – зі збільшенням заробітної плати, зменшувати розмір єдиного внеску – це призведе до виплат «наддоходів» окремим працівникам та виплати «чорних» і «сірих» заробітних плат іншим працівникам.

Отже, з метою збільшення суми надходжень до Фонду соціального страхування та Пенсійного фонду України, збільшенням соціальної справедливості зменшивши різкі коливання заробітної плати між працівниками різних ланок потрібно впровадити регресивно – прогресивну шкалу в систему соціального захисту працівників, а також не забувати про належний контроль зі сторони держави за дохідною та видатковою складовою приватних і державних осіб, подолавши їх корупційну складову.

*Малишевська Л.А. (ВІКНУ)
к.е.н. Остапенко О.П. (ВІКНУ)*

ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ АКТИВІВ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Інвентаризація активів та зобов'язань забезпечує достовірність даних бухгалтерського обліку, фінансової звітності та, як наслідок, отримання органами військового управління для прийняття управлінських рішень прозорості, повної та правдивої інформації про повноту фінансового забезпечення військової частини, наявності та стану військового майна.

Інвентаризації підлягають усі матеріальні цінності військової частини. Результати проведення інвентаризації активів та зобов'язань військової частини оформлюються інвентаризаційними описами, звіряльними

відомостями та відповідними протоколами, які відображають результати звірки фактичної наявності та якісного стану активів та зобов'язань військової частини з даними бухгалтерського обліку. Виявлені в ході інвентаризації надлишки підлягають оприбуткуванню із зарахуванням в дохід бюджету, а виявлені нестачі, що перевищують норми природного убутку, списуються з обліку та відшкодовуються винними особами, якщо такі встановлені в ході службового розслідування.

Незважаючи на чітке регулювання нормативно-правовими актами строків, порядку та особливостей проведення інвентаризації, виникає безліч проблемних питань, пов'язаних із недобросовісним виконанням членами інвентаризаційної комісії та робочих інвентаризаційних груп своїх обов'язків. На практиці часто зустрічаються не зовсім компетентні посадові особи, які допускають певні помилки та порушення під час перевірки. Така поведінка посадових осіб призводить до збитків, а іноді навіть до зниження бойової та мобілізаційної готовності військових частин ЗСУ.

Незважаючи на значний перелік проблемних питань, що стосуються проведення інвентаризації активів та зобов'язань військової частини ЗСУ, існують цілком реальні шляхи їх вирішення, деякі з яких вже передбачені чинним законодавством.

Зокрема, відповідно до законодавства, після закінчення інвентаризації, що проводилася робочими інвентаризаційними комісіями (групами), інвентаризаційною комісією за участю членів робочих інвентаризаційних комісій і матеріально відповідальних осіб можуть проводитись контрольні перевірки, але обов'язково до відкриття складу, де проводилася інвентаризація. При цьому перевіряються з інвентаризаційного опису найбільш суттєві за вартістю активи та ті, що користуються підвищеним попитом. У разі виявлення значних розходжень між даними інвентаризаційного опису і даними контрольної перевірки призначається новий склад робочої інвентаризаційної комісії для проведення повторної інвентаризації.

Отже, важливу роль для забезпечення законності та ефективності використання військовою частиною бюджетних коштів, попередження розкрадання та приховування нестач відіграє інвентаризація. Можна виділити доволі багато питань у цій сфері, однак існують і цілком реальні шляхи їх вирішення, що сприятимуть удосконаленню процесу інвентаризації активів та зобов'язань військової частини Збройних Сил України тому потребують більш детального дослідження

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.05.2000 № 748 „Про затвердження Положення про інвентаризацію військового майна у Збройних Силах”
2. Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 року № 879 „Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань”

3. Наказ Міністерства фінансів України від 17.06.2015 року № 572 „Про затвердження типових форм для відображення бюджетними установами результатів інвентаризації”

4. Наказ Міністра оборони України від 19.12.2014 року № 905 „Про затвердження Методичних рекомендацій з організації та ведення бухгалтерського обліку у Збройних Силах України”.

Маркевич К.А. (ВІКНУ)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Термін “політика” в науковий обіг ввів грецький філософ Аристотель ще в IV ст. дон. е., він визначив її як мистецтво управління державою. Що до економічної політики держави – це система соціально-економічних ідей та цілей розвитку країни, основні завдання, засоби їх досягнення, а також діяльність органів державної влади й управління щодо їх реалізації. У літературі питанню економічної політики приділено надзвичайно багато уваги. Над питанням економічної політики працювало багато вчених, зокрема Нікколо Макіавеллі (1469–1527 рр.), Джон Стюарт Мілль (1806–1873 рр.), Фрідріх Ліст (1789– 1846 рр.), В. Ойкен (1891-1950рр.), Ян Тінберген (1903-1994рр.) та багато інших. Роботи вищезазначених вчених вказують на те, що ефективність економічної політики прямо залежить від її здатності приносити ефект, певний суспільний результат. У Глосарії ІНТОСАї, розробленому в 1989 р., ефективність визначається як економічна ефективність, що визначає використання фінансових, людських та матеріальних ресурсів таким чином, щоб отримати максимальний результат. З точки зору вітчизняних економістів, будь-яка ефективність є співвідношенням показників результатів діяльності і показників затрат для їх досягнення. До цієї категорії відносять три основні групи показників: 1) показники соціальної ефективності (відношення рівня життя до обсягу споживання цінностей і благ); 2) показники використання матеріально-технічної бази (відношення обсягу діяльності до обсягу ресурсів); 3) показники фінансової ефективності. У реальному житті завжди домінували затратні показники ефективності, оскільки їх простіше виміряти кількісно (натурально чи вартісно). При оцінюванні економічної політики доцільно розрізняти три основних види ефективності: необхідну – відношення цілей до потреб, ідеалів і норм; результативну – відношення досягнутого результату до намічених цілей; витратну – відношення затрат до досягнутих результатів. Базовими критеріями оцінювання ефективності економічної політики можуть бути: відповідність змісту результатам управлінської діяльності; дотримання правових та інших норм встановлених законодавством; реальність впливу управлінських рішень на стан і розвиток об’єктів управління; ступінь врахування в управлінських рішеннях комплексних потреб та інтересів населення. Результати економічної політики варто розглядати як у часовому аспекті, так і за видами ефективності в розрізі певної системи показників. Ефективність економічної політики в цілому вимірюється такими показниками, як ВВП (його динаміка, структура), темпи зростання

промислового і сільськогосподарського виробництва, динаміка продуктивності праці, доходів населення, рівень зайнятості і безробіття. У деяких країнах (наприклад, в Німеччині і Великобританії) набув поширення бенчмаркінг (“метод еталонного порівняння”). За видами ефективності доцільно розглядати економічну, соціальну, політичну ефективність економічної політики. Економічна ефективність має відображатися в темпах і структурі економічного зростання, динаміці інтегральних макроекономічних показників (темпи зростання національного доходу, валового нагромадження, заробітної плати, продуктивності праці тощо). Соціальна ефективність має відображати зміни характеру та умов праці, підвищенні життєвого рівня населення, розширення можливостей духовного розвитку, зміну умов життєдіяльності. Політична ефективність відстежуватися через наявність суспільного консенсусу в досягненні стратегічних цілей та пріоритетів довгострокового розвитку, посилення геополітичних позицій країни. При оцінюванні політичної ефективності економічної політики доцільно використати методику Світового банку.

В сучасних умовах ефективність економічної політики залежить від її спроможності стабілізувати економіку, не допустити руйнівні шоки та нейтралізувати можливі ризики, забезпечити збалансований розвиток. У цій ситуації мають працювати стабілізаційні важелі економічної політики, які можна структурувати на фінансові, монетарні та комбіновані. Застосування цих важелів у світовій практиці знайшло форму шокової терапії та політики градуалізму. Варто зауважити, що важелі стабілізаційної політики працюють не тільки в періоди кризи, а й у випадках необхідності закріплення досягнутого рівня розвитку, підтримки загальної економічної рівноваги за повної зайнятості, стійкого зростання економіки, стабільного рівня цін і збалансованого платіжного балансу, запобігання небажаного виходу параметрів економіки за допустимі межі через вплив на сукупний попит чи сукупну пропозицію.

Отже, слід зазначити, що крім труднощів з показниками ефективності економічної політики, ця ефективність залежить і від екзогенних (зовнішніх) факторів. Ефективність економічної політики прямо залежить від спроможності держави протидіяти кризі. Неодмінними умовами забезпечення ефективності економічної політики мають бути дотримання принципів науковості, інституційної послідовності, спрямованості на конкретний результат, дотримання основних макроекономічних балансів. Оптимальна економічна політика має бути для України національним ноу-хау з комплексом механізмів, які би сприяли якісно новим змінам у соціально-економічному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Новіков О.Є. Підвищення ефективності державного регулювання економіки [Електронний ресурс] / О. Є. Новіков // Економічні науки/15. Державне регулювання економіки. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/18_DSN_2011/Economics/15_90218.doc.htm .

2. Международные стандарты для высших органов финансового контроля (ISSAI) изданы Международной организацией высших органов финансового контроля (INTOSAI). – [Електронний ресурс]. – Режим доступа : issai.org

3. Бураковський І. В. Турбулентність світової економіки і Україна [Електронний ресурс] / І. В. Бураковський. – Режим доступу : <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24290684.html>.

Науменко Т.О. (ВІКНУ)

ЛІЗИНГОВА ГАЛУЗЬ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сучасному етапі розвитку економіки лізинг як фінансова послуга є одним із факторів зростання конкурентоспроможності українських підприємств, підвищення ефективності виробництва і, як наслідок, зміцнення позицій на світовому ринку. Лізингова галузь в Україні знаходиться на початковому етапі свого становлення та існує низка факторів, які гальмують її подальше введення на вітчизняний ринок.

Обмеженість фінансування галузі в Україні, застаріла законодавча база, відсутність спеціальних податкових стимулів та державних мотивуючих програм, низька обізнаність підприємців про сучасні інструменти фінансування бізнесу вважаються найвагомішими перешкодами для розвитку лізингу.

Лізинг в Україні регулюється Цивільним та Господарським кодексами та Законом України «Про фінансовий лізинг», які давно не переглядались. За 15 років багато що змінилося не лише в контексті українських реалій, а й у глобальній конкурентній практиці в сфері лізингу. Тому, на початку 2017 року у Верховній Раді України було зареєстровано новий законопроект про фінансовий лізинг (№ 6395) з метою роз'яснення та вирішення деяких базових питань, а також реорганізації лізингової діяльності до сучасних тенденцій її ведення в країні.

Станом на початок 2018 року 551 установа мала право на надання послуг з фінансового лізингу (зокрема, 280 фінансових компаній, 88 банків та 183 юридичні особи, що не є фінансовими установами). Незважаючи на те, що у реєстрі Нацкомфінпослуг зареєстровано велику кількість фінансових установ з правом ведення факторингової та лізингової діяльності, насправді лізингову діяльність вони взагалі не провадять [1, с.6-7].

Зростаюча кількість автомобілів з іноземною реєстрацією негативно впливає на лізингову галузь. Станом на 31 січня 2018 року в Україні було зареєстровано 246,4 тис. автомобілів з іноземною реєстрацією. Українці користуються перевагами низьких цін на автомобілі в Європі, імпортуючи їх та не сплачуючи митних зборів. Такий незаконний імпорт зменшує кількість потенційних клієнтів сфери лізингу та знижує ціни на нові автомобілі [1, с.30].

Лізинг не є широко розповсюджений на території України, проте він набуває все більшого значення з кожним роком. Показники діяльності ринку лізингових послуг сигналізують про позитивні тенденції для його розвитку.

У 2015 році ми спостерігали різке зменшення лізингових угод на ринку України, але наразі ринок лізингу поступово відновлюється. На початку 2017 року кількість нових укладених договорів збільшилася в 2,2 рази, а обсяг усіх договорів станом на 1 січня 2018 року сягнув 12,8 млрд. грн. [1, с.6].

За підсумками I півріччя 2018 року спостерігається збільшення кількості договорів фінансового лізингу на 18,9% (656 одиниць) порівняно з 2017 роком. При цьому, вартість договорів фінансового лізингу збільшилась на 92,9 % (на 5 338,0 млн. грн.) [2].

Серед факторів зростання ринку лізингу варто виокремити і такий суттєвий фактор, як краща обізнаність підприємців про нову послугу. Все більше представників малого та середнього бізнесу дізнаються про те, як працює фінансовий лізинг та які його переваги порівняно з кредитом. Упродовж 2018-2019 років асоціація «Українське об'єднання лізингодавців» разом із Проектом USAID «Трансформація фінансового сектору» провели 18 освітніх заходів, спрямованих на популяризацію фінансового лізингу серед підприємців. У заходах взяли участь понад 1000 представників бізнесу з 12 областей України.

Розвиток лізингової галузі в Україні обумовлений тим, що лізинг є альтернативою банківському кредитуванню, а з макроекономічної точки зору він може стати тим фінансовим інструментом, який допоможе профінансувати реновацію застарілих виробничих потужностей та оновлення інфраструктури в нашій країні. Тому ми можемо говорити про те, що наступні 4-5 років варто очікувати зростання обсягів нового бізнесу в 3-4 рази. Для забезпечення сталого зростання лізингової діяльності в Україні потрібно дотримуватись певних рекомендацій:

1. До проекту закону про лізинг, що очікує на розгляд відповідного Комітету Верховної Ради України, варто внести зміни, щоб надати певних стимулів лізингодавцям, а потім оперативно ввести його у дію.

2. В Україні, з різних причин, лізинговий бізнес переважно зосереджений на транспортному та сільськогосподарському обладнанні, у тому числі з причин ліквідності та ризику. Є очевидний потенціал для проникнення лізингу в нові сегменти економіки завдяки ринковому попиту.

3. Для кращого розуміння всіх переваг лізингової діяльності здійснювати популяризацію фінансового лізингу на вітчизняних підприємств.

Список використаних джерел:

1. Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» : дослідження «Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації для зростання» 2018 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uul.com.ua/wp-content/uploads/2018/10/Leasing_report_ukr_final_09202018.pdf

2. Нацкомфінпослуг: Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб (лізингодавців) за I півріччя 2018 року –

к.е.н. Остапенко О.П. (ВІКНУ)

КОНЦЕПЦІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ НА УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Оборонна реформа України на сьогодні є результатом численних заходів керівництва держави, що покликані зміцнити боєздатність армії та перевести Збройні Сили України на відносно новий рівень їх управління, з урахуванням всіх міжнародних стандартів про колективну безпеку на рівні Україна, ЄС і НАТО.

Однак фінансова нестабільність держави та невизначеність у багатьох економічних питаннях створюють певні проблеми економічного забезпечення воєнної безпеки держави навіть за умови зростання видатків на оборону. Серед них провідне місце займають постійні протиріччя між потребою у фінансових ресурсах для Збройних Сил України та економічними можливостями держави а також недосконала система управління фінансово-економічним механізмом оборонного сектору, що включає здатність ефективного прогнозування фінансових ресурсів а також управління системою виникаючих ризиків у сфері ресурсного забезпечення потреб армії.

Основу концепції моделювання впливу фінансових ризиків на ресурсне забезпечення Збройних Сил України в умовах економічної нестабільності формують, перш за все, вирішення наступних завдань:

- Аналіз методів і моделей впливу фінансових ризиків на виконання бюджетних програм у ЗС України;
- Аналіз бюджетної політики та її вплив на фінансову безпеку держави;
- Теоретико-концептуальні підходи до моделювання впливу фінансових ризиків на забезпечення ресурсами;;
- Формування концепції моделювання впливу фінансових ризиків на виконання бюджетних програм у Збройних Силах України в умовах економічної нестабільності;
- Розробка концептуальних основ до моделювання впливу фінансових ризиків на діяльність Збройних Сил України;
- Концепція логістичного підходу до моделювання впливу фінансових ризиків на виконання бюджетних програм.

Розглянутий процес побудови концепції моделювання впливу фінансових ризиків на діяльність збройних сил надає можливість сформулювати модель реалізації обґрунтованих завдань, до яких в першу чергу належать завдання побудови основних моделей процесів бюджетування ЗСУ на основі методів їх представлення.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII «Про національну безпеку України» [Електронний ресурс]. — Спосіб доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

2. Наказ Міністерства оборони України від 17.11.2016 № 610 «Про затвердження Положення про середньострокове та короткострокове оборонне планування в Міністерстві оборони України і Збройних Силах України».

3. Черняк О.І. Інтелектуальний аналіз даних: підручник /О.І. Черняк, П.В. Захарченко.- К.:Знання, 2014. - 599 с.

4. Павлюк К.В. Оцінка виконання бюджетних програм: результативні показники // Фінанси України. – 2005. №2. – С.70-77

5. Горбулін В. П. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.

Панченко О.О. (ВІКНУ)

ОБЛІК МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ, ОТРИМАНИХ В ЦЕНТРАЛІЗОВАНОМУ ПОРЯДКУ

Матеріальні цінності, що оплачуються Міністерством оборони України в централізованому порядку, відображаються за бухгалтерським обліком Міністерства оборони України в установленому законодавством порядку. З урахуванням особливостей діяльності Міністерства оборони України закуплені матеріальні цінності оприбутковуються за бухгалтерським обліком військових частин, які відповідно до умов укладених договорів (державних контрактів) приймають матеріальні цінності безпосередньо від постачальників і забезпечують їх відповідальне зберігання для подальшого розподілу. Відокремлені підрозділи зберігання виконують функції складів Міністерства оборони України за місцем свого розташування та відповідають за зберігання закуплених Міністерством оборони України матеріальних цінностей для забезпечення потреб військових частин. [1]

База забезпечення є органом, який отримує відповідно до чинного законодавства матеріальні цінності, призначені для подальшого забезпечення військових структур у порядку їх внутрішньовідомчої передачі. Вона може придбати активи, які будуть надалі при використанні віднесені до різного виду цінностей: основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, запасів.

Надходження таких матеріальних цінностей може проводитися під час:

1) їх оплати централізовано Департаментом фінансів Міноборони з подальшим надходженням активів на базу забезпечення;

2) виділення фінансування базі забезпечення для придбання нею конкретних видів активів самостійно з їх подальшою внутрішньовідомчою передачею у військові формування, які ця база забезпечує.

Тим військовим частинам, які перебувають на забезпеченні матеріальними засобами безпосередньо на базі забезпечення, слід керуватися такими критеріями:

– якщо така військова частина не має свого фінансового господарства і перебуває на фінансовому забезпеченні безпосередньо на базі забезпечення, то весь бухгалтерський облік ведеться самою базою і відображається в її регістрах як одержувача активів з виділенням для цього аналітичних субрахунків третього порядку за кожною військовою частиною;

– якщо військова частина перебуває тільки на матеріальному забезпеченні і має своє фінансове господарство, то організація її забезпечення активами здійснюється на загальних підставах як зі звичайною військовою частиною в порядку внутрішньовідомчого отримання активів. [2]

Зарахування на баланс Міністерства оборони України закуплених матеріальних цінностей здійснюється за первісною вартістю, яка формується у відповідності з вимогами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 “Основні засоби” та 123 “Запаси”, які затверджені наказом Міністерства фінансів України від 12 жовтня 2010 року № 1202. [1]

Військові частини-користувачі, які отримують матеріальні цінності від відокремлених підрозділів зберігання та інших військових частин-користувачів, відображають операції за бухгалтерським обліком у такому порядку:

1) синтетичний облік отриманих матеріальних цінностей ведеться на відповідних субрахунках 1 класу Плану рахунків;

2) аналітичний облік отриманих матеріальних цінностей ведеться: у місцях їх знаходження (зберігання) - матеріально-відповідальними особами за найменуваннями та кількістю в книгах (картках) складського обліку запасів, а також вартістю - в інвентарних списках; у бухгалтерській службі - за одиницями обліку (об’єктами або найменуваннями) в кількісних і вартісних вимірниках, у розрізі матеріально-відповідальних осіб в інвентарних картках, книгах (картках) кількісно-сумового обліку, оборотних відомостях і накопичувальних відомостях з надходження та витрачання продуктів харчування. [1]

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства оборони України від 31.12.2016 року №757 “Про організацію розподілу бюджетних асигнувань і централізованої оплати в Міністерстві оборони України”.

2. <https://i.factor.ua/ukr/journals/bb/2017/june/issue-23/article-28381.html>

Пасічник О.Ю. (ВІКНУ)

РОЗВИТОК БІРЖОВОГО ІНТЕРНЕТ ТРЕЙДИНГУ В УКРАЇНІ

Успішне функціонування економіки в умовах ринку неможливо без розвиненого й стійкого фондового ринку. В Україні склалася ситуація, коли традиційно вкладання грошей у цінні папери, а операції з ними знаходяться на початковій стадії, в результаті чого виникає безліч невирішених проблем.

Саме в цей період, коли біржові операції переходять у цифровий вимір, з'являється поняття «Інтернет-трейдинг».

Вперше термін «Інтернет-трейдинг» був вживаний в комп'ютерному щотижневому журналі «Компьютерра», в 1996 році Сергієм Голубицьким журналістом російського походження, кандидатом філологічних наук, фінансовим аналітиком, фахівцем з інтернет-трейдингу. [2]

Інтернет-трейдинг – це система роботи з цінними паперами, яка надає інвестору доступ до біржової інформації, а також дає можливість укласти угоди з купівлі-продажу цінних паперів на біржі в режимі реального часу за допомогою спеціальної сертифікованої програми, встановленої на персональному комп'ютері [1].

Торгівля на Українській біржі почалася в березні 2009 року. Фактично УБ впровадила технологію інтернет-трейдингу в Україні. До її появи купити / продати акції через Інтернет приватні інвестори не могли. Торгівля на фондовому ринку велася «по-старому» інвестор дзвонив брокеру по телефону, дізнався котирування акцій і віддавав усний наказ купити або продати. Сьогодні ж всі операції клієнт здійснює за допомогою торгової програми, через Інтернет.

Українська біржа з моменту свого заснування активно розвивається. З моменту старту торгів (26.03.2009), були впроваджені технології РЕПО, організована строкова секція і запущені торги ф'ючерсами і опціонами на Індекс UX. Останнім досягненням є запуск торгів на валютні пари і золото. На поточний момент для торгів на Українській біржі зареєстровано близько 14000 рахунків.[4]

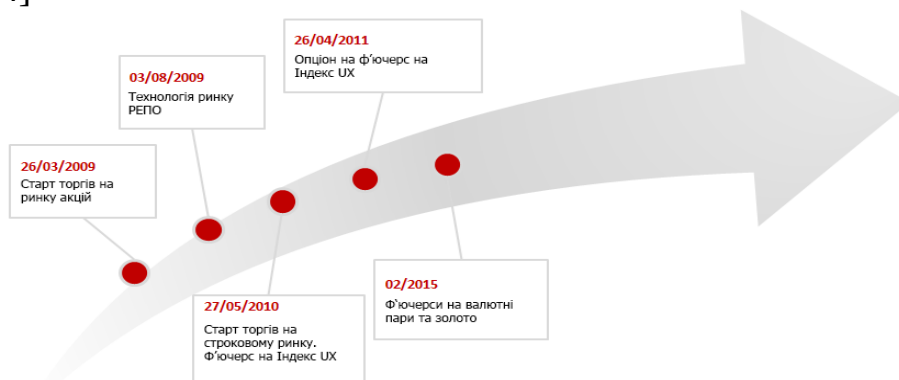

Схема 1: Модифікація та нововведення на Українській електронній фондовій біржі.

Не зважаючи на удосконалення системи, що можна побачити на *Схемі 1*, Біржі України практично не використовують системи електронного трейдингу. Законодавство України, що регулює біржову діяльність (ЗУ «Про товарну біржу» та «Про цінні папери і фондову біржу») не стимулює впровадження в практику сучасного біржового механізму. Ці законодавчі акти досить поверхневі, не містять цілого ряду головних аспектів створення строкового ринку [3].

Впровадження нового та внесення змін до діючого законодавства щодо розвитку та регулювання інтернет-трейдингу дадуть значний поштовх капіталізації фондового ринку в Україні.

Список використаних джерел:

1) Стаття Наукового вісника Ужгородського Національного університету на тему: «Актуальні питання й перспективи розвитку інтернет - трейдингу та його платіжних систем в Україні», Авторі: кандидат технічних наук Ситник І. П., Кеба А. А.; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/12821/1/АКТУАЛЬНІ%20ПИТАННЯ%20Й%20ПЕРСПЕКТИВИ%20РОЗВИТКУ%20ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГУ.pdf>

2) Офіційний сайт школи інтернет – трейдингу імені Сергія Голубицького «vCollege»; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.internettrading.net/about-golubitskiy/>

3) Інтернет - стаття: «Розвиток біржового електронного трейдингу в Україні»; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.vipreshebnik.ru/birzhova-diialnist/2614-rozvitok-birzhovogo-elektronnogo-trejdingu-v-ukrajini.html>

4) Офіційний сайт торгівельної платформи «СвітІнвест»; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://svitinvest.com.ua/torgivlya-na-birzhi/torgi-v-ukrani/>

Пахольчук В.В. (ВІКНУ)

ПОБУДОВА ПРОЗОРОЇ СИСТЕМИ ЗАКУПІВЕЛЬ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Фінансове забезпечення – система заходів, що включає фінансове планування, отримання, зберігання, економне, ефективне і цільове використання коштів відповідно до вимог чинного законодавства України, організацію обліку та звітності з метою виконання військовою частиною покладених на неї завдань [1].

Основним методом накопичення матеріальних ресурсів військовими частинами, підрозділами та установами є проведення закупівель. Побудова прозорої системи державних закупівель у Збройних Силах України відображає основні принципи та складові, які наведені у визначенні.

Ідентифікація ризиків у оборонних закупівлях набула більшого значення з кінця "холодної війни" через глобалізацію оборонного виробництва. Глобалізація в 21 столітті викриває внутрішні витрати на озброєння - відволікання ресурсів від напрямів, які для держави можуть мати більше соціальних переваг (охорона здоров'я, освіта, інфраструктура), виявляється неефективність промислового протекціонізму та порівняльна перевага імпорту зброї, коли вони вищої якості ніж власне виробництво [2].

Військові дії в Україні набувають затяжного характеру, особливо це стосується визначення викликів у сфері закупівель в обороні, що продовжує цікавити економістів та військових фінансистів. В умовах підвищеної бойової готовності постає питання в оперативності забезпечення потреб військових частин, які виконують завдання поза пунктами постійної дислокації, а також

додержання законності проведення даних процедур закупівель. Останнім часом у оборонному секторі було зроблено чимало реформ, для підвищення прозорості та розкриття предмету і порядку проведення закупівель. Проте також постає питання у розкритті інформації, яка може бути використана для визначення ступеня бойової готовності підрозділу, його забезпеченості на підставі даних фінансової звітності. Тому існує потреба у розробці системи оцінки ризиків, яка може бути застосована та використана для визначення тих закупівель стосовно яких відсутні ризики розкриття інформації, яка містить дані про бойову готовність підрозділів та тих даних, які не рекомендується публікувати у відкритих джерелах. Вони потребують здійснення посиленого попереднього та поточного контролю з боку підрозділів внутрішнього аудиту та органів військового управління.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністра оборони України від 22.05.2017 року №280 “ Про організацію фінансового забезпечення військових частин, установ та організацій Збройних Сил України”.

2. Kapstein, E. B. 2002. “Allies and Armaments.” Survival 44 (2): 141–155. doi:10.1093/survival/44.2.141.

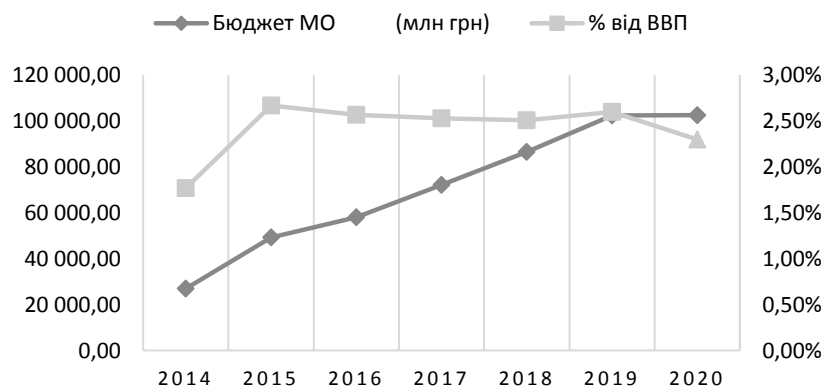
Рябенко М.О.(ВІКНУ)

ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ ОБОРОНИ У ПЕРІОД З 2014 ПО 2020 РОКИ. ПЕРІОД СТАГНАЦІЇ ВИДАТКІВ

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII обсяг видатків на сектор безпеки і оборони має становити не менше 5% від запланованого обсягу ВВП, та не менше 3% - на фінансування сил оборони.

Тож виходячи з проекту бюджету на 2020 рік бачимо, що заплановане фінансування на сектор безпеки і оборони, в обсязі 245 791,8 млн грн, що становить 5,4% від ВВП. Але беручи до уваги видатки на фінансування сил оборони 102 556,9 – 2,3% від ВВП.

БЮДЖЕТ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020

Бюджет МО (млн грн)	26 967,70	49 334,00	58 025,60	72 126,20	86 582,2	102 489,3	102 556,90
% від ВВП	1,77%	2,67%	2,57%	2,53%	2,51%	2,60%	2,30%

(Прогнозовані значення ВВП взяті з ПКМУ № 555 від 15.05.2019 року)

Для порівняння проаналізуємо видатки за попередні роки, тож можемо зробити висновок, що хоч видатки на сектор безпеки і оборони зросли, видатки на Збройні сили дещо зменшились, але все ще знаходяться на етапі стагнації. Це може бути зумовлено багатьма чинниками економічного клімату в державі, наприклад 2020 рік є піковим в розрізі погашення зовнішніх та внутрішніх боргових зобов'язань.

Проте зміна пріоритетів та цільове спрямування коштів, незважаючи на зменшення асигнувань, може покращити ситуацію в цілому. Зокрема необхідно вживати заходів щодо зміни співвідношення видатків споживання та розвитку.

В країнах-членах НАТО оптимальне співвідношення між видатками на забезпечення життєдіяльності та видатками на модернізацію, розвиток і науково-дослідні роботи становить 30% до 70%. Аналізуючи данні 2019 року можемо бачити протилежну ситуацію в Україні.

Відсоткове співвідношення видатків на розвиток і споживання

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету міністрів України № 555 від 15.05.2019 року «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2020-2022 роки»
2. Закон України «Про державний бюджет України» на 2014-2019 роки,
3. Проект Закону «Про державний бюджет України на 2020 рік», Закону України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII

Рябко Т.С. (ВІКНУ)

ВПЛИВ ЛОКАЛЬНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Історичні факти свідчать, що перша війна на Землі відбулася 12 тисяч років тому. За існування людства починаючи з 3600 року до н.е. відбулося 14600 війн. В наслідку усіх протистоянь (сутичок) загинуло понад 3 млрд. осіб.

Слід зазначити, що на цей час населення земної кулі складає 6,8 млрд. осіб. Як не прикро визнати, історія людства зазнала лише 292 роки без війни.

За досвідом провідних країн світу існує пряма залежність економіки держави від збройних конфліктів в яких вона бере участь, тому що ведення бойових дій потребує багато затрат, матеріальних ресурсів, всебічного забезпечення та матеріально-технічних засобів. Шостий рік йде неоголошена гібридна війна на Сході України та продовжується анексія Криму. На протязі цих довгих тяжких для держави років український народ з підтримкою всього світу бореться за суверенітет, територіальну цілісність, недоторканість України та зміцнення її економіки.

Для вірогідної оцінки соціально-економічних факторів цього конфлікту вкрай важливо з'ясувати реальний соціально-економічний стан та об'єктивно оцінити рівень життя населення України. Внаслідок російського втручання Україна втратила контроль над економікою частини окупованого Донбасу виробничими активами та інфраструктурою регіону. На сході країни були незаконно захоплені промислові підприємства, землі, державне майно, соціальні об'єкти. Загалом втрати ВВП України внаслідок «гібридної» війни з Російською Федерацією за 2014-2018 рр. становить від 60,9 до 203,3 млрд. доларів [1].

За останні роки видатки Міністерства оборони України значно збільшились. У 2017 році вони склали 69 млрд. грн., що відповідає 2,43 % ВВП від 2845,8 млрд. грн. У 2018 році – 86,6 млрд. грн., що відповідає 2,6 % ВВП – від 333,2 млрд. грн. Це суттєво впливає на економіку держави в цілому [1].

Як наслідок головними напрямками економічної стратегії може бути закінчення операції Об'єднаних сил, структурна перебудова економіки й подальший її ефективний розвиток та вихід держави з глибокої та тривалої економічної кризи, а саме:

1. Створити лояльні умови та державні програми діяльності сільського господарства, установ та підприємств, які сприяють до обороноздатності держави.

2. Залученням коштів монопольних підприємств та товариств, коштів олігархів України. Адже під час введення надзвичайного або воєнного стану, що передбачає переведення економіки на посилений режим роботи та введення певних обмежень. Але реалії свідчать, що навіть після відкритої

збройної агресії з боку Російської Федерації в Керченському потоці проти катерів ВМС (військово-морських сил) ЗСУ та оголошення воєнного стану в деяких регіонах України жодне підприємство та ПАТ для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки залучено не було.

3. Перерозподіл наявних коштів в бюджеті МО України та сил оборони, адже на сьогодні спостерігаємо безпідставне марнотратство на безглузді проекти та заходи, які не впливають на підготовку ЗСУ та не локалізують збройний конфлікт держави, яка воює.

4. Забезпечення дієвого відкритого та демократичного цивільного контролю у сфері оборони, що дозволить знизити рівень наявної корупції в самому оборонно-промисловому комплексі. Яку можливо спостерігати, наприклад, в концерні «УкрОборонПром».

Провівши аналіз наявних проблем слід зазначити, що ведення неоголошеної «гібридної» війни з боку Російської Федерації суттєво впливає на економіку нашої держави та перешкоджає інтеграції України до Європейського союзу, пригальмовує її розвиток як суверенної економічної держави. Одними з впливових причин на нашу економіку є втрата державного майна, земель, підприємств, а з цим працівників; втрата колосальних сум грошей, величезних збитків і підриг довіри не тільки населення до держави, але й усього світу з боку ризиків.

Список використаних джерел:

1. Пашков В. М. Війна на Донбасі: реалії і перспективи врегулювання. / М. Пашков, К. Машовець, М. Гончар, В. Зимовець, В. Головка, М. Сунгуровський, О. Мельник, В. Мусияка, Є. Хлобистов, В. Потапенко, В. Голуб, О. Кравченко, А. Кулеша // Національна безпека і оборона. – 2019. – № 1-2. – 144 с.

Савчук Я.В.(ВІКНУ)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ ТА ЙОГО ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Фінансовий ринок відіграє дуже важливу роль, так як має великий вплив на розвиток усіх секторів економіки країни. Ринок фінансових послуг України зі своєю інфраструктурою з кожним роком проходить нові етапи свого формування. Банківський сектор був значною мірою реформований і змінений, завдяки чому зараз стабільно функціонує. Небанківські фінансові установи та послуги, які вони надають в свою чергу починають розвиватись з метою виходу на широку громадськість. На сьогоднішній день, найактивнішими учасниками фінансового сектору є комерційні банки та страхові компанії, решта учасників фінансового ринку поки не достатньо розвинені, щоб показувати позитивну динаміку. Також можемо стверджувати, що хоча всі структурні елементи інфраструктури фінансового ринку діють в окремих сегментах, виконуючи певні функції, вони сприяють реалізації основної функції інфраструктури – пов'язувати сектори обороти і

обслуговування фінансових активів та забезпечувати організаційно-економічні умови для сталого розвитку фінансового ринку в цілому [4].

Дослідивши безліч даних, провівши повний аналіз сучасного стану фінансового ринку, можна засвідчити що без чіткої економічної доктрини та виваженої фінансової стратегії досягти позитивних результатів досить складно. Для виходу економіки України, в загальному, а ринку фінансових послуг зокрема, на належний рівень, щоб бути стійким до загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, особливо в умовах фінансово-економічної кризи, потрібно визначитись які механізми і важелі реалізації фінансової стратегії потрібно використовувати.[1]

Для забезпечення стабільного зростання економічної самостійності України потрібно розробити стратегію фінансової безпеки; забезпечити прийняття та імплементацію законів України про державний борг, фінансово-кредитну сферу, фінансові операції; створити надійну систему фінансового контролю, запровадити чіткий порядок отримання і відшкодування іноземних кредитів для господарських суб'єктів різних форм власності; створити єдину державну інформаційну базу для усіх фінансово-кредитних установ [2]. Створення в Україні ефективної фінансової інфраструктури має забезпечити сталий розвиток економіки, фінансову стабільність економічної системи та мінімізувати негативний вплив на систему зовнішніх та внутрішніх чинників.[3]

Список використаних джерел:

1. Модернізація фінансової інфраструктури як основа забезпечення стабільності національної економіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4042>

2. Наконечна Н. В. Фінансовий контролінг як компонента економічної безпеки держави : навч. посібник / Н. В. Наконечна, У. В. Щурко, М. І. Флейчук. – Львів : Видавництво “Ліга-Прес”, 2013. – 266 с.

3. Особливості формування фінансової інфраструктури на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/78.pdf

4. Рекуненко І.І. Інфраструктура фінансового ринку: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – 411 с.

к.е.н. Сизов А.І. (ВІКНУ)

Бондік Л.О. (ВІКНУ)

SWOT-АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМ ДИСТАНЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У ПРОЦЕСІ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ КАЗНАЧЕЙСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

З 2014 року і по теперішній час у військових частинах ЗСУ триває впровадження систем дистанційного обслуговування (ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство» (далі – СДО) та АС «Є-Звітність»)[1] з метою удосконалення та спрощення процесу розрахунково-касового обслуговування їх в органах Державної казначейської служби України (далі – ДКСУ). У

процесі застосування зазначених програмних продуктів було виявлено ряд переваг, однак водночас виникли і проблемні питання.

Для структуризації зазначених особливостей пропонується використати SWOT-аналіз[2] – метод стратегічного планування, що полягає у розділенні особливостей процесу застосування систем дистанційного казначейського обслуговування військових частин на чотири категорії (рис. 1).

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weakness)
- Економія часу та ресурсів; - Криптографічний захист інформації; - Можливість отримання та передачі інформації в режимі онлайн, відстеження стану рахунків військової частини; - Автоматизація процесів повсякденної діяльності військової частини; - Зниження корупційних ризиків.	- Складність форм ручного введення; - Необхідність окремого комп'ютера для роботи у мережі Інтернет та сканувальної техніки; - Проблеми при підключенні до мережі Інтернет; - Необхідність заповнення великої кількості документації для роботи у мережі Інтернет.
Можливості (Opportunities)	Ризики (Threats)
- Автоматичне формування деяких регістрів синтетичного та аналітичного обліку на основі даних СДО; - Автоматичне формування фінансової звітності у АС «Є-Звітність» на основі даних синтетичного та аналітичного бухгалтерського обліку; - Формування єдиної бази даних МОУ; - Вдосконалення процесу здачі звітності, що формується у АС «Є-Звітність» до відповідних ЗФО.	- Недосвідченість користувачів системами дистанційного обслуговування у питаннях кібернетичного захисту; - Комп'ютерні віруси або несправності, що можуть призвести до втрати даних або витоку інформації; - Можливість злому або виманювання інформації за допомогою електронної пошти та засобів Інтернет-комунікацій (фішинг); - Порушення порядку використання НКІ.

Рис. 1. SWOT-аналіз використання систем дистанційного обслуговування.

Після проведення такого аналізу можна зробити висновки щодо подальшого розвитку СДО та АС «Є-Звітність»:

1. Для вирішення питання поганої якості з'вязку при підключенні у періоди великого навантаження варто оптимізувати існуючий код програмного забезпечення, вдосконалити ключові модулі системи із використанням новітніх технологій та використовувати більш потужний сервер.

2. Слід з'ясувати та усунути причини відсутності підключення деяких військових частин до СДО та АС «Є-Звітність», зокрема неналежне фінансування на придбання необхідної техніки, програмного забезпечення та НКІ, а також відсутність підключення деяких військових частин до мережі Інтернет загалом.

3. Необхідним є проведення із усіма посадовими особами військової частини максимально інформативних інструктажів щодо вимог керівних документів, порядку користування комп'ютерами та заходів кібербезпеки. Також варто здійснювати періодичний контроль за дотриманням цих норм.

4. Підключення до мережі Інтернет у військових частинах при роботі із системами дистанційного обслуговування необхідно забезпечувати виключно кабельним шляхом з передбаченням належного екранування. Слід

припинити використання Wi-Fi роутерів та LTE Інтернету, оскільки таке підключення є ненадійним.

5. У військових частинах необхідно вжити заходів щодо контролю за належним використанням НКІ саме тими посадовими особами, яким вони належать, оскільки вони несуть у собі персональні дані. НКІ мають використовуватися виключно атестовані та сертифіковані відповідним Центром сертифікації НКІ ДКСУ.

6. З метою попередження втрати інформації внаслідок комп'ютерних вірусів та несправностей, слід створити інформаційні бази військових частин (на зразок хмарного сховища із належним кіберзахистом), а також єдину базу даних МОУ.

Окрім зазначених вище шляхів удосконалення, важливим кроком у розвитку автоматизованого казначейського обслуговування військових частин ЗСУ буде доведення до придатного стану програмного продукту «Дебет Плюс», який наразі знаходиться у стадії тестування на базі військової частини А0139. У майбутньому такий програмний продукт зможе забезпечити зв'язок систем дистанційного обслуговування із даними аналітичного та синтетичного бухгалтерського обліку, полегшить формування платіжних документів, а також вдосконалив процес подання звітності до відповідних органів військового управління.

Отже, провівши SWOT-аналіз застосування систем дистанційного обслуговування під час взаємодії військової частини з органами ДКСУ, було визначено їх сильні, слабкі сторони, можливості та ризики, що дозволяє зробити висновки щодо заходів, необхідних для подальшого їх удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. Електронне джерело. – Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua/ua>.

2. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій: Навчальний посібник/За ред. Л.В.Балабанової. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2005.–301 с.–(Вища освіта XXI ст.).

Сташкевич С.О. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Інтернет-страхування – це комплекс взаємних економічних відносин страхової компанії і клієнта, що виникають у процесі вибору та продажу певного страхового продукту, його оформленні, обслуговування, виплати страхового відшкодування та отриманні страхових премій при використанні технологій мережі Інтернет як найбільш зручних, швидких і дешевих засобів обміну інформацією, а об'єктом купівлі-продажу на ринку Інтернет-страхування виступають саме страхові послуги [1].

Із переваг Інтернет-страхування можна виділити економію часу, ціну страхового полісу при онлайн оформленні, оперативність оформлення та простоту і універсальність способів оплати, тощо. Недоліками виступають

занадто малий перелік об'єктів для страхування, важке завдання оцінки вартості, неможливість для клієнта заздалегідь повністю ознайомитися з усіма умовами договору та ін. [2].

Незважаючи на багатогранність наукових досліджень стосовно Інтернет-страхування, залишається проблема недостатнього висвітлення теоретичних та практичних аспектів щодо ефективного використання Інтернет-мережі для реалізації страховиками своєї продукції. Недостатньо врегульованим є статус паперових копій електронних документів і порядок їх посвідчення. Також, до наявної проблеми можна віднести те, що укладення договору страхування через Інтернет вимагає дистанційної виплати страхової премії. Дистанційне надання страхових послуг вимагає і посиленої уваги до питань захисту прав споживачів. Недостатній рівень захисту прав споживачів зменшує їхню довіру до ринку страхових послуг, скорочує попит на них та погіршує інвестиційний клімат на ринку. Ще можна виокремити захист від нав'язування послуг споживачу, а також заходи щодо унеможливлення шахрайського використання пластикової карти. Окремої уваги потребує захист персональних даних споживачів [3].

Розвиток Інтернет-страхування в Україні знаходиться на початковій стадії, що зумовлено низьким рівнем питомої ваги серед страховиків, які надають послуги через Інтернет, тому для стимулювання розвитку Інтернет-страхування необхідно:

- вдосконалити нормативно-правову базу з цього питання (незважаючи на зручність та ефективність Інтернет-страхування, воно має ряд питань, які потребують детальнішого законодавчого врегулювання);
- завоювати довіру серед страхувальників через більш якісну організацію захисту веб-сайтів;
- повідомляти клієнтів про можливість отримання повного комплексу послуг не виходячи з дому чи офісу, що буде сприяти росту довіри до вітчизняних страховиків.

На основі наявної інформації можна стверджувати, що сучасний стан Інтернет-страхування в Україні досить непоганий, але все ще потребує постійного вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Лютий І.О. Банківська справа : навч. посіб. / І.О. Лютий, А.С. Криклій, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова, Н.І. Версаль ; за заг. ред. проф. І.О. Лютого. — К. : Київський університет, 2008. -392 с.
2. Спіцина Н.М. Переваги та недоліки Інтернет-страхування в Україні / Н.М. Спіцина, О.В. Григораш // Матеріали І Між-народної науково-практичної конференції «Актуальные проблемы современных наук-2007».
3. Свешнікова К.Т. Перспективи розвитку Інтернет-страхування в Україні / К.Т. Свешнікова, А.С. Тюлін // Інноваційна економіка. – 2013. – No 5. – С. 264–268.

ВПЛИВ ІТ-СИСТЕМИ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день широта використання інформаційних технологій виходить на першу позицію за рішенням важливих завдань і глобальних питань. Потреба людини у використанні автоматизованих систем та обчислювальної техніки обумовлена ускладненням життя і роботи сучасної людини. Як невід'ємна частина постіндустріальної культури, інформаційні технології розвиваються відповідно соціальним потребам і запитам. Як впливає і буде впливати ІТ-система на економіку України?

Вітчизняний ІТ-сектор формує 4% валового внутрішнього продукту (ВВП) України та забезпечує роботою близько 150 тисяч українців [1].

Галузь потребує термінового впровадження низки реформ і прозорих правил гри. Діалог між бізнесом і державою триває, однак рух у цьому напрямку з боку держави дуже повільний. В умовах глобальної конкуренції потрібно бути партнерами і змінюватися швидше. Якщо ІТ-компанії можуть зробити все, аби клієнта зацікавити і надати йому найкращий продукт, то вплинути на умови ведення бізнесу в Україні ми не в змозі. Якщо Україна не буде стабільною, прозорою у співпраці та надійною державою, тоді вона вратить клієнтів.

Також однією із проблем є контроль діяльності за бізнес-процесами України. Вирішенням даної проблеми в нашій країні стали тільки останнім двадцятиліттям. Крім того, це загострюється ще й тим, що багато програм у своїй діяльності експлуатують безліч продуктів різних виробників. Ситуація почала змінюватися з 2000 року в гонці за лідерство багато керівників не боялися вкладати кошти в ІТ-інфраструктуру і розвивати продуктивність своїх підприємств [2].

Крім проблем і недоліків, наша країна славиться своїми фахівцями. Зайняті в ІТ-індустрії українці формують привабливий інвестиційний імідж нашої країни, успішно працюють з провідними міжнародними компаніями, сприяють залученню інвестицій і зміцненню економіки. Очікується, що в 2020 роках сукупні податкові надходження від ІТ в бюджет складуть \$1,5 млрд, а внесок ІТ-індустрії у ВВП країни досягне 5,7%[2].

Отже, в Україні на даний час присутні всі складові для успішного розвитку галузі інформаційних технологій: високий рівень забезпеченості висококваліфікованими ІТ-фахівцями, підтримка зі сторони країн - світових лідерів, наявність політичної волі й бажання до прогресивних змін в економіці (й ІТ-галузі, зокрема) зі сторони уряду країни. Щоб забезпечити динамічний розвиток ІТ-галузі, необхідно: розширити та покращити підготовку

ІТ-спеціалістів; посилити боротьбу з порушенням авторських прав та кіберзлочинністю; інформувати потенційних інвесторів про привабливість українського ІТ-ринку в спеціалізованих іноземних виданнях та на

Інтернет-сайтах; прийняти ряд законодавчих актів, які б забезпечували ефективну систему податкових стимулів для працюючих в ІТ-галузі; забезпечити розвиток ІТ-інфраструктури (насамперед - створення ІТ-парків);

розвивати сферу надання адміністративних послуг населенню в електронному вигляді; впроваджувати інформаційні технології в усіх галузях. Успішна реалізація цих заходів сприятиме розвитку і зростанню не лише інформаційної індустрії, а й економіки України в цілому.

Список використаних джерел:

1. Вітчизняний IT-сектор забезпечує 4% ВВП України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unian.ua/economics/finance/10444734-vitchiznyaniy-it-sektor-zabezpechuye-4-vvp-ukrajini.html>. – УНІАН інформаційне агенство. – 2019.

2. Кравець О.Я. Особливості програмного проектування комутаційних підсистем у складі розподілених систем оперативного оповіщення та моніторингу / О.Ю. Макаров, С.А. Олейникова, В.М. Пітолін, О.Н. Чопоров// Системи управління та інформаційні технології. – К. – 2013. – 520с.

Філінюк Е.О. (ВІКНУ)

БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Банківська система є основним елементом фінансово-кредитної системи. Вона не лише забезпечує механізм безпечного й ефективного міжгалузевого і міжрегіонального перерозподілу грошового капіталу, але також є ключовим елементом розрахункового і платіжного механізмів у країні.

Світова фінансова криза висунула необхідність системного регулювання фінансової сфери загалом, що охоплює регулювання як ринків і операцій, так і взаємозв'язків між банками й іншими суб'єктами фінансової системи. Загальний стан банківської системи можна оцінити за кількістю банкрутств банків. Основною причиною банкрутства банків протягом 2014-2018 років є: масова відмова корпоративних позичальників платити за своїми боргами разом із незаконним виведенням заставного майна з-під примусового стягнення банком. За офіційними даними НБУ, кількість банків, що діють в Україні станом на 01.01.2019, 77, що на 5 банків менше, ніж в 2018 році.

Завдання забезпечення безпеки банківської системи зумовлено впливом зовнішнього фінансового середовища, яке характеризується елементами посткризового періоду, та внутрішнього середовища, а саме поглибленням конкуренції та консолідації банківського бізнесу. Вплив внутрішнього середовища зумовлює виникнення загроз, які перешкоджають процесу реалізації стратегічних напрямків розвитку банків з точки зору прибутковості та мінімізації ризиків. Ризики впливають на такі види банківської безпеки, як: колективна, економічна, майнова, інформаційна, особиста. Тому проблема забезпечення фінансової безпеки банківської системи є досить актуальною та вимагає виконання таких завдань:

- профілактика та запобігання правопорушенням і злочинним посяганням на власність;
- своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів щодо їх нейтралізації;

- оперативне виявлення змін і негативних тенденцій у сферах діяльності, інтересів та інформаційної уваги банку, своєчасне реагування елементів його структури на них;
- виявлення та формування умов, сприятливих для реалізації банком своїх інтересів;
- виховання та навчання персоналу банку з питань безпеки;
- послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців з підриву безпеки банку;
- збереження і ефективне використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку.

Отже, формування системи безпеки банківських установ – комплексне і дуже складне завдання, вирішення якого потребує визначення цілей, системного підходу з розробкою чіткого механізму реалізації, організації та належної координації зусиль усіх учасників вітчизняного ринку банківських послуг з дотримання і підвищення рівня безпеки банківського сектору країни.

Чистик О.М. (ВІКНУ)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ ЯК СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Господарська діяльність у Збройних Силах – це специфічна діяльність військових частин, закладів, установ та організацій Збройних Сил, пов'язана із забезпеченням їх повсякденної життєдіяльності і яка передбачає ведення підсобного господарства, виробництво продукції, виконання робіт і надання послуг, передачу в оренду рухомого та нерухомого військового майна (за винятком озброєння, боєприпасів, бойової та спеціальної техніки) [1].

Господарська діяльність здійснюється з метою одержання додаткових джерел фінансування життєдіяльності військової частини для підтримання на належному рівні її бойової та мобілізаційної готовності. Вона не повинна негативно позначатися на боєготовності та боєздатності військової частини.

Не допускається залучення військовослужбовців до виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та виконання завдань, не пов'язаних з військовою службою.

Перелік видів господарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам, затверджено постановою Кабінету міністрів України [2].

Порядок реєстрації військових частин як суб'єктів господарської діяльності у Збройних Силах України визначено постановою Кабінету Міністрів України [3] та наказом Міністерства оборони України [4].

Реєстрація військових частин проводиться Міністерством оборони України через Департамент фінансів Міністерства оборони України шляхом включення її до реєстру військових частин як суб'єктів господарської діяльності.

Направлення та розгляд документів для включення військової частини до реєстру.

Військова частина готує такі документи:

1. Подання для реєстрації військової частини (зразок в постанові КМУ [4]), де зазначаються планові види господарської діяльності;

2. Реєстраційна картка (зразок в постанові КМУ [4]), де зазначається місцезнаходження військової частини;

3. Довідка (копія) з відомчого обліку Міністерств оборони України в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (видає Головне управління майна та ресурсів);

4. Обґрунтування планових видів господарської діяльності (додаток 2 до Положення [4]).

Зазначені документи військова частина надсилає за підпорядкованістю.

Керівники органів військового управління вивчають можливість здійснення військовою частиною безпосереднього їм підпорядкування, господарської діяльності та надають письмовий висновок щодо можливого впливу запланованих видів господарської діяльності на стан матеріально-технічного забезпечення, на мобілізаційну та бойову готовність частини, надсилають документи до Департаменту фінансів.

Департамент фінансів у десятиденний термін перевіряє фінансово-економічні розрахунки за кожним видом діяльності, погоджує документи зі структурними підрозділами Генерального штабу Збройних Сил України та доповідає узагальнені пропозиції заступнику Міністра оборони України для прийняття рішення щодо включення військової частини до Реєстру.

У разі прийняття заступником Міністра оборони України рішення про включення військової частини до реєстру, їй видається Свідоцтво про реєстрацію як суб'єкта господарської діяльності у Збройних Силах, на підставі якого військова частина має право на здійснення певних видів господарської діяльності.

Військова частина у десятиденний термін з моменту одержання зазначеного свідоцтва інформує про свою реєстрацію податковий орган та орган Державного казначейства України за своїм місцезнаходженням. У разі зміни виду господарської діяльності проводиться перереєстрація військової частини на підставі документів визначених для реєстрації.

Військова частина, яка вже зареєстрована як суб'єкт господарської діяльності, у разі припинення нею господарської діяльності, повинна встановленим порядком повідомити про це Міністерство оборони України (Департамент фінансів Міністерства оборони України) з метою виключення її з реєстру військових частин як суб'єктів господарської діяльності та повернути при цьому до Департаменту фінансів відповідне Свідоцтво про реєстрацію.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 21.09.1999р. № 1076-XIV Про господарську діяльність у Збройних Силах України (зі змінами). [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1076-14>.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.05.2000р. № 749 “ Про затвердження Порядку реєстрації військових частин як суб'єктів господарської діяльності у Збройних Силах” (зі змінами). [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/749-2000-%D0%BF>

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2000р. № 1171 “Про затвердження Переліку видів господарської діяльності, здійснення якої дозволяється військовим частинам Збройних Сил” (зі змінами). [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1171-2000-%D0%BF>.

4. Наказ Міністерства оборони України від 27.11.2017р. № 625 “Про затвердження Положення про порядок ведення реєстру військових частин як суб'єктів господарської діяльності”

Шимченко З.Ю. (ВІНКУ)

ЧИ ПОТРІБНІ ЛОМБАРДИ СЬОГОДНІ?

Кризи останніх років, які негативно позначилися на банківській сфері та на ринку кредитних спілок, створили сприятливі умови для розвитку ломбардного бізнесу. В минулі роки, коли банки зазнавали збитків, а кредитні спілки поступово згортали свою діяльність, цей сегмент ринку фінансових послуг набирав обертів.

Ломбарди – це фінансові установи, виключним видом діяльності яких є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам готівкою чи у безготівковій формі за рахунок власних або залучених коштів, крім депозитів, під заставу майна та майнових прав на визначений строк і під відсоток, а також надання супутніх ломбардних послуг [3].

Статтею 378 Цивільного кодексу України ломбардна діяльність визначена як діяльність з надання громадянам позик, що забезпечуються заставою предметів домашнього вжитку та особистого користування [2].

Досвід економічно розвинених країн свідчить, що розвиток та якісне функціонування небанківських кредитних установ (до яких належать і ломбарди) – сприяє стабільності фінансових систем і вирішенню соціальних проблем. У багатьох країнах світу рівень розвитку небанківського фінансового сектору та фінансових ринків у цілому є індикатором зрілості ринкових відносин.

Проаналізувавши закордонний досвід ведення ломбардної діяльності та врахувавши останні тенденції розвитку ломбардного бізнесу у світі, можемо сказати, що найсучаснішою та найперспективнішою бізнес-моделлю, яка задовольнятиме як позичальників, так і клієнтів, і матиме успішне функціонування на ринку є «агрегатор ломбардів». Тобто позичальники зможуть вибрати кращі умови позики без єдиного дзвінка, а ломбарди будуть платити за клієнта тільки за фактом укладання угоди.

Найвідомішими такими платформами є: Pawnhero (США), BidPawn (США), Borro (США), Taodangpu (Китай).

Внаслідок наявних труднощів в економіці та проблем банківської системи стало з'являтися все більше ломбардів. Станом на 31.03.2019 у Державному реєстрі фінансових установ налічувалося 343 ломбарди та 6 120 відокремлених підрозділів ломбардів [1].

Важливим показником, який характеризує ринок послуг ломбардів, є показники їх фінансового стану. Ці показники можна упорядкувати у вигляді таблиці:

Показники фінансового стану ломбардів [1]

Показники	Станом на 31.03.2016	Станом на 31.03.2017	Станом на 31.03.2018	Станом на 31.03.2019
	млн. грн.			
Дебіторська заборгованість, у тому числі:	2 104,5	2 698,6	3 229,4	3 057,7
за наданими фінансовими кредитами	1 366,6	1 577,5	1 905,4	1 885,2
за нарахованими відсотками за наданими фінансовими кредитами	44,3	54,4	74,9	100,1
Статутний капітал	1 050,9	1 204,7	1 468,2	1 511,7
Резервний капітал	40,8	35,6	64,0	53,9
Нерозподілений прибуток	299,3	400,4	522,2	659,8
Власний капітал, усього	1 128,2	1 433,3	1 741,7	1 927,1
Залучені кошти на платній та безоплатній основі	186,3	179,8	174,5	174,2

Незважаючи на порівняно позитивні тенденції, в діяльності ломбардів у сучасних умовах слід виділити низку проблем, що потребують розв'язання задля подальшого вдосконалення їх роботи та зміцнення позицій на ринку фінансових послуг. До них необхідно віднести:

1. Формування координованої державної політики у сфері врегулювання роботи ломбардів, що передбачало б об'єднання державних органів у єдиний мегарегулятор із метою уникнення дублювання функцій різних регуляторів, повноважень при прийнятті рішень, зменшення ризику втрати ефективності нагляду.

2. Прийняття пакета відповідних законодавчих документів, на основі яких здійснюють діяльність та ліцензування ломбардів.

3. Створення системи захисту клієнтів ломбардів.

В умовах фінансової кризи ломбарди, активізували свою діяльність та створили серйозну конкуренцію банківським установам. Найнеобхіднішим для забезпечення подальшого розвитку діяльності ломбардів є прийняття Закону України «Про ломбарди та ломбардну діяльність». Останній розгляд відбувся 23.02.2017, відхилено. З метою розв'язання складних економічних,

фінансових, організаційних задач, що стоять перед ломбардними установами, необхідно врахувати досвід зарубіжних країн та проводити подальші наукові дослідження.

Список використаних джерел:

1. Підсумки діяльності ломбардів за I півріччя 2019 року: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_II%20kv_2019.pdf
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 3261-IV. Редакція від 21.10.2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Закон України від 06.02.2003 № 2664-III "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг " Редакція від 25.05.2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

*Шрамко О.В. (ВІКНУ)
Банюк Я.О. (ВІКНУ)*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ

Ефективне управління установою головним чином залежить від правильної організації системи внутрішнього контролю. Внутрішній контроль потрібний для впевненості керівника установи в тому, що всі віддані ним розпорядження виконуються. В міжнародній практиці під контролем розуміють процедуру, яка зменшує схильність до ризику. В той же час контроль присутній у системі ринкового механізму, він є прийомом перевірки виконання прийнятих рішень, найважливішою функцією управління економікою.

Однак діяльність контрольно-ревізійних служб, яка була покликана лише встановлювати факти зловживань та порушень зумовила формування більш раціональних процедур контролю, які охоплюють моніторинг ефективності й надійності управління установою. Найдієвішим інструментом підвищення ефективності управління на сьогоднішній день є впровадження внутрішнього аудиту, як форми фінансового контролю.

Внутрішній аудит як функція управління дає змогу вчасно виявити й усунути ті умови і чинники, які не сприяють ефективному функціонуванню установи, виконанню покладених на неї завдань та досягненню поставленої мети. Внутрішній аудит дає змогу встановити, які саме служби і підрозділи установи, а також напрями її діяльності сприяють досягненню поставлених цілей і підвищенню результативності фінансово-господарської діяльності.

Поряд з внутрішнім аудитом у військових частинах постійно функціонує внутрішній контроль. Внутрішній контроль – це діяльність, що здійснюється у військовій частині згідно зі Стандартами, для забезпечення:

- досягнення визначених цілей у найбільш ефективний, результативний та економний спосіб;

- додержання вимог законодавства під час виконання покладених завдань;

- упередження потенційних подій, які негативно впливають на досягнення цілей;

- гарантій керівникам структурних підрозділів військової частини щодо якісної організації діяльності підпорядкованих підрозділів, ефективного та повного розподілу повноважень і відповідальності між посадовими особами на відповідних рівнях під час виконання функцій, процесів, операцій;

- достовірності, повноти, об'єктивності та своєчасності надання командирі військової частини, уповноваженим посадовим особам Міністерства оборони України інформації для прийняття відповідних управлінських рішень;

- ведення фінансово-господарської діяльності відповідно до вимог законодавства;

- дієвого управління інформаційними потоками (отриманням, передаванням, зберіганням інформації) та забезпеченням інформаційної безпеки.

Сфера застосування внутрішнього контролю охоплює основні завдання військової частини, а саме: бойові, мобілізаційні, матеріально-технічні, тилові, фінансові, медичної діяльності, а також питання управління нематеріальними активами, персоналом, адміністративно-господарськими процесами.

Структура внутрішнього контролю у військовій частині відповідно до затверджених Стандартів складається з таких елементів:

- внутрішнє середовище (середовище контролю) та визначення цілей;
- управління ризиками;
- заходи контролю;
- інформація та комунікація;
- моніторинг.

Положення про внутрішній контроль у військовій частині встановлює обов'язкові мінімальні вимоги щодо організації внутрішнього контролю у військовій частині.

Таким чином, внутрішній контроль у військових частинах забезпечує дотримання чинного законодавства, встановлених правил та стандартів, дає змогу досягнути цілей у ефективний результативний і економічний спосіб, отримати об'єктивну, найбільш повну інформацію для прийняття командирських рішень, а внутрішній аудит покликаний здійснювати аналіз стану функціонування внутрішнього контролю у військовій частині, результатів виявлення та управління ризиками, що призвели (не призвели) до збитків завданих державі.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України (зі змінами);
2. Закон України від 22 квітня 1993 року № 3126-XII “Про аудиторську діяльність”;
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 вересня 2011 року №1001 “Деякі питання утворення структурних підрозділів внутрішнього

аудиту та проведення такого аудиту в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, їх територіальних органах та бюджетних установах”

4. Наказ Міністра оборони України від 14.11.2012 № 753 “Про організацію діяльності з внутрішнього аудиту та затвердження Порядку проведення внутрішнього аудиту підрозділами Служби внутрішнього аудиту Збройних Сил України”;

5. Стандарти внутрішнього контролю в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, затверджені Міністром оборони України 4 липня 2016 року;

6. Філозоф О.В. Правова основа організації внутрішнього аудиту в Україні / Н.І. Петренко, О.В. Філозоф // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць / Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз. Випуск 1 (16). / Відп. ред. д.е.н., проф. Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 380 с. – С. 219-228, с.222.

*Шрамко О.В. (ВІКНУ)
Пархоменко К.В. (ВІКНУ)*

ПОНЯТТЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Успішне виконання завдань військовими частинами Збройних Сил України можливе лише за наявності ефективної системи внутрішнього контролю.

Одним з ключових елементів, який об’єднує окремі складові управління в єдину систему та дозволяє у визначені строки досягти поставлених цілей у законний та найбільш ефективний і результативний спосіб, з урахуванням ресурсних обмежень та інших ризиків є внутрішній контроль.

Основні засади організації внутрішнього контролю визначаються Верховною радою України та Кабінетом Міністрів України. Організація внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах є обов'язковою.

Внутрішній контроль - це комплекс заходів, що застосовуються командиром для забезпечення дотримання законності та ефективності використання бюджетних коштів, досягнення результатів відповідно до встановленої мети, завдань, планів і вимог щодо діяльності військової частини.

Метою внутрішнього контролю є забезпечення достатньої впевненості командування військової частини у:

- досягненні належного рівня економії, ефективності і результативності відповідно до поставлених цілей та завдань;
- достовірності фінансової, статистичної і управлінської звітності;
- виконанні встановлених законодавством та керівництвом норм і правил;

- належному захисті активів від втрат, у тому числі внаслідок корупційних дій посадовими особами військової частини.

Для належного функціонування внутрішнього контролю командир організовує створення системи внутрішнього контролю у військовій частині.

Упровадження ефективних моделей внутрішнього контролю та управління ризиками сприятиме скороченню негативних чинників, які можуть вплинути на досягнення визначених цілей конкретної військової частини, зводячи до мінімуму ризики, пов'язані з корупцією та втратами.

Таким чином, внутрішній контроль є засобом виконання важливих завдань з покращення системи управління, попередження фактів незаконного й нерационального використання ресурсів, запобігання виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності військової частини.

Список використаної літератури:

1. Наказ Міністерства оборони України від 02.04.2019 №145 “Про затвердження Порядку організації в системі Міністерства оборони України внутрішнього контролю та управління ризиками”

2. “Тимчасовий порядок організації внутрішнього та управління ризиками у Міністерстві оборони України і Збройних Силах України”, затверджений міністром оборони України 18.08.2018.

3. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 29.08.2016 №340 “Про затвердження Інструкції з організацій внутрішнього контролю у Збройних Силах України” .

Щербина І.М. (ПвК "Схід" Повітряних Сил ЗС України)

ПЕРЕДУМОВИ ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З ІНОЗЕМНИМИ ДЕРЖАВАМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Розрив коопераційних зв'язків із Російською Федерацією в напрямку виробництва озброєнь, військової і спеціальної техніки, виснаження наявних і нестачі сучасних засобів ведення бойових дій за період проведення АТО (ООС) у 2014-2019 рр. актуалізує значення розвитку військово-економічного співробітництва України з іноземними державами з метою формування збалансованої структури, забезпечення ефективності, мобільності Збройних Сил України, оснащення їх сучасним засобами збройної боротьби та на основі цього нарощення спроможностей забезпечити оборону держави.

Аналіз військово-економічного співробітництва України за останні п'ять років з іноземними державами, перш за все із країнами-членами НАТО, свідчить про, що такі дії надали змогу значно збільшити потенціал країни у сфері управління, контролю, зв'язку та обчислювальної техніки, логістики і стандартизації, кіберзахисту, соціальної та медичної реабілітації. Проте актуальним питанням сьогодення є збереження високого макроекономічного дисбалансу невідповідності сформованого попиту на внутрішньому ринку озброєння, військової і спеціальної техніки масштабу національного виробництва, що створює передумови товарної імпортозалежності.

Сучасна інституціональна структура оборонно-промислового комплексу повинна формуватися на основі принципу збалансованості, визначення пріоритетних напрямів його розвитку, технічного переозброєння, забезпечення максимального завантаження і нарощування його науково-виробничого потенціалу. В умовах хронічного бюджетного дефіциту особливої актуальності набувають питання оптимізації бюджетних витрат та забезпечення їх раціонального розподілу на потреби оборонної промисловості із застосування санаційних та антикорупційних механізмів. Серед ключових параметрів міжнародного військово-економічного співробітництва виділяють упровадження комплексу організаційних, технічних, економічних, правових та інших заходів, спрямованих на зниження залежності України від критичного імпорту продукції, підвищення ефективності міжнародного науково-технічного співробітництва, насамперед через створення сприятливих умов для залучення крупних інвесторів.

Таким чином, на сучасному етапі особливого значення для України набуває загальна проблема досягнення ефективності міжнародного воєнно-економічного співробітництва шляхом сприяння оборонно-промисловій співпраці та в збалансованому просуванні України в ролі експортера та імпортера на світовому ринку озброєння, військової і спеціальної техніки. При цьому імпорт такої продукції за своєю суттю повинен бути доповнювальним елементом оборонної промисловості, а не заміщувати внутрішнє виробництво.

Секція 7

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: АНАЛІЗ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

На сьогодні тема соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України є досить актуальною. В умовах ведення гібридної війни з Російською Федерацією важливим залишається питання належного соціального захисту військовослужбовців та інших осіб, які беруть участь у захисті державного суверенітету України.

Відповідно до законодавчої бази соціального захисту військовослужбовців і членів їх сімей, то проблеми соціального захисту військовослужбовців сьогодні регламентуються Конституцією України, відповідними законами та іншими державними нормативно-правовими актами. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створення мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними [2].

Поряд з цим ст. 17 Конституції України проголошує: “Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних силах України та інших військових формуваннях, а також членів їх сімей” [1].

Основними законами України, що регламентують питання соціального захисту військовослужбовців, є закони України “Про соціальний і правовий захист військово-службовців та членів їх сімей”, “Про пенсійне забезпечення військовослужбовців та осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ”.

Крім того, на військовослужбовців може поширюватись дія й інших законів України, а саме: “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”; “Про державні гарантії соціального захисту військовослужбовців, які звільняються із служби у зв'язку з реформуванням Збройних сил України, та членів їх сімей” тощо.

На даний момент у реалізації перебуває досить значна кількість нормативно-правових актів із питань соціального-захисту та для спрощення трактування та покращення дієвості даних актів, необхідно здійснити кодифікацію, яка б полегшила майбутню роботу фахівців щодо правильного тлумачення тих чи інших актів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р.
<http://zakon.rada.gov.ua/laws>

2. Кириленко В.І., Бережний А.М., Базов В.П. та ін. Основи законодавства України: підручник. Вінниця. Нова книга. 2002. 616 с.

ПРОГРАМА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ЦИВІЛЬНОГО ПЕРСОНАЛУ ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ У РЕФОРМУВАННІ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

З метою надання допомоги у підготовці за єдиною програмою цивільного персоналу інституцій сектору безпеки і оборони України, здатного у своїй службовій діяльності до запровадження та реалізації системних державних реформ, у жовтні 2005 року під час консультацій Україна – НАТО високого рівня (м. Вільнюс, Литва) була започаткована Програма Україна – НАТО з професійного розвитку цивільного персоналу сектору безпеки і оборони України (далі – PDP) [1, с.1].

Головним завданням PDP є професійна підготовка цивільних фахівців, спроможних сприяти ефективному функціонуванню сектору безпеки і оборони, та системи державного управління з метою зміцнення громадянського контролю над силовими і оборонними структурами та для підвищення їх потенціалу [2, с.22].

Відповідно до Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2019 рік, таке завдання узгоджується із ціллю 1.6.1 Набуття членства в НАТО та ціллю 2.1.2. Професійно підготовлені фахівці складових сектору безпеки і оборони України та може бути реалізоване шляхом підвищення рівня професійної компетентності державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з питань євроатлантичної інтеграції [3].

Крім цього у закладах вищої освіти України – співвиконавців PDP та таких, що впроваджують систему підвищення професійного рівня державних службовців та військовослужбовців, залучених до співробітництва з НАТО та до реформування сектору безпеки та оборони України передбачено виконання наступних заходів:

- розроблення спецкурсів із проблематики співробітництва України з НАТО для впровадження у закладах вищої освіти України (наприклад, «Публічне управління в умовах збройних конфліктів», «Захист цивільних осіб в умовах збройних конфліктів», «Спільна доктрина цивільно-військового співробітництва», «Право міжнародної безпеки»);

- утворення в Україні власних національних інституційних спроможностей для забезпечення якісної, сучасної та ефективної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу, залученого до всіх питань співробітництва з Альянсом, зокрема у контексті підготовки України до членства в НАТО (наприклад, курси з вивчення іноземних мов; курси підвищення кваліфікації фахівців юридичної служби Збройних Сил України; курси підвищення кваліфікації з права збройних конфліктів, а також стажування та практична підготовка фахівців);

- здійснення інтеграції методик та підходів до професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації цивільного персоналу сектору безпеки і оборони держав – членів НАТО у національну систему підготовки

та підвищення кваліфікації фахівців у сфері євроатлантичної інтеграції України (наприклад, вивчення методик підготовки стратегічних документів держави, в тому числі враховуючи організаційні зміни та стратегії планування; підходів до керівництва та лідерства в публічному управлінні; використання стандартів НАТО, таких як NATO Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation (STANAG 2509); Training in the Law of Armed Conflict (STANAG 2449);

- розроблення Програм вузькоспеціалізованих цільових тренінгів/семінарів/курсів з урахуванням потреб державних органів з питань євроатлантичної інтеграції та реформування сектору безпеки і оборони (такі Програми зокрема повинні стосуватися питань: цивільної готовності суспільства у випадку кризових та/або надзвичайних ситуацій; невійськових вимірів безпеки; всеосяжного підходу; системи лідерства тощо).

Список використаних джерел:

1. Реалізація Програми Україна-НАТО з професійного розвитку цивільного персоналу сектору безпеки і оборони. Україна-НАТО 2013-2014. Національне агентство України з питань державної служби. Офіс зв'язку НАТО в Україні. 14 с. URL: <https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/belgium/files/41400801dod.pdf>

2. Європейська та Євроатлантична інтеграція. Transition book. 2019. 94с.

3. Річна національна програма під егідою Комісії Україна – НАТО на 2019 рік, затверджена Указом Президента України від 10 квітня 2019 р. № 117/2019. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U11719.html

Близнюк В.В. (ВІКНУ)

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ЮРИСТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВИХ ДИСЦИПЛІН

Нові соціально-економічні умови в Україні ставлять на одне із перших місць у педагогічних дослідженнях питання вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх спеціалістів, конкурентоздатних на ринку праці, який на високому рівні оволодів професією під час навчання у вищому навчальному закладі та готовий до активної діяльності на шляху професійного зростання. Важливою складовою вищої освіти України виступає військова освіта. Зміни, що відбулися в освітній галузі, потребують від військових закладів вищої освіти (далі ВЗВО) розробки нових концептуальних підходів до реформування військово-освітньої сфери з урахуванням сучасних реалій.

Реалії сьогодення потребують від ВЗВО розробки нових методологічних засад, які б сприяли вдосконаленню загальної професійної компетентності майбутніх офіцерів-юристів в умовах ВЗВО, зокрема, у процесі вивчення загальновійськових дисциплін.

С. Масловський зазначає, що однією із стратегічних цілей розвитку Збройних Сил України є професіоналізація військового резерву ЗСУ, а саме високий рівень загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів.

Відповідно для досягнення стратегічних цілей розвитку ЗСУ розроблено Державну програму розвитку Збройних Сил України на період до 2020. На необхідності підвищення якості рівня професійної підготовки майбутніх спеціалістів (офіцерів) наголошено в Законах України «Про освіту» (редакція від 19.02.2016 р.), Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті (2002 р.), Державній національній програмі «Освіта» (1993 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013 р.). Існуючі нормативно-правові положення стосуються, зокрема, і загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових закладах освіти України.

Поліаспектність проблеми формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-юристів у процесі вивчення загальновійськових дисциплін знайшла своє відображення у різних напрямках педагогічних досліджень, а саме: В. Бачевський, А. Борисовський, К. Вербицький, В. Герасимчук, А. Машталер, П. Онищук, К. Тушко, О. Виноградов, П. Вишневський, В. Воловник, Н. Генералова, О. Діденко, С. Кубіцький, А. Окіпняк, О. Тогочинський, В. Чернявський та ін.

Вимоги сьогодення передбачають підготовку спеціалістів такого рівня компетентності, де перше місце посідає не інформованість, а вміння особистості орієнтуватися у вирішенні проблем, розуміти шляхи реалізації складних завдань, засвоювати вимоги щодо опанування сучасної техніки. Такій підготовці сприяє використання інтерактивних технологій навчання у закладі освіти.

На думку Л. Пироженко, сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що «освітній процес відбувається за умов постійної, активної взаємодії всіх суб'єктів».

Така організація освітнього процесу сприяє співпраці та взаємодії між здобувачами вищої освіти та викладачем. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем.

Кваліфікаційні вимоги до підготовки майбутніх офіцерів диктують викладачу ВЗВО обов'язковість формування у здобувачів вищої освіти таких компетентностей та умінь серед яких головна – це вміння вирішувати службові функції та типові задачі у власній професійній діяльності.

Під час виконання практичних вправ із спеціальних військових предметів студенти відпрацьовують такі уміння та навички зазначені у кваліфікаційних характеристиках, як уміння організовувати виконання бойових завдань відповідно до принципів ведення загальновійськового бою, розробляти та вести бойові документи в різних умовах бойової обстановки, застосовувати знання організації, бойових можливостей, тактики дій загальновійськових підрозділів відповідно до своєї спеціальності тощо.

Технології інтерактивного навчання мають діалогічний характер, що забезпечується шляхом навмисного моделювання суб'єкт-суб'єктних відношень, які зумовлюють характер індивідуально-особистісних змін як об'єктів, так і суб'єктів впливу. За умови їх використання розкривається

творчий потенціал студентів як у різновидах навчальної роботи так і у формах її проведення, а саме аудиторної, поза аудиторної та самостійної.

Отже, на етапі констатувального експерименту з зазначеної нами проблеми дослідження, аналіз педагогічної діяльності викладачів ВЗВО засвідчує, що необхідний рівень військово-професійної підготовки та забезпечення формування професійної компетентності майбутніх офіцерів-юристів може бути реалізовано через застосування викладачем інтерактивних технологій навчання в освітньому процесі.

к.ю.н. Боброва Ю.Ю. (ВІКНУ)

НАДМІРНЕ СУДОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ЯК ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВА ПРОБЛЕМА: ГЕНДЕРНИЙ РОЗРІЗ

Для сучасних суддів найбільш гострим є питання надмірного непропорційного судового навантаження і пов'язаного із ним браку часу для належного вивчення справ, що надійшли на розгляд та підготовки до їх слухання; можливості самовдосконалення та підвищення кваліфікації. Вказана проблема детермінована «кадровим голодом» у судовій системі.

Важливість даного аспекту для суддів-жінок пов'язана із тим, що вони поряд із виконанням професійних обов'язків також повинні виконувати й сімейні ролі, які, у свою чергу, діляться на подружні й батьківські; бути як гарною дружиною, матір'ю, господинею, так і ефективним працівником; намагаються поєднувати сімейне життя та професійну діяльність. При цьому домашня праця – це своєрідна «друга зміна», яка не оплачується, на яку потрібно витрачати час і яка, дуже часто, не отримує подяки, оскільки суспільні стереотипи, сформовані щодо жіночої ролі, передбачають виконання більшості домашніх обов'язків саме жінкою. Отож, незважаючи на те, що в подружжі два партнери, домашні турботи лежать, як правило, на жінках. До слова, останні не в змозі розділяти своє особисте й професійне життя в емоційному плані, у той час чоловіки на роботі здатні відключитися від своїх особистих проблем, а в приватному житті – забути про роботу.

З огляду на вказане, при надмірному судовому навантаженні судді-жінці просто не вистачає фізичних і психологічних ресурсів, щоб відповідати ролі як берегині сімейного вогнища, так і гарного професіонала, що часто призводить до психологічного дисбалансу чи дисгармонії, почуття провини, ось чому вирішення проблеми із визначенням суддівського навантаження для них є такою актуальною, що не можна сказати щодо суддів-чоловіків.

І хоча в суспільстві панує думка, що суддя, одягнувши мантию перестає бути жінкою чи чоловіком; не має значення настрій, характер чи емоційність, особливості жіночої чи чоловічої статі – на наш погляд, такий розклад речей не відповідає дійсності. Проблема взаємодії роботи та сім'ї була і залишається центральною для суддів-жінок завперш, тому що вони – матері. Чи свідчить наведене про те, що вони мають свій особливий погляд на світ, обумовлений їх жіночою сутністю? Чи можна говорити про те, що голос судді-жінки звучить по-іншому? Не завжди. Якщо у суддів-жінок виникає відмінна від

суддів-чоловіків думка, то це не завжди через те, що вони жінки. Суддям апріорі характерне різноманіття думок з приводу правозастосування.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що відданість чоловіків роботі підвищує їх інтерес до сім'ї, тоді як для жінок час, витрачений на родину, зменшує кількість часу, витраченого на роботу. Чоловіки частіше використовують стратегію сегментації та чіткого розділення, а жінки – стратегію інтеграції роботи й сім'ї. Для останніх вік дітей не має значення у взаємодії «робота – життя», оскільки жінки з дітьми дошкільного віку як і з дітьми підліткового віку однаково можуть відчувати рольовий стрес, перенавантаження, конфлікт «робота – сім'я».

д.е.н., доц. Волошенко А.В. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

КОРУПЦІЙНИЙ РИЗИК: УНІФІКАЦІЯ ПОНЯТТЯ

У системі антикорупційного менеджменту базисом є виявлення і мінімізація корупційних ризиків, умов і причин, що їх продукують.

Термін “корупційний ризик” увійшов до національного правового поля та науковий обіг після прийняття закону України “Про запобігання корупції”, у якому, відповідно до ст. 19, Антикорупційні програми підлягають погодженню Національним агентством запобігання корупції (далі НАЗК) і повинні передбачати оцінку корупційних ризиків у діяльності органу, установи, організації, причини, що їх породжують та умови, що їм сприяють, а також заходи щодо усунення виявлених корупційних ризиків, осіб, відповідальних за їх виконання, строки та необхідні ресурси [1].

Утім, на сьогодні, сутність та зміст вказаної категорії трактують у нормативно-правових актах не однаково. Так, Наказом МОУ від 02.04.2019 № 145 затверджено Порядок організації в системі Міністерства оборони України внутрішнього контролю та управління ризиками, відповідно до якого корупційний ризик це – сукупність правових, організаційних та інших факторів і причин, які заохочують (стимулюють) осіб до скоєння корупційних правопорушень під час виконання ними функцій держави [2]. Але, необхідно звернути увагу на той факт, що ризик завжди має ймовірнісний характер, а корупційний ризик крім того, завжди призводить до негативних наслідків від його настання. Поєднання наведених ознак (ймовірності та наслідків настання несприятливих подій) враховано у рекомендаціях НАЗК, відповідно до яких, корупційний ризик це – ймовірність того, що відбудеться подія корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, яка негативно вплине на досягнення органом влади визначених цілей та завдань [3]. Наведена дефініція враховує і положення міжнародних стандартів ISO 37001:2016, ISO 31000:2018.

Зважаючи на те, що зміст термінів, які використовуються у нормативно-правовому акті, не повинен відрізнятися від їх змісту, визначеного в Конституції та законах України, актах Президента України та Кабінету Міністрів України, що регулюють відповідну сферу суспільних відносин і з урахуванням ст. 11 Закону [1] якою за НАЗК закріплено право формування та

реалізації антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань, з метою дотримання термінологічної єдності та однозначного застосування термінів, вважаємо за необхідність, уніфікувати поняття корупційний ризик у нормативно правових актах, та вживати дефініцію відповідно до рекомендацій НАЗК.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700 // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49.
2. Про затвердження Порядку організації в системі Міністерства оборони України внутрішнього контролю та управління ризиками: Наказ Міністерства оборони України 02.04.2019 № 145. URL: <http://www.mil.gov.ua> (дата звернення 17.09.19).
3. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції 02.12.2016 № 126 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16/paran13#n13> (дата звернення 10.09.19).

Ганьба О.Б. (НАДПСУ)

ОСОБЛИВОСТІ СЛУЖБОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ СУБ'ЄКТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИКОРДОННОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК ФОРМИ ВИРАЗУ ЗМІСТУ ПРАВОВІДНОСИН

Службові повноваження суб'єктів забезпечення національної безпеки України в цілому та прикордонної безпеки зокрема втілюються в конкретних правовідносинах сфери прикордонної діяльності в ході реалізації принципів і заходів здійснення прикордонної політики. Саме в сучасних умовах військового протистояння на сході нашої держави, викликаного агресивною політикою Російської Федерації щодо України, значно зростає роль правовідносин правоохоронного та правозахисного характеру щодо забезпечення недоторканності державного кордону й охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні.

Адже в конкретних правовідносинах реалізуються принципи, напрямки та особливості правового регулювання та забезпечується регулятивна місія права, зокрема у сфері прикордонної безпеки України. Саме у правовідносинах проявляється якість правового зв'язку суб'єктивних юридичних прав і суб'єктивних юридичних обов'язків, які охоплюються посадовими повноваженнями військовослужбовців і працівників Державної прикордонної служби України, а також інших правоохоронних органів і військових формувань. Зазначені правовідносини виникають між конкретними суб'єктами різних рівнів у процесі здійснення службово-контролюючої, організаційної, оперативної та інших видів діяльності, у результаті чого приписи норм права зі сфери можливого трансформуються в реальність у вигляді одного з видів правової поведінки.

Повноваження у сфері прикордонної безпеки України реалізуються відповідними суб'єктами завдяки виконанню завдань, покладених на них законами «Про Державну прикордонну службу України», «Про національну безпеку України» та іншими нормативно-правовими актами.

До таких повноважень належать: своєчасне припинення будь-яких спроб незаконної зміни проходження лінії державного кордону України; припинення збройних конфліктів та інших провокацій на державному кордоні України; здійснення якісного прикордонного контролю та пропуску фізичних осіб, транспортних засобів, вантажів в установленому порядку та згідно із законом; контроль за дотриманням прикордонного режиму; забезпечення взаємодії із Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями щодо відбиття вторгнення або нападу на територію України збройних сил іншої держави тощо.

Підсумовуючи викладене, варто наголосити, що особливістю змісту правовідносин сфери прикордонної безпеки України є те, що один із суб'єктів правовідносин (або обидва) свої суб'єктивні юридичні права та суб'єктивні юридичні обов'язки реалізує у формі службових повноважень, чітко визначених правовими нормами. Зазначеними суб'єктами виступають військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України (та/або інших правоохоронних органів спеціального призначення), а також Збройних Сил України (та/або інших військових формувань), в обов'язки яких входить забезпечення прикордонної безпеки нашої держави.

Гоєнко Б.С. (ВІКНУ)

ПРАВАЗАСТОСОВНИЙ ОРІЄНТИР: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

В умовах сьогодення було б доцільним доповнити концепцію теорії права у частині класифікації її норм, і в межах розуміння сутності дихотомії права на матеріальне та процесуальне використовувати таке сутнісне тлумачення такої дихотомії, й як результат, можливо, використовувати дихотомію права на декларуюче та уточнююче. В свою чергу в межах уточнюючого права виділяти первинне уточнююче право та вторинне уточнююче право, й як тісно пов'язану складову разом з ними мати на увазі вторинне уточнююче псевдоправо.

Зміст декларуючого права – норми права, що лише встановлюють найбільш загальні правила поведінки у суспільстві.

Зміст первинного уточнюючого права – конкретизація та деталізація змісту норм декларуючого права.

Зміст вторинного уточнюючого права – норми права, роль яких – тлумачення норм декларативного та первинного уточнюючого права, або ж уточнення порядку застосування вищевказаного права.

Зміст вторинного уточнюючого псевдоправа – позиції, роль яких та ж, що й у вторинного уточнюючого права.

В результаті закріплення такої концепції є можливим провадження практичної роботи щодо опрацювання змісту вторинного уточнюючого права та псевдоправа.

Ключовим поняттям в такому опрацюванні є поняття правозастосовного орієнтиру – позиції, що допомагає застосувати або ж витлумачити норму декларативного та первинного уточнюючого права (фактично норма права).

Опрацювання можна провадити у двох видах:

- 1) створення електронної бази даних правозастосовних орієнтирів;
- 2) створення паперової версії бази даних правозастосовних орієнтирів.

В той же час в межах опрацювання вторинного уточнюючого права та псевдоправа потребує дуже глибокого усвідомлення його зміст та як наслідок підтвердження або ж заперечення коректності змісту такого права, й в свою чергу пропонувати адекватний нормальному праворозумінню зміст такого вторинного уточнюючого права та псевдоправа.

Після такого опрацювання вторинного уточнюючого права та псевдоправа (або ж під час його опрацювання) некоректні позиції вочевидь слід змінювати, для чого є можливим та необхідним створення окремого елементу державного апарату, що забезпечить використання надбань опрацювання вторинного уточнюючого права та псевдоправа для вдосконалення права України.

*к.т.н. Гришин С.П. (НМЦ КП МОУ)
Халіманенко С.М. (ВІКНУ)*

МОЖЛИВОСТІ ПОЛІГРАФА ПРИ ЙОГО ЗАСТОСУВАННІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛУЖБОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ (ПЕРЕВІРОК)

Рішення про необхідність проведення службових розслідувань в МО та ЗС України в будь-якому випадку має прийматися з урахуванням цілої низки обставин, основною з яких, на наш погляд, слід вважати суспільну і службову небезпеку проступку, що став приводом для проведення перевірки.

Як показує вітчизняний та зарубіжний досвід, застосування поліграфа під час проведення службових розслідувань має низку особливостей, які потрібно знати і обов'язково враховувати у своїй діяльності безпосередньо як спеціалісту поліграфа так і ініціатору психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа (далі – ПФДЗП). Розглянемо основні з них:

1. Залучення полі графолога найбільш ефективним є на ранніх етапах з'ясування обставин події, що сталася. При цьому до проведення ПФДЗП ініціатор перевірки повинен ознайомити поліграфолога з основними даними, які характеризують подію.

2. Для попередження протидії з боку опитуваного доцільно проводити виклик випробуваного для проходження ПФДЗП несподівано.

3. Необхідно забезпечити перебування поруч з місцем проведення ПФДЗП іншого співробітника, який міг би контролювати поведінку і дії особи, що перевіряється під час перерв в дослідженні.

4. При виникненні надзвичайної події, що пов'язана з великою кількістю підозрюваних осіб необхідно реагувати миттєво. Перш за все необхідна організація охорони місця події і виключення контактів всіх підозрюваних між собою, а також попередження зовнішніх контактів. Для цього здійснюється локалізація всіх підозрюваних. Після чого в імперативній формі дається установка на дотримання тиші (заборона використання мобільного зв'язку, ізолювання підозрюваних тощо).

5. Основне завдання організатора початкового етапу перевірки – домогтися максимального збереження приватних ознак, при цьому не можна розкривати, що пропало, особливості того, що пропало, час пропажі і т. д.

6. Одночасно необхідно вести роботу по встановленню осіб, яких з тих чи інших причин не вдалося локалізувати, і вони покинули приміщення до того як було встановлено факт пропажі з подальшим вирішенням питання про доцільність проведення щодо цих осіб ПФДЗП.

7. В першу чергу ПФДЗП здійснюється у відношенні особи, причетність якої до подій найменш вірогідна. Щодо осіб, обізнаних про деталі події, ПФДЗП проводиться в останню чергу.

8. У процесі тестування на поліграфі під час проведення службових розслідувань, як правило, використовуються найбільш ретельно розроблені і науково обґрунтовані методики, що призводить до досить високої точності і надійності отриманих результатів. За різними оцінками і залежно від обставин точність застосування поліграфа під час службового розслідування може становити 95-99 %.

к.ю.н. Гуцин О.О. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ТА ПРАВОВИХ ЗАСАД МИРОТВОРЧОЇ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Введення на територію України багатонаціональної миротворчої операції під егідою ООН може стати найкращим рішенням для зупинення агресії, розв'язаної Російською Федерацією, а багатонаціональна миротворча операція з єдиною чітко визначеною метою щодо відновлення суверенітету та територіальної цілісності України може бути визначальним фактором припинення страждань українського народу. Про це заявив Президент України під час Заходу високого рівня щодо діяльності ООН з підтримання миру в рамках 73-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН [1].

Україна як активний контрибутор світової миротворчості, зокрема її сектор безпеки і оборони отримали неабиякий досвід підготовки та проведення безпекових операцій на території інших держав. Проте з початком збройної агресії Україна вперше в своїй історії стикнулась із зворотнім викликом – стати не потенційним учасником операції з підтримання миру і безпеки, а її можливим реципієнтом.

Численні публічні дискусії за участю представників громадянського суспільства, наукових кіл, державних інституцій та гуманітарних правозахисних організацій дали змогу зробити невтішний висновок про

переважну відсутність у них глибокого розуміння правової та політичної природи тих процесів, які відбуваються всередині ООН, інших міжнародних організацій та одночасно у державі, що приймає, у разі ініціації операції з підтримання миру і безпеки на своїй території. Як суспільство в цілому, так і більшість державних органів (за винятком їх дуже рідкісних вузькоспеціалізованих підрозділів) слабо обізнані з основними політико-правовими основами миротворчих операцій ООН та регіональних організацій, їх залежності від виду, форми, складу учасників та інтенсивності конфліктів, порядком та умовами ініціації таких операцій, процедурами створення, наповнення персоналом, розгортанням, особливостями правового режиму під час діяльності в країні перебування, проблемами співвідношення норм міжнародного права та внутрішнього законодавства, наявністю у миротворців великого обсягу імунітетів та привілеїв тощо.

Зазначене, у поєднанні з недостатнім рівнем розробки такої досить специфічної проблематики у вітчизняній науці, обумовлює актуальність наукових досліджень політичних та правових засад сучасних операцій з підтримання миру і безпеки з метою врахування світового досвіду для України.

Отже вбачається актуальним здійснення комплексного аналізу теоретико-методологічних джерел та адміністративно-правових актів, політичних реалій, національної практики і міжнародного досвіду з метою формулювання політико-правової концепції взаємодії держави-реципієнта та міжнародних безпекових організацій у разі активації питання розгортання миротворчої місії на її території.

Для цього пропонується визначити та охарактеризувати адміністративно-правові засади безпекових операцій ООН, регіональних безпекових організацій, Північноатлантичного Альянсу, сформулювати нові науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення їх адміністративно-правового та організаційного забезпечення, взаємодії України як держави-реципієнта та ООН (ЄС, НАТО тощо) і держав-учасниць операції в інтересах досягнення її мети, забезпечення національної безпеки України, дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Відмічається також необхідність здійснення аналізу міжнародних політико-правових процесів під час активації безпекових операцій, актуалізації їх класифікації та висвітлення ключових аспектів регіональної/субрегіональної миротворчості. Дослідження політичних, історичних та правових аспектів операцій ООН як цінного результату колективного процесу прийняття управлінських рішень дозволить простежити вплив особливостей світового безпекового середовища на конкретні види і форми миротворчих операцій.

Разом з тим реалії сьогодення такі, що вже на етапі обговорення пропозицій формату операції постає чимало гострих питань і сумнівів стосовно не лише реалістичності її реалізації, але й очікуваних результатів. Майданчик ООН дедалі частіше використовується для досягнення цілей, далеких від статутної місії ООН із встановлення миру, а її додатковою

перешкодою є відсутність дієвих механізмів примушення до конструктивної співпраці держави – постійного члена Ради Безпеки ООН [2].

Історичний досвід міжнародної миротворчої діяльності доводить, що ціна помилки у визначенні формату та цілей операції на багато років стане серйозною проблемою для суверенітету та територіальній цілісності нашої держави і майбутніх поколінь українців та, одночасно, дасть змогу державі-агресору активніше просувати ідеї знищення суб'єктності України на світовій арені.

Список використаних джерел:

1. Знаменні події вересня-2018. Генеральна Асамблея ООН: підсумки 73-ї сесії. URL: <http://ivinas.gov.ua/ru/publikatsii-l/obzor-vazhnejshikh-sobytij-v-mire/znakovye-sobytiya-sentyabrya-2018-generalnaya-assambleya-onn-itogi-semdesyat-tretej-sessii.html>

2. Національна безпека і оборона. – № 1-2 (177-178). – С. 81. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD177-178_2019_ukr.pdf

3. Peacekeeping Operations in Ukraine. Edited by: O.V. Kresin, William Butler. Wildy, Simmonds and Hill Publishing, London, United Kingdom. 2019. 216 p.

Даценко Д.І. (ВІКНУ)

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА

Актуальність дослідження обумовлюється тим, що поняття військового майна в цілому, а також його правового режиму зокрема, займають особливе місце у сфері життєдіяльності військових формувань, організацій, підрозділів, навчальних закладів та є їх невід'ємною частиною. Додатковим аргументом на користь вказаного питання є також через те, що до 2014 року велика кількість військового майна була передана у приватну власність, що спричинило проблему в його використанні під час виконання завдань в АТО (ООС).

Особливість правовідносин у сфері військового майна полягає у їх різноманітті, а також досить широкому спектру урегульованості на нормативному та науковому рівні.

Військове майно – це державне матеріальне благо із певною економічною та господарською корисністю, яке тимчасово або на постійній основі передається у розпорядження військовим частинам, установам та організаціям.

Адміністративно-правовий режим військового майна – це обсяг прав та обов'язків органів військового управління та підпорядкованих підрозділів стосовно майна, закріпленого за ними, а також порядок його використання.

Адміністративні правовідносини, що виникають у сфері використання військового майна, можемо визначити як регламентовані нормами адміністративного законодавства суспільні правовідносини, зміст яких складають права та обов'язки суб'єктів цих правовідносин щодо здійснення управління та створення умов для забезпечення належного використання військового майна, а також цільового та функціонального використання такого майна.

Коротко висвітливо проблему адміністративно-правового режиму відчуження та реалізації військового майна. Після початку АТО у 2014 році, існувала гостра проблема із розміщенням військовослужбовців, через невелику кількість, а іноді навіть відсутність взагалі військових об'єктів, нашим бійцям в більшості випадків приходилось розміщатися в цивільних об'єктах (школах, садках), чим, зрозуміло, викликали певний негатив з боку цивільного населення, а дані об'єкти автоматично ставали законною військовою ціллю противника. Спричинено це було надмірним відчуженням військового майна та нераціональною його реалізацією. Також існувала проблема із пересуванням військових підрозділів: військовій техніці, у зв'язку з відсутністю військових доріг, приходилось пересуватись дорогами через міста, знову ж таки викликаючи негатив та блокування доріг цивільним населенням та ставлячи його під загрозу.

Виходячи з викладеного, існує необхідність на законодавчому рівні визначити правовий режим окремих видів військового майна, яке не може бути відчужено та реалізовано взагалі, наприклад дороги, полігони та аеропорти.

Дегтярьов Д.О. (ВІКНУ)

НЕОБХІДНІСТЬ РЕФОРУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ, ВРАХОВУЮЧИ ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Статистична інформація щодо зростаючої кількості військових адміністративних правопорушень, спонукає до активних дій щодо підвищення дисципліни у військовій сфері, реформування всієї правоохоронної системи для зміцнення обороноздатності нашої країни.

Як свідчить практика, найбільшу кількість справ про адміністративні правопорушення становлять розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв військовослужбовцями (ст.172-20 КУпАП), порушення правил несення прикордонної служби (ст.172-18 КУпАП), недбале ставлення до військової служби (ст.172-15 КУпАП), самовільне залишення військової частини або місця служби (ст.172-11 КУпАП), та ін. Запобігти такій ситуації в секторі безпеки і оборони можливо, якщо буде функціонувати дієва система відповідних органів, які будуть займатися охороною правопорядку.

Як свідчить практика зарубіжних країн, на сьогоднішній день в багатьох країнах, які займаються розвитком своїх збройних сил діє військова юстиція. Військова юстиція – це не тільки військова прокуратура, а й військові суди і військова поліція. Військові суди існували в нашій державі до 2010 року, але реформою 2010 року вони ліквідовані. Тепер справи, що мали б розглядатися гарнізонними військовими судами, розглядаються судами загальної юрисдикції першої інстанції, а справи, що мали б розглядатися у апеляційних військових судах розглядаються у апеляційних судах загальної юрисдикції.

Питання про створення військової поліції в нашій країні піднімається Міністерством оборони час від часу, проте до цього часу воно ще не вирішене. У той же час, зарубіжний досвід показує нам, що тільки наявність цілісної системи цих органів, їх злагоджена взаємодія дозволяють успішно

відстоювати верховенство права і законність у військовій сфері. Одним з основних аргументів, які наводять противники існування в Україні військових судів і військової прокуратури, є знищення пережитків СРСР. Але, наведу лиш невеликий перелік провідних країн світу, де визнана доцільність існування системи військової юстиції. Хочу зазначити, що жодна з цих країн не перебуває в «стані війни» на відміну від нашої країни. У НАТО є група держав з розгалуженою системою військових судів. Наприклад, США, Румунія, Канада. Військова прокуратура діє в таких прогресивних країнах світу як: США, Канада, Великобританія, а також в Іспанії, Данії, Румунії, Італії, Болгарії, Греції, Португалії, Польщі, Нідерландах. Що стосується ще одного елементу військової юстиції, військової поліції, то слід зазначити, що вона функціонує в понад 40 країнах світу, в тому числі в США, Канаді, Великій Британії, Франції, Німеччині. Це лише невеликий перелік країн, які займаються розвитком своїх Збройних Сил, життєво необхідних для захисту державного суверенітету і недоторканності власних територій.

Аналіз діяльності органів військової юстиції зарубіжних країн, дає нам можливість використати їх досвід, як гідний приклад для наслідування і розвитку системи військової юстиції в нашій Україні для поліпшення діяльності сектору безпеки і охорони.

Заворотько І.Г. (НУ “Києво-Могилянська академія”)

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ СЕКСУАЛЬНОГО І ГЕНДЕРНО-ОБУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНОГО ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ

Під час збройних конфліктів на території, де вони тривають, значно підвищується рівень злочинності. Саме тоді, користуючись безкарністю та легкою доступністю зброї, вчиняються найтяжчі та найжахливіші злочини. Одним із видів таких злочинів є сексуальне і гендерно-обумовлене насильство (далі – СГОН), пов'язане зі збройним конфліктом.

Незважаючи на активізацію міжнародної наукової спільноти у вивченні різних аспектів міжнародних злочинів, які вчиняються під час збройних конфліктів, поняття СГОН все ще залишається недостатньо дослідженим. Аналіз наукових праць провідних вчених, які вивчають понятійний апарат СГОН, пов'язаного зі збройним конфліктом, дозволяє виділити певні закономірності стану його дослідження. Перш за все, наукові статті дослідників, як правило, є вузькоспеціалізованими та мають на меті здійснення аналізу дефініції одного з видів СГОН, пов'язаного зі збройним конфліктом.

Наприклад, Марія Еріксон (Maria Eriksson) у своїй праці “Визначення зґвалтування: обов’язки, що з’явилися у держав за міжнародним правом?” [1] достатньо детально аналізує поняття зґвалтування, його елементи як міжнародного злочину, а також розглядає його як порушення міжнародного права прав людини, міжнародного гуманітарного права та міжнародного кримінального права. Застосування комплексного підходу і аналіз правопорушення через призму різних галузей міжнародного права є

ефективним, однак, як зазначалось раніше, уся праця присвячена виключно одному виду СГОН – зґвалтуванню.

Іншою закономірністю є неврахування (чи недостатнє врахування) науковцями результатів діяльності тих міжнародних організацій, які формують міжнародне інституційне право. Причин такого стану справ може бути декілька, а саме: відсутність одностайної міжнародно-правової позиції щодо достатності підстав для виокремлення міжнародного інституційного права в окрему галузь міжнародного права, складність визначення критеріїв, яким мають відповідати нормативні акти задля віднесення їх до джерел міжнародного права тощо. Прикладом неврахування норм міжнародного інституційного права є наукова стаття Глорії Гаджолі (Gloria Gaggioli) “Сексуальне насильство в ситуації збройного конфлікту: порушення міжнародного гуманітарного права і права прав людини” [2]. У ній авторка аналізує поняття сексуального насильства, норми різних галузей міжнародного права, які містять заборону вчинення сексуального насильства, зокрема і під час збройних конфліктів. І хоча нею і зроблено спробу проаналізувати деякі тематичні нормативні акти міжнародних організацій, проте їх кількість вбачається недостатньою і не охоплює здобутки навіть ключових міжнародних організацій, які займаються питанням попередження, документування, надання послуг жертвам, а також дослідження СГОН, пов’язаного зі збройним конфліктом.

І нарешті третьою закономірністю, яку ми вважаємо за необхідне виділити, є переважне ототожнення СГОН, пов’язаного з конфліктом, з насильством проти жінок, і фокусування дослідників лише на жінках і дівчатах як жертвах СГОН. Ця закономірність притаманна більш раннім науковим працям, видання яких збігається з етапом становлення міжнародної відповідальності за СГОН, пов’язаного зі збройним конфліктом. [3]

Що ж до наукового простору України, маємо констатувати брак досліджень з питання СГОН, пов’язаного зі збройним конфліктом. І хоча, враховуючи тривалий збройний конфлікт в Україні, в останні роки з’являються деякі тематичні матеріали, проте у переважній більшості вони є не науковими, а радше моніторинговими дослідженнями. [4], [5], [6], [7]

Крім того, аналіз небагатьох наявних радше публіцистичних робіт, ніж ґрунтовних наукових праць, свідчить про недостатнє розуміння авторами термінології, що знаходить своє відображення у взаємозамінному використанні термінів “сексуальне насильство, пов’язане зі збройним конфліктом”, “сексуальне насильство в перебігу військового конфлікту”, “сексуальне насильство в умовах конфлікту”, “гендерно-обумовлене насильство”, “домашнє насильство” та “домашнє сімейне насильство”.

Враховуючи викладене вище, вважаємо за доцільне констатувати, що стан дослідження поняття СГОН, пов’язаного зі збройним конфліктом, знаходиться на недостатньому рівні та потребує подальшого більш ґрунтовного вивчення.

Список використаних джерел:

1. M. Eriksson. Defining Rape: Emerging Obligations for States under International Law? Örebro University, 2010. 704 p.
2. Glori Gaggoli. Sexual violence in armed conflicts: A violation of international humanitarian law and human rights law. International Review of the Red Cross, 2014, 96 (894). 503–538 p.
3. C. Niarchos. Women, War and Rape: Challenges facing the International Tribunal for the Former Yugoslavia, Human Rights Quarterly, 1995, 17. 650 p.
4. *Ті, що пережили пекло: свідчення жертв про місця незаконних ув'язнень на Донбасі.*/ Коаліція громадських ініціатив «Справедливість заради миру на Донбасі». Белоусов Ю.Л., Кориневич А.О., Мартиненко О.А., Матвійчук О.В., Павліченко О.М., Роменський Я.В., Швець С.П.; за редакцією авторів. Київ: ЦП Компринт, 2015. 84 с.
5. *Війна без правил: гендерно-обумовлене насильство, пов'язане зі збройним конфліктом на сході України.*/ А. Альохін, С. Кириченко, А. Кориневич та інші, за заг. редакцією В. Щербаченка, Г. Янової // ГО “Східноукраїнський центр громадських ініціатив”. К.: ЦП Компринт, 2017. 144 с.
6. Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Conflict-Related Sexual Violence in Ukraine (14 March 2014 to 31 January 2017). URL: https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session34/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session34/Documents/A_HRC_34_CRP.4_E.docx&action=default&DefaultItemOpen=1.
7. Щоквартальні доповіді Управління Верховного комісара ООН з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA>.

*к.ю.н. Звоненко О.О. (ВІКНУ)
Боровська О.Г. (ВІКНУ)*

НЕОБХІДНІСТЬ ВІЙСЬКОВОЇ НАУКИ В СИСТЕМІ ЗНАНЬ

Війна – це соціально-політичне явище, що має гостру форму розв'язання суспільно-політичних, ідеологічних, економічних, а також національних, територіальних та інших протиріч між державами, народами, націями і класами засобами збройного насильства. Збройна боротьба та ведення протидіючими сторонами воєнних дій різного масштабу є головним змістом війни.

Як відомо, військова наука є комплексною системою знань про засоби підготовки і ведення війни державою, коаліціями держав чи класами для досягнення політичної мети. Дана наука вивчає закони війни, досліджує зброю, узагальнює її досвід, процеси підготовки та її ведення. Військова наука розробляє теоретичні основи й практичні рекомендації з питань будівництва та підготовки збройних сил; визначає шляхи розвитку нових засобів боротьби, найефективніші форми і способи ведення воєнних дій та принципи воєнного мистецтва. Зазначимо, що зміст та структура цієї науки залежить від пануючих ідей у суспільстві, та від класової сутності держави.

Розбудова власних Збройних Сил України на сьогодні вимагає створення певних оптимальних умов для їх життєдіяльності. Одним із головних завдань воєнно-економічної науки є створення та обґрунтування цих умов. Необхідно створити власні Збройні Сили, які повинні відповідати необхідному ступеню воєнної небезпеки, а також бути економічними для України. Воєнна-економічна наука – це система знань економічних основ воєнного будівництва, укріплення оборонного потенціалу. Щодо предмета, то це система економічних відношень з приводу використання обмежених економічних ресурсів в інтересах укріплення обороноздатності держави. Система воєнно-економічних досліджень у Збройних Силах України в цілому забезпечує потреби наукового супроводження заходів утримання, підготовки та застосування військ.

В сучасних умовах взаємозв'язок війни, політики та економіки став більш міцним. Економіка сьогодні «бере» участь у підготовці та веденні війни. Тому національне господарство повинно бути всебічно підготовлено до війни та до економічного забезпечення власних збройних сил. Більш глибоке знання законів, внутрішньо притаманних воєнній економіці, вірне використання механізму їх дії, облік закономірностей які впливають на сферу воєнної економіки, у великій мірі сприяє оптимальному розвитку цієї особливої частини економіки.

Військова освіта, як правило, зосереджується на підготовці офіцерського керівництва та основній інформації про використання військових теорій, концепцій, методів та систем, а випускники - не військові вчені по закінченню навчання, а швидше молодші військові офіцери. Працівники військової науки досліджують та розробляють військові концепції, обладнання, технології та стратегії, які застосовуються у військових операціях для забезпечення потреб Збройних Сил України.

Золотко А.В. (ВІКНУ)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МОТИВАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Збереження і зміцнення здоров'я, фізичний розвиток військовослужбовців – важлива і невід'ємна частина їх підготовки до виконання військового обов'язку.

Військовослужбовець зобов'язаний додержуватися вимог безпеки, вживати заходів до запобігання захворюванню, травматизму, повсякденно підвищувати фізичну загартованість і тренованість, утримуватися від шкідливих для здоров'я звичок.

Збереження і зміцнення здоров'я військовослужбовців досягається шляхом:

- проведення у ЗСУ заходів, спрямованих на створення здорових умов служби і побуту;
- виконання санітарно-гігієнічних, протиепідемічних і лікувально-профілактичних заходів;

- систематичного загартовування і фізичного розвитку.

Загартування військовослужбовців проводиться з метою підвищення стійкості їх організму до змін фізичних факторів довкілля, до умов, пов'язаних з особливостями військової служби і виконанням бойових завдань.

Окремо уваги заслуговує морально-психологічний аспект розуміння військовослужбовцем необхідності систематично та цілеспрямовано займатися фізичним вдосконаленням. Звичайно добре, якщо у військовослужбовця сформована особистісна потреба до занять фізичними вправами, переконливість в їх користі для самореалізації себе як особистості. Складніше, якщо військовослужбовець не має потреби до набуття фізичних кондицій, відсутні дієві чинники у корекції його поведінки. У разі відсутності такої потреби перед посадовими особами військової частини постає завдання стимулювати військовослужбовців до занять фізичною підготовкою за допомогою різних видів мотивації, а саме: морально-психологічна та адміністративно-економічна.

У першому випадку мотивація розрахована на особистісні (моральні) якості військовослужбовця, його вихованість, моральність, сприймання себе як частини колективу. Такий вид мотивації може бути основним для військовослужбовців. У разі недостатнього впливу морально-психологічної мотивації доцільно застосовувати адміністративно-економічну. Вона працює більш жорстко та конкретніше.

Фізична готовність є обов'язком військовослужбовця. Відповідальність за підготовку та виконання норм несуть командири.

У разі невиконання (неналежного виконання) військовослужбовцем своїх службових обов'язків порушення військовослужбовцем військової дисципліни або громадського порядку командир повинен нагадати йому про обов'язки служби, а за необхідності – накласти дисциплінарне стягнення.

Зотова І.Г. (ВІКНУ)

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ І ВИХОВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ОБОРОННОГО СЕКТОРУ

З моменту заснування ООН проблема гендерної рівності у світі залишається однією з найвагоміших проблем. Дотримання гендерної рівності є актуальним для українського війська в контексті переходу на стандарти НАТО [1].

Служба жінок в армії має тривалу історію, проте дискусії щодо фемінізації армії тривають у багатьох країнах світу. Країни, що мають давню історію включення жінок в армію (Данія, Норвегія, Польща, Туреччина, Франція, Чехія), а також сучасні армії Канади, Австралії, США, Ізраїлю використовують взаємний досвід для збереження найбільш кваліфікованих кадрів [3].

Гендерна військова політика має кілька вимірів і відображає: рівень гендерної культури російського суспільства і його збройних сил; спрямованість соціально-економічних функцій самореалізації жінок у

військовому соціумі; соціальний і професійний статус жінок у військових колективах як специфічної соціально-демографічної та військово-професійної групи суспільства [1].

Військова реформа повинна ефективно реагувати на потреби всіх членів суспільства. Забезпечення безпеки жінок, чоловіків, дівчаток і хлопчиків як під час, так і після конфлікту має стати пріоритетним напрямком військової реформи будь-якої країни [2].

Однією з видів боротьби з корупцією в оборонному секторі є доброчесність. Доброчесність у загальному визначенні є – моральною якістю та чеснотою, та проявляється у тілесній чистоті у всіх її проявах (це розуміння характерне, як правило, більш світським середовищам). Поняття доброчесності активно просувається НАТО шляхом впровадження політики Building Integrity.

Отже, далеко не всі держави усвідомлюють необхідність боротьби з корупцією у оборонному секторі. Без державної підтримки боротьба з корупцією зусиллями гендерної рівності не може досягти поставлених цілей. Для підвищення ефективності міжнародного співробітництва по боротьбі з корупцією у оборонному секторі необхідний подвійний контроль політичних рішень. Але вже сьогодні можна сказати, що міжнародне співробітництво, засноване на взаємодії національних урядів, міжнародних організацій, гендерній рівності, оборонному сектору має бути ефективним механізмом боротьби з корупцією.

Список використаної літератури:

1. ООН Общее будущее общими силами [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.un.org/ru/sections/issues-depth/gender-equality/>

2. Всеобщая декларация прав человека [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/declhr.shtml.

3. Facts and figures: Leadership and political participation // UN Women [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-politicalparticipation/facts-and-figures> (дата обращения 17.05.2017).

Калітник М.С. (НУОУ імені Івана Черняхівського)

УПРАВЛІННЯ КОРУПЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ ЯК ОДИН ІЗ ВАЖЛИВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ

На сьогоднішній день корупція в Україні залишається каменем спотикання для сталого демократичного і економічного розвитку нашої держави, захисту та гарантуванню прав і свобод громадян, вільному розвитку незалежних засобів масової інформації тощо. В сучасних умовах європейської інтеграції нашої держави питання ефективної протидії корупційним проявам все частіше стає необхідною передумовою для підтримки та продовження реформ в Україні за рахунок міжнародних донорів.

Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити та запровадити дієві механізми системи попередження корупційної поведінки, основним елементом якої є управління корупційними ризиками з метою вжиття заходів з їх мінімізації.

Ціллю оцінки корупційних ризиків є визначення конкретних процесів і операцій в діяльності окремого відомства (служби), при проведенні яких найбільш висока вірогідність здійснення співробітниками корупційних правопорушень, як в цілях отримання особистої вигоди, так і отримання вигоди відповідною службою. При цьому узагальнений алгоритм визначення корупційних ризиків можна представити у вигляді певного (обумовленого) порядку, а саме:

- діяльність служби необхідно представити у вигляді окремих процесів, в кожному із яких виділити складові елементи (функції, під функції, процедури, стадії);

- серед елементів даних процесів визначити ті яким притаманні найбільші корупційні ризики;

- конкретизувати визначені ризики для кожного елементу.

В процесі аналізу елементів для кожного процесу, пов'язаного з корупційним ризиком, необхідно визначити перелік можливих правопорушень, з включенням характеристики вигоди або переваги, яка може бути одержана при здійсненні корупційного правопорушення. З врахуванням переліку структурних підрозділів та посад в структурі відомства, які являються “ключовими” під час здійснення корупційного правопорушення, а також переліку посад за допомогою яких таке правопорушення може статися.

Таким чином, визначивши перелік функцій, пов'язаних з високими корупційними ризиками, можна здійснити розробку та впровадження спеціальних антикорупційних процедур стосовно посадових осіб, які обіймають корупційно-ризиковані посади.

Деталізація реєстру корупційних ризиків у свою чергу дозволить розробити комплекс заходів щодо мінімізації корупції за конкретними напрямками роботи органів доходів і зборів та їх підрозділів, а також превентивні заходи запобігання корупційним проявам для кожного процесу в залежності та з урахуванням його специфіки (функцій і процедур).

Такі заходи можуть включати:

- детальний регламент способу і строків виконання дій посадовими особами в “критичній точці” процесу (мають бути зазначені у посадових інструкціях співробітників);

- реінжиніринг функцій і процедур, в тому числі їх перерозподіл між структурними підрозділами у межах органу доходів і зборів;

- введення або перерозподіл процесуальних форм взаємодії з платниками податків (наприклад використання інформаційних технологій, як пріоритетного напрямку такої взаємодії);

- впровадження нових форм звітності співробітників про результати виконання своїх завдань та обов'язків, які пов'язані з визначеними у

відповідному реєстрі корупційних ризиків (наприклад звіт про конфлікт інтересів).

Список використаних джерел:

1. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми) : монографія / О. Я. Прохоренко. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 456 с.

2. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія / М. І. Мельник. – К. : Атіка, 2001. – 304 с.

*к.ю.н. Колішова О.С.
(Національна гвардія України)*

ПРОГРАМА СТРАТЕГІЧНИХ РЕФОРМ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Розвиток сектору безпеки та оборони неможливо уявити без здійснення завчасного планування. Кожен крок у розвитку сил безпеки та оборони має бути продуманий, спланований та деталізований.

Актуальним для Національної гвардії України залишається розвиток стратегічного та середньострокового планування. На даний час одним із документів планування щодо розвитку Національної гвардії України та вступу України в НАТО є Річна національна програма під егідою Комісії Україна – НАТО.

Розробка проектів та виконання річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО передбачено Указом Президента № 298/2018 від 02.10.2018 року «Про річні національні програми під егідою Комісії Україна – НАТО».

Це системним документом, який містить опис реформ за відповідними напрямками, визначає їх стратегічну мету, цілі, пріоритетні завдання і заходи, необхідні для забезпечення ефективної планомірної реалізації закріпленого Конституцією України стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору.

У цьому зв'язку Україна вживає заходи для інтенсивної взаємодії з НАТО на високому політичному рівні з метою розгляду питань, пов'язаних з її зверненням стосовно Плану дій щодо членства в НАТО.

Особлива увага у Програмі приділена, зокрема, питанням щодо:

- активізації процесів досягнення відповідності критеріям членства в НАТО шляхом прискорення внутрішньодержавних реформ;

- переведення сектору безпеки та оборони України на стандарти НАТО та покращення взаємосумісності Збройних Сил України з арміями держав – членів НАТО;

- зміцнення демократичного цивільного контролю над сектором безпеки та оборони, включаючи належне управління сектором безпеки і оборони України,

- створення Національної системи стійкості як комплексного механізму оцінки ризиків, планування / навчань, реагування на кризову ситуацію та відновлення до початкового стану держави;

- підвищення рівня професійної компетентності працівників сектору безпеки і оборони України та державних органів України, залучених до

співробітництва з НАТО, реформування сектору безпеки і оборони України;
- гармонізації законодавства України із законодавством держав – членів НАТО у сферах безпеки та оборони.

Таким чином, Річна національна програма під егідою Комісії Україна – НАТО дає можливість детально спланувати пріоритетні завдання та заходи розвитку Національної гвардії України та об'єктивно оцінити отриманий результат за допомогою показників виконання та ефективності.

Кудря (Мельник) О.Г. (ВІКНУ)

АНАЛІЗ ПРИЧИН ЗНИЩЕННЯ ТА РУЙНУВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ НА СХОДІ УКРАЇНИ

За роки війни на Сході України під часткове або повне зруйнування потрапило багато цивільних об'єктів.

Серед основних причин, які сприяли руйнуванню шкіл, лікарень, дитячих садочків, приватних будинків, на нашу думку є те, що незаконні збройні формування розміщують свою артилерію в населених пунктах, поблизу цивільних об'єктів і ведуть звідти вогонь по позиціях Збройних Сил України.

Крім того, перед початком збройної агресії Російської Федерації проти України, а саме, в 2012-2013 роки було розформовано найбільшу кількість військових частин, скорочено найбільшу кількість особового складу, переведено військових територій, земель в не військові. Крім того, необхідно зазначити, що на Сході України з початку незалежності України і не було великої кількості військових частин.

В умовах відсутності належної кількості військових частин, військових об'єктів на Сході України підрозділи Збройних Сил України дислокуються на цивільних об'єктах, залишених в наслідок воєнних дій.

Дислокація незаконних збройних формувань та Збройних Сил України в межах населених пунктів і ведення бойових дій з житлових масивів призводить до руйнувань цивільних об'єктів.

Хоча одним з головних принципів Міжнародного гуманітарного права є розмежування цивільних і воєнних об'єктів зафіксовані непоодинокі розміщення військової техніки і озброєних осіб на території навчальних та медичних закладів.

Таким чином існує нагальна потреба створення державних механізмів відновлення військової інфраструктури, відбудування військових частин, полігонів, повернення земель Міністерству оборони України. Та намагатися наслідувати приклад провідних держав щодо підвищення розмірів воєнних витрат, активізації розробки нових зразків озброєння, підвищення інтенсивності військових навчань тощо.

к.ю.н. Кузьмич І.І. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ ПОЗА АД'ЮНКТУРОЮ

Україна підтвердила своє прагнення інтегруватися в європейський освітній простір. Зокрема це стосується і зміни поглядів щодо підготовки

здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти.

На сьогодні, відповідно до положень Закону України “Про вищу освіту” [1], постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)” [2] та наказу Міністерства оборони України “Про затвердження Особливостей підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих військових навчальних закладах (науково-дослідних установах) Міністерства оборони України” [3] особи офіцерського складу (працівники ЗС України), які займають посади наукових і науково-педагогічних працівників за основним місцем служби (роботи) мають право здобувати вищу освіту ступеня доктора філософії поза ад’юнктурою у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ) або науковій установі (НУ), в якому здійснюють свою службову (трудова) діяльність. Відповідно до згаданих актів, такі особи прикріплюються строком до п’яти років у якості здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії поза ад’юнктурою до ВВНЗ (НУ), які мають ліцензію на провадження освітньої діяльності на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти за відповідною спеціальністю. Право визначення порядку прикріплення та форм здобуття освіти на цьому рівні освіти поза ад’юнктурою надається ВВНЗ (НУ).

З моменту введення у дію основних [1, 2] нормативно-правових актів минуло більше двох років, проте, організація підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії поза ад’юнктурою (аспірантурою) у Збройних Силах України має низку невирішених питань, а саме:

- 1) які вимоги висувати до кандидатів на здобуття ступеня доктора філософії поза ад’юнктурою?
- 2) яким чином здійснювати прикріплення особи до ВВНЗ (НУ) для здобуття ступеня доктора філософії поза ад’юнктурою?
- 3) яким чином має бути організовано виконання освітньо-наукової програми та навчального плану здобувачами ступеня доктора філософії поза ад’юнктурою?

До введення в дію вищезазначених нормативно-правових актів здійснювалося обговорення та до сьогодні точиться дискусія щодо способів реалізації вже прийнятих положень. Як правило [4-7], розглядаються питання організації підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в аспірантурі за очною денною формою навчання. Інші форми підготовки (очна вечірня, заочна аспірантура, поза аспірантурою (ад’юнктурою)) не обговорюються. Як виключення, можна відмітити підхід щодо визначення проблемних питань механізму підготовки докторів філософії поза ад’юнктурою та напрямів їх вирішення [8].

Список використаних джерел:

1. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII "Про вищу освіту" (зі змінами) / Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014. – 2014, № 37-38, С. 2716, ст. 2004.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 "Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)" / Офіційний вісник України від 19.04.2016. – 2016, № 29, С. 13, ст. 1164, код акта 81513/2016.

3. Наказ Міністерства оборони України “Про затвердження Особливостей підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих військових навчальних закладах (науково-дослідних установах) Міністерства оборони України” від 24.02.2017. № 115.

Куровська Т.Ю. (ЦНДІ ОБТЗСУ)

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА

Військове право України застосовується на положеннях Конституції України, де передбачено обов’язки громадян України щодо захисту держави, функції Збройних Сил та інших військових формувань.

Забезпечення правової охорони об’єктів права інтелектуальної власності військового призначення сприяє виходу держави на світовий ринок інтелектуальної власності.

Оборонно-промисловий комплекс має значний архів наукомістких технологій, однак ефективність їхнього використання явно недостатня. Науково-технічні розробки, як правило, так і залишаються незатребуваними вітчизняним бізнесом. Причина цьому це недосконала законодавча база з питань правової охорони об’єктів права інтелектуальної власності, що створюються в процесі розробки озброєнь і військової техніки при виконанні замовлень Міністерства оборони України.

Законодавство України забороняє підприємницьку діяльність органам державної влади, а також військовослужбовцям. Тим самим вони втрачають можливість комерціалізувати створені об’єкти права інтелектуальної власності.

Одним з рішень цієї проблеми, на мою думку, є визначення власником об’єктів права інтелектуальної власності у військовій сфері державного органу з делегованими йому правами. Державний орган повинен мати виключні права на об’єкти права інтелектуальної власності, що створені за державним контрактом на державні кошти при виконанні державного оборонного замовлення, і отримувати виняткові права на технічні дані, які стосуються військової техніки і озброєння що отримані за кошти підрядника.

Цей орган може бути створений при Міністерстві оборони України, що є провідним державним замовником при підготовці оборонного замовлення. При цьому повинні бути переглянуті законодавчі акти, які стосуються патентів на секретні винаходи й корисні моделі, з урахуванням досвіду розвинених країн. Концепція повинна включати докладно розроблені положення відносно прав автора або заявника такого об’єкта права

інтелектуальної власності на виплату компенсації за збиток, що пов'язаний з відмовою щодо видачі охоронного документа, на весь строк існування заборони.

У зв'язку з вищевказаним пропоную сумісно розробити пропозиції стосовно вдосконалення нормативної й законодавчої бази щодо правової охорони об'єктів права інтелектуальної власності в Збройних Силах України.

Манішевський В.А. (ВІКНУ)

ПРИНЦИП МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

На сучасному етапі міжнародних відносин досі існує багато суперечок між державами, які потребують політико-правового вирішення, але які розв'язують за допомогою застосування сили, забуваючи про такий принцип міжнародного права, як принцип мирного вирішення спорів, який є дуже важливим.

Даний принцип закріплений Статутом ООН, стаття 33 якого зазначає, що “Сторони, що беруть участь у будь-якому конфлікті, продовження якого могло б загрожувати підтримці міжнародного миру й безпеки, повинні насамперед намагатися вирішити конфлікт шляхом переговорів, обстеження, посередництва, примирення, арбітражу, судового розгляду, звертання до регіональних органів або угод чи інших мирних засобів на власний вибір” [1].

Також стаття 2 Гаазької Конвенції “Про мирне вирішення міжнародних суперечок” передбачає, що “Договаривающиеся державы соглашаются, в случае важного разногласия или столкновения, прежде чем прибегнуть к оружию, обращаться, насколько позволят обстоятельства, к добрым услугам или посредничеству одной или нескольких дружественных держав” [2].

Основною метою, яку закладено в цей принцип, було те, що незалежно від того, що саме сталося, перш за все потрібно врегулювати спір за допомогою мирних переговорів, не порушуючи мир та безпеку в світі [3].

На нашу думку держави повинні вирішувати спори використовуючи цей принцип і ні в якому разі не застосовувати силу, адже застосування сучасних видів озброєнь призводить до жахливих наслідків та величезних жертв з обох сторін.

Отже принцип мирного вирішення конфліктів є дуже важливим для сучасного світу і повинен якомога частіше використовуватись, а краще щоб ним керувалися завжди.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. URL: http://www.un.org.ua/images/UN_Charter_Ukrainian.pdf

2. Гаазька Конвенція “Про мирне вирішення міжнародних суперечок”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_938

3. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту

Організації Об'єднаних Націй від 24.10.1970. Прийнята резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569

Лазаренко О.О.
(Всеукраїнська Фундація Захист прав дітей)

МГП В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ДИТИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Сучасний досвід використання збройних сил – це широке коло операцій, від стримуючих дій в ситуації масових заворушень, до відкритих міжнародних конфліктів. Тому дуже важливо не тільки правильно класифікувати ці різноманітні ситуації щоб застосовувати положення і норми МГП, але й визначати суб'єктів правовідносин, адже саме цього й вимагає від військовослужбовців МГП. Знання цих норм необхідне для визначення порядку дій та прийняття рішення. Без сумніву ці норми, які складають ядро правового компоненту в підготовці військовослужбовців є відправною точкою для будь-якої військової операції.

Визначення терміна «дитина» було навмисно опущене в МГП, і пояснюється це відсутністю єдиного підходу до розуміння значення цього слова. Посилання на різні вікові межі – 12, 15 і 18 років, а також використання таких термінів як підлітки чи неповнолітні, вказують на різні умови вразливості дитини як суб'єкта. Міжнародне гуманітарне право розглядає 18-літній вік як крайню межу вразливості й необхідного захисту. Діти, як найбільш незахищена і вразлива частина цивільного населення під час збройних конфліктів потребує особливого захисту. Внаслідок збройного конфлікту виникають і додаткові категорії дітей, такі як загублені діти або діти без супроводу, діти-комбатанти.

На сьогодні захист прав дитини в умовах збройного конфлікту – це цілий комплекс міжнародних нормативно-правових актів: норми звичайного гуманітарного права, IV Женевська Конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949р., Додаткові протоколи до I и II Женевських конвенцій 1977р., Конвенція ООН про права дитини 1989р., Конвенція про найгірші форми дитячої праці 1999р., Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах 2000р.

Як захистити права дитини в умовах збройного конфлікту? Наразі в міжнародній правовій практиці існують Мінімальні стандарти захисту прав дітей під час гуманітарних дій, пов'язаних із збройним конфліктом. Основні вимоги цих стандартів, практика Міжнародного кримінального суду у справах про військові злочини, а також класифікація дій військовослужбовців, що можуть порушити права дитини в умовах збройного конфлікту увійшли в спеціальний навчальний тренінг «Забезпечення дотримання прав дітей в умовах збройного конфлікту» для різних категорій військовослужбовців, що був підготовлений Данською Радою у справах біженців. Такі тренінги були

проведені упродовж 2017-2018 років, у т.ч. на базі Військового інституту КНУ ім. Т. Шевченка.

Налуцишин Б.В. (ВІКНУ)

ВОЄННІ ТА ПОЛІТИЧНІ БЛОКИ І ПРИНЦИП СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Держави зобов'язані співпрацювати одна з одною незалежно від їхніх економічних, соціальних і політичних систем, в різноманітних сферах міжнародних відносин з метою підтримання міжнародного миру і безпеки, всезагальної поваги і дотримання прав людини, основних свобод для всіх і ліквідації всіх форм расової дискримінації, всіх форм релігійної нетерпимості, сприяння прогресу в області культури і освіти.

Двічі за першу половину двадцятого сторіччя Європа ставала епіцентром світових конфліктів, в які лише на цьому континенті були втягнуті тридцять держав. Уже під час Другої світової війни стало зрозумілим, що післявоєнний світовий порядок буде відрізнятися від того, який існував до війни. Перемога антигітлерівської коаліції обумовила нове співвідношення сил. П'ятого червня 1947 р. державний секретар США Дж. Маршалл під час доповіді в Гарвардському університеті оголосив про необхідність прийняття Америкою програми широкомасштабної допомоги європейським країнам з метою попередження “економічного, політичного й соціального хаосу” і відродження Європи. Він установив прямий зв'язок між економічними й соціальними проблемами в Європі та зростанням впливу комуністичних ідей і запропонував надати фінансову допомогу європейським країнам. Для розподілу допомоги, а також координації національних економічних політик у квітні 1948 р. починає діяти Європейська організація економічного співробітництва (ЄОЕС). Одночасно із співробітництвом у галузі економіки почався процес політичної і воєнної інтеграції. Сімнадцятого березня 1948 р. Об'єднане Королівство, Франція, Бельгія, Нідерланди і Люксембург підписали Договір про економічне, соціальне і культурне співробітництво та колективну самооборону (Брюсельський пакт) строком на 50 років, що фактично означало створення в Європі безпекової організації – Західноєвропейського союзу – і визначав зобов'язання щодо спільних дій його учасників на випадок виникнення війни в Європі й утягнення в неї хоча б одного з них. Брюсельський договір виявився фактично підготовчим етапом створення в 1949 р. Північноатлантичного Альянсу (НАТО). У ході формування Ради Європи в 1949 р. провалилася перша спроба створення політичного союзу, тому що функції Європейської консультативної асамблеї (одного з керівних органів цієї організації) були обмеженими, і вона не мала жодної компетенції в питаннях оборони. Не відбулася через французькі заперечення в 1954 р. ратифікація підписаних ще в 1952 р. Договорів про Європейське оборонне співтовариство (ЕОС) і прийнятого в 1953 р. проекту Статуту Європейського політичного співтовариства (ЄПС).

На сьогоднішній день для багатьох східно- та південноєвропейських держав основним напрямком зовнішньої політики є входження до

Європейського Союзу або активне співробітництво з цим об'єднанням держав. У свою чергу, Європейський Союз, відповідно до ст. 49 Маастрихтського договору, відкритий для будь якої європейської держави, що відповідає критеріям членства: демократія, верховенство права, повага до прав людини і прав меншин, дієва ринкова економіка із запасом міцності для того, щоб перебороти тиск конкуренції, готовність взяти на себе зобов'язання, передбачені членством, що означає ефективне застосування правил і політик Європейського Союзу.

На Європейському континенті створено більше десяти міжнародних міждержавних регіональних і субрегіональних організацій, у рамках яких прийнято безліч міжнародних договорів і інших документів, що поширюють свою дію на території європейських держав, а також на фізичних і юридичних осіб, що знаходяться під їх юрисдикцією. Найбільша питома вага в процесі формування європейського права належить праву Європейського Союзу, також відмічається значна роль Ради Європи, ОБСЄ і Західноєвропейського союзу. Значення цих організацій у формуванні європейського права важко переоцінити. За участю європейських держав були створені й інші міжнародні міждержавні організації: ГУАМ, Організація Чорноморського економічного співробітництва, Балто-Чорноморський союз, BLACKSEAFOR.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010
2. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй. Прийнята резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569
3. Отчет о внедрении Европейской стратегии безопасности “Обеспечение безопасности в изменяющемся мире”.
4. Бископ С. Основы обновленной Европейской стратегии безопасности. Вестник международных организаций. 2009. № 2 (24). С. 105–120.
5. Договір про створення ЄС (Маастрихтський договір) 1992 р.
6. Міждержавні регіональні організації: Навч. посіб. / За ред. Б.І. Гуменюка. К., 2001. С. 86.

Новіцький А.С. (ВІКНУ)

ВІЙСЬКОВА СЛУЖБА В УКРАЇНІ, ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Захист та оборона Вітчизни є конституційним обов'язком громадян України. До найбільш активної та основної форми виконання цього обов'язку, який полягає у повсякденному виконанні конкретних завдань у військових формуваннях, утворених відповідно до законів, віднесено військову службу.

Єдине і повне визначення поняття «військова служба» в науковій юридичній літературі відсутнє. Одне з найбільш точних та коректних

визначень, на нашу думку, дається наступне: «Військова служба – вид державної служби, яка полягає у виконанні громадянами встановленого законом військового обов’язку (повинності) у складі збройних сил» [1, с. 196];

Існує багато різних позицій щодо визначення головних і основоположних засад даної дефініції, проаналізувавши всі інституційно-правові аспекти особливостей проходження військової служби, ми погоджуємося із законодавцем, «Військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров’я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов’язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби. Регулюється Конституцією України (ст. 65) та Законом України «Про військовий обов’язок і військову службу»; «Військова служба у Збройних Силах України та інших військових формуваннях є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров’я і віком громадян України, пов’язаній з захистом Вітчизни» [2].

Як впливає з наведеного, в якості визначальної її ознаки виділяється «особливого характеру». У правовому відношенні військова служба являє собою систему правових норм, що регламентують права, обов’язки, обмеження, заборони та відповідальність військовослужбовців, проходження ними військової служби, порядок виникнення та припинення військово-службових правовідносин [3, с.216]. До цієї системи входять правові норми, що складають, насамперед, частину галузі адміністративного права, а також конституційного, міжнародного, цивільного, фінансового та інших галузей права.

Отже, головною метою військової служби в Україні як державної служби особливого характеру (мілітаризованої) є практичне здійснення функцій держави щодо збройного захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності, військового та економічного потенціалу України. Статус військової служби та військовослужбовців визначається тільки на державному рівні. Таким чином, правильне розуміння понять «військовослужбовець», «військова служба», її «проходження» має суттєве значення для різних аспектів державного та суспільного життя, належного функціонування сектору безпеки і оборони та забезпечення існування нашої держави як суверенної та незалежної.

В Україні назріла потреба в проведенні воєнної реформи, що викликане як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. На неприпустимість зволікання в проведенні воєнної реформи вказують як вітчизняні, так і зарубіжні спеціалісти. Реформа має складати сукупність взаємопов’язаних елементів: адміністративної реформи у частині, що стосується удосконалення структури сектору безпеки і оборони держави; реформи адміністративного законодавства у воєнній сфері; реформи військової науки.

Список використаних джерел:

1. Советская военная энциклопедия. М.: Воениздат, МО СССР, 1976. Т.2. 689с.

2. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 27, ст.385

3. Манохин В.М. Служба: правовое регулирование. М.: Юристъ, 1997. 296 с.

к.ю.н. Опанасенко О.О. (ВІКНУ)

Горбачук О.П. (ВІКНУ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ВИДОБУТКУ ПІДЗЕМНИХ ВОД ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН

Відсутність системи у правовому регулюванні сфери видобутку підземних вод для забезпечення потреб військових частин становить реальну загрозу національній безпеці та обороні України тому зазначена тематика є досить актуальною в умовах сьогодення.

На сьогодні, в умовах недостатнього ресурсного забезпечення, неефективної системи моніторингу довкілля та неефективного використання ресурсів у секторі безпеки і оборони, досить актуальним і запитуваним є питання правового регулювання процесів видобутку підземних вод для забезпечення потреб Збройних Сил України як складових національної безпеки та оборони України.

На нашу думку забезпечення функціонування системи правового регулювання процесів видобутку підземних вод для забезпечення потреб військових частин як складових національної безпеки та оборони України повинно бути пріоритетним завданням Стратегії національної безпеки України. Сьогодні така система в Україні перебуває на стадії формування, і можна говорити тільки про її окремі елементи. Тобто є окремі нормативно – правові акти, які не забезпечують всебічного правового регулювання таких процесів, а в окремих випадках деякі норми цих нормативно – правових актів суперечать одна одній та є колізійними.

Україна також має проблеми у сфері використання вод і водних ресурсів. Факт наявності таких проблем констатується та визнається самою державою на рівні чинного законодавства щодо захисту національної безпеки, підкреслюючи тим самим важливість цього питання для існування української держави. Так, погіршення екологічного стану водних басейнів, загострення проблеми транскордонних забруднень і зниження якості води в ст. 7 Закону України «Про основи національної безпеки», який діяв до літа 2018 р., було названо однією з основних загроз національній безпеці в екологічній сфері.

На даний час актуальною є проблематика забезпечення водою віддалених військових частин Збройних сил України, які не мають можливості під'єднання до централізованої системи водопостачання і змушені використовувати свердловини для забезпечення потреб у водопостачанні.

Відповідно до вимог законодавства, військові частини які мають свердловини та використовують більше 5м³ води на добу, зобов'язані отримувати дозвіл на спеціальне водокористування.

Проаналізувавши стан правового регулювання процесів видобутку підземних вод для забезпечення потреб Збройних Сил України, ми дійшли висновку, що існує ціла низка питань, які не врегульовані законодавством України, діють нормативно-правові акти, які містять колізійні норми, що значно підриває стан національної безпеки та оборони України.

Відсутність налагодженого механізму видобутку підземних вод для забезпечення потреб військових частин створює загрозу для держави в цілому.

Початок вирішення цієї проблеми полягає в створенні належного правового регулювання процесів видобутку підземних вод для забезпечення потреб військових частин. Аналіз вищезазначених питань допомагає в створенні напрямів для подальшого вирішення та врегулювання процесів видобутку підземних вод для забезпечення потреб військових частин.

*к.ю.н., с.н.с. Пасіка С.П. (ВІКНУ)
Скиба О.С. (ВІКНУ)*

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

НЕОБХІДНОСТІ ІСНУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ПРОКУРАТУР

Військові прокуратури в Україні почали діяти з 1992 року. Тоді вони мали статус спеціальних прокуратур відповідно до Закону України «Про прокуратуру». І вже тоді пріоритетним напрямком роботи військових прокурорів був нагляд за додержанням законів у Збройних Силах та інших військових формуваннях.

Проте, знищення української армії, яке тривало з початку проголошення незалежності держави та відношення влади до Збройних Сил показувало тенденцію, що Україні власна армія не потрібна, а відтак – немає в державі й потреби в органах військової юстиції.

Піком так званого «реформування» був період знищення правоохоронної системи в цілому і зокрема у воєнній сфері. У вересні 2010 року було ліквідовано 15 військових судів, а в квітні 2012 року – і саму військову прокуратуру, в контексті загальної реформи органів прокуратури, було реорганізовано в прокуратури з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері. Усі військові прокурори були позбавлені правового статусу військовослужбовців.

Такі «реформи» призвели до того, що в 2014 році воєнна сфера виявилася неспроможною протистояти корупційним ризикам в Збройних Силах України, показала слабкість і безпорадність військового командування в боротьбі з військовими злочинами, панікою і порушеннями військової дисципліни. Інструменти забезпечення військової дисципліни та протидії військовим злочинам практично були відсутні.

У 2014 році, беручи до уваги рівень загроз, що постав перед державою, Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру»

щодо утворення військових прокуратур» від 14 серпня 2014 року № 1642-VII військові прокуратури були поновлені в системі органів прокуратури, а військовим прокурорам знову було надано правовий статус військовослужбовців.

Не зважаючи на всі проблеми воєнної сфери України, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» від 19.09.2019 № 113-IX (із змінами, внесеними згідно із Законом № 187-IX від 04.10.2019), було передбачено створення Офісу генпрокурора замість Генеральної прокуратури, ліквідацію Військової прокуратури і проведення атестації прокурорів. З дня набрання чинності цим Законом військові прокуратури та прокурори припиняють виконувати свої повноваження у порядку та строки, визначені Генеральним прокурором.

Натомість хочемо зазначити, що система військової юстиції діє в США, Ізраїлі, Канаді, Польщі та в інших Європейських країнах. Це світова практика, якою слідує провідні країни світу. Вона є автономною, має свою історію та окреме правове регулювання.

У кожній країні є своя, різна структура підпорядкування, військові прокуратури здійснюють нагляд за дотриманням законності й діяльності у Збройних Силах цих держав, військові суди поширюють свою юрисдикцію на всі правовідносини, що пов'язані з воєнною сферою.

Створення потужного та дієвого блоку військової юстиції і безпеки, а саме - військової прокуратури, військових судів і військової поліції є одним із важливих завдань на шляху євроінтеграції нашої держави, яке має здійснюватися з урахуванням сучасного досвіду діяльності спецслужб держав-членів ЄС та НАТО, демократичних перетворень в українському суспільстві.

Як показує практика, існування військової прокуратури є необхідною складовою воєнної сфери не тільки держав, які перебувають у стані війни, але і тих держав, які дбають про свою безпеку.

Полосьмак К.О. (ХНТУ)

к.ю.н., доц. Волкович О.Ю. (ХНТУ)

СУЧАСНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ З РФ

Процедуру забезпечення та формування національної безпеки держави розглядатимемо як процес, що має враховувати найважливіші інтереси людини й громадянина, суспільства й держави, через що і забезпечується стійкий розвиток суспільства, своєчасне констатування, нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам та запобігання їм.

Місія держави та її політики полягає у створенні відповідних, гідних умов, що б задовольняли потреби прогресивного розвитку суспільства. Тому головна функція органів влади – оцінка ситуації, у якій перебуває суспільство крізь призму небезпек щодо задоволення вказаних потреб. У Законі України «Про основи національної безпеки України» відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 92

Конституції України виписані основні положення державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особистості, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у всіх сферах життєдіяльності.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сфері національної безпеки і оборони визначаються у Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України та інших документах, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України. Зокрема, у чинній Стратегії національної безпеки України зазначено: «Російська загроза, що має довгостроковий характер, інші докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України обумовлюють необхідність створення нової системи забезпечення національної безпеки України...».

Україна має враховувати всі ці особливості при розбудові національної безпеки і оборони. Незважаючи на те, що Україна проголосила курс на вступ до євроатлантичної системи колективної безпеки, поки що вона не є її членом, а тому у справі захисту своєї незалежності має покладатися на власні сили оборони та також забезпечувати мікроклімат серед населення, аби воно не піддавалося пропагандистській політиці інших держав, що тим самим підриває національну безпеку в країні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
3. Руснак С. Воєнна безпека України у світлі реформування сектора безпеки і оборони. НІО. 2015. № 2. С. 9–14.

Роллер В.М. (ВІКНУ)

ЗНАЧЕННЯ ВІДНОСИН У КІБЕРПРОСТОРІ ДЛЯ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

На сьогоднішній день існує досить багато різних точок зору щодо того, як необхідно оцінювати та класифікувати відносини у кіберпросторі. На нашу думку, відносини що складаються між суб'єктами у кіберпросторі необхідно виділити в окрему групу, оскільки правового регулювання різних галузей права які існують сьогодні, не достатньо для регулювання відносин які складаються у кіберсфері. А оскільки кіберпростір визначено новим виміром ведення бойових дій, необхідно звернути особливу увагу на те, яким чином необхідно врегульовувати відносини у кіберпросторі, для забезпечення безпеки у державі.

Законодавство нашої держави дає таке визначення кіберпростору – як середовища (віртуального простору), яке надає можливості для здійснення *комунікацій та/або реалізації суспільних відносин*, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі Інтернет та/або інших глобальних мереж передачі даних (ЗУ «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»).

“Таллінське Керівництво з міжнародного права щодо методів ведення кібернетичних бойових дій”, визначає кіберпростір як середовище, що сформовано з фізичних та не фізичних елементів, та характеризується використанням комп'ютерів та електромагнітного спектру для зберігання, зміни та обміну даними з використанням комп'ютерних мереж.

За загальним правилом правовідносини – це врегульовані нормами права суспільні відносини, учасники яких мають взаємні права та обов'язки, дотримання яких гарантовано державою.

Правовідносини у кіберпросторі виникають між суб'єктами, які здійснюють взаємні права та обов'язки у кіберпросторі. Тобто, для виникнення таких відносин необхідною є наявність суб'єктів (фізичних або юридичних осіб) та кіберпростору - тобто суб'єкт має бути під'єднаним до мережі інтернет(або іншої глобальної мережі) та здійснювати певну діяльність направлену на іншого суб'єкта який також має бути з'єднаним з кіберпростором.

Мережа інтернет (або інша глобальна мережа), а відповідно і утворений за її допомогою кіберпростір, дають нові можливості для розповсюдження інформації, обміну даними, збору та аналізу великих об'ємів даних (big data), побудови стратегічних комунікацій та впливу на погляди та позиції людей. Кіберпростір та його можливості є ще не до кінця дослідженими, тому важко спрогнозувати, яким чином можуть бути використані можливості інтернет ресурсів для воєнних цілей.

Тому можливо зробити висновок, що відносини у кіберпросторі мають бути виділені в окрему групу правовідносин, врегулювання яких необхідно здійснювати на державному рівні.

Садонова А.Р. (ХДУ)

к.ю.н., доц. Волкович О.Ю. (ХДУ)

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСАД АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

За двадцять вісім років існування України як самостійної держави не лише актуалізувало складні і суперечливі проблеми державного становлення, а й загостило успадковані соціальні вади минулого суспільного утворення. Серед успадкованих «хвороб» чільне місце належить корупції.

Корупція є живильним середовищем для організованої злочинної діяльності з її різнобічними методами і формами насильства. Тому осмислення сутності, причин наявності, організації та адміністративно-правових засобів

протидії корупції, особливостей її запобігання та протидії правоохоронними органами є актуальним на даному етапі розвитку України.

В Україні зберігається високий рівень корупції, що негативно сприймається суспільством і потребує рішучих дій. Результати дослідження стану корупції в Україні, проведеного Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК) в 2017 році за методикою стандартного опитування засвідчили сприйняття корупції населенням і представниками бізнес-середовища на рівні відповідно 3,98 і 3,47 балів з п'яти. Найбільш корумпованими населення вважає, сфери охорони здоров'я, освіти, контакти з органами державної влади та місцевого самоврядування і надання судових послуг.

Одним із шляхів підвищення ефективності протидії корупції є інституційна реформа органів, що здійснюють досудове розслідування і кримінальне переслідування у справах про корупційні злочини [1, с.588].

Не можемо не погодитись з В.М. Пасічником, що безпосередньою умовою успіху боротьби з корупцією є посилення покарання за корупцію, запровадження кримінальної відповідальності за вчинення цього злочину [2, с.6].

У Грузії боротьба з корупцією дала позитивні результати, оскільки широко використовувалися арешти та звільнення з роботи, зокрема протягом короткого проміжку часу були звільнені щонайменше 15 тисяч поліцейських та майже 40% службовців; а в Китаї за відмивання брудних грошей, за отримання хабарів або вчинення іншого корупційного вчинку чекає публічна страта та конфіскація всього майна. У Франції, коли до влади прийшов генерал Ш. де Голь, в один день були звільнені усі судді цієї країни. Цікавим також є досвід Ізраїлю, який завдяки значним соціальним пільгам для чиновників і суровому покаранню у разі виявлення корупційних діянь досягнув такого рівня, коли корупція практично відсутня, а також Німеччини, де основою боротьби з корупцією було завдання знищення матеріальної бази злочинних угруповань, що досягається конфіскацією майна і створенням належної правової бази для унеможливлення відмивання «брудних» грошей у цій країні [3, с.373].

Такі радикальні заходи потрібно застосовувати також в Україні. Щорічно голова Національного бюро розслідувань повинен звітуватися перед парламентом про виявлені факти корупції і вжиті заходи щодо покарання осіб, які скоїли корупційні правопорушення. Також результати діяльності мають оприлюднюватися у засобах масової інформації. Без таких рішучих і радикальних дій корупцію в Україні не подолати.

Україні необхідно для ефективної реалізації антикорупційної політики – політична воля, усвідомлення того, що це треба Україні, і що за нас це ніхто не зробить. Корупцію неможливо знищити в якомусь конкретному публічному органі, або за допомогою лише одного органу. Це явище системне і тому долати його треба також гуртом і системно.

Список використаних джерел:

1. Кримінологія. Академічний курс / кол. авт.; за заг. ред. О.М. Литвинова. Київ: Кондор, 2018. 588 с.
2. Пасічник В. М. Демократизація державного управління у контексті забезпечення національної безпеки та боротьби з корупцією. *Демократичне врядування*. 2014. Вип. 13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2014_13_5.
3. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади). Київ: НАДУ, 2012. 543 с.

Триус М.С. (ВІКНУ)

ПОРЯДОК ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИЗОВУ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Розуміння правомірності призову офіцерів запасу є надзвичайно важливим, тому що це є перш за все елементом правової свідомості громадян України. Надзвичайно важливим воно є саме для осіб, які вирішили стати офіцерами (пройти навчання на військовій кафедрі). Обравши шлях захисника України та отримавши первинне офіцерське звання в багатьох виникає запитання з приводу правового статусу такого офіцера та чи можуть його призвати до подальшого проходження строкової служби.

Особливості проходження військової служби за призовом осіб офіцерського складу врегульовано розділом 10 Інструкції про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України, затвердженої Наказом Міністра оборони України від 10.04.2009 року № 170, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 19 травня 2009 року за № 438/16454. Згідно з пунктом 10.1 Інструкції громадяни України віком до 43 років, які пройшли повний курс військової підготовки за програмою підготовки офіцерів запасу, склали встановлені іспити, мають вищу освіту за освітнім ступенем не нижче бакалавра та яким присвоєно відповідне первинне військове звання офіцера запасу, відповідно до Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу" у разі потреби наказом Міністра оборони України підлягають призову на військову службу за призовом осіб офіцерського складу [1].

Строк проходження служби офіцерами запасу становить 18 місяців. Відповідно до пункту 10.8 розділу 10 Інструкції від призову звільняються військовослужбовці: - які визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби в мирний час; - які до дня початку військової служби досягли 43-річного віку; - які виконали обов'язки служби у військовому резерві протягом двох контрактів; - батько або мати, рідний брат або сестра яких загинули, померли або стали інвалідами під час проходження військової служби або зборів військовозобов'язаних; - які до набуття громадянства України пройшли військову службу в інших державах; - які були засуджені за вчинення злочину до позбавлення волі, обмеження волі, у тому числі із звільненням від відбування покарання [1].

Також офіцерам військової служби за призовом може надаватися відстрочка. Відповідно до пункту 10.4 розділу 10 Інструкції за рішенням атестаційної комісії обласного військового комісаріату відстрочка від призову на військову службу осіб офіцерського складу надається на підставах, визначених статтею 17 Закону України "Про військовий обов'язок і військову службу". Підставами для відстрочки є: 1) сімейні обставини: дружина-інвалід, вагітна дружина, дитина-інвалід, двоє і більше дітей, дитина у віці до 3-х років; 2) стан здоров'я: якщо офіцера визнали тимчасово непридатним до військової служби, тривалість відстрочки становитиме 1 рік; 3) навчання: інтернатура, аспірантура, докторантура; у вищих навчальних закладах з денною формою навчання, у тому числі під час здобуття вищого освітньо-кваліфікаційного рівня; 4) професійна діяльність: священнослужителі; кандидати (доктори) наук, які працюють на посадах за спеціальністю; педагогічні працівники загальноосвітніх навчальних закладів з повною вищою освітою; медичні працівники, за умови повного навантаження на займаній посаді, у сільській місцевості; сільські, селищні, міські голови – на термін виконання ними цих повноважень; поліцейські – на весь період їхньої служби [2].

Офіцери запасу примусово до служби в ООС не залучаються, якщо військовослужбовець на добровільній основі згоден підписати контракт та служити у складі відповідних підрозділів, його бажання може бути задоволене, але з проходженням спеціальної підготовки.

Також за офіцерами запасу, призваними на військову службу, зберігається місце роботи, посада і зарплата (незалежно від форми власності підприємства). Після 18 місяців служби в офіцера є вибір: звільнитися і повернутися до цивільного життя, або підписати контракт і продовжити військову службу.

У разі неявки до військкомату без поважних причин, умисне зіпсуття або втрата військових документів до військовослужбовців застосовуються стягнення у вигляді штрафів. Ухилення від призову карається обмеженням волі терміном до трьох років.

Розглянувши дані нормативно-правові акти можемо зробити висновок і чітко наголосити на тому, що офіцери запасу у більшості випадків призиваються до служби у військах на строковій основі. Також враховуючи непросте становище України, яке спричинене збройною агресією Російської Федерації, можемо впевнено сказати, що даний вид призову є необхідним для підтримання достатнього рівня обороноздатності держави та вдосконалення підготовки військовослужбовців запасу. Саме мобілізація офіцерів запасу до служби є запорукою поліпшення їх майстерності, під час проходженні зборів для збереження та вдосконалення знань, навичок і умінь, що є необхідними заходами, які допоможуть у виконанні обов'язків військової служби як у мирний час так і в особливий період.

Список використаних джерел:

1. Про організацію виконання Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України:

Інструкція затверджена Наказом Міноборони України від 10.04.2009 р. № 170.
Дата оновлення: 09.10.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-09>

2. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2233-XII. Дата оновлення: 20.10.2019.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#n49>

к.ю.н. Хом'яков Д.О. (ВІКНУ)

ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ НОРМ

Кожна держава, в тому числі і Україна, самостійно здійснює функції щодо захисту суверенітету у різних сферах, включаючи економічний. Зокрема, ст. 17 Конституції України визнає захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. В той же час неухильне зростання зовнішньоторговельних зв'язків і військово-технічного співробітництва з зарубіжними країнами – один з найважливіших напрямків зовнішньої політики України у військовій сфері. Підвищення ролі економічних і військово-технічних зв'язків з іншими країнами вимагає певних заходів для удосконалення управління всією міжнародною діяльністю. Тим самим підкреслюється необхідність зміцнення правової основи міжнародних відносин та запровадити сталу систему імплементації норм міжнародного права в національне законодавство.

Одним із важливих і принципових елементів, що характеризує зміст процесу імплементації норм міжнародного права, є обов'язковість узгодження норм національного законодавства і практики із зобов'язаннями, що випливають з міжнародного права. Це дає можливість уникнути колізійних ситуацій при реалізації норм міжнародного права. Моделлю такого погодженого та збалансованого механізму регулювання зовнішньої та внутрішньої політики держави виступає визнана в міжнародному співтоваристві модель правової держави.

Імплементація норм міжнародного права на національному рівні - це безпосередній процес, який об'єктивно вимагає тісної співпраці різних міністерств, відомств і неурядових організацій. Із цією метою в деяких державах створені національні комітети й робочі групи з імплементації норм міжнародного права, які складаються з представників органів державної виконавчої влади, неурядових організацій. Роль і склад цих комітетів у різних державах відрізняється. Сукупність таких органів і організацій утворює організаційну складову національно-правового механізму імплементації норм міжнародного права. У межах роботи важливого значення набуває також питання визначення кола суб'єктів національно-правового механізму імплементації норм міжнародного права, що містяться у різних джерелах міжнародного права у сфері військового міжнародного співробітництва. Ця

проблема може стати предметом окремого наукового дослідження.

Чернецька А.О. (ВІКНУ)

ПРИНЦИП ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА ЙОГО ПОРУШЕННЯ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

Принцип територіальної цілісності займає провідне місце в системі основних принципів міжнародного права [1], це найважливіший засіб забезпечення державного суверенітету, адже саме територія обов'язкова ознака будь-якої держави, сфера її суверенітету [2]. Цей принцип був закріплений у п.4 ст.2 Статуті ООН у 1945 році, у зв'язку з закінченням Другої світової війни, через суперечності поділу території [4]. Також даний принцип закріплений у багатьох міждержавних угодах [5].

Міжнародне право передбачає можливість правомірного набуття або зміни території: 1) акреція; 2) цесія; 3) поділ держави за згодою суб'єктів; 4) ад'юдикація; 5) суверенітет за давністю володіння; 6) сецесія; 7) об'єднання двох або більше держав в одну чи входження до складу іншої [3]. Разом з тим деякі держави не згодні з наявним територіальним поділом та можливими шляхами відокремлення чи зміни кордону, та шляхом агресії порушують територіальну цілісність інших держав. Нажаль у 2014 році дана проблема не обійшла стороною і Україну.

У лютому 2014 року Російська Федерація (далі – РФ) порушила територіальну цілісність України як держава, що відкликнулась на заклик «допомоги» жителям Росії [3]. У зв'язку з цим на території АР Крим з'явилась велика кількість військових РФ, проте без знаків розрізнення. Російська Федерація мала намір анексувати Кримський півострів, застосовуючи принцип сецесії, тобто реалізації принципу міжнародного право народу на самовизначення, а потім об'єднати так звану “Республіку Крим” з РФ. Через це, 16.03.2014 р. на території півострову окупаційною владою було організовано та проведено незаконний референдум щодо підтримки “Декларації незалежності АР Крим та міста Севастополь”. Вже 17.03.2014 р. президент РФ підписав Указ “Про визнання Республіки Крим”, а наступного дня між РФ і так званою “Республікою Крим” було укладено договір “Про прийняття в Російську Федерацію Республіки Крим та утворення у складі РФ нових суб'єктів”. Очевидним є те, що цей “референдум” було проведено без будь-яких правових підстав. Тому міжнародна спільнота має право вважати незаконним від'єднання АР Крим і м. Севастополя із складу України на їх приєднання до РФ.

Ми вважаємо, що якщо РФ мала на меті приєднати АР Крим до складу Росії, то вона повинна була би дотриматись усіх нормативно-правових актів міжнародного права, які би їй це дозволили. Однак, на мою думку, навіть із дотриманням всіх міжнародних правил, дана мета не була би досягнута, оскільки Україна не погодилась би на від'єднання своєї території, тобто на зміну території за згодою суб'єктів (за принципом ад'юдикації).

Отже принцип територіальної цілісності є одним із основоположних принципів міжнародного права та є невід'ємним від існування держави, а його головною метою є непорушність державних кордонів. Російська Федерація шляхом агресії вчинила незаконне приєднання територій які є частиною України.

Список використаних джерел:

1. Weiss T., Daws S The Oxford Handbook on the United Nations. Oxford University Press. 2007. 810 p. P. 98

2. Jennings R., Watts A. Oppenheim's International Law, 9th ed. 1992. P.564.

3. О. Задорожний. Порушення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права. К.І.С. Київ. 2015. С.142-143.

4. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010

5. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24.10.1970. Прийнята резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569

к.ю.н. Чижев Д.А. (ВІКНУ)

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВІЙСЬКОВОЇ ОКУПАЦІЇ

Окупація – це встановлення однією державою контролю над частиною або всією територією іншої держави. Окупант при цьому не отримує суверенних прав, тобто він не має права анексувати або передати окуповану територію іншій державі, оскільки згідно з Статутом ООН завоювання не є законним методом придбання території.

За IV Гаазькою конвенцією 1907 р. основний критерій окупації носить фактичний характер – це встановлення реальної влади над територією. Згідно з спільною для всіх чотирьох Женевських конвенцій 1949 р. ст. 2, режим окупації застосовується і в тому випадку, коли територія була зайнята без збройного опору.

Існують різні види окупації: військова (тобто тимчасове заняття території військами противника в ході збройного конфлікту); післявоєнна (як засіб забезпечення виконання державою, що несе відповідальність за агресію, своїх зобов'язань); окупація при звільненні території союзника від ворожої окупації; зайняття воюючою стороною території нейтральної держави. До всіх випадків окупації застосовується право збройних конфліктів.

Окупація починається із встановлення фактичного контролю над територією та створення окупаційної адміністрації. Окупаційний режим припиняється з моменту втрати фактичного контролю над територією. Відповідні норми права збройних конфліктів діють до моменту припинення окупації.

Управління окупованою територією здійснюється окупаційною адміністрацією з дотриманням відповідних норм права збройних конфліктів, по можливості зі збереженням дії місцевих законів. Дозволяється діяльність місцевих судів та органів влади, проте не допускається їх примушення до цього. Окупаційна влада може використовувати державні будівлі, але право власності на них не отримує. Відносно нерухомої державної власності, лісів, сільгоспугідь окупаційна влада є лише тимчасовим керівником і повинна забезпечувати їх збереження.

Чумачов О.М. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ПРАВОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Реформування Збройних України в умовах ведення гібридної війни з боку Російської Федерації характеризується активним пошуком нових форм підтримки військової дисципліни, в основі яких лежить стимулювання належного, соціально схвального суспільством і максимально ефективного з погляду інтересів військової служби, поведження особового складу. Важливу роль у підвищенні ефективності позитивних дій військовослужбовців грає правове стимулювання військової дисципліни, що дозволяє найбільше повно використати потенціал кожного з них, через формування усвідомленої потреби бездоганного і неухильного додержання всіма військовослужбовцями порядку і правил, встановлених військовими статутами та іншим законодавством України, як це визначено в ст.1 Дисциплінарного статуту ЗС України.

Розвиток правового стимулювання військової дисципліни в рамках постійного вдосконалення управління військами припускає застосування якісно нового підходу до юридичної конструкції цього правового інституту, при якій всі елементи нормативної бази діють узгоджено, не вступають у протиріччя, а доповнюють і підсилюють один одного, тобто, включені в єдину систему. Сучасні системи правового стимулювання військової дисципліни спрямовані на створення нормативної бази, яка забезпечує формування у всіх військовослужбовців високих морально-психологічних і бойових якостей і свідомого підкорення волі своїх командирів (начальників), особистої відповідальності кожного військовослужбовця за виконання своїх обов'язків і вимог статутів ЗС України, а також на визнання залежності між індивідуальними результатами такого самовдосконалення та ефективністю діяльності всієї військової частини.

Однак побудова системи правового стимулювання військової дисципліни і перехід на нові принципи правового стимулювання військової дисципліни супроводжується певними проблемами. Це обумовлено, у тому числі і тим, що теоретичні підходи до правового стимулювання військової дисципліни деякою мірою застаріли і потребують подальшого вдосконалення та розвитку. Мова, насамперед, іде про нормативне обґрунтування меж застосування різних форм заохочень, що визначаються конкретними умовами

проходження військової служби, категоріями військовослужбовців і т.п. Разом з тим, у військовій юридичній науці дотепер відсутня загальновизнана концепція правового стимулювання і навіть не розроблена сама правова категорія «заохочення».

Відповідно до цього і суміжні з «заохоченням» правові категорії «правовий стимул», «правове стимулювання», «правове обмеження», «засоби правового стимулювання», «функції правового заохочення» залишаються без загальновизнаного теоретичного обґрунтування.

Правові стимули забезпечення військової дисципліни володіють рядом загальних ознак, характерних для правових стимулів у цілому і визначаються як правові засоби, що регулюють військово-дисциплінарні правовідносини, у яких на інформаційно-психологічному рівні закладена потенційна можливість позитивного впливу на свідомість військовослужбовця з метою викликати в нього спонукання до сумлінного виконання обов'язків військової служби та дотримання військової дисципліни. Перехід від визначення поняття «стимул» до більш широкого поняття «правове стимулювання» ставить ту ж проблематику ступеня наближеності даного визначення до загальнотеоретичних правових підходів або ж до трохи більше конкретизованого, але більше психологізованого визначення правового стимулювання. В обох випадках мова йде про певний процес.

Тому, своєчасна і обґрунтована, реально діюча система заохочень, яку мають право та зобов'язані застосовувати командири всіх рівнів (стимулювання) буде завжди сприяти поліпшенню військової дисципліни, якості виконання військово-службових обов'язків, виховувати ініціативу та відповідальність військовослужбовців за доручену справу.

Шульгін В.В. (ВІКНУ)

ЕВОЛЮЦІЯ ОПЕРАЦІЙНОГО ПРАВА У ЗС США

Сучасне операційне право ЗС США охоплює всі напрями військового права, які впливають на проведення військових операцій та визнається керівною правовою доктриною. Однак, тривалий час в історії війська, роль військового юриста під час операції була зосереджена виключно на реалізації військового правосуддя.

Ця ситуація почала змінюватися з 1964 р. у В'єтнамі. До повноважень військових юристів включили: визначення статусу захопленого у полон, розслідування та звітність щодо військових злочинів, надання допомоги Південному В'єтнаму відповідно до розробленої Програми державного контролю за важливими ресурсами противника. Вже у 1966 р. у В'єтнамі військово-юридична практика включала іноземні претензії, міжнародне право, правову допомогу з реформування судової системи Південного В'єтнаму. Із збільшенням чисельності військ США у В'єтнамі військові юристи були включені до штабів на рівні дивізій та бригад, а їх практика доповнена наданням правової допомоги військовослужбовцям у військово-польових судах по всій території Південного В'єтнаму. У пост-в'єтнамській період

Міноборони (DOD) прийняло Програму з військового права (1974), як результат доповіді про американські звірства в Сонгмі, яка зобов'язала військових юристів аналізувати всі військово-оперативні плани і директиви з метою дотримання права війни, для чого вони були призначені до складу штабів з планування операцій на різних рівнях військового управління.

З 1983 р. під час операції «Спалах люті» в Гренаді питання правового забезпечення військ та їх критична необхідність реалізації під час ведення бойових дій змінила військово-юридичну практику назавжди, яка вже не могла зосереджуватися на виконанні традиційних мирних правових функцій, адже стала надзвичайно необхідна діючій армії. Визнаючи деякі з недоліків підготовки військових юристів, виявлені під час зазначеної операції була складена Програма навчання з операційного права із залученням викладачів права (1984), яка у 1986 р. реалізована шляхом створення Центру з питань права та військових операцій з метою збору та поширення бойового досвіду військових юристів. З 1995 р. військові юристи з операційного права у якості спостерігачів/контролерів були призначені до Об'єднаного навчального центру бойової підготовки, а сьогодні вони присутні у всіх навчальних центрах БП.

Таким чином, реалізація операційного права стала важливим компонентом бойової підготовки кожної військової місії. До складу бойової групи бригади включають юридичний відділ на чолі із військовим юристом у військовому званні майор. У результаті чого, командири тепер можуть отримувати за рахунок штатних правових фахівців у режимі реального часу консультації та допомогу за всіма напрямками правової діяльності ВЮС (JAGC) замість того, щоб звертатися до вищих інстанцій для здійснення правового забезпечення операції.

Ярема А.В. (ВІКНУ)

ПРИНЦИП НЕВТРУЧАННЯ У ВНУТРІШНІ СПРАВИ КРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Для юридичного закріплення обов'язку держав виконувати міжнародні зобов'язання було прийнято Статут ООН, який має першорядне значення для встановлення належних правовідносин між державами. Статтею 2 Статуту ООН визначено принципи, згідно яких діють країни, що входять її до складу.

Так, одним з основних принципів є принцип невтручання у внутрішні справи країни. У ч.7 ст.2 Статуту ООН зазначено, що цей Статут не дає права ООН втручатись у справи, які відносяться до внутрішньої компетенції держави, окрім випадків, передбачених Главою VII цього Статуту [1]. Також даний принцип зазначено у Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй (далі – Декларація про принципи міжнародного права). Важливими для розуміння є наступні положення, що розкривають його зміст.

Внутрішніми справами країни є всі ті справи, які входять до її внутрішньої компетенції та щодо яких вона не зв'язана міжнародними зобов'язаннями. У Декларації про принципи міжнародного права зазначено, що кожна держава має невід'ємне право обирати свою політичну, економічну і культурну систему без втручання у будь-якій формі з боку будь-яких інших держав [2].

Разом з тим на сучасному етапі міжнародних відносин ключовим винятком із положень цього принципу є гуманітарна інтервенція – загроза використання сили або її використання поза межами власних кордонів державою (або групою держав), що має на меті припинення масових та жахливих порушень основних прав людини стосовно осіб, що не є громадянами цієї держави, без дозволу держави, на чий території застосовується сила [3].

Як зазначає М. Здоровега тероризм, розповсюдження зброї масового знищення, внутрішньодержавні етнічні конфлікти, дестабілізація політичної ситуації в колишніх радянських республіках, зокрема в Україні, все частіше визнаються істотними загрозами для міжнародної безпеки, актуалізують наукові дослідження та обґрунтовують застосування гуманітарних інтервенцій як одного із зовнішньополітичних інструментів міжнародних відносин [4].

На нашу думку, принцип невтручання у внутрішні справи занадто залежить від політики, адже різні держави можуть без належних підстав звинувачувати одна одну у порушенні цього принципу, в той час, коли зазначений принцип має бути абсолютно однозначно визначеним з точки зору права, не викликати різночитань і не застосовуватись для політичних маніпуляцій.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26.06.1945. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010

2. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24.10.1970. Прийнята резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569

3. Мойсенко А.І. Гуманітарна інтервенція: поняття та роль в міжнародних відносинах. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/803/758>

4. Здоровега М.В. Проблема легітимності гуманітарних інтервенцій у сучасних міжнародних відносинах. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/28413/1/017-102-107.pdf>

Секція 8

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГЕОІНФОРМАЦІЙНОГО, ТОПОГЕОДЕЗИЧНОГО ТА НАВІГАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ВИЯВЛЕННЯ ЗАГРОЗ І РИЗИКІВ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕОПРОСТОРОВОГО ТА ЧАСОВОГО АНАЛІЗУ

У ході ведення бойових дій командири підрозділів, повсякчас, стикаються з різного роду загрозами та ризиками антропогенного, техногенного чи природнього характеру. Це можуть бути різного роду атаки противника, засідки, підриви вибухових пристроїв, диверсії та ін. Кожна подія з вищеперерахованого є загрозою чи ризиком для мирного населення та військових. Впровадження нових технологій допомагає зберегти життя та здоров'я військовослужбовців, а також зменшити фінансові витрати. Перед командиром підрозділу постає непросте завдання: виконати збір даних щодо попередніх подій (загрози і ризики), систематизувати їх, провести їх аналіз, виявити взаємозв'язки між подіями, виявити можливі загрози і ризики в умовах ведення бойових дій на основі даних самостійного аналізу (без застосування сучасних інформаційних технологій) та власного досвіду.

Враховуючи досвід ведення бойових дій під час антитерористичної операції (АТО) та Операції об'єднаних сил (ООС), стало відомо, що до топогеодезичного та навігаційного забезпечення ставляться все більш високі вимоги щодо оперативності, актуальності, точності, систематизації та аналізу наявних геопросторових даних, виявлення взаємозв'язків між ними. Виконання цих вимог можливе тільки шляхом застосування новітніх технологій, сучасних геоінформаційних систем та методик для підвищення рівня автоматизації обробки даних.

Застосування сучасних геоінформаційних систем і технологій дозволяє покращити якість та швидкість аналізу даних щодо попередніх подій на полі бою чи в районі ведення бойових дій. Структурована база геоданих, з можливістю доповнення важливою атрибутивною інформацією, дозволить систематизувати дані щодо попередніх подій. Основні дані для проведення аналізу такі: координати місцеположення події; час (локальний, глобальний); тип події; зброя, що використовувалась при нападі; наслідки, що викликала дана подія та ін. Таким чином, командир буде проводити аналіз даних щодо попередніх подій та актуальних даних розвідки за допомогою засобів ГІС, а саме за допомогою геоінформаційної моделі. Основою геоінформаційної моделі "Виявлення загроз і ризиків в умовах ведення бойових дій" є геопросторовий та часовий аналіз даних.

Георосторовий аналіз дозволяє виконувати наступне:

- визначення відношень просторових об'єктів (Determine relationships);
- вивчення та опис просторових об'єктів й подій (Understand and describe locations and events);
- визначення та кількісна оцінка закономірностей (Detect and quantify patterns);
- прогнозування (Make predictions);

- пошук оптимальних місцеположень та шляхів (Find best locations and paths).

Результати геопросторового аналізу поєднуються з результатами часового аналізу. Часовий аналіз попередніх подій (загроз і ризиків) дозволяє визначити часові закономірності між, на перший погляд, різними подіями. Часовий аналіз ґрунтуватиметься на даних щодо часу події (локального, глобального), дня тижня, фази місяця.

Отже, у результаті застосування геопросторового та часового аналізу для виявлення загроз і ризиків виявляються раніше невідомі закономірності та взаємозв'язки між подіями. У поєднанні із знаннями та навиками командира дана інформація представляє достовірне джерело при планування військових операцій, маршрутів пересування, веденні розвідки та ін. Найважливіше це те, що попереднє виявлення загроз і ризиків в умовах ведення бойових дій допоможе зберегти життя та здоров'я військовослужбовців та мирного населення.

*Молочко А.М. (КНУ імені Тараса Шевченка)
Ванієв П.Ш. (ВІКНУ)*

ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ- РОЗВІДНИКІВ ДЛЯ ОПЕРАТИВНОГО ВИПРАВЛЕННЯ ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ В ЗОНІ ПРОВЕДЕННЯ ООС

Топографічна карта є одним з основних засобів оцінки місцевості і управління військами. Зміст топографічної карти відображає фактичний стан місцевості і, в першу чергу, основних її елементів, що мають важливе значення для орієнтування і пересування військ. Під впливом природних факторів, в результаті людської діяльності та бойової діяльності військ на місцевості відбуваються зміни. З метою швидкого приведення змісту основних елементів топографічних карт у відповідність до місцевості виконується їх оперативне виправлення.

Традиційна методика створення оперативно виправленої топографічної карти складається з наступних етапів: збір інформації з вихідних матеріалів (тиражні відбитки топокарт, матеріали **аерофото-** та космічного **знімання**, матеріали польового обстеження, довідкові матеріали та ін.), збір, систематизація та аналіз матеріалів для створення тематичних шарів, виготовлення складального оригіналу, виготовлення видавничого оригіналу, виготовлення друкарської форми, вдруковування змін в розхідну частину тиражу топокарт, доведення тиражу оперативно-виправленої топокарти до військ.

Саме використання БПЛА дозволить отримувати високоякісні матеріали аерофотозйомки, що стануть важливими вихідними даними для оперативного оновлення топографічних карт в зоні проведення ООС, адже перевага використання саме БПЛА для отримання оновлених даних про місцевість на локальних ділянках під час ведення бойових дій є беззаперечною (в порівнянні з покупкою інформації ДЗЗ та застосування великогабаритних

пілотованих авіаційних комплексів над зоною проведення ООС). Тому зйомка місцевості з БПЛА повинна містити наступні етапи: створення проекту, попереднє опрацювання знімків, геокодування, створення паспорту камери, автоматична фототріангуляція, зовнішнє орієнтування моделі за контрольними точками, додавання текстур, створення хмари точок, створення ЦМР та ортофотоплану, редагування ортофотоплану, збереження результатів в необхідному форматі.

Актуальним питанням постає розробка методів протидії засобам РЕБ, які активно застосовуються в зоні проведення ООС, адже це по-перше нівелює точність отриманих результатів, по-друге ставить в небезпеку дієздатність БПЛА, який коштує значну суму грошей, тому розробка подібної системи для застосування на борті БПЛА значно розширила б випадки застосування подібних літальних апаратів по всій зоні проведення ООС.

Отже, саме використання БПЛА в цілях оперативного оновлення топографічних карт може значно підвищити ефективність та швидкість процесу оновлення, що відобразиться на успішності виконання завдань за призначенням підрозділів ЗСУ.

Горбенко В.О. (ВІКНУ)
Писаренко Р.В. (ВІКНУ)

ГЕНЕРАЛІЗАЦІЯ РЕЛЬЄФУ НА ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТАХ

Вдало проведена генералізація є важливим компонентом під час створення картографічних матеріалів, адже щоб не перетворити карту в зображення, що переповнене другорядними деталями, що утруднюють сприйняття її змісту, необхідно виявити те загальне, що дозволить поєднувати окремі об'єкти в групи по видовим, родовим і іншим ознакам, знайти в них найбільш істотні особливості. Цей процес здійснюється шляхом узагальнення якісних і кількісних характеристик об'єктів, що відображаються на карті, спрощення їх планових обрисів, відкидання дрібних несуттєвих деталей, збереження відмінних рис об'єктів і використання інших прийомів. Значну увагу під час виконання генералізації слід приділити рельєфу, адже рельєф місцевості суттєво впливає на бойові дії військ. Не менш важливу роль він відіграє і під час вирішення господарських завдань. Тому на топографічних картах, крім місцевих предметів, зображуються також і нерівності земної поверхні, без чого неможливо всебічно вивчити характер місцевості і провести по карті необхідні розрахунки. Зображення рельєфу на картах повинно не тільки передавати загальний характер рельєфу і місцеположення його окремих форм, але і давати можливість визначити з достатньою точністю взаємне перевищення точок місцевості і крутизну схилів. Оскільки програмний продукт ArcGIS є потужним інструментом для перегляду, обробки та створення геопросторової інформації його можливо використовувати і для виконання завдань генералізації рельєфу на топографічних картах.

Отже, результати проведеного дослідження дозволяють зробити наступні висновки:

1. Рельєф відіграє важливу роль при вирішенні широкого кола географічних задач: наприклад, здійснення картографічної візуалізації місцевості, картометричний і топографічний аналіз тактичних властивостей місцевості (взаємна видимість точок обраховується з урахуванням рельєфу, умови ведення вогню, орієнтування, інженерного обладнання, маскування також в значній мірі залежить від характеристик рельєфу місцевості), моделювання тактичної обстановки за допомогою створення тривимірної моделі місцевості(потребує детальної інформації щодо аналізованої території), проведення геоекологічних досліджень.

2. Головною вимогою процесу відображення картографічної інформації є дотримання просторової відповідності кількісних і якісних характеристик об'єктів і явищ, що відображаються на топографічних картах та їх реальному розповсюдженню;

- Географічна точність та географічна відповідність- два явища, що завжди вступають у протиріччя під час проведення картографічної генералізації;

- Картографічна генералізація має широкий арсенал видів та факторів , що в руках умілого виконавця відкриває можливості відображення картографічної інформації в балансі між географічною точністю та географічною відповідністю;

- Генералізація картографічної інформації в силу своєї складності та наявності протиріч потребує вдосконалення за рахунок залучення сучасних технологій;

3. ArcGIS має кілька рішень, які дозволять вдосконалити процес генералізації рельєфу на топографічній карті: Інструмент «Спростити лінію» , Інструмент «Згладити лінію», використання вибірки в таблиці атрибутів.

*Добруцький А.І. (ВІКНУ)
к.т.н., доц. Савков П.А. (ВІКНУ)*

МЕТОДИКА ОНОВЛЕННЯ ТОПОГРАФІЧНИХ ПЛАНІВ МІСЦЕВОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ В ЗОНІ ОПЕРАЦІЙ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

Операція об'єднаних сил, що являє собою комплекс військових і спеціальних організаційно-правових заходів українських силових структур, спрямований на протидію діяльності незаконних російських та проросійських збройних формувань у війні на сході України, є ключовим моментом у подальшому збереженні територіальної цілісності Держави, тому для забезпечення ефективної діяльності військ необхідно впроваджувати сучасні технології в структуру ЗСУ. Одним із таких аспектів є застосування безпілотних літальних апаратів (БПЛА) військами для виконання задач розвідки, вогневого ураження та картографування місцевості.

В теперішній час ТС ЗСУ потребує створення методики виконання знімання місцевості за допомогою БПЛА для створення і оновлення картографічних матеріалів, тривимірних моделей місцевості, виконання вимірювання об'ємів, відстаней і площ в важкодоступних районах (наприклад, активне використання БПЛА для аналізу території розміщення складів боєприпасів та територій військових містечок).

Запропонована методика використання БПЛА має етапи, що включають в себе *постановку завдання* з метою визначення кінцевих продуктів знімання (ортофотоплан, тривимірна модель місцевості, ЦМР чи карта горизонталей) та оцінку необхідного часу на знімання. *Рекогносцировку території* знімання для оцінки прохідності, умов руху на маршруті, орієнтирів, які можливо розпізнати з висоти польоту, особливостей рельєфу місцевості, оцінки наближеності до масивних металевих конструкцій та зон застосування РЕБ. Створення *плану зйомки*, який буде включати інформацію про формат побудови маршруту (Grid, Double Grid, Circular Mission), необхідне поздовжнє перекриття знімків на маршруті знімання, необхідну висоту польоту для досягнення оптимального значення GSD (Ground Sampling Distance), установку налаштувань камери, варіант виконання геотегування зображень (Ground Control Points, RTK/PPK, використання вбудованих навігаційних чипів БПЛА). *Обробку матеріалів знімання* в спеціалізованому програмному забезпеченні (Pix4D, Agisoft Photoscan, Drone Deploy). Безпосереднє оновлення *топографічних планів місцевості* у програмному забезпеченні ArcGIS із використанням оброблених матеріалів знімання у вигляді ортофотопланів та тривимірних моделей місцевості та додаткових даних із сервісів Digital Globe, SAS planet, Google Earth, Wikimapia, ArcGIS Basemaps. *Завантаження* оновлених матеріалів в *геопортали ТС ЗСУ*.

Отже, запропонована методика дозволить оптимізувати процес використання БПЛА для оновлення картографічних матеріалів, що в свою чергу значно полегшує виконання завдань за призначенням підрозділами ТС ЗСУ.

Євтушенко А.О. (ВІКНУ)
Левінська Н.В. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ WEB-СЕРВІСІВ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ВІЙСЬКОВО-ПРИКЛАДНИХ ЗАДАЧ

Кожне рішення командира будь-якого рівня пов'язане з просторовим розташуванням своїх сил, сил та засобів противника, мирного населення. Вміння розуміти місцевість та використовувати її властивості на свою користь завжди було важливим для військових. Історично, рішення командирів, як на стратегічному, так і на тактичному рівнях, забезпечувалися паперовими картами, і топографічні служби направляли свої зусилля на збір просторових даних, відображення їх у вигляді картографічної продукції, виробництво і розповсюдження карт на театри військових дій. Проте зараз ситуація істотно змінилася. Військові фахівці, що займаються питаннями планування та

ведення бойових дій в умовах, що швидко змінюються, матимуть величезну користь від застосування сучасних геоінформаційних систем і технологій. Завдання управління пов'язані зі складними проблемами розміщення особового складу, техніки, забезпечуючих служб та матеріальних об'єктів в потрібному місці у певний час. Для оптимізації процесу прийняття адекватного рішення командиром, геоінформаційні системи можуть стати ключовою технологією.

Геоінформаційні технології інтегрують просторові дані з великої кількості джерел на всіх рівнях, і в умовах проведення ООС (АТО) в Україні, війська особливо гостро відчують потребу в швидко доступній, оперативно оновленій інформації про місцевість на територію на якій планується проведення бойових дій, засобами передачі якої могли би стати геоінформаційні веб-додатки.

Провівши аналіз було виявлено, що на даному етапі на рівні з озброєнням та матеріальним оснащенням стрімко розвивається й організаційна складова. Сучасний бій стає більш інтелектуальним, динамічним та тісно пов'язаний з аналітичною роботою та оперативним мистецтвом. При веденні сучасних бойових дій колосального значення набуває оперативне забезпечення та вміння командирів планувати й швидко реагувати на зміни в обстановці. Бойовий досвід армії США, яка в свою чергу є флагманом з озброєння та оперативного мистецтва, показує, що використання мобільних ГІС здатне позитивно впливати на дані фактори. Тож в роботі було досліджено основні мобільні ГІС додатки, які можуть бути корисними для військових, а саме:

- ArcGIS та мобільний додаток Collector for Mobile;
- Веб-ГІС ArcGIS Online, яка синхронізується майже з усіма сучасними мобільними ГІС.

Специфіка військових задач, зокрема в картографуванні, плануванні операцій та обробці розвідданих змушує шукати спеціальні програмні рішення. В таких випадках в нагоді можуть стати безкоштовні мобільні додатки ліцензованих програмних продуктів ESRI. Адже вони дозволяють отримати доступ до карт та іншої географічної інформації з будь-якої точки земної кулі, а також вирішувати певні військово-прикладні задачі.

В роботі було розглянуто конкретно програмні інструменти (Web AppBuilder forArcGIS) для ArcGIS , які є також доступними для користувачів мобільного додатку Collector for Mobile. Дані інструменти включають набір шарів та параметрів, які є актуальними для вирішення певних військово-прикладних задач, таких як планування розвідки, аналіз рельєфу місцевості на рахунок зон видимості та його захисних і маскувальних властивостей.

Як приклад, було показано роботу з інструментом Viewer, який дозволяє аналізувати видимість на певній території без безпосереднього контакту з нею. Тож на прикладі інструменту Viewer, використовуючи додаток ArcGIS Collector for Mobile, було показано, як за допомогою мобільних ГІС додатків можна вирішувати певні військово-прикладні

задачі. В нашому випадку – це нанесення зміни обстановки місцевості на електронну карту у режимі реального часу.

*Індутний Д.Г. (ВІКНУ)
к.т.н., доц. Сторубльов О.І. (ВІКНУ)*

АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Безпілотний літальний апарат – це літальний апарат без людини на борту, призначений для вирішення спеціальних завдань, керований дистанційно, за програмою або комбіновано і являє собою складну систему елементів випромінювання.

Застосування безпілотних літальних апаратів на сході України відбувалося під впливом трьох основних груп факторів: особливостей умов ведення збройної боротьби, науково-технічного прогресу та воєнно-економічних чинників. На застосування безпілотних літальних апаратів найсуттєвіше впливали зміни характеру збройної боротьби, які сталися в 2014-2019рр., та складні фізико-географічні умови районів ведення бойових дій. Складний рельєф, кліматичні та метеорологічні умови районів конфліктів, переміщення бойових дій на міські вулиці істотно зменшували, а іноді робили неможливим застосування наземної розвідки та пілотованої розвідувальної авіації. Протягом кожного з визначених етапів розвитку встановлені характерні риси та особливості застосування безпілотних літальних апаратів. Загальними характерними рисами усього періоду стали: активне ведення розвідки за допомогою безпілотних літальних апаратів задовго до початку виникнення конфлікту; прерогатива розвідувальних даних, які добували безпілотні літальні апарати, перед традиційною кількісною перевагою в силах і засобах над противником.

БПЛА у бойовій обстановці вже зараз є ефективними при вирішенні завдань тактичної повітряної розвідки, цілевказання, коригування вогню артилерії, радіаційної розвідки та вирішення інших завдань. Одним із важливих завдань використання БПЛА є топографічне аерознімання для опрацювання великомасштабних планів, що, як підтвердив досвід бойових дій, вже необхідні для роботи з ними відповідним складом. Але цей процес доволі складний, оскільки потрібно дотримуватись багатьох вимог для виконання знімання: забезпечити висоту знімання для масштабності аерознімків, стабілізацію літака, щоб зменшити кути нахилу та швидкість для утримання повздовжнього перекриття. Всі ці чинники дають змогу швидко виявити об'єкт та знищити його.

Основними перевагами застосування БПЛА є:

- відносно невеликі розміри та малопомітність;
- низька вартість технічного обслуговування та експлуатації БПЛА;
- економія значних коштів на підготовку операторів та технічного персоналу у порівнянні з підготовкою пілотів бойових літаків;
- істотно нижча собівартість виробництва у порівнянні зі звичайними літаками.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСПОРТНОЇ МЕРЕЖІ ТЕРИТОРІЇ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ПРОТИМІННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Широке застосування транспортних мереж до вирішення питань просторового аналізу (побудови маршрутів, створення дорожніх листів, пошуку найближчих об'єктів обслуговування і тд.) свідчить про високу потребу використання достовірних даних та відбору ґрунтовно обумовлених параметрів мережі, які точно описують параметри задачі мережевого аналізу. Вирішення питання використання транспортних мереж в середовищі географічних інформаційних технологій здійснюється шляхом застосування додаткового модуля ArcGIS Network Analyst. Створені транспортні мережі з успіхом застосовуються компаніями, службами та різними організаціями. За рахунок чого вони, в свою чергу, ведуть діяльність більш ефективно і приймають більш вигідні стратегічні рішення. Метою роботи є розгляд особливостей створення і використання транспортної мережі території проведення Операції об'єднаних сил для виконання завдань протимінної діяльності

Важливим проектом Міністерства оборони України є інтерактивна карта територій, забруднених мінами та вибухонебезпечними предметами. Створена та вдосконалюється з метою зниження загрози нещасних випадків від несанкціонованого поводження з вибухонебезпечними предметами. У зв'язку з необхідністю пересування територіями зараженими вибухонебезпечними предметами існує потреба у застосуванні специфічної транспортної мережі, створеної на основі існуючої карти мінних полів, з підбором необхідних критеріїв для коректного її застосування.

Після побудови транспортної мережі території ООС, додатковий модуль ArcGIS Network Analyst надасть можливість вирішувати мережеві завдання, такі як пошук найкращого маршруту для пересування (з врахуванням замінованих ділянок дорожньої мережі), пошук найближчого медичного закладу (для швидкого реагування на можливі інциденти пов'язані з підривом на вибухонебезпечних ділянках), визначення району обслуговування медичного закладу щодо поточного місця розташування, розподіл автопарку для виконання викликів, що надійшли або вибір оптимального місця розташування для відкриття або закриття пунктів медичного обслуговування.

Для створення набору мережевих даних доцільно використати цифровий набір даних доріг топографічних карт масштабу 1:200 000. Використання даного масштабу зумовлене його застосуванням як основного для прокладання маршрутів на паперових картах.

Network Analyst знаходить оптимальні шляхи переміщення з одного пункту до іншого, або відвідування декількох місць призначення. Місця

розташування можуть бути визначені інтерактивно шляхом нанесення точок на екран, введення адреси або за допомогою точок існуючого класу об'єктів чи шару об'єктів. Якщо необхідно відвідати більше двох зупинок, кращий маршрут можна задати, виходячи з порядку розташування, зазначених користувачем. Або ж визначити оптимальну послідовність відвідування місць розташування - процес, званий завданням з пошуку маршруту комівояжера

Найближчий пункт обслуговування. Пошук найближчої до місця події лікарні - це приклад розв'язання задачі пошуку розташування найближчого пункту обслуговування. При пошуку найближчого пункту обслуговування користувач може вказати, скільки таких пунктів необхідно знайти і в якому напрямку потрібно рухатися - до них або від них. Коли ви знайшли найближчий пункт обслуговування, можна відобразити кращий маршрут до пункту або від нього, повернути вартість подорожі по кожному маршруту і відобразити шляхові листи до кожного пункту. Крім того, можна вказати відтинає значення імпедансу, за межами якого Network Analyst не виконуватиме пошук пунктів обслуговування. Наприклад, можна задати пошук лікарень в межах 15 хвилин їзди від місця події. Будь-яка лікарня, що знаходиться за межами 15 хвилинної досяжності, включена в результати пошуку не буде. Таким чином автоматизується процес аналізу карти мінних полів для користувача, що підвищує її ефективність використання.

Розглянуті особливості та елементи створення транспортної мережі демонструють переваги її використання у доповненні з базовою картою мінних полів території ООС. Використання додатку Network Analyst автоматизує процес вибору маршруту за умови коректного врахування мережових атрибутів, які унеможливають вибір маршруту зараженою мінами ділянкою місцевості.

*к.т.н., с.н.с. Литвиненко Н.І. (ВІКНУ)
к.військ.н., с.н.с. Федченко О.П. (ВІКНУ)
Швайко В.Г. (ВІКНУ)*

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ СТВОРЕННЯ ЄДИНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДГОТОВКИ ГЕОПРОСТОРОВИХ ДАНИХ ДЛЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ПІДСИСТЕМ АСУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Реформування Збройних Сил України (ЗСУ), впровадження стандартів НАТО в їх діяльність, проведення операції Об'єднаних сил на Сході України вимагають оперативного забезпечення актуальними картографічними матеріалами як керівництва Генерального Штабу, так і структурних підрозділів ЗСУ. Тому одним з першочергових завдань Топографічної служби ЗСУ є модернізація системи створення, оновлення цифрових (електронних) топографічних карт, підтримання їх в актуальному стані, а також оперативне інформаційно-картографічне забезпечення якісними і об'єктивними просторовими даними.

На даний час на територію України створено просторову базу картографічних даних декількох масштабних рядів, на основі яких

формуються електронні карти відповідних масштабів. Однак, слід зазначити, що даний цифровий картографічний матеріал має різноманітну структуру даних та формати зберігання, які ускладнюють оперативне створення карт місцевості; відсутній опис інфраструктури просторових даних (єдиний опис метаданих згідно міжнародних стандартів); відсутня сучасна інформаційна система зберігання та відображення цих даних (просторової бази даних, геоінформаційного сервера, системи захисту інформації, геоінформаційного порталу), що ускладнює оперативне отримання цифрових картографічних матеріалів; відсутня методологічна база оперативного створення цифрових карт місцевості.

Таким чином, для вирішення зазначених проблем пропонується:

- 1) створити єдину просторову геоінформаційну базу даних на основі просторової бази картографічних даних масштабу 1:50 000;
- 2) розробити вимоги щодо опису інфраструктури просторових даних та створити бази метаданих згідно міжнародного стандарту;
- 3) розробити бібліотеки умовних знаків електронних карт масштабів 1:50 000, 1:100 000, 1:250 000, 1:500 000, 1:1000 000;
- 4) розробити архітектуру геоінформаційної системи, яка базується на ГІС – сервері та ГІС – порталі;
- 5) визначити сервіси для ГІС – сервера, які давали б можливість авторизованого доступу до цифрових картографічних матеріалів;
- 6) розробити методики створення топографічних карт відповідно до вимог ЗСУ та стандартів НАТО.

Литвинюк М.С. (ВІКНУ)

Циба М.М. (ВІКНУ)

СТВОРЕННЯ ПЛАНІВ МІСТ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

План міста вже давно є невід'ємним елементом сучасного життя, паперовий, а особливо електронний, він орієнтує нас у просторі та дає змогу отримати потрібну інформацію. Важливість використання плану у професійній діяльності військовослужбовців не втратила актуальності, навпаки, за умови ведення бойових дій в населених пунктах, створення плану стало ще більш різноманітнішим та затребуваним.

Плани населених пунктів містять відомості про об'єкти та контури місцевості і рельєф. На них у залежності від масштабу умовними знаками достовірно та з необхідною мірою точності та детальності зображають:

- пункти державної геодезичної мережі та планово-висотного обґрунтування;
- будівлі, жилі та нежилі будинки з вказанням призначення, матеріалу та поверховості;
- промислові об'єкти, бурові та експлуатаційні свердловини, наземні трубопроводи, лінії електропередач, колодязі та мережі підземних комунікацій, об'єкти комунального господарства;

- залізниці, шосейні та ґрунтові дороги всіх видів і споруди на них: мости, тунелі, переїзди, переправи та шляхопроводи;
- гідрографію (ріки, озера, водосховища, площі розливів); об'єкти гідротехнічного та водного транспорту; канали, водоводи та водорозподільчі пристрої, греблі; пристані, шлюзи, маяки, навігаційні знаки;
- об'єкти водопостачання (колодязі, колонки, резервуари, відстійники, природні джерела);
- рельєф місцевості з використанням горизонталей, позначок висот, бергштрихів, умовних знаків обривів, скель, осипів, балок, льодовиків;
- рослинність деревна, кущова, трав'яна, культурна: ліси, сади та луки, окремі дерева та кущі з вказанням породи;
- ґрунти та мікроформи земної поверхні; піски, гальки, такири, глинисті, щебеневі, монолітні та інші поверхні, болота, солончаки;
- кордони (політико-адміністративні, землекористувачів, різні огороження).

Основними тактичними властивостями місцевості є:

- захист військ від ураження вогневими засобами противника та засобами масового ураження;
- умови прохідності місцевості;
- умови спостереження, орієнтування та ведення вогню;
- умови маскуванню та інженерного обладнання позицій.

Саме дані параметри можливо зручно відстежувати за допомогою програмного продукту CityEngine для вибору найоптимальнішого місця розташування підрозділу, адже до цього моменту дане рішення приймалось лише на основі вивчення топографічного плану та залежало від досвіду командира. В багатьох випадках, даних, які можна отримати з паперового топографічного плану, недостатньо для адекватного прийняття рішення командирами підрозділів тактичного рівня під час виконання операцій та уникнення ризиків в умовах ведення бойових дій.

к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)

к.військ.н. Нікіфоров М.М. (ВІКНУ)

Жогіна Л.В. (ВІКНУ)

Галушко С.О. (ВІКНУ)

ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ЗАДАЧ ПРИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Стан захищеності населення, об'єктів економіки і навколишнього природного середовища від надзвичайних ситуацій (НС) багато в чому залежить від завчасної, ретельного опрацювання заходів щодо попередження і ліквідації НС природного і техногенного характеру.

Моніторинг природної та техногенної обстановки на території України є невід'ємною частиною повсякденної діяльності всіх силових структур.

Без застосування геоінформаційних технологій і впровадження ГІС було б вельми скрутно збирати в одну «картину» різноманітні дані, розподілені в

просторі (населені пункти, об'єкти економіки, лісові масиви і т. д.) і в часі (зміна напрямку і швидкості вітру, площі території лісової пожежі, збільшення рівня річкових вод, поширення плям забруднень нафтою та нафтопродуктами, зміна зон хімічного зараження, радіаційного забруднення і т. п.).

Будь-яка ГІС в сукупності з застосовуваними додатками з оцінки наслідків що виникли або можливих НС має широконаправлені можливості зі збору, обробки та аналізу обстановки, що складається. Така ГІС гнучкий, швидкий і потужний інструмент, призначений для підтримки прийняття рішень органами управління.

Для збільшення функціональних можливостей цього інструменту в області попередження і ліквідації НС актуальним є необхідність розробки автоматизованої географічної інформаційної системи підтримки прийняття рішень, а також програмних продуктів, призначених для рішень різних завдань, пов'язаних з розрахунками і оцінкою небезпек в надзвичайних ситуаціях [1-3].

Ці програми спрямовані на поліпшення якості прийняття рішень щодо забезпечення різних видів безпеки (промислова, радіаційна, хімічна, сейсмічна, пожежна та ін.). Необхідність розробки різних розрахункових програм на основі затверджених методик, створених нових математичних моделей, що існують результатом науково-дослідних робіт і їх інтеграція в геоінформаційні системи більш повно розкривають всі їх можливості.

ГІС допомагають вирішувати такі завдання: отримувати оперативну обстановку про НС; визначати найбільш коротші і найшвидші маршрути руху аварійно-рятувальних служб і сил ліквідації НС, маршрути евакуації населення із зони НС; визначати кількість постраждалих від НС і, як наслідок, необхідну кількість сил і засобів для надання допомоги; прогнозувати розвиток НС з метою запобігання або зниження негативного впливу на населення, територію і навколишнє природне середовище; оцінювати матеріальний і економічний збиток.

Список використаних джерел:

1) Топогеодезичне забезпечення. База даних картографічної інформації для створення та використання в геоінформаційних системах ArcGis : ВСТ 01.110.001 – 2011 (01). – [Чинний від 2011–10–14]. – К. : МО України, 2011. – 112 с.

2) Кисельова Я.Г. Інтелектуальна підтримка прийняття рішень по забезпеченню безпеки об'єктів в умовах надзвичайних ситуацій / Я. Г. Кисельова // Системи озброєння і військ. техніка. – 2008. – № 4. – С. 64–66.

3) Данилишин Б.М., Ковтун В.В., Степаненко А.В. Наукові основи прогнозування природно-техногенної (екологічної) безпеки. – К.: Лекс Дім, 2004.

ГЕОІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ПАСИВНІЙ СЕЙСМОАКУСТИЧНІЙ РОЗВІДЦІ

У сучасних умовах успішне виконання завдань збройними силами неможливе без інформаційних систем здатних надавати інформацію про місцевість і зміни на ній в режимі реального часу. Досвід зарубіжних держав свідчить, що застосування геоінформаційних систем дозволяє більш точно і оперативно вирішувати більшість завдань як повсякденної діяльності військ, так і планування та ведення бойових дій.

В сейсмоакустиці існує ряд методів виявлення координат джерела збудження сигналу (штучного або ж природнього). Усі вони зводяться до математичного розрахунку, після якого ми отримуємо певні значення (координати). Проте подальше використання цих координат та сам механізм їх представлення є досі не зовсім зручним для кінцевого користувача. Як варіант вирішення даної проблеми є використання геоінформаційних систем. Наприклад такого програмного продукту, як ArcGIS. Розробивши технічне рішення щодо реалізації дистанційної розвідки у вигляді плагіну до програмного продукту ArcGIS, стане можливим відображення координат об'єкту, що досліджується на цифровій карті. Програмний продукт ArcGIS використовує координати X, Y, що описують розташування об'єкту на земній поверхні. За наявності координати Z, наприклад висоти об'єкту, можна додавати об'єкт у 3D-форматі. Для того, щоб додати X, Y координати на карту необхідно скласти таблицю, в якій повинні міститися два поля: одне для координат X, інше для координат Y. Значення в цих полях можуть бути в будь-якій системі координат і одиницях виміру, наприклад, це можуть бути широта і довгота, або метри. Поле для Z-координат, що відображають тривимірні вимірювання, є додатковим. Поля повинні бути числовими. Якщо поля мають не числовий формат значень, наприклад координати записуються градусах, хвилинах і секундах (наприклад -120 13 58), необхідно конвертувати і відобразити ці координати в десяткових градусах.

Використання геоінформаційних систем надасть можливість:

оперативно відображати будь-які зміни обстановки та візуалізувати зону ведення бойових дій;

оперативно та якісно проводити аналіз геопросторової інформації і приймати адекватні раціональні рішення;

автоматизувати стандартні військові процедури, зокрема, оновлення та ведення карти, визначення координат певних об'єктів, навігації тощо;

забезпечувати користувачам, які залучені в процес прийняття певного рішення, однакову вихідну картину бойових дій;

підтримувати знання військово-об'єктової обстановки на тактичному, оперативно-тактичному та оперативному рівнях;

забезпечити оперативне доведення інформації до зацікавлених санкціонованих користувачів.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ДРОНІВ ДЛЯ КРУПНОМАСШТАБНОЇ ЗЙОМКИ МІСЦЕВОСТІ

В даний час безпілотні літальні апарати (БПЛА) почали твердо займати свою нішу в різних сферах діяльності людини. Успішне використання БПЛА в військових областях сприяло їх широкому застосуванню в цивільних цілях. Вони знаходять своє застосування в геодезії, фотограмметрії, містобудуванні, екологічному моніторингу, геологорозвідці, при дистанційному контролі нафтогазопроводів і ін. Не дивлячись на велику кількість завдань, що вирішуються за допомогою БПЛА, їх наукове застосування в Україні істотно відстає від такого за кордоном, тому видається цікавим і актуальним пошук можливостей їх застосування в нашій країні.

Сьогодні найпростіше в використанні, надійне та безпечне рішення — це топографічна зйомка з допомогою БПЛА. Використання безпілотника дозволяє виконувати роботи набагато швидше, точніше та з меншими витратами, ніж з допомогою наземної топографічної зйомки, коли збір даних потребує занадто багато часу й стає дуже дорогим. Космічні знімки, аерофотозйомка з великих літаків також поступаються зйомці з БПЛА.

На основі проведених досліджень запропонована методика крупномаштабного знімання, що складається з наступних етапів:

- **Підготовчі роботи** - підготовка до аерофотозйомки полягає в попередньому огляді ділянки або об'єкта, що буде зніматися, розробці маршруту польоту безпілотника, з якого буде вестися аерофотозйомка. Також проводиться його передпольотна підготовка, та розраховується курсу польоту.

- **Знімальні роботи** - безпілотник для аерофотозйомки стартує за прокладеним маршрутом і виконує фотосесію, додержуючись заздалегідь встановленого режиму перекриття фотознімків (накладення певної частини зображення на сусідній кадр). Усі маневри безпілотника здійснюються під керівництвом оператора, що пройшов спеціальну підготовку або в автоматичному режимі.

- **Камеральна обробка аерофотозйомочних матеріалів** - на цьому етапі фотографії прив'язуються до геодезичних мереж, усуваються спотворення зображення (виконується ортофоторектифікація). Фотограмметрична обробка даних аерофотозйомки рівнинної території полягає в тому, щоб усунути неточності, виникнення яких було обумовлене зміною напрямку оптичної осі фотоапарату під час польоту та коливанням висоти руху безпілотника.

З метою перевірки цієї методики була проведена її практична апробація в результаті якої отримано готовий ортофотоплан та 3д модель місцевості. Після того, як обробка закінчилась, її результати можна використати для подальшої обробки у Digitals або AutoCAD.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ НА ТЕРИТОРІЇ МІСТА

Земельні кадастрові системи в своїй основі вирішують дві основні задачі: підтримання юридичної основи приватної власності на землю і формування фіскальної політики щодо справедливої системи оподаткування. Оскільки в межах міста існує багато різних просторових об'єктів, які безпосередньо пов'язані з земельною ділянкою (вулиці, будівлі, мережі різного типу) і розширений тип її цільового призначення і власності, то існують особливості відображення об'єктів державного земельного кадастру (ДЗК) в структурі містобудівного кадастру, який є основою муніципальних геопорталів міського управління.

Так для «Групи об'єктів державного земельного кадастру» в базі даних Містобудівного кадастру (МБК) формується код класу об'єктів за каталогом МБК, який складається з номеру земельної ділянки, номерів кадастрового кварталу і кадастрової зони. Вносяться стандартні характеристики земельної ділянки: ієрархія (класи об'єктів для різних рівнів інвентаризації – державного, обласного і муніципального), реєстраційний номер, кадастровий номер, адреса, коди форми власності, цільового призначення, фактичного функціонального використання і скану земельної ділянки, площа ділянки, код категорії земель від 100 до 900, початок і кінець періоду актуальності.

Окремим класом об'єктів подаються обмеження (сервітути): ідентифікаційний номер обмеження, коди обмеження і його стану, площа зони обмеження, дата і номер документу встановлення обмеження.

Також виділяється клас не просторових об'єктів, що визначає стадії переведення об'єкта в приватну власність і обмежує час на їх виконання: лист-заява, перший виконком, перша сесія на створення проекту відводу, лист на затвердження проекту відводу, другий виконком, друга сесія на затвердження проекту відводу, стадії припинення і внесення змін. Це дозволяє визначити наявність змін в проектній документації і знати період часу на їх виконання.

Раціонально для усунення помилок заповнення бази даних містобудівного кадастру для об'єктів ДЗК ввести кодовані домени для кадастрової зони, кварталу, ідентифікатора ділянки, сервітутів і інших обмежень.

Для скорочення робочого часу на створення «Групи об'єктів державного земельного кадастру» в базі даних МБК доцільно використовувати додаток ArcGIS Diagrammer сімейства програмних продуктів ArcGIS, який дозволяє просто і наочно формувати класи просторових і непросторових об'єктів, конвертувати діаграму в XML і експортувати в базу геоданих.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЕМІОТИЧНИХ СТОРІН ЗМІСТУ ОБ'ЄКТНОЇ МОВИ КАРТИ

В класичних університетських підручниках: «Картография» (2001), та «Картоведение» (2003), «картосеміотика» розглядається як розділ, що сформувався на стику картографії та семіотики – лінгвістичної науки, яка досліджує властивості знаків і знакових систем, в рамках якої розробляється загальна теорія систем картографічних знаків як мови карти. Вказується, що відповідно до семіотики, де виділено три основних розділи: синтактику, семантику і прагматику, в картографічній семіотиці також існують ці три розділи. Говориться, без обґрунтувань, що іноді у складі картосеміотики виділяють ще один розділ «картографічна стилістика». У відповідних вітчизняних підручниках «Картографія» (2008) та «Картознавство» (2014) розділу «картосеміотика» взагалі не існує. Вона розглядається через поняття **Картографічні умовні позначення** як особлива *штучна мова карт*. Вказується на окремий підрозділ «картографічну сигматику», де іноді розглядаються питання використання на картах шрифтів як умовних позначень. На перші три розділи (без стилістики) вказується і у навчальному посібнику: Козаченко Т., Пархоменко Г., Молочко А. /Картографічне моделювання; Під ред. А.П. Золовського (1999), розробленому за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» як підручник для магістерської підготовки фахівців-картографів у вищих навчальних закладах України, а також вони лише згадуються (с.22) у кафедральному посібнику «Картографічне креслення та комп'ютерний дизайн» /Дудун Т., Курач Т., Тітова С. (2012). Як бачимо, картосеміотика, яка в теоретичному відношенні являє собою формалізовану графічну мову картографічного моделювання, безпідставно зведена до підрозділів, які доповнюють розділи «проектування і складання карт» та «оформлення карт (картографічний дизайн)» в картографії. Відповідним чином і картографічне виробництво не використовує поняття «картосеміотика» і в освіті не роз'яснюється важливість розгляду її положень, де семіотичні особливості об'єктної мови карт суттєво відрізняються від комунікативних засобів інших мов. Графічна мова, як ми її розглядаємо, у порівнянні, перш за все, із звуковою мовою і її «літерним» письмом та з іншими знаковими мовними утвореннями, наприклад: мовою міміки та жестів (коли спілкуються зрячі глухо - німі, особливо іноземці – корені їх мови знаходяться не в мові звуків (вони їм недоступні), а у графічних формах засобів певної писемності (знаків); на дотик, навіпамачки, (тактильно) пов'язаних зі створенням «тефлокарт», що виділяється здатністю навченими сліпими відчувати рельєфно виражену інформацію; мовами смаків та запахів тощо, які доповнюючи одна одну суттєво посилюють в картографії ефекти сприйняття відповідної інформації. В цьому відношенні наші дослідження значно розширюють уявлення про графічні змінні Ж. Бертена, сформульовані у «Теорії геозображень», стосовно того, що сучасна геосеміотика повинна синтезувати не лише графічні засоби, а й відео та звукові ефекти, що використовують для відображення зовнішнього середовища (Берлянт О.М., 2006).

к.військ.н. Нікіфоров М.М. (ВІКНУ)
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)
к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)
к.пед.н. Бурій С.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ГІС ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ОПЕРАТИВНОГО ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ВИКОНАННІ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

З огляду на розвиток інформаційної інфраструктури ЗС України, Сили оборони потребують єдиної (головної) геоінформаційної системи (ГІС) - платформи. Це твердження обумовлене переходом програмних систем на нові методи обчислень (BigData, IoE, Data Science тощо) через появу значного обсягу різномірних даних, які містять значну кількість динамічних та статичних географічних даних про об'єкт. Наразі питання щодо вибору найкращого продукту ГІС, який би відповідав вимогам інтегрованості C4ISR та DRMIS під час створення інформаційної інфраструктури є відкритим й актуальним. ГІС – це інтегровані в єдиному інформаційному середовищі електронні просторово-орієнтовані зображення (карти, схеми, плани тощо) і бази даних. Така інтеграція значно розширює можливості системи і дає змогу спростити аналітичні роботи з координатно прив'язаною інформацією. Прийнято вважати, що ГІС має такі властивості: збереження, організації, редагування та аналізу географічних даних; включати візуальні спроможності щодо відображення географічної інформації; мати деякі ГІС інструменти, або використовувати ГІС-платформу у своєму рішенні; розподіляти або обробляти картографічні атрибутивні дані та дані з джерел. Для співставлення цих властивостей, визначимо загальні потреби у технології ГІС з боку Сил оборони України. Вона обумовлена створенням Спільного ГІС-ядра системи підтримки прийняття рішення для системи типу C4ISR (Command, Control, Computers, Communications, Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance); системи управління планування оборонними ресурсами типу DRMIS (Defence Resource Management Information System). На сьогодні у світі існує близько ста програмних продуктів ГІС. За даними дослідження Markets and Markets – ринок аналітики геопросторових даних структуровано за: типами (аналітика даних, відеоаналітика); джерелами отримання даних (ГІС, супутники, безпілотні літальні апарати); галузями (оборона і безпека, страхування, сільське господарство, охорона здоров'я) і регіонами. ArcGIS має багате джерело даних – каталог даних ArcGIS Online з 2887 наборами даних ГІС. Додатки для управління даними GIS. Для баз даних ArcGIS зазвичай використовується фірмові бази даних: ESRI Personal, File та ArcSDE БД.

ГІС дає можливість створювати інформаційні продукти, які відображають інформацію, точно відповідають вимогам користувача, дають можливість візуалізації картографічної інформації, недоступну для паперових карт. Тривимірний показ місцевості з конкретної точки місцезнаходження спостерігача або віртуальний огляд місцевості дають повнішу картину командирів, ніж паперова карта з нанесеною на ній обстановкою. Саме тому

дослідження застосування ГІС технологій для оперативного отримання інформації про місцевість у вигляді електронних карт, окремих інформаційних тематичних шарів з результатами проведеного геопросторового аналізу стану місцевості, тематичних шарів додаткової інформації про місцевість або явища на ній політичного, техногенного, соціального та екологічного характеру при виконанні бойових завдань, знаходять все більше використання [1-2].

Таким чином, програмне забезпечення ArcGIS, дозволить організувати топогеодезичне забезпечення військ, в контексті розв'язання покладених задач.

Список використаних джерел:

1. Світличний О.О., Основи геоінформатики: Навчальний посібник / О.О.Світличний, С.В. Плотницький /За заг. ред. О.О. Світличного. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 295 с.

2. Шипулін В. Д. Планування і управління проектами ГІС : навч. посібник ХНАМГ / В. Д. Шипулін, Е. І. Кучеренко. – Харків : ХНАМГ, ХНУРЕ, 2009. – 158 с.

Левінська Н.В. (ВІКНУ)

Піщолін Б.Ю. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ГЕОДЕЗИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИХ РОБІТ

Зміни земельних відносин, що склалися за час здійснення земельної реформи в нашій країні, визначили новий характер і зміст соціально-економічних проблем землекористування: утворення нової земельної власності, її поділ і збільшення, передача прав на земельні ділянки землекористувачам, передача земель в оренд, охорона земель і раціональне землекористування. Постійно виникають нові або відбувається упорядкування існуючих землекористувань. Виникла необхідність максимального задоволення економічних інтересів землевласників і землекористувачів, найбільш повного і ефективного використання виробничого потенціалу господарств і закріплених за ним земель, при суворому дотриманні особливих режимів і умов використання земельних ресурсів. Тому одним із головних завдань сучасного землеустрою є складання проектів землеустрою щодо створення нових та впорядкування існуючих землеволодінь(землекористувань)

ГІС широко застосовується у землеустрої для створення та оновлення планово-картографічних матеріалів. За останні роки обсяг землевпорядної та кадастрової інформації суттєво збільшився, а до переліку її одержувачів додалися державні адміністрації, органи земельних ресурсів та сотні державних, комунальних та приватних землевпорядних організацій. Проте, відсутність належної уваги, фінансування та відповідних методик призвела до того, що стан великомасштабних матеріалів є вкрай незадовільним, їх актуалізація на загальнодержавному рівні практично не проводилась. Тому проблема оновлення та інтеграції векторних та растрових даних на

сьогоднішній день постала в Україні надзвичайно гостро. Для успішного вирішення цих задач необхідне програмне забезпечення, що включає в себе як стандартні функції ГІС, так і технологічні, пов'язані із сучасними методами отримання даних(GPS) та їх представлення. Крім того, світовий досвід показує, що сучасні ГІС – технології незамінні у створенні та веденні системи державного земельного кадастру. Із творенням системи на всій території впровадження єдине інформаційне середовище управління земельними ресурсам, інформаційне забезпечення ринку земель, спадкування, реєстрація прав власності та взаємодія з іншими автоматизованими системами.

Землеустрій належить до основних функцій управління в галузі використання та охорони земель. Основними його цілями є організація раціонального використання та перерозподілу земель в усіх галузях економіки, реорганізація систем землеволодіння і землекористування, створення сприятливого навколишнього середовища, підтримка екологічно сталих ландшафтів і охорона земель.

У системі державного управління землеустроєм важливе місце займає його правове забезпечення. Правове регулювання здійснюється на основі Конституції України, земельного кодексу України, інших нормативно-правових актів України та органів виконавчої влади і місцевого самоврядування.

Основним завданням дослідження – аналіз можливостей програмного забезпечення «Digitals», тому для виконання цього завдання був розглянутий зміст проекту землеустрою, алгоритм його розробки та створено кадастровий план земельної ділянки

«Digitals» -програмне забезпечення від українського виробника компанії «Геосистема»(м. Вінниця), призначене для вирішення завдань цифрової картографії й землевпорядкування. «Digitals» забезпечує автоматизацію. Геодезичних робіт від обробки польових вимірів до створення обмінних файлів, кадастрових планів і техдокументації.

За всіма порівняннями неможливо визначити найкращу ГІС, але можливо сказати, що на даному етапі розвитку країни все більша кількість землевпорядної документації складається за допомогою комп'ютерних програм та спеціалізованих геоінформаційних систем.

Синявська І.К. (ВІКНУ)

Савкова В.П. (КНУ імені Тараса Шевченка)

ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ ПІДТРИКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ З МЕТОЮ ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ МОНІТОРИНГУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Зростаючі можливості використання сучасних інформаційних технологій у сфері моніторингу навколишнього середовища змушують переглянути традиційні підходи до концептуальних та інноваційних теоретичних засад, які впроваджені в технологічний інструментарій аналізу, обробки, виведення наявного масиву інформаційно-аналітичних матеріалів і

як наслідок створення ефективної системи підтримки прийняття рішень (СППР) щодо підвищення ефективності моніторингу стану біосфери, оцінки і прогнозу її стану, визначення ступеня антропогенного впливу на довкілля, виявлення факторів і джерел впливу. При цьому, зростаюча інтенсивність динаміки антропогенного впливу і циркуляції великого обсягу інформації, потребує обробки, зберігання, передачі споживачам, що робить неможливим людиною-оператором (аналітиком) за заданий час здійснити прийняття зваженого рішення. За цих обставин, виникає необхідність застосування сучасних інформаційних технологій направлених на підтримку прийняття рішення в умовах обмеженості, часових та просторових параметрів.

Геоінформаційне забезпечення як одна із складових інформаційного забезпечення моніторингу навколишнього середовища повинна забезпечити формування єдиного геоінформаційного простору в межах досліджуваних територій. Поєднати картографічну інформацію, геоінформаційну підтримку та автоматизацію усього процесу. З розвитком інформаційних технологій ростуть і вимоги до оперативності, точності, швидкості обробки інформації.

Часткова інтеграція ГІС в СППР з метою організації моніторингу навколишнього середовища дозволяє створити єдиний оптимально-організований інформаційний простір, дає можливість здійснювати ефективний обмін інформацією між її власниками (учасниками), забезпечує оперативне інтегрування інформації в наукових і практичних цілях та формування і візуалізацію найоптимальніших та найбільш ефективних варіантів прийняття рішення під впливом дії різноманітних факторів. З метою підвищення ефективності процесу моніторингу навколишнього середовища та організації єдиного інформаційного простору необхідно розробити детальний опис архітектури інтелектуальної СППР та геоінформаційних моделей, що спрямовані на вирішення завдань у сфері моніторингу навколишнього середовища.

Інтеграція ГІС в інтелектуальні СППР дозволить:

- аналізувати вихідну інформацію (оцінка ситуації, умов і обмежень, що накладаються зовнішнім середовищем);
- виявляти та ранжувати пріоритети;
- генерувати можливі рішення (формування списку альтернатив);
- оцінювати можливі альтернативи, виходячи з переваг, і обмежень, що накладаються зовнішнім середовищем;
- візуалізувати та аналізувати можливі наслідки прийнятих рішень.

*Степаненко К.Є. (ВІКНУ)
к.т.н., доц. Савков П.А. (ВІКНУ)*

ЕКОЛОГІЧНА ТА ТЕХНОГЕННА БЕЗПЕКА ПРИ ВИКОРИСТАННІ ЗЕМЕЛЬ ОБОРОНИ

Внаслідок діяльності Збройних Сил України та функціонування військових об'єктів відбувається досить значне навантаження на екосистему та земельні ділянки, на яких вони розташовані. Реальна небезпека цих об'єктів

полягає не тільки у забрудненні земель шкідливими речовинами, але й, враховуючи сьогоденний рівень терористичної загрози, у створенні умов для аварій та катастроф техногенного характеру. Один з найважливіших елементів національної безпеки, - це система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

Усі передові армії світу широко розвивають напрямки військової екології. Найчастіше це методи якісно-оціночного прогнозування екологічних наслідків військової діяльності, але найбільшій увазі потребують високоточні методи моніторингу і управління станом військово-технічних об'єктів, що суттєво впливає на як якісний стан навколишнього природного середовища так і на здоров'я військовослужбовців та населення в цілому. Складною постає оцінка екологічних ризиків на території Донбасу, де вже більше 5 років не вщухають бойові дії. При цьому необхідно враховувати, що за роки інтенсивного використання природних ресурсів на цій території, накопичилася така кількість екологічних проблем, що будь-яке додаткове техногенне навантаження може призвести до екологічної катастрофи.

З підписанням Мінських угод в лютому 2014 з'явилася надія на мирне врегулювання конфлікту на сході України, але після чотирьох місяців бойові дії не припинилися, а обстановка на лінії зіткнення загострюється з кожним днем. Природне середовище і населення виявилися заручниками цієї ситуації: і у випадку повномасштабного відновлення бойових дій, і в разі заморожування конфлікту негативні екологічні впливи будуть тільки посилюватися.

Однозначним свідченням забруднення ґрунтів в результаті дослідження могла б служити наявність невластивого для ґрунтів Донбасу збідненого урану, який використовується для підвищення бронейної здатності деяких боєприпасів, тим більше, що про можливе його використання в зоні конфлікту неодноразово заявили офіційні особи Міністерства оборони України, однак такі дослідження потребують значних зусиль і витрат.

Використання земель, пошкоджених в результаті військових дій, буде ускладнюватися необхідністю їх рекультивації через пошкодження ґрунтового покриву в результаті маневрів великої військової техніки та будівництва фортифікаційних споруд, необхідністю розмінування території та знешкодження боєприпасів.

Така ситуація призведе до неможливості використання значних земельних площ сільськогосподарського та рекреаційного призначення, отже, і до скорочення обсягів виробленої сільськогосподарської продукції, що, в свою чергу, вплине на гуманітарну ситуацію в окупованих районах Донбасу.

За оцінками експертів Збройних Сил України значно впливають на погіршення екологічної ситуації в країні, саме тому виникає необхідність підвищення рівня екологічної освіти військовослужбовців. Особливе значення для сучасного етапу розвитку екологічної освіти має виникнення і розвиток військової екології, яка вивчає закономірності взаємодії між військовими

підрозділами та навколишнім природним середовищем в місцях їх розташування, та здійснює оцінку ступеня ризику військовослужбовців і прилеглих населених пунктів під час проведення навчань, випробувань, спеціальних робіт після аварій та катастроф на військових об'єктах.

На території України значна кількість військової діяльності створює реальну і потенційну небезпеку для населення і довкілля, забруднює навколишнє середовище хімічними речовинами, зокрема важкими металами, підвищує радіаційний фон, що призводить до деградації природних комплексів.

к.т.н., доц. Савков П.А. (ВІКНУ)

к.т.н., доц. Сторубльов О.І. (ВІКНУ)

КОМПЛЕКСНИЙ МЕТОД ВИЯВЛЕННЯ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ РУХОМИХ ОБ'ЄКТІВ ЗАШУМЛЕНИХ ЗОБРАЖЕНЬ У ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Автоматизація процесу обробки різного роду зображень за умов їх зашумленості, нестаціонарність перешкод, призводять до надлишку інформації, яка відображається на пристроях відображення, що погіршує якість інформаційних моделей обстановки (наприклад, при дистанційному зондуванні землі з космосу тощо). Автоматичні пристрої обробки за таких обставин не можуть ефективно працювати. Проте, людині – оператору інформацію треба пред'являти в оптимальному вигляді, з метою зменшення часу на прийняття рішення. Актуальним є завдання розробки таких методів обробки та відображення інформації, що за умов інформаційного переважання оператора, сприяють своєчасному аналізу обстановки та прийняттю рішення.

У наукових розробках з даної тематики як правило питання виявлення та відображення рухомих об'єктів вирішуються роздільно системно й у часі. Такі методи як ортогональні перетворення Адамара, градієнтний та асимптотичний методи, метод Фур'є, метод Hough тощо працюють неефективно. Вони складні в технічній реалізації та не забезпечують високої точності оцінювання.

Більш доцільно використовувати комплексні методи, які об'єднують вищезазначені методи та, крім того, враховують додаткові характеристики та ознаки рухомих об'єктів у залежності від тієї чи іншої обстановки.

Розглядаються особливості таких методів, за умов різної кількості зашумлених зображень, кількості сигналів на зображеннях, інтервалів дискретизації.

Наводяться приклади статистичного моделювання комплексного методу. Пропонується створення відповідного апаратно-програмного комплексу для відображення інтегральної інформаційної обстановки з метою підтримки прийняття рішень щодо наявності рухомих об'єктів.

Список використаних джерел:

1. Біла книга 2018. Збройні Сили України. Інформаційний бюлетень. – К.: Міністерство оборони України, 2019.

2. Performance of the transform and its relationship to statistical signal detection theory. Nolte Loren W., Ruedger W. Howard. Comput. Vision, Graph., and Image Process., 2018, 43, №2, с. 221-238.

*Ткач О.О.(ВІКНУ)
к.т.н., с.н.с. Жиров Г.Б. (ВІКНУ)*

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ГІС ДЛЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ ТАКТИЧНОГО РІВНЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦОПЕРАЦІЙ

Актуальність даної теми полягає у необхідності подальшого підвищення ефективності управління військами та організації взаємодії підрозділів тактичного рівня задіяних у проведенні ООС на сході України.

Кожне рішення командира будь-якого рівня пов'язане з просторовим розташуванням. Потреба розуміти місцевість завжди була істотною для військових командирів. Проте зараз ситуація істотним чином змінюється. Цифрове поле бою або електронне поле бою – новий термін, що з'явився останнім часом, охоплює цифрову картографічну інформацію безпосередньо по полю бою і засобу експлуатації у вигляді власне самої ГІС. Електронне поле бою – серйозний якісний стрибок в частинні застосування ГІС для операцій тактичного рівня. Проте не можна говорити, що відбувається повна заміна паперових карт на цифрову інформацію, йдеться про сумісне використання і доповнення. Паперові карти будуть використовуватись протягом осяжного майбутнього, але як командири нижчої і середньої ланки, так і органи управління матимуть в своєму розпорядженні додаткові джерела просторової підтримки ухвалення рішення, які були доступні на стратегічному рівні. Наприклад, це можуть бути знімки високого дозволу, інша додаткова інформація. Повна заміна ГІС на всіх рівнях може бути при умові повної інтеграції на всіх рівнях командування. Функція будь-якої військової карти – представлення території для інтерпретації користувачем. Виробництво карт – дорогий і виключно трудомісткий процес, що враховує потреби усіх користувачів. Будь яка паперова карта є компромісом в частинні подання необхідної інформації, і не є ідеальним продуктом для вирішення конкретної задачі. Крім того, не можна не врахувати факт того що, ГІС дають можливості візуалізації у тривимірному форматі. Тривимірне подання дає більш повну та зрозумілу для сприйняття картину, ніж паперова карта.

Аналізуючи процес застосування ГІС при виконанні спеціальних операцій підрозділами тактичного рівня можна стверджувати, що використання таких дає змогу отримувати найактуальнішу інформацію про місцевість та об'єкти на ній, з можливістю редагування інформації на карті. Своєчасні зміни дадуть змогу оперативно змінити хід виконання завдання, що в свою чергу підвищує бойову готовність підрозділу та запобігає невиправданим втратам. Підвищення бойової готовності та боєздатності військ в умовах розбудови ЗСУ, як наслідок поліпшення системи управління

військами, через створення сучасних військових інформаційних систем, є одним з важливих напрямків військових реформ та нововведень у ЗСУ.

Також варто підкреслити, що необхідно оснащувати Збройні Сили України знизу доверху єдиною ГІС в залежності від рівня складності задач, що вирішуються на відповідному рівні управління ЗСУ.

к.військ.н., с.н.с. Федченко О.П. (ВІКНУ)

к.т.н., с.н.с. Литвиненко Н.І. (ВІКНУ)

ІНТЕРАКТИВНІ КАРТИ В СЕРЕДОВИЩІ ARCGIS

Карти як джерела інформації є ефективним способом організації, осмислення та передачі величезних обсягів інформації універсальним способом. Тому однією із задач базового програмного забезпечення лінійки ArcGIS є організація роботи зі створення необмеженої кількості як базових, так і тематичних карт, включаючи відповідні карти, які доступні у веб-браузерах та на мобільних пристроях, великомасштабні друковані карти, карти в звітах та презентаціях, атласи, збірники, карти, які використовуються в додатках тощо.

За відповідних умов при організації робіт в середовищі ArcGIS, карти незалежно від способу їх видання є інтерактивними картами, які відображають, об'єднують та синтезують значні шари геопросторової і описової інформації із різних джерел.

Карти, створені у відповідності до визначеної задачі інструментарієм базового програмного забезпечення лінійки ArcGIS, відображають інформацію та використовують її в роботі для підтримки запитів, аналізу, планування і управління. Це один із ключових складових геоінформаційної системи на платформі ArcGIS, оскільки карти є як кінцевим продуктом розв'язання задачі, так і інструментом для роботи системи. В процесі виконання задачі карти в середовищі ArcGIS представляють собою інтерактивне вікно, за допомогою якого користувач може візуалізувати, вивчати, аналізувати та оновлювати відповідні геопросторові дані. Робота з картами в середовищі ArcGIS полягає не тільки у створенні необхідної карти для відображення передбачених геопросторових даних, але і для пошуку та розуміння тенденцій і взаємовідносин, проведення аналізу та моделювання для розв'язання поставленого завдання, візуалізації і відслідковування статусу результату, забезпечення введення та компіляції даних, а також обміну необхідною інформацією.

Процес вирішення необхідного завдання в середовищі ArcGIS розпочинається з якісної базової картографічної основи. За відповідних умов інструментарій базового програмного забезпечення лінійки ArcGIS дозволяє доповнювати шари карт робочими даними, встановлювати умовні знаки, наносити підписи та надавати масштаб, а також налаштовувати спливаючі вікна, які забезпечують надання ключових атрибутів відповідних геопросторових об'єктів. Інструментарій лінійки ArcGIS передбачає можливість налаштування додаткових інструментів, що націлюються на

використання карти для розв'язання визначеного завдання. Є функція використання в процесі створення відповідних карт певних шаблонів.

Створені в середовищі ArcGIS засобами базового програмного забезпечення інтерактивні карти дозволяють будь-якому користувачеві (в межах прав доступу) отримати до них доступ та використовувати в своїй подальшій роботі.

Циба М.М. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТОПОГРАФІЧНИМИ КАРТАМИ В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ ООС (АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ)

Як свідчить досвід ведення локальних війн та збройних конфліктів останніх років, в тому числі у ході проведення ООС (антитерористичної операції) на сході України, ефективність виконання військами (силами) покладених на них завдань знаходиться в прямій залежності від оперативності, точності та достовірності забезпечення військ (сил) інформацією про місцевість.

Треба зауважити, що в системі топогеодезичного забезпечення принцип завчасності створення і накопичення топогеодезичної інформації у мирний час є одним із ключових, оскільки в ході підготовки і ведення операцій (бойових дій) такі обсяги робіт зі створення (оновлення) та доведення до військ достовірних карт і геодезичних даних, в умовах обмежених часових показників та наявних сил і засобів, вчасно виконати неможливо.

Досвід проведення ООС (антитерористичної операції), ще раз підкреслив необхідність завчасної підготовки території держави у топогеодезичному відношенні. Нажаль саме, територіям східної України за роки незалежності приділялось найменше уваги щодо створення та накопичення запасів карт, оновлення їх змісту.

Для оперативного вирішення ситуації в штабі кожного сектору були створені польові склади карт, які забезпечували картами не лише штаб, а й всі підрозділи, які виконували завдання у даному секторі. Поповнення карт на складах періодично здійснювалося централізовано.

В умовах швидкоплинності зміни обстановки при підготовці та веденні бойових дій в зоні проведення ООС (антитерористичної операції) необхідно було забезпечити оперативне отримання різномірної інформації про місцевість штабами і військами всіх рівнів, з метою детального вивчення місцевості, прийняття обґрунтованих управлінських рішень, вирішення розрахункових задач.

Для вирішення зазначених завдань при штабі кожного сектору та штабі ООС (АТО) були сформовані зведені топографічні групи, для виконання завдань обробки, створення та плотерного розмноження спеціальних карт і фотодокументів про місцевість за матеріалами аерокосмічного знімання, основними з яких були:

фотосхеми масштабу 1:10 000, 1:25 000 на населені пункти, окремі ділянки місцевості, райони блокпостів, ділянок інженерного обладнання;

комбіновані план-схеми міст областей масштабу 1:10 000 - 1:20 000, карти змін місцевості (оперативно виправлені) масштабів 1:25 000 та 1:100 000.

Враховуючу специфіку ведення бойових дій переважно в межах або поблизу населених пунктів опрацьована та набула широкої практики технологія створення так званих “гібридних” фотосхем, фотокарт (*суміщене зображення трансформованих аерокосмічних зображень з нанесеними назвами вулиць міст та інших об’єктів міської інфраструктури*).

В ході проведення ООС (антитерористичної операції) висвітілась нагальна проблема забезпечення військ супутниковими навігаційними засобами. Досвід використання навігаційних засобів, які перебувають на забезпеченні Збройних Сил України, враховуючи їх габаритно-вагові показники, не задовольняють вимогам підрозділів спеціального призначення, розвідки великогабаритні оскільки вони більш адаптовані для використання на техніці в підрозділах ракетних військ і артилерії, протиповітряної оборони.

Черних В.В. (ВІКНУ)

Сівков С.В. (ВІКНУ)

СТВОРЕННЯ ТРИВИМІРНИХ МОДЕЛЕЙ МІСЦЕВОСТІ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЗЙОМКИ З БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Одними із завдань застосування БПЛА є виконання аерознімальних робіт для військових цілей. Необхідним питанням постає розробка методики створення тривимірної моделі місцевості (особливо тих територій, на яких ведеться операція Об’єднаних сил) за результатами знімання з безпілотних літальних апаратів.

Тривимірна модель - надзвичайно корисний тип інформації, який використовується для візуалізації бойової обстановки на місцевості під час ведення військових конфліктів. Тривимірні моделі являють собою повноцінні тривимірні карти, які дозволяють вибирати об’єкти на моделі з метою запиту інформації про об’єкт редагувати їх зовнішній вигляд і характеристики (семантику), визначати координати об’єктів, виконувати вимірювальні і розрахункові операції, виробляти детальну оцінку місцевості. Тобто тривимірна модель здатна допомогти командиру підрозділу під час прийняття рішення, адже вона дозволяє:

- візуалізувати місцевість, на які проводяться чи плануються бойові дії, з високим ступенем деталізації;
- змодельовати та оцінити зміни на місцевості, які відбулись внаслідок ведення бойових дій;
- виконувати різні виміри та розрахунки;
- оцінити взаємне розташування техніки, інженерних споруд та інших учасників бойових дій, невидимих в звичайних умовах;
- забезпечити видимість додаткової інтерактивної інформації про учасників загальновійськового бою, що значно спрощує процес аналізу бойової обстановки.

Для отримання якісної тривимірної моделі за результатами знімання з безпілотного літального апарату необхідно забезпечити виконання певного переліку технологічних етапів: вибрати безпілотний літальний апарат з оптимальними технічними характеристиками, визначитись із системою управління дроном, створити польотну місію за результатами попередньої зйомки зони інтересу (Area of Interest), забезпечити контроль отриманих результатів та передачу їх на пристрої для подальшої обробки, обробити масив знімків за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення.

Отже, сфера застосування тривимірних моделей місцевості під час ведення бойових дій досить широка, тому удосконалення методики використання БПЛА для отримання тривимірних моделей важливе завдання, адже застосування новітніх технологій під час ведення бойових дій веде до збільшення ефективності та точності ведення вогню, зменшення втрат особового складу, що є завжди актуальним питанням для країни, яка втягнута у військовий конфлікт.

*Чорногуз К.О. (ВІКНУ)
Іваницький Л.В. (ВІКНУ)*

СТВОРЕННЯ, КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВИХ КАРТ

Згідно з державною програмою з цифрового картографування України, (Затверджена начальником Головного Управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України 4.05.1995 р) створення цифрових карт, що складають основу ГІС-технологій, неможливе без розроблення та реалізації Програми цифрового картографування. Основними напрямками такої програми є:

- забезпечення всіх зацікавлених користувачів, в першу чергу державних органів, необхідною цифровою картографічною інформацією;
- створення виробничої структури для реалізації завдань цифрового картографування;
- створення єдиного державного фонду картографічної інформації багатоцільового призначення.

Загальна технологічна схема створення цифрових карт включає три основні етапи:

- 1) Підготовку вихідних картографічних матеріалів до шифрування;
- 2) Перетворення картографічної інформації в цифрову форму;
- 3) Обробку цифрової картографічної інформації і формування номенклатурного аркуша ЦК.

При створенні цифрових карт як вихідні картографічні матеріали використовують топографічні карти тих самих масштабів і незалежно від застосовуваної технології використовують такі параметри оцінки якості:

- повноту і правильність заповнення паспорта номенклатурного листа цифрової топографічної карти;
- точність планового розташування об'єктів;
- повноту характеристик об'єктів;

- правильність визначення кодів об'єктів;
- правильність визначення характеристик об'єктів;
- відповідність формату;

Нині через технологічну недосконалість і технічну обмеженість існуючих методик планові терміни оновлення топографічних карт не витримуються, картографічна забезпеченість території країни неоднорідна і недостатня для вирішення пріоритетних завдань господарства України.

Сьогодні Укргеодезкартографія працює над створенням цифрових карт масштабів 1:1 000 000, 1:500 000, 1:200 000 з використанням технологій напівавтоматизованого цифрування, щоб забезпечити розроблення та функціонування проблемно-орієнтованих геоінформаційних систем. З метою підготовки до переходу на комп'ютерні технології та цифрові методи картографування інтенсивно виконуються наукові дослідження і розробки, скеровані на створення необхідної наукової, методичної і технологічної бази.

Чухлеб О.В. (ВІКНУ)

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ НАВІГАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЙ

В сучасних умовах розвитку суспільства періодично в різних регіонах земної кулі виникають загострення економічної, політичної або релігійної обстановки, які в підсумку найчастіше, призводять до виникнення озброєного протистояння угруповань.

Як свідчить досвід локальних конфліктів останніх років, мало вірогідно, що збройні сили будуть проводити широкомасштабні оборонні чи наступальні операції, навпроти, найбільш вірогідне застосування збройних сил бачиться у проведенні спеціальних операцій з метою локалізації і нейтралізації збройного конфлікту, розброєння або знищення незаконних збройних формувань. Ці умови повною мірою відповідають характеру проведення миротворчих операцій. Тому розгляд проблематики організації навігаційного забезпечення миротворчих операцій, як найбільш вірогідного характеру застосування Збройних Сил України у майбутньому, є актуальним питанням сьогодення.

Бурхливий розвиток інформаційних технологій дав поштовх розвитку навігації у військовій сфері, що дозволяє на новому якісному рівні вирішувати завдання управління військами та рухомими об'єктами військового призначення.

Розвідувальна, топогеодезична та навігаційна інформація є фундаментальним компонентом успіху кожної військової операції. Не випадково, вивчення місцевості було і остається одним з найважливіших елементів оцінки обстановки для прийняття рішення на операцію.

І хоча миротворчі операції не є військовими операціями, досвід провідних країн світу вказує на те, що ефективність вирішення завдань що виконують миротворчі контингенти, і, що найголовніше, безпека особового складу знаходиться в прямій залежності від якості та повноти навігаційного забезпечення.

Як сьогодні, так і в найближчій перспективі альтернативи по точності і надійності координатно-часового забезпечення на основі інформації супутникових навігаційних систем ГЛОНАСС (Росія) і GPS (США) немає. При цьому області військового застосування супутникових систем навігаційного забезпечення досить великі. Під час війни в зоні Перської затоки коаліційні війська вперше використали для забезпечення бойових дій систему глобального позиціонування (GPS). Це дозволило стратегічній і тактичній авіації багатонаціональних сил діяти цілодобово і незалежно від погодних умов. Більшість військовослужбовців у зоні бойових дій мали апаратуру споживачів космічних навігаційних систем, здатну з високою точністю визначати своє місцезнаходження в будь-якій точці і при будь-яких погодних умовах. Основними відмінними рисами здійснення навігаційного забезпечення на базі супутникових систем є: глобальність, безперервний доступ, скритність роботи, автономність, простота застосування, здатність функціонувати в будь-який час доби, будь-яких кліматичних і метеорологічних умовах. В зв'язку з цим космічні навігаційні системи стають основним засобом координатно-часових визначень.

Істотні зміни у світі, що відбулися останнім часом, призвели до перегляду в розвинутих країнах НАТО концепцій і планів будівництва збройних сил та їх технічного оснащення. Скорочуючи кількісний склад збройних сил, військове керівництво одночасно вирішує питання про значне підвищення їхньої боєздатності. Це досягається проведенням широкого спектру заходів, що стосується як модернізації існуючого озброєння і військової техніки, так і оснащення новими видами озброєнь.

Модернізація та оновлення парку озброєння, перехід до новітніх методів контролю та управління з'єднаннями, частинами і підрозділами здійснюється за рахунок застосування сучасних високих технологій, які в більшій частині є автоматизованими. Ці технології забезпечують координацію дій всіх частин і підрозділів збройних сил (до окремих бойових машин) завдяки збору, обробці та відображенню в реальному масштабі часу різноманітної цільової інформації на електронних картах місцевості. При цьому суттєво підвищується ефективність застосування зброї та ураження життєво важливих об'єктів противника. Одними з основних складових сучасних військових технологій є технології навігаційного та топогеодезичного забезпечення.

Проблематика вирішення завдань топогеодезичного та навігаційного забезпечення з використанням передових геоінформаційних технологій (ГІС, цифрова фотограмметрія тощо) у польових умовах знайшла своє відображення у розробці та практичному застосуванні мобільних тактичних інформаційних систем. Ці системи призначені не для планового виробництва цифрової географічної продукції, а для рішення військово-прикладних задач та проведення різноманітних видів просторового аналізу. Аналіз місцевості має дві головні мети. По-перше, він допомагає передбачити, як місцевість буде використана противником. По-друге, він допомагає враховувати особливості місцевості для забезпечення ефективного використання зброї, мобільності військ та їх ефективного захисту. Тому, застосування мобільних тактичних

інформаційних систем підтвердило свою ефективність і є пріоритетним напрямком у розвитку топогеодезичного та навігаційного забезпечення як в арміях провідних країн світу, так і в Збройних Силах України.

На теперішній час стає очевидним, що подальше підвищення бойових можливостей військ неможливо без пошуку нових шляхів забезпечення їх (і насамперед тактичної ланки) навігаційною інформацією.

д.т.н., проф. Шинкарук О.М. (НАДПСУ)

д.т.н., доц. Лисий М.І. (НАДПСУ)

д.т.н. Бабій Ю.О. (НАДПСУ)

к.військ.н. Ткачук П.С. (НАДПСУ)

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАСОБІВ ЕКОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ У ЗОНІ РЕГІОНАЛЬНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Одним з основних напрямків зменшення природно-техногенних загроз від потенційно-небезпечних об'єктів (далі – ПНО) критичної інфраструктури є розробка і створення технічних систем моніторингу на основі безпроводних сенсорних мереж для раннього виявлення розвитку надзвичайних ситуацій (далі – НС) цих об'єктів, що можуть стати можливою причиною виникнення техногенних аварій і катастроф у зоні регіонального збройного конфлікту. Пріоритетним у вирішенні цієї проблеми слід вважати ПНО, що можуть бути уражені артилерійськими чи стрілецькими боєприпасами за рахунок визначення координат розривів, руйнувань і співставлення їх з координатами ПНО.

Причиною виникнення НС у зоні регіонального збройного конфлікту (далі – ЗРЗК) є воєнно-техногенне навантаження (далі – ВТН) і здебільшого розриви боєприпасів. Важливим є визначення місць розривів з метою оперативного моніторингу результатів такого впливу на ПНО, на яких можливий розвиток НС. Слід зазначити, що сучасні засоби розвідки і визначення координат розриву боєприпасів є мобільними, точковими та не перекривають значний периметр або ділянку кордону (ділянку лінії розмежування). Тому, їх слід застосовувати для рішення тимчасових задач моніторингу.

Для реалізації принципу неперервності моніторингу вздовж всієї лінії розмежування ЗРЗК найбільш доцільним є застосування сейсмічних засобів (далі – СЗ) моніторингу, а саме: трипозиційних сейсмолокаційних засобів, а також засоби на основі трьохкоординатних сейсмодатчиків, які набувають інтенсивного розвитку і проходили випробування у ДПСУ в 2015–2016 роках (система «Периметр-3»).

Також, перспективним засобом є система «Арктиум», особливістю якого є конструкція датчика з адаптованим підстроюванням чутливого елементу. За результатами випробувань систем «Периметр-3» та «Арктиум» розробнику рекомендовано: розширити базу даних програмного забезпечення щодо об'єктів виявлення, а саме: розривів боєприпасів, визначення їх координат; удосконалити програмне забезпечення щодо автоматичного налаштування чутливості системи під конкретні умови виявлення; підвищити ефективність класифікації завад.

З метою підвищення ефективності обробки сигналів і визначення координат віддалених об'єктів, місць розривів боєприпасів, обвалів і вибухів інфраструктури доцільно структуру таких засобів трансформувати у сейсмолокаційну. Саме така структура здатна визначити координати розривів боєприпасів на відстанях до десятків кілометрів.

*Чухлеб О.В. (ВІКНУ)
Якименко К.І. (ВІКНУ)*

ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЛЕВПОРЯДНИХ РОБІТ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ОБЛІКУ ЗЕМЕЛЬ ОБОРОНИ

У зв'язку зі збільшенням кадрів у Збройних Силах України почалася реконструкція та розбудова військових частин, зокрема це стосується й розвитку інфраструктурної складової – відновлюються полігони, центри підготовки, будівництво житлових приміщень для військовослужбовців та інше. Всі землі, що надані для розміщення і постійної діяльності військових частин, установ, військово-навчальних закладів, підприємств та організацій Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законодавства України визначаються як землі оборони. Щоб створити належні умови для розміщення військових підрозділів, зараз у максимальному темпі, з дотриманням вимог щодо якості і законності, відбувається відновлення наявних і спорудження нових об'єктів.

Для проведення робіт з кадастру необхідні високої якості картографо-геодезичні матеріали, які давали б можливість достатньо повно й детально відобразити кадастрову ситуацію. Тому топографо-геодезичні та картографічні роботи обов'язкові на даних територіях, адже це один із основних способів отримання новітніх геодезичних та картографічних даних, без яких неможливо зібрати повний перелік документів для оформлення земельних ділянок, та інших дій на конкретній території. Геодезичні роботи при землеустрої включають: побудову геодезичного знімального обґрунтування – у вигляді ходів триангуляції, трилатерації та полігонометрії; нівелірних зйомок; засічок.

Різні види зйомок: аерофототопографічні (які в свою чергу поділяють на контурні, стереотопографічні та комбіновані), фототеодоліт, мензульні, теодолітні, нівелірні, тахеометричні та кадастрові зйомки. Картографічне оновлення – проводять за результатами аерофотозйомок з прив'язкою їх до існуючого геодезичного обґрунтування. Внесення поправок до планів та карт – нанесення нових об'єктів і контурів або видалення зниклих об'єктів та контурів з існуючих карт та планів, виконують за допомогою топографічних зйомок місцевості. Створення і оформлення карт і планів за результатами виконавчих знімів. Підготовка до перенесення проекту в натуру (включає підготовку даних). Винесення проекту на місцевість.

Топографо-геодезичні роботи не обмежуються тільки топографічною зйомкою. Зйомка - це тільки одна з процедур, хоча і ключова. Обов'язковим продовженням топографічної зйомки є складання відповідного графічного

документа - карти, плану, комплексу креслень. Графічна складова не менш важливий етап, ніж сам знімальний процес. Вона може припускати розробку нових планів або оновлення бази застарілих матеріалів згідно з новими відомостями, що актуально для земель оборони, документація якої є застарілою.

*Якименко М.Р. (ВІКНУ)
к.т.н. Кольцов Р.Ю. (ВІКНУ)*

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ПІД ЧАС БОЙОВИХ ДІЙ

Аерознімання вже протягом століття є ефективним інструментом для виконання пошукових робіт у галузі геодезії, геолого-геофізичних розвідок, у військовій галузі та проведення різних видів моніторингу. У наш час стрімко зростає застосування БПЛА в аерознімальних цілях. Це зумовлено багатьма причинами, передусім собівартістю аерознімання, яка на декілька порядків менша від застосування пілотованих літаків. Крім високої економічної ефективності, у БПЛА є додаткові переваги над традиційним аерозніманням і космічним зніманням: можливість проведення аерознімання з малих висот, знімання під кутом до горизонту, що неможливо у випадку космічного знімання; створення панорамних знімків; детальне знімання невеликих об'єктів; мобільність й оперативність знімання території.

Одними із завдань застосування БПЛА є виконання аерознімальних робіт для військових цілей, нанесення авіаційних ударів по наземних і повітряних об'єктах, ведення радіоелектронної боротьби (розвідка тощо). В сучасній бойовій обстановці безпілотні літальні апарати (БПЛА) в порівнянні з пілотованими літаками-розвідниками, будуть більш ефективно і оперативно, виконувати завдання тактичної повітряної розвідки та радіоелектронної боротьби, цілевказівок та корегування вогню всіх бойових засобів, бойового управління та зв'язку, метеорологічної, радіаційної та біологічної розвідки без ризику для особового складу. Для вирішення розвідувальних завдань у режимі реального часу ефективно використовувати програмно-апаратні засоби автоматичного розпізнавання зображень об'єктів, встановлені на борту БПЛА. Цифрове 364 оброблення зображень, отриманих з БПЛА, набуває особливого поширення. Різноманітність методів і алгоритмів пов'язана з широким колом проблем, які виникають під час оброблення та передавання цифрових даних в апаратурі БПЛА, а особливо з проблемою оброблення у реальному масштабі часу.

Аналіз тенденцій розвитку використання алгоритмів цифрового оброблення для отримання інформації з БПЛА та напрямів їх подальшого розвитку дає підстави зробити висновок, що сьогодні актуальним завданням є аналізування та встановлення особливостей функціонування і застосування алгоритмів цифрового оброблення апаратурою БПЛА.

Секція 9

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

ІМІДЖ УКРАЇНИ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Створення та просування образу, бренду України й територіальних брендів регіонів України є необхідною умовою підвищення рівня соціального самопочуття в українському суспільстві, від якого, в остаточному підсумку, залежить і позитивне світосприйняття громадян, і позитивний образ нашої країни у світі, навіть в умовах російської агресії. Варто виділити наступний алгоритм, на якому повинні ґрунтуватися всі кроки з формування та просування іміджу територій, та найважливіші напрямки, що також впливають із цих принципів:

1) першочерговим є формування іміджу країни і її регіонів у свідомості самих українців. Необхідно розуміти, що те, як нас сприймають за кордоном, залежить від того, як ми самі сприймаємо себе й свою країну;

2) необхідно приділити особливу увагу формуванню патріотичної свідомості громадян України. Патріотичне виховання повинне вийти за рамки "клубів за інтересами" і сфери освіти, повинне проводитися системно та комплексно;

3) оскільки моральні аспекти розвитку українського суспільства є одним із найважливіших факторів формування образу країни, необхідно приділяти увагу створенню умов для відродження духовно-моральних цінностей; вихованню поваги до традицій, захисту суспільної моральності та сімейних цінностей;

4) ефективність влади та правового простору варто визнати найважливішими інституційними факторами формування образу України. Тому необхідно підвищувати ефективність державного управління, приділяти увагу зміцненню правових цінностей як основи сильної держави, уживати активних заходів із боротьби з корупцією на будь-якому рівні;

5) необхідно розробити та послідовно реалізувати принципи інформаційної політики держави, що враховує потреби в розвитку її репутації: організація заходів, що мотивують ЗМІ на публікацію матеріалів, які поліпшують імідж країни як усередині її, так і за кордоном (проведення конкурсних програм);

6) необхідно розробити таку концепцію подання України у світі, у якій є ідеї, що найбільш адекватно та вигідно представляють державу як культурно розвинену країну, наукового та технологічного лідера з давньою й багатою історією і великим майбутнім, країну, що відповідає умовам нової світової "економіки знань";

7) розвиток репутації України повинен стати загальнонаціональним завданням у тому розумінні, що ця робота повинна об'єднати зусилля держави, корпорацій, суспільних об'єднань і груп. Для ефективної координації цих зусиль необхідне створення спеціального інтелектуального центру, здатного розробити адекватну інформаційну політику та сприяти її реалізації.

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ СИЛ ОБОРОНИ В УМОВАХ КРИЗИ

Характерними проблемами комунікацій в умовах кризи є різке скорочення кількості параметрів, які піддаються контролю, зростання ролі інформації через відсутність чіткої та зрозумілої інтерпретації подій, утрата довіри до офіційних каналів комунікації, розірвання інформаційних потоків, їх нездатність виконувати свої постійні функції і створення власних систем забезпечення життєдіяльності і безпеки. Для кризових комунікацій характерним елементом стає не тільки дефіцит інформації, а й утрата довіри до джерел інформації [1, с.504-506].

З початком проведення Антитерористичної операції, а згодом операції Об'єднаних сил на території Донецької та Луганської областей, криза стала перманентним відображенням дійсності в Україні. Гіркий досвід бойових дій, спричинений збройною агресією Російської Федерації проти України починаючи з 2014 року та, як наслідок, масштабні кризові ситуації, що періодично траплялись по всій території України, змусили всю систему державного управління пройти суворий іспит на відповідність вимогам сучасності.

У цих умовах єдиним комплексним інструментом мінімізації наслідків кризових ситуацій в інформаційному середовищі, запобігання панічних настроїв та налагодженню (відновленню) ефективної комунікації між силами оборони з однією сторони, громадянським суспільством та ЗМІ з іншої, стали кризові комунікації.

На основі Воєнної доктрини України та Доктрини інформаційної безпеки України було розроблено ряд підзаконних нормативно-правових актів, що регламентують діяльність сил оборони України у сфері кризових комунікацій.

Успіх комунікації в умовах кризи зумовлений трьома ключовими факторами: наявністю плану комунікацій як складової загального плану подолання кризи; формування спеціальної команди для боротьби з кризою, якщо вона виникла; використання однієї людини, що буде виконувати функцію спілкування зі ЗМІ, протягом всієї кризи.

Отже, у силах оборони України кризові комунікації реалізуються у рамках системи стратегічних комунікацій, а головним завданням кризових комунікацій як напряду реалізації стратегічних комунікацій є захист репутації структурних підрозділів сил оборони України.

Список використаних джерел:

1. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. К. : Ваклер, 2001. – 656 с.

МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Проблема використання інформаційно-маніпулятивних технологій Російською Федерацією на сьогоднішній день є надзвичайно актуальною з огляду на вкрай негативні наслідки їх деструктивного впливу на свідомість

громадян як України, так і світу в умовах розгортання воєн нового типу – гібридних воєн.

Існує кілька критеріїв, які можна взяти за основу визначення поняття «маніпуляція»: родова ознака (психологічна дія); ставлення до об'єктів маніпулювання як до засобів досягнення власних цілей; прагнення отримати однобічний вииграш; прихований характер дії (як самого факту дії, так і її спрямованості); використання сили (психологічної), гра на слабкостях (використання психологічної вразливості); спонукання, мотиваційне привнесення (формування штучних потреб і мотивів для зміни поведінки на користь ініціатора маніпулятивної дії); майстерність і вправність у здійсненні маніпулятивних дій.

Широкий спектр інформаційно-маніпулятивних технологій РФ став складовою операції з анексії Криму та збройного захоплення Донбасу. Поміж найбільш популярних технологій маніпулювання масовою свідомістю були наступні:

- «інформаційна блокада», що була спрямована на формування інформаційного вакууму для українських ЗМІ в Криму і, частково, на Сході України та подавала факти під єдиним вигідним для Кремля кутом зору;
- «використання медіаторів» або так званих «лідерів думки» – політичних діячів, представників релігійних конфесій, діячів культури, науки, мистецтва, спортсменів, військових;
- методи «ефекту першості» та «упереджувального удару» завдяки оперативності донесення матеріалу до отримувача давали змогу ЗМІ Росії формувати бажане уявлення про події;
- «переписування історії» відіграло потужну роль у процесі руйнування історичної пам'яті;
- метод «зворотного зв'язку» передбачав проведення штучно інсценованих масових акцій на підтримку відокремлення Криму та Донбасу від України;
- прийоми «емоційного резонансу», «сенсаційності» та «психологічного шоку» використовувалися для створення у широкої аудиторії антиукраїнських та антиісламських настроїв;

Вищеперелічені технології мають прямий вплив не лише на цивільне населення нашої держави, а й на військовослужбовців. В цьому контексті, необхідним для особового складу будь-якого підрозділу, є формування інформаційно-психологічної невразливості. В першу чергу кожен військовослужбовець повинен усвідомити реальну ситуацію з небезпекою інформаційних впливів. Противник намагається не тільки нанести фізичну шкоду, а і вплинути на нашу свідомість, щоб позбавити волі до боротьби. Найважливішим профілактичним заходом вважається перекриття можливих каналів психологічного впливу на особовий склад. Захист військ від інформаційно-психологічного впливу противника, забезпечення інформаційно-психологічної безпеки особового складу є найважливішим завданням морально-психологічного забезпечення бойових дій та прямим обов'язком командирів і штабів всіх рівнів.

ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У СУЧАСНОМУ РОЗУМІННІ

У сучасну епоху проблема забезпечення національної безпеки викликає серйозну стурбованість суспільних і державних діячів, учених і пересічних громадян країни. Вона знаходиться у центрі уваги Президента, Уряду, вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ країни. Це зумовлено і традиційними загрозами: війни, політична нестабільність, природні катаклізми, і появою на рубежі XX–XXI століть великої кількості якісно нових загроз національній безпеці, безпосередньо пов'язаних із життєдіяльністю країни і населення.

В.І. Ткаченко, Є.Б. Смірнова, О.О. Астахова зазначають, що небезпека – одне з основних понять національної безпеки, що займає проміжне місце між викликом і загрозою. Завданням держави завжди визначається забезпечення заданого рівня національної безпеки, яка стосується як людини, суспільства, так і самої держави. Отже, поняття національної безпеки являє собою складну систему, яка об'єднується суб'єктами – особистістю, суспільством, державою, що знаходяться у тісному взаємозв'язку, діяльність яких спрямовується єдиними цілями.

Також загроза національним інтересам України обумовлена природною, зовнішньополітичною, внутрішньополітичною та будь-якою іншою ситуацією виникнення реальної можливості заподіяння шкоди її національним інтересам, або закладення виразної тенденції до такого виникнення.

Багато науковців національну безпеку пов'язують лише з діяльністю спецслужб, ототожнюють з обороною держави тощо. Це справді так, бо у сучасному світі гарантії національної безпеки досі забезпечуються силою чи погрозою застосування такої сили, і військова могутність є одним із чинників сили держави. Проте не слід відкидати й те, що все більшого значення набувають економічні, політичні, морально-етичні та інші несилові аспекти забезпечення національної безпеки.

Найбільшу небезпеку для нашої держави у сучасних умовах становлять зовнішні чинники, а не внутрішні загрози. Якщо розглядати національну безпеку як цілісність структури функціонування суспільства, де усі її складові забезпечуються у повному обсязі та функціонують злагоджено (суверенітет, конституційний лад, територіальна цілісність, права та свободи громадян), то реальна загроза одній з їх складових і характеризує вказану стадію розвитку як суспільно небезпечну.

Отже, за останні роки як світ у цілому, так і національні держави, зіткнулись із низкою нових викликів, які створюють загрозу безпеці, розвитку та благополуччю громадян. Водночас не кожна система національної безпеки держави може продемонструвати свою стійкість перед обличчям цих викликів.

ДОСВІД ІЗРАЇЛЮ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРПРОСТОРУ

Особливістю кіберпростору є його самоочевидна екстериторіальність, хоча дедалі більше держав ставить на міжнародному рівні питання щодо необхідності проведення кордонів та встановлення принципів національно-державного суверенітету і в цьому специфічному “просторі”. За таких умов актуальним та своєчасним є висвітлення прогресивного досвіду держави Ізраїль щодо організаційно-правового забезпечення побудови національної системи кібербезпеки, враховуючи також провідні позиції цієї країни у світових рейтингах. Небезпідставно відповідно до індексу конкурентоспроможності-2016 серед 61-єї країни в питаннях забезпечення кібербезпеки переможцем визнано саме Ізраїль. Сьогодні інфраструктура сфери кібербезпеки Ізраїлю включає приблизно 450 компаній.

У 2017 році в Ізраїлі було створено Національну службу кібербезпеки, яка відповідає за всі аспекти кіберзахисту: від формування засад державної політики та нарощування технологічних потужностей до оперативної роботи спеціальних підрозділів. Ця структура також відповідає за усі аспекти кібероборони в цивільному секторі з метою налагодження ефективної координації та взаємодії між державою та приватним сектором, а також захист інтересів громадян, суспільства та держави в кіберпросторі.

Однією з основ забезпечення кібербезпеки є протидія тероризму. Саме тому парламент Ізраїлю прийняв новий закон “Про боротьбу з тероризмом”, який містить положення, що стосуються використання Інтернету та соціальних мереж у терористичних цілях. Цим Законом також передбачено кримінальну відповідальність за: вербування осіб до терористичної організації; публікацію закликів до вчинення терористичного акту; оприлюднення повідомлень, що схвалюють або підтримують тероризм. Дія Закону також розповсюджується і на боротьбу з терористичною пропагандою в соціальних мережах. Такі законодавчі ініціативи дають підстави стверджувати, що держава Ізраїль має свій стратегічний погляд на вирішення проблеми забезпечення кібербезпеки.

Оптимізація в Ізраїлі структур, які відповідають за кібербезпеку, зумовлена масштабами потенційних та реальних кіберзагроз в умовах протиборства з арабськими країнами. Держава Ізраїль виділяє великі фінансові ресурси для забезпечення кібербезпеки, у т.ч. за рахунок збільшення кількості підготовлених хакерів, удосконалення багаторівневої системи підготовки відповідних кадрів.

На підставі аналізу законодавчих ініціатив Ізраїлю в контексті імплементації кращих світових практик вважаю доцільним: створити центр боротьби з тероризмом та радикалізацією в мережі Інтернет; розглянути питання щодо внесення зміни до Кримінального кодексу України шляхом доповнення розділу X його Особливої частини новими кримінально-правовими нормами, що встановлюють відповідальність за пропаганду і поширення ідеології тероризму, у т.ч. у мережі Інтернет. Перспективним

напрямом розбудови національної системи кібербезпеки є активізація зусиль уповноважених правоохоронних органів України у напрямку міжнародного співробітництва з державою Ізраїль, що надасть змогу впровадити у практичну площину кращі практики зарубіжного досвіду в контексті удосконалення вітчизняної моделі кібербезпеки.

Максимчук О.О. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ ЗАСОБИ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ НЕОІМПЕРСЬКОЇ ГЕОПОЛІТИКИ

Сучасна неоімперська геостратегія Російської Федерації розробляється і здійснюється державною владою Росії. До її реалізації держава долучає бізнесструктури, ЗМІ, неурядові організації, релігійні громади. За нинішніх умов організації суспільства в Росії, усі вони є елементами загальнодержавної неоімперської системи.

Для реалізації неоімперської геополітики в арсеналі Росії використовується, хоча і з невисокою ефективністю, доволі широкий асортимент засобів «м'якої сили». Проведення «м'якої» геополітики спирається, особливо на пострадянському просторі, на мережі фонду «Руский світ», «Росспівробітництва», Російської православної церкви, а також підконтрольні Кремлю ЗМІ. Застосовується навіть такий традиційно західний інструмент геополітики, як «права людини», які, при цьому трактуються російською владою, виходячи із власних імперських поглядів.

Вагома роль у здійсненні сучасної російської геополітики відводиться інформаційним засобам. На теренах самої РФ влада має можливість майже тотального панування в інформаційному просторі, доволі успішно пропагуючи через підконтрольні ЗМІ свої ідеї та цінності.

Особливо небезпечним засобом досягнення стратегічних цілей є ядерна геополітика РФ, в якій і нині залишається найбільший арсенал ядерного озброєння у світі. Тому вона спроможна шляхом ядерного шантажу впливати на політику багатьох держав світу та міжнародних організацій.

Традиційним засобом досягнення геостратегічних цілей є, безумовно, військова сила. Серед головних військових загроз для РФ, з точки зору її «Военної доктрини», виділяється, насамперед, «нарощування силового потенціалу НАТО та наділення її глобальними функціями, реалізованими на порушення норм міжнародного права, наближення військової інфраструктури країн-членів НАТО до кордонів Російської Федерації, в тому числі шляхом подальшого розширення блоку». Військово-промисловий комплекс Росії має стати локомотивом її високотехнологічної індустріалізації. РФ виявляє прагнення створити таку ПРО, яка буде спроможною повноцінно протистояти НАТО на чолі з США.

Отже, на сьогодні для реалізації своєї геостратегії Росія застосовує інструментарій «жорсткої сили» у поєднанні з «м'якою», проте це виявляється результативним лише тимчасово і в тактичному плані, призводить до появи нових вогнищ «заморожених» конфліктів у пострадянському просторі. А

здійснювана неоімперська геополітика вступає у протиріччя із офіційно задекларованими високими ідейними засадами зовнішньої політики РФ та відповідними міжнародному праву шляхами її реалізації.

Онопко Д.Ю. (ВІКНУ)

ЗАСТОСУВАННЯ РЕЖИМУ САНКЦІЙ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ РФ У ВІДПОВІДЬ НА АГРЕСІЮ ПРОТИ УКРАЇНИ

Запровадження окремими країнами та міжнародними організаціями режиму санкцій на сьогодні, в умовах подальшої глобалізації, стало одним із основних реальних робочих інструментів впливу на поведінку окремих суб'єктів на міжнародній арені.

Метою даної статті є оцінка ефективності застосування режиму санкцій запроваджених щодо Російської Федерації з боку міжнародного співтовариства у зв'язку з порушенням територіальної цілісності України. Зокрема, буде проаналізовано санкційні режими запровадженні ЄС та США, як країн що є найбільш вагомими з точки зору примушування Росії до зміни поведінки у міжнародних відносинах.

Для цілей дослідження проведено огляд впливу запроваджених США та ЄС обмежень на взаємодію із Російською Федерацією, окремими фізичними та юридичними особами з точки зору спроможності до реалізації великих енергетичних інфраструктурних проєктів Росії, що безпосередньо спрямовані на підтримку дій, які спричинили порушення незалежності та територіальної цілісності України.

Загалом, з моменту порушення Росією суверенітету та територіальної цілісності України, з боку ЄС та США застосовувались наступні інструменти санкційного впливу:

- дипломатичні заходи (виключення Росії з G8, позбавлення Російської делегації права голосу в ПАРЄ, припинення проведення самітів ЄС-Росія, призупинення практичної співпраці НАТО-Росія тощо);

- індивідуальні санкції (заморожування активів та обмеження подорожей окремих фізичних та юридичних осіб включених до санкційного списку);

- обмеження економічних відносин з Кримом та Севастополем (заборона на інвестиції та передачу технологій окремим суб'єктам господарювання); - обмеження економічного співробітництва з Росією за окремими секторами (запровадження обмежень на функціонування окремих секторів критичної інфраструктури, зокрема в частині реалізації великих інфраструктурних енергетичних проєктів, чи функціонування великих суб'єктів господарювання в цих секторах). Санкції запроваджувались поетапно, починаючи від запровадження візових санкцій та блокування активів щодо визначеного переліку осіб до накладання галузевих економічних санкцій (на окремі галузі чи компанії). Зазвичай посилення санкцій відбувалось лише внаслідок

істотного порушення Росією норм міжнародного права та/або ескалації ситуації.

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2015 № 619 «Про Концепцію діяльності органів виконавчої влади у забезпеченні енергетичної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/8550?lang=uk>

2. Закон України «Про засади державної політики у сфері забезпечення енергетичної безпеки України». URL: http://ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6N0A.html

Повх Н.В. (ВІКНУ)

СУЧАСНІ НЕКОНВЕНЦІЙНІ ВІЙНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Зміни динаміки та умов ведення війни обумовили дискусію щодо осмислення терміну «воєнні дії».

Вітчизняні та іноземні політологи та дослідники військових конфліктів впевнені, що силове захоплення АР Крим та агресія на Донбасі здійснювались Росією через використання традиційних та нетрадиційних форм і методів ведення війни, а саме:

1. Комплексне використання регулярних підрозділів ЗС РФ.
2. Економічний тиск (з використанням енергетичного фактору).
3. Безпрецедентна пропагандистська кампанія, дипломатичне блокування правових механізмів міжнародних організацій по врегулювання конфлікту і т.п.

Саме дії РФ в Україні додали важливі визначальні методики до дискусій з проблематики «гібридної війни». Організаційна структура «гібридної війни» має децентралізований вигляд, який приховує її реальну ієрархію. Зокрема, окремі ланки діють незалежно і намагаються виконувати свої завдання у відповідності до запропонованих загальних політичних цілей.

З урахуванням динаміки глобальних і регіональних конфліктів, питання «гібридної війни» набуває подальшої актуальності. Передусім, йдеться про спосіб і форму підготовки держави для протидії засобам ведення проти неї «гібридної війни».

Водночас, на початкових етапах кризова ситуація в Україні розглядалась через призму інформаційних війн, що здійснюються з боку РФ. Проте, як і у випадку з терміном «інформаційна війна», ми вимушені користуватися цим визначенням, описуючи нові явища через порівняння й аналогії з тими явищами, подіями й процесами, зміст яких для нас гранично зрозумілий. Нова термінологія народжується на міцному фундаменті аксіоматики політичної науки, що прийнята всім експертним співтовариством і яку ніхто не ставить під сумнів.

Таким чином, зважаючи на сутність феномену гібридної війни, Україні для забезпечення системи національної безпеки необхідно зосередитись на розробці нетрадиційних методів, як складових елементів ведення бойових дій. Засоби кібернетики, інформаційних технологій, економіки та пропаганди

повинні також сприйматись як джерела «гібридної війни», у зв'язку з чим існує необхідність створення відповідних систем захисту від цієї загрози.

Необхідним є створення належної системи координації та взаємодії на державному рівні всіх суб'єктів інформаційного простору з питань відпрацювання заходів протидії спробам іноземних держав нанесення шкоди національним інтересам України, а також створення єдиної державної системи інформаційно–психологічної протидії іноземним впливам, до діяльності якої, окрім підрозділів спеціальних служб, також повинні активно залучатися і цивільні державні установи, організації, аналітичні центри, а також PR–компанії та засоби масової інформації різних форм власності. Діяльність такої системи має бути забезпечена відповідною законодавчою, організаційною, фінансовою, методологічною та матеріально–технічною підтримкою з боку держави.

Список використаних джерел:

1. Бебик В. Глобальне інформаційне суспільство: інфо– комунікація і електронна демократія./ Валерій Бебик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cathedra.io.ua/s2294803/valeriy_bebik._globalne_informaciyne_suspilstvo_info-komunikaciya_i_elektronna_demokratiya

2. Тенденції розвитку форм і способів збройної боротьби в сучасних локальних війнах і збройних конфліктах: монографія / П.П. Ткачук, С.П. Мосов, О.П. Красюк та ін.; за ред. к.і.н. Г.П. Воробйова. – Львів: НАСВ, 2015.

Присташ А.С. (ВІКНУ)

ПРИВАТНІ ВОЄННІ КОМПАНІЇ НА АФРИКАНСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ

У сучасних міжнародних миротворчих операціях приватні військові компанії (ПВК) поряд з контингентами національних збройних сил стають рівноправними правовими суб'єктами. Згідно з висновками американських експертів, приватні компанії подібного типу з часом будуть грати все більшу роль у військових конфліктах, що підтверджується досвідом ведення воєн в Іраку і Афганістані, де ПВК в значній мірі беруть на себе функції армії і поліції.

Із приходом у Білий дім президента Барака Обама Африка знову стала зоною інтересів США. Створене в 2008 році командування AFRICOM розвернуло свою діяльність у багатьох африканських державах. Дана програма «AFRICAP» (Africa Peacekeeping), в рамках якої передбачалася тилова підтримка, навчання і підготовка збройних сил, будівництво, охорона морського судноплавства, забезпечення обладнанням, а також оперативне командування, авіаційне спостереження.

Що стосується компаній інших країн, то в даному випадку вони грають незначну роль за винятком південноафриканських і французьких компаній, які займають підпорядковану по відношенню до американців роль. Із 2003 року на африканському ринку дуже активно діє французька ПВК Secorex. Ця компанія, в

штаті якої офіцери армійського спецназу і MBS, офіційно, але позиціонувала з моменту створення себе як «перша приватна військова компанія Франції» [1].

З'явилися в Африці і іспанські ПВК, такі, наприклад, як SGSI Group і Nanko C2ISR Consulting Group, проте наскільки їх діяльність успішна, поки невідомо.

В силу загальної нестабільності, послуги ПВК в Африці затребувані різними західними корпораціями та державними структурами, в тому числі для охорони районів проживання фахівців подібних компаній. У Кенії, наприклад, в даній області працює компанія G4S, а в Уганді - Saracen. У Нігері такого ж роду охоронну діяльність ведуть такі ПВК, як Control Risk, Erinys International, ArmorGroup, Triple Canopy.

Важливою галуззю діяльності ПВК в Африці є авіап перевезення. Даний бізнес вперше військові приватники у великих масштабах випробували в Африці, де авіатранспорт має ключове значення для здійснення транснаціональних корпорацій [2].

Отже, стає зрозумілим, що ПВК це невеликі за чисельністю армії, що захищають не інтереси тієї чи іншої держави в цілому або всього населення країни, а окремих корпорацій, фірм і навіть приватних осіб. Неважко здогадатися, що з часом розміри і оснащення цих корпоративних армій будуть лімітуватися лише рівнем фінансового достатку фірм, які їх створили. Відповідно, на сьогодні, ці армії захищатимуть інтереси не країни, не населення, а інтереси тієї чи іншої корпорації. Природно, що це вони будуть робити як всередині країни, так і за її межами (виходячи з інтересів корпорації). Саме тому, подальші дослідження діяльності даних компаній є важливими, з точки зору розроблення нових механізмів, які б контролювали їх діяльність.

Список використаних джерел:

1. Міжнародна нормативна база регулююча діяльність приватних військових компаній. URL: pmcjournal.com/normativnaya-baza.

2. Доповідь Центрального командування США :: Complex Environments: A Sociopolitical Assessment of Corruption in Afghanistan. May, 2012. URL: www.icrc.org/rus/war-and-law/contemporary-challenges-for-ihl/privatization

Руденко Ю.Ю. (НАСБУ)

ПСИХОЛОГІЯ МИРУ – НОВИЙ НАПРЯМОК НАУКИ У КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ, ВІЙН ТА ТЕРОРИЗМУ

Традиційно проблематика конфлікту, а особливо тематика, яка висвітлює феномен тероризму, що достатньо представлена у вітчизняній літературі, зосереджує увагу на «симптомах» цих явищ. Вважаємо, що на сьогодні варто перенести увагу науковців на їх витоки та джерела. Тому, більш цікавим та новим напрямком, на наш погляд, є «психологія миру», яка досліджує ті психічні процеси, що породжують насилля, а також формує систему ненасильницьких методів щодо їх подолання, формуючі засади «миробудівництва».

Ця субдисципліна виникла на стику психологічних дисциплін, зокрема, соціальної, політичної, позитивної психології. Тісно пов'язана зі суміжними науками: політологією, соціологією та іншими. Деякі вчені, взагалі, вважають її еклектичною дисципліною, що запозичує концепції з різних суміжних дисциплін. Так чи інакше, це не виключає її перспективність та актуальність. Інституційне оформлення вона отримала у 80-ті роки XX століття і особливої актуальності набуває сьогодні – у XXI, коли кількість конфліктів та терористичних проявів не тільки не зменшується, а зростає.

Особливо «симпатичним» є те, що представники цієї дисципліни виступають за системний підхід до вивчення причин та наслідків насилля, як прямого, так і структурного, прихованого, а також його культурних підстав. Під прямим насиллям розуміється фізична чи психологічна шкода, нанесена одним чи декількома особами (співтовариствами, державами, націями) іншим. Це можуть бути етнічні чистки, військові експансії, вибух веж-близнюків тощо. На відміну від прямого, структурне насилля здійснюється у неявній формі безособовими соціальними інститутами суспільства. До таких форм насилля належать: бідність, дискримінація, обмеження свободи слова, відмова нації чи етносу у його етнічній чи культурній ідентичності.

Також не можна недооцінити той факт, що цей напрямок піддає критиці універсальність західної науки щодо вирішення конфліктів. Підкреслюється особлива роль культурного ґрунту, в якому виникають останні. Зокрема, у цьому контексті акцентується увага, наприклад, на недостатній увазі до незахідних, традиційних форм вирішення конфліктів (спільна молитва, ритуали примирення тощо).

І, накінець, позитивним є те, що цей напрямок, направлений не на ситуативне врегулювання соціально-політичних, воєнно-політичних конфліктів, попередження та подолання наслідків тероризму, а на довготермінову перспективу – формування «культури миру».

Самусь Г.С. (ВІКНУ)

СЕКТОР БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА РЕЛІГІЙНІ ІНСТИТУТИ

Розбудова української державності неможлива без відповідного духовно-гуманітарного підґрунтя. Не залишається осторонь цього процесу і сектор безпеки і оборони України, основу якої складають Збройні Сили України.

Будь-яка зброя без воїна мертва. І тільки глибоке усвідомлення священного обов'язку захисту свого народу, щирий патріотизм і висока культура роблять воїна оборонцем, а військові формування – здатними виконати будь-яке службово-бойове завдання, щодо захисту національних і стратегічних інтересів України. Розбудова Збройних Сил України значною мірою передбачає формування різнобічно продуманої системи гуманітарної політики і, зокрема, виховної роботи серед військовослужбовців.

Сили оборони України є одним із факторів, що стабілізує соціально-політичне становище в країні та навколо неї. Маючи певний військово-стратегічний потенціал, Україна, однак, потребує вирішення низки проблем гуманітарної спрямованості, пов'язаної безпосередньо зі Збройними Силами, вихованням захисників Батьківщини, з підвищенням боєздатності та духовності особового складу.

Гуманітарний аспект національної безпеки нашої держави вимагає не лише дослідження феномена капеланства та інших видів досвіду духовно-гуманітарного супроводу підготовки ЗС, а й розробки моделей його практичного використання. Адже суспільно-політична практика довела його дієздатність і ефективність. Виходячи з досвіду минулого, варто налагодити систему душпастирства чи капеланської служби у Збройних Силах та інших військових формуваннях України відповідно до реальних потреб, з урахуванням конкретної наявності віруючих у військових частинах і з'єднаннях. В умовах функціонування великої кількості конфесій, церков, деномінацій, напрямків і толків у віросповіданнях важливо досягти консенсусу в питаннях конкретної діяльності священнослужителів у військах України, що нині є найсуттєвішим і найскладнішим:

а) не надавати переваг і не принижувати ту чи іншу конфесію або церкву;

б) не допускати проведення агітаційної (місіонерської чи прозелітської) діяльності душпастирів;

в) дотримуватися вимог законів України та військових статутів і виконувати розпорядження військового командування.

Таким чином, невирішення гуманітарних проблем, відсторонення від них здебільшого впливає на стан особового складу вказаних формувань і, відповідно, на міцність держави в цілому.

Стужук Ю.П. (ВІКНУ)

ВПЛИВ НАТО НА ВІЙСЬКОВУ МОГУТНІСТЬ УКРАЇНИ

Відносини між НАТО і Україною постійно розвиваються з самого моменту отримання Україною незалежності в 1991 році. Зважаючи на стратегічну позицію України як моста між Східною і Західною Європою, відносини між НАТО і Україною мають провідне значення для розбудови миру і стабільності в євроатлантичному регіоні.

Завдяки співпраці з НАТО Україна зможе вирішити гостру проблему російської агресії, адже за Вашингтонським договором “сторони погоджуються, що збройний напад на одну або кількох із них у Європі чи у Північній Америці вважатиметься нападом на них усіх”. Україні вдасться позбавитись статусу “сірої зони”, тобто буферу між Росією та Європою. Можна сподіватись, що членство в НАТО дасть поштовх для розвитку економічного потенціалу країни. Отже, членство в НАТО відкриє для Української держави широкі перспективи політичного, економічного, соціального розвитку та матиме велике цивілізаційне значення.

Сьогодні, за ознаками, Україна раз і назавжди визначилася із своїм майбутнім у сфері безпеки. Альянс мобілізував значні ресурси на підтримку України в її захисті проти російської агресії і зовсім логічно, що Україна тепер бачить своє майбутнє в НАТО. З 2014 року рівень взаємодії НАТО з Україною як на політичному рівні, так і у сфері практичної співпраці є безпрецедентно високим. НАТО надає практичну підтримку Україні за допомогою понад 40 спеціальних заходів підтримки в рамках Комплексного пакету допомоги (САР), схваленого союзниками на Варшавському саміті НАТО в 2016 році. Окрім цього, Україна поступово переходить на стандарти НАТО.

Відповідно до Цілей партнерства впроваджено 59 стандартів НАТО (27% від тих, що підлягають опрацюванню в рамках Цілей партнерства), на основі положень яких розроблено 61 національний та військовий нормативно-правовий акт і нормативний документ, з них у 2018 році впроваджено 16 стандартів НАТО шляхом розроблення 19 національних військових нормативних документів. Впровадження стандартів НАТО забезпечує планомірне нарощування боєздатності військ (сил) та досягнення взаємосумісності з силами та засобами провідних країн світу, сприяє підвищенню ефективності використання державних ресурсів у сфері оборони.

Сунгурова С.Р. (ВІКНУ)

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Дослідження теоретичних основ інформаційної політики дозволяють стверджувати, що основні напрями теоретичних досліджень інформаційної політики спрямовані на розвиток понятійно-категоріального апарату теорії управління цією сферою життєдіяльності держави; визначені основні принципи та механізми державної інформаційної політики, забезпечення інформаційної безпеки, розглянуті напрямки і тенденції розвитку глобальної інформаційної сфери, проаналізовано зарубіжний досвід вироблення та реалізації медіаполітики, можливості його застосування у вітчизняних умовах;

Визначаючи головну мету України в інформаційній сфері, необхідно виділити наступне: захист внутрішніх та зовнішньополітичних інтересів держави; формування інформаційних ресурсів єдиного українського інформаційного простору і концепції інформаційної безпеки як компонента національної безпеки держави; реформування засобів масової інформації згідно з демократичними принципами Ради Європи; створення національного законодавства у всіх сферах інформаційної діяльності; запровадження різних форм контролю, що реалізацією принципів інформаційної політики та національного законодавства; розвиток інформаційної культури тощо.

Під час гібридної війни необхідно сприяти формуванню національного інформаційного простору, інтеграції до світового інформаційного простору та формуванню демократично орієнтованої свідомості. Одним з головних завдань держави під час гібридної війни є створення необхідних економічних, правових, соціальних, організаційних механізмів формування, розвитку та

ефективного використання національних інформаційних ресурсів в усіх сферах життєдіяльності.

Сухонос О.І. (ВІКНУ)

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Сьогодні для усіх без винятку демократичних держав пріоритетним завданням є саме дотримання і гарантування прав і свобод людини. Одним з напрямків вирішення цього досить важливого і одночасно складного завдання є забезпечення рівності прав і обов'язків жінок та чоловіків. гендерна політика в секторі безпеки і оборони і проходження військової служби жінками – це не тотожні поняття, як вважається більшістю. Останнє передбачає прийняття управлінських рішень щодо забезпечення конкретних побутових чи інших умов з метою підвищення комфорту жінок під час несення служби [2]. Гендерна політика ж полягає у висвітленні питань рівних умов і можливостей проходження військової служби незалежно від статі. Гендерний баланс передбачає відсутність відмінностей у правах і обов'язках військовослужбовців, можливостях просування по службі, тобто є значно ширшим за питання проходження військової служби тільки жінками.

Гендерна рівність – це чутливий індикатор, який демонструє, наскільки розвинутою і демократичною є держава [1]. Утвердження цінності гендерної рівності забезпечує перехід до постматеріалістичних цінностей самореалізації, які сприяють економічному розвитку країн. Саме тому гендерна політика в Україні, особливо в умовах обраного курсу на побудову європейських демократичних інститутів, постає зовсім у новому, актуальному світлі і вимагає утвердження цінності гендерної рівності як у суспільстві загалом, так і в різних його інституціях зокрема. Питання гендерної рівності у структурах сектору безпеки та оборони, а також ролі жінки в умовах конфлікту є особливо актуальними, ураховуючи, що на території України вже п'ять років триває стримування та відсіч російської збройної агресії.

За останні 20 років у світі досягнуто значного прогресу у просуванні принципу гендерної рівності. Україна, як усі цивілізовані держави, також активно проводить гендерну політику, в основі якої лежать загальновизнані міжнародні норми, зафіксовані, зокрема в Загальній декларації прав людини, Конвенції про політичні права жінок, Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок та інших документах. Україна поділяє принципи ООН і розуміння гендерної рівності як необхідної умови досягнення сталого розвитку країни, створення умов для всебічного розвитку людського потенціалу [2].

Список використаних джерел:

1. Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів. – Київ, 2017. – 172 с.
2. Круглий стіл “Міжнародний досвід інтеграції гендерних питань у секторі безпеки та оборони”. URL: <http://maryna-burmaka.com.ua/citizenship/3/476.html>

ПЕРСПЕКТИВИ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І США У СФЕРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

На глобальному рівні Україна розглядає поглиблення стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами Америки на основі Хартії Україна – США про стратегічне партнерство як головний зовнішньополітичний пріоритет. Посилення ефективності інструментарію стратегічного партнерства зі США нині набуває актуальності з огляду на необхідність розбудови мережі міжнародних гарантій безпеки для України.

Початок нового етапу українсько-американського військового співробітництва можна пов'язати із подіями 2014 року. Розгортання бойових дій на Сході України спричинило пошук українським політикумом можливості отримання Україною статусу «основного союзника США поза НАТО», який характеризує стратегічні й військові відносини Сполучених Штатів з країнами, які не є членами НАТО.

Вже 12 грудня 2014 року Палата Представників США прийняла законопроект № H.R.5859 «Ukraine Freedom Support Act of 2014», який 18 грудня 2014 року був підписаний Президентом США Б. Обамою. У зазначеному документі вже не йшла мова про надання Україні статусу союзника США поза НАТО, враховуючи, що це є прерогативою виключно адміністрації Президента США.

Водночас «Ukraine Freedom Support Act of 2014» передбачив можливість надання Україні допомоги у військовій сфері на суму 350 млн доларів США у 2015–2017 роки (у тому числі 100 млн доларів США – у 2015 році і по 125 млн доларів США у 2016 та 2017 роки), а також постачання в Україну військових товарів та послуг, тренування ЗС України з метою протидії наступальному озброєнню, відновленню суверенітету і територіальної цілісності України, включаючи надання протитанкових та бронебійних засобів, зброї та аmunіції, протиартилерійських радарних систем, систем управління вогнем, безпілотних систем спостереження, а також захищених засобів зв'язку.

Із серпня 2014 року до вересня 2015 року Міністерство оборони США уклало чотири контракти на постачання американської військової техніки в Україну. Зазначені контракти передбачили надання українським Збройним Силам радіосистем, безпілотних літальних апаратів, автомобілів, радарів.

Ключовим елементом подальшого розвитку військового партнерства України і США в оборонній сфері став поетапний перехід у співробітництві від політики реагування на кризу до стабільного довгострокового стратегічного партнерства. Головною метою співробітництва із США, відповідно до положень Воєнної доктрини України, визначено створення до 2020 року міцних та сумісних з НАТО ЗС України.

Отже, підсумовуючи, треба сказати, що перспективи військово-політичних відносин між Україною і США в сфері безпеки і оборони мають на меті підтримання і розвиток міцного співробітництва в цих сферах. Адже

Україна, для США є стратегічним союзником, для втілення своїх цілей на Євразійському континенті. Теж саме можна сказати про важливу роль США для України. В світлі сучасної загрози, яка склалася на Сході України з боку Російської Федерації, США наразі є одним з головних союзників України для подальшого відбиття російської загрози, і становленні сильної й сучасної армії за зразками провідних країн НАТО.

Штефаньо В.В. (ВІКНУ)

ЗМІНИ В СВІТОВОМУ РИНКУ ОЗБРОЄННЯ: В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ВОЄННИХ ТА ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

Функціонування країни на світовому ринку військово-технологічної продукції є одним із найважливіших аспектів зовнішньої діяльності держави, ця сфера завжди викликала підвищений інтерес і увагу світової спільноти, потенційних конкурентів і покупців, експертів, підприємців тощо.

Сучасний світовий ринок озброєння – це один з найбільш складних секторів світового господарства. Суперництво деяких країн тут є дуже гострим: боротьба точиться не тільки за окремі прибутки, а й, звичайно, за військово-технічну перевагу, тривалу прив'язку покупця до свого технологічного комплексу.

Міжнародні передачі товарів військового призначення являють собою глибоко укорінене явище, що характерне для розвитку для сучасних міжнародних відносин. Незважаючи на доволі обмежену частку обсягів торгівлі зброєю в загальносвітовому товарообігу, саме військово-технічне співробітництво держав визначає рівень взаємної довіри, значною мірою впливає на формування та подальший характер відносин між ними.

В умовах розвитку глобалізаційних процесів, динамізації кон'юнктури світових товарних ринків, загострення конкуренції і стрімкої трансформації ринкового середовища компанії прагнуть – і це цілком зрозуміло – використовувати найбільш ефективні та економічні виправдані методи підтримки конкурентоспроможності. Одним із них є участь у міжнародних виставках та ярмарках, які сьогодні за своєю сутністю та функціональною спрямованістю перетворилися із раніше звичних демонстраційно-збутових заходів на високо інтегрований механізм багатьох інструментів маркетингу.

Сьогодні міжнародна передача товарів військового призначення становить глибоко укорінене явище, характерне для розвитку сучасних міжнародних відносин. Це обумовлено суверенним правом держав одержувати в цілях оборони озброєння та військову техніку, які надходять, зокрема, із зовнішніх джерел. Інтеграція оборонно-промислового комплексу України у міжнародні структури на дасть змогу підвищити ефективність використання виробничих, наукових і експериментальних можливостей, сприятиме розширенню ринків збуту, залученню іноземного капіталу у розвиток виробництва галузі тощо.

Список використаних джерел :

1. Матюшенко І.Ю. Світовий ринок озброєнь: перспективи для України / І.Ю.Матюшенко К.В.Ковальчук // Проблеми економіки. – 2018. – №1. – С.32-40.

2. Воєнно-технічна політика: проблеми формування та управління: монографія / О.Смірнова, Л.М.Ленський, С.В.Жданов; За заг.ред. В.О.Смірнова, – К.: ЦНДІ ОБТ ЗСУ, 2018 – 216 с.

Щока А.О. (ВІКНУ)

к.політ.н. Джус О.А. (ВІКНУ)

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЗАСІБ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ ЕКСПАНСІЇ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується переорієнтацією провідних країн світу на нові інформаційні принципи, обумовлює необхідність визначення нетрадиційних підходів до проблем забезпечення національної безпеки. Інформація перетворилася на глобальний ресурс, використання якого дає змогу значно збільшити ефективність керування усіма життєвими сферами.

Бурхливий розвиток інформаційної сфери, створення глобального інформаційного простору породили умови, за яких ведення будь-якого виду протиборства між державами супроводжується їх боротьбою у сфері інформаційній. Не стала винятком і воєнна сфера. Інформаційна боротьба є неодмінною складовою практично всіх збройних конфліктів останнього десятиріччя [1].

Класичне визначення війни постійно зазнає змін, а традиційне бачення війни – застаріле та не відповідає вимогам часу. Сьогодні на інформаційному просторі ведуться інформаційні війни. Інформація – глобальний ресурс сьогодення, за допомогою якого збільшується ефективність керування в усіх сферах життя. Практично в усіх збройних конфліктах за останні десятиліття ефективно використовувалися методи та засоби інформаційної боротьби, які можуть призвести до таких трагічних наслідків, як: зміна суспільного ладу та політичного устрою; розпад держави; втрата армії; розвал економічної системи в країні; страта національної ідеї та духовних цінностей; загибель людей тощо.

В інформаційному просторі України йде безперервна боротьба за управління ресурсами, вплив і контроль на території нашої держави. Події кінця 2013 – початку 2014 року стали драматичними для України. Внаслідок дестабілізації внутрішньої політичної ситуації, експансії Криму та «гібридної війни» на сході України змінилася геополітична ситуація не лише в Європі, а й в усьому світі [2].

Список використаних джерел:

Гуріна Н. Інформаційне протиборство – один з головних напрямків політики сучасних міжнародних відносин / Н. Гуріна [Електронний ресурс] – Режим
доступа: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=13657.

Бондар Ю. Поле битви – інформаційний простір [Електронний ресурс]/ Ю. Бондар. - Режим доступу: <http://personal.in.ua/article.php?ida=215>.

к.політ.н., доц. Ясинська В.С. (ВІКНУ)

“М’ЯКА СИЛА” ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ

Одним із дієвих сучасних інструментів формування привабливості та позитивного іміджу держави є так звана м’яка сила (англ. – soft power), що відзначається здатністю держави впливати на світову громадську думку наступними ресурсами: глибиною і привабливістю цінностей і традицій національної культури; здобутками у сфері науки і освіти; умінням переконувати у своїй правоті й завойовувати симпатії різних верств громадськості зарубіжних країн.

Автор концепції «м’яка сила» колишній голова Національної Ради з питань розвідки та помічник міністра оборони в адміністрації Білла Клінтона, професор Гарвардського університету Джозеф Най. За його теорією, м’яка сила – це здатність отримувати бажаний результат більше через привабливість, ніж через примус та підкуп. Це можна охарактеризувати і як класичний PR у міжнародних відносинах. За теорією Ная, кожна держава може виділити три головні ресурси своєї могутності – це військовий потенціал, економічна потужність і «м’яка сила». «Тверда сила» – це влада негативних та позитивних стимулів – «батога та пряника», тобто фізичного примусу та фінансового підкupu. «М’яка сила» – це моральний авторитет наукових, технічних і спортивних досягнень та творів високого мистецтва, привабливість гуманістичної ідеології, ефективної економічної політики та раціональної адміністративної системи, спокуса масової культури, симпатія до національної культури, звичаїв та моделей поведінки. І хоча багато урядів світу досі більшою мірою воліють спиратися на технології жорсткої сили, остання муситиме поступово поступатися позиціям сили м’якої.

В умовах російської агресії активізації політики «м’якої сили» є нагальною необхідністю. Дж. Най зазначав, що для того, аби здобути мир, варто застосовувати рівно стільки м’якої сили, скільки потрібно жорсткої сили, аби виграти війну.

Аналіз досвіду формування політики «м’якої сили» в Україні, дозволив виділити основні напрями її практичного застосування: участь у врегулюванні різних кризових ситуацій, міжнародних і локальних конфліктів; надання гуманітарної допомоги нужденним країнам; участь у проведенні глобальних міжнародних заходів (наприклад, «Євро-2012»). Позитивно слід відзначити діяльність Open Ukraine -- міжнародного благодійного фонду, заснованого у липні 2007 року з ініціативи Арсенія Яценюка та Збігнева Джимали для зміцнення та розвитку авторитету України у світі.

Таким чином, «м’яка сила» в сучасних умовах є надзвичайно важливим чинником формування привабливості та позитивного іміджу України у світі. Також зазначений напрям покликаний всебічно сприяти відкритості української держави до демократичних суспільно-політичних реформ всередині країни та активізації участі України в міжнародних організаціях і світових процесах.

Секція 10

ОСНОВНІ ЗАСАДИ, ПРИНЦИПИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ У ВОЄННІЙ СФЕРІ

АВТОМАТИЗОВАНИЙ МОНІТОРИНГ ПОТОКУ ФІНАНСОВИХ ТРАНЗАКЦІЙ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

Швидкі темпи технологічних змін та економічного прогресу в світі загострюють проблеми забезпечення безпеки критичних інфраструктур до яких відносяться платіжні та банківські системи.

Занепокоєність суспільства у ефективному вирішенні проблем безпеки автоматизованих банківських систем підтверджується значною кількістю наукових досліджень, інноваційних проектів та розробок, спрямованих на розв'язання задач забезпечення надійності та безперебійності функціонування чутливих до зовнішнього втручання об'єктів критичної інфраструктури.

Науковці з різних країн світу зосереджують значну увагу на аналізі різноманітних видів шахрайства та кіберзлочинів у інформаційних банківських системах. Активізація досліджень пов'язана з поступовою відмовою міжнародної спільноти від паперових грошей та масовий перехід торговельних майданчиків до мережі Інтернет, що викликає значне збільшення кількості безготівкових платежів за допомогою різноманітних інструментів оплати, наприклад: платіжні картки, платіжні гаманці, електронні гроші і т.д.

Модифікація безготівкових розрахунків та діджиталізація платіжних сервісів переважають застарілі способи оплати, але ця тенденція спонукає зростання рівня кібер-злочинів з використанням платіжних даних клієнта і тому боротьба з кіберзлочинністю є основним викликом для платіжних і банківських систем.

Технології кібер-атак на автоматизовані банківські системи постійно змінюються і далеко не завжди банки готові протистояти атакам. Найбільш відомим прикладом була атака вірусом з сімейства Petya, що паралізувала роботу більшої частини українських банків, фінансових та не фінансових установ у липні 2017 року. Основною метою атаки було блокування роботи елементів критичної інфраструктури країни, але багато аналітиків та експертів в області кібер-захисту вважають, що атака була також спрямована і на отримання конфіденційних платіжних та фінансових даних.

У зв'язку з цим надзвичайної актуальності набувають проблеми захисту, забезпечення безпеки та надійності функціонування автоматизованих банківських системи та платіжного трафіку і транзакцій, як складової світової економічної системи. Під платіжним трафіком розуміється сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їх еквівалентів у вигляді фінансових та не фінансових транзакцій, що генеруються банком за дорученням клієнта та проходять свій життєвий цикл у банківській інформаційній інфраструктурі, а також за її межами.

Системне дослідження різних типів ризиків в банківській системі являється основою для розробки систем протидії шахрайським загрозам з врахуванням прийнятих стандартів та досвіду спеціалістів з кібербезпеки.

к.т.н. Кубявка М.Б. (ВІКНУ)

к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)

Лалетін С.П. (ВІКНУ)

ВИЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ЗАБАРВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ МОНІТОРИНГУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ, ЯК ОДНОМУ ІЗ МЕТОДІВ ЗАВЧАСНОГО ВИЯВЛЕННЯ КІБЕРАТАКИ

Ми п'ятий рік живемо у стані війни і це занадто погана звичка. Разом із тим провідні експерти вважають, що у ворога не має сил для прямої наземної агресії проти України, адже втрати для російської армії будуть колосальні. Так, для України - це буде трагедія, але навіть путінський режим не витримає тих втрат, які будуть у випадку активного наземного наступу. Шлях ворога - це шлях гібридної війни та провокації: кібератаки, атаки у ЗМІ, фейкові новини, підтримка проросійських партій, провокації на морі, блокади торговельних суден. Це все елементи, які вони складають у картинку начебто послаблення України. Вони хочуть, аби Україна повернулась у Російську Імперію. Цього не буде - ми дуже далеко відійшли. Зараз у нас діє спеціальний режим воєнного стану, ми мобілізували свої сили. Гібридні методи Росія спочатку тренує в Україні, а використовує в усьому світі.

Одним із шляхів протистояння гібридній експансії є завчасне виявлення елементів підготовки та проведення кібератак у соціальних мережах. В цьому питанні на допомогу приходять автоматизовані системи моніторингу web-ресурсів. Одним із методів аналізу, що може застосовуватися у таких системах, є аналіз тональності тексту, тобто метод контент-аналізу в комп'ютерній лінгвістиці, призначений для автоматизованого виявлення в текстах емоційно забарвленої лексики і емоційної оцінки авторів (думок) по відношенню до об'єктів, мова про які йде в тексті.

Важливим напрямком досліджень у галузі автоматизованого аналізу природномовних текстових даних в мережі Інтернет є оцінювання тональності, або емоційного змісту, заданого тексту. Для вирішення багатьох задач, пов'язаних з обробкою текстових даних, важливим є не тільки врахування формальних характеристик тексту, а і його емоційного забарвлення і, як наслідок, психологічного впливу на людину. Під тональністю тексту зазвичай розуміють позитивне, негативне або нейтральне забарвлення як цілого текстового документу, так і його окремих частин, які мають відношення до певних понять, таких як персони, організації, бренди тощо. Існуюче програмне забезпечення реалізує автоматизований аналіз емоційного змісту тексту виключно за ступенем позитивності, що робить результати роботи таких програм досить грубими і значною мірою звужує коло сфер їх застосування. Наприклад, якщо текстове повідомлення негативне, то воно може виражати страх або агресію, що не є тотожним емоційним забарвленням з точки зору людини. Виправити дану ситуацію можна шляхом розширення спектра тональностей, які здатна розрізняти програмна система. Такий підхід може набути широкого застосування у різних сферах: соціальні мережі, психологія, маркетинг тощо. Отже, розробка

програмного забезпечення для визначення багатовекторної картини емоційного забарвлення тексту є цікавою та актуальною задачею.

Дамо ряд визначень основних понять, які розкривають суть роботи.

Природномовними текстовими даними (текстом) будемо називати сукупність речень будь-якою природною мовою.

Під *емоційним змістом (тональністю)* будемо розуміти певну емоційну забарвленість тексту, яка формується тональністю його емоційно забарвлених складових одиниць та правил їх поєднання, що визначає належність тексту до певної категорії емоцій, наприклад:

• радість; • страх; • задоволеність; • агресія.

Кожна така категорія має певні характеристики, за якими вона може бути ідентифікована. Ці характеристики відображаються у певних параметрах тексту, що належить до цієї категорії. Як наслідок, довільний текст з певними параметрами може бути віднесений до відповідної категорії. Емоційну забарвленість тексту визначають такі параметри:

- емоційно забарвлені слова (терми), що належать до певної емоційної категорії;

- відношення (зв'язки) між цими словами (термами) та (або) іншими словами в тексті, що виникають в будь-якому природномовному тексті. Такі зв'язки носять синтаксичносемантичний характер і є невід'ємним елементом будь-якого речення природною мовою. Наявність таких відношень відображається на емоційній забарвленості всього тексту в цілому.

Подальше вивчення даного питання є перспективним, оскільки розроблений підхід може бути застосований як основа системи автоматизованого визначення емоційного змісту природномовних текстових даних, яка, у свій час, може бути використана при вирішенні широкого спектру задач, зокрема, для комп'ютеризованого аналізу впливу інформації із ЗМІ на людей, аналізу психоемоційного стану колективу у великих корпораціях тощо.

Міхєєв Ю.І. (ЖВІ імені С.П. Корольова)

Завада А.А. (ЖВІ імені С.П. Корольова)

СПОСІБ КЛАСИФІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ У КІБЕРПРОСТОРІ

Сьогодні кіберпростір стає одним з важливих, а часто, як показує досвід останніх воєнних конфліктів, зокрема на сході нашої держави, й основним середовищем для досягнення стратегічних цілей у конфлікті. Так, Росія має на меті відновити повний контроль над Україною та підпорядкувати всю її зовнішню і внутрішню політику шляхом нав'язування свого наративу українському суспільству, дезорганізації роботи органів державної влади, дискредитації керівництва Збройних Сил та деморалізації її особового складу. В таких умовах стрімко зростає роль завдання з протидії інформаційним загрозам, які для досягнення більш руйнівного або деструктивного ефекту

поєднують в собі інформаційно-технічні та інформаційно-психологічні ознаки.

Необхідним етапом під час організації заходів протидії у кіберпросторі є класифікація таких загроз за їх сутністю та змістом. У роботі проаналізовано вплив інформаційних загроз на органи військового управління. Визначено основні передумови виникнення та потенційні цілі цих загроз.

Запропоновано за основу класифікатора інформаційних загроз у кіберпросторі обрати такі групи ознак: ознаки інформаційно-технічних загроз, ознаки інформаційно-психологічних загроз та загальні ознаки. За таких умов наявність у загрозі ознак інформаційно-психологічних загроз та ознак інформаційно-технічних загроз вказує на приналежність загрози, що розглядається, до класу гібридних інформаційних загроз.

У роботі проведено верифікацію розробленого класифікатора з використанням даних про реальні інформаційні загрози у кіберпросторі, що створювалися та поширювалися спеціальними службами збройних сил Російської Федерації проти України у ході проведення Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей та під час проведення Операції Об'єднаних сил. Отримані результати доводять відповідність функцій розробленого класифікатора тим вимогам, які до нього висувалися.

На нашу думку, такий підхід до класифікації дозволяє розширити перелік ознак, які необхідно враховувати під час виявлення інформаційних загроз без зміни вже діючої структури класифікатора, що дозволить адекватно реагувати на зміни у кібернетичному просторі та вчасно проводити відповідні контрзаходи.

Подальші дослідження планується провести у напрямку практичного впровадження науково-технічних рішень у вигляді спеціалізованого програмного забезпечення, що виконувало б відповідні функції системи підтримки прийняття рішень щодо своєчасного виявлення гібридних інформаційних загроз у кіберпросторі, спрямованих на органи військового управління та прийняття відповідних заходів для їх нейтралізації.

Мужанов В.В. (ГОЦЗІ та КБ ЗСУ)

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ США У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Відповідно до Національної стратегії кібербезпеки США [2] серед основних напрямів забезпечення національних інтересів у кіберпросторі є захист ІТКС, а також посилення спроможності США щодо стримування у кіберсфері.

На виконання Національної стратегії Міністерство оборони США (далі - МО) визначило п'ять напрямків забезпечення кібербезпеки у воєнній сфері [1].

Першим напрямом діяльності МО є *побудова більш дієвих збройних сил* шляхом урізноманітнення й адаптування можливостей відомства до умов кіберпротистояння; автоматизації процесів та застосування широкомасштабної аналітики даних для виявлення кібератак і забезпечення

ефективності відомих систем; інтегрування передових комерційних технологій в сучасні системи МО.

Для забезпечення конкуренції та стримування в кіберпросторі МО має на меті запобігання шкідливій кібердіяльності через посилення безпеки ІТКС, що підтримують місії відомства; посилення публічно-приватного обміну інформацією; оновлення критичних ІТКС з метою зменшення ризику кібератак; встановлення та виконання стандартів щодо кібербезпеки, стійкості та звітності.

МО планує досягти зміцнення союзів та розвиток нових партнерських відносин шляхом побудови надійних партнерських відносин з суб'єктами приватного сектору; обміну інформацією з іншими федеральними агентствами, іноземними партнерами й союзниками, що володіють передовими технологіями; краудсорсингу (залучення до вирішення проблем інноваційної діяльності широкого кола осіб) з метою виявлення та усунення вразливостей систем МО.

Реформування МО передбачає якісне зростання рівня інформованості фахівців відомства з питань кібербезпеки, зокрема, підвищення відповідальності персоналу та підрядників за помилки у сфері кібербезпеки; розширення масштабів використання хмарних технологій як засобу забезпечення конкурентоздатності в умовах швидкої зміни технологій і вимог безпеки.

Залучення й утримання талановитих фахівців з кібербезпеки у структурі МО через надання їм додаткових переваг і пільг (у порівнянні з приватним сектором); проведення конкурсів для виявлення кіберспеціалістів найвищого рівня з метою їх подальшого найму; залучення для виконання завдань з кібербезпеки як службовців МО, так і цивільних фахівців та підрядників.

Отже, положення стратегії кібербезпеки МО США відображають актуальні тенденції розвитку ІТ та кібербезпеки і можуть бути успішно використані для удосконалення підходів до забезпечення кібербезпеки у воєнній сфері в Україні.

Список використаних джерел:

1. Department of Defense Cyber Strategy 2018. Summary. URL: <https://www.arcyber.army.mil/Portals/34/CYBER%20STRATEGY%20DoD%20%20SUMMARY%20FINAL%20Aug%202018.pdf>
2. National Cyber Strategy of the United States of America 2018. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2018/09/National-Cyber-Strategy.pdf>

к.держ.упр. Мужанова Т.М. (ДУТ)

ДОСВІД США ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВОЄННОЇ СФЕРИ КАДРАМИ З ІТ ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ

В умовах динамічного розвитку ІТ і формування глобального кіберпростору, який поступово стає ареною вирішення багатьох протиріч, важливим завданням Міністерства оборони США є забезпечення воєнної

сфери кваліфікованими фахівцями з ІТ та кібербезпеки [1,2]. Серйозною перешкодою для цього є все більш агресивна боротьба бізнесу за професіоналів у цій сфері.

Для вирішення кадрових проблем МО США використовує ідеї популярної сьогодні концепції управління талантами (Talent Management), під якою розуміють весь спектр процесів управління персоналом для залучення, розвитку, мотивації та збереження високоефективних працівників.

Так, у розділі «Розвиток талантів» (Cultivate Talent) Стратегії кібербезпеки МО США ключовими напрямками діяльності визначено: підтримувати існуючі та розвивати потенційні професійні ресурси у кіберсфері; розглядати знання з ІТ як основну компетенцію фахівця МО; впровадити програму управління кіберпрофесіоналами найвищого рівня [1].

На виконання завдань кадрового забезпечення сфери ІТ-безпеки МО США впровадило спеціальну кадрову систему для кіберслужб (Cyber Excepted Service Personnel System), яка забезпечує набір та збереження цивільних (невійськових) працівників у сфері ІТ та кібербезпеки.

У рамках зазначеної системи основні зусилля спрямовуються на:

- розвиток практичних засад управління та розвитку найманого персоналу з ІТ та кібербезпеки (розробка професійних вимог та визначення кадрових потреб МО, впровадження функціональної моделі зрілості фахівців у цій сфері);

- підвищення кваліфікації персоналу із закупівель безпечних ІТ та програмного забезпечення через посилення компетенцій таких фахівців, оновлення кваліфікаційних вимог та забезпечення постійного навчання;

- розширення можливостей залучення і збереження висококваліфікованих найманих працівників, задіяних для виконання завдань МО у кіберпросторі, шляхом застосування більш гнучких процедур найму, сертифікації, забезпечення можливостей професійного та кар'єрного зростання, а також надання більш конкурентоспроможного компенсаційного пакету [2].

Оскільки проблеми забезпечення сфери оборони професійними кадрами з ІТ та кібербезпеки є актуальними і для України, досвід МО США може бути врахованим при розробці та впровадженні стратегічних рішень з цих питань.

Список використаних джерел:

1. Department of Defense Cyber Strategy 2018. Summary. URL:

<https://www.arcyber.army.mil/Portals/34/CYBER%20STRATEGY%20DoD%20%20SUMMARY%20FINAL%20Aug%202018.pdf> (дата звернення: 27.10.2019)

2. DoD Digital Modernization Strategy 2019.

URL: <https://media.defense.gov/2019/Jul/12/2002156622/-1/-1/1/DOD-DIGITAL-MODERNIZATION-STRATEGY-2019.PDF> (дата звернення: 27.10.2019)

к.т.н., доц. Муляр І.В. (ХмНУ)
к.т.н., с.н.с. Краснік А.В. (ВІКНУ)
Лабунський В.А. (ХмНУ)

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМПОНЕНТІВ БЕЗПЕКИ КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ

Масове застосування комп'ютерних систем та мереж обумовлює обмін великими масивами інформації. В багатьох випадках необхідно забезпечувати такі режими обміну інформацією, щоб вона була доступною обмеженому колу користувачів, тобто необхідно постійно забезпечувати безпеку інформації. Реалізація цієї проблеми покладається на компоненти безпеки комп'ютерних систем та мереж.

Компонентами безпеки будемо вважати програмні та/або апаратні засоби комп'ютерних систем та мереж, що забезпечують певний рівень захищеності інформації, необхідний для надійного, стабільного функціонування організації, підприємства, закладу.

Ефективність компонентів безпеки комп'ютерних систем та мереж - це складний комплексний багатокритеріальний параметр, який залежить від багатьох факторів, умов використання засобів безпеки, рівня протидії зловмисникам, фінансових і матеріальних можливостей користувача, рівня розвитку математичних, програмних і апаратних засобів протидії, традицій використання засобів захисту і протидії.

Вимоги до компонентів безпеки встановлюються стратегією (політикою) безпеки конкретної установи, організації, фірми, закладу тощо, тобто сукупністю правил, директив, заходів, засобів, направленою на надійні, стабільні, ефективні опрацювання, зберігання, передачу, захист інформації. Ці компоненти можуть бути програмними, апаратними або апаратно-програмними. Програмні компоненти легше налаштовувати на різні алгоритми захисту інформації, однак, час реалізації алгоритмів може бути значним. Апаратні компоненти характеризується більшою продуктивністю та простотою використання, разом із тим переналаштування їх на різні алгоритми захисту інформації проблематичне.

Аналіз сучасного стану у сфері досліджень підвищення ефективності компонентів безпеки комп'ютерних систем та мереж показав, що застосуванню маскуючих елементів приділено недостатньо уваги. Додавання маскуючих елементів у текстові дані - це метод захисту інформації з використанням алгоритмічних та технічних засобів, що ставлять за мету забезпечити криптографічне приховування інформації.

При проектуванні та реалізації компонентів безпеки комп'ютерних систем та мереж важливо не лише використовувати стійкі ключі, паролі, алгоритми шифрування тощо, - важливо також застосовувати засоби, що приховують використані методи захисту.

к.військ.н. Нікіфоров М.М. (ВІКНУ)
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)
к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ)
Галушко С.О. (ВІКНУ)

РАЦІОНАЛЬНІ МЕТОДИ РОЗРАХУНКУ СОЦІАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ТА КРИТЕРІЇВ БЕЗПЕКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Стан системи соціальної безпеки в Україні на думку багатьох вітчизняних експертів та фахівців повинен здебільшого охоплювати показники збереження життєва важливих соціальних складових функціонування суспільства і держави, а також здійснювати індикативне регулювання соціальних процесів, соціальної сфери та її інфраструктури у розвитку державного організму.

Відповідно, на нашу думку, механізм розробки і дослідження системи таких показників та індикаторів повинен сприяти виявленню та оцінці ступеня і міри соціальних загроз у системі забезпечення національної безпеки України. Завдяки такій системі з оцінкою різнопланових загроз можна виявити найбільш небезпечні процеси і деформаційні тенденції, які притаманні певному стану соціальної безпеки на різних етапах розвитку суспільного життя.

Відсутність такого механізму, спроможного підтримувати прийнятний рівень соціальної безпеки та гарантій, сприятиме лише намаганням вирішувати складні економічні проблеми, насамперед, за рахунок широких верств населення. Це буде лише гальмувати здійснення необхідних соціально-економічних перетворень у державі.

Досягнення зазначеної мети – забезпечення і підтримка соціальної безпеки у державі та суспільстві можлива лише за умов наявності та здійснення постійно діючого моніторингу розвитку соціально-економічної ситуації в державі. При цьому, особливого значення набиратиме питання поєднання процесів розробки стратегії політики соціальної безпеки з прийняттям відповідних рішень на державному рівні з цього питання. Побудова системи таких індикаторів та показників для України справа відносно нова.

До групи таких інформаційних показників та індикаторів входять:

- показники якості життя населення і окремо взятого середньостатистичного громадянина держави;
- демографічні показники суспільного розвитку, а також індикативні регулятори соціальних процесів та соціальної сфери держави.

Зазначені показники переважно використовуються однаково в усьому світі як найбільш вагомі характеристики рівня соціально-економічних небезпек та стану процесів, які відбуваються у соціальній площині розвитку суспільства і держави. Співставлення цих показників у різних регіонах держави дозволяє зробити не тільки відповідні науково-теоретичні та практичні висновки, але й змоделювати певну прогностичну ситуацію щодо

можливого соціально-економічного розвитку суспільства та держави, як на найближче майбутнє, так і на довгострокову перспективу [1, 2].

Запропонована методична база щодо такого системного аналізу й оцінки окремих проблем соціальної безпеки в контексті загальноновизнаних норм, принципів та стандартів національної безпеки, дозволяє визначити основні закономірності, притаманні процесам, які розглядаються, виявити їхню пріоритетність та взаємний вплив, а також розробити головні напрямки сучасної соціальної стратегії та спрогнозувати можливий перебіг соціально-економічних подій у державі та суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Амирян В. Военно-политическая обстановка: методология и методика оценки: Авто- реф. дис. д-ра филос.наук:09.00.10/ГАВС. – М., 1992. – 44 с.
2. Марков Н. Факторы формирования военно-политической обстановки в мире в первой половине XXI века // Зарубежное военное обозрение. - 2005. - № 1. – С. 2-8.

к.т.н., с.н.с. Охрамович М.М. (ВІКНУ)

к.т.н., доц. Шваб В.К. (ВІКНУ)

Шевченко В.В. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ ПРАВИЛА КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій одним із ключових питань сьогодення залишається забезпечення власної безпеки та безпеки своєї сім'ї, а тим паче в умовах ведення так званої «гібридної війни», в якій пропаганда Російської Федерації з повним підпорядкуванням ЗМІ веде інформаційну війну проти України. У багатьох людей навіть не виникає питання, до яких наслідків може призвести, наприклад, розміщення в соціальній мережі інформації про себе та близьких. У наш час соціальні мережі є найпотужнішим засобом здійснення інформаційного протистояння. Найбільшого розповсюдження серед українців набули Facebook, Twitter, «ВКонтакте» та «Однокласники». Однак власниками цих Інтернет-ресурсів є громадяни «братського народу», і мабуть, не варто пояснювати, що дані з їх серверів доступні відповідним спецслужбам. Соціальні мережі надають можливість збору інформації про персональні дані особи без її відома не тільки адміністрацією сайту, але й іншими особами, оскільки відстежити збір відповідної інформації в таких системах неможливо. Розміщення на своїй сторінці соціальної мережі фотографій у формі зі зброєю або на фоні військової техніки, надання інформації про місце своєї дислокації навіть одним солдатом може призвести до втрати цілого підрозділу. Крім того, небажане розповсюдження персональної інформації ефективно використовується для створення бази даних «карателів». Всім відомий сайт «Трибунал», де було викладено інформацію з особистими даними військовослужбовців Збройних Сил України, що надає можливість ворогу здійснювати тиск на тебе та твоїх рідних

1. Не надавай інформацію про себе та своїх рідних і близьких. Це може не тільки ідентифікувати тебе як військовослужбовця.

2. Обмеж коло знайомств у мережі. Коли на твою сторінку надсилається запит товаришувати, не приймай у «друзі» тих людей, з якими не знайомий особисто.

3. Не розміщуй на своїй сторінці фото-, відеоматеріали. Це видає тебе як військовослужбовця, і дає інформацію про склад, стан, місцеперебування та переміщення твого підрозділу: фото на фоні військової техніки, позицій, товариші по службі, відео, де можна почути команди тощо.

к.ф.м.н. Поляков С.А. (ВІКНУ)

к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ)

к.військ.н, с.н.с. Попков Б.О. (ВІКНУ)

МЕТОДИ ЗАХИСТУ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ ГЛИБОКОГО НАВЧАННЯ ВІД ЗМАГАЛЬНИХ АТАК

Нейронні мережі глибокого навчання вразливі до змагальних атак (adversarial attacks). Невеликі збурення, додані до вхідних даних, можуть суттєво змінити результат роботи нейронної мережі. У області комп'ютерного зору ці невеликі збурення можуть бути непомітними до людини. Оскільки методи глибокого навчання використовуються для багатьох критично важливих для безпеки програм, включаючи розпізнавання людини, самоврядні автомобілі та інші, змагальні атаки становлять суттєву загрозу безпеці в реальному світі. В доповіді розглядаються методи захисту від змагальних атак на нейронні мережі глибокого навчання.

Методи захисту від змагальних атак можна згрупувати у три категорії:

1. Модифікація зразків тренувань (Modifying training samples): Більшість цих методів додають до тренувальних даних зразки, що генеруються деякими методами змагальних атак, що дозволяє проводити правильну класифікацію зразків.

2. Модифікація структури моделі або навчального процесу (Modifying model structure or training process): Ці підходи генерують моделі нейронних мереж, стійкі до дії змагальних атак шляхом зміни певних частин нейронної мережі, таких як кількість шарів, формат вихідного шару, функції втрати тощо, або шляхом зміни нормальних кроків для тренування нейронних мереж, наприклад додавання попередніх кроків, додавання покрокових дій, повторення звичайного процесу кілька разів тощо.

3. Поєднання з іншими моделями: Ці підходи тренують одну або декілька інших моделей нейронних мереж, крім оригінальної моделі, щоб допомогти нейронній мережі проводити вірну класифікацію при проведенні змагальних атак.

В доповіді розглядаються наступні методи захисту від змагальних атак:

- Змагальний тренінг (Adversarial training)
- Оборонна дистиляція (Defensive distillation)
- Підхід, заснований на теорії ігор (Game theory based approach)
- MagNet
- Defense-GAN

к.ф.м.н. Поляков С.А. (ВІКНУ)
к.пед.н., доц. Толок І.В. (ВІКНУ)
к.т.н., с.н.с. Мірошніченко О.В. (ВІКНУ)

ОГЛЯД ВИДІВ ЗМАГАЛЬНИХ АТАК НА НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ ГЛИБОКОГО НАВЧАННЯ

Нейронні мережі глибокого навчання вразливі до змагальних атак (adversarial attacks). Невеликі збурення, додані до вхідних даних, можуть суттєво змінити результат роботи нейронної мережі. У області комп'ютерного зору ці невеликі збурення можуть бути непомітними до людини. Оскільки методи глибокого навчання використовуються для багатьох критично важливих для безпеки програм, включаючи розпізнавання людини, самоврядні автомобілі та інші, змагальні атаки становлять суттєву загрозу безпеці в реальному світі. В доповіді розглядаються види змагальних атак на системи глибокого навчання.

Змагальні атаки можуть порушити роботу нейронної мережі у наступних областях:

- 1) Зниження довіри (Confidence reduction): атака намагається знизити довіру нейронної мережі, яка проводить класифікацію, до правильного класу.
- 2) Неправильне класифікація (Misclassification): атака намагається зробити так, щоб нейронна мережа віднесла вхідний приклад до будь-якого класу, який відрізняється від початкового класу (того класу, до якого нейронна мережа мала була віднести приклад при відсутності атаки)
- 3) Цільова неправильна класифікація (Targeted misclassification): схожа з попереднім типом, але атака намагається змусити нейронну мережу віднести приклад до певного класу, відмінного від початкового класу.
- 4) Неправильна класифікація джерела та цілі (Source and target misclassification): атака змушує нейронну мережу класифікувати певний тип вхідних даних до певного класу, відмінного від початкового класу

В доповіді розглядаються наступні методи змагальних атак: підхід L-BFGS з обмеженою коробкою (Box-constrained L-BFGS approach), метод швидкого градієнта (Fast gradient sign method), базовий ітеративний метод (Basic iterative method), ітеративний метод найменш вірогідного класу (Iterative least-likely class method), атака заснована на Якобінській карті схильності (Jacobian-based saliency map attack), Атака DeepFool Carlini & Wagner, підхід, заснований на трансферності (Transferability based approach), метод Гудіні (Houdini).

к.т.н. Савран В.О. (ВІКНУ)
Коваль М.О. (ВІКНУ)
Лалетін С.П. (ВІКНУ)

АЛГОРИТМ ШИФРУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ «APR» КОМБІНОВАНИМ МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ЗАЛИШКОВИХ ЧИСЕЛ

До кінця минулого століття криптографія займалась виключно конфіденційністю повідомлень – перетворенням повідомлень зі зрозумілої форми в незрозумілу і зворотне відновлення на стороні одержувача, роблячи неможливим його прочитання для того хто перехопив повідомлення без

секретного ключа, необхідного для дешифрування інформації [1]. Останнє десятиріччя знаменується розширенням області застосування криптографії і включає не тільки таємну передачу повідомлення, але й методи перевірки цілісності інформації, ідентифікації одержувача/відправника повідомлення, цифровий підпис, інтерактивну перевірку, захисні обрахунки, застосування асиметричних криптоалгоритмів та інше [2].

Необхідно відмітити, що однією з найважливіших вимог, що представляються до систем шифрування є її криптостійкість. Однак підвищення стійкості будь-якого методу шифрування призводить, як правило, до суттєвого ускладнення самого процесу шифрування і підвищення витрат ресурсів (часу, апаратних засобів, зменшення пропускної здатності та ін.) Саме тому, для достатньої ефективності і підвищення криптостійкості шифрування використовують комбінування декількох різних способів шифрування, тобто послідовне шифрування інформації за допомогою двох і більше методів [3]. Саме комбіноване шифрування лежить в основі розробленого алгоритму.

В роботі представлено алгоритм шифрування інформації комбінованим методом, що ґрунтується на основі залишкових чисел, які утворюються від ділення відповідних простих чисел. Також описано процес шифрування, порядок утворення ключів для шифрування інформації та представлено розроблені табличні дані, що показують порядок перетворення символів з розповсюдження кодів в код APR.

Також, на прикладі розглянута процедура кодування інформації на основі алгоритму шифрування інформації APR (алгоритм ділення з залишком), представлено процес утворення ключів з вирахуванням їх об'єму та доведено, що кожна m_i -та частина ключа має складати не менше 14-ти значного ключа. Перевагою розробленого алгоритму ділення з залишком APR дозволяє кодувати великі обсяги інформації, при цьому не потребує значного обсягу ключа, так як необ'ємний ключ дозволяє створити величезну кількість контейнерів, кожний з яких і буде кодувати певний символ, а незначна зміна ключа (на одне значення) призводить до абсолютно нової їх розстановки. Ще однією перевагою розробленого алгоритму є його адаптивність під будь-які системи криптокодування (AN-SI, Unicod та інші).

Список використаних джерел:

1. Криптография от папируса до компьютера / В. Жельников. – М.: АБФ, 1996. – 335 с.
2. Криптографическая защита информации: учебное пособие / А.В. Яковлев, А.А. Безбогов, В.В. Родын, В.Н. Шамкин. –Изд-во Тамб. Гос. Техн. Ун-та, 2006. – 140с.
3. Особенности киберпреступлений. Инструменты нападения и защита информации / А. Масалков. – ДМК Пресс, 2016. – 226с.

ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Україна має певний досвід протистояння гібридним загрозам. Саме в Україні Кремль випробовує нові методи і засоби ведення гібридної війни. Однак, відсутність достатніх ресурсів та засобів для самостійного відбиття агресії Росії посилює важливість не тільки політичного сприяння на міжнародній арені з боку ЄС і НАТО, але й практичної допомоги у розвитку здатності України протистояти цим сучасним загрозам. У цьому контексті кібербезпека опинилась у центрі взаємодії Україна-НАТО-ЄС. Вона увійшла до переліку семи ключових напрямків безпекової співпраці НАТО-ЄС, визначених у Спільній декларації про співробітництво НАТО і ЄС, стала пріоритетом для обох організацій у наданні ними допомоги з посилення українських можливостей гарантувати власну безпеку.

Сфера кібербезпеки яскраво демонструє безпекову взаємозалежність України, ЄС і НАТО. Технічно Україна потребує допомоги та підтримки з боку обох організацій, але й українські інституції, які відповідають за цей напрям, отримують унікальний досвід протидії новим загрозам, який є цікавим для євроатлантичних партнерів. Україна стала для Росії полігоном для випробування нових засобів і способів ведення кібер-війни. Російська кібердіяльність активізується в період президентських та парламентських виборів в Україні. Не виключено, що окремі технології, «обкатані» на українських виборах, будуть застосовані на виборах до Європейського Парламенту. Тож така тристороння праця набуває особливої актуальності.

Актуальність дослідження полягає в тому, що життєво важливі інтереси людини, суспільства, держави, так само як і всієї людської цивілізації, в дійсний час в значній мірі визначаються станом оточуючої їх інформаційної сфери. Саме тому спрямований вплив на інформаційну сферу зовнішніх або внутрішніх факторів можуть нанести серйозну шкоду і являють собою загрози для безпеки людини та суспільства.

Отже, існує необхідність наукового аналізу організаційно-правових засад формування та реалізації державної політики інформаційної безпеки України, використання позитивного досвіду розвинених країн світу щодо державного реагування на загрози національній безпеці в інформаційній сфері, розробки обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення даного процесу в умовах інформаційної та смислової війни РФ проти України, наслідком якої є сучасний збройний конфлікт на Сході України та анексія Криму Російською Федерацією.

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ ТА СТУПІНЬ ЗАХИЩЕНОСТІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

У зв'язку із загострення локальних конфліктів у світі забезпечення безпеки є актуальною проблемою, яка ускладнюється відсутністю єдиної методичної бази, що дозволяє проводити адекватну оцінку інформаційним загрозам та ступеню захищеності особового складу Збройних сил України (ЗСУ) в інформаційній сфері.

Інформаційна система являє собою безліч взаємодіючих компонентів, для цієї множини формується сукупність загроз безпеки, а характер взаємодії загроз визначає загальну оцінку ризику для системи. Проблема визначення загального ризику для сукупності складних взаємодіючих загроз на даному етапі не вирішена повною мірою. У більшості існуючих методів управління ризиками є ключовою недолік у вигляді наявності наступних протилежних один одному властивостей: виключно якісний і жорстко формалізований підхід до аналізу ризиків. Існуючі методики часто не враховують характер взаємодії різних негативних факторів і дають оцінку тільки на якісному рівні.

Складність проведення аналізу ризиків в інформаційній сфері, полягає в тому, що для досягнення адекватних оцінок необхідно враховувати величезну кількість факторів, які перебувають у складній залежності один від одного. Крім того, державна інформаційна політика у ЗСУ набуває все більшого значення для забезпечення національної безпеки та потребує проведення цілеспрямованих заходів для забезпечення інформаційно-психологічної протидії та захищеності особового складу ЗСУ.

Слід враховувати, що практична взаємодія суб'єктів державної інформаційної політики, має державну та недержавну складову. Зазначена особливість має бути враховані при реалізації системи протидії інформаційно-психологічному впливу на ЗСУ в період проведення інформаційних війн. Отже, в сучасних умовах, в першу чергу необхідно звернути увагу на попереджальні заходи, провадження механізмів протидій інформаційним загрозам під час інформаційних війн.

*Turchenko Y, PhD, Military Institute of
Taras Shevchenko National University of Kiev
Horyacheva K., As Prof., Ph.D, Military Institute of
Taras Shevchenko National University of Kiev*

THE FORMATION OF THE VIRTUAL COMMUNICATION FIELD OF SOCIAL NETWORKS FACEBOOK, VKONTAKTE AND ODNOKLASSNIKI: THE IMPACT OF POST-SOVIET MENTALITY

Today virtual social networks become most frequently visited Internet recourses. Although Internet space exist as an open area of communication, overcoming linguistic, spatial and temporal barriers, but certain internet product, like social networks are gaining popularity in a particular geographical area. For

example, Facebook, this is so popular all over the world, failed to gain a foothold in former USSR countries. The niche of Facebook is dominated there by such networks as VKontakte and Odnoklassniki. It shows that the virtual social network is a reflection of the community functioning in real-time and space. Users of social networks are not relieved of the burden of the group, religion and the ideology of the dominant society in the process of virtual communication. Such virtual action becomes an expression of the system of coordinates, philosophical orientations that emerged in the process of socialization. And we can presume, that these unpopularity of the Facebook on the territory of post-Soviet countries due to the impact of post-soviet mentality on the formation of virtual communication field of social networks VKontakte and Odnoklassniki. To confirm this thesis we can use comparative analysis of social networks VKontakte, Odnoklassniki and Facebook.

In fact, the difference between VKontakte and Facebook social networks is that VKontakte prompts the user to complete construction of the images by his imagination. This feature, as well as viewing updates interface (VKontakte full of tabs with various “news”, “answers”, “commentary”) pushes the user to “walk” along the profiles of others users and try to discover the upgrade. On Facebook updates are all gathered in one central information highway, and it is the key to getting life in a social network. This statement does not give the possibility of comparing these both networks as cold and hot ones. Rather it confirms the idea that these virtual networks are the reflection of the community members and they are based on different ideological orientations and treat the process of communication.

Thus after the analysis of social networks like Facebook, VKontakte and Odnoklassniki was done we can conclude the following – the audience interacts with different principles according to its mental structures. These social network have accumulates social, mental conflicts and can be an analogue to the real society that operates in virtual media.

Форноляк В.М. (НАСБУ)

ЩОДО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

В умовах інтеграційних процесів в Україні, співробітництво з Євросоюзом набуває особливого значення, що зумовлює не тільки необхідність об'єднання зусиль держав і підвищення ефективності використання наявних можливостей міжнародної співпраці, а й прийняття на національному та міжнародному рівнях скоординованих заходів щодо вдосконалення правового регулювання. Співробітництво між зазначеними спільнотами ґрунтується на Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

У країнах Євросоюзу значна увага приділяється питанням протидії поширенню ідеології тероризму в інформаційно-телекомунікаційних мережах. Це пов'язано з тим, що за останні роки терористичні організації та групи стали ширше використовувати можливості Інтернету й соціальних медіакомунікацій. З метою протидії поширенню тероризму та здійснення скоординованої діяльності антитерористичних організацій в Європейському контртерористичному центрі Європолу (ЕСТС) діють Групи інтернет-досліджень (European Internet Referral Unit,

IRU), які уповноважені на співпрацю з правоохоронними органами не лише держав-членів Європейського Союзу, а й інших держав, а також із приватним сектором.

Активну позицію щодо протидії кіберзагрозам займають і міжнародні організації. Зокрема, Європейський центр по боротьбі з кіберзлочинністю (European Cybercrime Centre – EC3). Варто зазначити, що ця організація здійснює висококваліфіковані технічні, аналітичні й цифрові судові експертизи для забезпечення розслідувань злочинів правоохоронними органами держав-членів ЄС і асоційованих партнерів Європолу у випадках використання віртуального простору з терористичною метою.

Для координації зусиль у боротьбі з кіберзлочинами Комісією Євросоюзу також розроблена узгоджена політика співпраці між державами-членами ЄС та відповідними установами, що знайшло своє відображення у зверненні Єврокомісії до Європарламенту «Стратегії кібербезпеки Євросоюзу: відкритий, безпечний і надійний кіберпростір», де пропонується розширити співпрацю як на рівні правоохоронних органів окремих країн, так і глобальну міжнародну співпрацю.

Важливим кроком стало прийняття «Директиви про атаки проти інформаційних систем», що надало змогу покращити міжнародне співробітництво між судовими та правоохоронними органами держав-членів ЄС і зобов'язати збирати статистичну інформацію про кібератаки і централізовано направляти її у компетентні органи.

Враховуючи викладене, зауважимо, що для України важливим є укладення міжнародних двосторонніх чи багатосторонніх угод щодо співробітництва із антитерористичними організаціями ЄС, обмін інформацією оперативно-розшукового характеру, надання взаємної правової, оперативної, методичної, технічної та іншої допомоги; проведення спільних оперативно-тактичних антитерористичних заходів; спільна робота із запобігання й усунення причин та умов, сприятливих для здійснення актів тероризму, обмін досвідом зі співробітниками правоохоронних органів країн Євросоюзу, постійне підвищення участі та ролі нашої держави у міжнародних процесах у сфері боротьби з тероризмом.

*д.т.н., проф. Хлапонін Ю.І. (КНУБА)
к.н.держ.упр. Хлапонін Д.Ю. (ДУТ)*

ФУНКЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА КІБЕРФІЗИЧНИХ СИСТЕМ

Метою роботи є визначення основних напрямків забезпечення функціональної безпеки та кібербезпеки кіберфізичних систем (КФС) у критичних галузях, де відмови, обумовлені атаками на вразливість, фізичними і проектними дефектами, можуть призвести до значних матеріальних втрат, аварій, загрози життю людей.

Оскільки на сьогоднішній день в світі всі процеси в економіці, промисловості, інфраструктурі стають все більше зв'язаними, то все більш широкого застосування набувають кіберфізичні системи як інтелектуальні мережеві інженерно взаємодіючі системи, які поєднують в собі фізичні та обчислювальні компоненти.

Функціональна безпека КФС (safety або functional safety) – властивість пов'язана з здатністю КФС забезпечити відсутність катастрофічних наслідків для життя, здоров'я, власності чи даних зацікавлених осіб КФС та фізичного середовища.

Безпека (security), пов'язана з спроможністю КФС забезпечувати, щоб всі її процеси, механізми, як фізичні, так і кібернетичні, та послуги, забезпечували внутрішній або зовнішній захист від ненавмисного та несанкціонованого доступу, зміни, пошкодження, знищення чи використання.

Таким чином концепція гарантоздатних КФС полягає у комплексному представленні вбудованих, комп'ютерних, комунікаційних та інформаційно-керуючих систем як систем, які мають забезпечувати виконання заданих функцій (представлення відповідних послуг) в умовах: виникнення або проявлення фізичних, проектних дефектів програмно-апаратних засобів, які призводять до збоїв і відмов; відмов внаслідок дефектів взаємодії з фізичним та інформаційним середовищем зі змінними параметрами впливу і втручання; і виникнення неспецифікованих відмов. Безпечні обчислення та критичні системи фокусуються на функціональній безпеці, якій підпорядковуються інші властивості, що складають гарантоздатність. Для її забезпечення системи мають бути стійкими до визначених та запроектованих відмов, можливої зміни вимог. В той же час, невід'ємною необхідною складовою функціонування кіберфізичних систем є кібербезпека, яка забезпечує надійні, безпечні, стійкі умови функціонування КФС.

Досягнення цих вимог потребує таких заходів як сертифікація засобів зв'язку в складі розумних мереж (як КФС) із застосуванням надійних протоколів зв'язку, сертифікація функціональної сумісності мереж об'єктів критичної інфраструктури (із дотриманням вимог функціональної безпеки, безпеки доступу до КФС, стійкості, адаптивності, конфіденційності та інших); прийняття міжнародних стандартів як національних для стандартизації часу реагування датчиків, сенсорів, виконавчих пристроїв.

к.т.н., доц. Шваб В.К. (ВІКНУ)

к.т.н., доц. Браун В.О. (ВІКНУ)

ОСНОВНІ ПРАВИЛА ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ З КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Питання кібернетичної безпеки під час ведення бойових дій наразі майже неосвітлене. І правда, навіщо турбуватися про якісь там міфічні кіберзагрози під постійним вогнем артилерії противника? Що поганого, коли хлопці користуються Wi-Fi-роутером чи бездротовим модемом для доступу до Інтернету? Що може якийсь вірус на одному комп'ютері в порівнянні з танком противника? Але поглянемо на це з іншого боку: скільки життів коштуватиме залп «Граду», або ПТКР, наведений на випромінення цього роутера або модема? А які наслідки потягне карта або схема розташування військ, відправлені із «зараженого» комп'ютера, зі зламаної поштової скриньки або взагалі «братським» поштовиком MAIL.RU? Таких прикладів

можна наводити десятки, якщо не сотні. На жаль, зазвичай ми сприймаємо тільки видимі загрози, залишаючи без уваги небезпеки віртуальні, тим самим даючи ворогові можливість отримувати цінну інформацію. І як би нам не хотілося це визнати, та він цією можливістю користується, і користується досить ефективно. Кожен з нас бачив у ЗМІ фото перехоплених документів, розпоряджень чи наказів військового спрямування. Так, оприлюднення саме цих матеріалів мало на меті моральний вплив на солдатів та офіцерів Збройних Сил. Але основна маса зібраної інформації використовується для влаштування засідок та нанесення вогневих ударів. Виконувати їх нескладно, але вкрай важливо. 1. Вимкни геопозиціонування або визначення місцеперебування на всіх пристроях. Це може бути телефон, планшет, комп'ютер. У сучасному світі соціальних мереж кожен хоче похвалитися тим, де він був та що робив, що цікаво і корисно в цивільному житті, на війні вкрай небезпечно. Якщо ти наївно вважаєш, що твій комп'ютер, телефон чи планшет нікому не потрібен, то серйозно помиляєшся. Сучасні шпигунські програми дають змогу не тільки копіювати інформацію з пристрою і передавати противнику, а ще й умикати камеру, записувати звук чи навіть приховано передавати інші дані. 3. Став сучасні паролі. Це пароль розблокування телефону, пароль до сторінки в соцмережі тощо. Паролі ламаються, і це не поодинокі випадки. Зламаний пароль до електронної скриньки дає доступ противнику до профілів у соціальних мережах, блогах та можливість здійснювати їхнє налаштування. 4. Не використовуй Wi-Fi-роутери та інтернет-модеми. Їх можна зламати чи взяти під контроль. Ураховуючи це, їх налаштуванням повинні займатися кваліфіковані спеціалісти, які можуть надійно захистити такі пристрої. 5. Не завантажуй програм та ігор невідомого походження та не переходь за посиланнями на сайти, про які не знаєш. Ігри та програмне забезпечення можуть бути написані спеціально для шпигування за користувачем.

*Оксіюк О.Г. (КНУ імені Тараса Шевченка)
Юхименко Р.С. (КНУ імені Тараса Шевченка)*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАСОБІВ КРИПТОГРАФІЧНОГО ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ – ЗАХИЩЕНИХ НОСІЇВ КЛЮЧОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

На сьогодні криптографічні засоби захисту інформації досить різноманітні і в цілому дуже ефективні. Проте найбільш популярними з них на сьогодні є саме захищені носії ключової інформації, оскільки вони використовуються як звичайними користувачами при отриманні доступу до потрібних їм ресурсів, так і в переважній більшості компаній співробітниками для ідентифікації, отримання доступу до облікового запису, електронного підпису документів. Це пов'язано з тим, що отримати доступ до ключа на носії можна тільки в тому випадку, якщо користувач ввів правильний пароль. Використання захищеними носіями лічильників кількості введів неправильних паролів не дозволяє зловмисникові безконтрольно добирати ключ, якщо він отримав фізичний доступ до носія. У цьому основна

відмінність захищених носіїв від простих флешок з записаними на них ключовими файлами, захищеними паролем.

Розглянемо деякі способи зберігання ключів, які потенційно можуть застосовуватися в інформаційних системах.

1) Генерація ключа з деякого секрету, що запам'ятовується. Оскільки довжини ключів сучасних криптографічних систем, як правило, складає не менше 256 біт, то запам'ятати їх практично не можливо. Іноді можна використовувати більш просту для запам'ятовування людиною форму (пароль), з якої певним чином виводиться необхідний криптографічний ключ.

2) Зберігання ключа на флешці в файлі, який захищений паролем. Цей варіант поганий тим, що зловмисник, який вкрав у користувача цю флешку або скопіював файл з ключем, зможе дібрати пароль без взаємодії з носієм. В цьому випадку зловмисника ніщо не обмежує ані у часі, ні у тих засобах, які він може використовувати для підбору паролів. У підсумку, взлом ключа – лише питання часу.

3) Локальне зберігання ключа на машині користувача (наприклад, в реєстрі). Мінусом такого підходу є неможливість постійного контролю ключа з боку користувача. Оскільки користувач несе персональну відповідальність за ключ, то постійний контроль над ключем є неодмінною вимогою документації будь-якого засобу криптозахисту. Зазначений метод позбавляє ключ ще однієї важливої властивості – мобільності.

4) Зберігання ключа в хмарі. Це рішення передбачає зберігання призначеного для користувача ключа на деякому віддаленому захищеному сервісі. При цьому для того, щоб ним скористатися користувач повинен пройти досить сувору (як мінімум, двохфакторну) процедуру автентифікації.

Пристрої, в основі яких лежить описаний вище принцип, і називаються захищеними носіями ключової інформації. Вони існують в двох найбільш розповсюджених форм-факторах: USB-токен, який ззовні нічим не відрізняється від звичайної флешки, і смарт-карта, окремим випадком якої є звичні банківські карти. Вони володіють всіма перевагами флешок (можливість контролю за ключем і підвищена мобільність) і позбавлені їх недоліків в силу широких архітектурних можливостей систем захисту. Варто, звичайно, відзначити, що для токенів можливе проведення так званих атак з проникненням (агресивні атаки, *invasive attack*), при яких зловмисник отримує доступ до даних токена шляхом прямого і часто руйнівного впливу. Незважаючи на те, що токени дозволяють захиститися від зловмисника, який вкрав пристрій і хоче дістати звідти ключ, не можна забувати і про інші загрози. Саме тому існують різні види ключових носіїв – від простих сховищ до самостійних модулів, які вміють виконувати цілий ряд криптографічних операцій і взаємодіють з користувачем за спеціально розробленими протоколами.

Наукове видання

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XV Міжнародної науково-практичної конференції

"Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє"

За загальною редакцією к.пед.н., доц.
генерал-майора Ігоря Толока

Тексти тез представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст, добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

Збір, узгодження, первинна обробка, технічне редагування – Бадрук О.О.
Комп'ютерна верстка, оригінал-макет та обкладинка – Халіманенко С.М.

Підписано до друку 20.11.2019. Формат 60х84/¹⁶.
Гарнітура Times. Папір офсетний. Друк ризограф. Тираж 50.
Умов. друк. аркушів 18. Заказ № 41-16.

Надруковано в навчальному картографічному комплексі ВІКНУ
03189, Київ, вул. Ломоносова, 81
521-32-89

